1905
2

K 1905/9

საქართველოს ცხოვრება

1469—1800-მდე

ბატონიშვილის ვახუშტის მიერ

ვახუშტი ბატონიშვილი

თბილისი, ელექ-მბეჭდავი სტამბა „სორაპანი“

საქართველოს ცხოვრება

1469—1800-მდე

დეკანოზი
გიორგი ასათიანი

ბატონიშვილი ვახუშტის
მიერ

მეორე გამოცემა
ზ. ჭიჭინაძისაგან

შინ არ გაიცემა

Фундаментальная библиотека Академии Наук Груз. ССР

თბილისი
ელექტრო-მბეჭდავი „სორაპანი", მადათოვის კუნძული № 1.
1913

ვახუშტი ბატონიშვილი.

ვახუშტი დაიბადა 1696 წ. წერა-კითხვას ადრიდგანვე შეეჩვია. მერე სწავლობდა თფილისის კათოლიკის პატრებთან. ამათგან შეისწავლა მცირედ ლათინური, გაიცნა ევროპიელთ გეოგრაფიული და ისტორიული წიგნებიც. ვახუშტი პატრებმა კარგა მოამზადეს. იგი მალე გახდა ქართული მწიგნობარი, ჯერედ 20 წლის არც კი იყო, რომ მან დაიწყო ქართული ისტორიული და გეოგრაფიული წიგნების კრება, კითხვა და საქართველოს წარსულის შესწავლა.

ენები შეისწავლა ლათინური, თათრული, მცირედ სომხური, ბერძნული და რუსულიც. ორჯერ თავის მამას ვახტანგს სპარსეთში გაჰყვა, იქ სპარსული ენა უკეთ შეისწავლა. 1717 წელს ცოლი შეირთა. 1724 წ. ვახტანგ მეფე რუსეთში გადასახლდა, ესეც თან გაჰყვა და რუსეთში დასახლდა, იქ დაცოლშვილიანდა, იქვე მოხუცდა და გარდაიცვალა 1772 წ. დასაფლავებულია მოსკოვს, დონის მონასტერში. რადგანაც ვახუშტი რუსეთში სცხოვრებდა, ამიტომ მისთვის ძნელი იყო საქართველოს გეოგრაფიის და ისტორიის შესახებ წერა, რუსეთიდამ ეს ხშირად მოდიოდა საქართველოში და ისტორიულ და გეოგრაფიულ მასალებს აგროვებდა, მოგროვებით ამას სხვა ქართველნიც ეხმარებოდნენ.

რუსეთში ყოფნის დროს მან დასწერა შემდეგი წიგნები: საქართველოს გეოგრაფია, ეს აღწერა 1848 წ. ბროსემ გამოსცა ფრანგულის თარგმანით პეტერბურგს. მეორედ დაბეჭდა 1904 წ. ივ. როსტომაშვილმა. ესევე გეოგრაფია მოსე ჯანაშვილმა რუსულად სთარგმნა და ცალკე წიგნათაც გამოსცა 1903 წ. თფილისში, 2, საქართველოს ისტორია დაარსებიდამ 1744

წლამდე. ამ ისტორიით ბროსემ და დ. ჩუბინაშვილმა შეავსეს „ქართლის ცხოვრება“ 1469 წლიდამ 1744 წლამდე, ამის მერე 1800 წლამდე შევსებულ იქმნა დავით ბატონიშვილის „ნარკვევიდამ“ რომელიც თფილისში იქმნა გამოცემული 1800 წ. ასე და ამ გვარად ვახუშტის ისტორიის მეორე ნაწილი იქმნა მხოლოდ დაბეჭდილი დ. ჩუბინაშვილისაგან პეტერბურგს 1851 წ. პირ. ნაწილი კი დარჩა დაუბეჭდავი.

ამ გარემოებას ჯეროვანი ყურადღება მიაქცია დიმიტრი ბაქრაძემ და ვახუშტის ისტორიის პირველი ნაწილი, ანუ დაარსებიდამ ვიდრე 1469 წლ. 1884 წ. თფილისში გამოსცა. მეორე ნაწილი კი ჩუბინაშვილისაგან დაბეჭდილი იყო იშვიათი, ეხლა მე გამოვეცი ვახუშტის მეორე ნაწილიც, რომელიც გადმოვბეჭდე დ. ჩუბინაშვილის მიერ 1851 წ. პეტერბურგში გამოცემულის წიგნიდამ. რაც შემეძლო ვეცადე რომ ახალი გამოცემა ძველთან სწორედ ყოფილიყოს.

ამ გამოცემას ზოგი სურათებიც დაურთე, რადგანაც ხსენებულ სურათების პირნი წიგნშიაც არიან აღწერილნი. გამოცემა 1910 წ. დავიწყე ნელ-ნელა, შეუძლებლობისაგან ამიტომ ეს ისტორია დროზედ ვერ გამოვეცი მასთან ვერც ისე, როგორც მსურდა.

ვახუშტის სხვა ნაწერებიც აქვს, ნამეტურ რუსულიდამ ნათარგმნები, ამანვე მონაწილეობა მიიღო 1737 წ. მოსკოვს ქართული სტამბის გახსნაში და „დაბადების“ ბეჭდვაში. ლექსების წერაც იცოდა, ვახუშტი იყო უკანონო შვილი ვახტანგ მეექვსის, ამიტომაც იგი თავის ისტორიაში ბევრს რამ ცნობებს სისწორით და სიმართლით სწერს. რაც იმ დროის დიდებულებისათვის საწყენიც იყო, ამიტომ ვახუშტის ზოგნი ჰკიცხავდენ კიდეც. თვით ანტონ პირველიც კი არ უმზერს კაის თვალით თავის „წყობილ-სიტყვაობაში“.

ურჩევთ ჩვენს აზროვან მწერლებს, რომ ეს ისტორია გაიცნან, იგინი მასში ბევრს სათქვარ ამბებს ჰპოვებენ.

ფ. ჟ.

ისტორიული სურათები

ვახუშტის ისტორიისა

გადმოღებულნი ცხეთის ტაძრიდამ 1836 წ. გელათიდამ, თფილისის სიონის ტაძრიდამ, ბეთანიიდამ, საფარიდამ ძველად, ტბეთის ტაძრიდამ, პლატონ იოსელიანის კოლექციიდამ, მიხ. თამარიშვილის კოლექციიდამ, ეგნატე იოსელიანის სამკითხველოდამ, დავით გარეჯის ერთის ძველის ხელთნაწერიდამ, ეს ხელთნაწერი დაიკარგა ვ. თ. ხელში. „საქართ. სამოთხიდამ“. ზოგი სურათები გადახატულია ალექსანდრე სიმონისძე ცოტაძესაგან.

გამოცემული

ზაქ. ჭიჭინაძისაგან.

ფასი ერთი მანეთი

ტფილისი, ელექტრონით მბეჭდავი წიგ. გამომც. ქართვ. ამხ—სა. 1913 წ.

წმინდა ნინო. რომაელი ქალი. ცნობილი საქართველოს ისტორიაში, საქართველოში უმეტესად ეს სცხოვრებდა და სწავლას ჰფენდა იქით, სადაც უფრო ქართველთ ისრაელნი ესახლნენ. იცოდა კარგად ებრაული ენა, ქართული საქართველოში შეისწავლა. ამის სწავლით განათლდა საქართველოს ერი და მიღებულ იქმნა ქრისტიანობა.

მეფე მირვანოს ნებროთიანი.— ძის ძე ფარნავაზ მეფისა. მთიელნი ოსნი და სხვანი სძრახავდენ ფარნავაზ და საურმაგ მეფეს, ესენი დააწყნარა მირვანოსმა, მოიყვანა მორჩილებაზედ, საქართველოს საზღვრებს შეაბა კარნი. მთელი კავკასიის ერნი მორჩილ ჰყო. იგი იყო:— „ვითარცა ჯიქი სიფიცხისა, ვითარცა ვეფხვი სიმხნითა, ვითარცა ლომი ძახილითა“ და სხვ. მცხეთას მეფობდა ნებიერად, უშიშრად, იყო კაცი უხვი მიმნიჭებელი კეთილისა.

თამარ მეფე. ცნობილი მეფეთ—მეფე და დედოფალი დედოფალთა. „ქართ. ცხოვრ." განცვიფრებულის დიდებით აღწერს ამ მეფეს. იგი არის ქვეყნიური ვარსკვლავი ქართლის ერისაო. პირველ ქმარს უთანხმოებისთვის განევლტო. მეორე ქმრად შეირთო დავით სოსლანი, ბაგრატიონის შთამომავალი. ორი შვილის დაბადების შემდეგ თამარ მეფემ თავის ქმარი დაითხოვა ასე. **„მე ორი შვილი მივეცი ქვეყანას და ტახტს, ვაჟი და ქალი. დღეის შემდეგ ჩემი ლოგინი უნდა იყოს შეუხებელი, კმარა"**. ამიტომ აღიკვეცა ქმართან კავშირი. ასეთის კადნიერებისათვის იგი ეკკლესიამ წმინდანად მიიღო.

დავით სოსლანი.—ბაგრატ მეოთხის შვილის დიმიტრის შთამომავალი. მეშვიდე თაობა თამარის დროს ბაგრატიონების გვარიდამ. ოსეთში, რომელთა ეკკლესიამ სჯულის კანონის ძალით ნება მისცა თამარ მეფეს მასზედ ქორწინების. დავით სოსლანი მწიგნობარი მეფია, ქართულ ისტორიაში კარგად დახელოვნებული' პოემა „ალლუზიანის“ დაწერას ამას აკუთვნებენ. თამარ მეფის სიკვდილის შემდეგ ეს ოსეთში სცხოვრებდა, იქ მწიგნობრობდა, იქვე გადაიცვალა.

ლაშა გიორგი.—ძე თამარ მეფისა, ცნობილი პირი „ქართლის ცხოვრებაში“ ხოლო დედის არა საკადრისი ძე, ჩუბუქ ფრთიანი მეფე. დიდი მოშიში მონგოლებისა. ბედმა და გარემოებამ უარესად იმძლავრა მის სიმჩატეზედ, მონგოლთ მოსვლის შიში ივით სახეზედაც ეტყობა.

აბო თბილელი. სცხოვრებდა VIII საუკ. ქ. თბილის. იყო სპარსთ შთამომავალი. ხელოსანი ყოფილა, ქრისტიანობა მიუღია, ამიტომ იგი თანამესჯულეთ უწამებიათ ქ. თფილის. ქართულ ეკლესიას იგი წმინდანათ უცვნია. მაშინ თფილისში ხელოსნები როგორც ქართველნი ისევე სხვა ტომისანიც სულ ასე იმოსებოდნენ ტანთ საცმელით. აღსანიშნავია ისიც, რომ მაშინ ხელოსნები და მუშები უფრო ადვილად ეთვისებოდნენ ქრისტეს სწავლას.

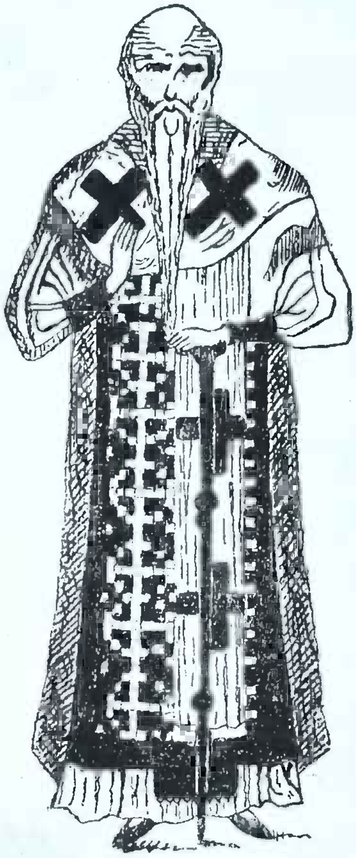

ევდომოს კათალიკოზი იმერ-აბხაზთა. სცხოვრებდა XVII საუკ. იყო გვარად საყვარელიძე. ქართულ მწიგნობრობაში დიდათ განვითარებული იყო, დიდი გავლენა ჰქონდა აფხაზებზედ. იყო კაი მქადაგებელი. ამან თავის ქადაგებით მრავალჯერ დასწყევლა და შეაჩვენა ტყვის გასყიდვა, ქადაგებაში იგი ხშირად ეხებოდა ამ საგანს, ვინაიდგან ოსმალთა წყალობით მაშინ წესად შემოვიდა ტყვეების მოტაცვა და გაყიდვა. სურათი დახატულია გელათის ტაძარში.

ლეონ კახთა მეფე. ცნობილი მეფე საქართველოს ისტორიაში, სცხოვრებდა XVI საუკ. გამეფდა 1520 წ. მოკვ-და 1574 წ. ამან განაახლა ქრისტეს საფლავი. თვითაც იყო იერუსალიმს. ქრისტეს საფლავს გარდა იქ მან სხვა ეკკლე-სიებიც აღაშენა, დიდი ფული დახარჯა. გვამი ამის ას აფლა-ვია კახეთის—გრემის ეკკლესიაში. სახე გადმოღებულ ი არის იერუსალიმის მონასტერიდან და დაბეჭდილია 1851 წ. პ. იოსე-ლიანისაგან.

დომენტი კათოლიკოსი. ძმა ვახტანგ მეექვსის. ცნობილი კათოლიკოსი. ერთ დროს ამან კათოლიკის სარწმუნოების მიღებაც განიძრახა, მერე დასტოვა, შემდეგ სურდა ისლამის მიღება და ცოლის შერთვა ყეინი თუ მას მისცემდა ქართლის მეფობას, ეს განძრახვა მასში მისმა მამამ ლეონ მეფემ აღმოკვეთა ცემით. მერე ექსორია უყვეს. სტამბოლს განაძევეს, შემდეგ დაბრუნდა, შენანებაში შევიდა, ერთგულ იქმნა ქართველთ მეფობის. იყო მწიგნობარი კათოლიკოსი სხვათა შორის ამან დასწერა წიგნი „შვიდთა მამაკვდინებელი ცოდვა“. იგი დაჩოქილი ევედრება მღვთის მშობელს. ეს სურათი დახატული იყო მეფე ერეკლეს ბაირახზედ.

ვახუშტი ბატონიშვილი. ისტორიკოსი. დაიბადა 1696 წ. გარ. 1772 წ. მოსკოვს, პირუთვნელი მეისტორიე. ამან აღწერა საქართველოს გეოგრაფია და ისტორია. ისტორიაში პირნათლად ლაპარაკობს ქართველთ დიდებულებზედ. ამიტომ უწინ მრავალნი ჰკიცხავდნენ ამას. ამანვე შეადგინა საქართველოს ვრცელი რუკა, შვიდ თაბახად, ვრცლად. იგი დღეს ეკუთვნის ყაზანის უნივერსიტეტის სამკითხველოს.

ბორენა დედოფალი. შავებით მოსილი ქვრივი, ოსეთის მთავრის ხუდანის ასული. მეუღლე ბაგრატ მეოთხისა. პირველ ცოლის სიკვდილის შემდეგ ბაგრატმა ეს ქალი შეირთო ცოლად. ბორენასაგან ბაგრატს მიეცა ერთი შვილი, ვაჟი. მერე გარდაიცვალა. ამის შემდეგ გამეფდა ბაგრატის პირველ ცოლის, ბერძენთა იმპერატორის ქალის ელენესაგან ნაშობი გიორგი. ბორენა ჭკვიანი ქალი იყო, ეს ოსეთში გადასახლდა. თავის ძმა გმირ დურღულთან, თავის პატარა შვილიც თან წაიყვანა, ოსეთში აღიზარდა, იქვე იქორწინა, ამის შთამომავალნი არიან ოსის ბაგრატიონები. ბორენა გადმოხატულია ძველადვე გელათიდამ.

არგვეთის მთავარი. დავით მოწამე. სცხოვრებდა VIII საუკ. იყო ახოვანი მხედერთ მთავარი და პირის პირ მებრძოლი მურვან ყრუს ომში. უშესანიშნავად იბრძოლა დავითმა, მურვან ყრუ სძლიეს, თუმც სრულიად ვერ დაამარცხეს. დავით მთავარი აწამა მურვან ყრუმ. ქართულ ეკლესიამ მოწამეთ იცნა.

კონსტანტინე არგვეთის მთავარი ცხოვრებ-და VIII საუკ. მურვან ყრუ დიდის ჯარით და-ეცა საქართველოს, სულ ისლამის მაღიარებელთ რჩეულის ფანატიკ გმირებით, ესენი ქრისტიანებს საქართველოში სულ გასრესდნენ, მაგრამ ეს ვერ შესძლეს, მათ დაუხვდნენ საქართველოში ასეთი გმირები და ამათ იგი სასტიკათ დაამარცხეს. ესეც ხელთ იგდო ყრუმ და აწამა. ამიტომ ქართ. ეკლე-სიამ მოწამედ მიიღო.

მეფე გიორგი მესამე. შვილის შვილი დავით აღმაშენებლის. მამა თამარ მეფისა. ცნობილი პირი საქართველოს ისტორიაში. ამან დააწინაურა საქართველოს სამეფო. ვაჟი შვილი არ ჰყვანდა, თამარ მეფეს ამან დაუტოვა გაძლიერებული სამეფო. ბიზანტიის მწერლებმა გიორგი მესამეს კეისარი (იმპერატორი) უწოდეს, მეუღლედ ჰყვანდა ოსეთის მთავრის ასული ბურდუხანი. გიორგი მესამე დახატულია პატარა თამარით ერთად.

ბურდუხან დედოფალი. სახელ განთქმული დედოფალი საქართველოს ისტორიაში. კარგად მცოდნე ქართულის მწიგნობრობის, სახელოვანი ხელოვანი ქალი, იცოდა ოქრო-მკედით ქარგვა, ქსოვა და კერვა. სამღვდელ-მთავრო სამოსლებს თავის ხელით ჰკერავდა, ქსოვდა და ქარგავდა. თამარ მეფეს ამან ასწაელა ხელ-საქმის სიყვარული და ქსოვა-ქარგვის პატივისცემა. ოსებშიაც ხშირად მოგზაურობდა და ოსთა ქალებსაც ასწავლიდა ქსოვა-ქარგვას და წერა-კითხვას.

ნეოფიტე ურბნელი. ოსებში ქრისტეს სწავლის შეტანა ცხეთიდამ იწყება მირიან მეფის დროს. ცხეთა ოსების იერუსალიმი იყო. ურბნისი სავსე იყო ძველად ქართველ ურიებით, აქ წმ. ნინომაც იცხოვრა. ურიების სახელის გამო ეწოდა ურბნისი. ურბნისის ეკკლესია აღშენებულია VI საუკ. იმის ეპისკოპოსი იყო ნეოფიტე ურბნელი, მწიგნობარი. ამან მოჰფინა ოსებში ქართული წერა-კითხვა, ქრისტიანობა და ამას სწავლა თვით ნეოფიტე ოსების ეპისკოპოსადაც ითვლებოდა. მის შემდეგ ოსების ეპისკოპოზებად ნიკოზი იქმნა დანიშნული.

აშოტ კუხი ბაგრატოვანი. ძლიერი მეფე, სახელგანთქმული და თითქმის ბაგრატიონების გვარის გამაძლიერებელი. ამან აღაშენა მრავლად ეკკლესიები, სასწავლებლები და ქალაქები ბიზანტიურად. ამანვე აღაშენა ტბეთის ტაძარი შავშეთში, შიგვე დახატული არის თვით საიდამაც გადმოვიღე: მე 1894 წ. ბ. თაყაიშვილმა განაცხადა, რომ ეს სურათი იქ ეხლა აღარ არის თურმე! ჩამოუფხეკიათ. მარმარილოს ქვაზედ იყო იგი ჩუქურთმით ამოჭრილი.

მეფე დავით აღმაშენებელი ბაგრატიონი. სახელ განთქმული, იყო მწიგნობარი, ამან არაბთაგან საქართველო გაანთავისუფლა მათის ხარკისაგან, რასაც ქართველნი 200 წლის განმავლობაში იხდიდნენ. მხედრობა გააწყო ბიზანტიურად, დახსნა სკოლები, წელიწადში 60 ქართველ ყმაწვილებს გზავნიდა ბიზანტიაშის წავლის მისაღებად, საერო სკოლებს გარდა გახსნა ორი აკადემიაც, სახელდობრ იყალთოს და ხახულის, სომხეთიდამ გააძევა თათრები და ანი ქალაქი ისევ დაუბრუნა სომხებს, ქართულ ეკლესიას მისცა თავისებური წესები, ოსებშიაც შეიტანა სკოლების დახსნა.

მეფე მირიან ხოსროიანი.—ძე სპარსთა ქასერ მეფისა. საქართველოში მოისპო ფარნავაზის გვარის მეფენი, ასევე მოისპნენ მეორე მოდგმის სომეხთ შთამომავალთ არშაკუნიანთ გვარის მეფენიც. ამიტომ ქართველებმა სპარსეთის მეფე ქასერს ევედრეს, შვილი მირიანი მეფედ გამოსთხოვეს, ქართველი ქალი შერთეს და მცხეთაში გაამეფეს. მეფე მირიანმა ქრისტიანობა მიიღო 318 წ. იყო იერუსალიმს, ნახა ბერძენთ იმპერატორი კონსტანტინე. ამან აღაშენა ცხეთის ტაძარი, ასევე სხვაც. ამის სურათი დახატული არის იერუსალიმის ქართველთა ჯვარის მონასტერში, აქედან არის გადმოღებული და დაბეჭდილი. ცხეთის ტაძარშიაც არის სახე ამის ნახატი.

მეფე არჩილ ხოსროიანი.—სცხოვრებდა VI საუკ. მრავალ ნაირად ღვაწლდებული საქართველოს სამეფოს ბედნიერებისათვის. უკანასკნელ იგი ქართულ ეკლესიამ წმინდანაც იწამა. დახატული არის თფილისის სიონის ტაძარში ძველთაგანვე, ეს სურათიც აქედამ არის გადაღებული.

მეფე ვახტანგ გორგასლანი. — ძლიერი მეფე ქართველთა, მეფობდა 443—500 წლამდე, ამან აღაშენა საქართველოში ეკლესიეები მრავლად. ქართული ეკლესია გაანთავისუფლა ბერძენთ ეკლესიის მონებისაგან, მას მიენიჭა სრული უფლება, ავტოკეფალია, ცხეთის ტაძარი ახალ იერუსალიმად იქმნა ცნობილი. იყო მწიგნობარ-გოლიათი კაცი, აბრეშუმის თესლი ამან შემოიტანა საქართველოში. კავკასიის მთიელნი ამან დაიმორჩილა, ამის სახე გადმოღებული არის იერუსალიმის ჯარის მონასტრიდამ, ამისივე სახე შვილდ-ისრით დახატული ცხეთის ტაძარშიც იყო, ეს სურათი გადიღო პ. იოსელიანმა და პეტერბურგის სამეცნიერო აკადემიას გაუგზავნა, დღესაც იქ ინახება. 1837 წ. ცხეთის შეღების დროს ეს სურათიც მოისპო.

მეფე საურმაგ ნებროთიანი.—ძე ფარნავაზ მეფისა. ამან შემოიმტკიცა ოსნი და სხვა და სხვა მთის ერნი. საქართველოს ერისთავები აღწინაღმდეგენ ამას, ეწადათ მოკვლა, მაგრამ ვერ მოასწრეს, საურმაგი ოსეთში გაიქცა და იქ შეაფარა თავი თავის ნათესავ ოსთა მეფესთან. ამას ასე ასწერს ქართ. ცხ:—„მას ჟამსა შინა ზრახვა ჰყვეს ერისთავთა ქართლისათა და თქვეს:“ არა კეთილ არს ჩვენდა რათამცა ვმსახურებდეთ ნათესავსა ჩვენსა, არამედ ვყოთ ერთად და მოვკლად ჩვენ საურმაგ და ვიქმნეთ ჩვენ თავისუფალ, ვითარცა ვიყვენით პირველ და მივცემდეთ ხარკს ვინცა ვინ გამოსჩნდეს მძლე. რომაელით მსგავსად ეს მეფე ასურასტინის მფარველობის ქვეშ იყო შესული.

ფარნავაზ მეფე ნებროთიანი.—პირვე-ლი მეფე საქართველოსი, სცხოვრობდა ქრისტეს წინედ, ამის დროს, საქართველო რომის იმპერიის მფარველობის ქვეშ იყო. რომაელებმ მთელი სა-ქართველო 12 სამამასახლისოდ აქვნდათ გაყო-ფილი, ფარნავაზმა ეს სამამასახლისოები, 12 საერისთაოდ გაჰყო და ასურასტანელთ მეფჱთა დახმარებით თვით გამეფდა საქართველოში, იყო მათსავე მფარველობის ქვეშ. ამან სამე-ფო ტახტი მცხეთაში დაარსა, გამეფდა და ში-გვე სცხოვრობდა. ამან შექმნა ღმერთი არმაზი მცხეთას, შეადგინა ქართული ანბანი, ქართული მხედრობა გააწყო რომაელთ მსგავსად. სახე ამის დახატული იყო მცხეთის ტაძარში მარცხენა მხა-რეს, გადაღებულ არს 1836 წ. მერე წაბლალულ იქმნა თეთრის წამლით.

მეფე ადრეკი, ძე ბარტომის,—არშაკუნიანი.—ცოლად ჰყვანდა სომეხთ მეფის ასული. 30 წლის გამეფდა, ამის მეფობას იშვა იესო მაცხოვარი. ქრისტეს მცნების გავრცელების სხივებსაც მოესწრა. იყო მის პატივის მცემელ. იყო მძლავრი მეფე, ამან გაამაგრა ქალაქები და სოფლები, ამისავე მეფობაში მოვიდა ანდრია მოციქული საქართველოში, ადრეკ მეფემ მოციქულს პატივი აგო. ამ დროს, ასურასტანი სპარსთ აიკლეს, დაიმორჩილეს, მიტომ ქართველნიც სპარსთა მფარველობაში შევიდნენ, მაგრამ ეს დიდხანს არ დარჩა ასე, ადრეკ მეფემ მალე გააძევა სპარსთა ძალა და ფლობა. გადმოხატულ არს 1836 წ. ცხეთის ტაძრის მარცხენა კედლიდამ.

ოს-ბაყათარი.—ოსთა გოლიათი, მებრძოლი ვახტანგ გორგასლანის, სურათი დახატული იყო ოსთა სხვა ისტორიულ პირებთან ერთად ერთ ქართულ ძველს ხელთნაწერ წიგნში. ეს ისტორიული წიგნი დავით გარეჯის ბერებს დაუწერიათ, იგი ძველადვე იქმნა სხვათაგან მითვისებული, ბოლოს შეუძენია ვ. თ.-შვილს. ეხლა ვის ჴელშია ჩვენ მისი არა ვიცით რა. თქმულება ყოფილა, ძველად ესეც დაცული ყოფილა ცხეთას.

მეფე ფარსმან ქველი არშაკუნიანი. — სპარსნი ქართლს შემოესივნენ, მათში იყო ერთი გმირი ჯუანშერ, რომელიც ლომს ხელით იჭერდა. ამას შაება ფარსმან ქველი, „აღიზახნეს ხმითა სასტიკითა, იწყეს ბრძოლა ხრმლითა, ბრძოლა მათი ემსგავსა ქუხილსა, აჯობა ფარსმან, ჩამოაგდო, მოკლა. მეორე ბრძოლაში: ფარსმან მოკლა თორმეტი ბუმბერაზნი. ფარსმან განაძევა სპარსნი, აოტა ბანაკი მათი და მირდატ წავიდა სპარსეთს ძლეული. მიერითგან განითქვა სახელი ფარსმან ქველისა. ფარსმანი მოწამლვით იქმნა მოკლული. მაშინ იქმნა გლოვა და ტირილი და ტყება ზედა ქართველთა წარჩინებულთა, ვიდრე გლახაკამდე. იტყჳბდეს თავთა და თმათა ყოველნი და ყოველთა ქალაქთა და დაბნებთა დასხდიან მგოსანნი გლოვისანი. შეკრბიან და ახსენებდიან სიმხნესა და სიქველესა, სიმშვენიერესა და სახიერებისა ფარსმან ქველისასა. იტყოდენ „ვაჲ ჩვენდა, რამეთუ მოგვძინა სვემან ბოროტმან, და მეფე ჩვენი, რომლისაგან ხსნილ ვიყვენით მონებისაგან მტერთასა, მოიკლა კაცთა მგრძნებელთაგან და აწ მივეცით ჩვენ წარტყვევად ნათესავთა უცხოთა“.

ესტატე მცხეთელი.—ტომით სპარსი, მცხოვრები მცხეთაში, ხელობით ხარაზი. სცხოვრებდა VI საუკუნეში. ამის დროს, მცხეთაში ხარაზთა ხელოსანთ დიდი რიცხვი იყო. მაშინ საქართველოში ხელოსნები ასე იცომდნენ ტანთ-საცმელს. იგი ქრისტიანობას შეუერთდა, ამიტომ იგი წამებულ იქმნა სპარსთაგან, ქართულ ეკლესიამ იგი წმინდანათ შერაცხა.

ბაგრატიონების გვირგვინი. — ისტორიით ვიცით, რომ საქართველოს ერს სამეფოს დაარსებიდამ ბაგრატიონების გვარის წევრთა გამეფებამდე, სამი საგვარეულოს პირნი მეფობდნენ: ნებროთიან-ფარნავაზიანი, ნებროთ-არშაკუნიანი, შემდეგ ხოსროვიანი და ამათ შემდეგ ბაგრატიონნები. ყველა გვარის მეფეთა თავიანთი გამოხატულების გვირგვინებიც ჰქონიათ, ჩვენ მხოლოდ ბაგრატიონების გვაქვს, რაც მოვათავსეთ აქ.

გიორგი მთაწმინდელი.—გამოჩენილი მწიგნობარ ბერი, სცხოვრებდა XI საუკუნეს ათონის მთაზედ, ქართული სამღრთო წერილი ამან განაშვენა თავის თარგმანებით, მთელი სიცოცხლე თარგმნაში განატარა, გადასწერა 800 მეტი ტომი პერგამენტზედ.

მიხეილ ახალციხელი. — სცხოვრებდა VIII საუკუნეში. გამოჩენილი გოლიათ გმირთაგანი, ამან 160 ქართველ მეომრით მძლავრად დასცა მურვან ყრუ და გააძევა იგი საქართველოდამ. ძველად ქართველთ გმირნი ასე იცომდნენ ტანთ-საცმელს.

საქართველოს მეფე ბაგრატ მეოთხე.—ძლიერი მეფე საქართველოსი, ბიზანტიელ მეისტორიეთაგან კეისრად (იმპერატორად) წოდებული. სიძე ბიზანტიის იმპერატორის რომანოზის, ელენე ჰყავდა ცოლად. მთელი საქართველო მოართო დიდის ეკლესიებით და მწიგნობარ კაცებით. ქუთაისის დაქცეული ტაძარიც ამან აღაშენა. სურათი დახატული არის იერუსალიმის ქართველთ ჯვარის მონასტერში, აქედამ გადაღებული დაბეჭდა პ. იოსელიანმა 1850 წლებს.

კოსტანტინე ქართველი.—სცხოვრებდა VIII საუკუნეში. სახელ განთქმული გმირი თავის დროის მკაცრი მოსარჩლე ქრისტიანებისთვის. პყრობილ იქმნა სპარსთაგან, წამებულ იქმნა ქ. ბაღდადს, ჯაფარ სპარსთა ყეინისაგან.

უწყებულება მკითხველთა-თვის.

უწყებულ-იყავნ, რამეთუ ბრწყინვალეს მეფის გიორგის ცხოვრება და ქვეითთა მეფეთა არღარა მოიპოვების. გარნა საკჳრველი არს, რამეთუ ყოფილ არს ცხოვრება მისიცა და სხვათა მეფეთაცა განყოფილებისა-მდე, ვინათ-გან ცხოვრებასა შინა სწერს, რამეთუ ამან ბრწყინვალე-მ გიორგი-მ რავდენ გორიერად ჰყო ბრძოლანი ანუ შემატებანი სამეფოისანი:

კვალად იტყვის: „განდგა სარკის ჯაყელი და არღარა იქმნა შეერთება მესხთა, ვიდრე ბრწყინვალის გიორგისამდე, და ამან დაიპყრნა მესხნი: უკეთუ კავკასთა და ოვსთა-თჳს იტყჳს განსხმასა და დამორჩილებასა; ამით უკეთუ არა იყო ცხოვრება, არა ძალ-ედვა წინათვე აღწერად ქმნულთა მისთა. გარნა აღწერილნი ესენი შემდგომად მისსა იხილვებიან, გარნა იყო და წარწყმდა, ვითარცა ნაკლულევან-არს მეფისა ვახტანგისა და ბექას მიერი თურქთა ზედა ძლევანი და უკენებთა შეუსრულებელობანი; კვალად ანუ შურითა ურთიერთთა შემდგომად განყოფისა უჩინო-ჰყვეს გვარობისა-თვის, და ამის-თვის საჭირო იქმნა მას ქვეითთა მეფეთა აღწერათა წარმოჩინებანი, გარნა ერთ-მეფობასა წარმოაჩინებს აწცა სამნი ხილულნი ესენი, ვინად გან იყო ყოველი ივერია ქართლის მეფისა ქვეშე პყრობასა; პირველი, უკეთუ ჰკითხო ვისმე ქართველსა ანუ იმერსა, მესხსა, „ჰერ-კახსა“ რა რჯული ხარ. „წამს მოგიგებს, „ქართველი“. მეორედ, არს ამათ ყოველთა წიგნი და ენა ერთი იგივე ფარნაოზ პირველისა მეფისა-გან ქმნული: და ჰკითხო მათ წინ-თქმულთა კაცთა. „რა ენა და წიგნი უწყი“. მოგიგებს მყის. „ქართული“. რამეთუ არა იტყვის, არცა ჰსჯულსა,

ენასა და წიგნსა იმერთასა, ანუ მესხთა და ტფერ-კახთასა. არამედ ქართულსა: მესამეს, არა-სადამე ვიხილავთ დიდთა შენებულთა და ეკკლესია მონასტერთა ანუ სატთა და ჯუართა ძვირ-ფასთა. რომელთა ზედა იყოს სხუათა მეფეთა სახელნი, თვინიერ. „ჩვენ მეფე-მან საქართველოსა-მან ანუ ქართლისა და აფხაზეთისა-მან“. რომელთა ზედა წერილ-არიან ქუათა, სატთა და ჯუართა ზედა, კვალად ესეცა ნიშანნი არიან, რომელნი უპყრავს მეფესა ქართლისასა, ტფერ კახთა ყარაია და ლილო, იმერთა ლიხის მთის იქითი, სამცხისა, ტაშის-კარს ზეითი ტბის-ყურ-ფანავრისამდე, სომხითისა აბოცი და სხვანი, რომელი შისის ძეთა მიუღეს: არამედ ესენი საკმაო არიან აღმოჩენად. გარნა გლეხთა უწიგნოთაცა უწყიან ძლიერება გორგასლისა, დავით აღმაშენებელისა და თამარ მეფისა. გარნა შურითა ურთიერთთა და გარეშეთა მტერთა-გან იქმნა განყოფილება, ვითარცა დავითისა და ნარინ-დავითისა და მათ ქვეითთა: ეგრეთვე და ამის მიერ სახილველ არს არღარა წარწერა შემდგომისა ცხოვრებისა მწერალთა მიერ თნებითა მათ მეფეთათა. არამედ თუმცა ვიხილავთ გუჯართა, სიგელთა და საეკლესიოებთა წიგნებთა შინა ქორონიკონებთა მათთა, რომელი აღუწერიათ ბრწყინვალის გიორგიდამ, ვიდრე ჩვენდამდე ყოველთა მეფეთა და მთავართა, და სხვასა ვიუწყებთ ხსოვნა-მოთხრობათა და მცირედთა ცხოვრებათა მათთა წარწერითაცა. არამედ განრჩევა საჭიროდ არს და უხმს შრომა დიდი. გარნა ამის განრჩევისა-თვის წარმოვსთქვათ ბრწყინვალეს გიორგიდამ ვიდრე ჩვენდამდე:

ხოლო აღუწერიათ ცხოვრებაცა სახელითა ლევანის ძისა მეფის ვახტანგისათა, რომელი არა საგონებელ არს მის მიერ: განა თუმცა ბრძანებითა მისითა არს, არამედ მას თვით არღარა განუხილავს ვითარება მისი, ვინად-გან სწერს ბაგრატიონთ ნათესაობა-შთამომავლობასა შინა სხვას ქორონიკონებსა, რომელნი ჩვენნი აქ წერილის ქორონიკონებისა-გან არიან. ხოლო ცხოვრებასა შინა ჰწერს ბრწყინვალეს გიორგის თავ-დადებულის ძედ და ძედ გიორგისად ბაგრატს. და ამ ბაგრატის ჟამს იტყვის თემურის მოსლვასა, ამას ქორონიკონს უწერს ქს. ჩტჟგ. ქრ. ჟჲ და ამ ბაგრატის

ძედ გიორგის, და სიკჳდილსა ამ გიორგისასა სწერს ქს. ჩტნე ქრ. მგ. და ნათესავობასა შინა ამასვე ქორონიკონს: ამ გიორგის ძის დავითის მეფობას იტყვის, და ამ მეფეთ ქორონიკონსა და ცხოვრებასა სხჳას არღა-რაის ჰსწერს, ვინაჲ-გან ვერა-რა უპოვნიათ, რამეთუ მუნვე სწერს. „ვერ ვპოვეთ ბრწყინვალე გიორგის ცხოვრება“. ხოლო გიორგის ძედ დავითს და სიკჳდილსა ამ დავითისასა ქს. ჩტჲბ: და ამ დავითის ძედ ალექსანდრეს. ხოლო ნათესავობასა შინა ამ ალექსანდრეს მეფობას იტყვის ქს. ჩტობ ქრ. ჲ. და ცხოვრებასა შინა სიკჳდილსა ამ ალექსანდრესსა ქს, ჩტჟგ: და ამის ძედ გიორგის და ამ გიორგის მეფობას ნათესავობასა შინა ქს. ჩტჟე, ქრ. ჟგ. არამედ იხილე, ვითარ წინა-აღმდგომ არიან ურთიერთთა, რამეთუ იტყვის ნათესავობასა შინა ბაგრატის ძის გიორგისამდე. „გარდახდენ რუსუდანიდამ წელნი რკდ:“ და რუსუდანის მეფობას იტყვის მუნვე ქს. ჩხპგ ამას რომ რკდ დავადვათ, იქმნების ჩუზ წელი, რომელი გარდასცილდების ალექსანდრეს სიკჳდილს ჩტჟგ და გიორგის მეფობას ჩტჟე; ქრ. პგ. ამით ამათნი ზეითნი მეფენი ტყუილნი არიან და უკეთუ რკდ წელი რუსუდანის სიკჳდილს დავადვათ იქმნების ქს. ჩტჲა: ქრ. მთ: ეს მისწჳდების დავითის მეფობის წელს ჩტნე: ქრ. მგ. კვალად გარდასცილდების ექუსი წელი, და კვალად რუსუდანის მეფობის ქორონიკონიდამ დავითის გამეფებამდე დაშთების ობ წელი, და მეფენი არიან ხუთნი: ეს რომ გაუყოთ, მიხჳდების თითოს იდ წელნი, და ეს დაუჯერებელ არს ძეთა სხმად, რამეთუ არიან ძენი ერთი ერთისა: ხოლო იგივე ქორონიკონი აქ წერილს ქორონიკონს მისწჳდების, დიდის ბაგრატისა-გან სვანთ მოწყუეტასა და თურქთა-გან სამცხის მორბევასა:

კვალად ბაგრატის ქორონიკონი თემურის მოსლვისა და ალექსანდრეს სიკჳდილისა ქს. ჩტჟგ. წინა-აღმდგომ არიან, რამეთუ ანუ ბაგრატისად ჯერ-არს ანუ ალექსანდრესად, ვინაჲ-გან პაპისმამისა და ძის-ძის-ძის მეფობისა ქორონიკონი ერთბამად ურწმუნო არს, და მათთა ქორონიკონებსაც წინა აღუდგების, რამეთუ ძენი უწინარეს ყოფილან პაპისაა-გან არამედ ჩტჟგ ქორონიკონი, მოწ-

მობითა ყოველთა მემატიანეთა თემურისა და დიდის ბაგრატისა არს. და ამ დიდის ბაგრატის მამა დავით იყო, რომელსა მოწმობს გუჯარი ბარათიანთა ბეთენიასი, და დავითის მამა თავ-დადებულის-ძე ბრწყინვალე გიორგი იყო; რომელსა მოწმობს ნათესავობის რკდ წელი. რუსუდანის გამეფებიდამ რომ დავადვათ იქმნების ქრისტესით ჩტლე წელი და ბრწყინვალეს გიორგის მეფობა: ხოლო ესე ალექსანდრე, ბაგრატ მიქელ მეფის ძე არს, და ამის მიერ ვერ გაურჩევიათ, ვინაც-გან ორნი ბაგრატ ერთ-ჟამს იყჳნენ და ნათესაობის ქორონიკონი ჩტობ: ქრ. ჲ. ამ ალექსანდრეს მეფობა რომ არს მიქელ მეფის ძის ბაგრატის სიკჳდილისა და ალექსანდრეს გაერისთვებისა არს, რომელნი იმერეთს აღვსწერეთ, და დიდის ბაგრატის ჟამი არს მეფობისა: ხოლო ამ დიდის ბაგრატის ძე არს გიორგი და არა ალექსანდრე, და რომელი გიორგი მათ ალექსანდრეს ძედ დაუწერიათ და ამ გიორგის სიკჳდილის ქორონიკონი ცხოვრებასა შინა, ქს. ჩყიბ: ესევე ალექსანდრეს გამეფებისა, ეს არც გიორგისა და არც ალექსანდრესი არს ქორონიკონი, არამედ კონსტანტინესი გიორგი მეფის ძმისა, დიდის ბაგრატის ძისა და ნათესაობასა შინა წერილი: ჩყიდ, ქრ. რბ, გამეფება არს ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელისა, და ამის მამა გიორგი მოკლეს თურქთა ქს. ჩყზ. ქრ ჟე: ხოლო კვალად ჰსწერს ცხოვრება-ში გიორგის ძედ ალექსანდრეს, და სიკჳდილსა ამ ალექსანდრესასა ქს. ჩყით: და ამ ალექსანდრეს ძედ ვახტანგს, ხოლო ნათესაობასა შინა მეფობასა ვახტანგისასა ქს. ჩყმგ, ქრ. რლა:

და ეს არს ვახტანგის მეფობის მეორე წელი და ცხოვრებასა შინა სიკჳდილსა ვახტანგისასა ქს. ჩყმე. მერმე ძმასა ვახტანგისასა გიორგის და ამის მეფობას ნათესაობასა შინა სწერს, ქს. ჩყმე. ქრ. რლგ. და ცხოვრებასა შინა გამეფებასა ამასვე ხოლო სიკჳდილსა გიორგისასა ქს. ჩყნე: და ამ გიორგის ძედ ბაგრატს, ამას ნათესაობასა შინა მეფობას უწერს, ქს. ჩყნე, ქრ. რმგ. და ცხოვრებაში სიკჳდილსა ბაგრატისასა, ქს, ჩყჲა: და ამ ბაგრატის ძედ კონსტანტინეს და სიკჳდილსა კონსტანტინესსა ქს. ჩყჲტ. მერ-

შედ კოსტანტინეს ძმად სწერს ალექსანდრეს და სიკუდილსა ამ ალექსანდრესსა ქს. ჩუჟბ. ხოლო ნათესაობასა შინა ამათსა არა რაჲსა, ვინად-გან ვერა რა უცნიათ: და ამ ალექსანდრეს ძედ კოსტანტინეს და ნათესაობასა შინა მეფობასა ამისსა ჩუჟბ. ქრ. რჳ. ხოლო ცხოვრებაში სიკუდილსა. ჩჳი: და ამ კოსტანტინეს ძედ დავითს და სიკუდილსა დავითისსა ქს. ჩჳმბ. და ნათესაობასა შინა არცა ამათსა რაის აღწერს:

მერმე ძესა დავითისასა ლუარსაბს და სიკუდილსა ლუარსაბისასა ქს. ჩჳოდ და ძესა ლუარსაბისასა სვიმონს და ნათესაობაში გამეფებასა ამისსა ქს. ჩჳნვ: ქრ. ხმვ. რომელი არს სიკუდილი ლუარსაბისა და ცხოვრებაში სიკუდილსა სვიმონისასა ქს. ჩქ: და ამათ ქვემოთა ქორონიკონთა არღარა სწერს. ხოლო არამედ ალექსანდრეს სიკუდილის და ვახტანგის გამეფების ქორონიკონი ჩუით, არცა ერთისა არს მათი. არამედ ალექსანდრეს მცხეთის აღშენებულის მეფობის ჟამი არს. ხოლო ვახტანგის სიკუდილსა და გიორგის გამეფებისა ქორონიკონი ჩუმე სწორე არს, რომელსა ნათესაობის ქორონიკონიც ემოწმების: კვალად გიორგის სიკუდილსა და ბაგრატის გამეფებისა ქორონიკონი ჩუნე არა ჭეშმარიტ, რამეთუ ბაგრატ არა გიორგის ძე არს. არამედ დიმიტრისა იმერთ ერისთვისა: ხოლო ამ გიორგის ძე კოსტანტინე იყო და გიორგი მოკუდა და გამეფდა კოსტანტინე, ქს. ჩუჲთ, და ქორონიკონი იგი გიორგისა არს.

ხოლო ბაგრატის და ძისა მისისა ალექსანდრესი და მას ქვეითნი იმერთანი შუნვე მათ-თანა აღგვიწერიან ქორონიკონიცა. არამედ გიორგის ძის კოსტანტინეს სიკუდილი და დავითისა ძისა მისისა გამეფების ქორონიკონი ჩჳდ. წერილი ერთ-ნაკლები არს და დავითის სიკუდილი და ძმისა მისისა გიორგის გამეფება ქს. ჩჳკ'ს, არა გამეფება არს, არამედ მეფობის ქორონიკონი. ეგრეთვე ლუარსაბის ქორონიკონი ჩჳმბ, არა გამეფება არს. არამედ მეფობა და სვიმონ მეფისა ჩჳჲ. სვიმონის გამეფების მეორე წელი არს: არამედ ესრეთ ქორონიკონნი ესენი უსწოროდ და წინა-აღმდეგნი არიან და არცა განყოფასა ვითარ ქმნასა და არცა იმერთა და კახთა

მეპატრონეთა შთამომავლობასა სწერს: ხოლო ამას რა განვიხილავთ ფრიად უსწორო არიან, ვინად-გან სიკჳდილისა თავ დადებულისასა ვსცნობთ და მას ქვეითთა მეფეთა ბრწყინვალის გიორგისამდე ცხოვრებისა-გან აღრიცხვითა წელთათა, რამეთუ მივსწუდით გამეფდა ბრწყინვალე გიორგი ქს. ჩტიჱ, ქრ. ვ: და ამის ქვეითს ვიუწყებთ გუჯართა, სიგელთა და ძველთა ქორონიკონებთა-გან, ჩტკგ. ქრ. ია საგან ვიდრე ჩვენდამდე:

ხოლო მეფობასა დავით ბრწყინვალე გიორგის ძასასა და დავითის ძის დიდის ბაგრატისასა და სიკჳდილსა ბაგრატისასა და ამ ბაგრატის ჟამსა ორ-გზის მოსლვასა თემურისასა, რომელი იყო პირველი ქს. ჩტპზ. ქრ. ოე და მეორე ქს. ჩტჟდ, ქრ. პბ: არამედ ალექსანდრე, რომელი აღუწერიათ ქს. ჩტჟგ ქართლის მეფედ, გარნა თუ ერთს ქორონიკონს იყჳნენ დიდი ბაგრატ და ალექსანდრე, არა არიან ერთ მეფედ, არამედ შეცთომილად აღწერილი და მის ზეითნი მეფენიცა, რამეთუ ალექ ანდრე იყო იმერთა და გიორგიცა ძმა მისი ამისი შემდგომ. ვინადგან ვიხილავთ სიკჳდილსა გიორგისასა ქს. ჩტჟბ: ქრ. პ. და დიდისა ბაგრატის სიკჳდილსა ქს. ჩტჟე. ქრ. პგ: ესრეთ ალექსანდრე და გიორგი დიდის ბაგრატის ჟამსა შინა იხილვებიან. ამის-თვის არა იქმნებიან ზოგად სამნი მეფენი, არათუ იგინი იმერთა და დიდი ბაგრატ ქართლისა. ხოლო არა იგი არს ბრწყინვალე გიორგი, რომლისად სწერს ძედ მისად ბაგრატს, რომელთა-თჳს არცა ქორონიკონი აღუწერიათ. არამედ იგი არს, რომლისა სიკჳდილი აღუწერიათ ქს. ჩტნე, და ძედ მისად დავით, და მას ზეითნი მეფენიცა ტყუვილად არიან, ხოლო ამ დავითის ძე იყო დიდი ბაგრატ, რომლისა ჟამსა შინა მოვიდა თემურ. და რადგან ამ ქორონიკონსა ზედა მოვიდა მეორედ თემურ, ამით ალექსანდრეს ქორონიკონი იგი მტყუარ არს და სცბის. ხოლო დიდის ბაგრატის ძე იყო გიორგი, ვითარცა ვიხილავთ ქორონიკონთა, გუჯრებთა და სიგლებთა დავითისასა და დიდის ბაგრატისასა და გიორგისასა:

კვალად მოკუდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩტპთ. ქრ. ოზ: კვალად მოკლეს მეფე გიორგი მეგრელთა ქს. ჩტჟბ. ქრ. პ: და კვა-

ლად მოკლეს მეფე კოსტანტინე ჩალადანს ქს. ჩყა: ქრ. ჵთ. და კუალად დიდი ომი იყო, მოკლეს მეფე გიორგი თურქთა და ძის მისი კოსტანტინე მეფედ იქმნა ქს. ჩუზ. ქრ. ჟჟ: და ესრეთ ვიხილავთ ალექსანდრეს და გიორგის მეფეთა დიდის ბაგრატის მეფის ჟამსა შინა. ხოლო კოსტანტინე მეფესა გიორგი მეფის ჟამსა შინა ყოფასა და სიკუდილსაცა, რომელნი ამ ქორონიკონებითა არა არიან ერთ-მეფედ. არამედ ალექსანდრე, გიორგი და კოსტანტინე ძენი ბაგრატისანი, მიქელ მეფისა ძენი და იმერთა მეფენი: ხოლო გიორგი და კოსტანტინე დიდის-ბაგრატის ძენი და ქართლის მეფენი და გიორგის ძე არს ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელი, ვითარცა გუჯარსა შინა ბარათიანთასა, რომელი არს პეთენიას სწერს: „მეფემან ალექსანდრე-მ; ძე-მან გიორგი მეფისამან განჩუარნა სამნი ძმანი. აბაში, გუგუნა და დავით:“ და უკეთუ არა ესრეთ იყოს არა არიან წელიწადნი ეგოდენნი, ვითარმედ ესენი მეფენი მეფობდენ ურთიერთა ძენი, რამეთუ გამეფდა ბრწყინვალე გიორგი ქს. ჩტიჲ. ქრ. ვ. და ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელი გამეფდა ქს. ჩუიდ. ქრ. რბ. და ამ ქორონიკონთა შორისნი წელნი არიან ჟგ. ეს განყოფილი თჳთოთა ამათ მეფეთა გიორგის, ბაგრატის, გიორგის, დავითის, ალექსანდრეს და გიორგის მიხუდებიან წელნი ივ. და ამათ წელთა არ შესაძლებელ არს შობად ძეთა, და მეორე მეორისაგანცა, ვინადგან არიან ყოველნი პირველისა მეორე ძენი და არცა ერთი ძმა ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელის ქვეითამდე:

ხოლო კუალად ბრწყინვალეს მეფის გიორგისა გან, ვიდრე სვიმონ მეფისამდე არიან წელნი სკჱ, და მეფენი იგ. რომლისა არა სარწმუნებელ არს შობად ძეთა გონიერისა-გან, ვინად-გან თჳთოთა ამათ მეფეთა მიხუდების წელნი იე, რომელნი ერთი მეორის ძენი არიან: კუალად უკეთუ ჭეშმარიტობის, რადა არა იტყვის ქმნულებასა მათთა. არამედ იტყვის. „ჭმეფა და მოკუდა.“ და სხვასა არღარა რასა: კუალად არცა მოწმობს ქორონიკონთა, და რომელთა მოწმობს უსწორონი და წინაღდგომნი არიან ერთი მეორისა, ვითარცა ვიხილეთ, და ამის-თვის არა ჭეშმარიტ, და რომელნი აღ-

ვწერეთ ჩვენ, უკეთუ არა ესრეთ იყოს, არცა ჭეშმარიტ იქმნებიან გუჯარნი, სიგელნი და ქორონიკონნი და ამის-თვის უმჯობეს არს რწმუნებად ესევე, ვიდრედა წარიქმისა უმოწმოსა, ვითარცა მუნ, არცა ერთისა მოწმობისა მომხსენე არს: ხოლო ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებლის ქვემოთნი და მისნი ქორონიკონნი, გუჯარნი და სიგელნი მრავალნი არიან, ვითარცა ესენი, რამეთუ შემდგომად მეფისა გიორგის დიდ-ის ბაგრატის ძისა, მოკლეს მეფე კონსტანტინე თურქთა ქს. ჩეიდ. ქრ. რბ. და დაჯდა ალექსანდრე მეფედ ძე გიორგი მეფისა. არამედ ქნულება და სიკჳდილი ამ მეფისა იხილვების, რომელ-მან ჰმეფა წელი კჳ ხოლო ცხოვრებაში აღუწერიათ წელი ჱ. რომელი არა შეეტყვების ქნულებასა მისსა და არცა გუჯართა მოწმობასა, ვინაი-გან სწერს. „მეფობისა ჩვენისა ი, იე, კა ინდიკტიონსა, გიწყალობეთ:“ კვალად ძისა მისისა ვახტანგისა. „სამი წელი ჰმეფა და მოკჳდა.“ არამედ ქორონიკონნი აღუწერიათ კვ წელი მეფობისა და ნათესაობასა შინა სხუა, და ესრეთ შეუსწორებელი არს. ხოლო ვახტანგის ძმის და ალექსანდრეს ძის გიორგისა სწერს ი წელს მეფობასა, რომელმან ჰმეფა კდ წელი, ქორონიკონითა და გუჯართა მოწმობითა, რამეთუ სწერს „ჩვენ გიორგი მეფემან იე ინდიკტიონს გიწყალობეთ:“ და ამ გიორგის ძედ ბაგრატს და მეფობასა ბაგრატისასა ვ წელსა. არამედ ესენი არა ესრეთ არიან ქორონიკონთა მოწმობითა, ვითარცა ვიხილავთ ამას: მეფე გიორგი და ბაგრატ შეიბნენ ჩიხორს და ბაგრატ გაემარჯვა ქს. ჩეჲბ, ქრ. რნ. იხილე, რამეთუ ბაგრატს არა იტყვის მეფედ, ვინადგან ერისთავი იყო: კვალად გიორგი მეფე თავრიჟ გილაქმან და თემურ მოაოხრეს ქს. ჩეჲგ. ქრ. რნა: კვალად გიორგი მეფე შეიპყრა ყუარყუარე ათაბაგ-მან ჯანაგარისა ჴელა ქს, ჩუჲე. ქრ. რნე: კვალად ბაგრატ მეფემან ქართლი დაიპყრა ქს. ჩუჲვ, ქს. რნდ: კვალად გიორგი მეფე მოკჳდა ქს. ჩუჲთ. ქრ. რნჱ. და კვალად ბაგრატ მეფე მოკჳდა ქს. ჩუოტ. ქრ. რჲგ. ამათგან არა ძე გიორგისა არს ბაგრატ, რამეთუ ერთჟამს არიან მხდომნი და მბრძოლნი ურთიერთა. არამედ ბაგრატ ძე არს დიმიტრისა ალექსანდრეს ძისა იმერთასა: ხოლო ესე გიორ-

გი ძე ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელისა და ამ გიორგის ძე არს კოსტანტინე, ვინადგან ცხადად ქორონიკონი სწერს ბაგრატის ძედ ალექსანდრეს, გარნა თუმცა ვიხილავთ სიგელთა და გუჯართა ვითარმედ: „ჩვენ მეფე-მან ბაგრატ ქართველისა-მან, იმერთა, კახთა, სამცხისა, რანისა, მარგვანისა, და მაანმისა-მან. არამედ, ვინადგან დაიპყრა ქართლი და ერჩდენ კახნი და მესხნიცა, ამის-გან ჩვეულებითა წინათვე სწერდა: ხოლო ბაგრატის ძედ კოსტანტინეს და ამ კოსტანტინეს ძმად ალექსანდრეს და ამ ალექსანდრეს ძედ კვალად კოსტანტინეს. არამედ ესე მეფე კოსტანტინე იგივე კოსტანტინე არს ძე გიორგი მეფისა და მამა დავით მეფისა და გიორგისა. ხოლო ალექსანდრე ძე ბაგრატისა და ალექსანდრეს ძე ბაგრატ, რომელმან შეიპყრა ყვარყვარე ათაბაგი, ცხადად საჩინო-არს. ხოლო ცხოვრებაცა, რომელი აღუწერიათ ამის კოსტანტინესთვე არს მოსვლანი ყეენებთა, რომელსა სწერს: „მეფიდა კოსტანტინე თათრებთა შინა:“ კვალად ქართლი დაიპყრა კოსტანტინე მეფე-მან, ქს. ჩყოთ; ქრ. რპზ. კვალად კოსტანტინე მეფე ჯავახეთს მიუხდა და დადიანი თანა ახლდა ქს. ჩყპა, ქრ. რჲთ. ესე ბაგრატისა და ალექსანდრეს მხდომი და წინა-აღმდგომი არს, და ვითარი ძე არს. და კვალად გამეფდა ალექსანდრე, ქუთათისი აღიღო ქს. ჩყპდ. ქრ. როპ. კვალად კოსტანტინე მეფე-მან ქუთათისი აღიღო ქს. ჩყპზ. ქრ. როე. კვალად ქუთათისი დაიპყრა ალექსანდრე მეფე-მან ქს. ჩყპჳ ქრ. როზ:

და კვალად მეფობდა კოსტანტინე ქს. ჩყჟბ. ქრ. რპ. და კვალად მოკუდა კოსტანტინე მეფე ქს. ჩჳე. ქრ. რჟგ. და კვალად ალექსანდრე მეფე-მან ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან გორი დაიპყრა ქს. ჩჳთ. ქრ. რჟზ: კვალად მოკუდა მეფე ალექსანდრე და ძე მისი ბაგრატ გამეფდა, ქს. ჩჳი. ქრ. რჟჱ: და ამის-გან ცხადად საჩინო არს, რამეთუ არა ძე არს. არამედ ამისი მამა სხვა და იმისი მამა სხვა, ვითარცა აღვსწერეთ ქვრეთცა ეცნობების ჭეშმარიტად, რამეთუ ბაგრატ და ალექსანდრე იმერთა მეფენი, ხოლო ესე კოსტანტინე ქართლის მეფე:

კვალად მეფის კონსტანტინეს ძეს დავითს სწერს: „გამეფე-და ქს. ჩფი, რომელი ბაგრატ იმერეთის მეფის გამეფებას არს. არამედ ჩვენ ვპოვეთ მეფის კონსტანტინეს სიკუდილის ქორონიკონი და ავ-გიორგისა-გან მამისა თვისის სიკუდილი და თჳთ მის ავ-გიორგის სიკუდილი და კვალად წარმოვიდა ყეენი ოხრებად ქართლისა ქს. ჩფიჱ. ქრ, სვ, და დავით მეფე-მან ძე თჳსი რამაზ მიაგება და დაიხსნა ქართლი ოხრებისა-გან. ხოლო ყეენი ესე იყო შაჰ-ისმაილ, რამეთუ სპარსთა აღწერილის ქორონიკონთა-გან გამოვირიცხვეთ და შაჰ-ისმაილის გამოჩინება იქმნა ქს. ჩუჟთ. ქრ, რპზ. და სიკუდილი მისი ქს. ჩფკგ. ქრ. სია: ამით არა არს იგი ქორონიკონი დავით მეფისა. არამედ სიკუდილი კონსტანტინე მეფისა ქს. ჩფე და გამეფება დავით მეფისა: ხოლო დავით მეფე კვალად მეფობდა შაჰ-ისმაილის მოსვლის უკან, ვითარცა აჩენს ბარათიანთ გვარის ქორონიკონი, წელსა ქს. ჩფკგ, ქრ. სია. „ზე ადიდნეს ღმერთ-მან მეფე დავით, ერგო გუგუნას ეს და გერმანოზს ესე:“ ხოლო შემდგომად დავით მეფისა იყო გიორგი მეფე, დავით მეფისა ძმა, რამეთუ შაჰ-ისმაილის მოსლვა ლუარსაბ მეფის ჟამს აღუწერიათ. არამედ მეფის ლუარსაბის ზოგი ცხოვრება და სიკუდილი მისი საჩინოდ არს ქორონიკონთა შინა და ამ ქორონიკონებითა რიცხვით არა არს ლუარსაბის ჟამსა შაჰ-ისმაილის მოსლვა, ვინად-გან გიორგის მეფობა სრულიად არღარა იქმნების დავითისა და ლუარსაბის ქორონიკონებთ გამო, არამედ ჩვენთა ქორონიკონთა შინა შაჰ-ისმაილის მოსლვა წერილ-არს. „დევალ მოვიდა, ქართლი და სამცხე მოსტყვევნა ქს. ჩფკბ. ქრ. სი:“ გარნა სპარსთა და ზოგთა ჩვენთა შინათცა შაჰ-ისმაილის მოსლვად აღუწერიათ და ჩვენცა ეგრეთვე აღვწერეთ: არამედ თუმცა ლუარსაბ მუნ ბრძოლასა შინა მხნე ახოვნად იყო. გარნა დავითვე იყო მეფედ, რამეთუ ლუარსაბის გამეფებას სწერს ქს. ჩფმჱ: და სიკუდილსა ქს. ჩფოდ, რომლისა მეფობა იქმნების ამით ლბ წელი, არამედ შაჰ-ისმაილ მოვიდა ქართლს ქს. ჩფკბ: და მოკუდა შაჰ-ისმაილ ქს. ჩფკგ: ამით არა არს ლუარსაბ ჟამსა

შინა მაჰ-ისმაილისასა და შესცდესბის მეფობისა წელსაცა, რამეთუ მეფე ლუარსაბ მოკუდა, ცხადად არს ქს. ჩივნჳ. ქრ. სმვ: და ამ ქორონიკონსა და მაჰ-ისმაილს შორის წელნი არიან, ღზ, და ესრეთ წინა-აღმდგომ არს სპარსთა და ჩვენთა ქორონიკონებთა.

ხოლო დიდის სვიმონ მეფისა და დაუთხანისა და კვალად მისივე სვიმონ მეფისა და გიორგისა ძისა მისისა და ლუარსაბის გიორგის ძისა, რომლისა მეფობა ნათესაობასა შინა აღუწერია ქს. ჩქზ. ქრ. სჟე. და ბაგრატისა დაუთხანის ძისა და სვიმონისა ბაგრატის ძისა სრულიად ჩვენთა ქორონიკონებთა სპარსთა-გან და გუჯართა და სიგელთა-გან გვიქმნიეს. ეგრეთვე როსტომ მეფისა და მისი შემდგომი ჩვენამდე ხსოვნა ქორონიკონებთა-გან და ცხოვრებათა-გან მათთა შევაზავეთ:[1])

ხოლო იმერთა მეფეთა-თჳს, რამეთუ ნარინ დავით მეფის ძენი კონსტანტინე და მიქელ, ცხადად წერილ არს ცხოვრებასა შინა ჩვენსა, და ძისა მიქელ მეფისასა იტყვის ქორონიკონი. „მიქელ მეფის ძე-მ და არა მეფე-მან ბაგრატ, უგარუვარეს ასული მეირთო ცოლად ქს. ჩტნჳ, ქრ. მვ.“ არამედ ამის-გამო და წინა-ხსენებულთა მეფეთა სხუაობითა მივსწვდით უთვალ ნარინ დავითის ჩამომავლობად. გარნა ეს მიქელ მეფის ძე ბაგ-

[1]) ხოლო უმეტეს განმმართლებელი, სხვათა პოვნილთ ქორონიკონებთ გარდა და ჭოწამე აქა წერილთა ესე არს. რამეთუ ყოველნი აქა წერილნი მეფენი და მთავარნი თამარიდამ სვიმონის ძის გიორგისამდე დაწერილ-არიან ძველს გარიგების და სამართლის წიგნსა შინა იმერთს გელათურსა, რამეთუ ბრწყინვალეს გიორგიდამ გიორგისამდე ძისა ალექსანდრესა სწერს. „ეს მეფე მოკუდა, ეს მეფე მოკლეს:“ და შემდგომად გიორგისა ქართლის მეფე, იმერთა მეფე, კახთ-მეფე მოკუდა, აქ ქვეყნით სახელს-ჰდებს, ვითარცა ქართველთ მეფეს ზურიელ-მან სძლო მოხისს, კახთ-მეფე ლევან მოკუდა. ხოლო იქ უქვეყნოდ, მეფე დიდი ბაგრატ მიიცვალა, ალექსანდრე მიიცვალა, ამათ შუნ აჩენს ერთ-მეფობასა და აქ გაყრასა: ზონიერ-მან თვთ განიხილოს, ვინადგან იმერეთს არს აღწერილი და არა ქვეყნობით ახსენებს, მაშ კვალად ერთ-მეფობა ყოფილა და შემდგომად განყოფა:

რაჲ გიორგისა, დავითისა და დიდის ბაგრატის ჟამებით იყო, და ამ მეფეთა ერთ-მთავრობით, მეფობა ყოვლისა ივერიისა ცხადად საჩინო არს, ვინაჲ-გან არცა მეფედ სწერს ბაგრატს. ამის მიერ ესრეთ აღვსწერეთ: ხოლო მეფის ძის ბაგრატის ძეთა ალექსანდრესი, გიორგისა და კონსტანტინესი ქრონიკონებითა საჩინონი არიან ეგრეთ, რომელნიცა წარვწერეთ და ძმობა მათი. უკეთუ არა ძმანი იყვნენ არა ძალ-უცსთ ძჳთა. მობაელ ადრე-ადრე მეფობითა: და კვალად ალექსანდრეს ძე დიმიტრი-ცა ცხადად არს და ძე ამისი ბაგრატ, რომელი მძლომი იქმნა გიორგი მეფისა, რამეთუ არა იქმნებოდა მძლომი, უკეთუმცა არა ძე დიმიტრისა იყოს და ძე ბაგრატისა ალექსანდრე და ძე ამისი ბაგრატ, ვითარცა წარმოვაჩინეთ ქრონიკონებითა და შემდგომნიცა ამათ იხილვებიან ქრონიკონებითა:

ხოლო კახთა მეპატრონეთაცა აღვსწერეთ აღმოჩე'ითა ამით, ვინადგან ბრწყინვალეს გიორგიდამ, ვიდრე გიორგი ალექსანდრეს ძისა-მდე იყო ერთ-მეფობა, გუჯართა, სიგელთა და ქრონიკონთა მოწმობითა და კვალად ბაგრატის და გიორგი მეფისა-გან წინა-აღმდგომა თემურისა, ვითარ ძალ-ედვა, უკეთუ არამცა იყო ერთ-მეფობა, ვინაჲ-გან ექუს-გზის მოვიდა თემურ და ვერ-ჰყო ნება თჳსი, და კვალად ალექსანდრეს-გან აღშენება მცხეთისა, რუის ღჳთაებისა და სხვათა მრავალთა მონასტრებულთა არა შესაძლებელ იყო, თუცა არა ეპყრა ერთს მეფობასა ქვეშე სრულიად, რამეთუ უწიგნოთა გლეხთაცა უწყიან ალექსანდრე მეფისა-გან კომლ-ზედ ექვსის კირმანეულის შეკრება ყოველს წელს და მით აღშენება მცხეთისა ყოველს გიორგიასა შინა: კვალად, მეორედ, არა სადა ვიხილავთ გუჯართა, სიგელთა და ქრონიკონთა ამათ მეფეთა წინარეთა, უკეთუ-მცა იყოს კახთა მეპატრონეთა, ანუ განდგომანი კახთა წერილითა ანუ სხვათა ნიშნითა რითამე. ხოლო ამათ ქვეითით ვიხილავთ, ვითარცა ვპოვეთ დავითისა, გიორგისა, ალექსანდრესი, და ავ-გიორგისა და ამათნი ქვეითნი უმეტეს ჩენილ-არიან და კნინდა მასხოვარნიცა. ხოლო კახთა განდგომილება გიორგისა და კონ-

ტანტინე მეფისა ქორონიკონთა და გუჯრებითა და მცირედთა ცხოვრებათა-გან წარმოიჩინების, რამეთუ მათთა ჟამთა შინა იქმნა განდგომილება კახთა, ხოლო ჩამომავლობა ნათესაობისა კახთა მეპატრონეთა მეფეთა წარმოვაჩინეთ თჳსსა ადგილსა, რომელსა გულის-ხმიერი ჰსცნობს სრულიად ჩვენსა სიმართლესა. არამედ ჩვენი ესე ქმნული და აღწერილი ყოველნი ქორონიკონითა ქმნულ-არიან, რომელნი დღესაც იპოვების და იხილვების მეძიებელისა-გან და ვითარცა გვიხილავს ეგრეთცა ჩაგვირთავს ქრისტეს აქეთი და ქართული, რომელი არს სუთასიანი (რათა ადვილ გექმნასთ და არდა-რა გიმძლესთ გამორიცხვა ერთი მეორისა-გან) ბრწყინვალის გიორგიდამ, ვიდრე ქრისტესა ჩღმე-მდე და ქართულისა ულგ-მდე.

ხოლო უკეთუ უმჯობესი და უჭეშმარიტესი ჰპოვოს ვინმე გონიერ-მან და განხსილოს ესეცა და იგიცა და იგი უკეთილესად აღუჩნდეს, არა არს ჩვენი ესე ქმნული დამაყენებელი უმჯობესისა თქვენისა. გარნა ისმინე და გულის-ხმა-ჰყავ აღმოჩენა, უწყებულებანი და შემსგავსებულად მისა ჟერ იყავნ ქმნულნი თქვენნი: ხოლო ჩვენი შრომა ესე ამის-თჳს იყო, ვინადგან მეფის ვახტანგის სახელით აღეწერათ და ვიხილეთ ესეოდენი წინა-აღმდეგნი და უსწორებლობანი, ესენი განვასწორენით და განვამართლეთ მოწმობითა ზემო თქმულითა, რათა არავინ ჰსთქუას მხილველ-მან ამის-მან შეურაცხება რამე, რამეთუ მეფის განზრახვას ვგონებ ესრეთ, ვითარცა აღვსწერეთ, ვინადგან ნათესაობისა ქორონიკონსა სწორესა სწერს, გარნა შემწყობით ამისი შეცთომილ არს:

ხოლო ჩვენ შესრულებისა-თჳს ვმადლობთ ღმერთსა და შევსწირავთ ქებასა, პატივსა და დიდებასა დაუსაბამოსა ღმერთსა, მამასა და ძესა და სულსა წმიდასა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე ამინ.

შემდგომად განყოფისა სამეფოსა სამ-სამეფოდ და ხუთ-სამთავროდ, ცხოვრება და ქმნულება მეფეთა ქართლისათა:

ოე. მეფე კოსტანტინე, გ, ლვ. წელი ჰმეფა.

დასაბამით-გან ჴრომაულისა ჴუიცა, ბერძნულისა ხჲოზ, ქს. ჩუჲთ, ქრ. რნზ, ინდიკტიონსა ბ. შემდგომად მეფისა გიორგისა დაჯდა ძე მისი კოსტანტინე. არამედ ვინად-გან გამეფდა ბაგრატ იმერეთს, ამან კოსტანტინე-მ მოუწოდა ათაბაგსა ბაადურს და ცერ-გახთა და არ-დარა მოვიდა ათაბაგი, რამეთუ დაეპყრა სამცხე, კლარჯეთი. გარნა ეპისკოპოზთა მისცა ნება: და არცა ცერ-გახთა ინებეს, არამედ გარდმოიყვანეს დიდოეთადამ ლაშით და აკურთხეს მეფედ, და იქმნა მიერ ჟამით-გან სამეფოსა განხეთქილება სამად. რამეთუ ერთი მეფე დაჯდა იმერეთს, ერთი კახეთს და ნეშტი დარჩა მეფესა ქართლისასა: და არცადა-თუ ამას აკმარეს: არამედ განდგა თავადად ათაბაგი და მან დაიპყრა საათაბაგო, რომელ არს სამცხე-კლარჯეთი; კვალად განდგა იმერთა-გან თავადად დადიანი, გურიელი, შარვაშიძე და სვანნი და ამათ დაიპყრეს საზღვარნი თჳსნი. ვიდრე აწამდე არღარა იქმნა შეკრება მისი. არამედ კვალადცა უფროსად დაკნინებანი: მაშინ ამის-მან მხილველ-მან კოსტანტინე-მ ჰგონა უმეტეს საქმისა თჳსისა წარმართებად შემოიკრიბნა ქართლისა

კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი, მთავარნი და დიდებულნი და მოურთვ-ნენ სამცხე-კლარჯეთა ეპისკოპოსნიცა და რომელნიმე ჰერ--კახ-თანი და ეგრეთვე წარჩინებულნიცა და ეკურთხა ტფილისს მე-ფედ, შემჭირვებული განხეთქილებისა-თჳს მეფობისა. გარნა არა უტევებდა დავით პყრობად ხერკს, საგურამო, მარტყოფს და იმერთა ლიხის მთის კერძოთა და ათაბაგსა მტკვრის აღ-მოსავლეთისა:

ხოლო იმერთა მეფე-მან ბაგრატ, მოკჳდა რა დადიანი ლიპარიტ, შემოიკრიბნა სპანი, შემოვიდა და დაიპყრა ქართლი კვალადცა: მაშინ კოსტანტინე განამაგრა ტფილისი, სომხითი და ლორე, მოიმწო ათაბაგი ბაადურ და ბრძოდენ ურთიერთს. ამისთჳს ბაგრატ ეზრახა კახ-ბატონს გიორგის, რათა იყოს შეერთებული მისთანა და დაიპყრას გიორგი-მ კერძონი კახეთი-სანი: ხოლო გიორგი-მ ზავ-ჰყო ბაგრატის-თანა დაიპყრა კერ-ძონი ჰერეთისანი: ამისა შემდგომა მოკჳდა ათაბაგი ბაადურ, არამედ მანუჩარ ათაბაგ-მან სრულიად არღარა ინება მწეობა კოსტანტინესი, და იყო წელსა ხუთსა მათ შორის შფოთი: ვინად-გან კოსტანტინეს ეპყრა ტფილისი, მთიულ-მოხევენი, სომხითი და ლორე, ხოლო ბაგრატს ქართლი და კახნი ერჩ-დენ ნებასა მისსა, გარნა თუ მეფენი არა იბრძოდენ, არამედ სპანი მარადის: ხოლო წელსა ქს. ჩჳოზ, ქრ. რჲე, იწყო ვა-მეყ დადიან-მან გირთება და ბრძოდა იმერთა, რა იხილა გან-დიდება ბაგრატისა: ამისი მხილველი ბაგრატ უკუნ-იქცა ქართ-ლიდა-მ და შთავიდა ოდიშს, ხოლო მუნ განმარჯვებისა შემდ-გომად უძლიერესად მოვიდა ქართლსავე:

ხოლო წელსა ქს. ჩჳჲც, ქრ. რნვ, დაჯდა უზუნ-ასან ყე-ენად თურქთა გვარისა. ამან დაიპყრა ორნივე საყეენონი და თავრიჟი და სხვანიცა თემნი (რამეთუ აქამომდე, თუმცა იყო ყეენობა. არამედ არა სრულიად სპარსეთისა, ეგრეთვე ძენი ბაიე-ზიდისანი, სულტანნი სტამბოლისანი, პირველ-წოდებულისა კოსტანტი-პოლისანი, ბრძოდენ უმეტეს ფრანგთა და ამის-გა-მო იყო საქართველო უვნოდ მტერთა-გან, არამედ თჳსთა-გან

ესრეთ ვნებული): ესე უზუნ-ასან ყეენი [1]) შევიდა საბერძნეთს, აღიღო ტრაპიზონი, მოაოხრა ქვეყანანი, უკუნ-იქცა სპარსეთადვე: შემდგომად წელსა ქს. ჩუოჱ ქრ. რჲვ, მოვიდა სომხითს, შემუსრა იგი და შემოვიდა ქართლის სომხითს, მოვიდა თრბეთის ძირს და მძლედ დახვდენ მეფე კონსტანტინე ბარათიანითა, ვერა რაჲ შემუსრა და მოადგა ტფილისს. ხოლო კონსტანტინე მეფე ეკირთებოდა საბარათიანოთი მარბიელთა ყეენისათა. მაშინ ყეენი ეზრახა კონსტანტინე მეფესა, რათა მივიდეს მისთანა და მიანიჭოს ყოველი ქვეყანა მისი და დაიცვას უვნებლად: ამის-თვის განზრახვითა წარჩინებულთა მივიდა კონსტანტინე ბარათიანითურთ და მისცა ციხე ტფილისისა. ხოლო ყეენ-მან პატივ-სცა დიდად და მიანიჭა ბოძნი დიდ-დიდნი და შეადგინნა ციხესა მცველნი თჳსნი: იხილა ესე ბაგრატ, ვერღარა წინააღუდგებოდა და წარვიდა რაჭას. ხოლო ყეენი მივიდა და დასდგა მუხრანს, წა ავლინა მუნიდამ მარბიელნი, მოარბიეს ქართლი და ხერკი, საგურამო და თიანეთი, მოსწყვიტეს და მოაოხრეს. არამედ რისხვითა ღმრთისათა შეედვა სენი სასიკვდილო უზუნ-ასანს, აიყარა და წავიდა. ხოლო კონსტანტინეს მიათვალა ტფილისი მცველითურთ, მისცა ნიჭნი დიდნი და ბარათიანი ადავსნა საბოძვრითა და გამოუტევნა და მცირედღა მოკუდა უზუნ-ასან და დაჯდა მის წილ ასან ბეგის-ძე იაყუბ ყეენად:

ჰსცნეს რა ციხოვანთა სიკუდილი ყეენისა, დაუტევეს და წარვიდნენ ნებითა მეფისათა: არამედ მოკუდა ამასვე წელსა ბაგრატ იმერთა მეფე. ხოლო მეფე კონსტანტინე განძლიერდა და დაიპყრნა ტფილისი და ციხენი მიხმულნი თათართა-გან, მერმე უბრძანა ბარათიანთა და სომხიართა, შეუხდნენ ელთა, დატე-

---

[1]) ამ ყეენს სწერს პოლშის მემატიანე, აღიღო ტრაპიზონი და სინაპოლი მოსწყვიტნა და მოაოხრა მცირე ასია, ქს. ჩუობ, მეორეს წელს გამოვიდა ამას ზედა ხონთქარი მაჰმად ბ: და შეიბნეს სამ-გზის ძლიერად და იძლია ხონთქარი, და თჳთ მაჰმად ბანერა ღამით ლტოლვილი, ხოლო ყეენს მოუკლეს ძე და გამარჯვებული უკუნ-იქცა სპარსეთადვე.

ვებულთა ყეენისა-გან სამღვართა ქართლისათა, სრულიად მოსრნეს და ტყვე-ჰყვნეს, აღიღეს ალაფნი დიდ-ძალნი და შემოიქცნენ გამარჯვებულნი: შემდგომად შემოიკრიბნა სპანი კოსტანტინე მეფე-მან და დაიპყრა ქართლი ქს. ჩუოთ, ქრ. რჲზ, აღიღო გორი და ყოველნი სხვანი ციხენი, გამოასხნა იმერნი და შეაყენნა მცველნი თჳსნი: შემდგომად კვალად გამოიყვანნა კავკას-მთიულნი მეფე-მან და განზრახვითა დადიანისათა მთავიდა იმერეთს, ვერ წინააღუდგა ალექსანდრე, აღიღო ციხენი იმერეთისანი და დაიპყრნა იმერეთი, მოერიჩნენ ქუთათისს დადიანი ვამიყ და გურიელი კახაბერ, რამეთუ მტრობდენ ალექსანდრეს ბაგრატის-გამო: მაშინ მეფე-მან შეაყენნა ქუთათისს მცველნი თჳსნი, წარმოვიდა და წარმოიყვანა დადიანი ვამიყ სპითა და იმერნი, და შეკრებული ქართლიდა-მ მიუხდა ათაბაგს ჯავახეთს ქს. ჩუპა, ქრ. რჲთ. ამას ვერ წინა-აღუდგა მანუჩარ ათაბაგი და მიუხვნა მეფე-მან სამცხე არსიანს აქათი, განიმაგრამ და მოვიდა ქართლს და განუტევნა დადიანი და იმერნი: წელსა მეორესა მოკუდა დადიანი ვამიყ და იქმნა შფოთი კვალად იმერეთს: ამის-მან მხილველ-მან ათაბაგ-მან მანუჩარ დაიპყრა კვალად სრულიად სამცხე, ამის-თჳს კოსტანტინე მეფე-მან შემოიკრიბა სპანი, მივიდა მოსწრაფედ სამცხეს. გარნა მანუჩარ კვალად ვერ იკადრა ბრძოლა, არამედ ნებითა მისითავე ეწყო ყვარყვარე მეფესა და იქმნა ბრძოლა ძლიერ ფიცხელი, ქს. ჩუპგ, ქრ. როა, იძლია მეფე და მოვიდა ტფილისს: მხილველ-მან ალექსანდრე-მ ძე-მან ბაგრატისა-მან აღიღო ქუთათისი და ეკურთხა მეფედ იმერთა და დაიპყრა იმერეთი, ქს. ჩუპდ, ქრ. რობ. მაშინ მეფე-მან სცნა აქამომდე წარმართება სვისა და აწ უკუნ-ქცევა, მიუთხრა კახთა, რათა შეერთდენ. არამედ კახ-ბატონ-მან კიორგი არ ინება და ათაბაგ-მან უმეტეს:

შემდგომად მოვიდა იაყუბ ყეენი სამცხეს ქს. ჩუპვ, ქრ. როდ: ამან წარმოავლინა აწყვერიდამ სპანი, ესენი დაესხნენ დმანისს და ქვეშის-ჴევს, მოსტყვევნნეს და წარვიდნენ: ჰსცნეს

ბარათიანთა, გარდაუდგნენ სიმაგრეთა და ბრძვეს ძლიერად, და
ძალითა ზენათი მოსრნეს და წარიქცივნნეს, რომელ ერთისა-
-გან ასნი წარიოტებოდენ და მოისპოდნენ და დაჭურიდენ ნატ-
ყვენავთა და თვისთაცა მრავალთა და მცირედნი ივლტოდნენ.
მაშინ მინედ იყო სულხან ბარათა-შვილი, რამეთუ სხვათა-გან
კიდე მოჰკლა წარჩინებული ერთი ყეენისა, რომელსა ზედა სპა-
ნი ყეენისანი მკიდარებდნენ, რომლისათჳსცა დამძიმდაცა ფრიად
ყეენი და ესრეთ შემოიქცნენ ბარათიანნი მეფისა-თანა გამარ-
ჯვებულნი: ხოლო შემდგომად წარსვლისა იაყუბ ყეენისა ეცა
ყამი კვალად მეფესა კონსტანტინეს და მოსვრიდნენ გარემოთა
თათართა: მოკუდა ათაბაგი მანუჩარ და დაჯდა ყვარყვარე: ყამთა
ამათ კვალად ეზრახა ლიპარიტ დადიანი მეფისა კონსტანტინეს
დაპყრობად იმერეთისად: ესე სთნდა მეფესა და კვალად გამო-
იყვანნა მთიულ-კავკასნი, შემოიკრიბნა სპანი თჳსნი და შთავიდა
იმერეთს. ხოლო ალექსანდრე ვერ წინა-აღდგომი მოსვლისა-
თჳს დადიანისა წარვიდა სიმაგრეთა და მეფე-მან კონსტანტინე-მ
კვალად დაიპყრა იმერეთი, მოვიდა და ადიდო ქუთათისი, მოე-
რთო დადიანიცა მუნ და მოსცნეს ყოველნი ციხენი მეფეს კონ-
სტანტინეს ქს. ჩუპზ, ქრ. როე: მაშინ გამოუტევნა მეფე-მან
მთიულნი და თჳთ დაადგრა მუნ, რათა განიმაგროს იმერეთი,
რამეთუ ქართლი აქუნდა მშვიდობით:

ხოლო წელსა ქს. ჩუპც, ქრ. როვ, წარმოავლინა იაყუბ
ყეენ-მან სპასპეტი თჳსი ხალილბეგ სპითა. ესე მოვიდა, დაუ-
წყო შენება ქაზიანსა და ალჯაყულის ციხესა. აცნობეს კონსტან-
ტინე მეფესა და უბრძანა ბარათიანთა მტერობა მათი, და ამათ
უწყეს ბრძოლა თათართა, ხოცა და სრვანი მრავალთა დღეთა: მცნობ-
მან ყეენ-მან აშველნა სპანი უდიდესნი, მაშინ ესენი მოვიდნენ და
მოადგნენ ტფილისს და ბრძოდენ ძლიერად: ამისი მსმენელი მეფე
კონსტანტინე წარმოვიდა იმერეთიდამ და წარმოავლინნა წინარე
ქაიხოსრო ციცი-შვილი და ჯავახი-შვილი ჯავახი. სპითა შვე-
ლად ბარათიანთა მოსწრაფედ: მოსლვასა ამათსა შეკრბენ. ქაი-
ხოსრო, ჯავახი და ბარათიანნი და დაესხნენ ჯანდარს მდგომ-

თა თათართა, მოსცა ღმერთ-მან ძლევა და მოსრნეს სრულიად, რამეთუ ვერცა-ღა თუ მატყუვი განერა, და შემოიქცნენ ალაფითა სავსენი: მიესმათ ტფილისს მდგომთა თათართა ესე სპათა თჳისთა სრულიად მოწყვეტა და მოსვლა მეფისა კოსტანტინე-სა, მოეცალნენ ტფილისს და წარვიდნენ. მაშინ გარდაუსწვრეს კუმისის ბოლოს ქაიხოსრო ციცი-შვილ-მან და ბარათიანთა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, შემდგომად იძლივნენ თათარნი და მოსვრიდნენ ქართველნი, რამეთუ თავთა მათთა აცმიდიან ღოშე-მარგილთა ზედა. არამედ უკანა მსლველნი ნაწყვეტთა ქართველ-თა მოესწრნენ თათარნი და შეიყარნეს შუაში ქართველნი: მა-შინ გასხმნენ. ბარათა-შვილი სულხან, ქაიხოსრო ციცი-შვილი და ჯავახის-შვილი ჯავახი, ვითარცა წინათი გმირნი რომელნი-მე და გამოვლნეს ბრძოლითა თათარნი ყოვლითა სპითა თჳსი-თა. გარნა, ცოდვათა ჩვენთა-თჳს, რომელნიმე სხვანი ქარ-თველნი აოტნეს და მოსწყვიტნეს თათართა: ხოლო სხვანი თურქნი ულღონოთა ორბეთის ძირს მდგომთა აესხმოდნენ. არამედ მარადის ბარათიანნი მძლე ექმნებოდიან თათართა. ამის-თჳს ძლეული ხალილ-ბეგ წარვიდა წინაშე ყეენისა და აუწყა ესე ყოველი: ხოლო შემდგომად წარმოსვლისა იმერეთიდამ კოსტან-ტინე მეფისა მოიმწო ალექსანდრე-მ სვანნი, მოირთო რაჭა-ლეჩხუმი, ჩამოვიდა და დაიპყრა ქუთაისი, ეძრახა-დადიან-გუ-რიელსა და დაიზავნა იგინი და დაიპყრა ლიხს იქეთი უმეტეს პირველისა:

ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩუჟ, ქრ. როკ, წარმოავ-ლინა კვალად სპანი ყეენ-მან. ამის-თჳს ეზრახა მეფე კოსტან-ტინე კვალად ათაბაგსა და კახთა და რათა ჰყონ შეერთება თა-თართა ზედა ანუ მოსცნენ სპითა შეწევნა. არამედ მათ არ ინებეს, რამეთუ ენებათ დამდაბლება მეფისა: მერმე განიზრახა მეფე-მან დიდებულთა თჳსთა-თჳს თათართა: მაშინ წარჩინებულ-ნი ეტყოდნენ არა ბრძოლასა პირის-პირ, გარნა განმაგრებასა ციხე-სიმაგრეთასა და სადაცა ჯერ-იყოს ბრძოლასა, რათა არა მარცხითა უმეტესად შევჰნინდეთ: სთნდა ესე მეფესა და განე-

მზადნენ ქრეთ: ხოლო თათარნი იგი მოვიდნენ ორბეთის ძირს, ვერა-რა შემუსრნეს და მოადგნენ კოჯრის ციხესა, დაუწყეს სროლა თოფთა: მას ღამესა მოვიდა თოვლი დიდი, ამის-თჳს უკუდგნენ თათარნი ციხისა-გან. მაშინ შემწირვებულნი მეცი-ხოვნენი გამოვიდნენ მასვე ღამესა, რომელთა თავ მათდა იყო სოლაღა-შვილი და ივლტოდნენ თჳს-თჳსად. დილასა იხილეს თათართა ციხე უკაცური, შევიდნენ და შემუსრეს ციხე. მერმე მოადგნენ ტფილისს: ჟამსა ამას მეფე კოსტანტინე იდგა ნიჩ-ბისს და აძლევდა ძალსა სპითა ბარათიანთა და ამაგრებდა მათ. ხოლო თათართა, ვითარ ვერ შემუსრეს ტფილისი, მეფის ახ-ლორე ყოფისა-თვის, წარმოავლინეს ფ რჩეულნი მხედარნი და სხვანი სპანი მრავალნი მორბევად ორბეთის გარემოთა: მაშინ შემოუხდენ თათარნი მთის დაბნებთა და რომელნიცა ჰპოვნეს, მოსწყვიტნნეს და მოსტყვევნნეს: ესე ყოველი მიესმათ ბარა-თიანთა ენაგეთს მდგომთა და მათ-თანა ქაიხოსრო ციცი-შვილსა, ფურმანის ძეს ქაიხოსროს და თავსა მათსა სულხან ბარათა-შვილსა: ესენი წავიდენ მსწრაფლად და მიეწივნენ თათართა მისვლასა და კვეთებასავე წარიქცივნეს ამათ თათარნი და შეს-ჯარნეს დრატე გლდოვანთა და ლელოვანთა შინა და მოსვრი-დენ და სწყვეტდენ, ვითარცა ქათამთა, რამეთუ დიოდიან სის-ხლნი მათნი რუდ: მაშინ დარჩა მერაბს ბარათა-შვილს მოყვასი ყეენისა ფრიად წარჩინებული, არამედ ჩვენთა ტყვეთაგანცა მოი-სრნენ თათარნი და მოჰყვანდათ თვით დატყვევებულთა მათ-გან იგინივე ტყვედ: კვალად ქაიხოსრო ჯავახი, ქავთარ და სო-ლაღა-შვილი მოესწრნენ უკან-მსდეველთა სამასთა თათართა ოცნი ესე ქართველნი, მოსცათ ღმერთ-მან ძლევა, წარიქცივნ-ნეს თათარნი და მოსწყვიტნნეს, ვითარ მცირედნიღა გარდაე-ხვეწნენ: ესმათ ესე მოწყვეტა სპათა თვისთა ტფილის მდგო-მილთა თათართა, მყის მოეცალნენ და წარვიდენ მოსწრაფედ თჳსად. არამედ ერთგულობისა-თჳს ქვეყნისა და მეფისა თვისისა-თჳს მოსცათ ძლევა ღმერთ-მან ბარათიანთა, რამეთუ მოსრნეს, მოსწყვიტნეს მძლავრნი მტერნი, რამეთუ მიერ ჟამით-გან ვერ-

და-რა იკადრეს მოსლვად თათართა ქართლსა შინა, გარნა თუ არა მოეწირვათ ბარათიანთა, შიდა-ქართლსაც შემოებრძოლებოდნენ თათარნი და მეფისა და ქვეყანისა ფრიად შემაწუხებელი იქმნებოდნენ:

ხოლო შემდგომად თათართა წარსლვისა შემოიკრიბა მეფე-მან კონსტანტინე სპანი, მიუხდა და მოსრნა ელნი გარემონი, შემუსრა და დაარღვია ალჯაყალა და ქაოზიანი, აღიღო ალაფი მათი და მოვიდა ტფილისს: შემდგომად შემოიკრიბა კათალიკოზი, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი თჳსნი და განიზრახვიდა: „თუ რაჲ ჰყონ განდგომილებისა-თჳს ქვეყანათა და ვითარ მო-ვონ კვალად მეფობასავე თჳსსა:“ მაშინ დიდებულნი იტყოდნენ: „ვინად-გან მტკიცედ სდგან ერთგულებასა ზედა თჳსთა რჩეულთა მეფეთათა იმერნი და კახნი და კვალად ათაბაგისა სამცხელნი, ამის-თჳს არა განიზრახვთ ბრძოლასა; რამეთუ თუმცა მერე ვექმნნეთ ერთსა, არღა-რა მოგჳცემს მეორე ნებასა, არამედ ვაცადოთ ჟამი, უკეთუ კვალად აგოს ღმერთ-მან მეფობასავე შენსა;“ ხოლო იხილა რა ესე ვითარება თვისთა-განცა მეფე-მან, ამის-თჳს აღირჩია მშვიდობა, რამეთუ ამ ჟამებთა მოკუდა კახთ-ბატონი გიორგი, ხოლო კახთ-ბატონ-მან ალექსანდრე და მეფე-მან კონსტანტინე ჰყვეს მშვიდობა სიყვარულისა, კვალად ათაბაგის-თანა და შემდგომად ალექსანდრე იმერთა მეფისა-თანა და რომელნი აღვწერენით საზღვარნი დაიპყრნეს ეგრეთ. გარნა მეფე კონსტანტინე მცდელობდა შენება-მაგრებასა ქვეყანისასა:

კვალად გარდაიცვალნენ ჟამსა კონსტანტინე მეფისასა კათალიკოზნი. დავით და ნიკოლაოზ, და დასვა მეფე-მან აბრაამ: კვალად ამავ მეფისა კონსტანტინეს ჟამსა, წელსა ქს. ჩუდ, ქრ. რპკ, შურ-აგო ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ მაქს. შემოვლო კახეთი და ქართლს დახუდნენ ციციანნი და შიდა-ქართველნი, იძლივნენ ქართველნი და წარვიდა ათაბაგი მშვიდობით: ამის მცნობს მეფესა კონსტანტინეს დაუმძიმდა მოწყვეტა სპათა და კვალად შლილობა ათაბაგისა და შერისხნა, რომელთა ჰყვეს ესე თვი-

ნიერ მისა: ხოლო ესხნეს მეფესა კონსტანტინეს ძენი თამარ დედოფლისა-გან. დავით, გიორგი, ბაგრატ, ალექსანდრე და მელქისედეკ (რომელი შემდგომად კათალიკოზი იქმნა). არამედ შემდგომად დამშვიდებისა ქვეყანათა ამან კოსტანტინე მეფა-წელი იპ მშვიდობასა შინა:

კვალად ყამსავე ამისსა გამოჩნდა შაჰ-ისმაილ ძე შიხისა ქს. ჩუყვ, ქრ. რპდ, თათრულსა ქორონიკონს შა. დაიპყრა ამან არდაველი, გამოვიდა მუნით და დაიწყო პყრობა ქვეყანათა: ხოლო შიხი იგი იყო ყამსა თემურისასა არდაველს და უწყეს მანქანება მისი ლანგთემურს და თემურ მივიდა ხილვად მისა: მაშინ შიხ-მან უჩვენა საქმე ეშმაკისა ოთხნი საკვირველნი, განცვიფრდა თემურ და ეტყოდა. „რა გნებავს მთხოვე, რათა მოგანიჭო“. ხოლო შიხ-მან მან გამოსთხოვა ტყვენი, რომელნი დაეტყვევნეს თემურს შამელნი იბ̃. და ქალაქი არდაველი, თხოვნისაებრ მიანიჭა თემურ ყოველნი, და ეპყრა მიერით-გან შიხსა მას და ძეთა მისთა ქალაქი არდაველი. ხოლო ტყვენი ათავისუფლნა შიხ-მან: შემდგომად პაპასა შაჰ-ისმაილისას აღუდგა მტრად შირვანშა და მოჰკლა იგი: მერმე კვალადა მოიკლა ძეცა მისი მამა შაჰ-ისმაილისა უკეთურებისა-თჳს და შემდგომად მამისა შაჰ-ისმაილისა სდევნიდა, სდევნიდა საკჳლდავად მეფე თავრიზისა, და ესე მცირე ყრმა წარიყვანეს გილანს და დამალეს მუნ: მერმე რა მოიწიფა, გამოვიდა და დაიპყრა არდაველი და იწყო პყრობად ქვეყნისა. არამედ გაძლიერდა წელსა ქს. ჩუყთ, ქრ. რპზ, თათრულსა ქორონიკონსა შე, და მიერთნენ ყოველნი იგი შამელი ტყვენი, რომელნი განათავისუფლნა შიხ-მან: კვალად წელსა ქს. ჩოვ, ქრ. რპც: თათრულს ქორონიკონს შზ, ამან შაჰ-ისმაილ დაიპყრა ადრიბეჟანი და უკუნიქცა და დაიპყრა სპარსეთი, მერმე წარვიდა ბალხი-ბუხარას და ქობულს. ხოლო შემდგომად ამათ ჟამებთა შინა გარდაიცვალა მეფე კოსტანტინე, ქს. ჩივე, ქრ. რჟგ:

ოვ. მეფე დავით, ც, ით წელი ჰმეფა:

შემდგომად კოსტანტინე მეფისა დაჯდა უხუცესი ძე მისი დავით მეფედ: ამან შემოიკრიბა კათალიკოზი და ეპისკოპოზნი და წარჩინებულნი თვისნი და ეკურთხა ტფილისს მეფედ: არა-მედ ესე დავით მეფე იყო ლმობიერი, ბრძოლა-შლილობათა და შფოთა მოძულე და მოყვარე მშვიდობისა: ამან დაიპყრა ქვეყა-ნა, რომელი დაეტევა მამისა თვისისა-გან და განაგებდა კეთი-ლად და მშვიდობით.

ხოლო წელსა ქს. ჩვთ, ქრ. რჟზ, გარდმოვიდა სპითა ალექსანდრე მეფე იმერთა, მოადგა გორს. შეუძნდათ ესე ქარ-თველთა და ეტყოდნენ მეფესა დავითს ბრძოლასა მისსა. არამედ დავით მეფე-მან არა ინება, მეტყველ-მან მათ-მან: „რამეთუ მიეგების მეშფოთეთა შფოთი:“ ხოლო ალექსანდრე-მ აღიღო გორი და დაიპყრა თვით და მოართვეს მორჩილება იმერეთისა ჩიხთა-გან. უკუ-იქცა და წარვიდა იმერეთს: შემდგომად მეფე-მან დავით აღიღო გორი და დაიპყრა და განამტკიცა უმაგრესად: შემდგომად ერთისა წლისა მოკვდა მეფე იმერთა ალექსანდრე: ხოლო წელსა ქს. ჩვია, ქრ. რჟთ, მოკლა კახთ-ბატონი ალექ-სანდრე ძე-მან თჳს-მან გიორგი-მ: ამ ჟამს იდგა დავით მეფე ატენს ტაძრეულებითა და მცველითა თვისითა, მოუხდა ავ-გიორ-გი ატენს მეფესა დავითს. ხოლო დავით უსპობით ვერღა-რა მბრძოლი შევიდა ციხესა შინა ატენისასა, და მოადგა ავ-გიორ-გი კარს. არამედ იხილა გიორგი-მ შემუსვრა ციხისა და სპა-ნიცა შემოკრბებოდიან შემწედ მეფისა დავითისა, უკუ-იქცა ავ-გიორგი და წარვიდა კახეთს. გარნა არა იკმა სიბოროტე და კვალად იყწო კირთება, რბევა და ოხრება ქართლისა, რამე-თუ ჟამითი-ჟამად მოვიდის და აოხრებდის:

ხოლო წელსა ქს. ჩვიბ, ქრ. ს, მოვიდა სპა ხონთქრისა დიდ-ძალი სამცხეს და იმერეთსა ზედა: ამასვე წელსა მოუხდა მეფე ბაგრატ იმერთა მოხისს ვახტანგს. სძლო ვახტანგს. არა-მედ დავით მეფე-მან ზავ-ჰყო მათ შორის და წარიყვანა ბაგრატ

ძმა თჳსი და წარვიდა იმერეთს: ხოლო ვითარ არა დასცხრა ავ-გიორგი ოხრებად, ეტყოდენ ძმანი მეფესა დავითს წინა-აღდგომობასა გიორგისასა: ხოლო იგი მიუგებდა. „სიბოროტისა თჳსისა ნაცვალი მიეგებების, რად ვყოთ ჩვენ შფოთი:“ არამედ ბაგრატ ძმა დავით მეფისა მიუგებდა: „მიგვიხვნა კახეთი და აწ ნებავს ქართლისაცა.“ და გამოსთხოვა მუხრანი საუფლისწულოდ და არაგვისა და ქსნის-ხევნი მთიულ-მოხევი-თურთ თჳსს მორჩილებასა ქვეშე (რომელი არს მიერით-გან ერთ-სასპასპეტოდ ანუ სადროშოდ, კვალად იტყვიან მიერ ჟამით-გან იქმნა ქართლი ოთხ-სადროშოდ): „და მე აღუდგები მტრად ავ-გიორგისა“. მაშინ აიძულებულ-მან მეფე-მან ნება სცა ბაგრატს. წარმოვიდა ბაგრატ, აღაშენა მუხრანს ციხე მტკვრისა: ამისი მცნობელი ავ-გიორგი მოვიდა სპითა თჳსითა და მოადგა ციხესა მას შინა მყოფს ბაგრატს სამ-თთჳცა და შეამჭირვა ფრიად ბაგრატ: მაშინ ავ-გიორგი-მ წარუვლინა ღვინო ლიტრითა ბაგრატს. „ხარ ძე მეფისა და არს ჟამი მრავალი, რომელსა არა გისვამს, აწ იმმიე:“ ხოლო ბაგრატს ჰყვა ჭასა შინა ორაგული ცოცხალი, წარმოუგზავნა ავ-გიორგის იგი და მოუთხრა. „სამ-თთჳცა მყოფობ ქსანსა ზედა და არა გიგემებია, იგემე, რამეთუ ცოცხალ არს:“ გაჰკვირდა ავ-გიორგი და ჰგონა საზრდოთა სიმრავლე, უკუნ-იქცა, მოაოხრა ქვეყანა და შთავიდა კახეთად: შემდგომად კვალად გამოვიდა ავ-გიორგი, ვითარცა ჩვეულ იყო, მოარბია ქართლი და ვითარ არა ვისი აქუნდა შიში, წარავლინნა სპანი თჳსნი წინარე და თჳთ ნადირობითა და მცირედითა კაცითა მოვიდოდა [1]): მაშინ ბაგრატს სპითა თჳსითა მზირ-ეულ ჰევსა შინა ძალისისასა, და მოვიდა რა მუნ ავ-გიორგი, ეცა ჟამი მარჯვე ბაგრატ, მიეტევა და მოსრნა მისთანანი და შეიპყრა ავ-გიორგი და პატიმარ-ჰყო მტკვრის

---

[1]) ხოლო სხვა ქორონიკონში თვით დავით მეფისა და ავ-გიორგის შებმა სწერია:

ციხესა შინა, ქს. ჩფიგ, ქრ. ხა. მერმე ამასვე ქორონიკონს მოაშთვეს, ანუ მოკუდა.

ხოლო ვინად-გან არღა-რა-ვინ იყო მეპატრონე კახეთისა თვინიერ ავ-გიორგისა, შემოიჭრიბა. მეფე-მან დავით სპანი თვისნი და შთავიდა კახეთს და დაიპყრა თჳთ კახეთი, მერმე მოიქცა ტფილისვე: ხოლო ძე ავ-გიორგისა, მცირე ყრმა წლი-სა შვიდისა დამალა დედით მისით ჩოლოყა-შვილ-მან გარსევან, ვინად-გან ნათესავი იყო დედა მისი გარსევანისა: სცნა მეფე-მან დავით ყოფნა ავ-გიორგის ძისა ლევანისა კახეთსვე. ამის-თვის წარავლინა ძმა თჳსი ბაგრატ მის ქვეშე დაწესებულითა სპითა და ამილახორითა, რათა მოიძიონ ლევან და მოართვან მას: შთამოსრულ-მან კახეთს ბაგრატ დასდვა შიში დიდი კახ-თა და ყოველთა მკჳდრთა მათ შინა. არამედ მათ ყოველთა ჰფუცვეს უცნობელობა მისი აღთქმითა დიდითა: არამედ გარ-სევან ჩოლოყა-შჳლ-მან ჰყო ხვანჯი და ცბიერება დიდი, რამე-თუ ლევან ჰყო მეწდედ უშვერითა სამოსლითა და იმსახურებდა ჟამსა სერისასა სტუმრებულის ბაგრატის წინაშე და შეუთქვეს რა გარსევანს ლეონისა-თჳს, მან ჰფუცა ძლიერითა ფუცვითა: "რომელი არა გეხილვოთ თქვენ თვინიერ მისსა, არცა მცირე და არცა დიდი არა-ვინ მყვეს და არცა უწყოდეს": ესე ირწმუნა ბაგრატ და წარმოვიდა ქართლს: მაშინ გარსევან წარავლინა ლევან ოჩანის ციხესა შინა და დამალა მუნ. ხოლო კახეთი ეპყრა დავით მეფესა ნებასა შინა თჳსსა:

შემდგომად წელსა ქს. ჩფიც, ქრ. სვ, წარმოემართა შაჰ-ისმაილ ყეენი დაპყრობად და მოოხრებად ქართლისად (რამეთუ ამან შაჰ-ისმაილ დაიპყრა სპარსეთი, ბალხი, ბუხარა და ქობუ-ლია, ამანვე უწოდა სპარსთა ყიზილბაში, რომელი დაბურა თავსა ზედა თაჯი და დოლბანდი, ამათ-გამო გამოაჩინა და დაუდვა სჯული შიისი სპარსთა, რათა განეყოს ხონთქარსა სუნთა. და თჳთ იწოდა ძედ ალისი და ამის-თჳს რწამდა სპარსთა ძენი შაჰ-ისმაილისანი, ვითარცა ძენი იმამისა მათისანი და თაყვანი-სცემდნენ მათ, ვითარცა იმამთა: ამის-მან მსმენელ-მან მეფე-

მან დავით ალიღო ძლევნი დიდი და ძე თჳსი რამაზ წარავლინა წინაშე ყეენისა და აღუთქვა მორჩილება, რათა არა მოაოხროს ქართლი და ქვეყანა: იხილეს რა ესე კახთა, გამოიყვანეს ლევან ციხიდამ, შთამოიყვანეს და დაიპყრა კახეთი: ხოლო მეფე-მან დავით უცალო-მან და მოლოდინე-მან ძისა თჳსისა-მან, თუ რაჲ უყოს ყეენ-მან, მიუშვა კახთა ყოფად ამისა ეგრეთ: არამედ ყეენ-მან შეიწყნარა ძე მეფისა რამაზ პატივითა დიდითა და მისცა ნიჭი დიდი და წარმოუგზავნა მშვიდობით ზავისა შეოფელ-მან და დაიხსნა მეფე-მან ქართლი აოხრება-ტყუეობისა-გან (ესე ჰყო ყეენ-მან, რამეთუ ბრძოლად მივიდოდა ხონთქრისა, რათა არა ქართველნი მიერთვნენ მას). ხოლო შაჰ-ისმაილ წარვიდა და დაიპყრა დიარბექირი, ეწყო მუნ ხონთქარი სულთან სელიმ, იძლია შაჰ-ისმაილ და მოსწყდნენ სპანი მისნი, მოვიდა ყეენი ყაზმინს, დაჯდა და არღა-რა გამოვიდა ყამადმდე.

ხოლო დავით მეფე რა იქმნა სარწმუნო ყეენისა-გან, შემოიკრიბნა სპანი თჳსნი და შთავიდა კახეთსა, ვერ წინა-აღუდგა ლევან. არამედ შევიდა ციხესა მაღნარისასა, მივიდა მეფე და მოადგა გარს და შეამჭირვა ფრიად და ლამოდენცა მოცემასა ციხისასა: ამ ჟამსა მოერთვა ამბავი მეფესა დავითს მოსვლა ოსმალთა ქართლსა შინა. არამედ მეფე დაუფარვიდა სპათა თჳსთა და წარავლინა მთავარ-ეპისკოპოსი და ამილახორი, რათა მოსცენ ციხე, უკეთუ არა მოსწყდეს სიყმილითა: მისრულთა ციხოვანნი აღუთქმიდენ მოცემასა, არამედ მთავარ-ეპისკოპოს-მან აზრახა იდუმალ დედასა ლეონისასა შეამბოროს ძელსა ზედა მთავარ-ეპისკოპოსისა. »ნუ გეშინს დამესა ამას წარვალთ, განმაგრდიო«, მსმენელი დედა ლეონისა იტყოდა: »ვარ ძისა მაგრებასა და მიუცემლობასა:« ესე მოუთხრეს მეფესა, უკმოქცა და მოვიდა ქართლს. აქ ეწყო ოსმალთა, მოსცა ღმერთმან ძლევა, აოტნა და მოსწყვიტნა მრავალნი, აღიღო ალაფი მათი დიდი და მოვიდა ტფილისს: შემდგომად კვალად შემოაკრიბნა სპანი და წარვიდა კახეთს, მისრულს მეფესა საკარე-

ჯოს მოერთვნენ მუნებურნი და მთავიდა ქისიყს და მოერთვნენ მუნცა გარეთნი ყოველნი, მეუხდა ქისიყს. ჩოლო ლეონ ეწყო მცირედითა სპითა ქს. ჩფვ, ქრ. ხც, იძლივნენ სპანი დავით მეფისანი, წარმოვიდა მეფე და მოვიდა ტფილისს:

კვალად იდგა გორს მეფე დავით და მოართვეს ამბავი სპათა მოსვლვისა ფერსათიდამ, რამეთუ გამოვლო გურიელ-მან მამიამ მწეობითა ათაბაგისათა მთა-დიდო, რათა შემწე ეყოს ლევანს დავით მეფესა ზედა ზავითა ანუ ბრძოლითა და მივიდეს მის-თანა: მსმენელი დავით მეფე, განრისხნა და წარვიდა მის-ზედა სპითა, რავლენნი დაესწრნენ მუნ: ხოლო გურიელი არა მგონე მეფისა, ეწყო მოსისს ძლიერად, იძლია დავით მეფე და მოვიდა ტფილისს: მუნ კვალად შემოიკრიბნა სპანი, რათა მიაგოს შური მის წილ გურიელსა: ხოლო გურიელი მივიდა მუხრანს და ლევანც მოვიდა მის-თანა და არა რას ავნებდენ ქვეყანათა და დავით მეფეცა მოვიდა ნიჩბისს სპითა თჳსითა და წარავლინა ბაგრატ ძმა თჳსი მის ქვეშე დაწესებულითა და ამილახორითა, რათა მოვიდეს მერე დღე ბაზალეთიდამ მათ-ზედა, და თჳთ სპითა თჳსითა მივიდეს პირას-პირ; არამედ წარმოევლინა წარჩინებული გურიელსა მეტყველსა: ,,რამეთუ მოველ ვედრებად თქვენ წინაშე, რათა ვყოთ ზავი თქვენსა და ლევანს შორის. კარნა იქმნა უმეცრად ბრძოლა თქვენი, აწ გევედრებით, ფინად-გან არა რა მივნია ქვეყნისა-თჳს, ამით ვარ მართალი, რათა ვყოთ ზავი და სიყვარული თქვენ შორის, რამეთუ არიან მტერნი ძლიერნი გარემოს, ვითარცა ყეენი. რომელი იპყრობს ქვეყანათა:" მაშინ განა-თუ მეფესა არა ენება ესე და წადიერ იყო ბრძოლისა. არამედ განაზრახებდენ კათალიკოს-ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი ყოფად ზავისად. ამისთჳს სათნო-იყო მეფე-მანცა და ჰყვეს ზავი და განაჩინეს საზღვარი და სიყვარული ურთიერთა, მტერობა და მოყვრობა ერთბამად მტერთა და მოყვარეთაზედა. მერე იხილნეს ურთიერთნი, უძღვნეს და წარვიდეს თავის-თავისად.

ხოლო გარდაიცვალნენ კათალიკოზნი მეფის ჟამსა შინა აბრაამ და ბასილი და დასვა ამან მეფე-მან დორათეოს: ხოლო შემდგომად ამისა მშვიდობით ყოფასა შინა წელსა ქს. ჩფკბ, ქრ. ხი, [1] წარმოემართა შაჰ-ისმაილ ყეენი, რამეთუ ჰგონებდა მორჩილებასა ქართლისასა. არამედ ესმა კირთება ქართველთა-გან მაჰმადიანთა. კვალად ვინად-გან სძლო სულტან-მან სელიმ, რათა არა მიერთვნენ ქართველნი ხონთქარსა. ამის-თვის მოვიდა და დადგა აღჯაყალას და იწყო შენება მისი: მაშინ ევედრა დავით მეფე მშვიდობასა. ხოლო ყეენ-მან მიუწოდა მეფესა წინაშე თჳსსა. „მოგცე ნიჭი დიდი, ქვეყანა და განგიტეო მშვიდობით“. არამედ ვინად-გან აწვევებინებდა ყეენი ქრისტესა და ჰყოფდა მაჰმადიანად. ამის-თჳს არა ინება მეფე-მან მისვლად. განა მოიცა ძალი მესხთა და კახ-ბატონისა ლევანისაგან. კვალად გამოიყვანნა კავკასნი და მთიულნი, განამტკიცა ტფილისი და ყოველნი ციხენი და სიმაგრენი ქართლისანი: ესმა რა ესენი შაჰ-ისმაილს მაგრება და სპათა შეკრება მეფისა-გან, წარმოავლინა სპასპეტი თჳსი ყარაფილ სპითა დიდითა, და მოუდგინა მას კვალად მისკარბაში ელიას-ბეგ სპითა და მერმე შეუდგა ამათ თჳთ-ცა სპითა თჳსითა, ვინად-გან რიდი დიდი აქვნდა ქართველთა სიმხნისა: ამისი მსმენელი დავით მეფე განვიდა თელეთს ყოვლითა სპითა თვისითა და ნიჯადითა, მოვიდა პირველად ყარაფილ, ეწყვნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდნენ მრავალნი და ივლტოდენცა ყიზილბაშნი,

(1) თათრულსა შკთ, ქორონიკონთა შინა შაჰ-ისმაილის მოსვლა სწერია. „დევალ მოვიდა, მოსრნა ქართლი და სამცხე.“ ხოლო სპარსთა შიჰ-ისმაილისა სწერია, და ჩვენცა ეგრეთ აღვწერეთ ხოლო დევალ საგონებელ-არს ანუ თჳთ იგი ანუ სპასალარი მისი. მე ვგონებ დევალს უმეტეს ჭეშმარიტს, ვინად-გან შაჰ-ისმაილ ხონთქრის ბრძოლას უკან აღარ ლაშქრობდა, და ესე შაჰისმაილის მოსვლასა ლუარსაბ მეფის ჟამს დაუწერიათ, რომელსა შინა სცოცხლებდა დავით მეფევე. ვითარ-ცა არჩენს ქორონიკონი ქს. ჩფკგ, ქრ. ხია, შაჰისმაილის სიკვდილსა და დავით მეფის სიცოცხლესა.

ლტოლვილნი ემისხვივნენ ელიას-ბეგს. მან მოაქცივნა, მოვიდნენ და იქმნა ბრძოლა უძლიერეს-უსასტიკესი და ფიცხელი: იხილა ლუარსაბ ძე-მან ძლიერება ყიზილბაშთა, განვიდა სპითა თჳსითა და ეკვეთა ძლიერად მარცხნით ყიზილბაშთა, მაშინ მაშინ ძალითა ჯჳრისათა განხეთქა რაზმი მათი, შევლო და მოსწყვიტნა მრავალნი. ხოლო ყიზილბაშნი ივლტოდენ და მოსვრიდენ ქართველნი და ალაფობდენ ალაფთა მათთა. ხოლო ლუარსაბ სდევნიდა და სრვიდა: არამედ შაჰ-ისმაილს წარმოევლო მთა იალღუჯისა და დამალულ იყო ღელესა შინა [1]) და რა იხილნა სპანი თჳსნი მოწყვეტილნი და ლტოლვილნი, შეუძნდა ფრიად და უბრძანა ყარა-ყოინლუს მისვლა და ბრძოლანი: წამსვე მოეტევნენ ზურგით კერძო იგინი ქართველთა და ეკვეთნენ ძლიერად. გარნა მაშვრალნი და ნაალაფევნი ქართველნი ბრძოდენ უფიცხესად, არამედ ცოდვათა ჩვენთა-თჳს იძლივნენ დავით მეფისანი და წარმოვიდა მეფე ქართლს: ხოლო ლუარსაბ განვლო მტკვარი ყარაის ბოლოს, შემოვლო და მოვიდა მამისა თჳსისა თანა. არამედ მეფე კვალად შემკრები სპათა ბრძოლა მაგრების-თჳს, ჰგონებდა სიმტკიცესა ტფილისისასა. არამედ შაჰ-ისმაილ შემდგომად ბრძოლისა, რა მოადგა ტფილისს, აღუთქვა ციხის თავსა ნიჭი დიდი და ციხის-თავმან მისცა ციხე-ქალაქი: შემოვიდა, შემუსრნა ხატნი და ჯვარნი და განძარცვა სიონის ღჳთის-მშობლის ხატი და შთაავდო მტკვარსა შინა (რომელი შემდგომად ჰპოვა ბატონ-მან ლევან, ნათლუდის წყალსა შინა), მოსწყვიტა ქალაქი და ტყვე ჰყვნა, აღაშენა მეჩითი ხიდის ყურსა ზედა, ციხესა შინა შეაყენნა მცველნი თჳსნი და დაიპყრა თჳსად. კვალად წარავლინა სპანი, ვითარცა მარბიელნი და მოსწყვიტეს სამცხე, სადაცა ვინ ჰპოვეს. მერმე უკუნ-იქცა და წარვიდა სპარსეთად:

[1]) სწერს. „წარმოვლო შაჰ-ისმაილ მთა კუმისისაო," ხოლო ზეპირ სიტყვა არს, „წამოვლო იალღუჯა და დაიმალა ღელესა." შინა ჩვენ ეს უმეტეს გვეჭეშმარიტა, ვინად-გან იალღუჯა უფროს მარჯვე გზა არს ალჯაყალისა, ვიდრე კუმისის მთა და ეს დავსწერეთ.

ხოლო მეფე დავით შეკრებული სპათა ლაშობდა კირთებასა და სლომასა სპათა ყეენისათა. არამედ უმჯობესად ალიჩია, ვინად-გან წარსვლად იყო ყეენი, ბრძოლანი ციხეთანი, რომელნიცა დაიპყრა ყეენმან: შემდგომად მიუხდუნნა მეფე-მან სპანი და მოსრნა გარემონი თათართა ელნი და მარადის ბრძოდა ტფილისს. ხოლო წელსა ქს. ჩფკგ, ქრ. ხია, თათრულსა შლ, მოკუდა, შაჰ-ისმაილ, დაჯდა ძე მისი შაჰ-თამაზი ი წლისა: ამას ჯერეთ არა ეძლო ბრძოლა და ლაშქრობა: მერმე მოადგა მეფე დავით ტფილისს, აღიღო იგი, მოსრნა ყიზილბაშნი, კვალად აღიღო ადჯაყალა, შემუსრა იგი და განასხნა თათარნი და დაიპყრნა საზღვარნი თჳსნი თყოველნი: შემდგომად ამისა განიხილა მეფე-მან დავით სოფლისა სიმუხთლე და უსვეობა თჳსი, დაუტევა მეფობა და იქმნა მონოზონ და დაშთენ ძენი სამნი თამარ დედოფლისა-გან. ლუარსაბ, დემეტრე და რამაზ, არამედ მისცა მეფობა ძმასა თჳსსა გიორგის და თვით დავით მეფე შევიდა ტფილისსვე მონასტერსა შინა და შემდგომად მოკვდა მონაზონი წელსა ქს. ჩფკე, ქრ. ხიგ:

ოზ. გიორგი, თ, ძმა დავით მეფისა, ი წელი ჰმეფა.

ხოლო შემდგომად დავით მეფის შემონოზნებისა დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ, ქს. ჩფქდ, ქრ, ხიბ, ეკურთხა მცხეთას კათალიკოზ-ეპისკოპოს და დიდებულთ შემოკრებითა: ესე გიორგი მეფე დაემეგრობა უმეტეს დავით მეფისა კახთ-ბატონს ლევანს და ჰყო სიყვარული მისთანა, ეგრეთვე ბაგრატ იმერთა მეფისა-თანა და ათაბაგი ყვარყვარე ჰყვანდა, ვითარცა მორჩილი თჳსი: ამან დაიყრა საზღვარი თჳსი და იყოფებოდა მშვიდობით გარემოთა-გან: მოკუდა კათალიკოზი დორათეოს და დასვა მეფე-მან ძმა თჳსი მელქისედეკ: შემდგომად ამათთა წარმოივლინა სულტანნ სულეიმანს სამთა ამათ მეფეთა თანა დეს-

ფანი. გიორგის ქართველთა, ბაგრატ იმერთა და ლევანს კახთასა. «რამეთუ ადგილი სჯულისა თქვენისა იერუსალიმი დაიპყრეს უსჯულოთა, აწ მიმინიჭებიეს თქვენდა, მოვედით და განასხენით იგინი და დაიპყრენით თქვენდა». (ესე ჰყო ხონთქარ-მან, რამეთუ ბრძოდა ლასკალით. მეორედ, ვინად-გან შიხის ძე ყეენი და იგი მტერობდენ, რათა ამით დაიპყრას მან ყოველნი საქართველო და არა მიერთნენ შიხსა): ამისნი მსმენელი მეფენი სისარულით შეკრბნენ სპითა თვისითა, ვინად-გან იყჳნენ სიყვარულსა მტკიცესა ზედა და ათაბაგი ყვარყვარე მოერთო მეფესა გიორგის და წარვიდენ მსახურებელნი ღჳთისანი: მისრულთა იერუსალიმსა შინა მეოთვთა მოუთხრნეს. «გვაუწყეთ, უკეთუ ხართ მტერნი, მცირედ გვიჩანთ და უკეთუ სტუმარ მრავალ ხართა. ხოლო მეფეთა მიუთხრეს. «მბრძოლნი ვართ ძალითა მაგავ ადგილისათა«: ამისა მსმენელნი გამოვიდენ ქალაქით იერუსალიმით და ეწყვნენ ურთი-ერთთა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. სძლეს საქართველოსათა, მოსწყვიტნეს და აოტნეს და შეჰყვნენ ქალაქად, წარუხუნეს ქალაქი, მოსწყვიტნეს და განსდევნნეს იგინი, ხოლო ნეშტნი დაიპყრნეს და აღიღნეს ალაფნი დიდნი და ნატყვევნავნი:

ჰსცნა ესე ყოველნი ხონთქარ-მან, მოანიჭნა ნიჭნი დიდძალნი და წმიდანი ადგილნი. საფლავი ქრისტესი, გოლგოთა, ბეთლემი და ჯვარის მონასტერი: ხოლო მეფეთა განთავის-უფლნეს იგინი და წარმოვიდნენ გამარჯვებულნი და მოვიდნენ თჳს-თჳსსა სამეფოსა შინა. ხოლო გიორგი მეფე ამაგრებდა ქვეყანათა და ბრძოდა თათართა, ოდესმე იყვის მშვიდობით:

ხოლო წელსა ქს. ჩფკთ, ქრ. ჩიზ [1]) მოვიდა სულტან სულეიმან ერევანსა ზედა და აღიღო იგი: ამას შეუშინდნენ მკვიდრნი საქართველოსანი. არამედ იხსნა ღმერთ-მან, და

---

[1]) თათრულსა შლვ მოჰკვდა მაჰმად ბ, 1480, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი, მოკვდა ბაიეზით 1510, დაჯდა სელიმ ძე მისი, მოკვდა სელიმ 1520, დაჯდა სულეიმან ძე მისი, ამან აღილო ერევანი.

შაჰუნ-იქცა ხონთქარი ბაღდადად. ხოლო მეფე გიორგი მეფობ-და კეთილად სიყვარულ-ერთობითა იმერ-კახთ-მეფეთა და ათა-ბაგისა-თანა. არამედ შემდგომად ამანცა დაუტევა მეფობა და არა დაუტევა ძე და მისცა მეფობა ძმის-წულსა თვისსა ლუარ-საბს და თჳთ შევიდა მონასტერსა შინა და იქმნა მონოზონ:

ოჱ. მეფე ლუარსაბ, ა, ძმის-წული გიორგი მეფისა, კდ ჳმეფა:

შემდგომად გიორგი მეფის მეფობის დატევებისა ქამურთხა ლუარსაბ ძე დავით მეფისა ტფილისს მეფედ ქს. ჩფლდ, ქრ. ხკბ. ხოლო ესე ლუარსაბ იყო მხნე, ახოვანი, შემმართებელი, უშიში, მორწმუნე, ღჳთის-მოყვარე, სადთო-სამხედროთი სრუ-ლი: ამან იწყო უჴოვრორესი კირთება თათართა და განსხმა მა-თი და მაგრება ციხე-სიმაგრეთა: ხოლო წელსა ქს. ჩფლე, ქრ. ხკგ, შეიპყრა იმერთ მეფე-მან ბაგრატ ათაბაგი ყვარყვარე და დაიპყრა სამცხე: ესე შეუძნდა მეფესა ლუარსაბს, არამედ ვერა-რა არგო. გარნა ლუარსაბ მეფე-მან დაიპყრო ჯავახეთი და კერ-ძონი მისნი: კვალად მოკუდა კათალიკოზი მელქისედეკ და და-ხვა მეფე-მან კათალიკოზად გერმანე, და მრჩევლად ბედეონ: ხოლო შემდგომად შაჴ-ისმაილისა იწყო ბრძოლა შაჰ-თამაზ, ქს. ჩფლბ, ქრ. ხკ. ესე განმდიდრდა და დაიპყრა ქვეყანა უმეტეს მამისა თვისისა: ხოლო წელსა ქს. ჩფლვ, ქრ. ხკდ, მოვიდა იდუმალ განჯას სპითა ძლიერითა: ჟამსა ამას იდგა მეფე ლუარ-საბ ტფილისს, ამას მწუხრსავე მოკუდა ძე მეფისა მცირე და სიყვარულისა-თჳს ძისა წარყუჩნენ მეფე და დედოფალი და წარი-ღეს მასვე მწუხრსა და დაფლეს მცხეთას და განთიად დამესა ამასვე შემოვიდა შაჰ-თამაზ ტფილისს მოპარვით, რათა შეიპ-ყრას მეფე. არამედ განარინა ღმერთ-მან მეფე მიზეზითა ძისა-თა. ხოლო შაჰ-თამაზ მოსწვა ტფილისი, ამის-თჳს შეუშინდა

ციხის-თავი ტფილისისა შას-თამაზს და მეფესა მოწვისა-თჳს ტფილისისა და გარდმოუშვა ციხიდამ და მოვიდა შას-თამაზი-სა თანა: მხილველნი მეცისოვნენი ვიეთნიმე ივლტოდენ და სხვანი მოვიდნენ წინაშე ყეენისა. მან ყოველთა დაატყვებინა ქრისტე და ჭყო მაჰმადიანად და ტფილისის ციხესა შინა შეა-ყენა მცველნი თჳსნი ყიზილბაშნი და თჳთ წარვიდა ყარაბაღსა-ვე: ამ ჟამსა ეპყრა სამცხე იმერთა მეფესა ბაგრატს, ესე მი-ვიდა ყარაბაღს წინაშე ყეენისა. ხოლო ლუარსაბ მეფე-მან ვერ იკადრა ბრძოლა, ვინად-გან მოვიდა ყეენი უცნობლად და ისიზ-ნოდნენ ყოველნი ქართლისანი მოსწრაფედ. არამედ დაიცვა ქვეყანა ტყვეობისა-გან: ამისა შემდგომად მონაზონ იქმნა ბიძა მეფისა ბაგრატ, მპყრობელი მუხრანისა. ქს. ჩვლთ, ქრ. ხკზ, და დაუტევნა ძენი ვახტანგ, არჩილ, აშოთან და ერეკლე. ხო-ლო ვახტანგ იქმნა მუხრან-ბატონი:

ხოლო შემდგომად წარსვლისა ყეენისა კვალად უწყო მე-ფე-მან ლუარსაბ ბრძოლა ტფილისს და მოსვრიდა გარემოთა თათართა, ვინად-გან მრავალ-გზის მოსცა ღმერთ-მან ძლევა მათ ზედა, და აღიღო კვალად ტფილისიცა და დაიპყრა თავისადვე: შემდგომად წელსა ქს, ჩვლთ, ქრ. ხკზ, სომეხნი შეიმალნენ აღვსებისა-გან. ხოლო მაშინ ოდეს ეპყრა მეფესა იმერთა ბაგ-რატს სამცხე, მოვიდნენ ოსმალნი ბრძოლად ბაგრატისად ბა-სიანს. ამისათვის ბაგრატ ევედრა ლუარსაბ მეფესა შეწევნასა მათ-ზედა და უცილოდ დაიპყრას მტკვრის აღმოსავლეთი ლუარ-საბ: არამედ ლუარსაბ მეფესა, თუმცა არა-ვინ ემწეოდა განძ-ლიერებისა მისისა-თჳს. განა ლუარსაბს ეძვინვებოდა ტყვეო-ბა საქართველოსი, შემცირება და განხეთქილება თვისთა-გან და მტერთა მიერ, რათა არა იქმნას მაჰმადიანად: ამის მიზე-ზისა-თჳს შემოიკრიბნა სპანი და წარვიდა შეწევნად ბაგრატი-სად: ხოლო მისრულთა მეფეთა ბასიანს წყობათა შინა სპათა ლუარსაბისათა ინებეს წინა-ბრძოლება. მაშინ მესხნი ეტყოდ-ნენ. ჩვენ ვართ წინა-ბრძოლნი ძველადვე და აწცა ქვეყანა არს

ჩვენი ჩვენდანვე ჯერ-არს«. არამედ არა ინებეს ესე ქართველთა. ამის-თჳს იმერის-მგებლეს მესხთა და არღა-რა შეეწეოდნენ, და მოსწყდნენ ქართველნი მრავალნი და ივლტოდნენ მესხნი, შურითა ამით იძლივნენ ქართველნი ყოველნი ქს, ჩვმე, ქრ. ხლგ, და მოვიდა ლუარსაბ თჳსს სამეფოდ.

ამის შემდგომ დ შეითქვნენ მეფე ლუარსაბ და კას-ბატონი ლევან, ოდეს მოჰკლა ლევან კას-ბატონ-მან ასან-ბეგ, და აუწყეს ესე მესხთა, მოურთნენ იგინიცა და დაუწყეს რბევა და ოხრება განჯას, შაქ-შირვანს და ადრაბადგანსა, მრავალთა ჟამთა და მოიღებდენ ალაფთა და ნატყუევნავთა დიდ-დიდთა, რამეთუ იყო შას-თამაზ უცალოდ: შემდგომად მოვიდა შას-თამაზ შირვანს, რათა განაგოს საქმე მანდაური, ქს. ჩვმც, ქრ. ხლვ, თათრულსა ქორონიკონსა შნე: მერე მოიქცა ტფილისს (ვინად-გან აღეღო მეფესა ლუარსაბს და ეპყრა თვისად), მოადგა ყეენი, შემუსრა ტფილისი და ნეშტნი მოსწყვიტნა, და შეაყენნა ციხესა შინა მცველნი უმრავლესნი: ხოლო ტფილისიდამ ეზრახა ათაბაგს, დაიმორჩილა იგიცა, ემზახლა მას და წარვიდა სპარსეთად. არამედ ესე კას-ბატონის ლევანისა და ათაბაგის დამორჩილება ყეენისა შეუძნდა მეფესა ლუარსაბს და ვიეთთა წარჩინებულთა მესხთა, სასელით იჯუს, შერმაზანს და ვახუშტ დიასამიძესა. ამათ მიუწოდეს ლუარსაბ მეფესა. ხოლო შეკრებული სპითა მოვიდა მეფე და წარუხვნა ათაბაგსა სამცხე, ჯავახეთი, კოლა და არტანი და დაიპყრა თჳსად: ესე ყოველი აუწყა ათაბაგ-მან ყეენსა და შას-თამაზ წარმოემართა მსწრაფლად შველად მისად. მოვიდა და შემუსრა შაქი, შემოვლო ქართლის სომხითი, ვერ წინა-აღუდგა ლუარსაბ მეფე, შევიდა და დაიპყრა სამცხე, შეიპყ ა იჯუ და შერმაზან და მოჰკლნა იგინი და სხვანი ტყვე ჰყვნნა, ჩავლო სომხითი და წარვიდა ერევანსა ზედა: არამედ მეფე ლუარსაბ შემჭირდებოდა მძლავრებისა ესეთის-თვის. გარნა არა დასცხრებოდა ბრძოლად კვალადცა თათართა ზედა, რამეთუ რა იცის ჟამი, ბრძოდა, მოსწყვეტდა და ალაფობდა ტყვევნი-თურთ და მრავალ-გზით ჰყოფდა ესრეთ. ხოლო უჟამოდ

ზიმაგრის ციხენი და სიმაგრენი მთათა და ველთანი და ბრძოდა თვით ეგრეთ:

შემდგომად გამოვიდა ხონთქარი სულტან სულეიმან. ესე ესმა შას-თამაზს, მოვიდა და დადგა არტანს ყეენი, მოაოხრა სამცხე, აიღო კარი და შემუსრა: მერმე გარდმოვლო სამცხიდამ, მოაოხრა თრიალეთი, საბარათიანო, მოადგა ბირთვისს (ამის-თჳს მტერობდა უფროს მეფესა ლუარსაბს ყეენი, რამეთუ არა მორჩილ ექმნა დღეთა მისთა არცა ყეენსა და არცა ხონთქარსა, რათა არა სხვანი მორჩილნი მისნი აძლავრონ და დაატევებინონ ქრისტე: მაშინ შას-თამაზ ვერ აღებულ-მან ბირთვისისა-მან შეთხზა ხვანჯი, აღუთქვა კეთილნი და ნიჭნი დიდნი მეციხოვნეთა, ამით მოაცთუნნა და მისცეს ციხე: ხოლო მან უარ-ყო ფიცი, მოსრნა იგინი და ტყვეჰყვნა. მერე მოვიდა და მოადგა გორს, შემუსრა იგიცა და ციხე ვერისა და სხვანიცა. შემდგომად მოადგა ატენს ციხესა, აიღო იგი და გამოიყვანა დედა ლუარსამ მეფისა მუნიდამ და მრავალთა წარჩინებულთა ცოლნი. ქს. ჩვნვ, ქრ. ხმდ: უკუნ-იქცა და წარიყვანა ყოველნი ტყვენი და დედაცა მეფისა [1]): ესე ესმა ლუარსაბ მეფესა მთიულეთს მყოფსა, წარმოუდგა ყეენსა, ეწია სპათა მისთა და მოსრნა მრავალნი. არამედ დედასა ვერ-ღა-რაი არგო. აიღო ალაფი დიდი და უკმოიქცა. ხოლო მისრულ-მან დედამან მეფისა ლუარსაბისა-მან იგრძნა უპატიო ყოფა თჳსი, შესვა სასიკვდილე და მოკვდა: მაშინ ყეენ-მან დასხნა რანს, მოვაკანს და ერევანს ბეგლარ-ბეგნი და მათ ქვეშეთნი. კვალად დასხნა ხანნი და სულტანნი (რომელნი არიან ბეგლარ-ბეგი ერისთავთ-ერისთავი, ხანი ერის-თავი, სულთანი ჯევის-ბერი), ამათ უბრძანა. „უკეთუ ემტეროს ლუარსაბ მეფე ტფილისს, მწე ეყვნენ ყოველნი“. არამედ ლუარსაბ მეფე-მან ბრძოლითა განასხნა თათარნი და დაიპყრა ქართლი და სომხითი და ციხენი ყოველ-

---

[1]) სხვა ქორონიკონსა შინა ეწერა ლუარსაბ მეფისა წარსვლა იმერეთს და ჩვენცა ამის-თჳს იმერეთს დავსწერეთ, მუნ მის ქარტასა შინა.

ნი, თვინიერ ტფილისისა და მარალის ბრძოდა ტფილისს: ესჳ აცნობეს ტფილისის მცველთა განჯის ბეგლარ-ბეგს შავერდის, და მან შემოიკრიბნა თავის ქუცაშე დაწესებულნი და სხვანიცა ყოველნი წინა-თქმულნი და წარმოვიდა ქართლს: მსმენელი ამისი ლუარსაბ მეფე სპითა თვისითა დადგა გარისს, რათა შემოიყვანოს იგინი სიმაგრესა, რამეთუ იყო თვით მოხუცებული და ესხნეს ძენი სვიმონ და დავით. არამედ სვიმონს მისცა სპანი თვისნი და თვით მცირედითა მოხუცებულითა და ეპისკოპოსითა დაადგრა გარისს: მივიდა სვიმონ, ეწყო ყიზილბაშთა და იქმნა ბრძოლა სასტიკი. მოსწყვიტნეს და აოტნეს ქართველთა ყიზილბაშნი და სდევნიდნენ და ალაფობდენ: მაშინ შავერდი-ხან დტოლვილ-მან იხილა მეფე მდგომარე და უღონოებდა წარსლვად შიშისა-თვის განრინებად თავისა თვისისა, მოეტყუა მცირედთა ამათ, რათა გარდაიხვეწოს: ამას ზედა განმხნდენ მოხუცებულნი მეფის-თანანი, ვითარცა ჭაბუკნი, მოსწყვიტეს და წარიქციეს სპარსნი. მაშინ მეფესა შეხვდა შავერდი-ხან და მეფესა გასტეხოდა ხრმალი და შუბი ბრძოლასა შინა. აძგერა ცხენი შავერდი-ხანს და გარდავლო მას ზედა მეფე-მან და კვალად სხვისა მიმტევებელსა შთაუარდა ცხენი ნაპრალსა მიწისასა და დაეცა ცხენი მეფი-თურთ მიწასა. მოუხდა სპარსი სახელით ზირაქ, დასცა მახვილი მეფესა და მოსწყლა ძლიერად. ხოლო სპათა მეფისათა მოსწყვიტნეს სრულიად ყიზილბაშნი: და ამისი უცნობელი ძე მეფისა სვიმონ, გამარჯვებული და ნაალაფევი მოიქცა, რა იხილა მეფე ესრეთ მყოფი, დამძიმდა ფრიად, მერმე მცირედისა ჟამისა გარდაიცვალა მეფე ლუარსაბ, ქს. ჩივნც, ქრ. ხმვ, შერაცხილი მოწამეთა-თანა, ვითარცა გორგასალ. გარნა ესე მეფე ბრძოდა დღეთა თვისთა მაჰმადიანთა, რათა არა დაუტეონ ქრისტე ქართველთა და უკეთუ მორჩილ მათდა ქმნილ იყო საეჭველ-იყო, რამეთუ მრავალ-გზის დიდნი ძლევანი და მაგრებანი შესძინა ქვეყანათა სიმხნითა თვისითა. მოიღეს მეფე ლუარსაბ და დაფლეს მცხეთას:

ოთ. მეფე სვიმონ, ა, ლუარსაბ მეფის-ძე, ლდ წელი ჰმეფა.

გამეფდა შემდგომად მეფისა ლუარსაბისა ძე მისი სვიმონ და ეპყრთსა მცხეთას მეფედ. ხოლო მომკვდარიყო კათალიკოზი გერმანე და მეფესავე ლუარსაბს დაესვა ნიკოლაოზ. მოკუდა ნიკოლაოზ კათალიკოზი, და ამან სვიმონ მეფე-მან დასვა კათალიკოზად დომენტი: ხოლო მეფე-მან სვიმონ მოიყვანა ცოლად ასული ბატონის ლეონისა ნესტან-დარეჯან, ნაშობნი შამხლის ქალისაგან და ჰყო ქორწილი, ქს. ჩოვნთ. ქრ. სმზ, და დაიპყრნა ყოველნი ნაქონებნი მამისა თვისისა, თვინიერ ტფილისისა: მაშინ არჩილ ძე ბაგრატ მუხრან-ბატონისა ეკირთებოდა ტფილისს და ავნებდა გარემოსთა მასთა დიდთა: დღესა ერთსა გამოვიდნენ ტფილისის ციხიდამ სპანი ყიზილბაშნი, დაესხნენ სათვურცლეს მყოფს, ბრძოლასა ძლიერსა იძლია მათგან არჩილ და შეიპყრეს დედა-წულითურთ ქს. ჩოვჲ, ქრ. ხმც, და წარიყვანეს წინაშე ყეენისა: გარნა თვინიერ ამისა აქვნდა მეფესა სვიმონს წელი სამი მშვიდობისა: შემდგომად იწვივა ცოლის ძმა გიორგი, რათა ბრძოლოს სპარსთა და შეკრბენ ციხე-დიდს: ამისი მცნობელი შავერდი სულტანი წარმოემართა სპითა და შემოვლო უგრძნეულოდ ქვეყანანი, რამეთუ უშენ იყო გარდაბანი და ეპყრათ ტფილისი მათ. ხოლო დარაჯანი მეფისანი გერმანოზის შვილი ფარეშათ და სხვითა მისთანითითა, იდგნენ დევის-ნამუხლარსა ზედა. არამედ ღამესა მას აღდგომისასა აღვიდნენ მუხათ-გვერდს, რათა ისმინონ დღესასწაული, და ყოფასა მათსა მუნ შემოვლეს ყიზილბაშთა და დაესხნენ უეცრად მეფესა სვიმონს: მაშინ იქმნა ბრძოლა ძლიერი და ფიცხელი და მოსწყვიტნეს სპარსნი უმრავლესნი. არამედ მოკლეს გიორგი ძე კახთ-ბატონის ლევანისა ქს. ჩოვჲა, ქრ. ხმთ, და ივტოდენ კახნი. არამედ მოსწყდენ ქართველნიცა მრავალნი, რამეთუ ამიდახვართაგანიცა მოსწყდნენ ცხრანი (და ამის-თვის მიუბოძა მეფე-მან ზემო ეკკლესია მღვიმეს): მხილველი სვიმონ

მეფეცა უკმოიქცა ძლეული და ყიზილბაშნი უკუ-იქცნენ გამარჯვებულნი: ამავ ქორონიკონსავე მოუხდნენ ფხოველნი მუხრანს. ხოლო აშოთან ძე-მან ბაგრატ მუხრან ბატონისა-მან ბრძოლა უყო და მოსწყვიტნა იგინი და აოტნა. გარნა მოიკლა იგიცა მათ მიერ.

ოთ bis დავით, გინა დაუდხან, ლუარსაბ მეფის ძმა, 8 წელი ჰმეფა.

ხოლო იხილა რა ძმა-მან მეფის სვიმონისა-მან დავით სპარსთა-გან ძლევა ესე წარვიდა სპარსეთად, რამეთუ იყო კაცი ხორცთ-მოყვარე, მეძავ-განცხრომელი, და იყმნა გამცემელ-ქვეყნისა და მივიდა წინაშე ყეენისა: ამას პატივ-სცა შას-თამაზ და ჰყო მაჰმადიანად, უწოდა დაუდ-ხან და ძედ თვისად უხმობდა, მისცა ჯილდო ც თუმანი, ხალათად კაბა, სარტყელი და ტყავი სამურითა, ოქრო-ქსოვილნი თაჯი,*) ხრმალი, ხანჯალი, საბუხარი მარგალიტისა და ცხენი აღკაზმული ოქროთი, ყოველნი მოოჭვილნი თვლებითა, სურა და თასი ოქროსი (რომელი შემდგომად დაიდვა და მოსცემდენ მეფეთა ქართლისათა), წარმოავლინა მეფედ ქართლისად სპითა დიდითა, შემოვიდა ტფილისს და აქვნდა შემწედ განჯის ხანიცა: ესე ეძვინებოდა სვიმონ მეფესა და ყოველთა ქართველთა. ამის-თვის შეიკრიბნა სვიმონ სპანი და დასდგა დიღვამს: მსმენელი ამისი დაუთხან გამოვიდა სპითა ყიზილბაშ-ქართველითა, რომელნი ეახლნეს მას, ეკვეთა მეფე სვიმონ ქს, ჩფპზ, ქრ. ხნე: იძლია დაუთხან და მოსრნეს სპანი მისნი და შევიდა ტფილისვე: მაშინ მეფე მოადგა ტფილისს, ხოლო შემძვირვებულ-მან დაუთხან ციხიდამ აუწყა ესე უსეინ-ბეგს ყარამლუს სპასპეტსა და მოითხოვა შეწევნა მის-

---

*) თაჯი არს გვირგვინი მათი, რომელსა დაახვევენ ღოლბანდსა მძიმედ ოქრო-ქსოვილსა და ჯიღითა თორმეტითა შეამკობენ.

განː ამისი მსმენელი უსეინ-ბეგ შემოვიდა ტფილისს უგრძნე-ულოდ და მეფე აღვიდა ტაბახმელას. ამას ზედა განლაღნა დაუთხან, გამოვიდა სპითა და ეწყვნენ სამადლოს-ზედ ურთიერთს, ქს. ჩვჲც, ქრ. სნვ, სძლო კვალად მეფე-მან სვიმონ და გაქცეულთა მოსწყვეტდენ სპანი მეფისანი ქართველნი. მოვიდა მეფე და დადგა კვალად ტაბახმელას, ვინად-გან მუნვე ტფილისს შეიხვეწა დაუთხანː

ეზრახა სვიმონ ქართველთა, რომელნი იყვნენ დავითისა თანა ციხესა შინა გამოშორებად მის-გან. არამედ მათ არა ინებესː მერმე სცნა მეფე-მან ვერ აღება ტფილისისა და უკმოიქცა მის გან. ხოლო დაუთხან აცნობა შას-თამაზს ესე ყოველიː მაშინ ყეენ-მან მოუწერა განჯა—შამახიის ბეგლარ-ბეგთა და წარმოუვლინა ნიჭნი დიდნი, რათა გამოიყვანონ შამხალი ლეკითა და ჩერქეზნიː ხოლო მათ მისცეს საგაძურნი იგი და გამოიყვანნეს იგინი და შეკრბნენ ესე ყოველნი და მოვიდნენ სუნანსː ამისი მსმენელი სვიმონ მეფე დადგა შეკრებული სპითა აწყუფის და იგინი მოვიდნენ ფარცხისსː მაშინ განივლტო ყორდანა-შვილი კახა-ბერ და გულ-დებულ ჭყვნა ყიზილ-ბაშნი მეფესა ზედა, რამეთუ აქვნდათ მათ შიში დიდი, მოუძღვა იგი და ეწყო მეფე ფარცხისს მათ, იყო ბრძოლა სასტიკი და მოსწყდნენ ურიცხვნი თათარნი და ივლტოდნენ ფიცხლად. არამედ მეფე კადნიერებით მიეტევა გუნდსა მათსა, ჭკრა სროლი მკედარსა და მოსპო იგი და განხეთქა გუნდი მათი და მიეტევა სხვასაː იცნა მეფე კახა-ბერ ყორღანა-შვილმან და ეტყოდა ყიზ ლბაშთაː „ეგე არს მეფე, შეიპყარით“. მასვე წამსა გარემოერტყუნენ და შეიპყრეს მეფე სვიმონ, ძლიერად მბრძოლი, ქს. ჩვჲთ, ქრ. სნზː და წარიყვანეს. ხოლო ქართველნი ივლტოდენ თვის თვისად და სპარსთა დასვეს დაუთხან მეფედ ტფილისს და წარვიდნენ და მიგვარეს მეფე სვიმონ შას-თამაზსː მან პატივ-სცა და უთქმიდა დატევებასა ქრისტესსა. ხოლო მან არა ინება. ამისთვის წარგზავნა ციხესა შინა ალამუტს პატ მ-

რად, მერმე წარგზავნა არჩილც ცოლ-შვილით შირაზს პატიმრად. ქს. ჩჳოგ, ქრ. სჲა:

ხოლო დაუთხან დაიპყრა ქართლი. არამედ ვიეთნი-მე მთავარნი გასდგნენ და არა მორჩილებდენ და დაჯდა დაუთხან ქვემის-ციხესა შინა და განსცხრებოდა ხორციელად, და ოდეს-მე იყვის ტფილისს, არა რისა მზრუნველი სულისა და ქვეყნისათვის, არცა რაის პატივსა უყოფდა დედოფალსა, ცოლსა სვიმონ მეფისასა: ამისი მხილველნი ამილახორი და ქსნის-ერისთავი (სათნოთი ალექსანდრე კახ-ბატონისათი, რამეთუ სიმამრი იყო ამილახორი ალექსანდრესი და ალექსანდრე მტერობდა დასა თჳსსა ძმათა თჳსთა-თჳს და ცოლიც დაუთხანისა ნათესავი იყო ალექსანდრესი), მოუსდენ დედოფალს სვიმონ მეფისასა კავთის-ხევს მდგომსა და წარუსვნეს სრულიად ქონებანი და აიალაფეს, რომელი არა ჯერ-იყო საყოფლად (მაშინ იტყოდიან თემნი. „ვაი სვიმონ მეფესა საქონელსაო“.): ხოლო სპასპეტი საჩინო ბარათა-შვილი არა ერჩდა დაუთხანს და მოვიდოდა კოყორიდა-მ: ამას ემთხვია ყორღანაშვილი კახა-ბერ, შეიპყრა იგი და ეტყოდა: „უკეთუ კეთილ-არს განცემა მეფისა და ქვეყნისა იხილე აწ შენ-ცა, და გარდააგდო იგი კლდესა გელიყარისასა (მაშინ თემნი იტყოდენ: „ყორღანას-ძე ქარაფინდა, სელი-ჭკრეს და გარდაფრინდაო“: ხოლო კვალად მას თამაზისა-გან მოწყვედა სამცხისა და განყოფა ქვეყანათა მის-გან და ხონთქრისა-გან დავსწერით თვისს ადგილს, ვინად-გან მას ჟამსა არა მოვიდა ქართლისა შინა, მერმე მოკვდა შას-თამაზ ყეენი ქს. ჩჳოვ: ქრ. ხჲდ, თათრულს ქორონიკონსა შპდ, და დასვეს ყეენად ძე მისი შა-ისმაილ: ამან შა-ისმაილ მოიყვანა მეფე სვიმონ და არჩილცა ცოლით შვილით შირაზიდამ. არამედ მესისხლობისა და სუნობისა-თჳს მოკლეს ყიზილბაშთა შა-ისმაილ, ქს. ჩჳოზ, ქრ. ზჲე, თათრულსა ქორონიკონსა შპე, და დასვეს ბახუდაბანდა ყეენად ძე შას-თამაზისავე:

ჟამსა ამას გამოვიდა სპანი ხონთქრისანი და დაიპყრეს ერევანი, განჯა და თავრიზი, რამეთუ იყო შახუბანდა ბრბა და

ბედითი და ვერ შემძლე საქმისა: კვალად წელსა ქს, ჩივოცა, ქრ. ხჲვ გამოჩნდა კუდიანი ვარსკვლავი ამასვე ქორონიკონს გამოვიდა ლალა-ფაშა სულტან-მურადისა სპათა ძლიერითა *); ამან გამოვლო სამცხე და მოვიდა ტფილისს, ვერ წინ აღუდგა დაუთხან, მოსწვა ტფილისი თვით და წარვიდა სიმაგრეთა. ამის-თვის ლალა-ფაშა-მ ინება წარვლინებანი სპათა შიდა-ქართლს და დედოფალსა ზედა. არამედ მუხრანის ბატონი იყო უფლის-წულობით, ვითარცა განმგე ქართლისა და მორჩილებდნენ ყოველნი. ამან მოიყვანა ამილახვარი ბარძიმ და ქსნის-ერისთავი ელისბარ ლალა-ფაშისა-თანა, და დაიხსნა ამან ქართლი და თემი მოწყვეტისა-გან: ხოლო ლალა-ფაშამ ამათ თვისნი მამულნი მიანიჭნა და მეოთხესა დღესა განუტევა პატივითა. გარნა სომთართა დიდი ავნეს ოსმალთა და მოსწყვიტნეს მრავალნი: კვალად წარმოავლინა ლალა-ფაშამ სპანი იმერეთსა ზედა და დასჳდენ მთასა ზედა ლიხისასა იმერნი, ოდეს ამასა დაესწრა ძე არჩილისა ერეკლე, მოსწყვიტნეს მრავალნი ოსმალნი და აოტნეს: ხოლო ერეკლეს ათერთმეტი ხრმალი და ორმოცი ისარი მოხჳდა გარნა ჯაჭვი და მუზარადი ვერ გაუტეხეს, არამედ მოსწყვიტნეს აზნაურნი მის-თანანი ლტოლვილნი ოსმალნი მცირედნიღა წარვიდნენ: მერმე კვალად წარმოადგინა ლალა-ფაშამ სეკტემბერსა შინა სპანი იმერეთს. ხოლო იმერთა მოსწყვიტნეს მასვე მთასზედა და ლტოლვილთ ოსმალთა დახვდენ ქართველნი და მოსრნეს უმრავლესნი: შემდგომად წარვიდა ლალა-ფაშა შირვანს და მუნიდგამ მოქცეული დადგა მუხრანს: მაშინ ბასუდაბანდა ვერა რისა მყოფელი. ამის-თვის ქედა-მან მისმან (რომელი იყო ასული ოთარ შალიკა-შვილისა.) დაახვივა ხრმალსა ლეჩაქი წარმოუგზავნა სვიმონ მეფისა (ვითარცა წესი

---

*) მოკვდა სულეიმან 1566, დაჯდა სელიმ ძე მისი, მოკვდა სელიმ **1575**, დაჯდა მურად ძე მისი. ამან წარმოავლინა ლალა-ფაშა, ამ მურადისას იტყვიან ძეთ ურიისა ვისიმეს, რომელი ჰყო ვეზირმან სულტანად.

არს ქართველთა) და მოუთხრა. „რომელიცა გნებავს, აღიღე და წარვედ ქვეყანასა შენსა ნიჭითა დიდითა და ბრძოლე ოსმალთა“. წარმოავლინეს და მოსცეს წინა-თქმული დაუთხანისა ყოველნი და. . . . . მის ზედა დაურთეს ცხრა ათასი თუმანი და ტყვენი ყოველნი საქართველოსანი, მუნ დატყვევებულნი: ამის-მან მხილველ-მან დაუთ-ხან, იხილა რა დატევება თჳსი ყიზილბაშთაგან, ეზრახა ლალა-ფაშას და მისცნა ყოველნი ციხენი ქართლისანი და თჳთ წარვიდა წინაშე ხონთქრისა სტამბოლს (შემდგომად ჟამთა რაოდენთა-მე მოკვდა დაუთ-ხან მუნ): ხოლო ოსმალთა დაიპყრეს ქართლი და ჰყვეს ტფილისი საფაშოდ, გორი ადაშენეს და ჰყვეს სანჯახად, სამშვილდეს შემუსრეს ეკკლესია სიონი გუნბათიანი, ვინად-გან მუნ აგნეს დიდი ოსმალთა და განამაგრეს სამშვილდე და დბანისი:

ამავ ქორონიკონს მოვიდა მეფე სვიმონ ოკდომბერსა შინა და მოიყვანა არჩილ ძე ბაგრატისა და ტყვენი ყოველნი დატყვევებულნი ქართლისანი და დასდგა სომხითს; ეზრახა ლალა-ფაშას და ვინად-გან ავად-მყოფობდა მეფე, ვერ იხილა ფაშა: შემდგომად წარვიდა ლალა-ფაშა მუხრანიდამ სამცხეს, ხოლო სვიმონ მეფე-მან დაიპყრა ქართლი, რამეთუ მსურველი იყვნენ მის-თჳს ქართველნი: შემდგომად აღიღო ლორე, გორი და ყოველნი ციხენი ქართლისანი, თვინიერ ტფილისისა მეფე-მან: მაშინ მეფე სვიმონ ლამოდა შურის-გებასა ამილახორის და ქსნის ერისთვისასა. არამედ ვახტანგ მუხრანის-ბატონი ურჩიდა წინა-თქმულთა-თჳს წინაშე სვიმონ მეფისა: იწყინა მეფე-მან და ამავ ქორონიკონსა შეიპყრა მათთა ეჭვისა-თჳს ვახტანგ და პატიმარ-ჰყო კეხვის ციხესა შინა, მერმე შეიპყრა ამილახვარი ბარძიმ-ცა, შეშინდა ქსნის-ერისთავი ელიზბარ, და შეუვარდა დედოფალსა, შესძღუნა სრულიად მინატაცი და სხვანიცა მრავალნი. კვალად ახალ-გორი და მეჯვდა და ამილახვარმან კასპი და კარბი. შეიწყალა დედოფალ-მან და ევედრა მეფესა შენდობისა-თჳს, შეიწყალა მეფე-მანცა და აფუცა ერთ-გულობასა ზედა და განუტევა: შემდგომად ამისა განუტევა ვახტანგცა. ხო-

ლო სცნა რა ლალა-ფაშამ საქმე სვიმონ მეფისა, წარმოავლინა მანუჩარ მირმარითა და ქართლს ვერდა-რა ჩამოვიდა სვიმონისა-გამო, და დაესხნენ სადგერს და მოსწვეს იგი, წახდა განძი ეკკლესისა, არამედ ტყვენი ვერ ტყვე-ჰყვეს, კვალად ჩამოვიდა მანუჩარ სანჯახითა, დასხმის-გვარ მოარბია ქართლი და წარვიდა:

ხოლო ბატონს ალექსანდრეს აქუნდა შური სვიმონ მეფისა თვისის დის გამო და დაუთ-ხანცა მოურაბდა სარწმუნოდ, კვალად ამილახორი-ცა სიმამრი მისი იყო, შეუტყობრად მოუხდა სპითა თვისითა დიღვამს მდგომს სვიმონ მეფესა ქს, ჩფპ, ქრ. სჲჱ: მაშინ სვიმონ ივლტოდა უსპოობისა-თჳს და ალექსანდრე-მან იავარ-ჰყო დედოფალი დაჲ თჳსი და ნიფსავი მისი ააცვა შუბსა ზედა და წარვიდა: იკადრა უკადრო, არა ჯერ-საყოფი, ვითარცა ავაზაკ-მან: მრისხანე-მან სვიმონ მეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი და მოუთხრა ალექსანდრეს. „ჰქმენ საქმე უშვერი, რამეთუ თუცა ექმნა სხვასა, ჯერ იყო შენ-გან ძიებად შურისა, აწ განემზადე ხვალისად ბრძოლად, რამეთუ ვიძიებ შურსა:“ დღესა მეორესა მივიდა ჭოტორს მყოფს ალექსანდრეს ზედა, მოეგება იგიცა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, და ივლტოდა ალექსანდრე: მაშინ შეიპყრნეს ყოველნი წარჩინებულნი კახეთისანი და ალიღო ალაფი მისი წარმოვიდა და მოიყვანა კახნი მცხეთას და აფიცნა ყოველნი იგინი: „ღმერთ-მან ნურას ყამს მისცეს ძლევა კახთა ქართველთა ზედა:“ მერმე მისცნა ბოძნი და განუტევნა ყოველნი: ამავ ქორონიკონს მოკვდა ვახტანგ ბატონი მუხრანისა, ამასვე ქორონიკონს ოკტომბერს ათაბაგი ყვარყვარე და ბექა მოუხდენ ლორეს, მოარბიეს და წარვიდნენ: შემდგომად ამისა მოვიდა მაჰმად-ფაშა ანუ სინან და სპათა ამისთა აღიღეს ლორე და ამან აღიღო გორის ციხე, შეაყენნა მცველნი და თჳთ დასდგა მუხრანს: კვალად გიორგი იმერთა მეფე სიტყვითა ფაშისათა მოუხდა ზემო-ქართლს, მოჰყვნენ დადიანი და გურიელი, ვერ ჰპოვეს ხიზანნი, მოსწვეს გადმართი და გამოღმართი და წარვიდნენ: ხოლო მეფე-მან სვიმონ

არა მიხედა მათ, არამედ დაესხა სინან-ფაშას მუხრანს სპითა თვისითა და მოსწყვიტა სპანი მისნი, ივლტოდა ფაშა და შევიდა ტფილისს ციხესა შინა, ქს. ჩფპა, ქრ. სჲთ:

შემდგომად კვალად შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი და თვისთა წარჩინებულთა ცოლნი მოიყვანნა, წარიყვანა დედოფალი და იგინი და აღვიდა ლილოს ზედა: წარევლინა სპანი მცირენი, რათა წარმოიღონ მროწლენი ტფილისისანი. ხოლო მათ ჰყვეს ბრძანებული: მაშინ გამოვიდენ ტფილისიდამ სპანი ოსმალთანი სიმრავლით დევნად მათდა და რა მოვიდნენ სიმარჯვესა, მიეტევა მეფე სპითა თვისითა და სჭვრეტდენ ჯარნი ქალთა-ჯალაბთანი, მოსწყვიტნა და აოტნა ოსმალნი და მცირედნი შევიდნენ ტფილისს. მიჰყჳნენ ქართველნი კარამდე, არამედ ციხე ვერ წარუხვნეს და შემოიქცნენ ალაფითა: მერმე შეკრებული სპითა, მოვიდა მეფე ლორეს, მოეგება ფაშა მუნებური, ეკვეთა მეფე და მოსწყვიტნა სიმრავლე მათი. გარნა ციხე ვერ წარუხვნა, არამედ ქჳაბნი აღიხჳნა. ქს. ჩფპბ, ქრ. სო: ხოლო იხილა ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ და მანუჩარ ძმა-მან მის-მან განძლიერება სვიმონისა, ეზრახნენ და დაემზახლნენ, მოვიდა მანუჩარ სვიმონ მეფისა თანა და ამასვე ქორონიკონსა მისცა ასული თვისი ელენე მანუჩარ ცოლად მეფე-მან, აქორწინა და წარვიდა მანუჩარ სამცხეს: ამასვე ქორონიკონსა მოადგა მეფე ლორეს და აღიღო იგი აპრილსა ა, და დაიპყრა თავისად. მერმე მოვიდა და დასდგა ტაბახმელას: ესე სცნა ასან-ფაშა-მან, გამოვიდა ტფილისიდა-მ დასხმად სპითა მეფისად: აგრძნა სვიმონ მეფე-მან და ეკვეთა ძლიერად, მოსცა ღმერთ-მან ძლევა, მოსწყვიტნა და აოტნა და ნეშტნი შეივლტოდენ ტფილისვე (თქმულ არს. კაცი ცხენითურთ გარდაიჭრა კლდესა ტაბახმელისასა და ეგნენ ცოცხალნი ორნივე): მაშინ სვიმონ მოადგა ტფილისს, მცირეს ხანსა შინა წარიღო და მოსწყვიტნა სრულიად ოსმალნი ქს. ჩფპგ, ქრ. სოა: შემდგომად მოადგა სამშვილდეს რაოდენსამე ჟამსა, შემოაპარა ქურდის კარიდამ სპანი დამით, მოსრნეს ოსმალნი და აღიღო ციხე, შემუსრა და დაიპყრა თავისად მეფე-

მან: ესენი მიესმნეს ხონთქარს, წარმოავლინა სპანი დიდნი,
მოვიდნენ და მოადგნენ ლორეს, აღიღეს იგი. მერმე შთამო-
ვიდნენ და დაადგნენ ხატის-სოფელს: მაშინ მივიდა მათ თანა
დესპანად მეფე, მეტყველი ესრეთ. „მოგითხრათ მეფე-მან სვი-
მონ, ვიკმაროთ სისხლი ესდენი, და ვყოთ ზავი ჩვენ შორის
და ვიქმნე მორჩილ თქვენდა, რამეთუ უმჯობეს არს ჩემდა და
თქვენდა-ცა:“ განიხარა ფაშა-მან მან და აღუთქვა ზავი. ხოლო
ამით განიმსტრო მეფე-მან და მას ღამესა მოექცა სპითა და-
მითვე მეფე ხატის-სოფლის მთიდამ და დილასა დაესხა ძლიე-
რად, სძლო და მოსწყვიტნა, და მცირედნი ივლტოდენ, მოიქცა
და მოვიდა ნაალაფევი ტფილისს: შემდგომად მოადგა დბანისს,
რამეთუ ჯერეთ ეპყრათ ოსმალთავე, მცირედთა ხანთა აღიღო
იგიცა და დაიპყრნა ყოველნი ციხენი, თვინიერ გორისა და ლო-
რესა. განასხნა ოსმალნი ქართლისა-გან და შემდგომად ამისა
ვერღა-რა შესძინეს და იკადნიერეს მოსლვა ოსმალთა: ჟამთა
ამათ მოვიდა მანუჩარ ათაბაგი წინაშე სვიმონ მეფისა და წა-
რიყვანა ცოლი თვისი ელენე ასული მეფისა სვიმონისა და წა-
რვიდა სამცხეს: ხოლო იქმნა მშვიდობა, ვინად-გან აღა-რა
აქვნდა ოსმალთა-თანა ბრძოლა, და ზავ-ჰყო ალექსანდრეს კახ-
ბატონის თანა, რამეთუ ძენი ამათნი იყვნენ მამიდა-შჳლი, ბი-
ძა-შვილნი და ჰყვარობდენ ესენი ურთი-ერთთა და ყიზილბაშთა-
ცა შეიპყრეს შახუბანდა ქს. ჩფპგ. ქრ. ხოდ. თათრულს ქორო-
ნიკონსა შჳე და დასვეს შაჰ-აბაზ ძე მისი წლისა ცა: ამან და-
იპყრა სპარსეთი, თვინიერ ბაღდადისა და ადრიბეჟანისა: ხოლო
წელსა ქს. ჩფპზ, ქრ. ხოე, მოვიდა შაჰ-ბაზ განჯას, აღაშენა
განჯა, უკუნ-იქცა და წარვიდა: ამავ ქორონიკონს უშველა მე-
ფე-მან სვიმონ მანუჩარს ათაბაგს ოსმალთა ზედა: არამედ ვი-
ნად-გან აღელოთ ოსმალთა მძევალნი მანუჩარისა-გან, არღა-რა
აბრძოლეს მეფე ოსმალთა, გარნა ურჩნი მანუჩარისანი თემნი
მოარბივა მეფე-მან და წარმოვიდა და მოვიდა ქართლს: ამასვე
ქორონიკონს ჩამოვიდა მანუჩარ ლტოლვილი და დაადგინა მე-
ფე-მან ახალ-დაბას მტკვრისასა:

შემდგომად წელსა ქს. ჩვპც, ქრ. ხოვ: შეკრებილი მივიდა სპითა მეფე სვიმონ სამცხეს, მოსრნა წინა-აღმდგომნი მანუჩარისანი და დასვა ათაბაგად, და თვით წარმოვიდა მეფე: ამ ჟამებთა, ვინად-გან გარე-მტერთა არღა-რა აქვნდა ბრძოლა მეფესა, მოიხსენა შური გიორგი იმერთა მეფისა და ინება დაპყრობა იმერეთისა, რამეთუ ლევანს ვერა ეგდენად მორჩილებდენ: ამისთვის ეზრახა იმერთა და მოსცეს ვიეთთა პარი მტკიცე. მერმე შეკრებული სპითა შთავიდა იმერეთს: მაშინ ლევან შეკრიბა სპანი და დასდგა გოფანთოს. არამედ არა ემწრენ დადიანი და გურიელი ლევანს. მივიდა სვიმონ მეფე და ეწყვნენ გოფანთოს ურთიერთს, ძლიერისა ბრძოლისა იძლია ლევან მეფე ქს. ჩვპც, ქრ. ხოვ. და ივლტოდა სიმაგრეთა: ხოლო სვიმონ მეფე-მან დაიპყრა იმერეთი და დამძევლნა იგინი, უკმოიქცა მძევლითურთ და მოვ და ქართლს, რამეთუ ფიქრი აქვნდა გორის მეციხოვნეთა ოსმალთა-გან ქართლისა: ხოლო ლევან მოვიდა და კვალად დაიპყრა იმერეთი, და აღიხუნა ციხენი სვიმონის მიღებულნი. არამედ შეიპყრა დადიანმან მეფე ლევან და დასვეს როსტომ. ამასაც წარუხვნა გურიელ-მან ქუთათისი და მისცა ბაგრატს: ესმა ესე სვიმონ მეფესა და შთავიდა სპითა იმერეთს, აღიხვნა ციხენი და გამოიყვანა ქუთათისიდამ ბაგრატ, და დაიპყრა იმერეთი. გამოუხვნა კვალად მძევალნი და მოვიდა ქართლსავე მეფე. არამედ კვალად შეწევნითა დადიანისათა დაიპყრა როსტომ კვალად იმერეთი და აღიღო ქუთათისი. მსმენელი სვიმონ მეფე წარვიდა კვალად სპითა დიდითა და დიდებითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა და აღკაზმულობითა ყოვლითა. შთასრულ-მან იმერეთს, აღიხვნა ციხენი. სკერი, ხვანდა, კაცხი, კვარა: ხოლო როსტომ ვერ წინა-აღუდგა, ივლტოდა ოდიშს. მოადგა სვიმონ მეფე ქუთათისს და აღიღო იგი: მერმე წარემართა ოდიშს, რათა შეიპყრას როსტომ და დასდგა ოფიშკვითს: მაშინ დადიან-მან მოგზავნა წინაშე სვიმონ მეფისა, რათა ჰყოს ზავი მეტყველ-მან. „მიეც როსტომს იმერეთი და დაგვიმონენ, ვითარცა შენნი ყოველთა მორჩილებათა შინა.“ არამედ მეფესა

სვიმონს სპისა სიდიდისა-თვის იმერთა და ქართველთათა და განლაღებული ძლევითა, განრისხნა მას ზედა და მიუმცნო: „მოვალ ბრძოლად და თუმცა ძალ-გიძს დამხჳდი, და თუ მომცე როსტომ უკუნ-ვიქცე და დავიცვა ვეუანა შენი უვნოდ.“ ამისი მსმენელი დადიანი როსტომი-თურთ დილასა დაესხა სვიმონს მეფესა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი: ჰსცნა სვიმონ მეფე-მან ლტოლვა სპათა თვისთა და მოითხოვა შურდანი, რამეთუ ლტოლვისა ჟამსა შეჯდის შურდანსა ზედა: ხოლო ჟამსა ძლევისასა ფალავანსა ზედა, მაშინ იტყოდა თურქისტანის შვილი „მეფეო, არს თურე ჟამი ლტოლვისა.“ მივიდა თურქი-სტანის შვილი, ჰსცა ოროლი მხედარსა და დასცა მიწასა, არამედ ივლტოდენ მეფისა თანანი ქს. ჩოჟ, ქრ. სთც: მოსრულს მეფეს კოლბეურს ეტყოდა დედა-კაცი. „აწ ფხიზელ არს მეფე, იახლოს ძე ჩემი.“ რამეთუ ჩავლო რა მეფე-მან მას ჟამს უბრძანა: „მთრვალ ვარ კაცითა, არა მნებავს ძე შენი.“ შემნანე საქმეთა ამათ-თვის, მოვიდა მეფე სვიმონ ქართლს; ხოლო კავთის-ხევს მაშვრალსა განსვენებად დედა-კაცი უმასპინძლებდა და ჰკითხვიდა მეფესა სპათა-თვის ქართლისათა, ქმარსა და შვილთა თვისთა-თვის, რამეთუ არა უწყოდა მეფედ. ეტყოდა მეფე უცნობელობასა და მშვიდობით ყოფასა მეფისასა: ამის-თვის დედა-კაცი იგი მადლობდა ღმერთსა. „ვინად-გან ცოცხლებით არს მეფე იყავნ ყოველნი საწაცვლოდ მისად (შემდგომად მეფე-მან აზნაურ-ჰყო იგი სიტყვისა ამის-თვის). ამასვე ჟამსა შემოიკრიბნა მეფე-მან დანაშთომნი სპანი ქართლისანი, რამეთუ ლორის-ციხიდამ გამოსრულ-იყვნენ ოსმალნი, ვინად-გან მეფესა ჰგონებდენ შორს და ის რებდნენ ტაშირსა შინა, უეცრად დაესხა მათ სვიმონ მეფე და მოსწყვიტნა სრულიად, ალიღო ციხე ლორეცა და დაიპყრა თვით, მოვიდა ტფილისს და დაეზავა როსტომს იმერთა მეფესა, მისცნა გძევალნი იმერეთისანი და გამოუხსნა, რომელნი დაშთნენ ბრძოლასა შინა მუნ წარჩინებულნი აზნაურნი და გლეხნი, ანუ მეციხოვნენი: შემდგომად მოადგა სვიმონ მეფე გორს, და ჯდა რა გორი-ჯვარს შთანთქა თრიაქი (ვითარ დაჩვეულ იყო პა-

ტიმრობასა შინა), და სვა ღვინო, მოინება მწვანვილი მტილ-თა-გან, მეტყველ-მან სპათა თვისთა. „არა არს თუ სირცხვილი თქვენდა, რამეთუ მნებავს მწვანვილი, ვხედავ თვალითა და ვერ მიგემებიეს.“ ამისი მსმენელნი სპანი განვიდნენ გორს, რათა მოიღონ მწვანვილი, მოეტევნენ ციხიდამ ოსმალნი და იქმნა ბრძოლა და მოსწყდნენ მრავალნი. არამედ უფროსად ბოსრვიდიან თოფ-ზარბაზნითა ციხიდამ: მაშინ მოკლეს პაპის ძმის-წული მეფისა, სპასპეტი მეწინავისა გოჩა (რამეთუ იყო ესე გოჩა ძე გიორგისა, გიორგი ძე კოსტანტინესი, კოსტანტინე ძე ალექ-სანდრესი, ალექსანდრე ძე კოსტანტინე მეფისა და ამ გოჩათი ეწოდათ ამა ძეთა გოჩა-შვილად), მოართვეს მწვანვილი მეფესა და აუვედრეს მოწყვეტა სპათა მისთვის (მიერით-გან უწოდეს ხელი სვიმონ მეფე. ხოლო მაჭმადიანნი უხმობდენ დელი სვი-მონ):

შემდგომად წელთა რაოდენთამე მოადგა კვალად გორს და ბრძოდა ცხრა თთუე. მერმე აღიღო ციხე გორისა და განუტევ-ნა ოსმალნი უვნოდ ქს. ჩოვყთ, ქრ. ჩპზ და განათავისუფლნა ქართლი ოსმალთა-გან: არამედ მიესმა რა ესე ხონთქარსა წარ-მოავლინა ჯაბარ-ფაშა სპითა მრავლითა. ესე მოვიდა და დასდგა ნახიდურს. ხოლო სვიმონ მეფე სპითა თვისითა იდგა სადირა-შენს: დაუტევა მეფე-მან სპანი მუნ და თვით წარვიდა გამსტრო-ბად ოსმალთა ათორმეტითა კაცითა და მებუკითა: მისრული ნა-ხიდურის-თავს მცირის ეკკლესიისა თანა განიხილვიდა ხვალისად დასხმად მათ ზედა, თუ ვითარ განაგოს: ამის-თვის უბრძანა მე-ბუკესა დაზახებად ბუკისა, რათა სცნას, თუ ვითარ უშიშრად სდგანან: მაშინ მსმენელნი ბუკისა ოსმალნი ჰგონებდენ მოსლვა-სა სპათასა და იწყეს აღკაზმად და სხდომად ცხენთა: ამისი მხი-ლველი მეფე წარმოვიდა ფიცხელად, ხოლო ოსმალნი, მოჰყუენ,ნ. არამედ მეფესა მოსრულსა ფარცხისს შთაუარდა ცხენი ლიასა ში-ნა, მიეტევნენ ურუმნი და შეიპყრეს მეფე სვიმონ ქს. ჩქ, ქრ. სპც, წარიყვანეს და მიგვარეს ფაშას: ხოლო იგი მსწრაფლ ალი-ყარა და წარვიდა, სცნა ესე ძე-მან მეფისა-მან გიორგი-მ წარ-

მოუდგა ოსმალთა. არამედ ვერდა-რა ეწია რასა, უკმო-იქცა, მოვიდა ქართლს: ხოლო ოსმალთა აღიღეს ლორე და დაადგინნეს მას შინა მცველნი და თვით წარვიდნენ და მიიყვანეს სვიმონ მეფე სტანბოლს: მაშინ გიორგი-მ დაიპყრა თვინიერ ლორისა ყოველი ქართლი და ციხენი მას შინა: შემდგომად წარავლინა სტამბოლს, რათა დაიხსნას მამა თვისი. არამედ ხონთქარი უთქმიდა სვიმონ მეფესა, რათა დაიდვას ხარკი და მორჩილ ექმნას, ამას პირსა ზედა განგიტეო: გარნა სვიმონ მეფე-მან არა ინება ხარკი ქართლისა. მერმე გიორგისა-გან მოითხოვეს სახსარი მეფისა. ხოლო გიორგი-მ წარავლინნა ჭოგჳლნი საჭურჭლენი და საგაძურნი მამისა თვისისა და ეკკლესია მონასტერთანი და წარჩინებულთანი ქართველთანი, და ესენი მიიღეს რა სტამბოლს მომკვდარ იყო მეფე სვიმონ, მოსცეს შკჳდარი და წარუხვნეს საგანძურნი ოსმალთა: გარნა ჰყო უჯერო სვიმონ მეფე-მან, რამეთუ დასდვა კომლს გლეხსა ზედა მარჩილი და ამით მოიყიდდა ოვსთა, კავკასთა, ჩერქეზთა და წარუგზავნიდა ყეენსა. ხოლო დაუტევა მეფე-მან სვიმონ ძენი გიორგი და ვახტანგ. არამედ შემდგომად მოიღეს სვიმონ მეფე და დაფლეს მცხეთას:

პ. მეფე გიორგი ი, ძე სვიმონ მეფისა გ წელი ჰმეფა.

შემდგომად გარდაცვალებისა სვიმონ მეფისა ეკურთხა გიორგი ძე მისი ტფილისს მეფედ ქს. ჩქ, ქრ. სპც: შემდგომად შეიკრიბნა სპანი და მოადგა ლორეს, ქს. ჩქა, ქრ. სპთ, თათრულსა ქორონიკონსა ჩიბ, აღიღო იგი და დაიპყრა თვისად: ამისა შემდგომად მოვიდა შაჰ-აბაზ და მოადგა ერევანს ქს. ჩქბ, ქრ. სყ, და მოუწოდა მეფესა გიორგის და კახთა ბატონს ალექსანდრეს. ამათ შემოიკრიბნეს სპანი თვისნი და მივიდნენ ერე-

ვანს წინაშე ყეენისა. არამედ სამ-კერძოდ მოადგა სპანი შაჰ-აბაზისანი ერევანს, და ერთ-კერძო დასდგნენ ესენი: შემდგომად რაოდენისამე დღისა ბრძანა შაჰ-აბაზ მიტევება ციხესა ზედა სპათა-გან: მაშინ საქართველოსანი პირველ სპათა-გან შეუხდნენ ციხესა შინა, მოსწყვიტნეს და წარუხვნეს ქალაქნი, შემდგომად შევიდნენ სპარსნი და დაიპყრა ციხე-ქალაქნი შაჰ-აბაზ. ამისა შემდგომად მოუთხრა შაჰ-აბაზ გიორგი მეფესა." რამეთუ მტერ-თუ იყო ჩემი სონთქარი, არამედ უფროს-და შენი *), აწ ვინადგან ვსძლეთ ძალითა ჩემითა, ჯერ-არს, რათა მომცე ჯილდოდ ლორე ბერდუჯის მდინარით:" შეუძნდა ესე ფრიად მეფესა და მიუგო. "ველოდი ჯილდოდ შენ-გან სხვასაცა ქალაქსა სამსახურისა-თვის მამისა ჩემისა და ჩემისა, და არა მიხმასა საზღვართა ჩემთასა:" არამედ ვინად-გან იყო შაჰ-აბაზ მცბიერი და სწადდა დამცირება ქართლისა. და კვალად ერის-თავი ლორისა ლტოლვილი გამახმადიანებული აზრახებდა შაჰ-აბაზს მოკლებად მის-გან ძალსა დიდსა ქართლისასა, ამის-თვის უფროს აიძულებდა, რათა ჰისცეს ლორე და გამოსავალისა-თვის ბერდუჯის მდინარისა, მოსცა ფუშტუკუნი და ხუინი და სამასი თუმანი დაიჯანს ყოველს წელს: ამით უღონო ქმნილ-მან მეფე-მან გიორგი-მ მისცა ლორე, მერმე ანიჭნა შაჰ-აბაზ მრავალნი (იტყვიან მოართვეს რა მეფესა ხალათი ყეენისა, არა აღიხადა სამოსელი თვისი. არამედ მას ზედა შთაიცვა; ეტყოდენ წარჩინებულნი მეფესა: "უკადრო არს ყეენის ეგე და მწყენარ იქმნების:" ხოლო მეფე მიუგებდა, "თქვენ არა იცით არცა ერთი, უკეთუ ვყო ეგრეთ, მერმე მითხრას სხვაცა ნებისა თვისისა ყოფად, და აწ ამის-თვის ესრეთ უმჯობეს არს) და წარმოავლინა ქართლს: და ესე მისაგებელი მოაგო შაჰ-აბაზ გიორგი მეფესა ერთ-გულებისა-თვის მამისა თვისისა და თვისისა-თვის. კვალად ჟამსა ამისსა იქმნა შფოთი ძეთა შორის კახ-ბატონის ალექ-

*) ნამდვილში ჰსწერია შენი და მერმე ბოლოს ი წაშლილია. შენ უმჯობესია.

სანდრესთა, რაჟამს ისტუმრნა გიორგი მეფე-მან. რამეთუ ბიძის ძენი იყჳნენ ძენი ალექსანდრესნი გიორგისა. შემდგომად ამისა მცირეს ჟამს გარდაიცვალა მეფე გიორგი ქს. ჩქგ, ქრ. ხყა, მთი-დეს და დაფლეს მცხეთას:

ჳა. მეფე ლუარსაბ ა, ძე გიორგი მეფისა, იბ წელი ჰმეფა.

ხოლო გიორგი მეფისა შემდგომად გამეფდა ძე მისი ლუ-არსაბ და ეკურთხა მცხეთას და დაიპყრა ქართლი. არამედ იყო მაშინ ქართლი და მეფე საგანძურთა-გან ფრიად ნაკლულევან, ვინადგან მიეცათ ყოველი სახსრად სვიმონ მეფისა-თვის. არამედ აქჳნდა მეფესა ჟამი მშვიდობისა, რამეთუ კახნი მოყვსობდენ და ყაენი უცალო და მწყალობელი იყო და ხონთქარიცა ეგრეთ-ვე უცალოებდა: ამისა შემდგომად სთხოვა შაჰ-აბაზ მეფესა ლუარსაბს და თვისი ცოლად თინათინ: ამან მისცა და წარი-ყვანეს დიდითა დიდებითა და ნიჭითა: არამედ ამ ჟამებთა შინა განმკვიდრებულ იყჳნენ მთავარნი და დაეპყრათ ხევნი და ხეო-ბანი თვისად და უმეტეს ყოველთა სააკაძე გიორგი, მოურავი ტფილისისა, ქრცხინვალისა და დვალეთისა: ხოლო იდგა-რა მეფე ლუარსაბ ქცრხინვალს, რამეთუ ჟამად მოვლიდიან თვისთა ქვეყანათა ყოველთა: განა ესე მოურავი გიორგი იყო მხნე, ახო-ვანი, ძლიერი ძალითა და შემმართებელი, უშიში, მცბიერი, მჩურჩნელი და უნდო *): ესე მარად-დღე თვითოეულთა კაცთა ფურჩნვიდა და არა დასცხრებოდა: იხილა ესე მეფე-მან და აუწყა

---

*) ვინად-გან იყო დიდების-მოყვარე და არა თქვა მთქმელი მოუ-რავ-მან, თვით მოიგონა. რათა ხელთ იგდოს მეფე, თვარა მთქმელის თქმით ფიცი არ გაუტყდებოდა, რად-გან მეფის და ქვეყნის ორგულო-ბისა-თვის სთქვა, და ეგოდენი ბოროტიც დაშრტებოდა. გარნა მტერო-ბისა-თვის მტერთა თვისთა, ვითარცა ბოლოს გამოაჩინა.

მოურავსა: „რაჲ არს რომელ არა დასცხრები ფურჩხვნად, ანუ რა-გნებავს ყოფად:“ ამისთჳს ევედრა მოურავი მროველს დომენ-ტის: „რამეთუ მეტყვიან სიკვდილსა მეფისა-გან, და არა რა-უწყი *) მიზეზი შეცოდებისა მონებისა-გან კიდე:“ ესე ყო-ველი მროველ-მან ჰკადრა მეფესა. არამედ მეფე ამისი უცნო-ბელი განჰკვირდა და-ჰმცნო მროველსა გულ-დებულ-ყოფა მოუ-რავისა, რამეთუ არა რაი არს მანკიერება მეფესა შინა შენ-თჳს, გარნა ჰკითხოს ვინ უთხრა იგი: ხოლო მოურავ-მან არა სთქვა მთქმელი, რამეთუ ფუცებულ ვარ მათ მიერ და უბნობასა ამას შინა მოართვეს მეფესა ამბავი, ვითარმედ მოვიდნენ სპა-ნი დიდნი თათარხანთა თრიალეთსა ზედა (მას ჟამს აღელო ხონ-თქარსა **) ბაღდადი და უკუნქცეულისა-თჳს ეთხოვათ ნება წარსლვად გზასა ზედა ქართლისასა. ვინად-გან ეთქვა ვისმე მათ-თჳს გზის მოკლობა: და ალაფ-ტყვეთა სიმრავლენი). მასვე ჟამსა დაუტევეს ზრახვა იგი და წარავლინა მეფე-მან იარალი, რათა შეჰკრას გზანი და მსწრაფლ აცნობოს მეფესა, და თჳთ მეფე მოვიდა ცხირეთს: მისრული იარალი, ჩამხერგველი გზისა განისვენებდა და მძინარეს დაესხნენ თათარხანნი და მოსწყვი-ტეს იარალითურთ ყოველნი, რამეთუ ვერ განერა ერთიცა: მერ-მე მოვიდნენ და დასწვეს მანგლისი და ყველთა, შეიპყრეს ყვე-ლთას მღვდელი ერთი და სცემდენ ლახტითა, რათა აუწყოს, სად არს მეფე: ხოლო მღვდელი იტყოდა: „არ ნაცვალი ვყო-საწყუთო ესე წარყვალსა მას, და არა ვიქმნე მცემელ მეფისა და ქვეყნისა:“ წარმოუძღვა მღვდელი იგი კოსტიბის თავსა ზე-და და ჩამოიყვანნა ქვენადრის გზასა, ჰსცნეს თათარხანთა, რა-მეთუ აცდუნებდათ მღვდელი, ამისთჳს მოჰკვეთეს თავი და შეი-რაცხა წმიდათა თანა: შთამოსრულთა თათართა მოიცვეს ერთა-წმინდა და ახალ-ქალაქი, და მეფე სწვრეტდა ცხირეთიდამ: მე-

*) საჭიროა. ვუწყი.

**) მოკუდა მურად 1590 წელსა, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკუდა მაჰმად 604. დაჯდა მაჰმად ძე მისი, ამან აღიღო ბაღდადი:

ფილამ წარვიდა მოურავი და ციცი-შვილი ზაზა. ამათ შემოიკრიბნეს გარემონი და მცნობელნი ამისნი ბარათიანნიცა მოვიდნენ მეფისა თანა. ხოლო მოურავი ჩავიდა ნიაბის ბოლოს სხერტის ჭალასა შინა, ეკვეთა თათართა და მოსწყვიტნა სიმრავლით: მაშინ ზაზამ მოჰკლა ფაშა და თავის ჭრასა შინა მოერტყნენ თათარხანნი, იპყრა ზაზამ კბილით წვერი თავისა მის, შეჯდა ცხენსა და გამოვლო ბრძოლით თათარხანნი: მოვიდნენ წინაშე მეფისა, მოართვეს თავნი და ალაფნი მათნი: ხოლო მეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი ქართლისანი და წარმოუძღვა თათარ-ხანთა. არამედ თათარ-ხანნი მიმავალნი დოესის მინდორსა შინა, იხილა ტერტერა-მან, გორელ-მან, მსწრაფლ უკუნ-იქცა და აჰყარა ხიდი გორისა: რა იხილეს თათარ-ხანთა ხიდი აყრილი, შევლეს საციცოანოსა ზედა და სადა ვინ მოახელეს მოსწყვიტეს, ტყვეჰყვეს და მოაოხრეს და მივიდნენ ბრბონას. მუნ დაარღვივნეს სახლნი და განსდვეს ხიდი მტკვარსა ზედა, განვიდნენ და დასდგენ ტაშის-კარის ბოლოს. და მეფეცა მივიდა ახალ-დაბას სპითა და არღა-რა იყო მუნ ხიდი, რამეთუ მტკვარი განდიდებულ იყო თთუესა ივნისსა. ამისთა მხილველთა შეავედრნეს თავნი ღმერთსა მეფე-მან სპითურთ და გავიდნენ ცხენის ცურვით უვნებელად ყოველნი. ჩავლეს კიდე მტკვრისა ფარულად და მივიდნენ სურამის-ბოლოს, მუნ შემოეყარნენ სრულიად ქართველნი მტკვრის ჩრდილოეთისანი. მაშინ განზრახვითა მოურავისათა შემოუსხნეს მეთოფენი თხრილსა და თვით ცხენოსანნი მივიდნენ განთიად მინდორსა ზედა, ეკვეთნენ ფიცხლად და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს. ჩთ, ქრ: ჴყზ: ამ ომსა შინა ფრიად მხნედ გამოჩნდენ მეფე ლუარსაბ და უმეტეს მოურავი. მოსცა ღმერთმან ძლევა და მოსწყვიტნეს ურიცხვნი და ივლტოდნენ თათარხანნი, რამეთუ მოსაკიდელთა დედანიცა მესამეს დღემდე გამოიყვანდენ ტყიდამ თათარ-ხანთა, განაშიშვლიან და განუტევიან. ხოლო მეფე-მან აღიღო იავარი მათი და მოიქცა და თავნი მათნი წარუვლინა ყეენსა შაჰ-აბაზ-მან წარმოუვლინა ნიჭნი დიდნი:

ხოლო შემოქცეული მეფე ისტუმრა მოურავ-მან, რომელიაქუნდა მანკიერება გულსა წინა-თქმულთა-თვის და ჰყვა დაჲ შვენიერი და კეკლუცი, იტყოდა: „ვაჩვენო მეფესა და უკეთუ მესიძოს, რა იგი მნებავს ვყოცა, და უკეთუ არა ვსცნობ, რამეთუ მართალ არს თქმულნი იგი წინანი:“ და განცხრომასა და ნადიმსა შინა ჰყო დაჲ თჳსი მეწდედ მეფისა. არამედ ვინადგან იყო მეფე ჭაბუკი, აღეტყინა ტრფიალებითა და მეორესავე დღესა მოითხოვა ცოლად. ესე მოურავ-მან უარ-თქვა მცბიერობითა, „რამეთუ დიდებულთა ცოლნი არა თავს-დებენ და სათნოიყოფვენ დასა ჩემსა დედოფლად და შემასმენელნი წინაშე შენსა მოსპოლვად.“ მერმე კვალად ევედრა მოურავი დედასა მეფისასა დედოფალსა მარიამს ასულსა ლიპარიტიანისასა. არამედ მეფემან არა ისმინა და ქმნა ქორწილი! ხოლო შემდგომად რაოდენთამე თთჳცთა არა თავს-იდებდენ მტერნი მოურავისანი წარჩინებულნი და უმეტეს შადიმან ბარათა-შვილი, მამა-მძუძე მეფისა, ეტყოდენ მეფესა განტევებასა ცოლისასა და მოსრვასა მოურავისასა: ამისი არა მნებებელი მეფე ჩამოიყოლიეს, და მოუწოდა მოურავსა, რეცა ნადირობად ყარაძხსად წავკისს მდგარმან მეფე-მან და მოვიდა მოურავი, მასვე ღამესა სწადდათ შეპყრობა მისი: ესე ესმა კახა-ბერს ხერხეულიძეს ფარეშთ-უხუცესსა მეფისასა და წამსავე მას აუწყა მოურავსა: მსმენელი მოურავი მყის შეჯდა ჩულიანსა ცხენსა ზედა და ილტოდა ფიცხად, და მოვიდა ნოსტეს, აჰყარა დედა-წულნი თვისნი და შევიდა მთასა შინა: მასვე ჟამსა მოუხდნენ სპანი მეფისანი და დასწვეს ნოსტევი და ეძიებდენ მოურავსა და შეუკრნეს გზანი ყოველნი. არამედ მოურავ-მან განვლო ღამით ფონი მცხეთისა მალვით და მივიდა დუშეთს ნუგზარისა-თანა, რამეთუ ასული ნუგზარისა ჰყვანდა ცოლად მოურავსა (ხოლო ესე ნუგზარ იყო ერის-თავი არაგვისა, რამეთუ პაპა ამისი იყო აზნაური ჯანათელი და პირველსა მეფობასა სვიმონისასა უკუდგა ვანათის ციხის მპყრობელი და მან ბრძანებითა მეფისათა და მეტყუევებითა აღილო ციხე იგი, და მეფე-მან მიანიჭნა მუნ მამულნი, ხოლო ოდეს

შეიპყრეს ყიზილბაშთა მეფე სვიმონ, ამანვე მოიმწო ქსნის-ერისთავი, დაესხა და მოსწყვიტა თექთურმანიძე და ჯარმეული და დაიპყრა ბაზალეთი, მოკუდა იგი და ხარჭისა ნაშობ-მან ძე-მან მის-მან მოსრნა ძმანი თვისნი ყოველნი, და ესე ნუგზარ ძმის-წული ამისი წარიტაცეს ურმა: შემდგომად აღზრდისა მოიბირნა ნუგზარ კაცნი და მოჰკლეს იგი და დაიპყრნა ნუგზარ ბაზალეთი, მერმე დაიმორჩილა მთიულეთი. ხოლო მოვიდა რა სვიმონ მისცა პაპასავე ნუგზარისასა მსახურებისა-თვის მისისა და იყენეს ამ ჟამამდე ერისთავად): ამას ნუგზარს განუზრახა მოურავ-მან წარსლვა წინაშე ყეენისა, ვინაჲ-გან მუნ ვერ დაუდგმიდნენ მეფესა: ამისთა დამსკუნელთა წარვიდენცა და მისრულთა აღჯაყალას დაუტევა მოურავმან ცოლი შვილი და თჳთ მივიდნენ წინაშე შაჰ-აბაზისა: მან პატივით შეიწყნარა და ანიჭნა ბოძნი დიდნი და მიერით-გან აზრახებდა ყეენსა მოჴრავი დაპყრობად ქართლისად. არამედ მას, ვინაჲ-გან გულად ედვა დაპყრობა და გაჰმამადიანება ქართლისა, გამოუტევა ნუგზარ ნიჭოთა და მოურავი დაიპყრა მუნ ჟამადმდე: ხოლო ყეენიდამ მოსრულ-მან ბატონ-მან თეიმურაზ კახთა-მან მოითხოვა ლაჲ ლუარსაბ მეფისა ხვარაშან ცოლად. ესე არა ინება მეფე-მან ნათესაობისა-თჳს. არამედ იძულებითა შაჰ-აბაზისათა მისცა დ ქმნეს ქორწილი დიდებული. გარნა ამ ქორწინებისა ჟამსა შინა მოუწერა შაჰ-აბაზ ყაზახის ხანსა:« შემოიკრიბნე გარემონი ყოველნი და დაესხი მეფესა ლუარსაბს, მოჰკალ იგი და თავი წარმომიგზავნე წინაშე ჩემსა:« ეგრეთვე მოუწერა მეფესა: მაშინ მეფე-მან მსწრაფლ შემოიკრიბნა სპანი და მიუხდა ხანსა მას და მოჰკლა იგი და თავი წარუგზავნა შაჰაბაზ. ამის ჯილდოდ წარმოუვლინა შაჰ-ბაზ მეფესა ნიჭი დიდი, ესე ჰყო რათა სცნას ძალი მეფისა, თუ ევნოს ხრიკით და მიზეზ ჰყოს:

არამედ ამისა შემდგომად მოვიდა განჯას უგრძნეულად შაჰ-აბაზ შესლვად კახეთს, რამეთუ ეახლა მოურავი და ეუწყა ყეენისა-თჳს შესლვად ქართლს, უმჯობეს არს ზამთარს, ვინაჲ-გან ვერ წავლენ ხიზანნი მთათა შინა და ხელთ იგდეს ყოველ-

თა: მაშინ ეზრახა ბატონი თეიმურაზ მეფესა ლუარსაბს ერთობასა და მეფე ვერ მნდობი ყეენისა წინა-თქმულთა-თჳს დაჰყვა ნებასა და ქმნეს პირი მტკიცე. არამედ განიპარნენ ნუგზარ და იესე ერისთავნი, ამილახორი ანდუყაფარ, ფეშანგი ფალავანდისშვილი, აღათანგი ხერხეულიძე და მივიდნენ განჯას წინაშე ყეენისა: მერმე მოვიდა თეიმურაზ მუხრანს ლუარსაბისა თანა. ხოლო შაჰ-აბაზ მოვიდა კახეთიდა-მ ქართლს, ლამოდენ მეფენი ბრძოლასა, არამედ ქართველ-კახთა არა ინებეს წინა-თქმულთა და დიდთა სპათა-თჳს შაჰ-აბაზისათა და წარვიდენ მეფენი იმერეთს ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, თათრულსა ჩკდ: მოეგება მეფე იმერთა გიორგი და ისტუმრნა კეთილად: ხოლო შაჰ-აბაზ მოვიდა გორს და ეზრახა გიორგი მეფესა, რათა მისცეს მეფენი და მან აღავსოს ნიჭითა და საგანძურითა: ამას ზედა წარმოუვლინა გიორგი მეფე-მან კათალიკოზი მალაქია და აბაშიძე ლევან ძღუნითა, მეტყველ-მან: „გევედრებით რათა პატის-გჳცე და მისცე მეფეთა სამეფონი თჳსნი და იმსახურნე მით, ვითარცა პირველ მამათა შენთა და თქვენ წარსვიდეთ.“ იხილა ესე შაჰ-ბაზ, რამეთუ ძალითა არღა-რა ეგების შოვნა მათი, აწ იხმია ხუანჯი და მცბიერობა, მოიხმო შადიმან გამზრდელი ლუარსაბ მეფისა და ეტყოდა მას: „ვითარმე უგულებელს ვყოფ სვიმონ მეფის შვილის შვილსა და გიორგის მეფის ძესა. გარნა უწყი, რამეთუ მომიცთუნა თეიმურაზ და აწ უწყოდე შენ მტკიცედ, უკეთუ მოვიდეს ჩემთანა მივსცნე თვისნი ყოველნი და უმეტესნი სხვანიცა:“ ტირილით შეჰფიცა და სარწმუნო ჰყო შადი-მან. ხოლო კათალიკოზსა და ლევანს მიანიჭნა მრავალნი და მიუმცნო გიორგი მეფესა: „არს მტერი ჩემი ძველადვე თეიმურაზ და მას ვერ მივინდობ. არამედ უკეთუ მოვალს ლუარსაბ მეფე მივანიჭებ ყოველსავე მსახურებისა-თჳს მამა-პაპათა მისთა:“ და წარავლინა ესენი და წარუვლინა ხრმალი მოოჭვილი მეფესა ლუარსაბს საჭურისითა თჳსისათა და წიგნი დისა ლუარსაბისა მოსლვისა-თჳს, რათა არა რაჲ აქუნდეს შიში: მაშინ მისრულ-მან წინაშე მეფისა შადიმან სარწმუნო ჰყო ყეენისა-გან ლუარსაბ

მეფე და აღეკაზმაცა მეფე წარმოსლვად: ამას უშლიდენ მეფენი და წარჩინებულნი იმერნი წარსლვასა და არა უსმინა მეტყველ-მან: „უკეთუ არა წარვიდე ამიერის ქვეყანათა და მოაოხრებს, რა მადლი არს ჩემდა:“ ესმა რა შაჰ-აბაზს მოსლვა ლუარსაბი-სა შეჯდა და გამოვიდა ნადირობად, მჩვენებელი სპათა თჳსთა და მეფისა. ვითარცა მი[illegible]ელი. გარნა რა იხილა ლუარსაბ შაჰ-აბაზ იწყო ტირილი მე[illegible]ლ-მან. „ვითარ გიყოფ ბოროტსა ახოვანსა და შვენიერსა, [illegible]ი-გულისა ჩემთა ძესა.“ სცა პატივი სწორ თჳსად, და შემდგომად წარმოვიდა ტფილისს, ეტყოდა მეფესა მუნ დატევებასა. არამედ ტფილისს ჰრქვა: „წარვიდეთ ნადირობად ყარაიისად.“ წარვიდა და წარიყვანა მეფე: მაშინ კალის ციხესა შინა დაუტევ[illegible] სპანი მცველად ციხისა ციხის-თავითურთ, რომელსა აწ უწოდდენ ქუთვალსა და მიმბაშსა და დაიპყრა თჳსად: ხოლო მისრულთა ყარაიას ინადირეს და სჯ-ვრეტდა არამი *) ყეენისა: მას დღეს მოკლა მეფე-მან ოგ: ამას განკვირდა შაჰ-აბაზ და აღეგზანა შურითა რამეთუ მტერ-იყო-უოველთა ახოვანთა, არამედ მოუმცნო და-მან თჳს-მან თინათინ, ცოლ-მან ყეენისა-მან, რათა არა ეჩვენოს მხნედ ახოვნად, გარნა არა ისმინა მეფე-მან მეტყველ-მან. „უწყი, რამეთუ არდა-რა გან-მიტევებს, ამის-თჳს უმჯობეს არს სიკვდილისა ჩვენება, ვიდრე სიავისა:“ გარნა შაჰ-აბაზ ლიქნიდა ტკბილად, რათა არა განე-ვლტოს მეფე და მუნ ეტყოდა: ვინად-გან „ხარ რაინდი და უც-დური მოისარი, ვინადიროთ ყარაბაღისა:“ ხოლო ყარაბაღს ეტ-ყოდა ნადირობასა მაზანდარისასა და მიიყვანა მაზანდარანს და მუნ აიძულებდა უარის-ყოფად ქრისტესსა: ხოლო მეფე-მან არა ინება: შემდგომად მრავლითა ლიქნითა და შინებითაცა უო-ქმიდა, არამედ მეფე დაამდგრა სიმტკიცესა ზედა. მის-თჳს პა-ტიმარ-ჰყო მეფე: მაშინ ეზიარა პატიოსანსა სისხლსა და ხო-რცსა უფლისასა და ატირნა მჭავარნი თვისნი წესითა ქართუ-ლითა, ვითარცა მკვდარსა ზედა და მეფე შესხმისა წილ იტ-

*) ცოლნი და ქალნი ანუ დედა-წულნი.

ყოდა. „აგრე ჩემ-მან (sic) სულ-მან:“ შემდგომად წარავლინა შაჰ-აბაზ მეფე გულაბ-ყალას შირაზს და პატიმარ-ჰყო მუნ, მერმე კვალად არა დასცხრა მძვინვარებად, წარავლინა შაჰბაზ და მოაშთვეს მუნ ციხესა შინა მეფე ლუარსაბ მშვილდის საბლით ქს. ჩქკბ, ქრ. ტი, და შეირაცხა წმიდათა მოწამეთა თანა და აწცა არს წმიდა გუამი მისი მუნ: ხოლო შექცევასა შაჰ-აბაზისასა ქართლიდა-მ დაშთა უმეფოდ ქართლი, რამეთუ არა დაშთა ძმა ანუ ძე ლუარსაბ მეფესა და იყოფოდნენ მთავარნი თჳს-თჳსად და განიმკვიდრებდნენ თჳსთა კერძოთა. მერმე რა დაიპყრა კახეთი კვალად ბატონ-მა თეიმურაზ, ესე ესმა შაჰ-აბაზს, განძვინდა და მოვიდა კახეთს და მუნიდა-მ ტფილისს ქს. ჩქივ, ქრ. ტდ, თათრულს ქორონიკონს ჩკდ.

პბ მეფე ბაგრატ ვ, გ წელი ჰქმეფა.

მაშინ ტფილისს დასვა მეფედ ქართლისად ბაგრატ ძე დაუთხანისა, ნაშობი კახთ-ბატონის ნათესავისა და თჳთ უკუიქცა შაჰბაზ, აჰყარა კახეთი და მივიდა ისპაანს: ხოლო ესე ბაგრატ იყო ფრიად მოქმედიან და არა რა კეთილ იყო მის-თანა: სძულობდენ ქართველნი და იყო საბარათიანოს და უხმობდენ საბარათიანოს ბატონსა, არცალა-თუ ეგდენ ერჩდენ და მორჩილებდენ, შემდგომად ბოლნის ყოფასა შინა მოკუდა ბაგრატ, ქს. ჩქით, ქრ. ტზ: ხოლო ცოლი მისი ანნა ძით სვიმონით იყოფოდნენ ტფილისს და სომხითს და არცა მას მორჩილებდენ ქართველნი ეგდენად: ვითარცა მოსწყვიტა ბარათამ სახლეულნი თჳსნი და უაფლან ძმის-წული მისი ივლტოდა და მივიდა წინაშე შაჰ-აბაზისა. ამის-თჳს წარმოგზავნა შაჰ-აბაზ სპანი და მოეწივნენ ბარათას ფარავანსა ზედა და მოკლეს იგი:

კვალად ამ წინა-ყამებთა მოშკუდარ იყო ნუგზარ და დასჯდა ძე მისი ბაადურ ერის-თავად. ამას არა მორჩილ ექმნა ძმა თჳსი ზურაბ, განაძო იგი და წარვიდა ცოლით წინაშე შაჰ-აბაზისა:

მან კეთილად შეიწყნარა შუა მდგომელობითა მოურავისათა, რა-
მეთუ იყო აღზრდილი მოურავისა, შემდგომად მისცა ნიჭი მაჭ-
აბაზ და ერისთაობა და გამოუტევა ზურაბ და დაშთა ცოლი მუნ:
მოსრულ-მან ზურაბ ძალითა ყეენისათა და სვიმონის მწეობითა
დაიპყრა ბაზალეთი და განაძო ბაადურ ძმა თჳსი და მივიდა სა-
ჩინოს ბაადურ. ხოლო ზურაბ მოიმწო სპასპეტი საბარათიანო-
სი ბარათა ბარათა-შვილი და დაუწყო კირთება მთიულ-მოხევეთა
და დაიპყრა იგინი და განძლიერდა ფრიად (რამეთუ იყჳნენ სა-
ხასონი მეფისანი და აქამომდე არს ეპყრათ ხევი ამათ, არამედ
მთიულნი ერჩდენ მცირედ). ხოლო საჩინოს-მყოფსა ცოლსა
ბაადურისასა ეტრფიალა საზვერელი ჩიჯავაძე და ცოლისავე მი-
სისა ნებით მოჰკლა ბაადურ და შეირთო მან ცოლად; მცნობ-
მან ამის-მან ზურაბ წარვლო ფერსათის-მთა. არამედ მას და-
მესა იხილა სიზმარი ცოლ-მან ბაადურისა-მან. „რამეთუ მოჰ-
კლეს საზვერელი და ტყვე ჰყვეს იგი.“ უთხრა ესე ყოველი
საზვერელსა, ხოლო მან არა ისმინა და ქალი იგი შევიდა ცი-
ხესა და განამაგრა: დილას დაესხა ზურაბ, მოჰკლა საზვერელი,
მოჰკვეთა თავი და წარმოვიდა. გარნა ციხესა ვერ ავნო და მო-
ვიდა გამარჯვებული: იხილა ესენი სვიმონ, ძე-მან ბაგრატისა-
მან, რამეთუ მიიღეს მთავართა თჳს-თჳსნი კერძონი და არდა-
რასა მორჩილებდენ, წარვიდა წინაშე ყეენისა: ამისი მხილველი
ზურაბ ერისთავიცა წარვიდა წინაშე ყეენისა, რათა არა შესმე-
ნილ იქმნეს: ხოლო ყეენ-მან განიგულა საქმე მათი და შეუძ-
ნდა განდგომილებისა-თჳს ქართლისა, მოუწოდა მოურავს და
ზურაბს, ვინაჲ-გან მოურავი სახელოვანი იქმნა მის წინაშე ბრძო-
ლათა შინა და ისლა ბაღდადს და ყანდაარს, ამის-თჳს წყა-
ლობდა და ისმენდა: ამათ წარმოატანა ყარჩიხან სპითა დიდითა
და ამცნო, რათა მოსწყვიტოს კახეთი და აჴყარონ ქართლი და
წარუგზავნონ მას: კვალად წარმოატანა სვიმონცა ძე ბაგრატი-
სა მეფედ ქართლისად, რათა ვერ ჰსცნან საქმე იგი ქართველთა
და მისცა სვიმონს ასული ყორჩიბაშისა ჯანბანუმ ცოლად. ეს-
ენი რა მოვიდნენ ალუძნდათ ქართველთა სპათა სიდიდე. არამედ

მოურავ-მან და ზურაბ ფიცით არწმუნათ, რამეთუ მოგცათ ყეენ-მან სვიმონ მეფედ და ამის-გამო მიენდვნენ სრულიად ყოველ-ნი ქართველნი:

პგ. მეფე სვიმონ ბ, ზ წელი იმეფა.

მერმე მოვიდნენ ტფილისს და დაუტევეს მუნ სვიმონ მეფედ და თვით სპითა წარვიდნენ, და დასდგნენ მუხრანს, მუნ მოუწოდეს კახთა და უყვეს რა იგი აღვწერეთ და მცდელობდენ აღყრასა ქართლისასაცა. არამედ მოურავ-მან მონადირე-მან ლოჭინის ხევსა შინა, იხილა შიკრიკი ერთი მომავალი. შეიპყრა იგი და იხილა წიგნი, რომელსა შინა ეწერა ყარჩის ხანისა-თანა შაჰ-აბაზის მიერ:„ რაჲა მოსწყვიტნო კახნი და აჰყარო ქართლი, მოკვეთე თავი მოურავსაცა და წარმოგზავნე წინაშე ჩემსა:“ განცვიფრებულმან, ამის-თჳს მოურავ-მან მოჰკლა შიკრიკი და დაფლა მუნავე და მოვიდა ზურაბ ერისთვისა-თანა ფარულად, ეზრახა მოწყვეტასა ყიზილბაშისასა და აუყრელობასა ქართლისასა. არამედ ზურაბ მიზეზ-ჰყო ცოლი, რომელი ჰყვა ისპანს და მოურავს ძე პაატა: ხოლო მოურავ-მან აღუთქვა შერთვად ლელა ბატონის-შვილისა დისა ბაგრატისა, და მრავალითა ლიქნითა დაიყოლია და ზურაბ დასთმო ცოლი და მოურავ-მან შვილი დაასკვნეს ღალატი ყიზილბაშთა; მერმე მოვიდა მოურავი და აზრახა ყარჩი-ხანს, რათა მოუწოდონ ქართველთა და ადასტურონ ბრძანებული. ამის-თჳს ნება-ჰსცა ყარჩი-ხან და მოწოდებითა შემოკრბნენ ქართველნი: ხოლო შემოკრებულთა წარჩინებულთა ეტყოდა ზურაბ და აუწყა დავედრებული ყეენისა, რათა არა ჰყონ ესე და არა მოაოხრონ ქართლი და მიჰყვნენ ნებასა მათსა: მაშინ მათ ყოველთა ფიცით აღუთქვეს, რა იგი მათ უთხრან იგიცა ჰყონ ყოველთა. არამედ ანდუ-ყაფარ ამილახვარსა ვერ გაანდვეს ესე, რამეთუ ჰყვა ცოლად სვიმონ მეფის ცოლის და, ასული ყორჩიბაშისა, მონათესავე ყეენისა და იყო

ანდუყაფარ გამოჭმადიანებულცა: ამის-თჳს შეიპყრეს იგი საფუ-
რცლის ჭალასა შინა და ცოლიცა მისი წარავლინეს და პატი-
მარ-ჰყვეს არშას ციხესა შინა: დილას დაესხნენ ყარჩი-ხანს ქა-
რთველნი ზურაბით. ხოლო ყიზილბაშთა შინა მყოფი მოურავი
შეუხდა ყარჩი-ხანს და მოჰკლა და შვილ-მან მის-მან ზურაბ
შვილი ყარჩი-ხანისა და მოსწყვიტნეს ყიზილბაშნი, ვითარ მცი-
რედნიღა გარდაიხვეწნეს ქს. ჩქკგ, ქრ. ტია, თათრულსა ჩლბ:
და აღივსნენ იავარითა და ალაფითა მათითა (გარნა თუნცა არა
ეხილვა მოურავს წიგნი იგი შიკრიკისა აურილმცა იყო ქართლი.
გარნა იხსნა ღმერთ-მან ერი თჳსი ესრეთ):

დღესა მასვე სიტყვითა მოურავისათა წარვიდენ სპანი ქა-
რთლისანი ერთი ახალ-ციხეს, მეორე ზურაბით კახეთს და მო-
ურავი მოუხდა ტფილისს, აღიღო ქალაქი, ხოლო ციხესა ვერ-
ავნო. ეგრეთვე ჰყვეს ახალ-ციხესაც, არამედ კახეთს ივლტოდა
ფეიქარ-ხან, რომლისაცა ენებათ ცოლის წაგვრა ლელა-ბატო-
ნის შჳლისა და მივიდა მუნ ზურაბისა-თანა მოურავიცა და მი-
ჰყუჩნენ ფეიქარ-ხანს ბარდამდე, და მას ვერღა-რა ეწივნენ, შე-
მოიქცეს, მოარბიეს განჯა, ყარაბაღი და მოვიდნენ ალაფითა
სავსენი ქართლს: მაშინ დაადგინეს განმგებელად ქართლისად
ქაიხოსრო ძე მუხრანის ბატონისა ვახტანგისა. არამედ უწოდეს
სახელით ოდენ, გარნა იყო მოურავი მოქმედი ყოვლისა და მო-
რჩილებდენ მას ყოველნი ყმურად: ხოლო ამათ მოუწოდეს ბა-
ტონს თეიმურაზს და დაიპყრა მან კახეთი და მოსცა ასული
თჳსი დარეჯან ზურაბ ერის-თავსა სათნო-ჩენითა მოურავისათა:

მიესმა ესე ყოველი შაჰ-აბაზს მოსრვა სპათა თჳსთა და
დაპყრობა კახეთისა თეიმურაზისა-გან, განრისხებულ-მან წარ-
მოავლინა ისა-ხან ყორჩიბაში სპითა დიდითა: ესე მოვიდა
დაიბანაკა ალგეთსა ზედა: მაშინ შეერთებისა-თჳს კახთა მოიყ-
ვანეს ბატონი თეიმურაზ კახთა სპითა, შეიკრიბნენ და დად-
გნენ კოჯორსა ზედა, მოვიდა ათაბაგი მანუჩარ ლტოლვილი
სამასითა კაცითა. ხოლო სპასპეტსა საბარათიანოსასა ბარათა
ბარათა-შჳლს ეშინოდა განლტოლვად ბარათიანთა. ამის-თჳს

განზრახვითა მისითა განთიად კოჯრიდა-მ დაესხნეს ყორჩიბაშს და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდა სიმრავლე ორგნითვე ქს. ჩქკდ; ქრ. ტიბ, თათრულს ჩლდ, ივნისსა შინა და ივლტოდენ ყიზილბაშნი. ხოლო ქართველნი ალაფობდენ გატეხილსიდამდე: არამედ ამირგუნა-ხან ერევნის ბეგლარ-ბეგი ვერ მოესწრა ომსა, და რა ესმა ხმა ბრძოლისა მოისწრაფა და მოვიდა მარაბდის გორიდა-მ და იხილნა ყიზილბაშნი ლტოლვილნი და მცირედნი ქართველნი შეკრებულნი ერთად, რამეთუ ზურაბ ერისთავი დაკოდილ-იყო თავსა ზედა და მას შეეწეოდნენ, მოეტევა ხანი ამათ და იქნა ბრძოლა კვალად უძლიერესი მცირეთა-გან, ვინად-გან დიდად მხნედ გამოსჩნდა ბატონი თეიმურაზ, მოურავი და დამსწრენი ქართველნი: მაშინ ათაბაგი შეხვდა ამირგუნა-ხანს და ჰკრა თავსა ხრმალი და გაუპო თავი და ავნო დიდი: ეტყოდა ამირგუნ-ხან ათაბაგსა: „უპურმარილოვ“. რამეთუ მას გაეზარდა, გაუშვა ათაბაგ-მან და წარვიდა. ხოლო მხნედ მბრძოლი მოკლეს თეიმურაზ მუხრანის-ბატონი და განხდა ხმა და ჰგონეს ყოველთა კახ-ბატონის სიკჳდილი, და ივლტოდენ კახნი და ქართველნი: ამისნი მხილველნი ყიზილბაშნი უკმოიქცნენ და მოსწყვეტდენ უწყალოდ ქართველთა, მოკჳდა ამ ომსა შინა ყიზილბაში ჩიც: ქართველი და კახი ჭ და ზურაბისა მ: შემდგომად ბრძოლისა მოვიდნენ ყიზილბაშნი ტფილისს და გამოვიდნენ ტფილისს ციხესა შინა მდგომი სპანი მორბევად ლიხისა: ამათ მოუხდა მოურავი სამოცითა კაცითა, აოტნა და მოსწყვიტნა შვიდასი და მცირენი შეიხვეწნენ ტფილისვე: კვალად გამოვიდა დართის-კარს მოურავი, შთახერგა გზები, ამაგრებდა ზემო-ქართლს. არამედ ყორჩი-ბაში მცდელობდა გამოყვანასა ამილახორისასა ცოლით არშიდა-მ და არა ძალ-ედვა ამისი ყოფად. ამის-თჳს ეზრახა ზურაბ ერისთავსა, რათა გამოიყვანოს იგინი: მაშინ ზურაბ ნება-სცა პაემანითა ამით, რათა შევლონ გზა მისი არაგვსა ზედა და ჩამოვლონ ქსანსა ზედა, რათა არა მოოხრდეს მამული მისი: ესე აღუთქვა ყორჩიბაშ-მან ფიცითა მტკიცითა და უთავა სპათა თჳსთა ყორჩიბაშ-მან ხოს-

რო-მირზა და წარავლინა (ხოლო ესე ხოსრო-მირზა იყო ძე ლაუთხანისა, ნაშობი ხარჭისაგან ისპაჰნს ყოფასა შინა და მიერით-გან იყო უპატიოდ და უპოვარ ფრიად, და ოდეს იყო მოურავი მუნ მოვიდოდა დარბაზობად ხოსრო-მირზა მოურავისათანა. რა იხილა მოურავ-მან, მიეგება და დასვა ადგილსა თჳსსა ზედა და თჳთ დაუჯდა შორს: ამის მხილველთა ყიზილბაშთა ჰკითხეს მოურავსა ვინაობა მისი. ხოლო იგი ეტყოდა მათ ძედ პატრონისად თვისისა: ამის-თჳს აცნობეს ესე შაჰ-აბაზს და პატივ-სცა და მისცნა ნიჭნი დიდნი და მოურაობა ისპაჰნისა. არამედ ესე არა ჰყო მოურავ-მან სიყვარულითა პატრონისათა, გარნა რათა აღუდგინოს ლუარსაბ მეფესა მეტოქი): ხოლო ყიზილბაშთა წარწყმედის-ბოლოს დახვდა მოურავი და ავნო დიდი ყიზილბაშთა. არამედ სძლეს სიმრავლით, განვლეს და განსდგნენ მუხრანს. მერმე შევლეს დუშეთი და განვლეს მთიულეთი და გარდავიდნენ ხევს და გამოიყვანეს არშიდამ ანდუყაფარ და ქალი იგი, მერმე გარდმოვლეს მთა ლომისა და შთამოვიდნენ ქსანსა ზედა: მაშინ შეკრბნენ ერისთავი ქსნისა იესე და ძმა ზურაბ ერისთვისა გიორგი: რამეთუ ზურაბ ფიცისა-თჳს არღა-რა ირჯება, და შეჰკრნეს გზა ქსნისა და მოურავიცა დახვდა ქსნის-ბოლოს, მოსვრიდნენ ყიზილბაშთა ესრეთ, რამეთუ ქსანი იქმნა, ვითარცა სისხლი: შეიპყრეს ხანი ყაზახისა და სულტანი სამი. არამედ მხნედ იყო ხოსრო-მირზა, რამეთუ ვერ წაგვარეს ქალი იგი, გამოიყვანა და მოგვარა ყორჩი-ბაშსა. მერმე წარავლინა ყორჩიბაშ-მან სპანი მორბევად სომხით საბარათიანოსად. ხოლო მოურავ-მან განამაგრნა ციხენი კიკანაბერი, ალისა, სურამისა, კეხვისა და წარვიდა სამცხეს, რამეთუ მუნა ჰყვანდა დედა-წული თჳსი. კვალად წარავლინა ყორჩიბაშ-მან სპანი დასხმად მოურავისად, მისრულთა ყიზილბაშთა გარემოიცვეს ასპინძა: მაშინ მოურავი იყო ნადირობასა და მუნიდამ იხილა ასპინძა მოცული ყიზილბაშითა, მოეტევა მცირედითა კაცითა, ეკვეთა და აოტნა ყიზილბაშნი და მოსძევანა იგინი და მცირედნი ივლტოდენ. მაშინ ეპყრათ ყიზილბაშთა ხერთვისი და რომელიმე ციხენი სამცხისა-

ნი: შეუხდა მათ მოურავი, მოსწყვიტა მეციხოვნენი და დაიპყრა
თჳსად, წარავლინა წინაშე ხონთქრისა ქავთარი-შჳლი გიორგი და
მოითხოვნა სპანი მისნი, რათა დაიპყრას მან იგინი: სთნდა
ხონთქარსა, მოსცნა ნიჭნი დიდნი მოურავსა და ინგიჩარნი და
დაიპყრნეს ციხენი იგინი: არამედ ყორჩიბაში იდგა ყამ-რაო-
ლენმე ტფილისს, მერმე დაუტევა სვიმონ მეფე ტფილისს და
თჳთ წარვიდა ამასვე ქორონიკონსა, მაშინ მისრულსა ისპაჰანს
მსახურებისა მისისა-თჳს მისცა შაჰ-აბაზ ხოსრო-მირზას ყულა-
რადასობა: ხოლო მოურავი იყო სამცხესა, შემდგომად მივიდა
იმერეთს გიორგი მეფისა-თანა, ისტუმრა ლევან-დადიანმან, მუ-
ნიდამ შემოვლო კვალად იმერეთი და მოვიდა სამცხესვე:

ამ ჟამებთა მოიმწო ანდუყაფარ ამილახვარ-მან ქსნის ერის-
თავი, რამეთუ შესწამა შეპყრობისა თჳსისა უწყება დაზნელსა,
დაესხა და მოსწყვიტნა იგი და განიყვეს მამული მისი, ხოლო
ქვითკირი დაიპყრა ქსნის-ერისთავ-მან და ნემტი ამილახორ-მან:
მერმე მოვიდა მცხეთას ანდუყაფარ, შეიპყრა დეკანოზი მისი და
წარუხვნა საგანძურნი მცხეთისანი და აქადუბდა დეკანოზს დაძა-
ხებასა მუნ მეყრისასა, მუნით მოვიდა ტფილისს და ციხის
თავისა-თანა მჯდომარე კალის-ციხესა შინა გამზრახი წინა-თქ-
მულთა-თჳს აღსდგა რა წარმოსლვად უბრკმა, და ეცა ლანძვსა,
განხეთქა იგი და გარდმოიჭრა ქალაქისაკენ და მოკვდა ანდუყაფარ
ბოროტად: შემდგომად ამისა მოწყვიტნა იესე ქსნის-ერის-თავ-
მან ძმანი თჳსნი ცოლ-შვილითა სრულიად:

ხოლო მოურავი მოვიდა სამცხიდამ ქართლს, კვალად შეყ-
რეს მოურავ-მან და ზურაბ ერის-თავ-მან პირი, მოიყვანეს და
დასვეს ქაიხოსროვე გამგედ ქართლისად. არამედ იყვნენ იგინივე
საქმისად მეოფელნი, რამეთუ სვიმონ მეფე ვერ გამოვიდოდა
ტფილისიდა-მ აჯათ მიერ: კვალად ჟამთა მათ არა მოსცეს დვ-
ლთა ბეგარა მოურავსა, გარდავლო სპითა მოურავ-მან ბეგარა,
შთავიდა და მოსრნა ურჩნი და ჰკვნა კვალად მებეგრედ და მო-
ვიდა ქართლს. კვალად მელიქი სომხითისა ათაბეგ და ზაქუმ
ერთ-გულებდენ ყეენსა, მიუხდა მათ მოურავი, ხოლო იგინი

ილტოდნენ და წაგვარნა დედა-წული და ქონებანი და წარმოვიდა: არამედ ქაიხოსრო ბარათა-შჳლი მოყვრობდა როსტომ სპასალარსა და უვლინებდა როსტომ საგანძურსა მრავალსა, ამისთჳს არა ერჩდა მოურავსა: კვალად მოიყვანა ამან სუთასნი მეთოფენი ყიზილბაშნი და შეაყენნა ბირთვისს ციხესა შინა: ესე შეუძნდა მოურავსა და დილასა ერთსა დაესხა ტბისს და შეიპყრა ქაიხოსრო და ხოსია ძმა მისი მის-თანა. მაშინ ქაიხოსროს გამოაყვანინა ყიზილბაშნი ბირთვისიდამ და მოსწყვიტნა სუთასნივე. და ხოსია პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა კიკანათ-ბერს:

კვალად ეთქვა მუქარა ქველს წერეთელს მოურავისა. მიუსდა მოურავი და მოსწვა მამული მისი: წარმოსრულს მოურავს ეწია ქველი და ბრძვეს ურთიერთსა. არამედ მოურავ-მან განაწონნა სამნი ისარნი მკერდსა და ივლტოდა ქველი. ხოლო მოურავი მოვიდა გამარჯვებული: ამისა შემდგომად უმეტესად განდიდნა ზურაბ ერისთავი და არღა-რა ერჩდა მოურავსა და ესე შეუძნდა მოურავს, უფროსად მოუდგა ქაიხოსროს და არღა-რა ჩამოუშვა ზურაბ ქართლსა შინა: მაშინ ზურაბ მოიყვანა ბატონი თეიმურაზ და ინება ამის თჳს ქართლისა მეფობა. ხოლო კახთა მთაადგდეს შური ზურაბს და ძმასა მისსა გიორგის მორის: „რამეთუ გიდგების დალასტად ბრძოლასა ამას შინა, ვინად-გან არს იგი სიძე ქაიხოსროსი (რამეთუ გიორგის ყვანდა თეიმურაზ მუხრან-ბატონის ასული ცოლად) და თვით ნებავს ერისთობა:“ ირწმუნა ზურაბ, შეიპყრა გიორგი და აღმოსადნა თვალნი. ხოლო მოურავ-მან შეიკრიბნა სპანი ქართლისა, ითხოვა ნიჯადი იმერთა მეფის გიორგისა-გან და საფარ-ფაშის სამცხელისა-გან, და მათ მოსცეს და შეკრებული ყოვლითა ამით მიუხდა დუშეთს, შეიბნენ ბაზალეთს და არა დაშთა კაცი, რომელი არა დაიკოდა, თჳთ ბატონი თეიმურაზ, მოურავი და ზურაბ. გარნა სძლეს მოურავსა და ივლტოდა სამცხეს ქაიხოსროთით. ქს. ჩქგ, ქრ. ტიდ. არამედ ცოლ-შჳლი ქაიხოსროსი და ძმისწულნი მისნი წარვიდნენ იმერეთს:

ხოლო ქაიხოსრო და მოურავი წარვიდნენ სტამბოლს წინაშე ხონთქრისა. მის-გან მოითხოვეს სპანი, რათა დაუპყრან ქართლი და მუნცა მოჭმედიან იქმნა მოურავი: მაშინ ზავი იყო ხონთქარს და ყეენსა შორის და არა ინება ხონთქარ-მან. არამედ წარავლინა ქაიხოსრო და მოურავი სხვასა ქვეყანასა ბრძოლად და უკეთუ დაიპყრან იგი, შემდგომად წარავლინოს ქართლს სპითა დიდითა: მისრულთა ვეზირ-აზამის-თანა ქაიხოსრო-მ და მოურავ-მან ქვეყანასა მას დიდნი სახელნი ჰქმნა მოურავ-მან და დაიპყრა ქვეყანა იგი და ესე აუწყეს ხონთქარსა: არამედ ცოლი ვეზირ-აზამისა იყო დაჲ ხონთქრისა. ამან მჭმუნვარე-მან მიუწერა ქმარსა თჳსსა. „რაი არს ესე, რომელ განდიდნა სახელი მოურავისა და არა რაი ისმის სახსენებელი შენი. ამის-თჳს უმჯობეს არს სიკვდილი შენი ყოფასა შენსა.“ განრისხნა ვეზირ-აზამი, შეიპყრა ქაიხოსრო, მოურავი და ყოველნი ქართველნი მათ-თანანი და წარკვეთნა ყოველთა თავნი. არამედ გორგასლის-შვილს ბეჟანს რა ჰკვეთდენ თავსა ეტყოდა მამა მისი მტარვალსა ნიჭის მიცემითა: „მე მომკვეთე თავი და განუტევე ძე ჩემი:“ რამეთუ იგი განტევებული იყო ნიჭისა მის-თჳს განუტევა ბეჟან და წარკვეთა თავი გორგასალს და დედა-წული მოურავისა დაშთა აზრუმს. ხოლო ბატონ-მან თეიმურაზ დაიპყრა ქართლი და კახეთი. ესე მტერობდა ძეთა და ძმის-წულთა ქაიხოსროსათა და არა უტევებდა მუხრანს, არამედ მისცა ძესა თჳსსა დათუნას:

შემდგომად მოკუდა შაჰ-აბაზ ყეენი ქს. ჩქკც, ქრ. ტივ, თათრულსა ჩლც, დაიწყეს ყიზილბაშთა შფოთებად. მაშინ ხოსრო-მირზა-მ შემოიკრიბნა ყულნი, გამოიყვანა შაჰ-სეფი და დასვა ყეენად და მოსრნა წინა-აღმდგომნი: მიერით-გან უწოდებდა ყეენი მამად ხოსროს, ესე მოირჯმა და განმდიდრდა ფრიად: ხოლო შემდგომად შთავარდა შური ბატონს თეიმურაზსა და ზურაბ ერის-თავს შორის: გამოიყვანა ზურაბ სვიმონ მეფე ტფილისიდა-მ და დაიპყრა სვიმონ სრულიად ქართლი: ჟამთა ამათ ჩამოვიდნენ მუხრანს ძენი და ძმის-წულნი ქაიხოს-

რუსანი და დაიპყრნეს თჳსნი ყოველნი: ხოლო სვიმონ მეფე უსმობდა ზურაბს მამასა და ამისი მხილველი და უღონო ქმნილი ბატონი თეიმურაზ წარვიდა წინაშე ყეენისა და უფადარიდამ მოსწერა ზურაბს: „შეუგვანებელ-არს განწირვად სიძისა-გან სიმამრისა, გარნა ვიხილოთ უკანასკნელი შენი, და სვიმონისა:“ ესე შეუძნდა ზურაბს, რამეთუ სწადოდა, რათა იყოს თეიმურაზ კახ-ბატონად და სვიმონ ქართლისად და ორნივე იყვნენ მავედრენი მისნი. ამის-თჳს აწ განიზრახა ბოროტი, მოიდგა ღამე ცხვილოს მდგომის სვიმონ მეფისა-თანა, შევიდა და მოჰკლა იგი ქს. ჩქთ, ქრ. ტიზ, და წარუვლინა თავი თეიმურაზს, მოიქცა თეიმურაზ და დაიპყრა ქართლი და კახეთი:

პდ. თეიმურაზ ა, კახთ-ბატონი.

მაშინ მოიხსენა შური წუქეთის სულტნისა, ხოლო წარსლულ-მან მას ზედა შეიმუსრა ბეჭი, ამის-თჳს სპათა უთავა ზურაბ ერის-თავი, მისრულ-მან მოჰკლა სულტანი და მოსტყვევნა ქვეყანა მისი და მოვიდა თეიმურაზისა-თანა: არამედ მიერით ბატონს თეიმურაზს აქუნდა შური ზურაბ ერისთვისა, ოდეს მოჰკლა სვიმონ და ვინად-გან განდიდნაცა ფრიად. ამის-თვის უდგა დალატად მარადის: შემდგომად ზამთარს მდგომ-მან საფურცლეს იცა ჟამი და მოჰკლა ზურაბ, მერმე შევიდა დუშეთს წარმოიყვანა ასული თვისი და მისცა ცოლად იმერთა მეფის-ძეს ალექსანდრეს მზითვითა დიდითა: შემდგომად შემოიკრიბნა ორნივე სპანი და მიუხდა ულუკოსარს, მოსრნა მახვილითა და მოსტყვევნნა იგინი და მოვიდა გამარჯვებული: კვალად შემოიკრიბნა სპანი ორნივე და დაესხა ყარაბაღს, მოსწყვიტნა და მოტყვევნა, აღიღო ალაფი დიდ-ძალი და მოვიდა ქართლს: ამის-თჳს უმეტეს ლაშქრობდა თეიმურაზ, რამეთუ აქვნდა სპათა სიმრავლე და რათა განიმკვიდროს ორნივე ქვეყანა. ხოლო ჟამთა ამათ მოვიდა უნდილაძე დავით განჯის ბეგლარ-ბეგი და ბატონ-

მან თეიმურაზ დასხნა ელი-თურთ იორის-პირსა ზედა. ესე მოითხოჳა ყეენ-მან და არა უყუნ-სცა ბატონ-მან თეიმურაზ: ამას ზედა განრისხნა შაჰ-სეფი ყეენი და წარმოავლინა სპასალარი როსტომ სააკაძე სპითა დიდითა და წინ-ხსენებული ხოსრო-მირზა მეფედ ქართლისად (და ხოსროს უწოდა როსტომ) დიდითა ნიჭითა და კახეთი მისცა სალიმ-ხანს:

ხოლო ესე ყოველნი მოვიდნენ ერთბამად და დასდგნენ სუნანს: ამის-მან მსმენელ-მან ბატონ-მან თეიმურაზ შემოიკრიბნა სპანი საფურცლეს და ლამოდა ბრძოლასა, ვინად-გან ჰყვა ბარათიანთა ცოლნიცა თჳს-თანა მუნ. არამედ ბარათიანთა დაუტევეს ცოლნი თჳსნი და მივიდნენ წინაშე როსტომ მეფისა. ვინად-გან ვახტანგ ძე თეიმურაზისა მუხრანის ბატონი პირველვე მიეგება როსტომს ნათესაობისა-თჳს და ესე ჰყვეს ბარათიანთაცა, ამის-თჳს ამისი მხილველი თეიმურაზ განრისხნა და მოინება დაჭრა-ცხვირ-პირთა ცოლთა ბარათიანთათა. არამედ არა აუფლა ხვარაშან დედოფალ-მან: გარნა ესე ვითარებისა-თჳს ვერღა-რა წინააღუდგა თეიმურაზ სპარსთა და წარვიდა იმერეთს. მცნობ-მან სპასალარ-მან წარმოუყენა სპანი, ესენი ეწივნენ პერანგის მთასა ზედა ხიზანთა, მოსრნეს და ტყვე-ჰყვეს და შემოიქცნენ ტფილისს და სპასალარი როსტომ და როსტომ მეფეცა მოვიდეს ტფილისს ქს ჩქლდ ქრ. ტკბ:

პე. მეფე როსტომ, კდ, წელი ჭმ,ფა.

ხოლო დასვეს როსტომ მეფედ ტფილისს და სალიმ-ხან კახეთს: ამავ ქორონიკონს აღაშენეს გორის-ციხე და შეაყენნეს მცველნი ყიზილბაშნი, ეგრეთვე სურამის ციხესა შინა. მოსცეს როსტომ მეფესა შეწევნად ყაზახ-შამშადილო-ლორეს ხანნი და თჳთ სპასალარი როსტომ წარვიდა წინაშე ყეენისა: ხოლო ესე როსტომ იყო მოჰმედიანი და მუნ აღზრდილი, რამეთუ ოდეს მოვიდა მეფედ ჲზ წლისა იყო, საქმით ხუანჯიანი, სოფლის

ფრიად ჭკჳიანნი, მორჭმულ-მდიდარნი, რამეთუ აქვნდა ყულარა-ღასობა ყეენისა, მოურაობა ისპაჰნისა და ნიჭვიდა ყეენი ურიცხვსა, და უსმობდა მაჰმად: ამან განაგნა წესსა ზედა ყიზილ-ბაშთასა კარის გამგენი თჳსნი, და არცა მოშალნა ქართულნი და დაადგინნა ორნივე და მიანიჭებდა ქართველთა ბოძსა მცირეთა და იერთგულებდა მით, რამეთუ მას ჟამსა იყჳნენ ქართველნი მხნენი, რჯულ-მტკიცენი, წრფელნი, ვეცხლის უყვარულნი: ამა როსტომ მოიყვანნა ყოველნი ტყვენი საქართველოსანი სპარსე-თიდა-მ გამაჰმადიანებულნი და ამათით შეერთა ქართველთა გან-ცხრომა, სმა-ჭამა ყიზილ-ბაშური, სიძვა, მრუშება, ტყუვილი, ხორცთ-განსვენება, აბანო, კეკლუცობა უგვანი, მეჩანგე, მგოსა-ნი, რამეთუ ამათ საქმეთა მოქმედთა-გან კიდე არა-ვის სცემდენ პატივსა და მიდრკენ, ვიდრე მღჳდელთ-მთავარნიცა ჰყოფდენ უჯეროთა: ამან როსტომ მოიყვანა ცოლად აბაშის შვილის გო-ჯასპის ასული ქეთევან და უწოდა გულ-დუსტარ და იქორწინა ქრისტიანულ-მაჰმადიანურ: კვალად დაუტევა სასახლე ისნის-ციხისა და ჰყო მტკვრის კიდესა ზედა ანჩისხატს და სიონის ეკკლესიათა შორის და მისცა ციხე სრულიად ყიზილბაშთა, შეავლო ხიდის-ყურიდა-მ ზღუდე კალის ციხემდე და განჰყო ქალაქი და ციხე, მოავლო მეტეხს ზღუდე და ქმნა, ვითარცა ციხე მტკიცე ხიდი-თურთ და შეაყენნა მცველნი ყიზილბაშნი მას შინაცა. არამედ ამათი მოქმედი მარადის იხარებდა როს-ტომ და იშვებდა: ამას არა მოჩილებდა ერის-თავი არაგვისა დათუნა, ძმა ზურაბისა, შემოიკრიბნა სპანი როსტომ და მივი-და მუხრანს. მიუთხრა დათუნას ანუ წარვიდეს წინაშე ყეენისა ანუ მივიდეს მის-თანა: ხოლო დათუნას ძნიად აღუჩნდა ესენი. კვალად წარავლინა გაბა-შვილი და თურქის-ტანის-შვილი და ამცნო მათ, რათა მოჰკლან თავის-წინაობის განზრახვასა შინა დათუნა და მოართვან თავი მისი. მაშინ მისრულთა მათ უყვეს ბრძანებული დუშეთს და მოართვეს თავი მისი და როსტომ წა-რუგზავნა ყეენსა, რამეთუ ესე იყო მამშვოთებელი ქვეყნისა და თჳთ შეუხდა დუშეთს ქს. ჩქლე, ქრ. ტკგ:

მაშინ ძმა-მან დაიუნასა-მან ზაალ შეჰკრა სიმაგრენი და გამოაბრუნა როსტომ და მოვიდა ტფილისს. ამის-თჳს წარუვლინა ზაალ ბატონს თეიმურაზს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას ქართლი, რამეთუ აღუთქვა ფიცით ყოვლისა წარმართება: ხოლო მოვიდა ხონთქარი *) მურად და აღიღო ერევანი ქს. ჩქლვ, ქრ. ტქლ, უკუნ-იქცა და წარვიდა: შემდგომად ზავ-ჰყვეს მურად ხონთქარ-მან და შაჰ-სეფიმ, დაშთა ხონთქარსა იმერეთი, საათაბაგო და ქურთისტნის ნახევარი. ხოლო ყეენს დაშთა ერევანი, ქართლი, კახეთი და ქურთისტანის ნახევარი: კვალად როსტომ მოიხსენა შური ყიზილბაშთა-თჳს, რომელი მოსწყვიტნა მოურავ-მან ბირთვისს და შეიპყრა ქაიხოსრო ბარათა-შჳლი სისხლთა მათთა-თჳს და გარდმოაგდო ციხიდა-მ განჯის კარისაკენ მაღლის გოდლიდა-მ: ხოლო თეიმურაზ მოვლო დვალეთი და მოვიდა დუშეთს ქს. ჩქლვ, ქრ. ტქლ, და მუნიდამ მცდელობდა ქართლს: ხოლო როსტომს აქუნდა ძალი ყიზილბაშთა და ქართველნი მცირეთა-გან კიდე, ყოველნი ერთ-გულობდენ და ამის-თჳს ვერა რა ავნეს. კვალად შეჰყრნეს მოღალატენი, არამედ როსტომ იყო მცდელი და სოფლის მანქანი და განერა ყოველთა-გან: მერმეთ თეიმურაზ და ზაალ როსტომის მტერობისა ვერა-რისა მყოფელნი, მოიბირეს ქსნის-ერისთავი და მიუხდნენ სალიმ-ხანს, განაძეს სალიმ-ხან და დაიპყრა თეიმურაზ კახეთი: ხოლო ჟამთა ამათ მოუკუდა როსტომ მეფეს ცოლი პირველი და დაემზახლა ლევან დადიანსა, და მან მოსცა დაჲ თჳსი მარიამ: ესე ჰყო როსტომ, რამეთუ ვინად-გან ბატონის თეიმურაზის მოყვარე იყო გიორგი მეფე იმერთა და დადიანი და მეფე იმერთა მტერობდენ. ამის-თჳს დადიანს დაემოყვრა და ვინად-გან არა ჰქონდათ გზა, სთხოვა როსტომ მეფე-მან გზა

*) მოკვდა აჰმად 1617, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი: გარდაადგინეს მუსტაფა 1618, დაჯდა ოსმან ძმა მისი. გარდაადგინეს ოსმან 1622, დაჯდა იგივე მუსტაფა, გარდაადგინდა მუსტაფა, დაჯდა მურად ძმა ოსმანისა, ამან აღიღო ერევანი:

უსუფს ახალ-ციხის ფაშასა: მან სიხარულით მოსცა და მივიდა როსტომ კაკას ხიდსა ზედა ფერსათიდა-მ და ჯადიანიცა მოს-რულ-იყო მუნ კაკას ხიდსა, მოსცა დაჲ თჳსი და წარმოიყვანა როსტომ მარიამ და მოვიდა ტფილის და ჰქმნა ქორწილი მუნ დიდ-დიდებული ქს. ჩლქც, ქრ. ტმგ. კვალად ამითი მოაკლო თეიმურაზს ძალი დადიანისა-გან. ხოლო ამათი მოქმედი როს-ტომ მოვიდოდა გორს, ცხირეთს, ტფილისს, სომხითს და მა-რადის იშვებდა და იხარებდა:

შემდგომად ამისა მოუწოდეს ბატონს თეიმურაზს ზაალ ერისთავ-მან, იოთამ ამილახორ-მან, ნოდარ ციცი-შვილ-მან, გიორგი გოჩა-შვილ-მან და კათალიკოზ-მან ევდემოს დიასამი-ძე-მან გამეფებად ქართლს. და ნოდარ მოვიდა სპითა დოესს და მოელოდა მათცა: მცნობელი როსტომ მეფე წამოვიდა: მის-მან მხილველ-მან ნოდარ ვერღა-რა იკადრა ბრძოლა, არამედ ივლტო-და. გარნა ორთა ძმათა ჩხეიძეთა ნოდარისათა მყოფთა მოყვრო-ბით არა ინებეს ლტოლვა, მოიქცენ და ჩამოჰყარნეს მხედარნი. ხოლო იორამ მოურავის-შვილ-მან ჩამოჰყარნა იგინი, შეიპყრა და მოართვა როსტომ მეფესა (ესე იორამ მოიყვანა მეფე-მან აზრუმიდა-მ კეთილის ყოფისა-თჳს, რომელი უქმნა მოურავ-მან მას, და მისცნა მამულნი თჳსნი ყოველნი): ხოლო ნოდარ ლტო-ლვილი შევიდა ვერის-ციხესა შინა და მოადგა როსტომ, ვერ გამაგრდა ნოდარ, განივლტო და მივიდა სამცხეს: ხოლო მეფე-მან როსტომ აღიღო ციხე და შემუსრა. მუნიდა-მ მოიქცა და დასდგა ცხირეთს: ესე აცნობა კათალიკოზ-მან ევდომოზ ბა-ტონს თეიმურაზს. „რაჲ ჰქმენ, სივლტოლვისა-თჳს ნოდარისა უგუნიქეც, აწ მოვედ და დაესხი როსტომს, რამეთუ ხელთა შენ-თა შინა არს (ამ კათალიკოზის ძმის-წული ცოლად ჰყვა ბატო-ნის თეიმურაზის ძესა დავითს და ამის-თჳს ჰყოფდა კათალი-კოზი ამას):« ამისი მსმენელი თეიმურაზ რა წარმოემართა, ესე აუწყა როსტომ მეფესა ვახტანგ მუხრანის ბატონ-მან და მსწრაფლ შევიდა როსტომ გორის ციხესა შინა: ესმა ესე თეი-მურაზს და უგუნიქცა. ამას ვახტანგ მუხრანის ბატონი მოეწია

და ავნო დიდი სივლტოლად, და მოსწრაფედ მივიდა თეიმურაზ გასეთსვე: ამის-თჳს შეიპყრა როსტომ მეფე-მან კათალიკოზი ევდემოზ და პატიმარ-ჰყო ტფილისს ციხესა შინა: შემდგომად გარდმოაგდო განჯის-კარის კოშკიდა-მ, კვალად შეიპყრა გოჩას-შვილი გიორგი და აღმოსადნა თვალნი, დაესხა იოთამ ამილახორსა, ჰგვემა იგი და განუტევა ფიცით და შეშუსრა ციხე ცხვილოსი და სხვანი ვიეთნიმე განაძო და ზოგნი უმკვიდრო ჰყვნა. არამედ იოთამ ყამთა მჴვრეტი, ყამ იყვის ბატონის თეიმურაზისა-თანა, ყამ როსტომის წინაშე: შემდგომად შემოიკრიბნა როსტომ მეფე-მან სპანი თჳსნი და მიუხდა ბატონს თეიმურაზს მადაროს. არამედ მის-გან მცირედითა სპითა იძლია და მოვიდა ტფილისს: გარნა ამითცა ვერა რაი ავნეს და უმეტესად განძლიერდა, რამეთუ მოირთო ქართველნი ყოველნი და ყიზილბაშნი მონებდენ, ვითარცა ყეენსა: ამისი მხილველი ზაალ ერისთავი ევედრა როსტომ მეფესა, რათა შეიწყალოს და განუტეოს თეიმურაზ და მივიდეს წინაშე მისსა: ამისთჳს უბრძანა როსტომ წარსვლა წინაშე ყეენისა, ვინად-გან სწადდა როსტომს დამორჩილება ქართლისა ყეენისა-გან, ვითარცა სხვათა სახანოებთა და მის-თჳს წარავლინებდა მუნ ყოველთა, და განუწესებდა როქსა და განკვეთილსა, რათა მით არღა-რა უარ-ჰყონ ქართველთა ყიზილბაშნი: მსმენელი ზაალ ერისთავი და უღონო ქმნილი წარვიდა წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან პატივ-სცა ზაალს, ჰყო მაჰმადიანად, ანიჭნა და გამოუტევა, მოვიდა დუშეთს და მსახურებდა როსტომს მიერით-გან: ხოლო როსტომ დასვა კათალიკოზად ურდუბეგა-შვილი ქრისტეფორე, კაცი სახიერი: არამედ კვალად შესძინა როსტომ, რამეთუ სვიმონ მოყიდულთა ტყვეთა წარუვლენდა ყეენსა. ხოლო ესე გამოიყვანდა მთავართა და აზნაურთა შვილთა ვაჟთა და ქალთა და წარუგზავნიდა: ამისთა მხილველთა ქართველთა იწყეს იდუმალ ტყვის-ყიდვა; ქვრივთა და ობოლთა, რამეთუ განმრავლდა სიბოროტე, ვინად-გან არღა-რა იყო ზრუნვა სულიერი და არა ზრუნვიდა მეფე სუფევისა და ქვეყანისა-თჳს. გარნა განცხრომისა-თჳს,

ვითარცა წესი არს მოჰმადიანთა: ამის-თჳს მიიტაცეს მთავართა თვის თვისნი მხარენი, ქვეყანა-ციხე-სიმაგრენი სამეფოთანი და დაბნებნი:

ხოლო წელსა ქს. ჩქმბ, ქრ. ტლ, თათრულსა ჩნბ მოკუდა შაჰ-სეფი და დაჯდა ძე მისი შაჰ-აბაზ: ამათ ჟამთა შემდგომად შემოიკრიბნა მეფე-მან როსტომ სპანი შემოსლვად კახეთად. მაშინ ბატონი თეიმურაზ იდგა თიანეთს. ხოლო როსტომ წარავლინა ვახტანგ მუხრან-ბატონი სასპასპეტოთა თვისითა თიანეთს და ყიზილბაშნი მოგზავნა მადაროს: მისრულსა ვახტანგს ზაალი-თურთ ეწყვნენ თიანეთს უღლისს თეიმურაზისანი და ბრძოლასა შინა მოიკლა ამათ-გან თოფით რევაზ ჩოლაყა-შვილი და ივლტოდენ თეიმურაზითურთ, მიუდგა როსტომ და ჩავიდა თეიმურაზ კახეთს: ხოლო მადაროს ყიზილბაშთა მოკლეს დათუნა ძე ბატონის თეიმურაზისა და მოართვეს თავი როსტომს, ქს. ჩქმც, ქრ. ტლვ, თათრულს ჩნც. არამედ ვითარცა შემპყრობელსა როსტომს ბატონის თეიმურაზისასა მოეგება ხვარამან დედოფალი, რომელი იყო ბიძის-შვილი როსტომისა: ესე ევედრა, რათა განუტეოს მშვიდობით. ხოლო როსტომ პატივსცა მას, ვითარცა დასა და აღუსრულა ნება მისი, მისცნა ცხენნი და ჯორნი, უძღუნნა მრავალნი, წარუძღვანა კათალიკოზი და წარგზავნა იმერეთს დამესა მას და თვით როსტომ შთავიდა კახეთს და დაიპყრა კახეთი: ხოლო თავი დათუნასი წარუვლინა ყეენს და აუწყნა ყოველნი, მერმე განაგნა საქმენი კახეთისა და მოვიდა ტფილისს: ამის-თჳს მოანიჭა ყეენ-მან ნიჭნი დიდნი და იშვებდა მარადის როსტომ. გარნა არა ესვა შვილი და შვილად თჳსად მოიყვანა ისპაანიდა-მ სვიმონ მეფის ძის ვახტანგის ძე ლუარსაბ და ესე ჰყო ძედ თჳსად. არამედ შენებასა შინა გატეხილ ხიდისასა იდგა როსტომ სუნანს და დღესა ერთსა განვიდა ლუარსაბ მოასაკითა თჳსითა ნადირობად ყარაის-ჭალისა. ხოლო სროლასა თოფთასა ხროსა ზედა ირმისასა მოხუდა თოფი ლუარსაბს და მოკუდა იგი: ამისი მსმენელი როსტომ დამძიმდა ფრიად, რამეთუ მოსწყდა თესლი დიდის ლუარსაბ მეფი-

სა. გარნა ეპყრა როსტომს ქართლი, კახეთი და იყო უფროსად განცხრომა-შვებასა შინა: არამედ ოდეს მოუკვდა შვილებული თჳსი არღა-რა ვინ ჰყვა უახლოესი ტომი თჳსი და იგიცა ფრიად მოხუცდა. ამის-თვის გაიშვილა ვახტანგ მუხრანის ბატონი ძე თეიმურაზ მუხრანის ბატონისა, რომელი მოიკლა მარაბდის ომსა შინა (რამეთუ თეიმურაზ იყო ძე ვახტანგისა, ვახტანგ ძე ბაგრატისა და ბაგრატ ძე ოთ *) მეფის კონსტანტინესი): ესე ვახტანგ წარავლინა როსტომ წინაშე ყეენისა, რათა მისცეს აწ განმგეობა ქართლისა და შემდგომად მისა მეფობა, ქს. ჩქნგ, ქრ. ტმა: ხოლო ყეენ-მან პატივით შეიწყნარა ვახტანგ (ვინად-გან ესმენდა როსტომს რასა იგი იტყოდა), და ჰყო მაჰმადიან და უწოდა შაჰნავაზ. მერმე მისცა ნიში დიდი და წარმოავლინა ქართლს განმგედ: მოსრული ვახტანგ მიერით-გან მართვიდა საქმესა ქართლისასა: კვალად ქს. ჩქნვ, ქრ. ტმდ, ჩამოვარდა გუმბათი ცხეთისა და აღაშენა როსტომ მეფე-მან: არამედ ვითარ მოხუცდა, ვითარცა უძლები, დასვა კახეთს ბრძანებითავე ყეენისათა სელიმ-ხან და ზაალ ერისთავს მისცა ერწო-თიანეთი. არამედ საქმესაცა კახთასა ჰკითხვიდა სელიმ-ხან ზაალს: ხოლო მოკვდა რა დადიანი ლევან და დაჯდა ლიპარიტ, მერმე ალექსანდრე მეფე-მან იმერთა-მან დასვა ვამიყ, და ამათ შფოთებასა შინა აშველა ლიპარიტს როსტომ მეფე-მან საციციანოსი, საავალისშვილოსი და რომელიმე საბარათიანოსა სპანი, რამეთუ ძმა იყო ლიპარიტ მარიამ დედოფლისა. არამედ ბანძას ბრძოლასა შინა შეიპყრნეს ქართველნი, დაახსნევინეს ვეცხლითა თავნი და გამოუტევნნეს: შემდგომად იხილა ვახტანგ განმგებელ-მან მოხუცებულობა და სიკვდილ მიახლება როსტომისა, აუწყა ყეენსა: ხოლო ყეენ-მან წარმოავლინა სანდო თვისი ხილვად როსტომისა: ამას ჟამსა მოკუდა მეფე როსტომ, ქს. ჩქნც, ქრ. ტმვ: არამედ სარწმუნო-მან ყეენისა-მ რა ვერღა-რა იხილა ცოცხალი როსტომ, ყეენის ცნობამდე შეიყვანა დედოფალი მარიამ

*) ჩვენს დედანში ირიცხების 75 მეფედ:

ციხესა შინა ტფილისს და საგანძურსა როსტომისასა დაადგინეს დარაჯანი: ხოლო ზაალ ერისთავი არა მნებებელი ვახტანგის მეფობისა მოვიდა და დაადგა აგლაბარს: და ესე ყოველი აუწყა ყეენსა ვახტანგ. არამედ მსმენელ-მან ამის-მან ყეენ-მან მოსცა მეფობა ქართლისა ვახტანგს და ნიშნი დიდნი და საგანძურნი როსტომისანი და დედოფალი მარიამ, რათა შეირთოს ცოლად: ამისი მცნობელი ზაალ ერისთავი უკუნიქცა დუშეთს და არდარა ინება მონება ვახტანგისა და უარ-ჰყო მზახლობაცა მისი, რამეთუ ასული ვახტანგისა მოეთხოვა ზაალს ძისა თჳსისა-თჳს: ხოლო ვახტანგს შეუძნდა შერთვა მარიამ დედოფლისა, ვინად-გან ესვა ცოლი ასული ყაფლანისა როდამ სიკეთითა ადმატებული, არამედ უღონო ქმნილ-მან განუტევა როდამ და იქორწინა მარიამსა ზედა:

ჳვ. მეფე ვახტანგ ე, გინა შაჰნავაზ ა, 18 წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა მეფედ ვახტანგ და დაიპყრა ქართლი და განაგებდა კეთილად (წოდებული ყეენისაგან შანაოზ): ხოლო მოკჳდა რა ალექსანდრე მეფე იმერთა და მეფობდა ბაგრატ უთვალო, მიუწოდეს ვახტანგ მეფესა იმერთა, შეკრბა ვახტანგ და დადგა ფცას. არამედ ზაალ ერისთავ-მან მოსწყვიტნა ელნი გახეთს და მტერობდაცა ვახტანგ მეფესა. ამის-თჳს უკმოიქცა და უბრძანა ძმის-წულთა ზაალისათა და დის-წულთა თჳსთა, რომელნი განბოროტებულ-იყჳნენ მისგან, რათა მოჰკლან ზაალ: ამათ მისრულთა დუშეთს თავის წინაობასა შინა მოურთეს ექვსთა მახვილნი და მოჰკლეს ზაალ ერის-თავი ბიძა თჳსი, ქს. ჩქჲ, ქრ. ტმჲ, მაისს თ, კვირიაკესა: ამის წილ მეფე-მან მისცა ოთარს ერისთობა, ელიშერს მსაჯულთ-უხუცობა და იასონს დედოფლის სალთხუცობა: ხოლო ძენი ზაალ ერისთვისანი ივლტოდენ სამცხეს: მისწივნა მეფე-მან კაცნი, შეიპყრნეს ტბის-

ყურსა ზედა და მოართვეს. ხოლო მეფე-მან წარუგზავნა ყეენსა იგინი: კვალად მისცა ქსნის-ერისთაობა იესეს და დაიპყრა უმეტეს ქართლი, რამეთუ ერთგულებდენ ესენი ფრიად: ამავ ჟამსა შინა განიყვეს იმერეთი მეფე-მან ვახტანგ და დადიან-მან ვამიყ და ბუჯის წყლის აღმოსავლეთის კერძი დარჩა ვახტანგს, დასავლეთის კერძი დადიანსა, ქს. ჩქჲ, ქრ. ტმც, და ეპყრა ვახტანგს ქართლი, იმერეთი და კახეთი მიერ ჟამით-გან, ოდეს მოწყვიტნა ზაალ ელნი:

ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა კათალიკოზი ქრისტეფორე, დასვა მეფე-მან ბიძა-შვილი თჳსი დომენტი, კაცი ღირსი საყდრისა: კვალად ამათვე ჟამთა მოითხოვა ყეენ-მან ასული ვახტანგ მეფისა ანუკა ცოლად, მოვიდნენ საჭურისნი ყეენისანი და წარიყვანეს დიდითა დიდებითა. ხოლო მარიამისა-თანა არა ესვა მეფესა შვილნი, არამედ როდამის-თანა ესხნეს ძენი. არჩილ, გიორგი, ლევან, ალექსანდრე, ლუარსაბ, სოლომონ და ასულნი ანუკა და თამარ. ხოლო ინება მეფე-მან მოყვანება დადიანის ასული ცოლად არჩილ ძისა თჳსისა-თჳს, მოითხოვა, მან მოსცა და დაიმზახლნენ. არამედ ჰყვა დადიანს ცოლი გლისპი და აიძულებდა ქმარსა თჳსსა არა ყოფად ამისსა სიშორისა-თჳს: უსმინა მანცა და მისცა დოდობერიძეს ქალი იგი ცოლად. გარნა შეჩუენითა მეფისათა მოჰკლეს დოდობერიძე იმერთა: ამას ზედა შემოიკრიბნა სპანი ქართლისანი და რომელნიმე კახნი მეფე-მან, მივიდა და დასდგა ალს: მსმენელი დადიანი შეკრებული სრულიად იმერეთით მოვიდა საჩხერეს და დასდგა მუნ: მაშინ მეფე ეზრახა იმერთა, მოერთო აბაშიძე პაატა, რაჭის ერისთავი პაპუნა და ლაშხის-შვილი ხოსია თავ-ლეჩხუმისა, გარდავლო მეფე-მან მთა-ლიხისა, იხილა დადიან-მან, ვერდა-რა დაუდგა და წარვიდა ოდიშს: შთასრულ-მან ვახტანგ მეფე-მან იმერეთს, შემოიკრიბნა სრულიად იმერნი და მოადგა სკანდას. ხოლო ბატონი თეიმურაზ ყოვლგნით უღონო ქმნილი სკანდას ციხესა შინა მყოფი ევედრა შანაოზ მეფესა, თუ წარგზავნოს წინაშე ყეენისა, მოვიდეს მას-თანა: ესე მეფე-მან სიხარულით შეიწყნარა.

მერმე მოსრული ბატონი თეიმურაზ დიდითა პატივითა შიითვალა და წარმოავლინა ტფილისს და თვით მეფე მივიდა ქუთათის, ადიდო ქუთათისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი და შეაყენნა გუშაგნი თვისნი ქს: ჩქჲა, ქრ. ტნი: შემდგომად მოავიდა მეფე ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა დადიანი. არამედ ივლტოდა სვანეთს. ხოლო ბრძანებითა მეფისათა შეუჩინა ლაშხის-შვილმან ხოსია-მ კაცი, და მოჰკლეს დადიანი მუნ: მაშინ მეფე-მან მოსტყუევნა ოდიში და აღისუნა ციხენი, მერმე მოადგა ჭაქვითს ციხესა შინა მყოფს ცოლს-შვილს დადიანისასა. მცირედ ხანსა შინა გამოიყვანნა იგინი და გამოისვნა საჭურჭლენი მრავალნი დადიანისანი და ჰპოვა მუნ ხატი ოქროისა, რომელი დაშთა მეფესა სვიმონს: შემდგომად მოვიდა ზუგდიდს, მუნ მოერთო შარვაშის-ძე ავხაზითურთ დიდითა ძღვნითა. მერმე დასვა დადიანად ოდიშს ლევან. შემდგომად შემოიქცა დიდითა ალაფითა და ტყვითა, და მოვიდა ქუთათისს. მუნ მოერთო გურიელი დიმიტრი, შემოკრებულთა იმერთა ნებითა აკურთხა მეფედ იმერთა ძე თვისი არჩილ ქუთათისს და დაუტევა იმერეთს: კვალად დადიანს ლევანს მისცა ძმის-წული თჳსი თამარ ცოლადდა თჳთ წარმოვიდა და წარმოიყვანა ბაგრატ მეფე უთვალო და მოვიდა ტფილის გამარჯვებული: მაშინ წარავლინა ბატონი თეიმურაზ წინაშე ყეენისა და წარატანა გივი ამილახორი და მიუძღვანნა არმაღანნი და ტყვენი ოდიშარნი: ამის-თვის გაიხარა შაჰ-აბაზ და მოსცნა ნიჭნი დიდნი მის წილ მეფესა: შემდგომად ამისა აცნობა ახალ-ციხის ფაშა-მან ხონთქარს ვასტანგ მეფისა-გან დაპყრობა იმერეთისა. მსმენელ-მან ხონთქარ-მან წარმოუვლინა დესპანი ყეენსა, მეტყველ-მან. „არს ზავი ჩვენ შორის და აწ დაუპყრავს იმერეთი შანაოზ მეფესა და უკეთუ გნებავს ვბრძოთ ურთიერთსა:“ ამის მიერ მოუმცნო შანაოზ მეფესა ყეენ-მან, რამეთუ წარუვლინოს ძე თჳსი არჩილ მას და მან მისცეს ქვეყანა უმჯობესი და ნუ იქმნებიან მშლელი ზავთა მათ შორის: ამის-თჳს მეფე-მან მოიყვანა ძე თჳსი არჩილ და

წარატანა გივი ამილახორი, და წარგზავნა წინაშე ყეენისა ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა:

ხოლო ესე გივი სიძე მეფისა იყო, რამეთუ ასული მეფისა თამარ ჰყვა ცოლად. ხოლო ოდეს მოსრნა ზაალ ერისთავ-მან ელნი კახეთს; მაშინ მოუწოდა ამ ზაალ პატონის თეიმურაზის ძის ძეს ერეკლეს რუსეთიდა-მ, რათა ჰყოს მეფედ, და ამ ჟამთა მოსრულ იყო თუშეთს და ბრძოდა კახეთს: ესე აცნობა შანაოზ მეფე-მან ყეენსა, და მან მოუმცნო ანუ შეიპყრას, ანუ განაძოს ერეკლე და მოსცა ყოველნი ხანნი, რომელნი მორჩილებდენ როსტომ მეფესა: მაშინ შემოიკრიბნა სპანი და უჩინა სპასპეტად დაითუნა ძმის-წული თვისი მეფე-მან და წარავლინა კახეთს. მოვიდა და ერეკლე კახეთს სპითურთ ურიათ-უბანს, ეწყვნენ მუნ ქართველნი და ბრძოლასა იძლივნენ კახნი და ივლტოდა ერეკლე და შევიდა თორღის ციხესა შინა. ხოლო ქართველნი მოვიდნენ წინაშე მეფისა: მასვე ჟამსა შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი თვისნი სრულიად ხანები-თურთ და მოვიდა თორღას და მოადგა კარს. ხანსა რაოდენსამე შინა შემჭირდენ ციხოანნი: ამის-თჳს დედა-მან ერეკლესა-მან მოუგზავნა მეფესა ვედრება, რათა განუტევოს ფარულად. „რამეთუ უჭერო არს შენდა ტყვეობა და მაჭმადიანობა ჩვენი:“ უსმინა მეფე-მან და განუტევა ფარულად და წარვიდა ერეკლე თუშეთს. ქს. ჩქჲდ, ქრ. ტნბ:

ხოლო შანაოზ აღიღო ციხე თორღისა და ყოველი კახეთი დაიპყრა იგი და მოვიდა ტფილისს: არამედ არჩილს შთასრულსა მაზანდარანს პატივ-სცა ყეენ-მან და შეიყვარა ფრიად. მერმე მაჭმადიან-ჰყო გივი-თურთ, მისცნა ნიშნი და კახეთი სამეფოდ, წარმოავლინა და მოვიდა კახეთს ამასვე ქორონიკონსა: ამ ჟამებთა კვალად იწყო ერეკლე-მ კირთება კახეთისა. ხოლო ამისი მსმენელი შანაოზ მეფე შეკრებული სპითა მივიდა კახეთს და დასდგა აწყვერს, მხილველი ერეკლე ივლტოდა თუშეთადვე: ამისთვის შემდგომად მეფე-მან განუტევა სპანი ყოველნი და მცირედითა წარჩინებულითა და სპითა დაადგნა აწყვერსავე: ესე უსპობა მეფისა ამცნეს კახთა ერეკლეს და მოუწოდეს მას და მის-

ცეს პირი მტკიცე: მოვიდა ერეკლე თუშ-კახითა და დაესხა მე-
ფესა დამესა ბნელსა. არამედ შესცდენ მეფის კარვისა დამ-
სხმელნი და დაესხჳს ამილახორისასა: მაშინ გივი ივლტოდა
შალა ქართველითი და განჰყვნენ საციციანოსნიცა სულტანი ბაიად-
რისა. გარნა დაშთნენ რომელნიმე მათგანნიცა: ხოლო მეფე-მან
უბრძანა განმაგრებად ყოველთა სადგურთა თჳსთა, და თჳთ მე-
ვიდა ტალავარსა ერთსა ძით თჳსით არჩილით და მოსრვიდენ
მოსრულთა თუშთა ეგრეთ: მაშინ აგინებდა მეფესა თუში ვინმე
ბილწად, ამა-ზედ განვიდა თამაზ თურქისტანის-შვილი, ბრძო
და მოჰკლა იგი და მოართვა თავი მეფესა: მერმე რიყრაყსა
ბრძანა მეფე-მან დაძახება ბუკისა და აღსხდომა ცხენთა. მსმე-
ნელთა თუშთა ჰსცნეს მუნვე ყოფა მეფისა და მყისვე ივლტო-
დნენ: მოეწია ციცი-შვილი ზაზა სპასპეტი საბარათიანოსი მარ-
ტო და შეაყენნა იგინი. არამედ მისლვასა სპათასა ეკვეთნენ
ძლიერად და შემუსრა ბრძოლითა ზაზა-მ შუბი ხუთი. გარნა
მოსწყვიტნეს სიმრავლითა რამეთუ ადაგო თავთა მათ-თაგან
კოშკი მეფე-მან და ტყავნი თავთანი წარუვლინა ყეენსა. ამის-
წილ მოანიჭა ყეენმან ნიჭნი უზომონი და დიდნი: მერმე შეს-
ცვალნა ურჩნი კახეთისანი და დაადგინნა მორჩილნი თჳსნი და
დაიპყრა არჩილ კახეთი მტკიცედ: შემდგომად ამისა მოვიდა შა-
ნაოზ ტფილისს. ხოლო სცნა არჩილ, რამეთუ არაგვი ოთარის
ერისთავი და ძმანი მისნი ეზრახვიან გამეფებად ერეკლეს. ამის-
თჳს წარუხჳნა მათ ერწო-თიანეთი: მაშინ ამას ზედა იფიცეს
მათ სამსჭვალსა ზედა უცნობელობისა-თჳს. ამის-თჳს კვალად
მისცა ერწო-თიანეთი მათვე: შემდგომად ამისა განდგნენ, რა-
მეთუ აქჳნდათ მანკიერება და აცნობა ყეენსა ოთარ ერის-თავმან
ერთ-გულობა და მის წინაშე მისლვა: სთნდა ყეენსა, ვინად-გან
ვახტანგ განდიდნა ფრიად, ჰგონა ამითი დაკნინება მეფისა და
მიუწოდა ოთარს თვის წინაშე. მისცა მეფე-მანცა გზა და წარ-
ვიდა ოთარი: ესე შეუძნდა მეფესა, რამეთუ არა ნებითა მისი-
თა ჰყო ესე ოთარ-მან. კვალად გოჩა-შვილ-მან იორა-მ, ნები-
თავე მათითა, რათა იქმნეს მეფედ ყეენის გამო. ამის-თვის

შეიპყრა მეფე და აღმოსთხარნა თვალნი და წარუხვნა მამულნი (ესე იორამ იყო ძე გიორგისა, გიორგი ძე გოჩასი, რომელი მოკლეს გორს): შემდგომად ამისა შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი და შეუხდა დუშეთს. ხოლო არჩილ კახთა სპითა მოვიდა თიანეთიდამ. არამედ დაუდგნენ სიმაგრეთა შინა ედიშერ და ძმანი მისნი: ბრძოლასა შინა მოსტყუეს ბაყვი პაპუასა ძმასა ოთარისასა და დაპყრობილი მოართვეს მეფესა და სხვანი ივლტოდენ: ხოლო მეფე შევიდა და დაწვა დუშეთს გარნა არღა-რა ინება მეფე-მან სრულიად მოსპოლვა მათი, ვინაჲ-გან იყჳნენ დის-წულნი და ქვედრნენ იგინი ხრმალ-კისერს კიდულნი. ამის-თჳს შეუნდო მეფე-მან და მისცნა მათნი ყოველნი, უკუმოიქცა და მოვიდა ტფილის: შემდგომად მოვიდა ოთარი, რომლისა-თვის მიეცა ყეენსა ერისთობა, დაუმტკიცა მეფე-მანცა და მიერით ერთ-გულებდენ ფრიად: შემდგომად მცირედისა მოკლა ოთარიდა ედიშერ (იტყოდენ სამსჯვლის ტყუვილად ფუცვისა-თვის) და დასვა მეფე-მან რევაზ ბიძა მათი ერისთვად.

ხოლო ესე მეფე ვახტანგ იყო მხნე, ახოვანი, ჰაეროვანი, გამოცდილი ბრძოლათა შინა და შემმართებელი, მოისარ-მოასპარეზი რჩეული, ღრმად-გამგონე, ღრმად მოუბარ-განმზრახი, უხვი, ქვრივ-ობოლთა შემწყალე, მრისხანე ჯეროვანი და მოწყალე, სვიანი და ღჳთის-მოყვარე: ამან მოიწყო ქართლი და კახეთი, იმერნი ყამად ეპყრნეს, ყამად მსახურებდნენ და ესმენდენ, მესხნი მორჩილებდნენ: ამან აღაშენა და განავრცო ქართლი, თრიალეთი, ტაშირი, აბოცი, რომელსა შინა კაცი არღა-რა იყჳნენ: მატა რჯულსა ქრისტეანობისასა და ეკკლესიათა, რამეთუ მცდელობდა, რათა როსტომის განრყჳნილნი მოეგო კვალად კვალსავე თვისსა, ვინაჲ-გან ყამსა მისსა ვითარება სისხლისა და ხორცისა უფლისა ჩჳენისა სირცხვილად უჩნდათ, ამან კათალიკოზით დომენტით კვალად შემოიყვანნა აღსაარებად და ზიარებად: არამედ ვინაჲ-გან მთავართა ქართლისათა ვიეთთა აქჳნდათ როქნი ყეენისა-გან, მის-გამო ვერ სცვლიდა მათ თვინიერ

ყეენისა. გარნა ყეენი უსმენდა რაჲცა სწადოდა მყის, რამეთუ აქჳნდა რიდი ამისი:

შემდგომად მოკჳდა შაჰ-აბაზ ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, თათარულს ქორონიკონს ჩოზ და დასჯდა შაჰ-სულეიმან ძე მისი: ამასვე ქორონიკონს იძულებითა არჩილისათა დაიხსნა მეფე-მან ასული დათუნასი ქეთევან ახალ-ციხის ფაშისა-გან, მოიყვანა ტფილისს და უქმნა ქორწილი დიდებული: ხოლო შაჰ-სულეიმან ინება გათხოვება შაჰ-აბაზის ცოლ ყოფილის ანუკასი, ასულის მეფისა და მოინება შიხალი-ხან იგი ცოლად და ლორის-ტნის ხან-მან: ჰკითხა ესე ყეენ-მან შანაოზ მეფესა რომლისა უნებს მიცემა. ხოლო მეფე-მან არა ინება შიხალიხან, არამედ ლორის ხანი და მისცეს მას: ამის-თჳს ადუღდა მტრად შიხალიხან და მტერობდა მეფესა. მერმე წარმოუვლინა ყეენ-მან მეფესა ვეცხლი დიდი, რათა მოავლოს ზღუდე ტფილისს: ხოლო მეფე-მან აღასრულა რა დაადგინეს კართა მცველი ყიზილ-ბაშნი მათ: ესე რა იხილა მეფე-მან აღაშენა ქალაქის სამხრით ასპარეზის თავსა ზედა მტკვრის კიდისა სასახლედ თვისად და არღა-რა შევიდა ტფილისს. არამედ დადგა მუნ: ესე ჰყვეს ყიზილბაშთა რამეთუ სწადდათ დამესა ერთსა დასშვა კართა და მოსლვა სპათათა მათთა და შეპყრობა მეფისა სახლეულითა სრულიად. გარნა ვინათ-გან იხილეს ესე, დაუტევნეს ტფილისის კარნი და წარვიდნენ. მერმე შემოვიდა მეფე ტფილისვე, ხოლო გიორგის ძისა თვისისა-თჳს მეფესა პირველვე მოეყვანა ცოლი ელიზბარის შვილის ასული თამარი და აწ მოგვარა ლუარსაბს რევაზ არაგვის ერისთვის ასული მარიამ ცოლად და უქმნა ქორწილი ლილოსა ზედა დიდებით წარჩინებული, კვალად ლევანს მოგვარა გურიელის ქაიხოსროს ასული თუთა ცოლად და უქმნა ქორწილი გორს აღმატებული: მერმე არღა-რა მოსცეს დვალთა მეფესა ბეგარანი. ამის-თვის მოვიდა სპითა ქრცხინვალს შესლვად ოსეთად, მსმენელნი დვალნი შეშინდენ და მოერთვნენ

თავნი მათნი ქრცხინვალს, მოსცეს და დაემორჩილნენ, ვითარცა პირველ:

ხოლო განდიდნა და იქცეოდა ამაყად ზაზა სპასპეტი მეფესა ზედა. ამის-თჳს ინება მეფე-მან წართვნა მისი, და მოიყვანა იგი. არამედ ძე-მან მეფისა-მან გიორგი-მ, რომლისათვის შეესმინათ უგვანად ინება შეპყრობა მისი. ხოლო იგი მოწდვილითა ხანჯლითა მიეტევა მონათა მისთა და მოჰკლა ფავლენის-შვილი, ამის-თჳს მოჰკლეს იგიცა ბრძანებითა გიორგის მეფის ძისათა: მსმენელი ამისი დამძიმდა მეფე ფრიად, ვინაჲ-გან იყო ნათესავი (გარნა იტყოდიან მართლისა ამის სისხლისა-თჳს იქმნა შფოთნი ესე ძეთა მეფისათა შორის, ვითარცა დავითისა): ხოლო სპასპეტობა შემდგომად მისა მისცეს თამაზს ყაფლანის-შვილს:

არამედ შიხალისან არა დასცხრა მტერობად მეფისა და იდუმალ ეზრახოდა ახალ-ციხის ფაშასა ქრთამის მინიჭებითა, რათა წარიყვანოს ერთი რომელიმე ძე მეფისა: ხოლო ფაშამ ქორიანის გამო, რომელი მწიროდა ქართლს, გარდააქცია ლუარსაბ ძე მეფისა დაპყრობად იმერეთისა და წარიყვანა ახალ-ციხეს, რამეთუ ლუარსაბის ცოლი დის-წული იყო რაჭის ერისთვის შოშიტასი: ჰსცნა რა ესე მეფე-მან შეუძნდა ფრიად. არამედ ვერა-რაი არგო, და ვერცა რაი შეუძლო ლუარსაბ ყოფად: შემდგომად წარუდგა კვალსა მისსა არჩილ მეფე ძე შანაოზისა და იგიცა მისლვად ახალ-ციხეს და დაპყრობად იმერეთისად. ამისი მცნობი მეფე შანაოზ ფრიად წყინებული წარმოუდგა ძესა თვისსა და ვერ-ეწია მას. არამედ მისწია კათალიკოზი, რათა მოიქცეს და აცადოს დღე სიკუდილისა მეფესა და შემდგომად რა იგი ენებოს ჰყოს. გარნა არჩილ არდა-რა ისმინა, არცა შეიგონა ვედრება მამისა თვისისა: მცნობელი მეფე მოიქცა ტფილისვე ფრიად გულ-კლებული ძისა-გან: მერმე აცნობა ყოველნი ესე შანაოზ მეფე-მან ყეენსა, უგულებელს ყოფა ძეთა თვისთაგან, ერთ-გულობა და უცოდველობა თჳსი და უკეთუ ინებოს წარსვლა მის წინაშე: ხოლო შაჰ-სულეიმან მოუწერა მისვლად

მის წინაშე და წარვიდა მეფე დიდებითა დიდითა და ხელმწიფურითა, რამეთუ იყო მდიდარ ფრიად და არა რაჲ დაუტევა ძეთა თჳსთა ურჩებისა-თჳს მათისა, ვინაჲ-გან რისხვიდა ფრიად. არამედ განმგებელად ქართლისად დაუტევა ძე თჳსი გიორგი და აუწყა, რათა განაძოს ერისთავი ქსნისა იესე, რომელი იყო უკუმდგარი: ხოლო გიორგის ძესა მეფისასა მამისავე ჟამსა შინა მოეყვანა დუშეთიდა-მ დაოთუნა ძე შალვასი და იმყოფებოდა მისთანა. ამან გიორგი წარავლინა ძმა თჳსი ლევან შიდა-ქართლის დრომით, ესენი შეუხდენ ქსანს და განაძეს იესე და დასვეს დაოთუნა ერისთავად: ხოლო მეფე შანაოზ შთავიდა ხოშკარს, მუნ ხალმობიერ-იქმნა და მოკუდა ქს. ჩქოე, ქრ. ტჲე: ამის-მან მსმენელ-მან ყეენ-მან წარმოავლინა კაცი და აღწერნეს ყოველნი ქონებანი მეფისანი და მისცეს ალექსანდრეს და ანუკას შვილთავე მეფისათა, რამეთუ ესე ალექსანდრე პირველვე წარევლინა ყეენისა-თჳს მეფესა და იყოფოდა მუნ ტარუღად ისპაჰნისად: შემდგომად მამისა თვისისა წილ მიუწოდა ყეენ-მან გიორგის ძესა მეფისასა წინაშე თვისსა, რათა მისცეს ქართლი და მეფობა: მსმენელი გიორგი ძე მეფისა წარვიდა წინაშე ყეენისა და დაუტევა ტფილისს განმგედ ქართლისა ძმა თვისი ლევან: ხოლო მისრულისა-თჳს გიორგისა ძისა მეფისა-თჳს არდა-რა ენება ყენსა მიცემად ქართლი შაჰ-სულეიმანს შისალის-ხანის გამო. არამედ ერეკლესა-თჳს ძის-ძისა ბატონის თეიმურაზისა: ამისი მცნობელი არჩილ მეფე სადგერს მყოფი ჩამოვიდა ქართლს და იწყო პყრობად ქართლისა, არა თუ თვისად, არამედ რათა სცნას ყეენ-მან და მოსწრაფედ წარმოავლინოს ძმა მისი გიორგი: ესმა შაჰ-სულეიმანს დაპყრობა ქართლისა არჩილისა-გან განიზრახა განდგომა ქართლისა, მსწრაფლ მოუწოდა გიორგის და მისცა ქართლი და ნიშნი დიდნი და წარმოავლინა გამაჰმადიანებული დიდებითა ბუნებურითა:

პზ. მეფე გიორგი ია, გინა, შანავაზ ბ, იბ წელი ჳმეფა.

შერმე მოვიდა გიორგი მეფედ ტფილისს ქს. ჩქოგ, ქრ. ტჲდ, და განაგებდა ქართლს: ხოლო იყო ესე გიორგი მეფე მხნე, ახოვანი, ძლიერი ძალითა და ტანითა, შვენიერ-ჭაერთანი, პირ-მხიარული, ენა-ტკბილი, უხვი და მრისხანე, მოისარ-მოას-პარეზე უებრო: არამედ მოშკულდარ იყო კათალიკოზი დომენტი ქს. ჩქოე, ქრ. ტჲგ, აწ მეფე-მან დასვა ძმა გივი ამილახორისა ნიკოლაოზ კათალიკოზად: ხოლო ყეენსა ემცნო მეფისა-თჳს: „ანუ შეიპყრას და წარუვლინოს არჩილ მეფე ანუ განაძოს“: არამედ არჩილ შემდგომად ახალ-ციხიდამ გამოლტოლვილი იდგა ხურამს და აუწყა მეფე-მან ესე ესრეთ: ხოლო არჩილ წარვიდა და დაიპყრა იმერეთი: შერმე კვალად მოითხოვა ყეენ-მან ლუარ-საბ ძმა მეფის გიორგისა. არამედ მოშკულდარ იყო სიმამრი ლუ-არსაბისა რევაზ ერისთავი და დასვა მეფე-მან ძმა ოთარ ერის-თავისა იასონ და წარავლინა ლუარსაბ მეფე-მან ძმა თვისი წი-ნაშე ყეენისა: გარნა ესე ყოველნი, რომელნი აღვსწერეთ ანუ აღვსწერთ ყეენის მიერობასა იქმნებოდნენ შისალის-ხანისა მიერ, ვინად-გან იყო ეთიმადოვლე და ვეზირი აზამი, ისმენდა ყეენი ფრიად და კვალად დამართა აწცა წინაშე ყეენისა არჩილისა-გან იმერეთის დაპყრობა, რამეთუ გვშლის ხოთქარსა გიორგი მეფე, ვინად-გან არჩილ იპყრობს იმერეთს ძალითა და შეწევნითა მი-სითა: ისმინა ყეენ-მან და წარმოავლინა სპასალარი აჯი ალი-ხან და ესე მოვიდა თავრიზს ქს. ჩქოთ, ქრ. ტჲზ, რათა გარ-დააბირნოს ქართველნი გიორგი მეფისა-გან და გიორგი მეფესა მოსწერა ყეენ-მან: „შეიპყრა არჩილ და წარმოავლინე წინაშე ჩემსა ანუ განაძე:“ ესე კვალად აუწყა არჩილს გიორგი მეფე-მან. ამის-თჳს არჩილ წარვიდა დვალეთს. ხოლო გიორგი მეფე-მან აუწყა ყეენს განძება მისი: არამედ კვალად მოუწერა ყეენ-მან გიორგის მუჯიდამაც განძება არჩილისა: ამას ზედა წარავ-

ლინა მეფე-მან გიორგი ძმა თჳისი ლევან და ამილახორი გივი
არჩილ მეფისა-თანა და მიუთხრნა ესე ყოველნი: ამის მიზეზი-
სა-თჳს არჩილ ითხოვა სამსჭვალი ქრისტესი და სუდარი და
საბელი: „უკეთუ მომცეთ წარვიდე რუსეთს:“ ესე შეუძნდათ მე-
ფესა, კათალიკოზ-ეპისკოპოსთა და მთავართა. გარნა შემდგო-
მად მას პირსა ზედა მისცეს ესენი და წარვიდა არჩილ რუსეთს
(და მოაკლდა მიერით ნიჭნი ესე ღჳთისანი ქართლს): არამედ
კვალად არა დასცხრა შური შაჰ-სულეიმანისა გიორგი მეფეს
ზედა და მცდელობდა შემუსრვასა მისსა შისალიხანისგამო, და
უბრძანა აჯი ალი-ხანს მტერობა მეფისა. არამედ სიმხნითა გი-
ორგი მეფისათა ვერა ავნეს ჯერეთ: ხოლო ჟამთა ამათ ისჯე-
ბოდნენ მამულთა ზედა ციცი და ძმის-წულნი მისნი, ძენი ნო-
დარისანი წინაშე მეფისა კოყორსა ზედა: მაშინ ციცი წარმო-
ვიდა ტფილისს აბანოდ და დასხდენ იმიმუტურქის ხიდს ზეით
ფარსადან, პაატა, ვასტანგ, ნოდარ და ამილღაბარ ძმანი, მოჰ-
კლეს ციცი და ივლტოდნენ მამულსა თჳსსა: განრისხებული მე-
ფე მიუხდათ, არამედ გაესწრნენ იგინი. ხოლო აზნაურნი, შე-
მზრახნი მათ-თანა მოსწყვიტნა და მისცა მამულნი ციცის ძე-
სავე ციცისასა და სიმცირისა-თჳს მოუდგინა მუხრანის ბატო-
ნის-შვილი პაპუა და თვით მეფე მოვიდა კოყორსა ზედავე: ხო-
ლო ესე ვასტანგ მივიდა შემდგომად დუშეთს, რამეთუ ქალი
ოთარ ერისთვისა ჰყვა ცოლად (იტყვიან შეჩენითა მეფისათა,
უკეთუ მოჰკლას ისონ ვასტანგს მისცეს მამული თვისი მეფე-
მან, და ამან მოაშთო განსავალსა შინა): ხოლო იმერეთს სჯდა
გურიელი გიორგი მეფედ და არდა-რა მგონებელ-მან მეფე-მან
არჩილის მოსვლისა-გან ინება, რათა სჯდეს ნების-მყოფელდ
თჳსი იმერეთს ძალისა თჳსისა-თჳს და პირველვე მოპარვით
მოყვანილი ალექსანდრე ძე ბაგრატ მეფისა უთვალოსი ქს. ჩქოც,
ქრ. ტჟვ, რომელსა ზრდიდა ძეებრ, ინება აწ ამისი მეფობა
იმერეთს, მიუწერა ახალ-ციხის ფაშას, რათა ჰყოს ალექსანდრე
იმერეთს მეფედ. ხოლო ფაშამ აუწყა ხონთქარსა: შემდგომად
მოთხოვნითა ფაშისათა წარგზავნა მეფე-მან ალექსანდრე დიდი-

თა პატივითა ქს. ჩქპბ, ქრ. ტო: ამასვე ქორონიკონსა მოკვდა დედოფალი მარიამ, შემდგომად მოკვდა დედოფალი თამარ ცოლი მეფისა, რომელი იყო კახთ-ბატონთა ტომისა, ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა:

ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან სძლო რა გურიელს გიორგის როკითს წარმოუყვლინა მეფესა მახარობელი და მადლობა, რამეთუ მის მიერ ექმნა ყოველნი და აწ ღირს ჰყოს და მისცეს ასული თვისი მარიამ ცოლად: ესე არა ინება მეფე-მან არჩილის-გამო და მიზეზ-ჰყო დაწინდვა დავით ერისთვისა-გან და მისცა ნიჭი დიდი კაცსა მას და წარუვლინა: მერმე კვალად მოეთხოვა ალექსანდრეს ელენე ასული ლუარსაბ ძმისა მეფისა და ესე აღუთქვა მეფე-მან მიცემად: შემდგომად ამისა ინება მეფე-მან მზახლობა რაჭის ერისთვის პაპუნასი და მოითხოვა ასული მიქელაძის გიორგისა ხვარაშან, რამეთუ იყო პაპუნას მამიდას-შვილი, მოიყვანა კოყორსა ზედა და ჰყო ქორწილი წარჩინებით დიდებული ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოე, რათა აქვნდეს მწედ იგინი: ხოლო აჯი-ხან წარიბირნა მთავარნი, რამეთუ არღა-რა აქვნდათ სიმტკიცე სჯულისა და მეფეთა თჳსთა ერთ-გულებისა, ვინადგან მცირედითა ნიჭითა გამაჰმადიანდებოდნენ და აქვნდათ როქი ყეენისა-გან, შემყვარე იყვნენ უფროს სოფლის დიდებისა, ვიდრედა სუფევისა-თჳს ჩვენთჳს დაკლულისა ქრისტესა: უკუდგა იასონ ერისთავი არაგვისა შურითა გივი ამილახორისათა. კვალად მელიქი სომხითისა ქამარ-ბეგ, ამხილებდა ქმნულსა მეფისასა აჯი-ალისანს და ძე მუხრანი ბატონისა ერეკლე, რომელსა ზრდიდა მეფე, ვითარცა ძესა და ძმანი მაჩაბელნი, ძენი ზაზასნი, იესე და ელიზბარ უდგებოდნენ დალატად მეფესა: არამედ ბრძანებითა მეფისათა ჰკრეს თოფი ქამარ-ბეგს ფარულად კოყორსა ზედა და მოკჳდა იგი: ხოლო ერეკლე და მაჩაბელი შეიპყრნა და პატიმარ-ჰყო მეფე-მან: მაშინ მისცა ასული თვისი მეფე-მან დათუნა ქსნის ერისთავსა და უქმნა ქორწილი კოყორსა ზედა, მგონებელ-მან მომტკიცებისა მისისა-მან: შემდგომად შეუჩინა იასონ ერისთავსა მეფე-მან კაცი და რა განვიდა სამ-

ჭირნოსა ბუნებრივსა ზედა მოაშთვეს მუნ საბლითა, და შემდგომად მისა დაიპყრა გიორგი ძე-მან ოთარისა-მან არაგვი: ამ ჟამთა წარავლინა მეფე-მან ორნი ბერნი რუსეთს არჩილისა-თანა შეერთებისა ამის-თჳს, რათა მოვიდეს და მწე-ეყოს, ვინად-გან კახთა ენებათ და იმერთაცა იგივე მეფედ: ჩისრულნი მონაზონნი დაღისტანსა შინა შეიპყრა შამხალ-მან: მაშინ შეედვა შამხალსა სენი განუსვენებლობისა: მცნობ-მან მონაზონ-მან დავით თურქისტანის-შვილ-მან მისცა წამალი და განსხნა იგი. ამის-თჳს შეიყვარა შამხალ-მან დავით და უხმობდა ძედ: ამის-მიერ გამოსთხოვა შამხალს დავით და წარავლინა რუსეთს მეორე იგი ბერი და მეგობარ ჰყო შამხალი გიორგი მეფისა და იყოფოდა დავით შამხალისა-თანა არჩილის მოსვლისამდე: ხოლო ესე ვითარებისა მცნობ-მან ყეენ-მან მოითხოვა მეფისა-გან ლევან ძმა მეფისა, რამეთუ ეუწყა ყეენსა არს იგი საქმისა მისისა წარმმართებელი: გარნა ლევანს მოჰკლომოდა ცოლი, ასული გურიელისა თუთა, ქს. ჩქოჱ, ქრ. ტჲვ, და დაშთნენ ძენი მის თანა ქაიხოსრო, ვახტანგ და დომენტი და ასული ხვარამზე: შემდგომად შეირთო ასული გიორგი ავალის-შვილისა თინათინ, ქს. ჩქპ, ქრ. ტჲჱ, და ესხნეს ძენი მის-თანა იესე, სვიმონ და თეიმურაზ: ხოლო ესმა რა მეფესა მოთხოვნა ძმისა თვისისა აღუძნდა ფრიად და ევედრა ყეენსა, რათა დაუტეოს ლევან და წარუვლინოს ძე თვისი ბაგრატ, ვინად-გან არს უმეტეს სარწმუნო, რამეთუ „არა-ვინ მივის თვინიერ მისსა სხვა ძე:“ ჭი სიბოროტე უსჯულო შურისა, რამეთუ მოითხოვა ორნივე ყეენ-მან და მოუწერა: რამეთუ „აწ ვსცან ერთ-გულება შენი, ვინად-გან არა რიდებ ძესაცა.“ ამის-თჳს განიგულა მეფე-მან და ეზრახა კასთა (ვინად-გან ეპყრა კახეთი ხანსა და არა კეთილს უყოფდა კახთა), რათა მოჰკლან იგი, შეერთდენ და ჰყონ ერთსამეფოდ: ამას ზედა მოსცეს პირი მტკიცე, ფიცი კახთა: ამის-თჳს შეიკრიბა მეფე-მან სპანი, რეცა წარვლინებად ძისა და ძმისა-თჳს, მივიდა და დასდგა ყურყუთას და დამესა მას ენება მისლვა თოფუარადაჯს, რამეთუ კახნი შეკრებულნი დგნენ, მიმ-

ლოდნენი მეფისა. არამედ ღამესა მას განივლტო სპასპეტი თამაზ და შევიდა ალჯაყალის ციხესა შინა. იხილე სიბოროტე ურწმუნოებისა, რამეთუ იყო დედის ძმა მეფისა და განმზრახი მისანდო და აღირჩია უსჯულოთა-თანა შერთვა, ვიდრედა შემკვიდრისა და მონათესავისა თვისისა მეფისა: გარნა აქვნდა მიზეზი სიბოროტისა, რამეთუ გიორგი ერისთავი არაგვისა სიძე მისი იყო და უკეთუ ესე აღესრულებინა მეფესა იგი შეიმუსრვოდა: ამის-მან მხილველ-მან მეფე მან წარავლინა ძე და ძმა ლევან წინაშე ყეენისა, ქს. ჩქპჱ, ქრ. ტოვ: ამისა შემდგომად ეზრახა გიორგი ერისთავსა, რათა მოერთვას. ხოლო მან არა ინება. გარნა მომკვდარ იყო ბიძის-ძე მეფისა მუხრანის ბატონი თეიმურაზ, რომელი იყო კაცი დიდ-შემძლე საქმისა, ერდგული მეფისა და რიდობდენ ყოველნი: და ესრეთ მოაკლდებოდა მეფისანი და განმრავლდებოდა წინა-აღმდგომნი. ამის-თჳს განიზრახა მეფე-მან ამასვე ქორონიკონსა ზედა შესვლა დუშეთს ანუ დაიპყრას და დაიმორჩილოს იგინი, ანუ იქმნას რაჲ იგი ნებავსთ: შეკრებული სპითა მივიდა და დასდგა საბურდიანოს და მუნიდამ ეზრახა კვალად დამორჩილებასა გიორგისა. გარნა არა ინება მორჩილება: მაშინ შეუხდა გზასა ტინისასა მეფე და მათ მოემწოთ კახნი, მოყვარენი მათნი და შეჰკრეს სიმაგრენი და იწყეს სროლა თოფთა დილით შუადღემდე. არამედ შეუშვნეს სხვანი დროშანი და უმეტეს უწყეს მეფისა დროშასა სროლა, მოკლეს თბილელი იოსებ და ქაიხოსრო ციცი-შვილი და სხვანი მრავალნი. არამედ სძლეს მეფისათა და მოსწყვიტეს იგინი და ივლტოდნენ: შევიდა მეფე და დასდგა ბაზალეთს გამარჯვებული და მოსწვეს დუშეთი და გარემონი სპათა მეფისათა: იხილე კვალად სიბოროტე და არა კეთილისა წილი, რამეთუ დათუნა ქსნის ერისთავი წარავლინა მეფე-მან, რათა მოვიდეს იგი გრემისხევიდამ ბრძოლასა ზედა: ხოლო იგი არა მოვიდა. არამედ დაადგრა მჭვრეტელი, თუ რაი იქმნას: გარნა რაჟამს ივლტოდენ იგინი მოისწრაფა დათუნამ მეფისა-თანა და ამას ემთხვია გიორგი და ბარძიმ ძმანი, მცირედითა კაცითა ლტოლვილნი:

ხოლო მან არა რაი აყნო, არცა ბრძო, არცა შეიპყრნა. არამედ განუტევა მშვიდობით და თვით დათუნა მოვიდა წინაშე მეფისა და მეინვე აიძულებდა უკუნქცევად, რამეთუ გიორგი და ბარძიმ ვედრებად მიწევნილ მეფისად, რათა შეუნდოს. ამის დათუნას მიერ არცა-და მათ ინებეს და კვალად ქვე-გამსვლელთა და ბოროტთა კაცთა მეფისათა, განზრახვითავე დავით ერისთვისათა, ისმიეს მასვე დამეს შინა ლტოლვა და დაუტევეს მეფე მუნ: ამისი მხილველი მეფე და უღონო ქმნილი წარმოვიდა თვითცა მასვე ღამეს მშვიდობით და მოვიდა კოყორსა ზედა: ესე მიესმა მაკ-სულეიმანს, შეიპყრნა თოხრის მყოფნი ძე მეფისა ბაგრატ ყრმა და ლევან და წარავლინა ცერათს პატიმრად, ეგრეთვე ლუარსაბ ძმა მეფისა წარგზავნა ქირმანს: ხოლო ამან ლუარსაბ ჰქმნა ბოროტი, რამეთუ რაჟამს აიძულებდენ უარყოფასა ქრისტესსა არა დაუტევა. არამედ აწ გზასა ზედა შეიმუსრა ცხვირი და შესვარა სისხლითა და იტყოდა ჩვენებასამცა. იმამ-მან დამესა ამის მეტყველ-მან: „რისა-თჳს არა იქმნები მოჰმადიან:“ გარნა არა შეურაცხეს სჯანჯი ესე სიმართლედ, ჰყვეს მოჰმედიანად და წარავლინეს მუნვე: ხოლო გიორგი მეფესა მოუწერა შაჰ-მან: „მოვედ წინაშე ჩემსა და მოგცე ქვეყანა სხვა და ნიჭნი დიდნი. არამედ ქართლი მიმიცია ერეკლესა-თჳს:“ და ესე ერეკლე იყო ისპაჰანს იდ წელს, და არა უარ-ჰყო ქრისტე, რამეთუ იყო აღზრდილი რუსეთს, რომელი წინაცა ვახსენეთ. ამას შეუკრბნენ მის-თანა მყოფნი კახნი და უმეტეს მოძღვარი მისი, მონაზონი ნაცვლის-შვილი და ესენი იტვირთვიდნენ ცოდვასა მას, რათა დაუტეოს ქრისტე. ამის-თჳს გამაჰმადიანდა ცოლ-შვილითა სრულიად და უწოდეს ნაზარ-ალიხან და წარმოავლინეს ნიჭითა ქართლს მეფედ: ამისი მსმენელი თამაზ სპასპეტი შემოვიდა ტფილისს ციხესა შინა და უკუუდგინა ციხე-ქალაქი მეფესა: მაშინ მეფე-მან წარმოავლინა დედოფალი ყორნისს და შემდგომად ხუნანს: მოსვლისა ნაზარ-ალიხანისა წარვიდნენ ქართველნი მიგებებად ერეკლეს-თანა: მერმე გიორგი მეფე მოვიდა ქცხინვალს და მუნიდამ წარვიდა რაჭას ლიბის გზასა ზედა,

და მოიღან გამოუტევნა ქართველნი მცირეთა-გან კიდე, რამეთუ მოეცა ყეენსა ნაზარ-ალისანისა-თჳს მწედ აჯი-ალიხან და ხანი კახეთს მჯდომი და ღარაჯად, იხოვნითავე ერეკლესათა, თუშნი და ქისიყელნი, ამის-თჳს რამეთუ ვერა ეგდენ ენდობოდა ქარ-თველთა:

ჳც. მეფე ერეკლე, ა. იგ. ჰმეფა.

გიორგი მეფის ქართლს-ყოფით, თვინიერ მისსა ია წელი ჰმეფა:

ესე ერეკლე ყეენისა-გან წოდებული ნაზარ-ალიხან მოვიდა ტფილისს მეფედ ქს ჩქჳც, ქრ. ტოვ. არამედ იყო ქართლისა და წესთა საქართველოსათა უცნობელი და მეფობისა გამოუც-დელი *), ლირწთა და უშვერთა მოუბარი, სმისა და შვება-ლხინ-თა მოყვარე, მხნე და ჴაეროვანი, ტანოვანი, მოწყალე და მცი-რეთა ყურის-მიმპყრობი და დიდთა დამამდაბლებელი, არამედ არა ძალ-ედვა თვინიერ ყეენისა, მრისხანე ყამად და უსისხლო: გა-რნა ამის ყამამდე არა იცვალებოდნენ კათალიკოზი და ეპისკო-პოსნი საყდართა თვისთა-გან. ამან შესცვალა და დახსნა თვის-ნი, კათალიკოზად დიასამიძე იოანე, მთავარ-ეპისკოპოზად ნაც-ვლის-შვილი, თბილელად ყაფლანის-შვილი დომენტი, მანგლე-ლად ჯავახის-შვილი იოსებ, რომლისა ძმის-წული მოიყვანა ხარჯად მისად: კვალად დაადგინა კარისა თვისისა გამგედ მსა-ჯულთ-უხუცესად ბარძიმ, ძმა გიორგი ერისთვისა, სალთხუცე-სად ბებურის-შვილი, ვეზირად ყიასა, ყულარაღასად ყაფლანის-შვილი ლუარსაბ. და ამათ მიაგდო საქმენი ყოველნი ქვეყანისა-ნი და თვით მარადის იშვებდა და იხარებდა და ნადირობდა. არამედ უმძიმდაცა ფრიად ესე ვითარი ცვლილება საქართველო-

---

*) რომელი უფლის-წული ყოფილა მეფობის გამოცდილი, რომ ერეკლე ყოფილ-იყოს მეფობამდინ რუსეთს აღზრდილი და სპარსეთში მყოფი? დიმიტრი.

სარი და სწადდა, რათა აქვნდეს კახეთი თვით და ქართლი გიორგი მეფესა, ვითარცა მემკვიდრეთა: ამას უთხრეს, რამეთუ არიან ძენი არჩილ მეფისანი ზრამაგას, რათა წარავლინოს სპანი, შეიპყრას იგინი და წარუვლინოს ყეენს. მეორედ, რამეთუ მწეობა დიდი იქმნების ალექსანდრე იმერთა მეფისა, ვინათ-გან მეგობრობდენ ესენი გიორგის მეფის მტერობისა-თჳს: ესე არა სთნდა ერეკლეს, რამეთუ დის-წულნი იყვნენ ძენი არჩილისანი ამისნი. არამედ რათა არა დამართონ ქართველთა წინაშე ყეენისა, ამის-თჳს შეიკრიბა სპანი და უთავა ბარძიმ მდივან-ბეგი, რომელმანცა გამოითხოვა ამისი ყოვლად და წარგზავნა დვალეთს არამედ მისრულსა ზრამაგას სპითა ბარძიმს წინა-აღუდგა ელიყანა-შვილი და წარავლინნა ძენი მეფისი არჩილისანი დიგორს: ხოლო ბარძიმ ვერა რაისა მყოფი უკუმოიქცა და მოვიდა წინაშე ერეკლე მეფისა: კვალად უთხრეს ერეკლეს, რამეთუ არიან ცოლ-შვილნი ლევან გიორგი მეფის ძმისა ავალის-შვილის გიორგის სახლსა და გამოთხოვითავე ქაისოსრო ციცის შვილისათა, რომელსა უწოდდენ ლოპინას, წარავლინა იგივე, რათა მოიყვანოს იგინი: არამედ გიორგი ავალის-შვილ-მან წარიყვანა სამცხეს ლოგათ-ხევსა შინა იგინი ძმისა თვისისა-თანა, რომელი იყო მუნ მოჰმადიან: ხოლო ლოპინა დაესხა და იავარ ჰყო ქონება ლევანისა სრულიად: გარნა ერეკლე მეფე მნებებელ არ იყო ამათი. არამედ შიშისა-თჳს, რათა არა შეასმინოს ყეენსა მტერთა მეფისა გიორგისათა: კვალად ამათ თვისთა განზრახვათაგან ამცირებდა ერთ-გულთა მეფის გიორგისათა და განადიდებდა კახთა, და ვინამეთა ქართველთაცა. არამედ უმეტეს დაამდაბლა სპასპეტი თამაზ და მიეგო თხემსავე *) სიბოროტე, მერმე კვალა უძვირესი, კვალად ამილახორი გივი და დავით ერისთავი, აშოთან მუხრანის ბატონი: ხოლო აღაზვავნა მცველნი ტფილისის ციხისანი ყიზილბაშნი, რამეთუ ჰკლვიდენ და წარყუხმიდენ კაცთა ცოლ-შვილთა, სხვათა ჰყიდდენ და სხვათა

---

*) უნდა თავსავე:

მოჭმელიან ჭყოფდნენ და ჭირისა ამის-თჳს გარდაშენდებოდნენ ქართლის გლეხნი და აზნაურნიცა კახეთს, რამეთუ საწადელი იყო ერეკლე მეფისა მიერ აღშენება კახეთისა:

ხოლო გიორგი მეფე რაჭიდამ ოდიშს, ოდიშიდამ გურიას, გურიიდამ მივიდა სამცხეს და დადგა ოშორას, მუნიდამ წარმოავლინა სპანი თვისნი, რათა დაესხნენ ალექსანდრე იმერთა მეფესა, რომელი იდგა წედისს: ესე ჰსცნა ბეჟან საკაძე-მ და ამხილა ალექსანდრეს და იგი მსწრაფლ შეივლტო ციხესა შინა გორს და სპანი მეფისანი მოვიდნენ ოშორასვე უქმნი: ხოლო ერეკლე მეფე-მან ყოველი ესე აუწყა ყეენსა, რაცა იგი ჰქმნა გიორგი მეფე-მან: ამის-თჳს შაჰ-სულეი-მან წარუვლინა დესპანი ხონთქარსა ქალბალიხან: „ვინაჲ-გან არს ზავი ჩვენ-შორის, მომეც არჩილ და გიორგი მეფენი (და მიუძღვანა ძღვენი დიდნი) და ჰყავ ალექსანდრე მეფედ იმერთა:“ მაშინ ოსმალთა ვეცხლის-მოყვარეთა უბრძანეს ახალ-ციხის ფაშას შეპყრობა და მიცემა მათი და გამეფება ალექსანდრესი იმერეთს: ამისნი მცნობნი წარჩინებულნი მესხნი აზრახებდნენ გიორგი მეფესა შესლვად იენგიჩართა შინა და მიღებად სჯულთა მათთა, ვინაჲ-გან არღარა იყო სხვა რაიდა ღონე: შომდგომად მოვიდა ფაშა და მოერტყა გარს მეფესა ზიკილიას მყოფსა: ხოლო მეფე-მან ჰყო ეგრეთ, ვითარცა ამცნეს მესხთა სახლეულთა თჳსთა-თჳს, რამეთუ უკეთუ თვით განრომილ იყო მეფე, იგინი ძნიად განერიდნენ, და წარიყვანეს მეფე ახალ-ციხეს: ვინაჲ-გან უპატიო იყვნენ ქართველნი ერეკლე მეფისა-გან, ამის-თჳს ეზრახოდენ მეფეს გიორგის, რათა მოვიდეს ქართლს და დადვან სულნი თვისნი მის-თჳს და აღუთქმიდნენ ფიცითა დიდითა: კვალად უვლინებდნენ მრავალსა საგანძურსა აშოთან მუხრან-ბატონი, გივი ამილახორი და ნიკოლაოზ მაღალა-შვილი, რათა მით დაუყოს პირი მეფე-მან ოსმალთა ანგაართა: ხოლო დამესა ერთსა ნებითა მესხთათა, გარდმოუშვა მეფე ციხის ზღუდიდამ დოლენჯიმ ხმალაძემ საბლითა და მოვიდა სლესას ღამითავე მეფე, რამეთუ ზიკილიდამ მუნ მისრულ-იყვნენ სიახლოვისა-თჳს ქართლისა

სახლეულნი მეფისანი, მასვე ჟამსა აყარა დედოფალი და დედა-
წულნი თვისნი და ჩამოვიდა ქართლის ხეობასა შინა. მაშინ
ალექსანდრეცა მიეწოდა ფაშას, არამედ ასცდა მეფე გზასა ზე-
და და მსახურნი მისნი შეიპყრნეს მონათა მეფისათა და მოარ-
თვეს მეფესა: მერმე დაუტევა მეფე-მან დედოფალი მუნ ხეობასა
შინა დედა-წულითურთ:

შთამოვიდა გიორგი მეფე კვალად ქართლს და წელი ჰმეფა:

წელსა ქს. ჩქჟა, ქრ. ტოთ. შემოიკრიბნა სპანი გარემონი
მეფე-მან და შთამოვიდა შიდა-ქართლს და მოერთობიან მუნე-
ბურნი ყოველნი სიხარულითა: ხოლო სცნა მეფე-მან, რამეთუ
დედა და ცოლ-შვილნი ალექსანდრესნი სდგანან რუის, დაესხა
მათ და იავარ-ჰყო იგინი და ძენი მისნი დააპატიმრნა და სხვა-
ნი ტყვე ჰყვნა: ამისი მცნობელი ნაზარ-ალიხან, კოჟორსა ზედა
მყოფი, მსწრაფლ შევიდა ტფილისს და გიორგი მეფე მოვიდა
დუშეთს და მუნიდამ თიანეთს, რამეთუ მუნ იდგა გიორგი და
ბარძიმ. მოეგებნენ ორნივე წინ, სიხარულითა თაყვანის-მცემელ-
ნი და ითხოვეს შენდობა, მერმე უძღვნეს დანაშთუნებულნი ტო-
ნისანი და თვისნიცა მრავალნი: მაშინ ქაიხოსრო ლოპინამ შე-
იკრიბნა სპანი თვისნი, რათა დაესხას დედოფალსა ახალ-დაბა-
სა არამედ ძმის-წულ-მან მეფისა-მან ვახტანგ ძე-მან ლევანი-
სა-მან შემოიკრიბნა თვისნი და მიეგება ბრძოლად, ივლტოდა
ქაიხოსრო და შევიდა ტფილისს ერეკლესა-თანა და ძმის-წულ-
მან ქაიხოსროსა-მან ციცი-მ დაიპყრა საციციანო და მოერთო
მეფესა: ხოლო შეკრებული მეფე მოვიდა თიანეთიდამ დიდ-
გორსა და ზედა მოერთვნენ მუნ სრულიად სომხით-საბარათია-
ნონი, მერმე მივიდა და დასდგა კოჟორსა ზედა მეფე გიორგი:
კვალად დაადგინა კათალიკოზად ნიკოლოოზვე და წარგზავნა
ბარძიმ მსაჯულთ-უხუცესი იმერეთს შეწევნად არჩილ მეფისად

სპითა. არამედ ვერღა-რა ესწრა, რამეთუ არჩილ მოსრულ იყო ერწოს, მიეგება მუნ ბარძიმ დიდითა ძღვნითა და მოუძღვა ქცხინვალს არჩილს, და თვით ბარძიმ მოვიდა გიორგი მეფისა-თანა: მაშინ მეფე მოადგა ტფილის და შეამჭირვა ფრიად და ეზრახა კახთა, რათა იპატრონონ კვალადვე არჩილ: ხოლო მათ სიხარულით მოსცეს პირი მტკიცე ფიცითა და აცნობეს ესე არჩილს. არამედ მან არა ინება. გარნა განემზადა წარსლვად რუსეთს და ქენებითა დისა თვისისა თამარისათა დაადგრა მუნვე: ხოლო გიორგი მეფე ფიცისა-თჳს კახთა განვიდა ლილოსა ზედა, რათა დაიპყრას კახეთი და მუნიდამ წარავლინა ბარძიმ თავად სპათა, გივი ამილახორი და სპასპეტი თამაზ და ქართველნი: ამათ მისრულთა ნინო-წმიდას მოერთო სალთხუცესი ჩოლაყა-შვილი რევაზ მოკიდებულითა თვისითა და ნინო-წმიდელი უმასპინძლებდათ. არამედ დუშიაქი ქისიყის მოურავი მოვიდა მთა მთად მცირედითა თუშით და ქისიყითა, არა ბრძოლად. გარნა რათა ჰყოს ზავი მათ თანა: ხოლო ესე ბარძიმ იყო ამაყი, თავხედი, კადნიერი და არა რაიდ ვინმე ჩნდა და უმეტეს კახნი: ამისი მცნობი და მგონებელი დუშიასი ბრძოლად მოსლვისა, ღვინოსმული დამთვრალი განრისხნა ფრიად და არღა-რა ისმინა ვისიმე და მიეტევა ბრძოლად: მაშინ დუშიამ შიშისა-თჳს იწყო სროლა თოფთა, ჰკრეს ბარძიმს მკერდსა და განვლო ბეჭსა მისსა და შეიღეს მოწყლული ნინო-წმიდის ზღუდესა შინა და განამაგრეს ყმათა მისთა ზღუდე ეკკლესიისა: ხოლო ქართველნი ლტოლვილნი მოვიდნენ წინაშე გიორგი მეფისა ლილოსავე. მერმე უკუმოიქცა მეფე და მოვიდა მცხეთას: კვალად ეზრახა გიორგი მეფე არჩილს, რათა დაიპყრას კახეთი, რამეთუ ევედრებოდნენ კახნი მის-თჳს და არჩილ არა ინება და წარვიდა ოსეთს: ხოლო მეფე გიორგი კვალად დადგა კოჟორსა ზედა და მოაყენა ქაიხოსრო ძმის-წული თვისი გორს, რამეთუ იოთამ ამილახორი მას შინა მყოფი არბევდა მუნიდამ ქართლს: კვალად ეზრახა გიორგი მეფე შამხალსა, რათა მწე ეყოს და მან აღუთქვა აჰმადბეგ ალიადის შვილის დესპანობითა: ამის-თვის წარავლინა ძმის-

წული თვისი ვახტანგ მძევლად შამხლისა-თანა პაემნითა ამით, რათა ოდეს მოვიდეს ძე შამხლისა ქართლს, მაშინ ვახტანგცა მივიდეს შამხლისა-თანა: არამედ მოუგზავნა ნიჭი დიდი ყეენ-მან შამხალსა. „ვინად-გან გიპყრავს გზა, წარსრული არჩილ მე-ფე რუსეთს შეიპყარ და წარმომივლინე წინაშე ჩემსა:“ ამის-თჳს უგულებელს-ყო ფიცი და პაემანი შამხალ-მან და რა შე-იპყრეს არჩილ მეფე ჩერქეზნი, ესე სცნა ვახტანგ ხევსა-მყოფ-მან, წარმოვიდა და მოვიდა გორს ძმისა თჳსისა ქაიხოსროს-თანა:

ამ ჟამთა ეზრახა აბაზ-ყული ხანს ნაზარ-ალიხან, რათა დაიპყრას ერწო თიანეთი: შეჰკრიბეს ამათ სპანი და მოგზავნეს თიანეთს. ამათ ზედა წარმოავლინა მეფე-მან პაპუა მუხრან-ბა-ტონი, და ერისთავი გიორგი სპით-ურთ: მისრულთა ჰყვეს ბრძო-ლა კვეთებითა ძლიერითა და ივლტოდნენ სპანი ჩვენნი: ამისი მცნობელი მეფე მოვიდა თიანეთს სპითა და დაიპყრა კვალად თიანეთი. ამის-თჳს მოვიდა ერეკლე მეფეცა და დადგა იგი ქართლის-უბანს: მაშინ ეზრახნენ გიორგი და ერეკლე მეფენი ურთიერთს მნებებელნი, რათა დაიპყრას ქართლი გიორგი-მ და კახეთი ერეკლე-მ და აუწყონ ყეენსა, ეგრეთ მორჩილება მისივე და დასკჳნესცა ესე პირი. არამედ არა აუფლეს მეშფოთეთა ესე ყოფად: შემდგომად ინება მეფე-მან გიორგი-მ ბრძოლა და ესე-ცა არა ინება გიორგი ერისთავ-მან, ვინად-გან იყო შეუმართე-ბელი და გემოთ-მოყვარე და განზრახვითა მისითა უკუმოიქცა მეფე გიორგი სპითა: ხოლო ერეკლე მეფე-მან დაიპყრა თიანე-თი, არაგვის აღმოსავლეთი სრულიად: მაშინ გიორგი მეფე რა თვით ვერღა-რა ეუფლა ბრძოლასა, წარავლინა ესე იასონ ერის-თვისა თეიმურაზ სპითა: ამათ მოსრნეს ნაზარალის-ხანისანი, აოტნეს და წარუხვნეს არაგვის კიდენი და დაიპყრეს თვით: კვა-ლად წარავლინა მეფე-მან ზაალ ხერხეულიძე სპითა. ესენი მი-ვიდეს და მოსტყვევნეს მარტყოფი: ესმა ესე ერეკლე მეფესა და წარმოუძღვა ამათ. არამედ ამათ შემოასრნეს მცხეთას და მო-სრული ერეკლე მეფე მოადგა გორს: ამისი მხილველი გიორგი

მეფე მსწრაფლ წარმოვიდა და არცა აქა აუფლა გიორგი ერის-თავ-მან, რათა განვლოს დარიის-კარი და მოსრან იგინი. არამედ მოვლეს სხალტბიდამ, ხოლო მათ იხილეს რა მიმავალი სპანი მსწრაფლ განვიდნენ ჯვარს და დადგა მუნ ერეკლე მეფე და ვერღა-რა ჰყვეს ბრძოლა სიმაგრეთ-გამო. არამედ სდგნენ იმიერ და ამიერ და სპანი ბრძოდენ მარადის ქს. ჩქჟდ, ქრ. ტპბ:

შემდგომად მოიღნეს ზარბაზანნი ტფილისიდა-მ მათ და ისროდნენ, გარნა ვერ ავნეს კაცთა. არამედ ეცა მცხეთას ეკკლესიასა: მაშინ ამითი რისხვეულ-იქმნენ და კვეთებითა მეხისათა, იქმნა ყორჩიბაში ბეჟან ვითარცა შეუძლარი. ხოლო ქვეგამსჯდველ ექმნა გიორგი მეფესა ციცი ციცი-შვილი და აცნობებდა ყოველსავე ნაზარ-ალიხანს, რამეთუ იყო ლოპინა მისთანა: ამის-თჳს შეიპყრა გიორგი მეფე-მან ციცი, მოაშთო იგი და მისცა საციციანო ფარსადანს ნოდარის ძესა: კვალად შეაპყრობინა მეფე-მან ქაისოსროს ძმის-წულსა თვისსა სააკაძე ბეჟან, ვინაჲ-გან ამხილებდა იგიცა ნაზარალიხანისა-თანა და აღმოხადნეს თვალნი (ვითარცა ძმა-მან მის-მან პირველ ქცხინვალს ყოფასა შინა არა მისცა მეფესა ღვჳნო ატენიდა-მ, ამის-თჳს შეიპყრა და აღმოხადნა თვალნი): ხოლო შემდგომად მოეშველა ერეკლესა აბაზყული-ხან და ამითი განგრძელდა ბრძოლა მუნებური და ვერა-რა რაი აგნეს ურთიერთსა. მერმე უკუნიქცნენ ნაზარალი-ხან და აბაზყული-ხან და მივიდნენ ტფილისს: შემდგომად ამისა გამოვიდა ერეკლე მეფე სომხითს. ესე სცნა კრკონს მდგომ-მან მეფე-მან და აცნობა არჩილს, შეკრბნენ ძმანი და მოვიდნენ ვარხუნას: ჰსცნა მეფე-მან ბოლნისს ყოფა ერეკლესი და ინება მისლვა მის ზედა, რამეთუ იყო მცირედითა სპითა; ასე აცნობეს ერეკლე მეფესა და მსწრაფლ წარვიდა ბორჩალუს: ამასვე ჟამსა მოართვეს მეფესა გიორგის, რამეთუ მოვლენ თუშნი და კახნი სამასნი წინაშე ერეკლე მეფისა: მსმენელნი სპანი წამსავე აღმხედრდნენ სრულიად და მიეტევნენ: მხილველნი თუშნი შეკრბნენ ტალავრის-ბოლოს გორასა ზედა და მისრულ

მდგომთა-გან იქმნა კვეთებული ბრძოლა ძლიერი. გარნა მოსწყვიტნეს და დაიპყრნეს ქართველთა სრულიად და მათ მოკლეს ჩოლოყა-შვილი გივი, შანშია-შვილი ბაადურ და სხვანიცა: კვალად მოესმათ სხვათა სპათა მოსლვა და მათ ზედა მეფის წარვიდა ვახტანგ ძმის-წული მეფისა და მიჰყუჩნენ სპანი: მისრულთა იხილეს ყიზილბაშთა სპანი, რამეთუ მომკჳდარ-იყო შაჰსულეიმან ქს. ჩქჟბ, ქრ. ტპ, თათრულსა 1104 და დასჯდა მის წილ ძე მისი შაჰ-სულთან უსეინ:

ამას წარმოევლინა ხალათი ერეკლე მეფისა-თჳს და მონაცვალენი ტფილისს მყოფთა მცველთა ყიზილბაშთა: ამათ მიეტევნენ ქართველნი და მოსრნეს სრულიად. მაშინ ვახტანგ სცა ოროლი სპარსსა და სხვა-მან მოუწყო ისარი, ისილა ხერხეულიძემ ხოსრო-მ და დაფარა მკერდსა ზედა ფარი ვახტანგს, ჰკრა სპარს-მან მან და განვლო ფარი იგი და ვერ-ღარა ავნო ვახტანგს: კვალად მხნედ გამოსჩნდა სპარსი ერთი, რამეთუ ჩამოჰყარნა ხუთნი მხედარნი, მხნე ჭაბუკნი: შემდგომად შეიპყრა იგიცა გოსტაშაბიშვილ-მან ნიკოლაოზ და განუტევა მშვიდობით ხიმხნისა მისისა-თჳს: ხოლო ერეკლე-მ განვლო გემი-ყაია. მცნობ-მან გიორგი მეფე-მან ინება წინ-გადასწრობა და შეპყრობა მისი. არამედ არა აუფლა არჩილ მეფე-მან და შემოვიდა ერეკლე მეფე ტფილისს. ხოლო გიორგი მეფე მოვიდა კვალად კრკონს: ამის-თჳს წარავლინა ნაზარალიხან ყაფლანის-შვილი ლუარსაბ წინაშე ყეენისა და შეასმინა აბაზ-ყულიხან, რამეთუ არს მეგობარი გიორგი მეფისა და არა ნებავს შეწევნა ჩემი და მოითხოვა შეწევნა სპითა: მაშინ შაჰ-სულთან უსეინს მოეყვანა პატიმრობიდამ ლევან და ლუარსაბ ძმანი მეფისანი და ძე მეფისა გიორგისა ბაგრატ წინათვე მომკვდარ იყო ცერათს, რომელიცა უთხრეს მეფესა ახალ-ციხესავე:

ხოლო ერეკლე მეფესა ესმინა და წარმოავლინა სპითა დიდითა ქალბალიხან და მოუწერა ერეკლე მეფესა, რათა შეიპყრას აბას-ყულიხან და წარგზავნოს მის წინაშე: ხოლო ზამთარსა ამას

მიიცვალა დედოფალი სვარამან ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ, და არჩილ მეფესაცა ამავ ზამთარს მოერთვა სიკვდილი ძისა თვისისა მამუკასი მოსკოვიდამ. არამედ შემდგომად გლოვა-მწუხარებისა იქმნენ მეფენი ზოგად: შემდგომად ზაფხულსა ამას მოვიდა ქალბალიხანს სუნანს სპითა დიდითა, მიეგება მას ერეკლე მეფე. ხოლო გიორგი მეფე დადგა დიდგორსა ზედა. არამედ აქაცა არა აუფლეს ბრძოლად გიორგი მეფე, რამეთუ ვინად-გან შეუმართებელნი იქმნენ გიორგი და დათუნა ერისთავნი მინდორსა ზედა, და არცა თამაზ სპასპეტ-მან ინება ხინწს შემოსრულთა ყიზილბაშთა ბრძოლა, რამეთუ იყო მამული მისი, ყიზილბაშთა სისხლთა რიდებითა და ამათ ყოველთა უფროს სათნოთი ყეენისათა არა ინებეს: ხოლო ნაზარალიხან და ქალბალიხან შემოვლნეს სომხითი, ლბანის-ხევი და დასდგნენ ყარაბულახს, და გიორგი მეფეცა მივიდა და დასდგა კლდე-კარს: მაშინ ერეკლე მეფე და ალექსანდრე იმერთა შეგობრობდენ. ამის-თჳს მოუხდა ალს და ტყვე ჰყვნა: მსმენელ-მან არჩილ მეფე-მან ტაშის-კარს მდგომ-მან დევნა უყო, არამედ მას ვერღა-რა ეწია და დააყრევინეს ტყვენი: ამის-თჳს ეზრახნეს არჩილ და გიორგი მეფენი იმერთა. ხოლო იმერთა შეიპყრეს ალექსანდრე და მოსცეს მეფეთა, ამათ მოიყვანეს და მოაშთვეს იგი რუისს: არამედ ბრძოლა ქართველთა და ყიზილბაშთა განგრძელდა, რამეთუ ყიზილბაშნი მოლოდინენი სულ-მოკლებისა და უკუნქცევისა ქართველთასა. ხოლო ქართველნი წარჩინებულნი არა მნებებელნი ბრძოლისანი და სიმაგრეთა მათთა იმედებულნი, იტყოდენ: „ვაცადოთ თოვლი და უკუნიქცევიან ყიზილბაშნი:“ არამედ მეფე წადიერ იყო ბრძოლისა, ვინად-გან უწყოდა უკეთუ დასძრეს მუნიდა-მ, ვერღარა დაუდგმიდნენ სიმაგრეთა მათთა და დაბრკოლდებოდენ ესე ვითარებითა. გარნა შინა-გამცემელნიცა მრავალნი იქმნენ, ვითარცა ესე, რამეთუ უბრძანა მეფე-მან ძმის-წულსა თვისსა ქაიხოსროს მისლვად სპითა და მოსრვა მებალასეთა და წარმოღება ცხენთა მათთა და მათთა წარმოდგომილთა სპათა ყიზილბაშთა ეკვეთნენ, მერმე სპანი მეფისანი დიდნი და მოსრან

იგინი. ესე იმცნეს მათ შინაგამცემელთა-გან, და მათ განაწყუ-ნეს მუნ სპანი რჩეულნი. ხოლო მისრულსა ქაისოსროს ბრძანებისაებრ ეკვეთნენ მზა-ყოფილნი იგი ყიზილბაშნი და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდა სიმრავლე და მოუკლეს ქაისოსროს ცხენი: მაშინ მხნედ გამოსხნდა ზაალ ფალავანდის-შვილი, გარდახდა და მისცა ცხენი თვისი ქაისოსროს და თვით ბრძოდა: შემდგომად აოტნეს ქართველნი და მოჰკლეს ზაალცა მუნ: მეორეს დღეს წარმოავლინეს ქაისოსროს ლოპინა სპითა: ამან გარმოვლო მთა თორისა გუჯარეთსა ზედა და დასდგა გვეძინეთს. ამის-მან მცნობელ-მან მეფე-მან გიორგი წარავლინა ფარსადან ციცი-შვილი და ზურაბ ერისთვის-შვილი. არამედ ამათ ვერა-რა ავნეს ქაიხოსროს და დაიპყრა საციციანო მან: ამის მცნობელი ქალბალიხან წარმოემართა სპითა. ხოლო მეფე აიძულებდა ქართველთა ბრძოლად. არამედ არა ინებეს კვალად ქართველთა. ამის-თჳს წარმოვიდა მეფე კრკონს, აჰყარა მუნ მდგომნი დედა-წულნი თვისნი და სახლეულნი და წარვიდა იმერეთს. ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ.

წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთს და მასუკან სპარსეთს.

ხოლო ნაზარალი-ხან და ქალბალი-ხან მოვიდნენ გორს, წარავლინეს და მოარბიეს რომელნიმე ცხენა-დაბნები. გარნა მთავარნი ვერღა-რა განმაგრდნენ სიმაგრეთა შინა თვისთა ყმათა თვისთა გამო და გიორგი ერისთავი და გივი ამილახორი წარვიდნენ დვალეთს და მუნიდამ იმერეთს, და თვით ერისთავი მოიყვანეს ყმათავე თვისთა მაღრანდვალეთიდამ წინაშე ერეკლესა. ეგრეთვე პაპუა მუხრან-ბატონი და თამაზ სპასპეთი ძით მამუკათი უღონო ქმნილნი მოვიდეს ქალბალიხანისა-თანა: ესე ყოველნი განზრახვითა ერეკლე მეფისათა წარავლინნა ქალბალიხან წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან წარავლინა პატიმარნი ქირმანს:

შემდგომად ამათთა მისლვისა მივიდნენ ყოველნი ქართველნი ერეკლე მეფისა-თანა. მერმე უცნობელად ბიძებთა თვისთა ეზრახა ქაიხოსრო ძე ლევანის ქალბალიხანს, რათა წარავლინოს წინაშე ყეენისა და მივიდეს მის-თანა: მან სიხარულით აღუთქვა და მისრული კეთილად შეიწყნარა და წარავლინა წინაშე ყეენისა: ამას ყეენ-მანცა პატივ-სცა, რამეთუ იყო მამაცა მისი მუნ: არამედ ვინად-გან მტერ-იყუნენ ქალბალიხან და ერევნის-ხანი ამის-თჳს ეზრახა ერევნის-ხანი გიორგი მეფესა, რათა წარვიდეს წინაშე ყეენისა და მან წარმართოს საქმე მისი ყოველნი და მოსცეს ყეენ-მან ქართლი და ნიჭნი დიდი: მსმენელ-მან მეფე-მან ამას ზედა მისცა პირი მტკიცე წარსვლისა-თჳს. ხოლო ჩერქეზის ბატონის ასული რუსუდან, რომელი მოეყვანა ძისა თვისისა-თჳს მეფესა, ესე პირველვე მიეცა ძმის-წულისა თჳსისა ვახტანგისა-თჳს და შემდგომად ქაიხოსროს წარსვლისა წარიყვანა ვახტანგ იგი და დედი-ნაცვალი თვისი და ძმანი თვისნი და მივიდა ხარაგეულს და მუნ ნებითა მეფისათა ჰყო ქორწილი არა დიდებული: ხოლო ერევნის-ხანს მყის ეცნობა ყეენისა-თჳს მისლვა მეფისა: მსმენელ-მან ყეენ-მან ამის-თჳს მოსცა ხანსა მას თოფანჩი-აღასობა და მეფისა-თჳს წარმოავლინა მეჰმანდარი, (მესტუმრე): და ესე მოვიდა ალს, მცნობი მეფეცა მივიდა ალს, წარუძღვა მეჰმანდარი დიდითა პატივითა, ჩავლო ქართლი, შევლო ატენი, განვლო თრიალეთი, აბოცი და მივიდა ერევანს ქს. ჩქჟვ, ქრ. ტპდ. შემდგომად მივიდა ისპაჰანს წინაშე ყეენისა, პატივ-სცა და კეთილად შეიწყნარა, მისცა ნიჭნი და გაკვეთილნი, და დახუდენ მეფესა ძმანი მისნი ლევან და ლუარსაბ და ძმის-წული ქაიხოსრო. არამედ ძმის-წული მეფისა ვახტანგ დაშთა სახლეულით იმერეთს: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის წარსლვისა წარვიდა ქალბალიხან განჯას სპითურთ და ერეკლე-მ დაიპყრა სრულიად ქართლი, განაყენა კვალად კათალიკოზობიდამ ნიკოლაოზ და დასვა იოანე: კვალად გარნა თუ ეპყრა კახეთი ქალბალიხანს. არამედ მარადის იყუნენ წინაშე ერეკლესსა და თუშნი ქისიყი და ერწო-თიანეთი ეპყრა ერეკლეს: კვალად დასვა

არაგვის ერისთავად ბაინდურ, ქსნისად დავით, ბიძა-შვილი დათუნასი, ამილახორად იოთამ, სპასპეტად ლუარსაბ ყაფლანის-შვილი, მუხრანის-ბატონად კოსტანტინე: კვალად დაამდაბლნა ერთ-გულნი გიორგი მეფისანი და ზოგთა მიუსჯნა მამულნი და აღამაღლნა კახი უმეტეს პირველისა და მისცნა მამულნი მათნი და უმეტეს ტფილისის მცველნი, განალაღნა და მკვიდრ-ჰყო, რამეთუ არღა-რა იცვალებოდენ, მერმე გადვა ხიდი ნალებსა ნაგებს-მტკვარსა ზედა და ეტყოდა შეჭირვებულთა ქართველთა გლეხთა: „განვედით, აჰა კახეთი მშვიდობისა:“ და აღივსებოდა კახეთი ესრეთ: კვალად დაიმორჩილნა ესრეთ, რამეთუ რაი-თუ მცირედი დაკარგულ იყო, შეიპყრნის სალთ-ხუცესნი კათალიკოზისა, მუხრან-ბატონისა, არაგვ-ქსნის ერისთავთა და ამილახორისა, და მასვე ჟამსა შინა მოაღებინის და ამისი მოქმედი მარადის იყო უმეტეს შვება-განცხრომასა შინა: არამედ არა ჰყვა ცოლი, გარნა ხარჭანი და ქართველთა განზრახვითა მოთხოვნით მოიყვანა, რომელი დაეტყვებინა ისპაჰნს ძით და ასულითა ანნა, რომელი ექორწინა მუნვე ასულით ელენეთი. ხოლო ძე მისი დავით დაშთა მუნვე: შემდგომად კვალად აღაშენა ნაგებს სასახლე და იყოფოდა მარადის ზამთარს მუნ ნადირობით, ნადიმობით და მგოსნითა:

ამავ ჟამთა იპარვიდიან სილაღითა მცველნი ციხის თათარნი ტფილისისა, გორისა და სურამისა ტყვეთა და ჰყიდდიან და მეერიათ ქართველთაცა ყიდვა ტყვეთა და იცვალებოდაცა ქცევაზნენი ქართლისანი და იქცეოდენ უმეტეს ყიზილბაშთა ზნე-წესითა და ყოვლითა უწესოებითა ქრისტეანულისათა ცოდვით-თურთ: შემდგომად მოკუდა კათალიკოზი იოანე. ქს. ჩდ, ქრ. ტპც, დასვა ერეკლე-მ ევდომოს ძმის-წული იაოანესივე: ხოლო მოკლეს ქსნის-ხეველთა განზრახვითა დათუნას ერისთვის დედისათა დავით ერისთავი, შეუძნდა ერეკლე მეფესა, განრისხნა და წარავლინნა ზემო ქართლის დროშა, შეუხდენ ქსანსა და მოაობივნეს და დაიპყრა ერეკლე მეფე-მან მისნი მამულნი:

შემდგომად ეშინოდა შესმენა ყეენისა და ამის-თჳს მოით-

ზოვა დათუნა ერისთავი ყეენისა-გან, მოიყვანა და მისცა ერისთობა მასვე*): ხოლო იმერეთს მოკლეს რა სვიმონ აღუძნდა ესე ერეკლე მეფესა, ვინად-გან იყო წარვლინებული მის მიერ და შეკრებული ქართველ-კასთა სპითა მივიდა დადალულასა შინა, რათა შურ-აგოს აბაშიძეს და მიუხვას ხევინის-ხევი, რამეთუ შემდგომად გიორგი მეფის წარსვლისა მას ეპყრა. არამედ ვინადგან იმერნი მტკიცედ დგნენ აბაშიძისად, ამის-თჳს განზრახვითა ყიასა ვეზირისა და ლუარსაბ სპასპეტისათა მოიქცა ტფილისადვე:

ხოლო რაჟამს აღსდგნენ ბულუჩ-აზარანი და ავლანნი, ესენი მეკობრობით არბევდენ ქირმანით იეზდამდე და რავდენ-გზის წარავლინნა ყეენ-მან სპანი და სარდალნი, მარადის იგინი მძლე ექმნებოდიან: ამის-თჳს აიძულებდა ყეენი გიორგი მეფესა, რათა განაგოს საქმე ესე და მიანიჭოს კვალად ქართლი და არა ინებებდა მეფე. არამედ ქართველნი, რომელნი იყვნენ მის-თანა ევედრებოდნენ ყოფად ამისა: ამის-თჳს ინება მეფე-მან, მისცეს ქირმანი და ნიჭნი დიდნი: ხოლო მეფე-მან პირველ წარავლინა ძმა თჳსი ლევან ქირმანს მცირედითა ქართველითა და მისრული ქირმანს ლევან წარვიდა ლუთბარსა ზედა, რომელთა ჰყვათ დედაკაცი, სახელოვანი ბრძოლათა და შფოთებათა შინა მათთა: არამედ ლუთბარელნი ვერ წინა-აღუდგნენ და მოსცეს დედაკაცი იგი, და მუნვე მოჰკიდა იგი ძელსა და დაამორჩილნა იგინი: შემდგომად გამოვიდა მარბიელად სპანი დიდნი ბულუჩთა, ამათ ეწყო ლევან და მოსწყვიტნა სრულიად, რამეთუ ვერ განერა ერთიცა: კვალად შემდგომად ამისა სამ-გზის მოსრულნი მარბიელნი სპანი დიდნი მოსრნა ლევან და წარუვლინნა თავნი მა-

*) ესე სიკვდილი ერისთვისა ესმა რა ყეენსა მაშინ გიორგი მეფის-გამო მისცა ერისთობა ყეენ-მან ბეჟან რატის-შვილსა და ესე მოვიდა ტფილისს ციხესა შინა, ეზრახა ერეკლე მეფესა, რათა მისცეს. არამედ არა ინება, რამეთუ ერთ-გულ გიორგი მეფისა იყო ფრიად და უმეტეს ამის-თვის მოითხოვა დათუნა ერისთავი. ხოლო ბეჟან წარვიდა ისპაჰნსავე:

თნი ყეენსა. ამის-თჳს ყეენ-მან ანიჭნა დიდნი: შემდგომად მოა-ვიდა მეფეცა არა დიდითა სპითა ქართველითა. არამედ მოგზა-ურს მეფესა ძლევნილიან სრულიად სპარსნი: გვალად გამოვიდნენ ბულუჩნი და მოაოხრეს სრულიად სვარსანი: შემოიკრიბნა მე-ფე-მან ამის-თჳს სპანი ქირმანისანი და ქართველნი მის-თანა, ვლო უდაბნო ძნელი და უწყლო და მოეწია მათ: მხილველნი იგინი განმაგრდნენ კლდე-გოართა ზედა: მაშინ განჰყო მეფე-მან სპანი თჳსნი, ლეკან და ქართველნა ერთ-კერძო და თჳთ ერთ-კერძო, მიეტევნენ ფიცხლად და შეუსხდნენ ქართველნი ბანაკთა მათთა და შემუსრნეს და მოსწყვიტნეს სრულიად, რამეთუ ვერ განერნეს ერთიცა, მოიქცა მეფე ქირმანს და წარუვლინა თავნი მათნი ყეენსა: ამის-თჳს მოანიჭნა ნიჭნი ურიცხვნი ყეენ-მან და ლევანს მისცა მსაჯულთ-უხუცესობა ერანის და ქაისოსრის ტა-რუღობა ისპაჰნისა და მოუწოდა ლევანს ისპაჰნს წინაშე თჳსსა: მაშინ აუწყა მეფე-მან ყეენსა ლევანის-გამო: „რამეთუ მწირ არს ძე ჩვენი ვახტანგ იმერეთს და უკეთუ არა-რა ეყოს შეწევნა ჩვენ-მიერ წარვალს იგი რუსეთს და ამის-თჳს ჩვენ უვნო ვიყუნეთ წინაშე შენსა:« მსმენელ-მან ყეენ-მან მსწრაფლ მოუწერა ერეკ-ლე მეფესა, რათა მოიყვანოს ვახტანგ ქართლს და მისცეს ყო-ველნი საუფლის-წულონი მამისა თჳსისა ლევანისა: ხოლო ერეკლე მეფე დაღათუ არა მნებებელი ამისა, ვერ ურჩ-ექმნებო-და ყეენსა. ამის-თჳს წარმოუვლინა ვახტანგს კათალიკოზი ევ-დომოს და სპასპეტი ლუარსაბ და მიუწოდა ვახტანგს: მაშინ ვახტანგს მოსლოდა წარგზავნილი თჳსი ზალის შანშიას-შვილი ძე ბააკურისა და მამუკა შათირი არჩილ-მეფისა-გან, რათა წა-რვიდეს რუსეთს: ამის-თჳს ვახტანგს განეზრახა იმერთა წარჩი-ნებულთა წარვიდეს თუ რუსეთს ანუ ქართლს: ხოლო მათ გა-ნუზრახეს მისლვა ქართლს, წარმოვიდა და მოვიდა ალს, მუნ შემოეგებნეს კათალიკოზ-მან და ლუარსაბ უვნებლობისა-თჳს და მერმე მივიდა ტფილისს, ქს. ჩღა, ქრ. ტპთ:

მისრული ვახტანგ ერეკლე მეფე-მ კეთილად შეიტკბო და სცა პატივი დიდი და აუფლა ბრძანებულთა ზედა ყოველთა. მე-

რმე მოვიდა სურამს ვახტანგ და მოიყვანა ცოლი და ძენი თვისნი და სახლეულნი და იყოფოდა ოდენმე ნაზარალი ხანის-თანა: ხოლო რაჟამს ეუფლა ვახტანგს მამულსა თვისსა მოსცა აბაშიძე-მ სეფინის-ხევი: „ვინაღ-გან მკვიდრი თქენი არს:“

ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ დაამშვიდნა ყოველნი ურჩნი, რამეთუ ხოსროშა და შადადა, მპყრობელნი ბულუჭისანი მოვიდნენ წინაშე მისსა შიშით შეძრწუნებულნი და თაყვანის-მცემელნი: შემდგომად კვალად ინდოთ მესაზღვრენი ავღანნი და ბულუჭნი მოკიდნენ მორბევად ხორასნისა: ამათ ზედა წარავლინა მეფე-მან სპანი ქართველ-ყიზილბაშნი. ამათ განვლეს უდაბნო სასტიკი, ეწივნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. არამედ სვე-მან მეფისა-მან სძლო და მოსრნეს სრულიად განურინებელად და მოვიდნენ წინაშე მეფისა გამარჯვებულნი: არამედ შემდგომად ყანდაარის ხანს აღუდგნენ ბულუჭნი და უფროს მირსამანდარ და ათხრებდიან ყანდაარის გარემოსთა. ხოლო ხან-მან მან წარავლინა სპასპეტი თამაზ, რამეთუ იყო ბიძა თამაზისა, ბრძოლად მათდა და მრავალ-გზის სძლო მათ თამაზ. შემდგომად დაესხა მირსამანდარ, მოჰკლა თამაზ და მოსწყვიტნა სპანი მისნი და შემდგომად ამისა ვერღა-რა წინა-აღუდგა ყანდაარისხანი და მარადის ათხრებდენ სანახებსა ყანდაარისასა, რამეთუ ვერღა-რა გამოვიდის ხანი ციხი-დამ: ესე ყოველი რა ესმა ყეენსა უბრძანა ლევანს, რათა მიიღოს გიორგი მეფე-მან კვალად ქართლი და სპასალარობა ერანისა და განაგოს საქმე ყანდაარისა: ხოლო ლევან მსწრაფლ აუწყა ესე მეფესა და აღუძნდა ფრიად საქმე ესე მეფესა და არა ენება. არამედ აიძულებდენ მის-თანა მყოფნი ქართველნი ამის ყოფად: ამის-თჳს ნება-სცა ყეენსა, რათა მისცეს აწვე განმგეობა ქართლისა ვახტანგს და მერმე წარავლინოს ლევან ქართლს, რათა მან განაგოს საქმენი დაშლილნი მანდაურნი და წარუგზავნოს სპანი ქართლისანი: მოხსენებულ-მან ყეენ-მან ესე ყოველი აღუსრულა გიორგი მეფესა და მოსწერა ნაზარ-ალიხანს: „მივეც ქართლი გიორგი მეფესავე, ხოლო შენდა მომინიჭებიეს კახეთი და ყულარაღასობა, აწვე

წარმოვედ წინაშე ჩემსა:« ამისი მსმენელი ერეკლე მეფე წარვიდა და მიიყვანა ცოლ-შვილნი მარტყოფს. ხოლო თვით მოიქცა ტფილისვე წარსლვად წინაშე ყეენისა:

ვახტანგ 8 წელი განაგებდა.

ხოლო მოვიდა ვახტანგ ტფილისს და დასჯდა განმგედ ქართლისად ქს. ჩღგ, ქრ. ტჟა, თათრულს 1015: მოვიდა ლევან და ერეკლე მეფე წარვიდა ისპაჰანს მაისსა შინა: შემდგომად ივლისსა შინა იე მოვიდა ლევანცა. არამედ ესე ლევან იყო სიჭაბუკითგანვე ღუთის-მოყვარე, ეკკლესიათა მაშენებელი, მამკობელი, მდაბალი და ბოროტისა არ მომხსენებელი, მოწყალე, მშვიდი, ღრმად-გამსინჯველი და მოუბარი: ამან განაგნა ყოველნი საქმენი ქართლისანი და არცა-და ვის მიაგო ბოროტებისა წილი ქმნულთა მათთა, რომელნი უყვეს მეფესა გიორგის: *) შემდგომად კვალად მოხსენებითა მეფისათა გამოუტევნა ყეენ-მან გიორგი ერისთავი, პაპუა მუხრან-ბატონი და სრულიად ქართველნი ნიჭითა, ხოლო ლევან წარავლინა სპანი ქართველნი წინაშე მე-

*) ხოლო ლევან მიუხვნა ამილახორობა ავთანდილს და მისცა ანდუყაფარს ძესა გივისასა. ამან არა ინება უმაჰმადიანოჲ. მოიყვანა მოლა, იქმნა მაჰმადიან და წინადაიცვეთა ტფილისს, რომელი არა ოდეს ქმნილ-იყო აქ თვინიერ სპარსეთს: შემდგომად ორმოცისა დღისა წარვიდა სახლსა თვისსა განცხრომად ყმათა თვისთა-თანა და მოგზაურ-მან მოინადირა ტყე, გამოუხლტა ყურდგელი, მიმართა სროლად ისრისა. ხოლო აზნაურ-მან მის-მან, რომელი იყო უმეტეს ერთ-გული მისი აძგერა ცხენი, მოსტეხა კისერი და მოკუდა და ყურდღელი იგი უჩინო იქმნა წინაშე თვალთა: მაშინ იტყოდნენ ამას სასწაულად, ყურდღელსა მას ეშმაკად, ვითარცა რომელნი მოუქცეველად მოკუდებოდნენ და აქა იტყოდენ ძაღლის ლეკვითა აღმომავალთა ყოველ-ღამ საფლავთა მათ-გან და მწკავწკავებელთა, ვითარცა თამარ სძალი ქაიხოსრო ციცი-შვილისა თვისითა თვალითა და ფავლენის შვილი დავით თვისისა მამისასა იტყოდნენ საშინელითა ფიცითა და სხვანი მრავალნი ნახულობასა:

ფისა გიორგისა ც მხედარნი, და ესენი რა მოავიდნენ ქირმანს წინაშე მეფისა წარვიდა მეფე ქირმანს. გარნა წინათვე წარეგვლი-ნა სისტანის-ხანი და კაცია ძე თამაზისა მეფესა. ამათ მის-ვლასა ზედა სმოდათ ავღანთა და აზართა მისვლაცა მეფისა, ამის-თვის დამორჩილდებოდნენ არდა-რა იყო რბევა მათ მიერ. ხოლო წარსრულ-მან მეფე-მან განვლო უდაბნო ფიცხელი და მივიდა სისტანს, მუნიდამ გირიშკს და გირიშკიდამ მივიდა ყან-დაარს. მისვლასა მეფისასა დაეცათ შიში და ძრწოდათ ყოველ-თა და მოერთვნენ სრულიად ყოველნი: შემდგომად ბრძანა: „ყო-ველნი მორჩილნი ბრძანებისანი მოვიდნენ წინაშე ჩემსა და მი-ვანიჭო მათ ღირსნი პატივნი, უკეთუ არა ინებონ მოსრნე მა-ხვილითა უწყალოდ:“ ამისნი მსმენელნი მოვიდნენ ყოველნივე ძღვნითა დიდითა წინაშე მეფისა და დაიმორჩილნა სრულიად და მეხარკე-ჰყვნა, მერმე განვიდა ნადირობად სპითა დიდითა, ესე ჰგონა მირსა-მანდარ მისვლა მის ზედა მეფისა, მსწრაფლ წარ-მოვიდა ძმის-წულითა და ხუთ-ოდენ მონითა და მოვიდა წინა-შე მეფისა: ამის-თჳს მეფე-მან პატივ-სცა და მისცნა ნიჭნი და შემდგომად ფიცით მორჩილება მეხარკობასა ზედა პაემანისა დამდები განუტევა: შემდგომად წარმოუვლინა ქობულს-მჯდომს ინდოთ მეფის ძეს დესპანი ძღვნითა დიდითა მშვიდობის მთ-ხოველსა, რამეთუ ჰგონებდა იგიცა მისლვასა მეფისასა თავის ზედა: ხოლო მეფე-მან წარმოუვლინა ძღვენი იგი და წიგნი მისა ყეენსა: ამის-თჳს ყეენი ფრიად მადლიერი იქმნა და მიანიჭნა იგინიცა მეფესა და სხვანი უმეტესნი და კვალად საძღნოცა მის ინდოთ მეფის ძისა და უბრძანა წარვლინება დესპანისა თვისი-სა და ამის-თჳს მისანდობელი იქმნა ფრიად ყეენისა მეფე და შურობდენ ამას ყიზილბაშნი:

ხოლო ლევან განაგნა დაშლილნი ყოველნი ქართლისანი და დაჰყო თთუეც იე ქართლს და დაუტევა ძე თჳსი ვახტანგ განმგედ ქართლისა და იესე ძე თვისი წარიყვანა ისპაჰანს, ქრი-სტესით ჩღბ, სეკდემბერს კვ, თათრულსა 1116: და ესე ვახ-ტანგ იყო დუშის-მოშიში და მოყვარე და ფრიად მოდვაწე,

სამღუდელოთა პატივის-მცემელი, ქვრივ-ობოლთა, გლახაკთა მიმცემელი, შემბრალე, ეკკლესიათა მაშენებელი, ხატთა და ჯუ-ართა მამკობელი, მოწყალე, ცოდნის-მოყვარე, ბრძენი, მხნე და ახოვანი, შვენიერ-ჰაეროვანი, მუშაკი, უხვი და მშვიდი. არამედ მრისხანე: ამან მოიწყო ყოვლითა ქართველნი, გარნა მიეცა კა-თალიკოსობა მეფესა ნიკოლაოზისა-თჳსვე. არამედ შეითქვნეს ეპისკოპოსნი და არქიმანდრიტნი და არღა-რა ინებეს ნიკოლაოზ, რამეთუ არს სოფლიერი და ევდემოს დაუდევს უმეცრება და გა-მორჩევით დაადგინეს ნებითა ვახტანგისათა კათალიკოზად დო-მენტი ძე ლევანისა და ძმა ვახტანგისა ახლად მოსრული რუსე-სეთიდამ და აკურთხეს ქს. ჩღე ქრ. ტჟგ: ხოლო ვახტანგ აღა-შენა და განავრცო ქართლი, რამეთუ რომელნი ჟამსა ერეკლე მეფისასა მოსრული იყუნეს კახეთს ქართველნი, ამან ბრძანე-ბითა ყეენისათა გამოიყვანნა ყოველნი და დასხნა თჳსთავე ად-გილთა ზედა: ამას მორჩილებდეს იმერნი, უსმენდენ კახნი, მო-იღო მბეჭდველობა ვლახეთიდამ და განამრავლნა წიგნი საღმრთო-ნი, რამეთუ უმეცარნიცა სამღუდელოთა წერილთა იკითხვიდიან, განაწყუნა სპანი როქისა მცველად თჳსად. დასწერა წიგნი სა-მართლისა და მით საჯიდიან მსაჯულნი, მოშალა ტყვის-ყიდვა, დაამდაბლნა თათარნი და უმეტეს ტფილისს ცისის-მცველნი, აღამაღლნა ქართველნი, გაიღო რუნი და აღაშენა მრავალნი და-ბნები: ხოლო კათალიკოზს დომენტის არა აუფლეს კახთა კა-ხეთს მამული თჳსი. ამის-თჳს წარვიდა წინაშე ყეენისა ქს. ჩღზ, ქრ. ტჟე: მისრულსა კათალიკოზს პატივ-სცა ყეენ-მან და მისცნა ყოველნი მამულნი თჳსნი და ნიჭი დიდი. შემდგომად გამოუტევა და მოვიდა ტფილისს ქს, ჩღჱ, ქრ. ტჟვ. მერმე შთავიდა კათალიკოზი კახეთს, იმამყულის ხანისა-თანა და აუფ-ლეს მამულსა თჳსსა და იყოფებოდა მოსრული მცხეთას:

ხოლო ყაანდაარი რა დაამშვიდა მეფე-მან, კვალად განდგა აზარის სულტანი დაქეზ: ამისი უბრძანა მეფე-მან მირვეისს ანუ მოკლას იგი, ანუ შეიპყრას და მოართვას მას: მაშინ მირ-ვეის-მან მოკლა იგი დალატად და მოართვა თავი მისი და და-

მორჩილია აზარა მეფე-მან. არამედ თავი დაქეზის წარმოუვლი-
ნა ყეენსა მირვეიზით და მოუმცნო, რათა არღა-რა განუტეოს
მირვეისი მუნ, ვინად-გან ბოროტი მანქანა იყო: ხოლო დიდე-
ბულთა ყეენისათა შურითა მეფისათა კვალად განუტევეს და ამ-
ცნეს მტერობა მეფისა და მირვეისი მოსრული ყანდაარს მარა-
დის ეძიებდა ჟამსა სიკვდილისა-თჳს მეფისა. არამედ ზარისა-
გან მეფისა იჩემებდა ფრიადსა ერთ-გულებასა: ხოლო მეფე-მან
წარგზავნა იერუსალიმს ორი ათასი თუმანი სახსრად გოლგო-
თისა და ჯუარის-მონასტრისა და სხვანი მრავალნი შესამკონი
მათნი: კვალად წარმოგზავნა ხატი ოქონისა და ნაწილნი და
ჯუარნი, რომელნი წინდად ეყო სამცხეს და მესხ-მან მან მუნ
მიუდო ყოველნი და მეფე-მან მას მიანიჭნა უზომონი ნიჭნი.
ხოლო ვასტანგს რა მოეთვალნა ნაწილნი და ხატი ოქონისა
თთუჱსა ივლისსა ლ განუწესა დღესასწაული: არამედ რა განი-
ხმა ძლიერება მეფისა მისმოდა ფარიჯან სულტანსა ინდოეთს
ლტოლვილსა. ამის-თჳს ესე მოვიდა პაპუნა ციცი-შვილისა-თა-
ნა, რათა წარავლინოს წინაშე მეფისა, ვინად-გან მას ეპყრა
სულტანობა იგი. არამედ ქალანთარი იყო სულტანისა მტერი,
მისცა ქრთამი პაპუნას და მოგზაური მოკლეს სულტანი: ამისი
მსმენელი მეფე განრისხნა და ბრძანა თავის წარკვეთა პაპუნასი:
გარნა ვედრებითა ქართველთათა განერა: ამას ზედა შეშინდა
ქალანთარი იგი და განდგა თემით თვისით. ამის-თჳს განრი-
სხენებულ-მან მეფე-მან წარავლინა მას ზედა სპანი ქართველნი
და ყაანდაარისანი სრულიად: ამათ უთავა ალექსანდრე ძე ლუარ-
საბ ძმისა თვისისა ნაშობი ხარჭისაგან და თვით მეფე დადგა
აბდლის სპითა და ტაძრეულითა თვისითა მცირედითა ქართვე-
ლითა: მაშინ ამხილა მეფესა ღალატი მირვეიზისა-გან ძმა-მან
მირვიზისა-მანვე. არამედ არა ჰსმინა მეფე-მან: ხოლო სპათა
მეფისათა მისრულთა შემუსრნეს სიმაგრენი და მოსრნეს წინა-
აღმდგომნი და ტყვე-ყვნეს, აღიღნეს ალაფნი მათნი დიდნი და
დაიმორჩილნეს სრულიად: გარნა აქა მეფისა-თანა იდგა ტალად
მირევიზ, ამან იცა ჟამი და მოუწოდა სპათა და მორჩილთა

თვისთა, წარვიდა იდუმალ და მივიდა სპათა თვისთა-თანა და მოუსლა აბდალის სულტანსა მეტყველი: „ბრძანება არს მეფისა:“ და წარკვეთა თავი: რამეთუ არა მორჩილ ექმნებოდა არა-თუ ბრძანებითა მეფისათა, ვინად-გან ერთ-გულებდა მეფესა და უკეთუმცა იგი არა მოეკლა ვერა რაისამცა მყოფელი იყო: შერმე მოვიდა შეფესა ზედა. მაშინ ტალანი მეფისანი აბდალნი და მირსამანდარის ძმის-წულნი და ცირელნი ქართველნი და თვით მეფე ფიცხლად ბრძოდნენ და ვერ შეუძლო შესლვად მირვეიზ-მან: ინება მეფე-მან აღმხედრება და ეგრე ბრძოლა. არამედ არა აუფლეს უიზილბაშთა მდედრგულთა, გარნა მოიხელოვნა მირვეიზ-მან მოჰკვეთა ვისმე თავი და ეტყოდა აბდალთა: „აჰა მოვკალ მეფე, იყავნ ქონება და საჭურჭლენი თქვენდა, ხოლო კაცნი ჩვენდა:“ ამის მრწმუნებელთა აბდალთა აღიღეს სიმდიდრე და ივლტოდნენ: შემდგომად მოერტყა მირვეიზი მეფესა სპითა და ბრძვეს ძლიერად მეფისათა. არამედ არდვევითა ბანთათა მოჰკლეს მეფე გიორგი ქს. ჩღთ, ქრ. ტყზ, დიდს ხუთშაბათს და აჭუარა ხატნი და ჯუარნი მეფესა მირვეიზ და ფსალმუნი, რომელსა იკითხვიდა ჟამსა მას და წარმოუვლინა უეენსა მეტყველ-მან: „ესრეთ გაცდუნებდა მეფე:“ შერმე მოიქცა უანდაარს და მცველთა ციხისათა მიუთხრა უეენის მიერობა სიკვდილი მეფისა, ამის-თჳს მისცეს უანდაარი და დაიპყრა მან: ესე რა ესმათ ალექსანდრეს ქართველთა დამძიმდენ ფრიად და განევლტვნენცა ყოველნი აღდანნი და უკუმოიქცნენ რა გზასა ზედა ეწიათ სპანი მირვეიზისანი და ეწყოდიან. არამედ მარადის მძლე ექნებოდიან ქართველნი და მოვიდენ ციხესა შინა ლეილ-მაჯნურისასა და მუნ ჰსცნეს მირვეიზისა-გან დაპყრობა უანდაარისა და წარვიდენ გირიშკს. არამედ ეტიკთა შეაცთუნეს და მოიყვანეს უანდაარსვე და მუნ შევიდნენ წალკოტის ზღუდესა შინა. მოვიდნენ და მოერტყნენ სპანი მირვეიზისანი: მაშინ ხუანჯითა სიცბილისათა იერ-მაჰმად ძმა-მან მირვეზისა-მან წარიყვანა ალექსანდრე უანდაარს: შერმე სთხოვეს ქართველთა საჭურველნი და აიძულებდენ მაჰმადიან-ყოფად და დაშენებად

მუნვე: შეუძნდა ესე ფრიად ქართველთა და ღამე გამოსჳრიტეს ზღუდე წალკოტისა, გამოვიდნენ და წამოვიდნენ და აქაცა მრავალ-გზის მოეწია სპანი მირვეიზისანი, გარნა-მრე ექმნენ. არამედ წყალიცა ყანდაარისა შეეკრა სპითა და მოსრულთა ქართველთა, იხილეს რა შეიცურვნეს ცხენნი და ერთ-ხმობით განვიდნენ და იქმნა მუნ ბრძოლა ძლიერი, მოსცა ღმერთმან ძლევა, აოტნეს და მოსწყვიტნეს მრავალნი. კვალადცა წამოსრულთა მრავალ-გზის ეწივნენ, გარნა ქართველნი მძლე ექმნებოდენ: შემდგომად ეწივნენ იგჱ მხედარნი ქართველთა ხუთასთა, ბრძვეს ძლიერად, ძალითა ღჳთისათა მოსრნეს, რამეთუ მცირედნიღა განერნენ ლტოლვით და ქართველნი მოვიდნენ გირიშკს გამარჯვებულნი: არამედ საცთურითავე მირვეიზისათა არა მისცნეს აქაცა ნავნი, შეიცურნეს კვალად ცხენნი და განვიდნენ უვნოდ. არამედ დაშთა კაცი უძლები მუნ კიდესა ზედა, ამას მოუხდნენ ავღანნი, ჰკრა ხრმალი ქვეით-მან და განჰკვეთა ავღანი ჯავშნოსანი სრულიად და შეჯდა ცხენსა მისსა და გამოვიდა იგიცა: ხოლო ავღანთა მიართვეს განკვეთილი ჯავშანი მირვეიზსა და ჰრქვეს: „ამის მოქმედთა არა ძალ-გვიძს ბრძოლა:“ ხოლო ქართველნი შევიდნენ გირიშკის ციხესა შინა და განამაგრეს იგი. მერმე აცნობეს ყეენსა ყოველი ყოფილი: შეუძნდა ყეენსა ფრიად ესე, მერმე უწოდა ქაიხოსროს ძესა ლევანისასა მისცა ქართლი სამეფოდ და სპასალარობა ერანისა, რამეთუ ლევან იყო ფრიად სალმობიერი და ქართველთა მათ წარუვლინა ნიჭი დიდი. არამედ დაუცხრომელ-მან მანქანა-მან მირვეიზ შეიკრიბა იგჱ მხედარნი და მოგზავნა გირიშკს, რათა გარმოდგომილ ჰყონ იგი: მაშინ ქართველთა განიზრახეს გარმოდგომამდე მათთა მიგებება და მათ ზედა დასხმა და მეორეს განთიად დაესხნენ მათ და მოსწყვიტნეს სიმრავლით, რამეთუ აღაშენეს თავთა მათთა-გან კოშკნი და ტყავნი წარმოუვლინეს ბეჟან რატის შვილით ყეენსა:

პთ. მეფე ქაიხოსრო გ წელი ჰმეფა:

ხოლო ქაიხოსრო მეფე, განმზადებული წარსლვად და ამისი მსმენელი იხარებდა. არამედ არდა-რა ინებეს განმზრახთა ყეენისათა წარვლინება ქაიხოსროსი, ვინად-გან მარადის მძლე-ექმნებოდენ ავღანთა ქართველნი: კვალად წარუვლინა ქართველთა ნიჭი და მუნვე მყოფი შაჰმად ყულიხან სარდარ-ჰყეენ და მისცენ სპანი მუნებურნი, რათა მან ბრძოს მირვეიზს: ამან შაჰმად ყულიხან წარუვლინა ალექსანდრეს ყანდაარს წიგნი, რათა გამოვიდეს გამოპარვით, ანუ აცნობოს ვითარ ჯერ-არს მისლვა ყანდაარსა ზედა: ხოლო წიგნი ესე მიართვეს მირვეიზს, განრისხნა იგი და გამოიყვანნა ქართველნი ოცდაათნი და წარჰკვეთნა თავნი. არამედ ალექსანდრე, პაპუნა და ნოდარ იხსნა ძმა-მან მირვეზისა-მან: ამას ზედა შეიკრიბნა შაჰმად ყული-ხან სპანი ყიზილბაშ-ქართველთა და წარვიდა ყანდაარსა ზედა, მისრულსა ეწყო მირვეიზ, სადაც ქართველთავე აოტნეს და მოსწყვეტდიან ურიცხვთა. არამედ ერთ-კერძ ივლტოდენ ყიზილბაშნი და დაუტევენ ქართველნი მათ შორის: მხილველთა ქართველთა უყივლნეს ურთიერთას და გამოვლნეს ბრძოლით და მოვიდნენ ესენიცა გირიკს: ამის-თჳს წარავლინეს ბეჟან რატის-შვილი წინაშე ყეენისა და აცნობეს ესენი სრულიად: მაშინ ყეენმან წარავლინა ქაიხოსრო სპითა ჯილდოთა და ნიჭითა და მოითხოვა სპანი ქართლისანი ქაიხოსრომ: ხოლო ვახტანგ, მსმენელი სიკვდილისა-თჳს, ბიძისა და მამისა ლევანისა, რომელი მოკუდა ქს. ჩღთ, ქრ. ტყზ, მაისს, მწუხარებდა ფრიად და გლოვისა შემდგომად წარუვლინა ძმასა თჳსსა ქაიხოსროს ქართველნი ჩოვმსედარნი და თვით განაგებდა ქართლსა: არამედ ვინად-გან დაამდაბლნა მცველნი ტფილისის თათარნი, განდგნენ და დახშნეს კარნი ციხისა და იწყეს სროლა თოფ-ზარბაზნითა: ესე აცნობა ყეენს ვახტანგ, განრისხნა ყეენი, წარმოავლინა მტარვალნი, მოვიდა და სელ-ხუნდოსანნი მოართვნა ყოველნი ვახტანგს: მერმე

წარიყვანეს ისპაჰანს და პატიმარ-ჰყვნეს ალამუტის ციხესა შინა. ამის-თჳს არღა-რა იყო ტყვის-ყიდვა: კვალად ნაზარალი-ხან, ვითარცა როსტომ მეფე, მრავალ-გზის წარუვლინებდა ყეენსა ტყვეთა, არამედ ვახტანგ, უკეთუ არა მოითხოვდა ყეენი არა წარუვლენდა, მასცა უმეტეს მოსყიდულთა:

ხოლო მირვეიზ-მან, მცნობელ-მან წარსვლისა ქაისოსროსა-მან, გამოუტევა ალექსანდრე და მუნ მყოფნი ქართველნი, მოსცა გვამიცა მეფისა და მხევლნი *) მისნი. კსე მოვიდენ გირიშკს, მუნიდამ წარმოჰყუნენ სრულიად ქართველნი და მოვიდნენ მაშათს: ესე ჰსცნა ქაისოსრო სპასალარ-მან და უბრძანა ქართველთა კვალად მოსვლა გირიშკსვე. არამედ მირვეიზ-მან, რა ჰსცნა ქართველთა მისლვა გირიშკსვე შემოიკრიბნა სპანი და მოადგა გირიშკს გარნა სიმრავლისა-გან სპისა მისისა ვერღა-რა იკადრეს ველსა ზედა ბრძოლა ქართველთა და განამაგრეს ციხე ქალაქი ოთხ-თთჳე, გარნა დამშვიდნენ, რამეთუ ჴორცი ვირისა ლიტრა სამ-მინალთუნად ისყიდოდა (აქა ისილე ზაკულება, რამეთუ მირვეიზი არსენს დოლენჯის-შვილს მოლოზონს უვლინებდა საკმაოსა ფქვილსა): ესმა სპასალარს შეჭირვება გირიშკისა წარმოავლინა ხან-მაჰმად ჳ მხედრითა შეწევნად მათდა: ხოლო მიმავალს ეზრახა ამას მირვეიზი. „უწყი რამეთუ არს მტერი ჩემი სპასალარი, ამის-თჳს გენდობი შენ, დამიურვე წინაშე ყეენისა, რათა შემინდოს და მოვიდე შენთანა.“ მსმენელ-მან ხან-მაჰმად განიხარა და შურით სპასალარისათა არღა-რა განიხილა ზაკულება. არამედ მიუმცნო: „მოველ და ჰყო ყოველნი ნებანი შენნი:“ დაუტევა გირიშკი მირვეიზ და დილასა მივიდა მას ზედა: მხილველთა სპათა ყიზილბაშთა იწყეს აღმხედრებად, რათა ბრძონ. არამედ აყენებდათ ხანი იმედებული პაემნისა: მაშინ მიეტევა მირვეიზი სპითა და მოსწყვიტნა სრულიად, რამეთუ ვერ-ვინ განერა თვინიერ ზაალ ლორთქიფანის-ძე და არეშის-შვილი, იგინიცა სიმხნითა თვისითა. ხოლო მირვეიზი გა-

---

*) უნდა მხლებელნი:

მარჯვებული მოადგა კვალად გირიშკსავე და მიუთხრა ესე ყო-ველი ქართველთა და მოითხოვა სეხნია ციცი-შვილი მძევლად. „და წარვალ ყანდაარს:“ ადუძნდათ ქართველთა და არა ინებეს. არამედ სეხნიამ დასდვა თავი მათ-თჳს, რათა განერნენ იგინი სიკვდილისა-გან და მისცეს სეხნია და წარვიდა მირვეიზი. გარნა დაუტევა ნუზლი თვისნი ყოველნივე მათ:

ხოლო ვახტანგ განაგებდა წინა თქმულთა ქართლსა ნადიმობდა და ნადირობდა ზამთარს ყარაია სომხითსა, შემოდგომა-გაზაფხულს გორს და ტფილისსა, ზაფხულს თრიალეთს შამბიანსა-ზე: გარნა მოკუდა ძმა მისი თემურაზ ქს. ჩლი, ქრ. ტჟც, დეკემბერს ზ, დამძიმდენ ყოველნი და იგლოვეს ჟამამდე: ხოლო სპასალარი მოვიდა მაშათს, მაშათიდამ ფარას, მუნ მოერთო იესე ძმა თვისი სპითა ქირმანისათა: მაშ.ნ მოეგზავნა მირვეიზს და მოეთხოვა სპასალარისა-თჳს სახსარი სეხნიასი და განუტეოს იგი: გარნა სპასალარ-მან რიდითა ყეენისათა ვერ იკადრა ამისო ყოფა და ამის-თჳს წარკვეთა თავი სეხნიას მირვეიზ-მან: ესე შეუძნდა სპასალარსა, მივიდა და დაიბანაკა მდინარესა ზედა ყანდაარისასა და იმიერ კიდესა დასდგა მირვეიზი სპითა. მუნ სცნა მირვეიზ-მან, რამეთუ მოვლენან სპასალარისა-თანა აბდალთა სულტანი შეწევნად სპითა. მაშინ დაუტევა მუნვე იერ-მაჭმად ძმა თვისი, თჳთ წარვიდა და დაესხა და მოსწყვიტნა წ მხედარნი აბდალთა და წარმოვიდა: ხოლო დილასა განაწყვა სპასალარ-მან მარჯვენით იესე ძმა თვისი, მარცხენით ალექსანდრე და შევიდნენ შდინარის ფონსა. არამედ ავღანთა იწყეს თოფთა ზამბურაკთა სროლა. გარნა განვლო ალექსანდრე-მ ცურვითა ცხენთათა სპითა და ივლტოდნენ ავღანნი განსლვას იესესასა, ეწივნენ და მოსწყვიტნეს მრავალნი: ხოლო იერ-მაჭმად ვერღა-რა წარმვლელი შევიდა კლდესა ბაბაველისასა და მოერტყნენ გარს სპანი ყიზილბაშნი: კვალად დაამშვრალი მირვეიზი მომსწრაფებელი სპათა თვისთა თანა და ამისი მხილველი ივლტოდა ყანდაარად: იხილა იგი ალექსანდრე-მ და მიეტევა მირ-

ვეიზს. ხოლო იგი ლტოვილი შევიდა ციხესა რასამესა შინა შემუსვრილსა: მაშინ ალექსანდრე ლამოდა მიტევებასა ციხისასა და გამოყვანებასა მისსა. არამედ განაზრახეს სპასალარი ყიზილბაშთა: „არს მირვეიზი მანქანი, არა არს ესე მირვეიზი. არამედ რა მივუტევოთ, მზირ-ყოფილი იგი გვემეთების და მოუწყვეტს სპათა ჩვენთა:“ ესე ისმინა სპასალარ-მან და მოუწოდა ალექსანდრეს მის-თანა. გარნა ალექსანდრე დაამტკიცებდა ყოფად მირვეიზს და მიტევებასა მას ზედა. არამედ აიძულებული წარმოიყვანეს ალექსანდრე და მოუდგინეს ციხესა მცველნი გარემოს: ამასვე დამესა გამოვიდა მირვეიზი და შევიდა ყანდაარს. ეგრეთვე იერ-მაჭმად დამე აოტნა სპანი ყიზილბაშნი და შევიდა იგიცა ყანდაარს: შემდგომად სცნეს, რამეთუ მირვეიზი იყო იგი და დამძიმდენ ფრიად, რომლისა-გან შეუდგა ბოროტი ქვემო-თქმული: ხოლო მეორეს დღესა მივიდა სპასალარი და დასდგა ძირსა ყანდაარისასა და გონებდეს მირვეიზის გამოსვლასა. არამედ არა გამოვიდა: მერმე წარავლინა სპასალარ-მან სულტანი შარბაშარისა: ამას მისრულს ეწყო მირვეიზი, აოტა. მხილველი ესე და ალექსანდრე მიეტევნენ და აოტნეს მირვეიზი და მოსრნეს სიმრავლითა, რამეთუ კართა ზედა ციხისათა მოსწრიდიან თავთა და შემოიქცნენ გამარჯვებულნი, დიდით მწუხრამდე მბრძოლნი: გარნა იყო სამ-თთუე მარადის ბრძოლა და მოისროდნენ იმიერ და ამიერ სიმრავლითა: არამედ მოუჭრნესა გზანი ყანდარს. გარნა საზრდელთა სიმრავლითა უჭირვოდ იყო მირვეიზი:

შემდგომად შეედვათ სენი მუცლისა ყიზილბაშთა და ქართველთაცა და მოკლება საზრდელთა: ესე იხილა მირვეიზ და შეჰკრნა გზანი და მოსრულთა მენუზლეთა ყიზილბაშთა სრვიდა: ამისი მხილველი მირ-სამანდარ ჰაემნით აღმთქმელი სპითა მოსლვად წინაშე სპასალარისათა არღა-რა მოვიდა და არცა-ღა მოსცა საზრდელნი: ამის-თჳს შემწირდენ სპანი სენითა და უსაზრდელობითა. ხოლო მირვეიზი განამხნობდა სპათა თვისთა: შემდგომად წარმოავლინა მცირედნი და წარმოუდგა თვით უკან

ფარულად; ამათ ეგვეთნეს ყიზილბაშ-ქართველნი, ვინ ვის ას-
წრებდენ და ივლტოდნენ ავღანნი. არამედ რა მივიდნენ სიმარ-
ჯვესა, ამათ მოუხდა მირვეიზი, აოტნა ჩვენნი და მოსრნა სი-
მრავლითა. გარნა სიმხნითავე ქართველთათა განერნენ ნეშტნი,
გარნა მიერით-გან დაეცათ ზარი ყიზილბაშთა და ვერღა-რა შე-
მართვიდიან ავღანთა: გამოვიდა კვალად მირვეიზი და ბრძო-
დნენ. არამედ მირვეიზი სიმაგრესა შინა მყოფი, უკეთუ ამჯო-
ბინოს გამოვიდის ბრძოლად და უკეთუ არა ბრძოდის მუნიდამ:
შეუხდნენ მუნ ქართველნი და მივიდა სპასალარიცა შველად,
სძლეს მირვეიზსა და მოსრნეს სპანი მისნი. გარნა შემაგრდნენ
ქვეითნი ავღანნი კლდეთა და ისროდენ თოფთა: მაშინ მოვი-
და ყიზილბაში ვინმე მეტყველი: „ბრძანება არს სპასალარისა,
აცადეთ ბრძოლა და უკუმოიქეცით:“ მსმენელთა ყიზილბაშთა
დაუტევნეს ქართველნი და წარმოვიდნენ: ამისნი მხილველნი
ავღანნი კვალად მოეტევნენ და მოსრნეს მრავალნი, შერმე მო-
კლეს ალექსანდრე მხნედ მბრძოლი. ამის-თვის შეშინდნენ
ფრიად ყიზილბაშნი და აზრახეს სპასალარსა, რათა უკუნ-იქცეს
და განიმრავლოს სპანი და კვალად მოვიდეს და ბრძოს მათ,
ვინაიდ-გან განმრავლდა სენი და სრვა და სიყმილი: ჰსცნა ესე
მირვეიზ-მან და მოუვლინა ზავისა პირი სპასალარსა. „უკეთუ
წარსვიდე არა რაი გევნოს ჩემ მიერ და უკეთუ მოგცეს კვალად
სპანი ყეენ-მან მოვედ“, ამის-მან მრწმუნებელ-მან სპასალარ-მან
ბრძანა დამე აყრა, და იესე განაჩინა, რათა არა განუტეოს სპანი.
გარნა ბარგნი: მაცთურ-მან მირვეიზ ჩამოგზავნა მეთოფენი და
იწყეს სროლა თოფთა: ამისნი მხილველნი მდედრნი ყიზილ-
ბაშნი ივლტოდენ. ეგრეთვე იესე-მ არღა-რა მიხედა ძმასა თვი-
სსა ივლტოდა იგიცა და დაუტევა სპასალარი მცირედითა სპი-
თა. ხოლო სპასალარ-მან არა ინება სივლტოლვა და მოეტევა
მირვეიზსა, ეგვეთა სპასალარი მცირედითა, მოსწყვიტნა და აოტ-
ნა იგინი: არამედ იხილნეს სპანი ყიზილბაშთა ლტოლვილნი
ზეიდამ აგმართა, უყივლეს სპათა თვისთა გაქცევა მათი, უკუ-
მოიქცნენ კვალად და მოეტევნენ სპასალარსა. გარნა მხნედ გა-

მოისწნდა სპასალარი, რამეთუ მოსრნა მხედარნა სამნი. არამედ მერმე სცეს ქქზსა ორთლნი სპასალარსა და მოკუდა. ქს. ჩღია, ქრ. ტჳთ, ოკდომბერს კჱ: შემდგომად მოიწყუნეს აგდანნი, მოსწყვიტნეს ყიზილბაშნი და აღიხუნეს სრულიად სიმდიდრენი და ალაფნი მათნი. ხოლო იესე ქართუელი-თურთ მოვიდა გორიმკს და მუნიდამ ისპაჰნს:

ხოლო ვახტანგ გამგე ქართლისა შემდგომად გლოვისა იშუებდა და ნადირობდა წინა-თქმულთაებრ: კუალად აღიშენდრა სპითა შესლუად თუისით და შევიდა და შემუსრა ვ კოშკნი, მოწყუა და მოსტყუენნა ურჩნი, ჩაყლო ხრამაკა და შემოვლო უდე-ლის-ხევი და გარდმოვლო ქედელასა ჩედა და მოვიდა გუდართს და გუდართლა-მ ქართლს გამარჯუებული ქს. ჩღია, ქრ. ტჳთ, დაიპყრა დუალეთი და დასდვა ხარკნი და გორს მდგომი იშუებ-და სხვისა განმზრახი:

ქ. მეფე ვახტანგ ვ წელი ჭმეფა:

მაშინ მოუცნო შაჰ-მან სიკუდილი ძმისა თვისისა და მოეცა ქართლი მის-თჳს: შეუძნდა ფრიად ვახტანგს და წარვიდა ტფილისს. ხოლო იგუნ განიზრახეს განზრახვა წარსვლა წინაშე ყეენისა. ესე ირწმუნა და მიუწერა ყენსა წინაშე მისსა ყოფა: ამისთჳს აქორწინა ასულნი თვისნი თამარ თეიმურაზს ძესა ერეკლე მეფისასა, ხოლო ანუკა აბაშიძე ვახუშტის: შემდგომად მოვიდა მეჯმანდარი ყეენისა მიმწოდებელი: მაშინ დაუტევა ძმა თვისი სვიმონ გამგედ ქართლისა და დედოფალი და ძენი თვისნი დაადგინა გორს და თვით წარვიდა მცირედითა კაცითა, ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, აპრილის კგ. არამედ მისრული წინაშე ყეენისა პატივცემულ იქმნა დიდითა პატივითა ყეენისა-გან და შეყუარებულ ფრიად ყეენისა-გან სიკეთისა მისისა-თჳს და უთქმიდა მაჯმადიანობასა და უქადებდა ნიჭსა დიდსა და მსწრაფლ-გამოტევებასა. არამედ მან არა თავს-იდვა, მეტყველ-მან: „მე მოველ,

რათა არა დამართონ მტერთა და შეარყუს ქართლი. გარნა არიან ძმანი ჩემნი მაჰმადიანნი და რომელნი გნებავს წარავლინე და მე ვეყო წინაშე შენსა:« მაშინ ინება ყეენ-მან წარმოავლინება ვახ-ტანგისა სჯულითავე თვისითა. არამედ არა აყოვნებს ომარსა, განმზრახთა თვისითა და არცა ინება იესე-მ ნებითა ვახტანგისა-თა წარმოსლვა: ხოლო ვინათ-გან მაჰმადიანთა შინა ცოლვად სჩნდათ სარჯის მიცემა და მისხურება ქრისტიანეთა და მეფეთა ქართლისათა მრავალნი ჰყვათ მოხარკენი და მსახურნი მაჰმა-დიანნი, ამისთ-თჳს უფროს მაჰმადიან ჰყოფდენ მეფესა: ხოლო ნიჭნი იყვნენ მათნი წინა-თქმულნი დაუთხანისა, და მოსრულისა და წარმოსრულისა და ვიდრე ქცევანთა მათთა იყვნენ წარსაგე-ბელნი ყოველსავე მათნი და სამ-დღე მუნ მოსრულსა და სამ-დღე გამოტევებულსა მსახურებდენ და მოართმიდენ სანოვაგესა სამხრისა და სერისასა ყოველსავე ყეენისასა ჭურჭლითავე მი-სითა: ხოლო სვიმონ მასვე ქორონიკონსა მოიყვანა დაწინდული ქაიხოსროსი ასული ბარძიმისა ცოლად და იქორწინა, მომტკი-ცებისა-თჳს გიორგი ერისთვისა და იწყეს ძებ-გამოხედვებად ვახტანგისა:

ამასვე ქორონიკონსა, აგვისტოს ბ იშვა ძე ვახტანგისა გიორგი გორს დედოფლის რუსუდანისა-გან: ხოლო იესე-მ ადე-დგინა ვახტანგს ძმასა თვისსა ტფილისის გუშაგნი, რომელნი იყო თოფჩიბაში და შეასმენდენ ყეენსა დაწვისა ყორანისათა და სხვითა მრავლითა უჯეროთა მაჰმადიანთა ზედა: ამის-თჳს მოგ-ზავნა ყეენმან ხოლოთვა ტფილისს, რათა სცნას, რა ბოროტი უქმნიეს მაჰმადიანთა ზედა ვახტანგს. არამედ იდუმალ ამცნეს ხოლოთვას. უკეთუ იცეს ჟამი თვით დაიპყრას ქართლი და სვი-მონ მუნ წარავლინოს: მოსრულის ხოლოთვას-თანა შეიზრახნენ სვიმონ და მთავარნი ქართლისანი ვახტანგის ბოროტსა ზედა, რამეთუ რაჟამს დაიპყრა ვახტანგ ოვსეთი და განიწყო მცველნი თვისნი, მიერით ეშინოდათ გიორგის და დაუთხანს ერისთავთა მამულთა მათთა დაპყრობისა-თჳს. ამის-თჳს მოუწერეს ყეენსა: »არა გვნებავს ვახტანგ. არამედ მოგვივლინე იესე:« ესე უცხო,

რამეთუ ქრისტესთჳს აიძულებულისა ვახტანგისა-თჳს ნება-მოწმობა სცეს კათალიკოზმან, ეპისკოპოსთა და სამღჳდელოთა-მან: ხოლო ამისა მეოფელთა განკიცხეს ხოლოვა და წარივლტოდა ისპაჰანსვე: არამედ ამ ჟამებთა იყო მომსრველი ჟამი ფიცხელი, მკალი მომწყამელი, რამეთუ მფრინალთა დაახნელიან მზე მზე და სიყმილი ძლიერი და სვიმონ მართვიდა უფროს მოხვეწით და არა შეიშინეს ღუთისა. არამედ ჰყვეს ესეცა: შეიპყრა სვიმონ კათალიკოზი დომენტი ზაკვით და წარმოუვლინა ბაქარს, რათა აღმოჴადოს თვალნი. გარნა არა ჰყო ესე დედოფალმან რუსუდან და იყოფოდა მათ-თანა პატივითა: ხოლო ყეენსა რა ესმა ვახტანგისა-თჳს ესენი აღუძნდა და არა ინება ეგრეთ. არამედ ომარათა-გან იძულებულ-მან წარმოავლინა იესე მეფედ ქართლისად ნიჭითა. ვინად-გან აღეთქვა იესეს ყეენისა-თჳს წარვლინებად დედოფალი და ძენი ვახტანგისანი და ხუთასნი ქართველნი ცოლ-შვილით, რათა დაასახლოს ფარაბადს:

ქა. მეფე იესე, ბ წელი ჰმეფა:

მოვიდა ესე იესე წოდებული ყეენისა-გან ალიყულიხან ტფილისს ქს. ჩღიდ, ქრ. უბ, და იყო ფრიად მიქცეულ მაჭმადიანობასა ზედა**) და მქცევი მათებრ, მდიდარი და ამაყი: ხოლო დედოფალი და ძენი ვახტანგისა წარვიდენ რაჭას და გა-

---

*) აქა ისპაჰნს ყოფასა შინა მეფე-მან ვახტანგ ისწავა და სთარგმნა ქართულად სპარსული იზიჯი, წიგნი ვარსკულავთ-მრიცხველობისა და ცის-ქმნულებისა:

**) შენიშნულობა დიმიტრი ორბელიანისა. „მიკვირს შენის გონიერებისა-გან ამ ამბის მწერალო და უსამართლოდ მაყივნებელო ბიძისაო, შენვე იტყვი ფრიად მიქცეულ იყო მაჰმადიანთ რჯულზედაო და რომელ თათარს უნათესავებია ბებიის ძმის-წული და დედედის ბიძის-ცოლი და ოთხმოცდა ათის წლის ამირეჯიბის ნაცოლარი თოთხმეტის წლის ქალი, წარმკითხველთ განსაჯეთ.

მოუტევეს კათალიკოზი დომენტი: მისრულსა იესე-მ პატივ-სცა და დაადგინა კვალად კათალიკოზად: შემდგომად მიუწერა იესე-მ ყეენსა: „უკეთუ არს წინაშე შენსა ვახტანგ ვერა ვჰყოფ ბრძანებულსა, არამედ წარავლინე პატიმრად:“ შეუძნდა ყეენსა, რამეთუ უყვარდა ფრიად: მერმე მოუწერა ვახტანგს ტკბილად: „წარვედ პატივით ქირმანს, ვფუცავ, რამეთუ მსწრაფლ გამოგი-ყვანო კვალად, პატივს-გცე და მოგანიჭო მრავალი:“ და წარვი-და დიდითა პატივითა, ვითარცა პატრონი მათი*). ხოლო იესე მშვებელი და განმცხრომელი უწესოებითა ერმათა თანა და უგ-ვანითა მღერათა. გარნა მქცევი დიდებულად წაგვარა ცოლი დე-დის ბიძისა თვისისა ქაიხოსროს ამირეჯიბს ბებიის ძმის-წული თვისი, ასული ერასტისა და შეირთო თვით ცოლად: ამხილეს კათალიკოზ-ეპისკოპოსთა და უმეტეს იოანე სააკაძე-მ გარეჯის ბერთუბნის მამა-მან, კაც-მან ღირს-მან. არამედ მან არა ისმინა მეტყველ-მან: „ვარ მე მაჰმადიან, ესრეთ ჯერ არს ჩემდა.“ შემდგომად მოიყვანა ერეკლე მეფის ასული ელენე ცოლად ქს. ჩღიე ქრ. უგ, და იქორწინა დიდებით. გარნა არა კმა სა-ყოფელ:

ამ ჟამთა გამოვლეს ჭარელთა კახეთი, მოვიდნენ ხუნანს, მოსწყვიტნეს დაბნებნი და მოსტყვევნეს და წარვიდნენ. ამას ზედა სთხოვეს იესეს კახთა შეწევნა: ამან წარუვლინა სპასპეტი ლუარსაბ საბარათიანოთი. შემდგომად მოვიდა ლუარსაბ ლტო-ლვილი და მოწყვეტილი წინაშე იესესა. მერმე წარუვლინა ამილახორი ავთანდილ ზემო-ქართლითა, მივიდა ესე საგარეჯოს, არამედ ესეცა მოიქცა უქმი: ხოლო ვინაჲ-გან ვერღა-რა ადას-რულა იესე-მ დავედრული ყეენისა: მაშინ მოიყვანა ყეენ-მან ვახტანგ, მისცა ქართლი და სპასალარობა ერანისა და მიაქციეს სჯულსა მათსა ქს. ჩღივ, ქრ უდ და წარმოავლინეს თავრიზს, რათა წარავლინოს სპანი ხორასანს და მოსცეს განმგეობა ქა-

*) მეფე ვახტანგ აქ ქირმანს ყოფასა შინა სთარგმნა სპარსულისა-გან ქართულად ქილილა დამანა:

როლისა ბაქარს ძესა მისსა და წარმოავლინეს მტარვალი, რათა შეიპყრას იესე და მისცეს ბაქარს პატიმრად. რამეთუ მოეთხოვა მეფესა ვახტანგს ეგრეთ: ხოლო ბაქარ მოვიდა იმერეთიდა-მ მცხეთას, რამეთუ ტფილისს იყო მომსრველი ჟამი და იესე განვიდა კახეთს: წარავლინა მტარვალი ყეენისა ბაქარ, რათა მოიყვანოს იესე. არამედ კახთ-ბატონ-მან იმანყულიმ არა სცა ნება: ესე აუწყა მამასა თვისსა ბაქარ და მეფე-მან ყეენსა: განრისხნა ყაენი და წარმოავლინა მურდარი თვისი: ესე მოვიდა, შეიპყრა იესე, მოიყვანა და მისცა ბაქარს. ხოლო ბაქარ პატიმარ-ყო ტფილისს სასახლესა შინა: გვალად ბრძანებითა მამისათა შეიპყრა სპასპეტი ლუარსაბ. არამედ იხსნა ესე დედოფალმან რუსუდან. გვალად შეიპყრა მუხრანის-ბატონი ერეკლე და აღმოხადნა თუალნი და მისცა მუხრანი ლევანს ძესა პაპუასასა. გვალად მოკლა პაპუნა ლიასამიძე, რომელი იყო მაშფოთებელი ძმათა და სხვანი რომელნიმე ქუსორია-ჰყვეს და ესე ყოველი ჰყო ბრძანებითა მამისათა:

ქბ. მეფე ბაქარ, ბ წელ-ნახევარი ჰმეფა:

არამედ ვინადგან ჰგონებდა მეფე ვახტანგ წარსლვასა ხორასანს, ამის-თჳს ჰკადრა ყეენსა, რათა მისცეს მეფობა ქართლისა ძესა თჳსსა ბაქარს: უსმინა და მოსცა და მიაქციეს ჰსჯულსა მათსა, მხოლოდ სიტყვითა და არა საქმითაცა გოგორისა ზედა მეფოდ ქს. ჩღიზ, ქრ. უდ: ხოლო ზაფხულსა ამას გამოვიდნენ ლეკნი ჭანელნი სულხავით და მხედარნი. ამათ მოსტყვევნეს ბოლნისნი და ქციის-ხევნი თავ-მრეჯვლამდე: მცნობმან ბაქარ წარავლინა ბიძა თვისი სვიმონ (რომელი ჰკლოდვდა, რამეთუ მოისრნეს ცოლ-შვილნი და მსახურნი მისნი მომსვრელისა ჟამითა, რომლისას იტყოდნენ გრულდვითა კათალიკოზისათა ყოფასა): მივიდა სვიმონ სამასითა ოდენ მხედრითა ნაზარას სოფლის-ბოლოს, მოეტევნენ ლეკნი და მოერტყნენ გარ-

არამედ შემდგომად თოფთა ცემისა უკვეთნენ ქართველნი სის-ქესა მათსა და აოტნეს და სრვიდიან, ვითარცა ნადირსა. გარნა სიმრავლითა ლეკთათა დაიფანტნენ ქართველნი: იხილეს ესე ჭა-რელთა, მოიქცნენ ერთ-კერძო და მოსრნეს ქართველნი და აოტ-ნეს სრულიად, მოჰყვენ მარნეულის გორამდის და უკუნიქცნენ, განვლეს ყარაია მოუბულთა, არამედ მოისრნენ უმრავლესნი სიც-ხე-უწყლობითა და მიერით ვერღა-რა იკადრეს რბევა ყამამდე: ხოლო მიუდო რა ბაქარ სახლთხუცობა დათუნას ქსნის-ერისთავ-სა და მისცა ელიზერის ძესა ქაიხოსრო ლომბინასასა, მაზეგ-ბეჟო-ესე დათუნაში და უკუდგა: ამის-თჳს წარავლინა ბაქარ ძმა თჳისი ვახუშტი მას ზედა და მისლვასა მისსა მოკლა დათუნა ერის-თავი. ხოლო ძენი მისნი წარვიდნენ კახეთს, და დაიპყრა მამუ-ლი მისი ვახუშტიმ. არამედ მანშე ძე დათუნასი წარვიდა წინა-შე ყეენისა ყაზმინს და მეფე ვახტანგცა მიეწოდა ყეენსა მუნ წინაშე თვისსა თავრიზიდამ: მოსრული მანშე ითხოვა მეფე-მან ვახტანგ ყეენისა-გან, მოსცა ყეენ-მან და პატიმრად წარმოუგ-ზავნა ბაქარს ძესა თჳსსა, ესე ბაქარ-მანცა პატიმარ-ჰყო ტფი-ლისს. ხოლო შემდგომად ნებითავე ვახტანგ მეფისათა მიუხუნა სპასალარობა ყეენ-მან და წარმოავლინა ქართლს, რათა განაგოს საქმე ლეკთა:

მეფე ვახტანგ, ე წელი აწ ჰმეფა:

შემდგომად მოვიდა მეფე ვახტანგ ტფილისს ქს. ჩლათ, ქრ. ჳს, დასჯდა ტახტსა ზედა, შეჰფიცეს ყოველთა ქართველ-თა მეფობისა მისისა მტკიცედ ერთ-გულებასა ზედა და დალო-ცეს ყოველთა მეფედ და მიულოცეს და გარდააყარეს ოქრო და ვეცხლნი მრავალნი დიდებულთა, წარჩინებულთა, აზნაურთა, კა-თალიკოზ-მან და ეპისკოპოზ-არხიმანდრიტთა (არამედ ესე წესი ძველითვე იყო საქართველოსა და უფოვლიან ყოველთა ერთა ტფილის და მიერით უხმობდენ მეფედ და თვინიერ მისსა არა):

ხოლო იყო სისრული და განცხრომა დიდი მოსვლისა-თჳს განტანჯვისა და განაგებდა გმოიღად: მაშინ შეიპყრა ძე ქამარ-ბეგისა სომხითის მელიქი და დასვრიტა თოფითა, კვალად ბაგრატ ციცი-შვილი პაპუნა, ყუმაშიძე და პლატონ, ესენი იხსნა კათალიკოზ-მან სიკუდილისა-გან და გაჰყიდეს ოსეთს ოქროთა ზედა:

ხოლო ვინად-გან აქუნდა დაკვდრებული მეფესა ყეენისა-გან საქმე ლეკთა და ლეკნი აოხრებდნენ არა-თუ კახეთს. არამედ განჯას, ბარდას და შირვანს. ამის-თჳს შეიყარნენ მუხრანს მეფე ვახტანგ და კახ-ბატონი იმამყული, ზავ-უყვეს და აღუთქვა ვახტანგ წარვლინება სპისა კახეთს: შემდგომად გაზაფხულს წარავლინა საბარათიანოს სპითა ერასტი ყაფლანის-შვილი. ამან დაჰყო კახეთს თთუე სამი, არ აბრძოლეს კახთა და მოიქცა ტფილისვე უქმი: შემდგომად განივლტო შანშე და უკუდგა მამულსა თჳისსა. ხოლო მეფე-მან წარავლინა მას ზედა ბაქარ ძე თჳსი ქსანსა ზედა და ვახუშტი ლიახვსა ზედა, შეუვიდნეს ესენი და წარუხვნეს ყოველნი. არამედ ჯურთას აოტნეს მცირედნი სპანი და განმაგრდა თჳთ შანშე: ამის-თჳს მიუწოდა მეფე-მან იმერთა, მოვიდა რაჭის-ერისთავი შოშიტა, აბაშიძენი სვიმონ და ლევან სპითა, შეუსხდა მეფე ჯურთას: იხილა ესე შანშემ ხრმალ-კისერ-კიდებული მოვიდა წინაშე ბაქარისა, ამან მოიყვანა მამისათანა, უკმოიქცა მეფე ტფილისს და განუსხუნა იმერთა ნადირობა-ნადიმობითა, ანიჭნა დიდნი და განუტევა, და შანშეცა წარატანა მათ ქამადმდე: არამედ კვალად განივლტო შანშე და განმაგრდა ჯურთას. ამ ჟამსა წარმოევლინა ყეენს შირვანის ხანი შეველად კახთა. ესე რა მოვიდა მაქს დაესხნენ ჭარელნი, მოკლას ხანი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი. ამის-თჳს მოუმცნო ყეენ-მან მეფესა შემუსრვა ჭარისა და მეფე სრულიად შეკრებული სპითა ქართლისათა წარვიდა. ხოლო კახთა მიიყვანეს მე ღდე მაღარს. მუნ ევედრნენ ჭარელნი მეფესა, რათა შეიწყალოს და დაუმორჩილნენ, ვითარცა ნებავს: მაშინ მოვიდა ყეენიდამ ბეჟან თოქალოთოანი, რათა უკუნიქცეს მეფე მათ-გან, უკუმოქცეულ-მან მოინადირა ყარაიაღს და მოვიდა ტფილისს:

ხოლო გაზაფხულს შემოიკრიბა სპანი მეფე-მან, მივიდა და დასდგა ზებუყურს. მხილველი მანშე ფრიად ვედრებული და ხრმალ-კისერ-კიდეული მოვიდა წინაშე მეფისა, მფიცარი ერთ-გულებასა ზედა, შეუნდო მეფე-მანცა და მისცა მამული მისნი სრულიად, მუნიდამ მოვიდა მეფე გორს, მუნ მოვიდა კაცი ხონთქრისა, რამეთუ ვინად-გან ამან წარავლინა დის-წული თვისი ალექსანდრე ახალციხეს ნიშნით სამეფოდ იმერეთისად. ამის-თჳს მოემცნო, რათა მწე-ეყოს მას: ისმინა მეფე-მან და წარავლინა ვახუშტი მწედ მისად, ხოლო ზამთარსა ესმა მეფესა მოსლვა ლეკთა, შეკრბა და დადგა ხუნანს, რამეთუ განჯასაც ბრძოდა სულხავი, მუნიდამ წარავლინა სპანი და განარინა განჯა მათგან, არამედ აზნაურთა ჰგონეს ყანდაარს წარსლვა და ინებეს მუნ შფოთი, შეიპყრნა მეფე-მან ზოგნი მოჰკლნა, ზოგნი სტანჯნა, სხვანი უმკვიდრო ჰყვნა: ხოლო განძლიერდნენ ავღანნი და ძე მირვეიზისა შაჰ-მამუდ მოვიდა ისპაჰანს ჯ მხედრითა. მაშინ განვიდნენ ომარნი, ბეგნი და სპანი რჯ̃ ბრძოლად მისა, ამათ ემვეთა მაჰმად, აოტნა ყიზილბაშნი და მოიკლა ძმა მეფისა ყულარაღასი როსტომ, მხნედ მბრძოლით ყულით, მოსწყვიტნა სპანი და მოადგა ისპაჰანს ქს. ჩლკბ, ქრ. უი, მარტს:

მაშინ მოუწერა ყეენ-მან მეფესა, რათა მწე ექმნეს. მპალად მოადგნენ განჯას ლეკნი, განჯელნიცა ევედრებოდნენ განრინებასა: კვალად მოვიდა წარმოვლინებული რუსთ-ხელმწიფისაგან მამუკა, რათა მივიდეს მეფე მის-თანა, ოდეს გამოვიდეს სპარსეთს: ამის მცნობს ხონთქარს მოემცნო მეფისა-თჳს, რათა ექმნეს მორჩილ მას: ესე განიზრახა მეფე-მან მთავართა-თანა ქართლისათა. არამედ ამათ არა ინებეს წარსლვა ისპაჰანს, რამეთუ დაშთების ქართლი უპატური და არიან მტერნი მრავალნი: გარნა დაასკვნეს განრინება განჯისა და წარვიდნენ განჯასა. არამედ რა მივიდა მეფე შანქორს სცნა სულხავმან, მოეცალა განჯას და წარმოვიდა თვისად, მოეგება განჯის-ხანი მოუძღვა განჯას და უძღვნა მრავალი და ევედრა ელთა თვისთა დამორჩილებასა: წარავლინა მეფე-მან სპანი, მოსრნეს ურჩნი და დაუმორ-

ჩილეს ხანსა. მერმე შემოიქცა და მოვიდა ტფილისს მეფე მა-ისს: ხოლო აგვისტოს კოყორს მეიოვს მოუვიდა მეფესა უფე-ნისა-გან თაჯი და ჯიღა, ხმალი და ხანჯალი მოოჭვილნი და სპასპეტობა ადრიბეჟანისა, რათა დაიპყრას შირვანი, რამეთუ აქჳნდა ლეკთა დაპყრობილი: კვალად მოვიდა თურქისტანის შვი-ლი ბაადურ დიდის პეტრეს იმპერატორისაგან, ვინად-გან გა-მოსრულ იყო სოლასს, რათა მივიდეს შირვანს მეფე მის-თანა: კვალად მოვიდა დესპანი ხონთქრისა დამორჩილებისა მისისა-თჳს. არამედ განუტევნა ყოველნი და ადირჩია რუსთ-მეფე, რა-მეთუ ჰგონებდა განთავისუფლებასა ეკკლესიათასა და ძალსა ქრი-სტეანობისასა: ამის-თჳს შეკრებული სპითა წარვიდა განჯას, მისცა ყაზახის ხანსა ყაზახი და მოუწოდა. არამედ გასთ-ბატონი მაჰმად-ყულიხან იდგა ყაზახს და მოემცნო მეფისა-თჳს: »რამე-თუ ჩემდა მოცემულ არს ყაზახი უფლისა-გან, აწ ჯერ არს თქვენ-განცა არა მიხმად იგი. არამედ მე მოგცნე სპანი მისნი:« ამის-თჳს ნები ჰსცა მეფე-მან, გარნა ითხოვა სპა მუნებური და დაასკვნეს შეყრა და ხილვა ურთიერთთა გატეხილ ხიდსა ზედა: ხოლო მეფესა ძმა თვისი იესე პირველვე გამოეყვანა პატიმრო-ბიდამ და მისცა მუხრანი და მსაჯულთ-უხუცესობა: ამას აქვნდა კვალად მანკიერება და რომელთამე ქართველთა და არა ინებეს შეყრა მაჰმად-ყულიხანისა და მეფისა შფოთებისა-თჳს, ზრახვითა ამათით განვლო ღამე გემი-ყაიას მტკვარი მაჰმად-ყულიხან და მივიდა საგარეჯოს და არცა-ღა მოსცა სპანი მეფესა და იქმნა მათ შორის ამის-თჳს შური: ხოლო მეფე ვახტანგ მივიდა გან-ჯას და დაჰყო სამ-თთჳე მუნ და ვერა რაი სცნა ხელმწიფის პეტრესი: შემდგომად მოვიდნენ ბაადურ და დესპანი მეფის პეტ-რესი ტფილისს, რამეთუ თვით უკუნქცეულ-იყო და აღეთქვა გაზაფხულს კვალად მოსლვა და ესე ყოველი აუწყა ვახუშტიმ მეფესა: მაშინ სპანი მეფისანი და მაჰმად-ყულიხანისანი ბრძო-დეს ყაზახსა ზედა. კვალად მოუძღვანა მაჰმად-ყულიხან კახნი ჭარელთა და მოსტყუვნეს ლილოს დაბნები. ამათი მსმენელი მეფე უკუმოიქცა და მოვიდა ტფილისს. მერმე წარავლინა ბაქარ

და იესე, რათა მოაოხრონ საგურამო: მოვიდა თეიმურაზ კახით, იზრახნეს და ზავ-ჰყვნეს და მოიყვანნეს ტფილისს თეიმურაზ კახითურთ. ამათ იფიცეს წინაშე მეფისა, ეპისკოპოსთა და მთავართა უცილებლობისა და ერთობისა-თჳს. ხოლო დაერწმუნა მეფე და განუტევნა ესენი ნიჭითა:

შემდგომად აღიღეს ისპაჰნი ავღანთა ოკდომბერს ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, და დაჯდა თავრიზს ძე შაჰ-სულტან ჰუსეინისა შაჰ-თამაზ, რომელი ისპაჰნის გარმოდგომილებასა შინა წარმოგზავნა მუნ ყეენ-მან: ამ შაჰ-თამაზის წინაშე წარგზავნილ იყო სეხნია ჩხეიძე მეფისა გან. ამან სეხნია-მ ჰყო სათნო მაჰმად ყული-ხანისა და არა რაი აცნობა მეფესა, რამეთუ დამართვიდენ მეფე და მაჰმად-ყულიხან ურთიერთთა პირველ წინაშე ყეენისა: ხოლო შაჰ-თამაზ განმზახთა-გან მისცა ქართლი მაჰმად-ყულიხანს და აღირჩია იგი შაჰ-თამაზ: ესე ამცნო მაჰმად-ყულიხან ტფილისის მეციხოვნეთა, ამათ დახშნეს კარნი ციხისანი ღამე და ისროდენ თოფ-ზარბაზანთა: მაშინ მეფე-მან წარმოავლინა დედოფალი გორს და თვით დაადგრა სპითა ტფილისს: შემდგომად მოვიდა მაჰმად-ყულიხან და დასდგა ავლაბარს და მოპარვით შემოვიდა თეიმურაზ მცხეთას და განამაგრეს კახთა იგი. კვალად შემოპარნენ კახნი და აღიღეს ტფილისის კლდის-უბანი მიეტევა ბაქარ სპითა, აოტნა კახნი და მოსრნეს იგინი და დაიპყრნა თვით და დაადგინა მცველნი: ხოლო მაჰმად-ყულიხან მოიყვანა შემწედ განჯის-ხანი და სპანი ერევნისა და ლეკნი: ხოლო მეფემან რაჭველნი და იმერნი აბაშიძენი და იყო ბრძოლა სამ-თთჳე. კვალად გამოვიდა მარბიელი თელეთს, მსმენელი ბაქარ წარვიდა მათ ზედა, არამედ იხილეს რა ჩათ ავლაბრიდამ გამოვიდნენ კახნი და ლეკნი და მოვიდნენ მთაბორსა *) ზედა, მიექცა ბაქარ და ეკვეთე სპითა, აოტნა კახ-ლეკნი და მოსრნეს მრავალნი, ვინად-გან გაკადნიერებულ იყუნენ: ოდეს მამუკა თამაზის ძე იდგა ტაბახმელას მოუხდნენ კახნი, ხოლო იგი ეკვეთა და იქმნა

*) აწ მთაბორისა მთა?

ბრძოლა, სძლეს მამუკას და მოსრნეს მრავალნი, რამეთუ რევაზს ძმასა მამუკასასა ჰკრეს ცხრა თოფი, გარნა განერა და განიკურნა, და აწცა მოჰკლეს სალთხუცესი ვახტანგ ძე გივი ამილახორისა სრული ყოვლითავე: ხოლო მოსრულ იყო განჯის-ხანი შულავერს, ეოტნა სპანი და მოესრა შულავერი: მსმენელ-მან მეფემან წარავლინა ვახუშტი სპითა საბარათიანო იმერლითა, მივიდნენ ესენი და მოსრნეს ელნი ბორჩალუ. გარნა არა გამოვიდა ხანი ადჯაყალის ციხიდამ, მერმე მოიქცნენ და დასდგნენ წოფას: მეორეს დღეს განუტევეს მარბიელი: ესე აცნობეს სომხითართა უსპობა ვახუშტისა. მაშინ მაჰმად-ყულიხანს წარმოევლინა კახნი და ლეკნი ხანისა შეწევნად: მცნობელნი წამსავე აღმხედრდენ და წარმოემართნეს თავს დასხმად: სცნა ვახუშტიმ და მიეგება წინა. არამედ კვეთებულნი უკუდგრენ სიმაგრესა და ბრძოდენ მწუხრამდე, არამედ ემატებოდენ სპათა ჩვენთა მარბიელნი. მერმე ეკვეთნენ მარცხენით, აოტნეს კახ-ლეკნი და მოსწყვიტნეს სიმრავლითა და მოვიდნენ ალავით ტფილისს: კვალად გამოვიდა მარბიელი. ამათ დაესხა ბაქარ თელეთს, მოსრნა და სხვანი შეიპყრნა სამასნი. ხოლო უკუმოქცეულსა დახუდენ ბაქარს კახლეკნი და ყიზილბაშნი, ეკვეთნენ ესენი და მისლვასავე აოტნეს და მოსწყვიტნეს უმრავლესნი და სხვანი ლტოლვილნი შევიდნენ სეიდაბადსა შინა: ხოლო ბაქარ მოვიდა ტფილისს:

მერმე წარავლინა მეფე-მან ვახუშტი მცხეთას, რამეთუ დემეტრე ყაფლანის-შვილს გაედვა სიდი და ეუწყა მცხეთელთა-გან მოცემა მცხეთისა. ამის-თჳს ეთხოვა სპა მეფისა-თჳს, რამეთუ პირველ წარევლინა იესე და გამოსრულ-იყვნენ კახნი დასხმად იესესა. არამედ მოსრნა იესე-მ და სხვანი ლტოლვილნი შევიდნენ მცხეთას: არამედ იესე არა მნებებელი ბრძოლისა წარვიდა მუხრანს: ხოლო ვახუშტი მივიდა ქ კაცითა ღამე და მოერტყნენ მცხეთას: მაშინ მლოცველთა ეკკლესიასა შინა კახთა გარდუგდიტნეს კარნი მცხეთელთა, გარნა ისროლეს ძლიერად კახთა კვალად. არამედ შეუხდნენ, მოსრნეს და შეიპყრნეს სრულიად და დაიპყრეს მცხეთა, გამოიყვანნეს მთავარნი კახნი და მოარ-

თავნეს მეფესა ტფილისსა შემდგომად კვალად წარავლინა ბაქარ სპანი და წარუხვნა მთაბორი დამე, ადუძნდა ესე მაჰმად-ყულიხანს, ვინად-გან იდგა სეიდაბათს, აღმხედრდა დილას და მოგზავნა თუშნი და ლეკნი მკვირცხლნი თაბორსა ზედა, აღიღეს მასვე თაბორი და მოსპარეს ბაქარს: მაშინ ბაქარ ეკვეთა მაჰმად-ყულიხანს და მისლვასავე ივლტოდენ და მოსწყვეტდნენ ქართველ-იმერნი და შესჯარნეს ვიწროსა მტკვრისასა, არამედ უვრის მოიშთოდნენ მტკვარსა შინა, ხოლო დევნად აღა-რა აუფლეს მთავართა ბაქარ ზაკვით, ვინად-გან მცირე დევნითა შეიპყრობდა მაჰმად-ყულიხანს, რათა არა მოსპოს მეტოქი თვისი, აღიღეს დროშანი და ალაფი მისი და მოადგნენ ტფილისს. რამეთუ მევიდა ვერ განმსწრე თეიმურაზ ციხესა შინა (ამისთ-თჳს იქმნა ბოროტი ქვემო-თქმული უბოროტესი): ხოლო მაჰმად-ყულიხან განვლო გემიაის ნავით და მივიდა მარტყოფს და მუნიდამ ქისიყს სპისა-თჳს ლეკთა, რამეთუ აქუნდა შიში ყეენისა, ვინად-გან მოცთუნებით წყო შფოთი ესე: ხოლო მეფე მოადგა სეიდაბათიდა-მ ციხეს და დაშშივდა ფრიად; კვალად წარავლინა ვახუშტი მარტყოფს, მოსტყვევნა იგი და მოვიდა ტფილისს: მაშინ იდგა აზრუმის ფაშა ყარსს შემუსრვად ერევნისად და დაპყრობად ადრიბეჟანისად: ესე უვლინებდა მეფესა, რათა არა მწე-ეყოს მათ და მოანიჭოს ხონთქარ-მან ნიჭი დიდი: ამის-თჳს წარუვლინა როჭიკა-შვილი ედიშერ და აღუთქვა არა შველა მათი, ვინად-გან იმედეულ იყო განზავებულს რუსთა მეფისა მოსლვასა: მერმე მოვიდნენ და მოერთვნენ მეფესა ყოველნი წარჩინებულნი კახნი სეიდაბადსა შინა: ხოლო მისრულმან მაჰმად-ყულიხან აღუთქვა ლეკთა ვეცხლი დიდ-ძალი, წარმოიყვანნა და დაესხნეს ტფილისს მეფესა: იხილე ორგულება, რამეთუ ტალანი მრავალ, მტკვარი განდიდებული და ხიდი იწრო, მუნ მდგომ-მან სვიმონ არა აჰყარი ხიდი, არცა განამაგრნა სათვარნი. ეგრეთვე ქართველთა დაუტევეს მეფე ხელთა შინა მტრისათა: რა იხილეს ჟამი ესრეთი და ივლტოდნენ ყოველნი, ამის-მან მხილველ-მან მეჯინიბე-მან მოართვა ცხენი მეფესა,

მგრეთვე ბაქარს და წარმოვიდნენ: მაშინ მხნედ იყო როსტომ ფალავანდის-შვილი, ჩამოუდგა მეფესა და არა აუფლებდა ლეკ-თა მოსლვად: გვალად ლეკთა მოსრნეს ქართველნი და კახნი მრავალნი, და მოადგნენ ქალაქს ხოლო მეფე მოვიდა მცხეთას და ბაკარ წარვიდა თუშეთს, რათა მოესწრას სპითა ტფილისს. არამედ ერისთავ-მან გიორგი-მ გამოუტევა უცხენოდ. ხოლო მისცეს მაჰმად-ყულიხანს ქართლი და შევიდნენ ლეკნი, იავარ-ჰყვნეს და მრავალნი ტყვე-ჰყვნეს. ეგრეთვე გამოვიდნენ მცველ-ნი ცისის-თათარნი და დასწვეს სიონი და შემუსრეს ხატი ყოვ-ლად წმიდისა ღვთის-მშობლისა სიონისა (ლევან შეამკო, კონს-ტანტინე-მ შემუსრა): ჲი რაოდენნი ქალწულნი განისრწნენ და ჭეშმარიტნი დედანი და მოწესენი ბოროტებითა და სისხლი მართალთა დაითხია უსჯულოთა-გან, ქს. ჩლგ, ქრ. უია:

ხოლო ბაქარ მოვიდა მამისა-თანა და წარმოვიდნენ გორს და დაიპყრა ტფილისი მაჰმად-ყულიხან. მიუწოდა ქართველთა და არავინ ინება მისლვა, რამეთუ ბარათიანთა სპანიცა ლეკთა გამოუსია, გარნა გვალად არა მივიდნენ. არამედ გიორგი ერის-თავი მივიდა ძურითა მეფისათა, შემდგომად მივიდა შანშეცა ქსნისა, მერმე ვიეთნიმე ბარათიანნიცა და საციციანონი. *) ხო-ლო ზემო-ქართლისანი არცა ერთი: ამის-თჳს წარმოავლინა მაჰ-მად-ყულიხან თეიმურაზ ძმა თჳსი კახ-ლეკითა. მაშინ მეფე-მან წარავლინა დედოფალი იმერეთს და თჳთ დაადგრა ქცხინ-ვალს და განუტევა დესპანი რუსთ-ხელმწიფისა ბაადური-თურთ მუნიდამ და ევედრა მწე-ყოფასა. ხოლო ესე ყოველი ეცნა სა-რასკარს ყარს მყოფს და წარმოემართა, ვინად-გან იხილა ჟამი მარჯვე და მოუმცნო მეფესა: »წარმომივლინე ნათესავთაგანი

*) მოკუდა მურად 1640, დაჯდა იბრაიმ ძმა მურადისა, მოკუდა იბრაიმ 1648, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკუდა მაჰმად 1687. დაჯდა სულეიმან ძე მისი, გარდაადგინეს სულეიმან 1691, დაჯდა აჰმად ძმა მისი, გარდაადგინეს აჰმად 1695, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი, გარრდაად-გინეს მუსტაფა 1703, დაჯდა აჰმად ძე მაჰმადისა, ამან წარმოავლინა სარასკარი იბრაიმ ფაშა:

შენი, მე ვატყო მაჭმად-ყულიხან და დაგიმტკიცო კვალად ქა-
რთლი ხონთქრისა-გან:« ამის-თჳს წარუვლინა მეფე-მან იესე,
არამედ შემდგომად მისა წარვიდა ბაქარცა და მიეგება მამბიანს
სარასკარსა: გარნა მოვიდაცა თეიმურაზ ჭალას. მაშინ განემ-
რაკლა მეფესა საბანი, რამეთუ მოვიდა სვიმონ აბაშიძე იმერლით
და ზემო-ქართველნი და ლაშქრად მისლვასა თეიმურაზისა ზედა.
არამედ ეცნათ მოსლვა ურუმთა, უკუნიქცა თეიმურაზ ტფილისვე.
ხოლო ოსმალნი ჩამოვიდნენ იენისში და დასდგენ ყურყუთას:
იხილა მაჭმად-ყულიხან, რამეთუ ვერ აგნებს, მიეგება და მიარ-
თვა კლიტენი ცისე-ქალაქისანი, რათა მისცეს ქართლი მას:
მოგზავნა სარასკარ-მან იენგიჩარნი და შეაყენა ცისესა. მეორეს
დღესა შეიპყრა მაჭმად-ყულიხან თხოვნითა ბაქარისათა და პატი-
მარ-ჰყუთ. ხოლო ცისის მოსახლეთა სპარსთა მეუსია იენგიჩარნი,
იავარ-ჰყვნეს საქონლით და ქონებით და განმოასხნეს ციხიდამ
ყოველნივე ცალიერნი და მოსცეს ქალაქი და ქართლი ბაქარს:
ამის-თჳს მოუგზავნა მამასა, რათა წარუვლინოს ქრთამი ოსმა-
ლთა: მაშინ მეფემან წარუვლინა იბ ჯორი კიდული ოქრო-ვეც-
ხლითა და მოოქრვილითა: შემდგომად პატიმარ-ყოფილი მაჭმად-
ყულიხან ევედრა ბაქარს, რათა განუტევოს და აღუთქვა ფიცით,
ვითარცა მონა იყოს მისდა. მან განაპარა და მოვიდა კახეთს.
მერმე შეიპყრა ბრძანებითა ჴანისათა და სარასკარისათა ერისთავი
გიორგი ძით და სალთხუცით თეიმურაზით, შემდგომად მოჰკვე-
თა თავი გიორგი ერისთავსა და წარმოვიდნენ ოსმალნი შემუს-
რვად და მოტყვევნად თუშეთისა: მაშინ აიძულებდენ ოსმალნი
მეფესა ხილვად ქასსა და დასდგა მეფე ოკამს და ოსმალნი
დგნენ შიოს უბანს, აქა მოვიდა მეფის ხილვად ქეცა და შე-
მოჭკვიცეს მეფესა ოსმალთა, მოუშლელობისა-თჳს მეფობისა
მისისა და დაასხვენს შესლვა დუშეთს. ამა-თჳს მოვიდა მეფე
ქსნის-ხევს შესლვად კრემის-ხევიდამ. იხილა ოთარ-მან ძე-მან
გიორგი ერისთვისა-მან, მისცა ქრთამი ქეცას და აღუთქვა შო-
რბილება და მივიდა წინაშე ქეცასა. ხოლო ქეცა-მ პაემნითა

ამით განუტევა თათარი ტფილისს. არამედ შემდგომად ქცხინ-ვალს მდგომს მეფეს მოურთვა, რამეთუ ლეკთა-გან ლტოლვილი თამარ ასული მისი თეიმურაზით მოვიდა ანანურს, და წარვიდა მეფე შვილად მისა და დასდგა არდუნს დუშეთს აქათ. ხოლო ლეკნი უკუნქცეულ იქმნენ. ხოლო თათარი მოვიდა წინაშე მე-ფისა და ჰფიცა ერთ-გულებასა ზედა მეფისასა. ამის-თჳს მი-სცა მეფე-მან ერისთობა და მამული მისი ყოველნი და განუ-ტევა. არამედ მას ღამესა მოვიდნენ ლეკნი, მოსტაცვნეს გრე-მის-ხევი და აღიღეს ალაფი კაცთა ხიზანითა და წარვიდნენ: ამათ წარმოუდგა მეფე, ეწივნენ სპანი და აოტნეს ლეკნი და მოსრნეს მრავალნი და ნეშტი მათი შევიდა წილკანის ზღუდესა შინა და მერმე კვალად გამოვიდნენ წილკანიდამ მცირენი და იწყეს ცემა თოფთა: მაშინ ივლტოდენ სვიმონ და მანშე, და მოსლვასა მეფისასა შეისყეწნენ მუნვე და ლამოდენ სპანი მიტევებისა და შემუსრვასა ზღუდისასა. არამედ მოსრულ-მან მანშე-მ არღა-რა აუფლათ, უკუნიქცა მეფე და დასდგა ქსორის. კვალად მოვიდ-ნენ სხვანი ლეკნი და მოსტყვევნნეს საამილახორო და უკუნ-ქცეულნი შევიდნენ მიოს-უბანს: ამ ჟამთა მოსრულ-იყო სვიმონ აბაშიძე სპითა მცირედითა წინაშე მეფისა საქმისა რისათვისმე, შეიკრიბნენ თათრ ერისთავი და ქართველნი, და აიძულებდენ მეფესა ბრძოლად. არამედ მანშე მტერი იყო თათარისა და ვი-ნად-გან სპანი თათარისა უმეტესობდენ არა ენება მანშეს ბრძო-ლა, რამეთუ იქმნების გამარჯვებისა მიზეზი თათარი და მივიდ-ნენ რა გამოვიდენ ლეკნი მიოსუბნიდამ, ეკვეთნენ ამათ იმერნი და მოსწყვიტნეს და აოტეს. ესე იხილა მანშემ წამს უკუნიქცა და ივლტოდა, მოეწიენ ლეკნი და მოჰკლეს სვიმონ აბაშიძე და მოსწყვიტნეს იმერნი და უმეტეს ქართველნი. ხოლო მეფესა აიძულებულსა წარმოსლვად უბრკმა ცხენსა და დაეცა. მაშინ მო-ართვა ცხენი თვისი საამარაძის-შვილ-მან და მოვიდა ქცხინ-ვალს და იხილა მეფე-მან ესე ვითარებანი ქართველთა იწყო სხვისა განზრახვა: ამისა შემდგომად ქრთამთა-გან და ურუმთა უჯეროსა საქმეთა-გან შემწირვებული ბაქარ გამოვიდა ტფილი-

ხიდამ ურუმთა-გან. მერმე მოვიდა მესრანის სპით მოწყვეტად ლეკთა, არამედ ვერდა-რა ეწია, რამეთუ განეწირათ ლეკთა საგურამოს, უბუნოქცეული მოვიდა ალს მამისა-თანა: შემდგომად მიიქცა მცხეთას და მუნ მოვიდა მაჭმად-ყულიხანცა და ჭყვეს ადაქმა ერთობა სიყვარულისა და წარვიდეს თვის-თვისად: შემდგომად წარგზავნა ბიძა თვისი იესე ტფილისს ურუმთა შინა: ხოლო იესე მიიქცა სჯულსა მათსა ზედა, რამეთუ ოდეს პირობილ იყო მოიქცა ქრისტიანედვე და აწ ჰყო ესე, ვინადგან იყო ხორცთ-მოყვარე: ამის-თვის მიენდვნეს მას ურუმნი და წარმოავლინეს სპითა ლორის-თავს მდგომს ბაქარის ზედა. ხოლო ბაქარ უსპობითა ვერ დაუდგა და წარვიდა ატენს და ოსმალთა დაიპყრეს საბარათიანო. არამედ გაზავნული წარავლინა ბაქარ სპანი, ამათ მოსწყვიტნეს ორიალეთს მყოფნი ოსმალნი და ფოცას მოსრნეს ვ მხედარნი ტფილისს მომავალნი: ამის-თვის კვალად წარმოავლინეს იესე და ისაყ ახალ-ციხის ფაშა სპითა, ვერ წინა-აღუდგა ბაქარ. არამედ შევიდა მთათა შინა: ხოლო ოსმალნი მოვიდნენ გორს, მოარბიეს გარემონი, დაიპყრეს გორი. უბუნქცეულთა შთავლეს სასმილსახორო, მესრანი და მივიდნენ ტფილისს, შემდგომად კვალად წინა-ძღოლითა იესესითა მოვიდნენ ქცხინვალს, მოსწვეს და მოსტყვევნეს ოსმალთა და წარვიდნენ:

წარვიდა მეფე ვახტანგ რუსეთს:

ჟამთა ამათ მოვიდნენ წარვლინებულნი რუსეთიდამ ნაზარა-შვილი დავით და ფრანგისტან და მოართვეს მეფესა წარსლვა რუსეთს. მსმენელი მეფე იმედებული ხელმწიფობისა მათისა ალეკაზმა, წარვიდა და მივიდა რაჭას ქს. ჩღკდ, ქრ. უიბ: ამას გაჰყვნენ ქართველნი ყოვლის სახლიდამ და განიცა მრავალნი, ვითარ ჩუ და ზოგნი უმეტეს დედა-წულიაურთ, ხოლო რაჭიდამ მივიდა მეფე ვახტანგ დიგორს, მუნ მოეგებნეს ცო-

ლის ძმანი თვისნი ჩერქეზის ბატონი, მუნიდამ ჩერქეზს შთა-სრულს მოეგება სპანი დიდნი რუსთა და მივიდა სოლახს ახალსა ციხესა შინა აგვისტოს კც, ოკდომბერს ჩაჯდა ნავსა და განვიდა აშტარხანს ნოემბერს ც:

ხოლო შემდგომად შეფვე ვახტანგისა შეკრბენ ქართველნი, მოიყვანეს მაჰმად-ყულიხან კახით, თუშით, ფშაველ-ხევსურითა და დასდგენ თელო-წმიდას, მცნობთა ოსმალთა წარმოიძღვანეს იესე საბარათიანოს სპითა და წარმოვიდნენ. ხოლო ქართველნი მიეგებნეს გუფთას, ეკვეთნენ და ივლტოდენ ურუმნი: მოუხდა იესე, მოაქცია ოსმალნი კვალად, მოსრნა და ივლტოდა გივი ამილახორი და წარმოიყვანა ამან მაჰმად-ყულიხან, მოუჴნენ ოს-მალნი, მოსწყვიტნეს ესოდენ, რამეთუ თავნი ურმებითა წარიღო ერასტი ყაფლანის-შვილმან ტფილისს რაჯაბ-ფაშისა-თანა, რო-მელმან მოსცა ოცდა-ათი დრაჰკანი ჯილდოდ და დაიპყრეს ყო-ველი ქართლი. არამედ იესეს თუცა არა უწოდდენ მეპატრონედ, გარნა მასვე ჰკითხვიდენ და იქმოდენ საქმესა ქართლისასა მის მიერ. გარნა იგი ხვეწდა და იდებდა ქვეყანათა ნარდად და ამით მოირწმოცა ფრიად. ხოლო ვინადგან არღა-რა ვინ ჰყვათ წინა-აღმდგომნი ოსმალთა, აღწერეს ქართლი სრულიად და დასდვეს ხარკი კაცს სულ-ზედ დრაჰკანი, ცხვარ-ზედ ორი შაური, ზრო-ხა-ზედ აბაზი, კამბეჩსა და ცხენ-ზედ ექვსი შაური, მოსავალ-სა ზედა ხუთის-თავი სილითურთ, და ამის-გამო იქმნა ჭირი დიდი და მიექცათ სიცრუვე თხემსავე, რამეთუ წაართვეს ოთარს ერისთობა და მისცეს თეიმურაზს ძესა იასონისასა. ხოლო ლტოლვილი ოთარი მოვიდა აშტარხანს მეფისა-თანა და სტყვენ-ვიდიან მამულსა შანშესასა ოსმალნი: ხოლო იხილა რა ესე ვითარება ქათალიკოზმან დომენტიმ წარვიდა ლორეს, რამეთუ ჯერეთ ოსმალთა არა დაეპყრათ და ბესარიონ დაიპყრა იესეს გამო ქათალიკოზობა. შემდგომად მოინდო ფაშამ ქათალიკოზი დომენტი: არამედ ქათალიკოზი ევედრა, რათა წარავლინოს წი-ნაშე ხონთქრისა, რამეთუ ჰგონებდა მუნიდამ ლხინებასა რასმე ქართლისასა, მან წარავლინა და მისრულსა სტამბოლს მისცეს

პატივი დიდი უმეტესი პატრიარქთა და უსმინეს ყოველნი. არამედ ისაყ-ფაშას, რომელი დასვეს, ვითარცა მეფე ტფილისს ახალ-ციხისა, შეუძნდა პატივი კათალიკოზისა და ქართველთა მოწმობითა შეასმინა ხონთქარსა. ამის-თჳს პატიმარ-ჰყვეს კათალიკოზი ჭალაკსა შინა თუნადოს და ბესარიონ იქმნა კათალიკოზად ქართლს:

ხოლო მეფესა ვასტანგს მიუწოდა დიდმან პეტრემან პეტრებურხს, მისრულსა ცარიცინს, ესმა სიკუდილი დიდისა პეტრესი, დამძიმდა ფრიად. არამედ წარვიდა და მივიდა მოსკოვს, მუნ დახუდა დარეჯან ასული არჩილ მეფისა და შეიტკბნეს ფრიად. შემდგომად მივიდა პეტრებურხს იმპერატრიცის ეკატერინეს წინაშე და მან პატივ-სცა მეფევებრ დიდებით და მიანიჭნა ურიცხვნი: მერმე გაზაფხულს წარმოავლინა გილანს, რათა ზავ-ჰყოს ყეენსა და მათ შორის. ამის-თჳს მოუწოდა დედოფალსა მეფემან მოსკოვს და მოსრულსა მოსკოვს მეფესა დახვდა დედოფალიცა მუნ. დაუტევა მუნ დედოფალი და თვით წარმოვიდა გილანს: ხოლო დარუბანდს მოსრულს მეფეს მოართვეს ანდრიის კავალერია ლურჯი იმპერატრიცისაგან. მერმე მოვიდა გილანს, მაშინ მოერთვნენ გილანელნი სრულიად და აცნობა ყეენსა ყოველნი მეფე-მან: ამა ჟამებთა მოსრულ იყო ნადირ-აფშარი წინაშე ყეენისა, ამან ბრძანებითა ყეენისათა მოჰკლა ფათალიხან ყაჯარი და დაამყრობინა ყეენსა მაშათი: ამან ყეენ-მან უწოდა თამაზ და მისცა ყორჩიბაშობა. შემდგომად დაიპყრა ხორასანი. არამედ ვერა რისა მყოფელ იყო თვინიერ მისსა ყეენი. მაშინ კითხვა სათნო ჩუენითა მისითა მოუმცნო მეფესა ყეენ-მან ზავისა-ყოფად, ვითარცა ნებავს და მოგზავნაცა ნიჭი: ხოლო მიიცვალა ეკატერინა იმპერატრიცა და დასჯდა ძის-ძე დიდისა პეტრესი პეტრევე წლისა იგ: ამან მიუწოდა მეფესა მოსკოვს და მივიდა მეფე ქს. ჩღკჱ, ქრ. უივ: ხოლო ამ ქორონიკონის წინას წელს მოკუდა იესე. მაშინ ისაყ-ფაშამ განჰყო ქართლი, სომხით-საბარათიანო მისცა ერასტის ყაფლანის-შვილს, მცხეთას ზეითი ბაგრატ ციცი-შვილს, ზემო-ქართლი

გივს ამილახორს, მეჳხრანი და საერისთონი მათთავე მთავართა და ამათ მიერ მოიღებლა ხარკსა და სხვათა რა იგი უხმდათ, არამედ შურითა ურთიერთთათა ქართველთა იყო უფროსესი ჭი-რნი და ართმიდიან და ძრცვიდიან ოსმალნი შესმენითა მათითა: კვალად უმეტესად ოხრებითა და ტყვეობითა ლეკთათა, გარნა დაიმორჩილეს ამ მთავართა გამო ოსმალთა ესრეთ, რამეთუ უკეთუ მალე მსრბოლისად არა მიეცათ მეის ცხენი შესხდიან თვით მათ ზედა, ვითარცა უყვეს მანუჩარ ყაფლანის-შვილსა და გიორგი ქავთარის-შვილსა, აღუდვეს ლაგამნი, შესხდენ და ჩხუ-ლეტდენ დეზითა წარსლვად: კვალად უკეთუ ავნის ვინმე ოს-მალთა ჩამოარჩვიან ანძასა და გარდაახდევიან ვეცხლი დიდ-ძალი; ვითარცა უყვეს დემეტრე ამილახორის-შვილსა, რომელი ჩამოა-ცვეს ანძასა ორითა მსახურითა: კვალად განადიდა მელიქი ტფი-ლისისა აშხარ-ბეგ ისაყ-ფაშა-მან, რამეთუ მივიდნენ დარბაზო-ბად მისა სპასპეტი ლუარსაბ და მთავარნი ქართლისანი ყოველ-ნი. არამედ მან არა მიხედნა, არცა იხილნა და გამოუტევნა: ხოლო მაჩაბელი თეიმურაზ არა ერჩდა ამილახორსა და სწყვეტ-და ოსმალთა, სადა ვის მოისელთდის: კვალად განდგა ქსნის-ერისთავი შანშე და თეიმურაზ არაგვის ერისთავიცა განაძეს ოს-მალთა და დასვეს რევაზ, და ეს რევაზცა არა ერჩდათ ოსმალ-თა, ამისთჳს უბძანა ისაყ-ფაშა-მ მაჭმად-ყულიხანს და წარმო-ავლინა ახალ-ციხის სპანი. მოვიდნენ ესენი, განაძეს რევაზ და-დასვეს პაპუა ზურაბის-ძე. მერმე მოვიდნენ, ქსანი მოარბიეს და მოვიდნენ ვანათის ციხესა და ქვაბიდამ მოსრვიდენ მრავალ-თა ოსმალთა: არამედ დამესა მას განივლტვნენ ქვაბიდამ, იხი-ლა შანშემ, მისცა ქრთამი ოსმალთა, ზავ-ჰყო მათ-თან. ხოლო ამილახორ-მან წარმოიყვანა მაჭმად ყული-ხანითურთ ოსმალთა სპანი და დაესხა მაჩაბელს მუგუთს, შემუსრეს ციხე სვერისა: რომელი აღაშენა თეიმურაზ მაჩაბელ-მან. გარნა მუგუთს მოს-რნეს მრავალნი ოსმალნი: შემდგომად მისჭირდა და განივლტო მაჩაბელი და მივიდა რაჭას ცოლ-შვილით. ხოლო ოსმალთა მო-სწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს, შემუსრნეს ციხენი და მოვიდნენ

გორს, და ენებათ ოსმალთა მოტყუება და შეპყრობა მაჭმად-ყულიხანისა, ვინად-გან მუნ იესხლნა ლეკნი: ჰსცნა მაჭმად-ყულიხან და წარვიდა კახეთს. არამედ ოსმალთა დაიმორჩილეს ქართლი უმეტეს და განიყვეს დაბნები:

ამ ჟამთავე მოადგნენ ლეკნი ჭალას, მოკლეს ამილახორი რევაზის-შვილი ერასტი და შემუსრეს ჭალა, გამოიყვანეს ჩ სულნი ტყვედ და წარვიდნენ: განა თვინიერ ამისა და ამათ ჭიროთა შინა, რომელი იყო ოსმალთა-გან გაზაფხულ-შემოდგომას მარადის ატყვევებდნენ ლეკნი, რამეთუ ჯარად და ჯარად გამოვიდიან ჩ უმეტესი და უმცირესნი: ხოლო ესმა უსუფ-ფაშას ძესა ისაყისასა გამოსლვა ლეკთა, წარმოვიდა სპითა ოსმალ-ქართველთათა და ეკვეთა მუხრანს ლეკთა, მოსრნა იგინი და ნეშტნი შევიდნენ შიოს-უბანს, მოადგა გარს და შეესივნენ და ხრვიდენ ლეკთა. არამედ ესე ომის ბრძოლისა ხმა ესმათ სხჳსათა მომავალთა ლეკთა, მოუხდნენ და აოტეს უსუფ-ფაშა, რამეთუ კნინღა გარდაიხვეწა და მოსრნეს ლეკთა ოსმალნი უმრავლესნი: კვალად ნადარბაზევს ეკვეთა ლეკთა მაჭმად-ბეგ ოსმალ-ქართველითა სპითა. არამედ ლეკნი ივლტოდნენ, სადაცა მზირეულთ ტყვეთა შინა, და რა მივიდნენ ოსმალნი უწყეს ლეკთა იმიერ-ამიერ თოფთა ცემა, მოსწყვიტნეს ოსმალნი და აოტნეს, ვითარ მცირედნი განერნენ: კვალად გორიდამ მომავალთა ოსმალთა სპათა ემთხვიათ ლეკნი ნიჩბისის ბოლოს, კვეთებასავე აოტნეს ლეკთა და მოსწყვიტნეს უმრავლესნი: ხოლო მკჳდართა ახმარნეს ჩიბუხნი თვისნი უკანა კარით, განძლიერდენ ესრეთ, რამეთუ უწყეს სამცხე-ჯავახეთს რბევა და ტყვევნა ლეკთა. ვინად-გან არღა-რა დაშთა მსახლობელნი მუხანს, ქართლს და საციციანოს და ადგილ-საბარათიანოს-სომხითსაცა, თვინიერ სიმაგრეთა, რამეთუ მუშაკობადცა პარვით-მალვით ჩამოვიდიან და მათნი მხილველნი ივლტოდიან სიმაგრეთა. გარნა კვალად მრავალ-გზის მოსწყვიტეს ოსმალთა, ვითარ ვერღა-რა წინა-აღუდგნენცა: კვალად მოერბიათ ჯავახეთი, ჰსცნეს ქართველთა და აცნობეს ოსმალთა, მოვიდნენ ქართველნი და შეუკრნეს დიდგორის

გომპის-ველი, და რა მოვიდნენ ლეკნი უწყეს თოფთა ცემა და მრავალნი მოსრნეს: ხოლო მათ დაჰყარნეს ნატყვენავნი სრულიად და ივლტოდნენ; მაშინ თელავ-გორის ბოლოს დახვდენ ოსმალნი და უფროსად მოსწყვიტნეს. არამედ კვალად იყო მათგანვე უფროსად ტყვევნა და ოხრება და ბრძოლასაცა უმეტეს იგინი მრე-ექმნებოდიან, ვინად-გან განმრავლდა სიძვა-მრუშება, სოდომი; ტყვის-ყიდვა, მური, სრვა ურთიერთთა და სხვანი ბოროტნი და ამის-თჳსცა მოუშვა ღმერთ-მან ბოროტება, რამეთუ მხეცნიცა მოუტევნენ და სჭამდენ ურიდად მრავალთა: კვალად მოვიდა სირი ჭივჭავი, რომელთა დააბნელიან მზე სიმრავლით და მოჭამა ნაშრომი სრულიად, რომელი არა თქმულ არს საუკუნით: კვალად იყო სრვაცა, მომსრველი ჟამითა ძლიერი, გარნა არავინ შეიშინებდა ღჳთისასა:

ხოლო შემდგომად ლტოლვისა ისაყ-ფაშისა მოვიდა თოფალ-ფაშა: ამან უბრძანა ქართველთა საჭურველით ყოფა და პატივითა უყოფდა და ასწავებდა ერთობასა და ვედრებასა ღჳთისასა: მაშინ სპანი მისნი მარადის მრე ექმნებოდნენ ლეთა და მოსწყვეტდნენ. არამედ შემდგომად მცირედისა წარავლინეს ბაღდადს და შემდგომად მისა კვალად მოვიდა ისაყ-ფაშავე და იქმნა ვითარცა პირველ, გარნა უძვირესიცა:

ხოლო რაჟამს გარდაიცვალა მეორე პეტრე იმპერატორი და დასჯდა იმპერატრიცა ანნა, ამან მიუწოდა მეფესა ვახტანგს პეტრებურხს, მისცა ნიჭი და წარმოავლინა დარუბანდს, რათა დაიპყრას შამახია და მერმე ქართლი. წარმოსრული გამოვიდა დარუბანდს ქს. ჩღლდ, ქრ. ჩკბ: არამედ წინ-ხსენებულ-მან თამაზმან პირველვე დაიპყრა ხორასანი და განასხნა ისპაჰნიდამ ავღანნი და დასვა მუნ შათამაზ: კვალად აღიღო ოსმალთა-გან თავრიზი და დაუტევა ყეენი ბრძოლად ერევნისა და თვით წარვიდა ხორასანს: არამედ შაჰ-თამაზ აოტეს ურუმთა ერევანს და ლტოლვილი მივიდა ისპაჰნს. ესე ჰსცნა თამაზ-ხან, მივიდა ისპაჰნს და შეიპყრა შაჰ-თამაზ, რამეთუ იყო მემთვრალე და უბადოადმქცევი. ხოლო თამაზ-ხან წარვიდა ბაღდადს, მოჰკლა თოფალ-

ფაშა და მივიდა ისპაჰანს და განემზადებოდა წარსლვად ბაღდადსა ზედა. არამედ ესმა წარსლვა მეფის ვახტანგისა დარუბანდიდამ შამახიასა ზედა, დაუტევა ბაღდადი და მოვიდა უცნობელად შამახიას, აღიღო იგი სულხავისა-გან და მერმე შეუხდა სულხავს კულმუხსა, მოსწყვიტნა და მოსტყვევნნა, აღიღო ალავი მისი, გარდმოვიდა შაქს და შუნიდამ მოადგა განჯას: მიუვლინა დარუბანდს ვახტანგ მეფესა კაცი, რათა მივიდეს მის-თანა. არამედ ვახტანგ არა ინება და განვიდა აშტარხანს, ვინაჲგან მისცეს რუსთა ყოველნი სპარსეთისანი თამაზ-ხანს. გარნა თამაზ-ხან ვერ აღიღო განჯა ზამთარსა ამას: მაშინ ქართველთა მოსწყვიტნეს ოსმალნი ტფილისის გარეთნი სრულიად, ეგრეთვე გივი ამილახორი შეეტყუა გორის-ციხეს ოსმალთა და მოსრნა იგინი და დაიპყრა ციხე: მერმე მოერთვნენ ქართველნი განჯას თამაზ-ხანს. არამედ მან მცირედითა პატივ-სცა ნიჭითა. წარმოატანა ხანჯალ-ხან სპითა, რათა ბრძოს ოსმალთა, მოვიდნენ ესენი, შეკრბენ კვალად და დასდგნენ ავჭალას: მაშინ გამოვიდა ტფილისიდამ მაჰმად-ბეგ სპითა ოსმალთათა, ამათ ეკვეთნენ ყიზილბაშ-ქართველნი, აოტნეს ოსმალნი და მოსწყვიტნეს და სხვანი შევიდნენ ტფილისს: შემდგომად დასდგნენ კოჯორ-ზედ ყიზილბაშ-ქართველნი და ტალანი ამათნი წავკისს. მოვიდნენ ოსმალნი დამე და მოსრნეს ტალანი სრულიად და დილას დაესხნენ ყიზილბაშ-ქართველთა და ეკვეთნეს ესენიცა. არამედ ივლტოდნენ ოსმალნი და მოსრვიდენ მოჭყუჩნენ და მოადგნენ ტფილისს: ხოლო გაზაფხულსა ამას დაუტევა თამაზ-ხან განჯა თვით, და გარმოდგომილ-ჰყო სხვითა სპათა. მან შემოვლო სომხითი, დაბანისი *), გარდავლო ყაიყულს და მივიდა ყარსს: მაშინ მუნ მოსრულ იყო სარასკრად ქოფრული სპითა დიდითა, ვერა-რისა მყოფელი ყარს თამაზ-ხან მოიქცა და დასდგა ერევანს ზეით. ხოლო მესამის დღის დილასა მოვიდა ქოფრულიცა სპითა, ეწყვნენ და იქმნა მუნ ბრძოლა ძლიერი, მოკლეს ქო-

---

*) დბანისი უნდა:

ფრული და ივლტოდენ ოსმალნი, რამეთუ ერთი ასთა შეიპყრობ-და, ამის მხილველთა ოსმალთა მისცეს ერევანი, განჯა, ლორე, ტფილისი და დაიპყრა თამაზ-ხან და ქართველთა მიუწოდა ერე-ვანს, არამედ მუნ შეიპყრნა, თვინიერ ქაიხოსრო ყაფლანის-შვილისა, რომელი იყო მას ჟამსა სპასპეტი და პატიმარნი წარ-მოავლინნა ტფილის:

მოვიდა თამაზ-ხან ტფილისს:

კვალად აჰყარა ყაიყული სრულიად და წარგზავნა ხვარასანს, მერმე მოვიდა თვითცა ტფილის ქს. ჩღლე, ქრ. უკგ: ხოლო ქართველნი მოგზაურნი განივლტვნენ თვინიერ ვახუშტი აბაში-ძისა. ხოლო ტფილისიდამ წარავლინა სპანი და მიუხდნენ ბარ-ძიმს არაგვსა ზედა, მუნ აოტნეს ყიზილბაშნი. არამედ ზემო-ქართლს და საციციანოს აჰყარნა სულნი მრავალნი და წარგზავნა ხორასანს: იხილე რისხვა, რამეთუ არა კმა იყო პირველი, არა-მედ ხილხილიდამ ინჯამდე სამასი დედათა-გან მოგდებული ჩჩვი-ლნი ეყარნეს მკვდარნი: ხოლო თამაზ-ხან სრულიად აოხრებისა ქართლისა განმზრახსა მოესმა მოსლვა თათარხანთა დარუბანდს, დაუტევა ქართლი, ჩავლო გასეთი ოხრებით და მივიდა დარუ-ბანდს. არამედ თათარხანნი უკუქცეულ-იყვნენ და ამან შემუსრა უცმი და მოვიდა მუღამს, და მუნ გახელმწივდა და იწოდა კვა-ლად შანადირ. მერმე მივიდა ისპაჰნს წარსლვად ყანდაარს: ხოლო ქართლს დაუტევა ალიმირზა ძე იმან-ყულისა, ვითარცა ვალი და სეფი-ხან. ამან სეფი-ხან მოიტყუვნა გორს ქართველნი, შეიპყრა ტეიმურაზ, გივი ამილახორი, ბარძიმ ერისთავი და სხვანი, ხოლო შანშე ივლტოდა და წარუვლინა ისპაჰნს შაჰნადირს. ხოლო მან არა რაი ავნო და წარიყვანა ყარდაარს: შემდგომად მისცა ხანჯალხანს ხანობა ქართლისა, წარმოატანა ქართველნი და გა-მოუტევა. ხოლო თვით ადიდო ყანდაარი და წარვიდა ინდოეთს: მაშინ მოსრულ-მან ხანჯალხან დასდვა ხარკი და ჭირი დიდი,

რამეთუ ხეთა, ვენახთა, სახნავთა და პირუტყვთა, ამათ ყოველ-თა-გან იდებდნენ და ამით დაიპყრეს სპანი და უწოდეს ნოქარი და მთავართაცა სახელოთივე მათითა პატივ-სცეს და მიუხვნეს მამულნი და მსახურებდენ ტფილისის ხანსა, რამეთუ მისვე გან-საგო იყო კახეთი, ბორჩალუ და ყაზახი: კვალად მოჰკრეფდიან ტყვეთა და წარუვლენდიან შაჰ-ნადირსა: ხოლო შანშე ყამად ერჩდის და ყამად უკუდგის: ხოლო მეფე ვახტანგ დადგა აშტა-რხანს და წარავლინა ბაქარ ძე თვისი ქართველი-თურთ მოსკოვს და მოიყვანა დედოფალიცა მუნ და იყო განსვენებით წელი ერ-თი. შემდგომად გარდაიცვალა, ქს. ჩღლზ, ქრ. უკე, მარტის კვ და დაფლეს მუნვე დიდითა პატივითა და ხელმწიფურითა: შემ-დგომად მისსა წარვიდა დედოფალიცა მოსკოვს და დაშთნენ იგინიცა მუნ: ხოლო მოკუდა ბესარიონ კათალიკოზი: შემდგო-მად მოვიდა კათალიკოზი დომენტი სტამბოლიდამ იმერეთს, მოიყვანეს იგივე კათალიკოზად მოსრულს მიეგება ხანჯალხან და ყოველნი წარჩინებულნი და ქალაქი და ჰსცეს პატივი დიდი: ხოლო მოკუდა რა ხანჯალხან მისცეს ალავერდის ხანობა ძესა იესესა ნაშობსა ხარჭისასა, და ვინად-გან არა ერჩდათ შანშე მოადგნენ ყიზილბაშნი, ვერ დაუდგა შანშე და ივლტოდა დედა-წულით იმერეთს და მუნიდამ რუსეთს. მისრული მოსკოვს არ-და-რა შეიწყნარა ხელმწიფე-მან და მოვიდა ქართლსავე და დაიპ-ყრნა მამულნი თვისნი, მოიყვანა ლეკნი და აოხრებდა ქვეყანათა. არამედ ლტოლვისა შანშესა წაგვარეს იესეს ძმასა მისსა ცოლი არაგვის-ერისთავთა და მისცეს ყიზილბაშთა: ამას-თჳს შეიკ-რიბნა შანშემ ლეკნი და მოადგა ანანურს, შემუსრა, აღიღო იგი და მოსწყვიტნა არაგვის-ერისთვიანნი სრულიად, რამეთუ არავინ განერა: ისილე რამეთუ გიორგი ერისთვის ცოლი მარილის-ქვით კიდული წარიქციეს: გარნა არა დასცხრა შანშე და ატყვევებდა ქართლს ლეკით. ესე ლეკნი მოვიდნენ ტაშირს, ჰსცნა სეფუ-ხან ყაზახს მდგომ-მან, რომელი პირველ იჯდა ტფილისის ხა-ნად და შესმენითა ქართველთათა რისხვით წარიყვანა შაჰ-ნადირ: ესე მოვიდა ჴ კაცითა დბანის, წარიძღვანა ქაიხოსრო სპასპეტი

და მიუსწრა ტაშირიდამ გარდმომავალთა ლეკთა, ებმეთა და მოსწყვიტნა, რამეთუ მცირედნი ივლტოდენ: კვალად გარდაუსწრა კახეთს და ქართლიდამ გარდმოსულნი მოსწყვიტნა მრავალნი. არამედ ყიზილბაშთაცა მრავალ-ჯერ მოსწყვიტნეს ლეკნი. გარნა აქუნდათ სადგურად ქსანი და მარადის იყო მათ-გან რბევა და ტყვევნა, რამეთუ არღა-რა იყო მოსახლე, ვინაჲ-გან შეშინდნენ ფრიად ლეკთა-გან, რამეთუ ხუთ-მან ლეკ-მან ჩსიკვთას დაჰყვეს ზამთარი ტყვით დედა-კაცებით, მიდგომილთა ლეკთა-გან შობეს და ზაფხულს ადგიდეს მათვე შვილნი მათნი და წარვიდნენ (ამის-თჳს მიუშვა ღმერთმანცა. ვინაჲგან იყო უშიშრობა ღუ-თისა):

შემდგომად მოიქცა რა შაჰ-ნადირ ინდოეთიდამ, მოვიდა და მოადგა ლეკეთს, წარმოავლინა სპანი და მოადგნენ შანშეს, გამოიყვანეს ამათ აწერის-ხევის ციხიდამ ცოლ-შვილი შანშესი და ტყვენი მრავალნი. ხოლო შანშე ივლტოდა ახალციხეს და ალიყულიხან, რომელი იყო თავ-სპათა და ხანი ტფილისისა, შევიდა მაღრან-დვალეთს, მოსტყვევნა იგი და მთანი შანშესანი. არამედ ყამურის ოვსთა აოტნეს ხანი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი: ხოლო თხოვნითა შაჰ-ნადირისათა მოსცეს ოსმალთა შანშე მას. არამედ შაჰ-ნადირ ინება განტევება მისი თავ-მდებობითა ქართველთათა. გარნა ქართველთა არა ინებეს და წარგზავნა ხვარასანს. არამედ მოგზაური შანშე გამოიპარა, შეიპყრეს კვალად და აღმოხადნეს თვალნი ძმითურთ: ხოლო ქართველნი იყუნენ წინაშე შაჰ-ნადირისა მარადის დარუბანდს. მაშინ მოვიდა კათალიკოზიცა დომენტი და პატივით შეიწყნარა და წარმოავლინა ქართველსავე კათალიკოზად: არამედ ქართლს იყო ჭირი დიდი საზრდელთა-თჳს, ვინაჲგან თითქმსა ერთსა ჩიადებინა სამასი-ათასი კოდი პური ქერი, რამეთუ ჰყვათ წარჩინებულთა ცოლ-შვილნი ტფილისს და ვერ-ვინ იკადრებდა ურჩებად: ხოლო ქართველთა შეასმინეს ალიყული-ხან და მოგზავნა შაჰ-ნადირ ყოჯახან ტფილისს: მაშინ მოსრნეს ყაფლანიანთ ვაჭარნი ქარავნისა ოსმალთა, შესჩივლეს შაჰ-ნადირს, შეიპყრა

ელიზბარ და მოაშთო იგი. ხოლო ქაიხოსროს მიუღო ფ თუმანი და მისცა მათ ვაჭართა, კვალად დაჰკვეთა ბარათიანთა ყურნი საზრდელთა-თჳს: შემდგომად მისცა გივს ამილახორს ქსანი და ვექილობა ქართლისა, ბეჟანს ერისთობა არაგვისა და უბრძანა მოსლვა ლეკთა ზედა კახეთის მთიდამ: ხოლო მოვიდნენ რა ტფილისს სრულიად ქართველნი წარჩინებულნი, ამ ჟამსა მიიცვალა კათალიკოზი დომენტი ქს. ჩღმა, ქრ. უკთ, და დაფლეს მცხეთას. არამედ დასვა თვით მანვე კათალიკოზად ნიკოლაოზ ხერხეულიძე. ხოლო გივი ამილახორი ემზახლა ბეჟან ერისთავს და დაიპყრა ქსანი და მორჩილებდა ბეჟან გივს: არამედ ვინად-გან ერწმუნა შაჰ-ნადირს მის-თჳს ქართლი, მოითხოვნა ქჳრივნი ქალნი, ქალწულნი ქალნი და ვაჟნი სამას-სამასნი, ხუთასი კომლი კაცი და ოცი-ათასი ხარვარი პური, ამის-თჳს ეზრახა გივი ქართველთა: „არა ძალ-გვიცს ყოფად და განვდგეთ, ვინად-გან ვერა ნებისა-ებრ დაიპყრა შაჰ-ნადირ ლეკნი:“ ხოლო მათ მისცეს პირი მტკიცე: ამის-თჳს განაზრახა ხანი წარსლვად ლეკსა ზედა და განვიდა ხანი ყიზილბაშ-ქართველთა: მაშინ გივი გამოივლტო ცოლ-შვილით ტფილისიდამ სიმაგრეთა, იმედებული და მოვიდა ქსნის-ხევსა შინა. არამედ ქართველნი არღარა-ვინ გამოჰყუჩნენ, არცა უკუდგნენ: ესე რა ესმა ხანსა მოიქცა ტფილისვე და მოთხოვილისა-თჳს მთავართა შეაჭირვებდა და მრავალთა ჰგვემა და პყრობილება შეამთხვივა, და მოუხდა გივს, ვერ შემუსრა, მოაოხრა გარემონი და მოიქცა ტფილისვე:

ჟამსა მას წარმოავლინა იმპერატრიცას ელისაბედს პეტრონანს ძე ვახტანგისა ბაქარ აშტარხანს: ესე ჰგონა გივ-მან მიმსლველად ქართლს მეფედ, წარუვლინა ბარძიმ ბიძის ძე თვისი და მოუწოდა ბაქარს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას ქართლი: ხოლო შაჰ-ნადი ბრძოდა ლეკთა ერთ-წელ, შეამჭირვა და შეაძრწუნვა ფრიად, რამეთუ ჰყიდდენ შვილთა და სჭამდენ ხორცსა ღორისასა არამედ იყო სიყმილი ძლიერი სპათაცა შორის ნადირისათა, რამეთუ ოთხი კოდი პური სამ-თუმნად იყიდოდა ამის-

თჳს უკუნიქცა შაჰ-ნადირ და წარვიდა სპარსეთად: ხოლო ბაქარს მიუწოდეს კვალად პეტრებუხსავე და მივიდა მუნ: გარნა გივი არა დასცხრა და ბრძოდა ხანი ტფილისისა და აოხრებდენ ქვეყანათა იგიცა და ესენიცა. ამის-თჳს მოიყვანნა გივმანცა ლეკნი ნიჯადად თვისად და მოსწყვიტნა რაოდენნიმე ყიზილბაშთა სპანი. არამედ აოხრებდა უმეტეს ქვეყანათა: ხოლო შემდგომად შეჩენითა კახთათა მოკლეს ბეჟან-ერისთავი უმათავე მისთა და მიერთჳნენ თეიმურაზს და წარუხვნეს მთიულთა ქონება გივს ამილახორს და გამოაძეს ცოლ-შვილნი მისნი ხადიდამ: გარნა გივ-მან კვალად განამაგრა ქსნის ციხე ცხვილოსისა, კეხვისა და სურამისა და წარვიდა ქართლს და კვალადცა არა დასცხრა გივი ოხრებად ქვეყანათა ლეკითა: ესე ყოველნი ამცნო თეიმურაზ შაჰ-ნადირს და შაჰ-ნადირმა მოსცა არაგვის საერისთო თეიმურაზს: ესე მოვიდა და დადგა ტინს და ბრძოდენ ქსანს: მაშინ ლეკეთით ლტოლვილი ყეენის ძედ წოდებული წარვიდოდა ოსმალთა შინა და ეტიკ-მან მის-მან შეაცთუნა და მოიყვანა თეიმურაზისა-თანა: ხოლო თეიმურაზ შეიპყრა იგი და წარუძღვანა ძე თვისი ერეკლე და წარავლინა წინაშე შაჰ-ნადირისა, რამეთუ მაშინ ჰბრძოდა ოსმალთა მუსულს. ამის-თჳს მადლიერ იქმნა შაჰ-ნადირ, მოსცა ნიჭი დიდი და წარმოუვლინა ერეკლეცა ნიჭითა: არამედ ბიძა-შვილ-მან გივისა-მან რევაზ მისცნა ციხენი ქსნისანი თეიმურაზს და თვით აზნაურითა და გლეხითა შთავიდა კახეთს, რამეთუ მრავალნი წარჩინებულნი, აზნაურნი და გლეხნი დაეშენებოდენ ქართველნი კახეთს, ვინადგან მუნ უმცირესი ჭირი იყო თათართა-გან:

ხოლო წელსა ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ, წარმოევლინა ხონთქარს განძი დიდი ლეკთა-თჳს და მოვიდა უსუფ ახალ-ციხის ფაშა იეჩ სპითა ქართლს, რათა წარუვლინოს ლეკთა იგი, ამას მიერთო ამილახვარი გივიცა: ესმა ესე ხანსა ტფილისისასა შეიკრიბნა ყიზილბაშნი და მოუწოდა ქართველთა და თეიმურაზს; მერმე შეკრებულნი ყოველნი მოვიდენ გორს. ხოლო ურუმნი მოვიდნენ თედო-წმიდას: მიეგება ხანი თეიმურაზით და ქართვე-

ლით, იძლივნენ ოსმალთა-გან და შემოვიდნენ გორს. მოვიდნენ ურუმნი და მოადგნენ გარს და წარგზავნეს სპითა დიდითა საგანძური იგი ლეკთა შინა. ესე აცნობა ხან-მან და თეიმურაზ ერეკლეს, ესე შეკრბა კახით და ავლნით და შეუკრა არაგვის პირი ჭალა მოსრულთა ურუმთა. ამათ უწყეს ცემა თოფთა, აოტეს ოსმალნი და მოსრნეს მრავალნი. გარნა წარიღეს საგანძური იგი და მივიდნენ გორს ლტოლვილნი: ამისი მხილველი უსუფ-ფაშა ალიყარა და წარვიდა, ვითარცა მეოტი. ხოლო ხანი და თეიმურაზ გამოვიდნენ გორიდამ და აღიღეს ალაფი ოსმალთა მრავალი: შემდგომად მოიქცნენ ესენი ტფილისს და აცნობეს ყოველი ყოფილი შაჰ-ნადირს. ესე განიხარა ფრიად შაჰ-ნადირ და მოსცა თეიმურაზს ქართლი, ხოლო ერეკლეს ძესა მისსა კახეთი. მერმე მოვიდა თეიმურაზ ტფილისს ქს. ჩლმდ, ქრ. ულბ:

ქმნულება და ცხოვრება:

კახეთისა და ჰერეთისა:

ხოლო რაჟამს მოვიდა ჰეროს წილსა თვისსა ქვეყანასა აღაშენა ქალაქი ორთა ალაზანთა შესაკრებელთა შორის და უწოდა სახელითა თვისითა ჰერეთი და დაიპყრა ქვეყანა წილ-ხდომილი თვისი. სამხრით ხორანთისა-გან მტკვრამდე და კავკასამდე საზღვარი მოვაკანისა, ჩრდილოთ ხუნანიდამ გულგულამდე და კავკასამდე, აღმოსავლით კავკასი, დასავლით მტკვარი: ამათ შორისი ქვეყანა არს ჰერეთი, რომელსა შინა დაეშენა და შემდგომად განითესნენ ნათესავნი და ძენი მისნი ქვეყანასა ამას შინა და იყვნენ თვით იგი და ნათესავნი მისნი მორჩილებასა შინა ქართლოსისა და მცხეთელ მამასახლისისასაცა, ჟამად ჟამად განდგომილნი, ვითარცა აღვსწერეთ, ეგრეთვე კახოს და კუხოს და ნათესავნი მათნი, ვიდრე პირველისა მეფისა ფარნაოზისამდე: ხოლო მეფე-მან ფარნაოზ დასვა კახეთის და კუხეთის ერისთავი ერთი და შემდგომად დასვეს ჰერეთისა ერისთავი სხვა და თუშთა, დიდოთა და ხუნზახთა სხვა, ვითარცა იწერების ჟამსა შინა შემდგომად მდ მეფისა არჩილისასა: არამედ ოდესმე დასხმიდნენ ძეთა თვისთა მეფენი, ვითარცა მისცა მირიან რევს და ბაქარ რევის ნათესავთა და შთამომავალთა. ხოლო ვახტანგ გორგასალ მისცა ძესა თვისსა დაჩის და შემდგომად ადარნასე ხოსროვანი ერისთობდა ჰერეთს, ჟამსა შინა მეფისა გურამ კურაპალატისასა. გარნა იყვნენ მარადის ესენი მორჩილებასა და მსახურებას შინა მეფეთა ქართველთასა: ხოლო შემდგომად

იოანესა და ჯუანშერისის გარდაცვალებისა განდგა გრიგოლი მთავარი და დაიპყრა კახეთი და გარდაბანი და ესე იყო პირველი განდგომა თავადად და ამის განდგომილებიდამ დავით აღმაშენებელის ერთ-მთავრობამდე ისხდენ მთავარნი კახეთს და მეფენი იდ: არამედ ცერეთი დაიპყრეს ძმის-წულთა ადარნასე ბრმისათა, რომელთა დასწვნეს თვალნი მამის-ძმისა და არჩილ მოწამე-მან მიუბოძა ამას შაკიხი და ცოლი აბუხოსოროსი და ამის ძეთა დაიპყრეს შაკიხიდამ გულგულამდე და შემდგომად და შემდგომად ჯუანშერისა სიკუდილისა დაიპყრეს სრულიად ცერეთი და იწოდეს მეფედ და დასხნეს ერისთავნი, ვითარცა იწერების. ერისთავი შტოერისა, ერისთავი ხორნაბუჯისა, ერისთავი ვეჯინისა, ერისთავი მაჭისა: გარნა არა არს უწყებული, თუ რავდენნი მეფენი ისხდენ და სახელნი მათნი, ვიდრე კვირიკეს გ ქორიკოზისამდე. არამედ ამ შლილობაებთა შინა იყუნენ იგინი მშვიდობით და ოდესმე მოვიდიან მძლავრნი, მისცემდიან ხარკთა და დაიმშვიდიან: ხოლო წელსა ქს. შიზ, ქრ. რლზ მოიხსენების სახელი ადარნასე პატრიკისა და ძისა მისისა დინარ დედოფლისა ქრმისა და ძისა მათისა იშხანიკისა, რომელიცა ადვსწერეთ რიგოვანად თვის რიგსა ზედა:

ა გრიგოლი ლზ წელი ჰმთავრა:

ხოლო წელსა ქს. ლპზ, ქრ. ზ, მოკუდა ჯუანშერ ერისთავთ-ერისთავი და შემდგომად მისსა განდგა გრიგორი მთავარი და ამან დაიპყრა კახეთი, კუხეთი და გარდაბანი. ამანვე მოსპო სახელი კუხეთისა და იწოდა კახთა მთავრად ანუ ქორიკოზად, და ბრძოლასა შინა აშოტ კურაპალატისასა იძლია გრიგორ და დაშთა გრიგორის კსნის ად ოსავლეთის მხარი და ესე გრიგორი მთავრობდა ლზ წელთა, მეგობრობასა შინა ცერეთის მეფეთათა, რამეთუ ცერეთი დაიპყრეს ყამთა ამათვე ადარნასეს ძმის-

წულთა და გამეფდა მჳნ. ხოლო შემდგომად მოკჳდა მთავარი გრიგორი ქს. ჳკზ, ქრ. მზ:

ბ ვაჩე, იბ წელი მთავრა:

და შემდგომად გრიგორისა შეითქვნენ გარდაბანელნი და განაჩინეს ვაჩე ქობულის ძე და უწოდეს ქორიკოზად კახეთისად და ესე ვაჩე ქორიკოზობდა კეთილად კახეთს. შემდგომად მო-კჳდა ქს. ჳლთ. ქრ. ნთ:

გ სამოელ, კბ წელი ჰმთავრა:

შემდგომად ვაჩესა გამოირჩიეს გარდაბანელთა და დასვეს სამოელ დონაური: ეს სამოელ შეება გავაზს ხალილს. ამან უშველა მაჰმედს, ამანვე გარდაუყენა გარდაბანელნი ბუდა თურქს ჯუარის-ბოლოს, შემდგომად მოკჳდა, ქს. ჳჲა. ქრ. პა:

დ გაბრიელ, კ წელი ჰმთავრა:

ამის ჟამსა იყო ილარიონ ქართჳელი ნათესავით კახი:

შემდგომად სამოელისა დაჯდა ქორიკოზად გაბრიელ დო-ნაური, ძმის-წული მისვე სამოელისა და ესე ქორიკოზობდა ისე შიხის ძის ჟამსა შინა, ამასვე მიუდეს გარდაბანი, შემ-დგომად მოკჳდა ქს. ჳპა, ქრ. რა:

ე ფადილა, იე წელი ჰმთავრა:

მერმე დაჯდა ქორიკოზად ფადალა არელმანელი ბრძენი, გონიერი და საქმის მეცნიერი. ამან კვალად დაიპყრა გარდაბა-

ნი. შემდგომად მოკჳდა ქს. ჟჟგ, ქრ. რგ (არამედ იგონების ამას ქვეითნი მპყრობელნი კახეთისანი ამისი ძენი და შთამომავალნი არიან, ვითარცა სახელით წარმოიჩინებიან:

ვ კვირიკე, კვ წელი ჰმთავრა:

შემდგომად ფადალასა დაჯდა კვირიკე ქორიკოზად: ჟამსა ამისსა შემოვიდა კახეთს ამირ-აგარიანი. ამ ამირ აღიღო უჯარმა და ბორჭომა. ხოლო კვირიკე მივიდა წინაშე ამირისა: არამედ აქამომდე ჱერეთთა მეფეთა სახელნი არა არიან წარმოჩენილნი და ქმნულებანი მათნი და არა მოიხსენა, ვინადგან იყჳნენ მშვიდობით და თვისად. ხოლო აწ შეემტერა რა ესე კვირიკე ქორიკოზი კახეთისა ადარნასე პატრიკსა ჱერეთის პყრობელსა და ვინად-გან შეიწყნარა კვირიკევე ამირ აგარიან-მან და მოიცა ამირისა-გან კვირიკემ ძალი. არამედ ადარნასემ ამით ვერდა-რა იკადრა მეფობით წოდებად თავისად. გარნა პატრიკად: ხოლო შემდგომად მტრად ადარნასესა მოიყვანა კვირიკემ მეფე აბხაზთა კოსტანტინე ქს. შდე, ქრ. რლე: მერმე დაზავდენ ვეჯინს, ვითარცა აღვსწერეთ და დაშთა ჱერეთი ადარნასე პატრიკსა, ხოლო კახეთი კვირიკეს: შემდგომად მოკჳდა კვირიკე ქორიკოზი ქს. შაც, ქრ. რლც: ხოლო ადარნასე პატრიკ-მან მოგვარა ცოლი ძესა თვისსა ასული ადარნასესი და დაჲ გურგენ ერისთავთ-ერისთვისა ძის ძის ძისა აშოტ კურაპალატისა სახელით დინარ და ამის ძის იხშანიკისამდე იყო ჱერეთი მწვალებელი ქრისტეს ჟამიდამ აქამომდე. ხოლო ამან დინარ დედოფალ-მან მოაქცია ჱერეთი სომეხთა წვალებისა-გან მართლ-მადიდებლობისა და აღმსარებლად:

ზ ფადალა, ია წელი ჰმთავრა:

ხოლო კვალად კახეთს შემდგომად კვირიკესა დაჯდა ძე მისი ფადალა ქორიკოზად: ჟამსა მისსა მოვიდნენ სარკინოზნი

საჯნი და მოსტყვევნნეს კახეთი და წარიღეს საჯთა ჯუარი და-ჭრილი: არამედ რა იხილა შეკვება ფადლასი ძე-მან ადარნასე-სა-მას და ქმარ-მან დინარ დედოფლისა-მან კვალად დაიპყრა კვირიკესა და კოსტანტინე მეფისა-გან მიღებულნი ცერეთისა თვითვე და იწოდა კვალად მეფედ: ხოლო ამან ფადლა ქორი-კოზ-მან უშველა აფხაზთა მეფესა გიორგის, რაჟამს მოადგა უფლის-ციხეს ძესა თვისსა და შემდგომად ამისა მოკჳდა ფა-დალა ქორიკოზი ქს. შკთ, ქრ. რმთ:

---

8 კვირიკე, მზ, წელი მთავრა:

და დასჯდა კახეთს ქორიკოზად კვირიკე ძე ფადლასი: ამას განუდგნენ გარდაბანელნი და მოიყვანეს გიორგი მეფე აფ-ხაზთა, შეიპყრა კვირიკე გიორგი მეფე-მან და დაიპყრა კახეთი თვით: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის სიკჳდილისა და ლე-ონ ძისა მისისა სიკჳდილისა დაიპყრა კვირიკემდე კახეთი: შემ-დგომად ამან კვირიკე-მ მისცა ადარნასე ძმასა მისსა დიმიტრის აფხაზთა მეფესა: კვალად ამანვე კვირიკე-მ გამოიყვანა უფლის-ციხიდამ მეფე ბაგრატ და დედა მისი გურანდუხტ: ესევე კვი-რიკე დაეზავა დავით კურაპალატსა. შემდგომად ამისა მოკჳდა ქს. შოვ, ქრ. რჟვ.

თ დავით, ლდ წელი მთავრა:

შემდგომად კრირიკესა დასჯდა ძე მისი დავით ქორიკო-ზად: ესე დავით ქორიკოზი და მეფე ბაგრატ შეიბნენ და იძლია ბაგრატისა-გან დავით. არამედ შემდგომად კეთილ ქორიკოზო-ბისა მოკჳდა დავით ქს. ჩი, ქრ. ხლ:

ი კჳრიკე, დიდი კ წელი ჴმევა:

ხოლო შემდგომად დავითისა დასჯდა ძე მისი კვირიკე ქორიკოზად. ესე კვირიკე შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ და დაიპყრა კახეთი თვით. ხოლო ჰერეთს მომკჳდარ იყო იშხანიკ და არღარა ვინ იყო მკვიდრი, თვინიერ დინარ დედოფლისა: მოვიდა ბაგრატ მეფე, დაიპყრა თვით ჰერეთი და წარიყვანა დინარ დედოფალი და დასხნა ერისთავნი თვისნი: ხოლო შემდგომად ბაგრატ მეფის სიკჳდილისა ამან კვირიკე-მ დაიპყრა კახეთი და ჰერეთიცა და იწოდა მეფედ კახთა: გარნა თუ ისხნენ ერისთავნი ჰერეთს. არამედ ამან კვირიკე მეფე-მან უფროს განამტკიცნა და დასხნა სამი კახეთს და ოთხი ჰერეთს და კახეთისა ერთი რუსთავს და მისცა სრულიად კუხეთი, რომელ არს ნაგები, უარაია, ჩალივარ-სამგორი, უჯარმა, ლილო, მარტყოფი, გრდანი, ხერკი და თიანეთი, არაგვის კერძო ჟინვანამდე: მეორე დასვა კვეტერისა და მისცა უჯარმას ზემოთი ორთა მთათა შორის, რომელ არიან კახეთისა და კუხეთისა, ვიდრე კავკასამდე და გარდაღმად. ესე არს ერწო-თიანეთი, ფხოველნი, ძურძუკი და ღლიღვი: მესამე პანკისისა ანუ მარილისასა და მისცა ჰერეთის საზღვრის-ზეითი კავკასამდე და კახეთის მთამდე თუშეთითურთ: ხოლო ჰერეთს დასვა პირველი ხორნაბუჯს ანუ ხორანთას და მისცა ქისიყი და გარეთ კახეთი კუხეთის საზღვრამდე, ალაზანსა და მტკვარს შიგნით და ჰერეთის მთისა: მეორე ვეჟინს და მისცა ქისიყის საზღვარს ზეითი თურდოს-ხევამდე და ალაზანსა და ჰერეთის მთის შიგნითი, რომელ არს აწ შიგნით კახეთი. მესამე მაჭისა და მისცა მაჭის წყლის ქვეით და ალაზნის აღმოსავლეთი შაკიხითურთ და ხუნზახითურთ: მეოთხე დასვა მტორისა და მისცა მტორის-ხევიდამ მაჭის წყლამდე ალაზნის აღმოსავლეთი დიდოეთითურთ, რომელ არს აწ გაღმამხარი და ამანვე შეაერთა კახეთი და ჰერეთი: კვალად ამანვე ჰყო სასახლე თიანეთს ხელოვანი, ამანვე ჰყო თელავი სასახ-

ლედ და ტახტად კახეთისა და ჰერეთისა განმდიდრდა კვირიკე და მოირჭმა ყოლითურთ და ამის-თჳს ეწოდა დიდი კვირიკე, რამეთუ გამეფდა ესე პირველად და ჰყვნა ესენი, რომელი დავსწერეთ: ამანვე უშველა მეფესა ბაგრატს რანთა ზედა, ამასვე კვირიკეს მეფესა მოუხდა ოსვთა მეფე ურდურე. ამან ურდურე გარდმოვლო გზა ძურძუკთა და ღლიღვთა და შთამოვიდა თიანეთს და მოაოხრა კახეთი: ამას ეწყო კვირიკე მეფე შეკრებული სპითა და ბრძოლისა ძლიერსა იძლია ოვსნი და მოჰკლეს კახთა ურდურე მეფე ოვსთა, და მოსწყვიტნეს ოვსნი: არამედ შემდგომად კეთილ მმართველ-მეფობისა იყო კვირიკე მეფე ნადირობასა შინა განმსვენე ფიდართ გორთან და მოკლა ვინმე ოვსმან მონა-მან დიდი კვირიკე მეფე კახთა, სისხლთა-თჳს ოვსთა მეფისა ურდურესა ქრ. ჩლთ, ქრ. სნთ.

ია გაგი, ით წელი ჴმეფა:

ხოლო კვირიკე მეფესა არა ესვა ძე, არამედ გაშვილა დისწული თჳსი სომეხთა მეფის სამშვილდელის დავითის ძე გაგი და შემდგომად სიკუდილისა კვირიკე მეფისა დაჯდა ესე გაგი კახთა მეფედ: ამან გაგი-მ უშველა ბაგრატ მეფესა ტფილისის მოდგომასა ზედა, ესევე გაგი შეება მეფესა ბაგრატს მიქელ გაბრიელის მთასა ზედა. ესევ მოვიდა წინაშე ბაგრატ მეფისა დარბაზობად, რაჟამს აღიღო ტფილისი ბაგრატ, ესე გაგი შველოდა ლიპარიტს ბალუშს ბაგრატ მეფესა ზედა. არამედ ჟამად ეპყრა მეფესა ბაგრატს ჰერეთი და გაგის კახეთი. ხოლო შემდგომად მოკუდა გაგი ქს. ჩნე, ქრ. სოე:

იბ აღსართან, კვ წელი ჴმეფა;

შემდგომად გაგისა დაჯდა ძე მისი აღსართან მეფედ კახთა. არამედ ჟამსა ამისსა დაიპყრა მეფე-მან ბაგრატ უმეტესად ჰე-

რეთი და შემდგომად მოსვლისა სულტანისა მივიდა აღსართან წინაშე სულტანისა და იქმნა მაჰმადიან. ამის-თჳს მისცა სულ-ტან-მან კახეთი და ჰერეთი სრულიად ნაქონები ბაგრატ მეფისა: ამასვე აღსართანს მოგვარეს ფადალა განძისა ლტოლვილი და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: ამანვე აღსართან უშველა გიორგი მე-ფესა ლიპარიტსა და სარკინოზთა ზედა ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის მოსლვისა სულტნიდამ და სპათა შემოცლისა ვეჯინის ციხისა-გან წარვიდა ესევე აღსართან წინაშე სულტნი-სა და უმეტესად დაიმტკიცა და წინა დაიცვითა რჯულითა მაჰ-მადისათა, ამის-თჳს მოსცა მასვე სულტან-მან ჰერეთი და კა-ხეთი: მერმე მოვიდა და დაიპყრა ორივე და მართვიდა თჳით. არამედ შემდგომად მოკუდა აღსართან ქს. ჩპდ, ქრ. ტდ:

იგ კჳრიკე, 18 წელი ჰმეფა:

დაჯდა შემდგომად აღსართანისა ძე ამისი კახთა მეფედ კჳრიკე. ესე კჳრიკე იყო მხნე, ახოვანი და მეფობისა ღირსი და ჭეშმარიტი ქრისტიანე: ამას კჳრიკეს მიუღო დავით აღმა-შენებელ-მან ციხე ზედა-ძნისა, არამედ შემდგომად კეთილ მე-ფობისა მოკუდა კჳრიკე ქს. ჩრბ, ქრ. ტკბ:

იდ აღსართან, 18 წელი ჰმეფა:

გამეფდა ძე კჳრიკესი აღსართან, არამედ იყო ესე უგვანი, ტუნდრუკი, ხელად-მქცევი და შეუმსგავსი მეფობისა: ხოლო შემდგომად სამისა წლისა ამ აღსართანის მეფობისა შეიპყრეს წარჩინებულთა ჰერ-კახთა უგუნურებისა-თჳს ესე აღსართან და მისცეს მეფესა დავით-აღმაშენებელსა: მაშინ დავით აღმაშებელ-მან დაიპყრა სრულიად ყოველი ჰერეთი და კახეთი და ამიერ ჟამით-გან იყო ერთ-მეფობასა შინა, ვიდრე ოც მეფის გიორ-გისამდე წელი ტოგ: არამედ ესე აღვსწერეთ მოკლედ, ვინად-

გან ერთობის ქარტასა შინა აღგვიწერიან, გარნა აქა წარმოვაჩინეთ უცხადესად:

აღმოჩენა და დაპყრობა აწინდელთა მეპატრონეთა კახეთისა.

ხოლო განუდგნენ რა ოც მეფესა გიორგის ქს. ჩუჲვ, ქრ. რნდ, და დავით დაიპყრა კახეთი. არამედ ამ დავითისას, არა ვითარცა კაცნი იტყვიან სარწმუნო არს და საგონებელი ეგრეთ, რამეთუ იყო ესე დავით ძე ალექსანდრესი ძისა დავითისა და ამ ალექსანდრე-მ განჰყო ძენი თვისნი, უხუცესსა ბაგრატს მისცა იმერეთი, მეორესა გიორგის მისცა ქართლი, სომხითი და სამცხე-კლარჯეთი, მესამეს ამ დავითს მისცა ჰერეთი და კახეთი: არამედ ამას ვიხილავთ არა ესრეთ, რამეთუ ვინადგან არა იყო ჩვეულება მეფეთა და უფროსთა ბაგრატიონთა შინა, რათამცა განხეთქილება ექმნათ სამეფოსა. გარნა უფროს განუხეთქელობასა მცდელობდნენ და არცა რიდებდნენ სისხლთა, ვითარცა საჩინო არს. გარნა თუ ძეთა დასხმიდენ არა მეფედ, არამედ ერისთავად. მორჩილად მეფეთა და ვინადგან არცა ეგდენ დიდ არს, რათა დგეს წინაშე მტერთა სამ-სამეფოდ. მეორე, ვიუწყებთ ცხოვრებათა, გუჯრებთა და ქორონიკონებთა-გან, რამეთუ იყო ერთ-მეფობა ბრწყინვალის მეფის გიორგიდამ, ვიდრე ოც მეფის გიორგისამდე, ვითარცა ჟამსა ბაგრატ მეფისასა, მოსლვასა თემურისასა და ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელისასა, რამეთუ არა ძალ-ედვათ ქმნად იგინი, რომელნი აღწერილარიან და სხვანიცა. მესამედ, არა იყო იგი ალექსანდრე მეფე ქართლისა, არცა ძე დავითისა, არამედ იყო ძე ბაგრატისა მიქელ მეფის ძისა იმერთასა, და არცა ესვა ამ ალექსანდრეს სამნი იგი ძენი, არამედ მხოლოდ დიმიტრი, და ამ დიმიტრის ძე ბაგრატ განუდგა გიორგის ოც მეფესა, და უკეთუ მცხეთის-აღმაშენებელის ალექსანდრეს ძენი იყვნენ იგინი, არა ესვა ალექსა-

ნდრეს იგინი. არამედ ვახტანგ შემდგომად მისა მეფე ბ, გიორგი ოც მეფე და მესამე დიმიტრი, რომელი წარავლინა წინაშე ყე-ენისა და პატივ-ცემული მოუვლინა: ესენი ყოველნი გუჯრითა და ქორონიკონებითა ესრეთ არიან: და კვალად უკეთუ მის ზე-ითის ალექსანდრეს ძე იყოს დავით, ვერ მოსწუდებიან დავით, გიორგი და ალექსანდრე ავ-გიორგისამდე, ვინად-გან ვსცნობთ ქორონიკონსა სიკუდილსა ალექსანდრესსა ავ-გიორგისა-გან, რო-მელს რიცხუს მოკლა, რამეთუ გარდახდნენ მის ალექსანდრედამ ავ-გიორგისამდე წელნი რკბ: მეოთხე, რამეთუ მცხეთის-აღმა-შენებელის ალექსანდრესი წარმოვაჩინეთ. გარნა ესეცა იუწყე, რამეთუ ამის წინათთა მეფეთა ჟამთა შინა, ანუ ცხოვრებათა, ანუ გუჯართა და ქორონიკონებთა შინა არა სადა ვიხილავთ კა-ხთა მეპატრონეთა მოხსენებასა, არა-თუ შემდგომად ალექსანდრე ოვ მეფისა: კვალად ვინამენი იტყვიან ძეთა აღსართანისათა ყო-ფად მათ. არამედ ესე უმეტეს შეუმსგავსებელ-არს თქმად. ვი-ნად-გან აღსართანის ნათესავი მოსწყდა ჟამსავე დავით-აღმაშე-ნებელისასა, ვითარცა ითქვა. მეორედ არა იქმნას გუარი ტჲგ წელსა, არა თუ იყოს ჩინებული და დაადგრეს მოსახსენებელად. მესამედ, რამეთუ არა სადამე ვიხილავთ კვალად მოხსენებასა, ანუ ყოფნასა მათსა აღმაშენებელიდამ ოც მეფის გიორგისამდე: ხოლო არამედ ბაგრატოანთა ჩამამავლობა მათი ძალ-უცს ყოფად ამის-თჳს რამეთუ ჩვეულება იყო საქართველოს ნათესავთა-გან მაშინ, რამეთუ არა ვისმე იპატრონებდიან, უკეთუ ჭყვათ მემ-კვიდრე მეფეთა ნათესავი. გარნა უკეთუ განდგა გრიგოლი და მას ჟამსა შინა სხვანი არღა-რა ვინ იყო მეფეთა ნათესავი: მე-ორედ, უკეთუ მონათესავეთაგანი მეფეთა არა იყოს დავით მასვე ჟამსა ვერ იკადრებდა მეფედ წოდებად და სწორ-ყოფად და ვერცა გუარობათა მეფეთასა, ვითარცა ათაბაგი, დადიანი და გურიელი და სხვანი. არამედ თუცა ესენიცა განდგნენ, გარნა არა მეფედ, არამედ მთავრად, ვინად-გან განმკიდრებულნი აქუნდათ საერის-თონი თვისნი პირველვე: გარნა ზნენი მათნი ჭოვარვენ, ვინად-გან არიან მესისხლენი მამა-ძმათა თვისთა ცუდად და კეთილ-

შემძლებელთა წარჩინებულთა თვისთა და სხვათა მიყოლითა და მინდობითა საქმეთა თვისთა განმართვენ და ჰყოფენ, და არა თვით თავით თვისით რამეთუ არა სადა ცხოვრებასა შინა ვისილავთ ესრეთთა ბაგრატიონთა ტომსა. არამედ ვინა-გან ბნელი და უჩინო არს ცხოვრება და ძნიად გამოსაკჳლეველი. განა რაოდენ შესაძლებელ არს გუჯრებითა, სიგელებითა და ქორონიკონებითა-გან წარმოვაჩინოთ, რამეთუ ესე დავით ანუ არს ჰერთა და კახთა ერისთავთა-განი ერთი განდგომილი, ვითარცა გრიგოლი მთავარი. არამედ ესე უღონოებს, ვინად-გან საგონებელ არს სხვათა ერისთავთა არა დამორჩილებად მისდა: ხოლო უკეთუ გრიგოლისასა იტყვი იგი იყო თვით კახეთის ერისთავი და დაიპყრა კახეთი და არა ჰერეთი, რამეთუ არა ერჩდა ადარნასე: გარნა ვსწერთ ჩვენ მეფის ალექსანდრეს მცხეთის-აღმაშენებელის ძის დიმიტრის ძედ დავითს, რომელსა აქვნდა საერისთოდ ანუ სამფლისწულოდ (ვითარცა ჩვეულება არს საქართველოსი) კახეთს ანუ ჰერეთსა შინა. ამის-თჳს რამეთუ ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელს არა ესვა ძე, თვინიერ რომელი ზეით აღვსწერეთ, მოწმობითა მითვე აღწერილითა და ამითი ბაგრატიონობა მისი და ჩამომავალთა მისთა დიმიტრისა-გან და თვინიერ მისა არა. და თუ ვის გნებავს უმეტეს ამათგანი ანუ მოწმობითა სხვა იგულვეთ. ხოლო ჩვენი გამოკჳლეული ქვემორე საჩინოდ არს:

ცხოვრება აწინდელთა მეპატრონეთა:

მეფე დავით ა, ე წელი ჰმეფა.

ხოლო რაჟამს იძლია ოც მეფე გიორგი ჩიხორს ბაგრატიონსა-გან და შემდგომად თავრიჟ გილაქის თემურისა-გან, მერმე შეპყრობილ-იქმნა უვარყვარე ათაბაგისა-გან და დაიპყრა ქართლი ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან და იყო პყრობად კახეთისად. ამის-

თჳს შეიზრახნეს მაშინ ცერ-კახთა წარჩინებულნი და ერისთავნი და არა ინებეს მეფედ თჳსად ბაგრატ, ვინად-გან განდგნენ სხვანიცა და გამოირჩიეს მუნვე მყოფი ერისთავთაგანი ანუ გამოკჳლეული ჩვენი ესე ოვ მეფის ალექსანდრეს ძის დიმიტრის ძე დავით დასვეს, ვითარცა მეფე, რათა აქვნდესთ თავის-უფლება შლილობათა ამათ შინა: ხოლო ოდეს განთავისუფლდა ოც გიორგი მეფე, შეკრებული სპითა ათაბაგითურთ მოვიდა დავითსა ზედა: მაშინ კვალად დაუტევეს ცერ-კახთა დავით და მიერთვნეს მეფესა გიორგის და დაიპყრა მეფე-მან გიორგი ცერ-კახნი. ხოლო დავით ივლტოდა დედა-წულით თჳსით დიდოეთს და დიდოთა შეიწყნარეს იგი და პატივ-სცეს კეთილად: მაშინ გიორგი მეფე-მან ვერდა-რა ავნო დავითს მუნ, ვინად-გან აქუნდა შინაგანი განუსვენებლობა, არამედ შემდგომად სიკვდილისა მეფისა გიორგისა ჩამოიყვანეს კვალად დავით დიდოეთიდამ ცერ-კახთა და დასვეს უმეტეს მტკიცედ მეფედ კახთა და იტყვიანცა, რამეთუ აკურთხეს ბოდბეს ქრ. ჩუჲთ, ქრ. რნზ: რამეთუ ესი-ლეს განსვენება თჳსი ცერ-კახთა ამის-გამო, ვინად-გან კოსტანტინე მეფესა აქუნდა მას ჟამსა დიდი განუსვენებლობა. არამედ კურთხევასა კოსტანტინესსა წარვიდნენ რომელნიმე ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი ცერ-კახთანი, და არცა უტევებდა კოსტანტინე მეფე პყრობად დავითს მარტყოფს, საგურამოს და ხერკსა, და ვერ ბრძო დავით კოსტანტინეს, ვინად-გან ეშინოდა ერისთავთათჳსთა-გან, არამედ მცდელობდა განმკვიდრებასა ცერ-კახთასა, გარნა მცირედისა შემდგომად დასნეულდა ვითარებასა შინა და მოკჳდა. ქრ. ჩუოა, ქრ. რნთ:

ბ მეფე გიორგი ა, კა წელი მეფა:

შემდგომად დავითისა დაჯდა ძე მისი გიორგი მეფედ კახთა (ანუ ვითარცა სხვანი იტყვიან ლევან) და ეკურთხა ბოდბეს: ხოლო ესე გიორგი, ვინად-გან მცდელობდა მეფე კოსტანტინე

ჰერ-კახთა ერისთავთა-თანა კვალად შეერთებასა და ერთ-მეფობასა, ამის-თჳს მიერთო იმერთა მეფესა ბაგრატს და დაიპყრა სრულიად კახეთი: მაშინ მოისპო ერისთავნი ჰერ-კახთა შინა და დასხნა მოურავნი დიდთა და მცირეთა ადგილთა, ვითარცა არიან დღემდე. მოურავი ქისიყისა, ელისენისა, წუქეთისა, დიდოეთისა, თიანეთისა, ჭიათურისა, შილდა-ყვარელისა, მარტყოფისა, გრემისა, პანკისისა და სხვანიცა და განჰყო ოთხსადროშოდ, ვითარცა აღვსწერეთ და მისცა დროშანი ეპისკოპოსთა, რათა არა განიმკვიდრონ მთავართა და დაიპყრან შეუცვალებლად და ამითი ერთ-გულ-ჰყუნა მრავალნი: კვალად ჰყო ალავერდელი ეპისკოპოსად, რამეთუ იყო აქამომდე ამბა და მონასტერი და მისცა სამწყსო და ხარისხი თავ-კახთა ეპისკოპოსთა: კვალად-ჰყო გრემი კალაქი და ტახტი ჰერ-კახთა და შენობა დიდი: ამანვე მოსპო სახელი ჰერეთისა და იწოდა, ვითარცა აღვსწერეთ, არა მისცა მთავართა ძალი, არამედ თვით დაიპყრა: განა თუ იწოდა თვისთა-გან მეფედ. არამედ გარემონი თვისნი კახ-ბატონად უწოდებდენ: ამათ არა მორჩილებდენ თუშნი და ფშავ-ხევსურნი. არამედ დიდოეთი ერთ-გულებისა-თჳს დავითისა ერთ-გულებდენ ამათ და მსახურებდნენ: ხოლო მოსლვასა უზუნ-ასან ყეენისასა, რა მოსრნეს ხერკი, საგურამო, მარტყოფი და თიანეთი, ამან გიორგი უძღვნა ყეენსა ძღვენი დიდი და ტყვენი ქალ-ყრმანი და აღუთქვა მორჩილება და დაადგრა მშვიდობით: ხოლო შემდგომად ეზრახა გიორგის მეფე კონსტანტინე მწეობასა სპასთა და სარკინოზთა ზედა და არა ინება გიორგი-მ, რათა არა იქმნას კვალად შეერთება: მერმე მოსლვასა იაყუფ-ყეენისასა ეგო კვალად გიორგი მშვიდობით. გარნა მცდელობდა ურჩთა შეცჳლასა და თვისთა ამაღლებასა, აღაშენა კახეთი და განავსნა, ვინად-გან აქვნდა მშვიდობა: შემდგომად მოკვდა მეფე გიორგი ქს. ჩჳჟბ, ქრ. რპ.

გ მეფე ალექსანდრე ა ით ჴმეფა.

დასჯდა შემდგომად გიორგისა ძე მისი ალექსანდრე, მკურთხევი ბოდვესვე*) მეფედ (ვინამენი იტყვიან ალავერდს): ესე ალექსანდრე იყო შვენიერი, ჴაეროვანი, ახოვანი, მოისარ-მოასპარეზე, საჩინო და უებრო, კეთილ-უბოროტო, მოწყალე, მშვიდი და მდაბალი: ამას ესხნეს ძენი: გიორგი და დიმიტრი. ესე დაზავდა მეფესა ქართლისასა კოსტანტინეს და განაჩინეს საზღვარი აღწერილი და იყო მიერით მშვიდობა და მეგობრობა ურთიერთას: ხოლო ჟამსა ალექსანდრესსა გამოსჩნდა შაჰისმაილ ძე შიხისა და აღიღო შაჰ-ისმაილ ადრიბეჟანი და შირვანი ქს. ჩივ, ქრ. რპც, თათრულსა შზ: ამან ალექსანდრე-მ წარუვლინა შაჰ-ისმაილს შირვანს ძე თვისი დიმიტრი ძღუ̂ნითა დიდითა და ტყვითა ქალ-ყრმითა და მიუმცნო მორჩილება: ხოლო შაჰ-ისმაილ პატივით შეიწყნარა და წარმოუვლინა დიმიტრი ნიჭითა და ზავითა მშვიდობისათა: ამანვე ალექსანდრე-მ უმეტესად დაიმშვიდა კახეთი და მოიმტკიცა თვისად, აღაშენა და განავრცო და მართვიდა კეთილად. არამედ ძე მისი გიორგი იყო ბოროტ, მეშურნე და მესისხლე. გარნა ვერ იჩენდა შიშითა მამისათა და ეტყოდა მამასა კირთებასა ქართლისასა და გარემოსთა თვისთა: ხოლო ალექსანდრე არცა-და თუ ისმენდა და ასწავებდა ძესა სიმშვიდესა და უშფოთველობასა, რამეთუ აქუ̂ს აღძრვა დიდი რისხვისა ღუ̂თისა შფოთისა. არამედ გიორგი ამისი არა მსმენელი ეშურვა მეფობასა მამისასა, რათა ჰყოს წადიერება თვისი. გარნა იცა ჟამიცა საფურცლეს მდგომის მამისა ზედა უგრძნეულოსა ძისა-გან ესე ვითარისა-თჳს, მოჰკლა ღალატად გიორგი-მ მამა თვისი მეფე ალექსანდრე და შეიპყრა ძმაცა თჳსი დიმიტრი, რათა არა ივლტოდეს სპარსეთად, რამეთუ აქუ̂ნდა შური მიერ ჟამით-გან, რაჟამს წარავლინა მამა-მან თვის-მან წინაშე ყეენისა

*) ბოდბესი უნდა:

და აღმოხადნა მასცა თვალნი ქს. ჩვია, ქრ. რჟთ, და მიერ ჟამით-გან უწოდეს ავ-გიორგი:

დ მეფე გიორგი ბ (ავ-გიორგი), ბ წელი ჰმეფა:

დაჯდა მამისა და ძმისა მკვლელი ესე გიორგი მეფედ კახთა და დაიპყრს კახეთი სრულიად. არამედ არა-თუ კმა იყო სიბოროტე იგი და კვალად აღივსო შურითა და იწყო კირთებად დავით ქართველთა მეფისა და რბევად და ოხრებად შიდა-ქართლისა მონათესავეთა და ერთ-სჯულთა თვისთა, ვითარცა აღვსწერეთ. ხოლო შემდგომად მოკლეს ავ-გიორგი ქს. ჩვიგ, ქრ. სა:

დ bis დავით 8 ქართლის მეფე, ზ წელი ჰმეფა:

მაშინ შთამოვიდა მეფე დავით კახეთს და დაიპყრა სრულიად კახეთი. ხოლო ყრმა მცირე ძე ავ-გიორგისა შვიდის წლისა ოდენ დედით თვისით დამალა სალთხუცეს-მან ჩოლაყა-შვილმან გარსევან (და ჰყო ერთ-გულება დიდი) სახლსა თვისსა და ზრდიდა მას. ხოლო დედა მისი ცოლი ავ-გიორგისა მეყვისი ნათესავი იყო გარსევანისა: ხოლო შემდგომად ყრმისა ამის ლევანისა ყოფნა ეუწყა მეფესა დავითს და ამის-თჳს წარმოევლინა ბაგრატ ძმა თვისი სპითა. ესე ჩამოვიდა კახეთს, ამან დასდვა შიში დიდი და შეიფიცნა სრულიად არა ყოფისა და უწყებისათჳს ლევანისა. არამედ გარსევან-ჰყო მცბიერობა იგი, რომელიცა აღვსწერეთ და მერმე გულ-პყრობილნი ბაგრატ უკუნ-იქცა ქართლსავე სპითურთ: ხოლო გარსევან წარიყვანა ლევან ციხესა შინა ოჩანისასა. არამედ შემდგომად მოსლვისა შაჰ-ისმაილ ყეენისასა ქს. ჩვიც, ქრ. სვ გამოიყვანეს ლევან ოჩანის ციხიდამ ზემოურთა კახთა და ჩამოიყვანეს კახეთს. მაშინ მიერთჳნენ ყო-

ველნი კახნი და დაიპყრა ყოველი კახეთი: ამის-მან მცნობ-მან მეფე-მან დავით გარდმოვლო კომბორი სპითა დიდითა. არამედ ვერ წინა-აღუდგა ლევან და შევიდა ციხესა შინა თავსა მაღრანისასა, ამას მოადგა დავით მეფე და შეამწყირვა ფრიად. არამედ ზაკვითა მთავარ-ეპისკოპოზისათა განმაგრდა დედა ლევანისა ციხესა შინა და უკუნ-იქცა დავით მეფე ქართლს ოსმალთა ზედა: მაშინ გამოვიდა ლევან ციხიდამ, შემოიკრიბნა კახნი და წარუვლინა ფარულად კაცი გურიელს მამიას და მოითხოვა ასული მისი თინათინ ცოლად და ითხოვა მწე-ყოფად მის-გან: ჟამსა მას მეგობარნი იყჳნენ, ათაბაგი და გურიელი. ხოლო გურიელმან მოსცა ასული თვისი და აღუთქვა მწე-ყოფად არამედ მოსრნა რა ოსმალნი დავით მეფე-მან შთამოვიდა კვალად კახეთს სპითურთ და მოადგა ლევანს მაღაროს მყოფსა, რამეთუ მიერთჳნენ დავითს ზემოურნი კახნიცა. ეწყო მუნ ლევან სიმაგრით-გამო მცირითა სპითა, იძლია დავით მეფე და წარვიდა ლტოლვილი ტფილისს. მაშინ ლევან შემოიკრიბნა ყოველნი სრულიად კახნი, მივიდა ბოდბეს და ეკურთხა მეფედ ქს. ჩფე, ქრ. ხცა:

5, მეფე ლევან ა, ხდ ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა ლევან კახთა მეფედ და დაიპყრა საზღვარი კახეთისა. მაშინ ესმა, რამეთუ ეძლო გურიელს დავით მეფისათჳს და იდგა მუხრანს, წარვიდა სპითა ლევან მსწრაფლ და მივიდა მუხრანს. არამედ გურიელი აიძულებდა და განაზრახებდა, რათა ჰყოს ზავი და სიყვარული დავით მეფისა თანა, ვინაჲგან დავით მეფე წადიერებდა კვალად ბრძოლასა და შურ-გებასა გურიელისასა: სთნდა ესე ლევანს და ეზრახნენ დავით მეფესა და მისცეს რა იგი ინება და ჰყვეს ზავი განჩინებითა საზღურისათა და მტერ-ყოფა მტერთა ზედა და სიყვარული მტკიცე და შემდგომად ურთიერთთა ხილვისა წარვიდა გურიელი თვი-

სად: ხოლო ლევან მოვიდა კახეთს და წარავლინა მოყვანებად ცოლისა თვისისა. არამედ ქალსა მას ეხილვა სიზმარსა შინა. რამეთუ წარგიყვანს დიდებული ვინმე ცოლად და მთასა ერთსა იხილო მოგზაურ-მან შინდი თეთრი, მდგომარე შვენიერს ად-გილს, აღაშენე მუნ მას ზედა მონასტერი ღ̃ჳთის-მშობლისა.« ხოლო წარმოიყვანეს რა შუამთას, გარდახდნენ განსვენებად და სამხრობად, მაშინ იხილა თინათინ შინდი იგი სიზმარ-ხილული და აღუთქვა აღშენება ტაძრისა, ვითარცა სმენოდა, მუნიდამ მოიყვანეს გრემს და ჰყო ქორწილი ჯეროვანი ლეონ: ხოლო ამან ლეონ აშველნა დავითს მეფესა სპანი შაჰ-ისმაილსა ზედა. ამან-ვე ლევან იხილა სიზმრივ ხატი სიონისა ღ̃ჳთის-მშობლისა, რომელი განსძარცვა შაჰ-ისმაილ, რამეთუ არს ნათლუხის ჭალა-სა შინა, წარვიდა და ჰპოვა იგი და წარმოიღო და შეამკო და წარავლინა გვალად ტფილისვე სიონსა შინა: ხოლო შემდგომად ლევანს უშვა ცოლ-მან თინათინ ძე ალექსანდრე ქს. ჩფკზ, ქრ. ხიე, შემდგომად გვალად უშვა ძე იესე, მერმე განუტევა ცოლი თვისი თინათინ ლევან, ნებითავე თინათინისათა, ვინაჲ-გან იყო ლევან ფრიად მეძავი და არღა-რა ინება მეუღლეობა მის-თანა: მრისხანე-მან ამის-თჳს ლევან წარატანა ძენიცა თინათინს. ხოლო თინათინ მოვიდა შუამთას და აღაშენა მონასტერი შინდსა მას ზედა მზითვითა თვისითა და დაუდგინა მოძღვართ-მოძღვარი და შესწირნა დაბნები მოსყიდულივე თვისი და იყოფოდა მუნ სიკ̃ჳდილმდე: ხოლო შემდგომად მისა მოიყვანა ლევან ცოლად ასული შამხლისა და იქორწინა მის-თანა და შემდგომად მიდ-გომილ-მან უშჳნა ოთხნი ძენი შემდგომად შემგომი. გიორგი, ელიმურზა, ვახტანგ, და ხოსრო. ხოლო ესე ლევან მეფე, გი-ორგი და ბაგრატ მეფენი წარვიდენ იერუსალიმს, ვითარცა აღ-ვსწერეთ და შემდგომად ოდეს მოვიდა შაჰსთამას და შემუსრა ტფილისი უკუნიქცა და დასდგა ყარაბაღს მივიდა მუნ ლევან წი-ნაშე შაჰ-თამაზისა ქს. ჩოლვ, ქრ. ხკდ:

ამას პატივ-სცა შაჰს-თამას, ანიჭა და გამოუტევა თვისადვე. არამედ მპყრობელი შაქ-შირვანისა ასან-ბეგ მორჩილებდა შაჰ-

თამაზს და განზრახვითა ყეენისათა ეკირთებოდა კახეთს ასან-ბეგ, რამეთუ უკეთუ ავნოს ლევანს ექმნას მის მიერ ნიჭული ასან-ბეგ, ვინად-გან კახეთი იყო ფრიად შენი და მაგარი: ამისი მხილველი ლევან ეზრახა მშვიდობასა და არა ინება მშვიდობა ასან-ბეგ. ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი ლევან და მიუხდა შაქს, შეკვეთა ასან-ბეგ და ბრძოლასა შინა ძლიერსა იძლია და ვერღა-რა გაუსწრა და მოკლეს ასან-ბეგ და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი, მოაოხრა და მოსტყვევნა შაქი, აღიღო ალაფი დიდი და მოვიდა გრემს ლევან: არამედ ამას წინათთა კახთა მეფეთა არღა-რა მორჩილებდენ ფშავ-ხევსურნი და თუშნი და ამან ლევან დაიპყრნა არა ძალითა. არამედ აღუთქვა, რათა ცხოვარნი მათნი უვნოდ მძოვარ-იყუნენ კახეთს და მისცა შეწირულობა ლაშას ჯუარსა თიანეთს შინა და მიერით-გან მოსცემდენ ლაშქარსა და ბეგარსა: კვალად ოდეს დაიპყრა რუსთა მეფე-მან იოანე ყაზანი და აშტარხანი და თერგი და დასხნა ყაზახნი თერგს და თარღუს მცველნი თვისნი. ამან ლევან წარუვლინა და ითხოვა სპა მისი მცველად ციხეთა კახეთისათა. ამან მოუვლინა და დაადგინნა ციხეთა კახეთისათა რუსნი: არამედ განძლიერდა რა შაჰს-თამაზ, წარგზავნა სპანი რუსნი რუსეთადვე და აუწყა განძლიერება შაჰ-თამაზისა, რათა არა მოსწყდენ სპანი თქვენნი ქვეყანასა ჩემსა:

ხოლო შემდგომად მოტყვევნისა შაქისა ლევანისა-გან ქს. ჩვმზ, ქრ. ხკე ეზრახნენ მეფე ლუარსაბ და მესხნი ლევანს მტერობად სპარსთა. მაშინ ლევანცა აღუთქვა ასანბეგის ყოფილისა-თჳს და უწყეს სამთავ რბევა და ოხრება ადრაბაგანსა მრავალთა ჟამთა: ხოლო შირვანელთა დაისვეს ძე ასან-ბეგისა დევრიშ მაჰმად და ესე არა დაემორჩილა შაჰ-თამაზს. არამედ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი, და დაადგრა თვისად: ამისა შემდგომად მოცალე შაჰ-თამაზ მოვიდა ყარაბაღს სპითა და იწყეს საქართველოსათა მაგრება ციხე სიმაგრეთა: მხილველი შაჰს-თამაზ ეზრახა ფიცით ლევანს: „უკეთუ მორჩილ-მექმნე იყო თავისუფალ ქვეყნით შენით უვნოდ და მოგანიჭო ნიჭნიცა დიდნი:“

ამის-მან მსმენელ-მან ლევან და მტერობისა-თჳს დავრიშ-მაჰმადისა და ფიცისა და ქვეყანისა თვისისა უვნებლობისა-თჳს განუტევა სიყვარული საქართველოსათა და მივიდა ყარაბაღს წინაშე ყეენისა: მან პატივ-სცა და ანიჭნა დიდნი: მერმე წარავლინა ყეენ-მან სპანი შირვანს, ამათ დაესხა დავრიშ-მაჰმად და მოსწყვიტნა სრულიად სპანი შაჰს-თამაზისანი ქს. ჩფმჱ, ქრ. სლვ, თათრულს შნე: ესმა შაჰ-თამაზს, აღიმხედრა და შევიდა შირვანს, ეზრახა დავრიშ მაჰ-მადს დამორჩილებასა და მიუტეოს ყოველნი შეცოდებანი: ხოლო მან არა ინება. არამედ დაესხა კვალად სპათა შაჰს-თამაზისათა და იძლია მათ-გან დავრიშ-მაჰმად და ლტოლვილი შევიდა ციხესა შინა გულისტანს: მაშინ წარავლინა სპანი და მეფე ლევან სპითა თვისითა ყეენ-მან მოდგომად გულისტანისად და ბრძოლად ძლიერად: ხოლო მცირედისა*) შემჭირდა დავრიშ-მაჰმად და განივლტო ციხიდამ. მცნობი ლევან ეწია სპითა თვისითა და მოკლა დავრიშ-მაჰმად და მოსწყვიტნა მისთანანი და მოართვა თავი მისი შაჰს-თამაზს. ამის-თჳს მიანიჭა ნიჭი დიდი ლევანს და გამოუტევა კახეთს: ხოლო შაჰს-თამაზ დაიპყრა შირვანი და დასვა ბეგლარბეგი და სულტანნი თვისნი და განვიდა კვალად ყარაბაღს. მუნიდამ მისრულმან აღიდო ტფილისი, ეზრახა ათაბაგსა, მოიმტკიცა იგიცა და წარვიდა სპარსეთად:

ხოლო ლევან მდიდარი და ქვეყანა აღვსილი იყო მშვიდობით: არამედ უკეთუ კავკასითა ლევანს არა მორჩილებდენ. გარნა ვერცარას ჰყოფდენ სავნოს მისსა. განა თქმულ არს რამეთუ ყამსა ლევანისასა მოუხდა ლეკი ვინმე დაღისტნისა გაღმამხარს და წარიყვანა ზროხა ერთი: ჰსცნა ესე ლევან შემოიკრიბნა იდუმალ სპანი გაღმამხარსა შინა და წარვიდა ეტიკითა, ვლო დღე და ღამე, მიუხდა და შეიპყრა კაცი იგი დედა-წულითა და ქონებითა, წარმოიყვანა და მოვიდა მესამეს დღეს მუნავე და მოსწყვიტნა იგინი, რათა არა კადნიერ-იქმნენ სხვანი კვალად კირთებად

*) შემდგომად:

კახეთისა: ამანვე ლევან მოიყვანნა ლეკნი და დასხნა ფიიფინეთს ზიდვად ყინულისად ზაფხულისა-თჳს კავკასიდამ, რომელთა-გან შეუდგა პორტი ქვემორე თქმულნი:

ხოლო შემდგომად მოვიდა კვალად შაჴს-თამაზ შირვანს და მივიდა წინაშე მისსა ლევან და ამან შეიწყნარა პატივით, მერმე გამოუტევა ლევან და ძე მისი იესე წარიყვანა სამცხეს. არამედ უკუნიქცა რა შაჴს-თამაზ წარმოუვლინა იესეცა ლევანს ნიჭითა: ხოლო კვალად მოსლვასა შაჴს-თამაზისასა სამცხეს და მოტყუევნასა ქართლისასა დაადგრა ლევან მშვიდობით ქვეყანითურ: კვალად მოკლეს რა ლუარსაბ მეფე განიზრახა ლევან, რამეთუ ოდეს მოვიდა შაჴ-თამაზ და არა მივიდა მის-თანა და სიკვდილსა ლუარსაბისასა მოსწყდნენ სპანი ყეენისანი უმრავლესნი, ესე არა მიზეზ-ჴყო ყეენ-მან შურის-გებად, ვინადგან მზახლებულცა იყო სვიმონ მეფისად და მიეცა ასული თვისი შამხლის ქალის ნაშობი და კახეთიცა ენება მის-გან შობილისა-თჳს და არა განტევებულის ძისა ალექსანდრესა-თჳს: ამის მიზეზისა-თჳს წარავლინა ძე თჳსი იესე წინაშე ყეენისა ძღუნითა და ტყვითა ქალ-ყრმითა და აუწყა თვისი არა რისა შეცოდება ქს. ჩოვნცა, ქრ. სმვ: ხოლო მეორესა წელსა აქორწინა ასულსა თვისსა ზედა მეფე სვიმონ და მისცა დიდითა მზითვითა: შემდგომად წელსა ქს. ჩოვცა, ქრ. სმთ ეზრახა ლევანს სვიმონ მეფე, რათა მწე-ეყოს განსხმად ქართლისა-გან სპარსთა ზედა. არ მედ ლევან სათნოთა ყეენისათა ვერ მყოფი ამისი. გარნა ძე მისი გიორგი მივიდა სპითა ძეგვს სვიმონ მეფისათა-თანა: ამათ დაესხა შავერდი სულტანი, მოკლეს გიორგი და მოსწყვიტნეს კახნი და ნემტნი მოვიდნენ წინაშე ლეონისა: მსმენელ-მან ლევან იგლოვა მწუხარე-მან მწარედ ძე თვისი, რამეთუ ენება კახეთი მის-თჳს: არამედ შემდგომად ამისა მეფობდა კვალად უშფოთველად და აღამაღლნა ძენი შამხლის ქალის ნაშობნი და დაამდაბლა ალექსანდრე და მოუდგინნა ყოველნი კახნი მათ: ხოლო ალექსანდრე იყო დედით თვისით შუამთას დაბნებითა შინა: არამედ სლვითა ყიზილბაშთა შინა კახთა ისწავეს წესნი

შათნი, სმა, ჭამა, განცხრომა და უშვერი კეკლუცობა, ტანთ-მოსა მათი: ამით დაუტევებდენ მცირედ მცირედ ზნეთა საქართველოსათა და შემოიღებდენ სპარსთასა, გარნა უფროსად ალექსანდრეს და თეიმურაზის ჟამთა შინა:

ხოლო შემდგომად ამისა მოკჳდა ლევან მეფე სავსე სიბერითა ქს. ჩფოდ, ქრ. სჲბ, და დაუტევა ქვეყანა სრულიად შენი: არამედ შემდგომად მისსა დაიპყრა კახეთი ძე-მან მის-მან ელიმურზა-მ, ხოსრო-მ და ვახტანგ. ხოლო ალექსანდრე შემოიკრიბნა ზემოურნი კახნი, მოვიდა და ეკურთხა ბოდბეს მეფედ. არამედ ამ ალექსანდრეს პირველვე მოეყვანა ასული ბარძიმ ამილახორისა ცოლად და მოუჴრობდა დაუთხანცა მეფე ქართლისა: ამათ ეზრახა შეწევნად ალექსანდრე და ნებითა დაუთხანისათა მოვიდნენ ამილახორი ბარძიმ და ქსნის-ერისთავი ელიზბარ სპითა შემწედ: ამისნი მხილველნი კახნი მრავალნი განივლტოდენ ელიმურზისა და ძმათა მისთა-გან და მოერთოდენ ალექსანდრეს: ხოლო მათ მიიცეს ძალი შამხლისა-გან და ლეკთა-გან და ეწყჳნენ თორღას ურთიერთს და ბრძოლასა ძლიერსა იძლივნენ ელიმურზა, ვახტანგ და ხოსრო და მოსწყვიტნეს სამნივე ძმანი მუნ და მოსრნეს მათ-თანანი სპანიცა და ალექსანდრე-მ დაიპყრა კახეთი ამასვე ქორონიკონსა:

ვ მეფე ალექსანდრე ბ, ლბ წელი ჰმეფა:

დაჯდა ალექსანდრე მეფედ კახთა და დაიპყრა სრულიად კახეთი. ხოლო ესხნეს ძენი ოთხნი. დავით, გიორგი, ერეკლე და კოსტანტინე და ნათესავი ალექსანდრესი ჰყვა დაუთხანს ცოლად. არამედ ძე-მან მის-მან ერეკლე-მ იკლო რაიმე და გაპარვით წავიდა წინაშე სულტანისა სტამბოლს (იტყვიან სიამაყითა ძმისა თვისისა დავითისა-გან): ესმა ესე შაჰს-თამაზს და ჰგონა განდგომა ალექსანდრესი, განრისხნა და წარმოემართა კახეთსა ზედა, მოვიდა ყარაბაღს და მიუწოდა ალექსანდრეს: მაშინ განი-

ზრახსა ალექსანდრე-მ: „თუ რაი ჰყოს:“ არამედ ეტყოდა ჩოლა-
ყაშვილი ოთარი კახთა ამის-თჳს. „თქვენ იტვირთეთ რაოდენი
სისხლი დაინთხეს და მე განვარინო კახეთი მოსრვისა-გან.“
მაშინ აღუთქვეს კახთა ფიცით. „ჩვენ მიუგოთ ქრისტესა სიტყ-
ჳა შენ-თჳს, ოდეს მოვიდეს განჰსჯად ცხოველთა და მკჳდარ-
თა:“ ხოლო ვინად-გან მომკჳდარ იყო ქაიხოსრო ათაბაგი და
ძენი მისნი იყჳნენ მცირენი და პატრონობდა დედის იმედი
სამცხეს და უწყოდა გლისპობა მისი ოთარ-მან. ამის-თჳს მიუ-
წერა: „რამეთუ ნებავს ვარაზას სიკჳდილი შენი და ძეთა შენთა
და თავისად დაპყრობა სამცხისა. ამის-თჳს მოჰყავს შაჰ-თამაზ,
რათა მოსრნასცა ურჩნი თვისნი, რამეთუ თვითცა უწყი რავდენ-
გზის მოგაყივნა ბოროტად:“ ამის-მან მსმენელ-მან დედის-
იმედ-მან არღა-რა გამოიკითხა და მოჰკლა ვარაზა: ხოლო მსმე-
ნელს შაჰ-თამაზს აღუძღა სიკჳდილი ვარაზასი, რამეთუ იყო
ცოლის ძმა, დაუტევა კახეთი, შევიდა და მოსწყვიტა სამცხე და
უმეტეს ოცხე ქს. ჩფოდ, ქრ. სჲბ და უკმოქცეულსა წარუღი-
ნა ალექსანდრემ ძე თვისი კონსტანტინე ძღუნითა დიდითა და
ტყვითა და აუწყა: „რამეთუ ძე ჩემი წარვიდა ურჩებითა ჩემითა
და მე ვარ წინაშე შენსა უცოდველი.“ მაშინ დამცხრალ-მან
მრისხანებისა-გან შაჰ-თამაზ შეიწყნარა ძღვენი და ტყვენიცა და
წარიყვანა კონსტანტინე და წარვიდა სპარსეთად და დაუტევა კა-
ხეთი უვნოდ და შემდგომად შაჰ-თამაზის სიკჳდილისაცა იყო
ალექსანდრე მშვიდობით, რამეთუ ჟამსა ამისსა ესრეთ შენ იყო
კახეთი, ვითარ ძნიად სადამე იპოებოდა სანადირონი და ალექ-
სანდრე ფრიად მოყვარე იყო ნადირობისა, რამეთუ იტყოდაცა:
„აჰ ნეტარძი ოხერ მექმნეს კახეთი, რათა მაქვნდეს სანადირო-
ნი მრავალადი, რომელი ექმნა ძის ძესა მისსა თეიმურაზს. არა-
მედ ვერცა-და თუ იგი მოცალეობდა ნადირობად: გარნა ალექ-
სანდრესაცა ამ ჟამთა მოერთვა ბაზიერთა-გან უცხოთა ფრინვე-
ლთა მოსლვა ალონსა შინა: მსწრაფლ წარვიდა და იხილნა ფა-
რშამანგნი, ინება შეპყრობა მათი ცოცხალთა. არამედ არცა ერთ-
მან მიხედა ბაზ-მან, თვინიერ წითლის გოგრისა და მით შეიპ-

ურნა ყოველნი რაოდენნიცა იყუნენ, მოიყვანა გრემს და მოშენდნენ მათ-გან მრავალნი. გარნა დაუსახევლდა კახეთს, ვითარცა არაკთა იგავთა შინა ცხოვრისა მისლვა უაშუზუნათა ქვეყანასა:

გამოსლვა ლალა ფაშისა:

შემდგომად გამოვიდა რა ლალა ფაშა ქრ. ჩფოჱ, ქრ. სჲვ, ტფილისიდამ ეზრახა ალექსანდრეს. ხოლო მან აღუთქვა მისლვა მის-თანა და წარჰყვესცა სპითა შირვანს. უკეთუ დაუტეოს კახეთი უვნოდ. ამან მოსცა პირი მტკიცე და მიეგება სათისჭალას ალექსანდრე სპითა ლალა-ფაშას და წარუძღვა შირვანს. ხოლო ლალა-ფაშა-მ აღიღო შირვანი, შაქი, ურჩნი მოსრნა და აღაშენა ციხე შირვანს, შეაყენნა მცველნი თვისნი და დასვა ფაშა. მერმე უკუმოიქცა, შემოვლო მტკვრის პირი და მიჰყვა ალექსანდრე არაგვამდე, მერმე გამოუტევა ალექსანდრე და მოვიდა კახეთს მშვიდობით: ხოლო ლალა-ფაშა დასდგა მუხრანს და სვიმონ მეფეცა მოვიდა ტყვეობისა-გან. ამის-თჳს ივლტოდა დაუთხან სტამბოლს და ლალა-ფაშაც წარვიდა და დაიპყრა ქართლი სვიმონ: მერმე შურ-აგო ამილახორსა. ამათ-მან უთმინომან ალექსანდრე-მ და დისა თვისისა არა კეთილის მნებებელმან შემოიკრიბნა სპანი თვისნი კახნი და უგრძნეულად დაესხა დიღვამს სვიმონს ქს. ჩფპ, ქრ სჲე: ხოლო სვიმონ ივლტოდა და შეუსია დასა თვისსა და აიალაფა სიმდიდრე სვიმონისა და წარვიდა გამაუპატიო დისა თვისისა: შემდგომად მცირედისა მოუხდა სვიმონ ჭოტორს და ალექსანდრეცა ეკვეთა სპითა, იძლია ალექსანდრე უჯერო ყოფისა-თჳს და მოვიდა მაღაროს, არამედ სვიმონ შეიპყრა კახნი და უყოდა იგი აღვსწერეთ. გარნა საგანძურნი ალექსანდრესნი არღა-რა წარმოსცნა: ამავ ქორონიკონს მოვიდა ძმა ალექსანდრესი იესე, რამეთუ არა დაუტევა ქრისტე და გამოეშვა ყეენსა, არამედ შემდგომად მცირედისა მოკუდა იესე: ხოლო მოეყვანა ალექსანდრეს ძისა თვისისა და-

ვითისა-თჳს ცოლი ასული აშოთანისა ქეთევან, და იყო აშოთან სანდო და განზრახი სვიმონისა. ამან აშოთან ზავ-ჰყო და დაიზავნენ სვიმონ და ალექსანდრე და შემდგომად იყო მათ შორის სიყვარული და ერთობა დიდი:

შაჰბაზ გახელმწიფედა:

ხოლო სპარსთა შეიპყრეს შახუდაბანდა და დასვეს შააბაზ ქს. ჩოვპზ, ქრ. სოე, თათრულს შყე, ძე შახუდაბანდასი და მან იწყო პყრობად ქვეყანათა: ხოლო მოითხოვა მანუჩარ დადიანმან ასული ალექსანდრესი ნესტან-დარეჯან და ალექსანდრე-მ მისცა ზითვითა დიდითა ქს. ჩოვყა, ქრ. ხოთ. არამედ შემდგომად შობისა ყრმისა ლევანისა მოკუდა ნესტან-დარეჯან. ხოლო ალექსანდრე-მ შემდგომად წარმოიყვანა ყრმა იგი ლევან და ზრდიდა თვით. შემდგომად მოვიდა შააბაზ დაპყრობად ერევნისა, ქს. ჩქბ, ქრ. სყ, თათრულს ჩიბ. და მიუწოდა ალექსანდრეს სპითა თვისითა: მაშინ წარსლვად იყო ქართველთა მეფე გიორგიცა, შეკრბნენ ესენი და წარვიდნენ ზოგად ერთობისა-თჳს. ხოლო შააბაზ პატივ-სცა დიდად. არამედ შემდგომად აღებისა ერევნისა მიუღო ალექსანდრეს კაკი და მის-წილ მოსცა შვიდასი თუმანი ყოველს წელს, კვალად მოსცა ნიჭი და გამოუტევა კახეთს:

ამ ჟამებთა მოეგზავნა იერუსალიმის პატრიაქსა და მოეთხოვა სახსრად ვალთა თვისთა-თჳს ვეცხლნი: ესე აუწყა ალექსანდრე-მ კახთა და მათ აღუთქვეს და დაადგინეს ალავერდელი ძმა ოთარ ჩოლაყა-შვილისა, რათა შეჰკრიბოს და წარიღოს იერუსალიმს: ხოლო მან შეჰკრიბა ხუთი-ათასი დრაჰკანი და წარვიდა. არამედ იყო და ალექსანდრესი, რომელსა აღერჩია ენკრატისობა და სცხოვრებდა ალავერდს. გარნა ამას ფარულად თანაეყოფოდა ალავერდელი. ხოლო ქალ-მან მან ჰსცნა წარსლვა ალავერდელისა და მიდგომით ყოფა მისი, აღუძნდა და მსწრაფლ

მოსწია კაცი თვისი და აუწყა ალავერდელსა. არამედ ალავერდე-ლი მაწყურვილ-იყო მისლვად, და ჰსცნა რა ესე უკმოიქცა, წა-რიპარა ქალი იგი და წარვიდა იმერეთს. ხოლო ოქრო იგი წა-რმოუყვლინეს ალექსანდრესვე და კრულ-ჰყო პატრიარხ-მან ალა-ვერდელი შემდგომად მიიყვანა ალექსანდრე-მ ბერი იგი, ვისად-გან განკრეჭილ-იყო და ექორწინა ქალი იგი, მისცა მცირედნი მამულნი და იყოფოდა მას შინა:

ხოლო ვინად-გან იყჳნენ სიყვარულსა მტკიცესა ალექსან-დრე და გიორგი მეფენი და გიორგი ძეთა ალექსანდრესთა უფ-როს მონათესაობდა, ისტუმრნა გიოგი მეფე-მან დავით და გი-ორგი ძენი ალექსანდრესნი ტფილისს. მისრულთა მოეგება და დაასადგურნა ისინი, რომელ-არს ავლაბარი და მარად-დღე ანა-დიმებდა, ანადირებდა და ასპარეზობდნენ: ხოლო დღესა ერთსა კვალად ნადიმსა ზედა იწვია გიორგი მეფე-მან ტფილისს ესენი. მაშინ განეზრახა ზრახვა ბოროტი გიორგის და არა ინება წარსლვა მიზეზითა ღვინის-წვენისათა, და წარვიდა დავით: ხოლო ესე დავით იყო აშაყი, ლაღი, მრისხანე და სძულობ-დნენ კახნი. არამედ გიორგი იყო შვენიერ-ჰაეროვანი, უხვი, მშვიდი და ტკბილი ყმათა-თჳს. მაშინ გიორგი-მ ჰგონა სიმ-თრვალე დავითისა, ამის-თჳს განაცხადა მანკიერება თვისი და მიუწოდა კახთა: შემოიფიცნა მოკლვად ძმისა თვისისად და დაპ-ყრობად კახეთისად: ესმა ესე ბარამ ჩოლაყა-შვილსა, რომელი იყო ღვთის-მოშიში წარვიდა და აუწყა დავითს ნადიმსა ზედა მჯდომსა. მსმენელი დავით მყის აღსჯდა და წარმოვიდა და მო-ვიდა კარავსა გიორგისასა და იხილა რა იჭურვოდა და მისთა-ნანიცა შერისხნა დავით გიორგის და ჰრქვა: „იჭურვი სიკვდი-ლად ჩემდა და აწ ვარ წინაშე შენსა და რაი იგი ძალ-გიძს ჰყავ:“ შეიპყრა გიორგი ძმა თვისი დავით და მისთანანი ყო-ველნი ქს. ჩქგ, ქრ. სჟა, წარმოიყვანა და პატიმარ-ჰყო თორ-დას და ათორმეტნი ფუცებულნი გიორგისანი გარდმოჰყარნა ჭოე-თის ციხიდამ და სხვანი პატიმარ-ჰყჳნნა:

ჳ bis დ ა ვ ი თ ბ:

არამედ ჰყო ბოროტი ესე დიდი და შეიმოკლნა დღენი, რამეთუ მიუღო მამასა თვისსა მეფობა და პატიმარ-ჰყო მამა თვისი და მართვიდა თვით კახეთს, დამპყრობელი მისი. გარნა შემდგომად ექუსისა თთვისა მოკუდა დავით და გამოვიდა ალექსანდრე პყრობილებისა-გან, დაიპყრა კახეთი მანვე და გამოიყვანა ძეცა თვისი პატიმრობისა-გან, რამეთუ არღა-რა ჰყვა ძე თვინიერ გიორგისა. ხოლო დავითს დაშთა ქეთევანისა-თანა ძე მხოლო თეიმურაზ და ზრდიდა მას პაპა ივუფუნებით დედისა-თანა. არამედ ვინად-გან მოხუცებულ-იყო ალექსანდრე. ამის-თვის განიზრახა ქეთევან, რამეთუ: „თუ მოკუდეს ალექსანდრე დაიპყრას გიორგი-მ კახეთი და შურ-აგოს ძესა ჩემსა:“ ამის-თვის მოიყვანა ჩოლაყა-შვილი შერმაზან, აფუცა და წარავლინა ძე თვისი და წარგზავნა წინაშე შაა-აბაზისა: *) ხოლო შაა-აბაზ კეთილად შეიწყნარა და პატივსა უყოფდა თეიმურაზს და ისწავებდა წიგნსა და ენასა სპარსთასა. არამედ შააბაზ განიზრახა, ვინად-გან არს თეიმურაზ ხელთა ჩემთა და კახეთი არს უმკვიდრო თვინიერ ორისა, ისმია ხუანჯი, რათა მოსრნას იგინი, რამეთუ ენება დამორჩილება ქართლ-კახეთისა და მაჰმადიანობა მათი. მოიყვანა კოსტანტინე ძე ალექსანდრესი პირველ წარვლინებული, რომელი იყო ფრიად მაჰმადიანი და შემყვარე სჯულთა მათთა. ეტყოდა შაჰ-ბაზ: „მომკუდარ არს დავით ძმა შენი და არს მამა შენი მოხუცებული და ძმა შენი გიორგი, აწ ვინად-გან ხარ შენ სჯულსა ჩემსა მტკიცეთ და მეფობისა ჩემისა სარწმუნო, მოკცნე

*) ხოლო მემეტაფრასე ქეთევან დედოფლისა იტყვის პაპისა-გან წარგზავნასა თეიმურაზისასა შურისა თვის ძისა თვისისა დავითისა, ვინად-გან ენება კახეთი ძისა თვისისა გიორგისა თვის, მიერით-გან ოდეს შეიპყრა დავით ძე-მან თვის-მან და ამის-თვის წარავლინა თეიმურაზ, რათა დარჩეს კახეთი გიორგის:

სრულიად სპ.ნი მირვანისანი შემწედ, ხალათი და ნიჭი მამისა-თჳს, წარვედ და მოჰკალ ორნივე და შენ დაიპყარ კახეთი და ჰყავ მაჰმადიან:“ ხოლო კოსტანტინე-მ აღუთქვა ყოფად ყოველნი და წარმოვიდა ნიჭითა და დიდებითა დიდითა: არამედ ამავეს ჟამს წარმოევლინა მანუჩარ დადიანსა წარჩინებული თვისი წარუვანებად ძისა თვისისა ლევანისად, შესწუხდა ალექსანდრე, გარნა წარუვლინა ნიჭითა დიდთა და მიიყვანეს დადიანისა-თანა ლევან: ამავ ჟამსა მოერთო მახარებელი ძის მოსლვისა, მხიარულ-მან შემოიკრიბნა სპანი და მიეგება ბაზარს მოსრულს კოსტანტინეს და იყო სიხარული და შვება დიდი ყოველთა-გან, შთაიცვა ხალათი ყეენისა ალექსანდრე-მ და იხარებდა ძისა-თანა. ხოლო დღესა ერთსა ეტყოდა კოსტანტინე მამასა: „მაქვს სიტყვა თავის წინაობასა შინა ბრძანებული ყეენისა:“ ამის-თჳს ალექსანდრე-მ უბრძანა ყოველთა კახთა განსლვა. გარნა დაშთნენ რუსთველი და ძმა მისი აბელ მუნვე, მაშინ გამოვიდნენ პაემნით მობი[illegible]ებულნი სპანი და მოურთნეს მახვილნი და მოჰკლეს მეფე ალექსანდრე და ძე მისი გიორგი მისთ-თანა და კვალად რუსთველი და აბელცა მათ-თანა ქს. ჩქე, ქრ. ხჟგ:*)

ზ მეფე კოსტანტინე ა:

ხოლო იხილეს რა ესე ივლტოდნენ კოსტანტინესა-გან კახნი სრულიად, არამედ ეზრახა კოსტანტინე და აღუთქვა ნიჭი დიდი და ზოგთა შიში ყეენისა გამო და მიერთმოდიან კახნი და იწყო დაპყრობა კახეთისა: მერმე მოუგზავნა ქეთევანს ცოლსა დავით ძმისა თვისისასა. „რამეთუ ჯერ-არს სჯულსა მაჰმადიანსა შერთვა რძლისა და აწ მე დავიპყარ კახეთი ნებითა ყეენისათა, შემირთევ და იყავ კვალადცა დედოფალი და უკეთუ არა

---

*) ხოლო მემეტაფრასე სწერს. „მკუდარნი მამა ძენი გარდაჰკიდა აქლემსა ზედა და წარგზავნა ალავერდს და დაფლეს მუნ.“

ინებო, მე ძალით ვყო ესე:« ამის მსმენელსა ქეთევანს ფრიად შეუძნდა ესე, ევედრა კახთა: »რათა შეეწიონ არა ყოფად ამისად და უკეთუ არა, წარვიდეს სამშობლოსა თვისსა ქართლს:« ამის-თჳს კახნი შემოკრბენ წინაშე ქეთევანისა და ჰყვეს ფიცი და აღთქმა წინაშე ღ̃თისა ამის არა ყოფისა-თჳს: ესმა ესე კოსტანტინეს და მომართა სპითა ბრძოლად. ეგეთნენ კახნი ქეთევანისა-თანა მყოფნი და სძლეს კოსტანტინეს, მოკლეს კოსტანტინე და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი პირითა მახვილისათა და მოვიდნენ კახნი გამარჯვებულნი წინაშე ქეთევანისა*): მიერით-გან განაგებდა კახეთს გრემს მყოფი ქეთევან დედოფლობით: ამანვე მოიდო ალექსანდრე ძით გიორგით და დაფლა ალავერდს: ხოლო მიესმა შააბაზს ყოველი ყოფილი კახეთისა, შეუძნდა და განიგულა განდგომილება კახთა და მკვიდრობა ქართველთა მეფისა, რათა არა დაიპყრას მეფე-მან ქართლისა-მან. ამის-თჳს მიუწოდა მყის თეიმურაზს და ეტყოდა ბოროტსა: »კოსტანტინეს მოუკლავს მამა და ძმა თვისი, რომელი წარვავლინე მშვიდობისა ყოფად და ხილვად მამა-ძმასად. არამედ აწ მისდაცა უგიათ პასუხი კახთა და მოუკლავთ იგიცა. აწ წარვედ შენ მოსწრაფედ, რათა არა შფოთი რაიმე იქმნას კახეთს მათ შორის:« მისცნა ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა (იხილე აქა ზაკულება-ბოროტი): **) ხოლო უცნობელად მოვიდა მალემსრბოლად ქი-სიყს თეიმურაზ ყოვლითა თვისითა მუნ მყოფითა კახით. ქი-სიყს ისტუმრა გლეხ-მან ერთ-მან და უძღ̃ნა ცხრა წულნი აკუ-

---

*) არამედ მემეტაფრასე სწერს. „რა დარაზმდნენ ორნივ პირის-პირ, ნახა რამლი კოსტანტინე, და არღა-რა ინება ბრძოლა და უკუნ იქცევდა სპათა თვისთა და მოეახლა-რა კახთა იცნეს იგი, დავით, თამაზ და ბებურ მიეტევნენ და სცეს შუბნი და გარდმოაგდეს ცხენისა-გან კო-სტანტინე და მოჰკვეთეს თავი და მოართვეს დედოფალს...

**) მემეტაფრასე სწერს. „რა მოკლეს კოსტანტინე წარავლინა დე-დოფალ-მან წარჩინებული წინაშე შააბაზისა, და მოითხოვა ძე თვისი თეიმურაზ, ხოლო მან რათა არა იქმნას განდგომა და შეერთება ქარ-თველთა-თანა წარმოავლინა მსწრაფლად:

ნით, მუნიდამ აცნობა დედასა თვისსა ქეთევანს დედოფალსა მოსლვა თვისი. შემდგომად მივიდა გრემს და იყო სიხარული დიდი დედა-შვილისა-გან და ყოველთა კახთა: მერმე მივიდა და ეკურთხა ბოდბეს ქს. ჩქე, ქრ. ხყგ (მეფე არჩილ იტყვის მცხეთას, არა სარწმუნოდ):

ც მეფე ბატონი თეიმურაზ ა, ი წელი ჰმეფა *)

ხოლო დაჯდა მეფედ ბატონი თეიმურაზ, მაშინ იყო წლისა ივ და განაგებდა კახეთს. მერმე მოიყვანა ცოლი ასული მამია გურიელისა ანნა და ჰყო ქორწილი დიდებული თორღას: არამედ ვინად-გან იყო კახეთი მორჭმული და შენობიანი მარადის იშვებდა თეიმურაზ და ნადირობდა და ნადიმობდა: ხოლო შემდგომად მიუდგა ცოლი მისი და უშვა ძე ლევან, კვალად მიუდგა და უშვა ძე ალექსანდრე და მოკჳდა ანნა, ქს. ჩქი, ქრ. ხყც. ამის-თჳს ჰყო თეიმურაზ მწუხარება და გლოვა დიდი: ესე ესმა შააბაზ და ამის-თჳს მიუწოდა თეიმურაზს, რათა განაგდოს გლოვა და იხარებდეს მის-თანა: მაშინ თეიმურაზს სარწმუნოდ სჩნდა შააბაზ და წარვიდა მის წინაშე შავით მოსილი: ხოლო პირველად დედისა-გან წარგზავნილ-მან შესძღუნა ძმა და ტყვენი შააბაზს თეიმურაზ, და აწ მისრულ-მან დაი თვისი და ტყვენი ქალ-ყრმანი წარჩინებულთა კახთა შვილნი: ხოლო შააბაზ კეთილად შეიწყნარა და პატივ სცა და ნიჭვიდა მრავალსა. განსძარცვა გლოვა, ან დიმებდა და ანადირებდა მარად-დღე: შემდგომად ეტყოდა შააბაზ თეიმურაზს საიდუმლოდ: „შეირთევ დაი ლუარსაბ მეფისა და იქმენ ქვისლი ჩემდა და მოყვარე მისი, რათა არღა-რა იყოს თქვენ-შორის შური:“ ამის-თვის თეიმუ-

---

*) არჩილ მეფე სწერს, „იგ წლის გამეფებასა და ლ წლისას რუსეთს წასლვასა, ამაზედ რომ ვიანგარიშეთ კ წლისა გამეფებული იქნებოდა. ამის-თვის ჩვენ ეს წელი დავსდევით, ვინად-გან ცოლი მსწრაფლად შეირთო:

რაზ მიუგო ვედრებით: „რამეთუ არს პაპის ასულისა ჩემისა ძის ძე *) და ესე არა ჯერ არს სჯულსა ჩვენსა ყოფად:“ განრისხნა შააბაზ და აიძულებდა თეიმურაზს ყოფად ამისად: მაშინ ვინად-გან არდარა-იყო სხვა ღონე დართო ამანცა ნება (ესე ჰყო შაბაზ, რამეთუ მიზეზობდა და რათა დაამდაბლოს და ნებისა თვისისად ჰყოს, რათა შერიოს სჯულითა და მერმე მაჰმადიან ჰყოს და გვალად იხილოს, თუ მისცეს ლუარსაბ დაჲ თვისი, რომელი არა წარუვლინა მას უხუცესი, არამედ უმრწემესი): და გვალად მისწერა შააბაზ ლუარსაბ მეფესა: „რათა მისცეს დაჲ თვისი თეიმურაზს:“ შემდგომად გამოუტევა თეიმურაზ ნიჭითა დიდითა, მოვიდა კახეთს და მოითხოვა ხვარაშან: მაშინ მოსცა ლუარსაბ დიდითა დიდებითა და ქმნა ქორწილი გრემს თეიმურაზ ქს. ჩქიბ, ქრ. ტ, და განაგებდა კახეთს ნებისაებრ: არამედ უკეთუ მტერობდნენ ლეკნი, გარნა ვერ იკადრებდენ ცხადად თვინიერ პარვით: ამის-თვის წარავლინა თეიმურაზ ომანი-შვილი ქაიხოსრო, რამეთუ იყო იგი ასოვანი; შემმართებელი: ესე შევიდა დაღისტანსა შინა და დასდვა მთასა ზედა, უწყო რბევა სრვა და ოხრება, და ვითარ ვერ-ვინ წინა-აღუდგნენ ითხოვა ბუკი თეიმურაზისა-გან, რამეთუ მოშიშარ იქმნებიან უფროსად. არამედ კახთა შესმინეს ბატონს თეიმურაზს: „ნებავს კახეთი და ამის-თჳს ითხოვს ბუკსაცა.“ ამის-თჳს მოიყვანა ქაიხოსრო და მოჰკლა იგი დალატად: ამის მხილველთა კახთა რომელთამე იწყეს ქვე-გამხედველობა მეფისა: ხოლო შააბაზ მიერ ჟამით-გან, ოდეს მოჰკლეს კახთა კონსტანტინე შური აქუნდა და ვერ ჰპოვა ჟამი შურ-გებისა უცალოებითა შინაგანითა, ვინად-გან ვერ სრულ ექმნა ნება თვისი. გარნა აწ ჰპოვა მიზეზი, წარმოემართა და მოვიდა უცნობლად განჯას ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, თათრულს ჩვდ:

---

*) ესე იგი პაპისა მამის, შენიშნვა ესე არ ვიცი ვისია:

ა ამოსლვა შააბაზისა:

განჯიდამ მოუმცნო თეიმურაზს. „მე მივალ ბრძოლად ოსმალთა. ამის-თჳს აწ მომეც მძევლად ძე შენი, რათა არა ემწო-ოსმალთა, ვითარცა ჰყო პაპა-მან შენ-მან და ვსცნა ამით ერთგულობა ჩემი შენ-გან:“ ესმა ესე თეიმურაზს, უცხოდ აღუჩნდა, რამეთუ არა იყო ბრძოლა ოსმალთა, გარნა იცოდა მანკიერება მისი, რამეთუ იყო ესე მიზეზი და შააბაზ იყო მცბიერი, ხუანჯიანი, უნდო და მტერი ყოველთა მემკვიდრეთა: მაშინ თეიმურაზ ეზრახა კახთა და მათ ყოველთა განუზრახეს წარვლინება ძისა: არა ინება თეიმურაზ. არამედ იძულებითა კახთა-გან წარუვლინა უმრწემესი ძე ალექსანდრე და წარატანა დედა თვისი ქეთევან და ნოდარ ხორჯაძე, ჰგონებდა პატივის-ცემასა დედისასა შააბაზისა-გან რათა ევედროსცა შეწყალებად და უკუნქცევად: ხოლო შააბაზ რა იხილნა იგინი განრისხებულ-მან მოუთხრა კვალად თეიმურაზს: „არათუ ვარ ძიძა და მზრდელი ძისა შენისა, წარმომივლინე ძე შენი უხუცესი (რამეთუ ენება სრულიად ყოველთა ხელთ-გდებად), უკეთუ გნებავს ერთობა ჩემ-თანა და მე ვსცე პატივი დედასა შენსა და უკუნვიქცე: შეუძნდა ფრიად თეიმურაზს და არღა-რა რა ლამოდა წარვლინებასა, ვინად-გან მოემცნო დედასაცა თვისსა არა წარვლინებად მეორისა ძისა. არამედ კახნი აიძულებდნენ და ეტყოდენ, არა: „ორ-გზის იყავ მისთანა, მოგცა ნიჭი და პატივი დიდი რად მოსწყვედ კახეთსა ერთისა ყრმისა-თჳს, ვინად-გან უწყით, რამეთუ ავნებს არა-რასა:“ მაშინ უღონო ქმნილ-მან თეიმურაზ წარუვლინა უხუცესიცა ძე თვისი ლევან და წარატანა დავით ასლანის-შვილი: მერმე რა ხელთ-იგდო იგინი შააბაზ, აუწყა თეიმურაზს: „აწ ვსცან, რამეთუ ხარ ერთ-გული ჩემი დიდი, ვინად-გან არა რიდე ძეთა შენთა ჩემ-თვის, მოველ შენცა და აღგავსო ნიჭითა და განგიტეო ქვეყნით-ურთ მშვიდობით:“ ამისი მსმენელი თეიმურაზ და კახნი იუწყებდენ ზაკვასა შაჰ-აბაზისასა, რამეთუ ნებავს მოსრვა მათი და მოოხრება კახეთისა. ამის-თჳს ეზრახა თეიმურაზ მე-

ფესა ლუარსაბს, რათა შეეწიოს. „ვინაჲ-გან სწადს მოოხრება
საქართველოსი. იხილე რამეთუ მტერი შენი მოურავი არს მის-
თანა, რომელსა მოჰყავს ყეენი მტრად შენდაცა:“ ხოლო ლუარ-
საბ მოსცა პირი მტკიცე და შემოიკრიბა თეიმურაზ სპანი კახ-
თა და გაავლო მუკუზნიდამ გაღმამხრამდე ჯებირი და დასდგა:
ესმა შააბაზს მაგრება თეიმურაზისა, წარმოავლინა იდუმალ სპა-
ნი და გარდმოადგინა ყალეთს, და თვით გამოვიდა მტკვარს და
მომართა კახეთს, შეპყრობილთ-კახთა მწყემსთა ყიზილბაშთა-
გან მისცნა ხალათნი და გამოუტევა: იხილეს-რა ესე კახთა ივ-
ლტოდნენ თეიმურაზისა-გან და მიერთმოდენ შააბაზს, და იგი
ფრი დ პატივს უყოფდა და მისცემდა ბოძსა. ამის-თჳს თეიმუ-
რაზ ვერღა-რა წინა-აღუდგა და წარმოვიდა დედა-წულით: ხოლო
მომავალ-მან იხილა ყალეთს სპანი ყიზილბაშთა, ეკვეთა ძლიე-
რად, სძლო და მოსწყვიტნა უმრავლესნი და სხვანი ივლტო-
დენ, აღიღო ალაფი ყიზილბაშთა მათ და მოვიდა მუხრანს ლუ-
არსაბ მეფისა-თანა: ხოლო ლტოლვილნი ყიზილბაშნი მივიდნენ
წინაშე შაჰ-აბაზისა, განძვინდა და წარმოემართა ორთა მეფეთა
ზედა. არამედ ესენი წარვიდნენ იმერეთს, რამეთუ უკეთუ ენე-
ბათ მეფეთა ბრძოლა, გარნა არა ინებეს ქართველთა და კახთა
ბრძოლა შააბაზისა: ხოლო შააბაზ შემოვლო კახეთი, ქართლი
და დასდგა გორს და იქმნა რა იგი ადვსწერეთ: გარნა უკუნ იქცა
რა, დაუტევა განმგედ კახეთისა ნოდარ-ჯორჯაძე და დავით ას-
ლანის-შვილი, და თვით მისრულ-მან აშრაფს წარავლინნა დედა
და ძენი თეიმურაზისანი შირაზს პატიმრად, რომელნი განჯი-
დანვე წარავლინნა აშრაფს: არამედ თეიმურაზ იყო იმერეთს
პატივით კეთილი მეფისა-გან. გარნა შემდგომად სამისა თთჳსა
წარუვლინეს ნოდარ და დავით ბატონს თეიმურაზს კაცი
და მიუთხრეს „მოვედ და ეპატრონე კახეთს საბატონოსა
შენსა:“

მოვიდა თეიმურაზ კახეთს და ექვსი თთვე ჰმეფა:

წარმოსრულს იმერეთიდამ თეიმურაზს მოჰყუჩნენ თვით გიორგი მეფე, ლევან დადიანი და მამია გურიელი არაგვამდე უვნებლობისა-თჳს ქართველთასა და მუნ მოეგებნენ ყოველნი კახნი სრულიად. ხოლო იმერთა მეფე და მთავარნი უკუნიქცნენ თვისადვე და თეიმურაზ დაიპყრა კვალად კახეთი: ესე მიესმა შაბაზს განრისხნა და წარმოემართა სპითა ძლიერითა. არამედ წინარე წარმოევლინა ალი-ყული-ხან მსწრაფლად სპითა დიდითა შეკრვად არაგვის პირისა, რათა არა ივლტოდეს თეიმურაზ კვალად იმერეთს: ჰსცნა თეიმურაზ მოსლვა ალი-ყული ხანისა არაგვსა ზედა, შემოიკრიბნა სპანი და დაესხა შუა-დღე წიწამურს ზეით და ძლიერითა ბრძოლითა ივლტოდნენ ყიზილბაშნი და მოსრვიდნენ კახნი, რამეთუ მცირედნიღა გარდაეხვეწნენ და აღიღო ალაფი და საჭურველნი და საჭურჭლე მათი თეიმურაზ. არამედ ლტოლვილნი ყიზილბაშნი მივიდნენ წინაშე შააბაზისა. ხოლო იგი განძვინდა, ვითარცა ვეშაპი და წარმოვიდა მსწრაფლად: მაშინ კახთა მგონებელთა, ვითარცა უყოთ წინარე შააბაზ უვნებლობა და ბოძნი, მის-თჳს არცა აწ ინებეს ბრძოლა და მაგრება: ამით უღონო იქმნა თეიმურაზ, წარვიდა იმერეთსავე, გარნა განჰყუჩნენ მრავალნი დიდნი და მცირენი დედა-წულითურთ:

ბ მოსლვა შაჰ-ბაზისა:

ხოლო შააბაზ მოვიდა კახეთს და მუნიდამ ტფილისს ქს. ჩქივ, ქრ. ტდ. თათრულს ჩკდ, ეზრახა ლეკთა: »რამეთუ მნებავ მოწყვეტა კახეთისა და რომელნი შემოვიდნენ თქვენ-კერძოთა მთათა შინა, თქვენ მოსრენით და ტყვე-ყვენით იგინი და აღგავსნე მეცა ნიჭითა:« მსმენელთა მათ სიხარულით აღუთქვეს: მაშინ შაჰ-ბაზ წარმოავლინა ტფილისიდამ სპანი დიდნი ხერკსა

და ერწო-იალანეთსა ზედა. ხოლო თვით ჩამოვიდა კახეთს, მოსრნა, მოსტყვევნა, აუპჴრნა და მოაოხრნა, განძარცვნა ეკლესიანი, ხატნი და ჯუარნი შემუსრნა და სამკაულნი მათნი ჰყო ხარჯათა თჳსთა აღსამკობელად. გარნა ვიეთნიმე მორჩნენ ფშავს, ხევსურეთს, თუშეთს და სიმაგრეთა, კლდეთა, ტყეთა და მთათა შინა. არამედ ლეკთაცა უყვეს ეგრეთ, ვითარცა აღუთქვეს შაბაზს::

ფეიქარ-ხან კახთა:

შემდგომად დაუტევა ფეიქარ-ხან სპითა კახეთს და თვით წარვიდა და წარიყვანნა აურიცხვნი კაცნი ტყვედ და დასხნა რომელნიმე მაზანდარას, ხვარასანს და ფერიას (რომელნი უძღოდენ ძეთა მათთა ჯაზაირჩად): გარნა თეიმურაზის ყოფასა იმერეთს იქმნა სიყმილი დიდი. შემჭირვებულ-მან თეიმურაზ წარავლინა კაცი წინაშე ხონთქრისა სტამბოლს და ითხოვა საღგური და შეწევნა მის-გან: შემდგომად მცირედისა ამისა, ჩავიდა გურიას, ისტუმრა მამია-გურიელ-მან და პატივსა უყოფდა: ხოლო მუნ მოვიდა წარგზავნილი სტამბოლიდამ და აღუთქვა შველა და მწეყობა ხონთქარსა და მოებოძა გონია და ახალ-ციხის გარემო რომელნიმე დაბნები: მაშინ გურიელთა შთააგდეს შური მამია გურიელისა-თანა, რამეთუ ნებავს თეიმურაზს გურია, ვინად-გან მოსცა ხონთქარ-მანცა გონია: ამისი მცნობი თეიმურაზ წარვიდა ახალ-ციხეს მოცემულთა დაბნებთა შინა და მუნ ისტუმრა ათაბაგ-მან მანუჩარ კეთილად: შემდგომად განიზრახა წარსლვა სტამბოლს, ვინად-გან აღუთქვა ხონთქარს შეწევნა და აუწყა ესე ათაბაგსა. ხოლო ათაბაგ-მან მისცა ოლთისი, მივიდა მუნ თეიმურაზ და დაუტევა დედოფალი ხვარეშან და დედა-წულნი კახთა ოლთის და მოუძღვნა ნოდარ სალთ-ხუცესი და თვით წარვიდა შვიდასითა კაცითა აღკაზმულითა ფრიად მდიდრად: ესე ესმა

შააბაზს და ჰგონა მწე-ყოფნა სულტნისა-გან ბატონის თეიმურაზისა. ამის-თჳს მოიყვანა ძენი თეიმურაზისანი ისპაანს და გამოასაჭურისნა ქს. ჩქგ, ქრ. ტც: (ალექსანდრე მოკჳდა მით, ხოლო ლევან იქმნა ხელ და ვიდოდა უპატიოდ, შემდგომად მოკჳდა იგიცა): კვალად უბრძანა შააბაზ ამირგუნახანს ერევნის ბეგლარ-ბეგს: „წარვედ და დაესხი ოლთისს თეიმურაზის დედოფალს და წარმოგზავნე წინაშე ჩემსა ტყვედ:“ მაშინ იყო ზამთარი, გასთხარა მთა თოვლიანი ამირგუნახან. არამედ იხილა სიზმრივ დედოფალ-მან ხვარაშან, რამეთუ დაესხნენ სპანი და იავარ-ჰყვეს იგი, მყის განიფრთხო და შევიდა ციხესა შინა ყოვლითა თვისითა და განამაგრა ციხე: ხოლო განთიად დაესხა ამირგუნახან სპითა და ვითარ ვერ-და რა, ჰპოვა უკუნიქცა და წარვიდა: არამედ მას ჟამსა მუნ არა იყო ნოდარ, ჰსცნა რა, შეიკრიბნა მუნებურნი და კახნი მის-თანა მყოფნი, დევნა უყო ამირგუნახანს, მოეწია, მოსრნა სპანი მისნი, და ივლტოდა ამირგუნახან. აღიღო ალაფი მათი და მოვიდა წინაშე დედოფლისა გამარჯვებული: ხოლო თეიმურაზ მისრული სტამბოლს კეთილად შეიწყნარა სულტან-მან მუსტაფა-მ *), შემდგომად სთხოვა შეწევნა, არამედ ხონთქარს აქჳნდა ბრძოლა ჲასავლეთს არდა-რა მოსცა სპანი. არამედ ანიჭნა დიდ-დიდნი და გამოუტევა: მას ჟამსა იყჳნენ ანატოლსა შინა ჯალალნი მრავალნი, და ესენი უყოფდენ თეიმურაზს ბრძოლსა მარავალ-გზის, არამედ მარადის მძლედ მოსწყვიტნა თეიმურაზ, რამეთუ დღესა ერთსა შვიდ-გზის ეკვეთნენ სხვა და სხვანი. გარნა ყოველნი მოსრნა ძალითა ზენათი, რამეთუ ერთიცა კაცი არა დამკლე ექმნა თეიმურაზს და მოვიდა ოლთის მძლეველი. გარნა დახჳდენ მუნცა ძლევა-შემოსილნი მშვიდობით: მერმე კვალად მოვიდა გონიას თეიმურაზ და იყოფოდა მუნ წასვლად რუსეთს შავის-ზღვით. ხოლო კახეთი იყო ხიზვნით და ფეიქარ-ხან

*) ხოლო სხვანი სწერენ სულტანს იბრაიმს, არამედ ამ იბრაიმის ჟამსა არცა იყო შააბაზ და არცა ეს ქორონიკონები:

აშენებდა მოსაბრუნს დასახლებად ელთა და მცდელობდა დამორჩილებასა და მონდობასა კახთასა. გარნა რომელნიმე იყჳნენ მისთანა: შემდგომად მოვიდა მოურავი ყარჩიხანით ქს. ჩქკგ, ქრ. ტია, და დადგნენ საფურცლეს და მიუწოდეს კახთა, მისრულთა შეიყვანდენ მოვლებულს თეჯირსა შინა წინაშე ხანისა, რეცა ხალათის მიცემად, არამედ მოჰკვეთდენ მუნ თავსა და მოსწყვიტნეს მრავალნი: შემდგომად ჰსცნეს კახთა და იკრნეს ხრმალნი, გამოვლნეს ბრძოლით და განერნეს, მერმე მოკლეს ყარჩიხან მოურავ-მან და ზურაბ, მიუვლინეს თეიმურაზს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას კახეთი. ისმინა, წარმოვიდა და დაიპყრა კახეთი:

მოსლვა თეიმურაზისა გონიდამ კახეთს, ია, წელი ჰმეფა:

ხოლო ქართველთა რა ვერდა-რა შეიპყრეს ფეიქარ-ხან წაგჳრად ლელა ბატონი-შვილისად. ამის-თჳს სთხოვეს მოურავ-მან და ზურაბ თეიმურაზს ასული თვისი დარეჯან ცოლად ზურაბისა-თჳს. ამით განიგულა თეიმურაზ დაპყრობა ქართლისა და მისცა ასული თვისი ზურაბს. მერმე მოიყვანეს თეიმურაზ მეფედ ქართლს და ეპყრა კახეთიცა: ესმა შააბაზს, წარმოავლინა ყორჩიბაში სპითა დიდითა, მოვიდა და დაიბანაკა ალგეთსა ზედა და იქმნა ყოფილი, ვითარცა აღვსწერეთ და შემდგომად მარაბდის ლტოლვისა წარვიდა თეიმურაზ იმერეთს და კახეთი იყო თვისად და შემდგომად წარსვლისა ყორჩიბაშისა ჩამოვიდა კვალად კახეთს ბატონი თეიმურაზ და დაიპყრა კახეთი ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ:

ამ ჟამთა კახთა მცირედ იწყეს შენობა და მოსახლობა, არამედ კვალად მიესმა ესე ყოველი შააბაზ, განრისხნა და განძვინდა, მიუწერა შირაზის ბეგლარბეგსა, რათა გაამაჰმადიანოს დედა თეიმურაზისა ქეთევან დედოფალი, და უკეთუ არა ჰყოს

გმობა ქრისტესი, მოჰკლას ტანჯვითა ფიცხელითა. და ამან მოჰკლა ქრისტეს-თჳს ტანჯვითა ფერად-ფერადითა, ვითარცა მოგვითხრობს მეტაფრასი მისი ქს. ჩქგდ, ქრ. ტიბ,*): ხოლო შთავარდა რა შური მოურავსა და ზურაბსა შორის: მაშინ მიუწოდა ზურაბ ერისთავ-მან ბატონს თეიმურაზს დაპყრობად ქართლისად და მივიდა დუშეთს. არამედ მოვიდა მოურავიცა სპითა ძლიერითა და დიდითა. გარნა იყო თეიმურაზისა-თანა ზურაბ ერისთავი, ამილახვარი იოთამ და კახნი მისნი: გარნა ბრძოლასა შინა აღასრულა თქმული თჳსი ედიშერ, რომელი ეტყოდა კახთა: „ეცადენით სიკუდილსა მოურავისასა, რამეთუ იგი აღაშფოთებს ყოველთა:“ მისრულ-მან ედიშერ ჰკრა შუბი მოურავსა და დალეწა მკერდსა მისსა ზედა. ხოლო მოურავ-მან ჰკრა თავსა შიშველსა და განუპო ხრმლითა, მერმე მოვიდა მოურავი, ჰკრა ბატონს თეიმურაზს ლახტი ბეჭსა ზედა, არღა-რა დაადგრა და წარვიდა. არამედ სძლეს მოურავსა და ივლტოდა ქს. ჩქკგ, ქრ. ტიდ: ამათ მოსრნეს და შეიპყრნეს მრავალნი, ხოლო პყრობილთა დაჰკვეთნა ცხვირნი და რომელთამე ყურნი ბატონ-მა თეიმურაზ და განუტევნა, და თჳთ წავიდა და დაიპყრა ქართლი და განაგებდა მწეობითა ზურაბისათა:

ხოლო ქს. ჩქკე, ქრ. ტივ, თათრულს ჩლკე მოკუდა შააბაზ და დაჯდა ძის-წული მისი შასეფი. ამ ჟამად განდიდნა ზურაბ ერისთავი და არღა-რა მორჩილ ექმნა ბატონს თეიმურაზს გამოიყვანა სვიმონ მეფე ტფილისიდამ და თეიმურაზ ჩამოვიდა კახეთს და მცირედისა ჟამისა მივიდა უფადარს წარსლვად წი-

*) მემეტაფრასე სწერს წამებასა ამას პირველვე ყორჩიხანის მოწყვეტისა, არამედ ბატონი თეიმურაზ ლექსთა შინა თჳსთა მისთჳსვე იტყჳს ი წელსა ტყვეობასა დედისასა, და შემდგომად წამებასა მისსა და ეს ი წელი რომ შააბაზის მოსლვას დავადევით ეს ქორონიკონი იქმნა, და ეს უმეტეს ჭეშმარიტა, და ესევე დავსდევით სხვათა თქმულთა განმარტებისა-თჳს, ვინად-გან იტყჳს თეიმურაზვე: შააბაზისას, შემდგომად წამებისა ქეთევან დედოფლისა ხუთ-წლამდე ვერღა-რა მიწევასა და სიკუდილსა.

ნაშე ყეენისა: არამედ მოუწერა ზურაბს: „მე წარსრულ ვარ, გარ-
ნა ვსცნობ შემდგომსა შენდა სვიმონისასა, რამეთუ არა ჯერ
იყო განწირვა სიძისა-გან სიმამრისა:“ შემდგომად მცირედთა
დღეთა მოართვეს თავი სვიმონ მეფისა ზურაბის წარმოგზავნი-
ლი თეიმურაზს და კვალად მიეწოდა დაპყრობად ქართლისად და
მოეთხრა: „ვითარმცა გაგწირევდი უკუდავად:“ უკმოიქცა თეი-
მურაზ და დაიპყრა ქართლი: ხოლო ვინად-გან არა ვინ იყო მე-
ტოქი და წინა-აღმდგომი და უმრავლობდა სპანი ქართლ-კახე-
თისა პყრობითა, მოიხსენა შური წუქეთისა სულთნისა, რამეთუ
ოდეს აღჰყარა შააბაზ კახეთი, მან უბოროტესნი უყო კახთა და
წარვიდა სპითა დიდითა. არამედ ალონსა შინა მორბედსა ცხენ-
სა ბატონის თეიმურაზისასა უბრკმა და შემუსრა ბეჭი მისი:
ამის-თვის მტკივნეული ვერღა-რა წარვიდა თვით. გარნა წარავ-
ლინა ზურაბ ყოვლითა სპითა: ესე მივიდა და დაესხა უგრძნეუ-
ლოდ და გამაგრდა სულტანი ძლიერად. მაშინ უბრძანა ზურაბ
ყოველთა სპათა მკვირცხლად შეხდომად სულტანისა და მათ მეის
აღმასრულებელთა წარუხვნეს სიმაგრენი, მოჰკლეს სულთანი და
მოსწყვიტნეს მისთანანი ყოველნი და მოაოხრეს სანახებნი მი-
სნი და წარმოვიდნენ გამარჯვებულნი ალაფითა დიდითა და მო-
ვიდნენ წინაშე თეიმურაზისა: ამისა შემდგომად მოიხსენა შური
ზურაბ ერისთვისა ბატონ-მან თეიმურაზ და საფურცლეს მდგომ-
მან დალატით მოჰკლა იგი, მერმე შევიდა დუშეთს და წარმოი-
ყვანა ასული დარეჯან და დასდვა საფურცლესავე: ეზრახა მე-
ფესა გიორგის იმერთასა, რათა შერთოს ასული მისი დარეჯან
ძესა მისსა ალექსანდრეს: სათნო იყო გიორგი მეფე-მან და წა-
რმოუვლინა ძე თვისი ალექსანდრე. ესე მოვიდა საფურცლეს,
აქორწინა ქინძარას მცირეს ეკკლესიასა შინა და განუტევა მზი-
თვითა დიდითა ქს. ჩქკთ, ქრ. ტიზ:

შემდგომად შეიკრიბნა სპანი ორთავე ქვეყანათა თეიმურაზ
და მიუხდა ულუკოსორს, რამეთუ იგინი უხდებოდნენ, აოხრებ-
დნენ და სტყვენვიდნენ კახეთს, მოსწყვიტნა, მოსტყვევნა და
მოაოხრნა და მოვიდა გამარჯვებული: კვალად შეიკრიბნა სპანი

ორიივე, წარვიდა და მოსტყვევნა არაზს შიგნითი, ბარდა, ყარაბაღი, შამშადილო და ყაზახი, და მოვიდა ალაფითა და იავარითა დიდითა გამარჯვებული: ხოლო იყო უნდილაძე დავით განჯის ბეგლარ-ბეგი, ესე ერთ-გულ და ნამსახურ იყო შააბაზისა, არამედ შაჰ-სეფიმ მიზეზითა ცუდითა შეიპყრა ძმა მისი და მოჰკლა იგი და ძეთა მისთა აღმოხადნა თვალნი: შეშინდა ესე დავით და მოვიდა თეიმურაზისა-თანა სპითა და დედაწულითა ყაჯრისათა: ხოლო თეიმურაზ შეიწყნარა და დაასადგურნა იორის პირსა ზედა: ესმა ესე შასეფის და მოითხოვა იგი ბატონის თეიმურაზისა-გან. გარნა მან არა მისცა, არამედ ევედრა, რათა შეიწყალოს და მიუტეოს შეცოდებანი: მსმენელი ამისი შასეფი განრისხნა, მოუწოდა ხოსრო-მირზას, მისცა მას ქართლი და წარმოატანა როსტომ-ხან სპასალარი და მოვიდნენ ხუნანს: ამისთჳს მოიყვანა თეიმურაზ ბარათიანთ ცოლნი საფურცლეს, რათა არა მიერთნენ როსტომს და ლამოდა ბრძოლასა. არამედ მას ღამეს განივლტვნენ ბარათიანნი და მივიდნენ წინაშე როსტომისა: მაშინ ინება ბარათიანთა ცოლთა დაჭრა ცხვირ-პირთა თეიმურაზ. არამედ არა აუფლა ხვარაშან დედოფალ-მან და წარვიდა იმერეთს ქს. ჩქლდ, ქრ. ტკბ: თვით ბატონ-მან თეიმურაზ შთაუსწრა იმერეთს. ხოლო ეწივნენ ხიზანთა სპანი ყიზილბაშნი, მოსწყვიტნეს და ტყვე-ჰყვნეს, უკუნიქცნენ და მივიდნენ ტფილისს:

ხოლო როსტომ დაიპყრა ქართლი, წარმოავლინეს სალიმ-ხან და დასვეს კახეთს, არამედ ვერ მიენდჳნენ კახნი თვითოთა-გან კიდე და იყოფოდა სალიმ-ხან ჩოსაბრუნს. შემდგომად მოჰკლა როსტომ მეფე-მან დათუნა ერისთავი. წარუგზავნა ზაალ ძმა-მან დათუნასა-მან ბატონს თეიმურაზს ფიცი და აღთქმა დიდი, რათა მოვიდეს და მეფედ-ჰყოს ქართლს: ესე ირწმუნა თეიმურაზ, წარმოსრულ-მან მოვლო დვალეთსა ზედა, რამეთუ ქართლს ვერდა-რა გამოვლიდა როსტომის-გამო და მოვიდა დუშეთს ქს. ჩქლვ, ქრ. ტკდ:

მოსლვა ბატონის თეიმურაზისა დუშეთს იბ წელი აწ ჴმაფვა:

მაშინ იწყეს მტერობა როსტომისა და ვერა რაი ავნეს, მერმე კვალად შეუჩინეს მოღალატენი და ვერცა რაი მით ავნეს, რამეთუ აქვნდა ძალი დიდი ყეენისა-გან და მორჩილებდენ ყიზილბაშნი: ამის-თჳს დაუტევეს როსტომ და მოუხდნენ სალიმ-ხანს, მპყრობელსა კახეთისასა, მაშენებელს მოსაბრუნსა შინა სასახლისასა: აგრძნა სალიმ-ხან და ივლტოდა, არამედ მოსწყვიტნეს სპანი მისნი და აღიღეს ივარი მისი, მოიქცა და დაიპყრა კახეთი, მივიდა და დადგა კვალად დუშეთსავე და მცდელობდა მტერობასა როსტომისასა სამ-წელს დუშეთს მდგომი. არამედ განიგულა სიკუდილი ზაალისა და დაპყრობა არაგვ-ბაზალეთისა და განიზრახვიდა კახთა-თანა: „თუ რომლის ძლით ჴყოს:“ უთხრეს ესე ზაალს და ფარულად მოასწინეს განზრახვა თეიმურაზისა. ამის-თჳს იწყო ზაალ კრძალვა მის-გან: ჴსცნა ბატონ-მა თეიმურაზ ურდობლობა ზაალისა და წარმოვიდა და ჩამოვიდა კახეთს ქს. ჩქლთ, ქრ. ტკზ, და იწყეს უმეტეს აწ შენობად და მოსახლობად კახთა, რამეთუ ჩამოვიდოდნენ ხიზანნი და დაეშენებოდნენ: ამ ჟამებთა წარუვლინა ყეენსა ბატონ-მან თეიმურაზ ძღვენი დიდი და ითხოვა შენდობა. ხოლო ყეენ-მან შეიწყნარა ძღვენი და მოსცა ძღვენი თეიმურაზს და ხალათი და მოემცნო პირველისა შენდობა და აწ ერთ-გულად ყოფნა: და ესრეთ მრავალ-გზის წარუვლინებდა ძღვენსა. ხოლო მასეივე ნიჭვიდა და ხწყალობდა და დაზავდა მის-თანა: არამედ იხილა ამით, რამეთუ აქუს მცირედი სიმშვიდე, განიზრახა თეიმურაზ შესლვად დიდოეთს, რათა მოაქციოს კერპობისა-გან და ჰყოსცა გზა რუსეთისა და შეიწიოს იგინი. შემოკრებულითა კახითა შეუხდა და შემუსრნა რაოდენიმე კოშკნი და მოსწვა დაბნები. არამედ დიდოთა მოიმწნეს ლეკნი და დაუწყეს ბრძოლა ისრითა და საგორავებითა, მოკლეს რუსთველი წინაშე მეფისა, და მასვე

ყამსა ცხენი თეიმურაზისა და მოსწყვიტნეს მრავალნი კაცნი, ივლტოდნენ და მოვიდა თეიმურაზ კახეთს მტირალი და მეტყველი: „ვაი დარბაისელ ეპისკოპოს მოწყვეტილსა:“ ქს. ჩჟმ, ქრ: ტქჯ:

შემდგომად ამისა მიუწოდეს ბატონს თეიმურაზს კათალიკოზ-მან ევდომოზ, ზაალ ერისთავ-მან, ამილახორ-მან და ნოდარ ციცი-შვილ-მან. ხოლო მივიდა რა მუხრანს თეიმურაზ, გაემართვა როსტომს ნოდარსა ზედა, ამის-თჳს უკუმოიქცა და მოვიდა კახეთსვე. მერმე კვალად მოემცნო კათალიკოზს ევდომოზს გაქცევისა-თჳს ნოდარისა: „რად უკუნიქეც, აწ მოვედ და ჰყოცა რა იგი გნებავს:“ კვალად ირწმუნა თეიმურაზ და მივიდა მუხრანს, მუნ მოერთო ზაალ ერისთავიცა. არამედ ჰსცნეს, რამეთუ როსტომ შესრულ იყო ციხესა შინა გორს და ამათ არა ძალ-ედვა გარმოდგომა მისი, ვინაიდ-გან აქუნდა ნიჯადი ყეენისა-გან დიდი: ამის-თჳს უკმოიქცა თეიმურაზ. არამედ ავნო დიდი მუხრანის ბატონ-მან ვახტანგ და მოვიდა კახეთს. ხოლო შემდგომად მოუხდა როსტომ მეფე სპითა დიდითა მაღაროს მყოფს მცირეს სპოსანს, თვინიერ ქისიყელთა-გან, ბატონს თეიმურაზს და შემოუსია სპანი ქს. ჩქმგ, ქრ. ტლა: მაშინ ეწყუნენ სიმაგრით-გამო კახნი და აოტნეს სპანი როსტომისა და წარვიდა როსტომ ტფილისს. ხოლო კახთა აღიღეს ალაფი და მოვიდნენ წინაშე თეიმურაზისა. გარნა ამითიცა ვერცარა ავნეს როსტომს და ეგო მტკიცედ: იხილა ესე ზაალ ერისთავ-მან და დამორჩილდა როსტომს. ხოლო როსტომ წარავლინა ზაალ წინაშე ყეენისა და შემდგომად მოსლვისა ზაალისა ისპაჰნიდამ და მცირედისა შემდგომად შემოიკრიბნა კვალად როსტომ სპანი ძლიერნი და წარმოემართა ბატონს თეიმურაზსა ზედა; მაშინ იდგა თიანეთს თეიმურაზ, შემოიკრიბნა მანცა სპანი თვისნი. არამედ მტერ-იყვნენ რევაზ სალთხუცესი და ბიძინა სუფრაჯი ჩოლაყა-შვილნი, და არა ინება ბიძინამ მორჩილება რევაზისა, ვინაიდ-გან რევაზ თავ-სპათა იყო: „უკეთუ სძლოს რევაზ იქმების მიზეზი ძლევისა:“ ამის-თჳს აიძულებდა ბატონს თეიმუ-

რაზ ბიძინა: „რათა წარავლინოს იგი ერწოს და მუნ ბრძოს მან, რამეთუ უკეთუ დაიპყრან მათ ერწო, ვერცა ჩვენ დავმაგრდეთ თიანეთს:“ არა ენება ესე თეიმურაზს. გარნა აიძულებულ-მან მისცა ნება, რათა არა იქმნეს მუნ სპათა მისთა შორის შფოთი ბრძოლათა შინა და წარვიდა ბიძინა ერწოს, და ამით განეყო სპანი თეიმურაზს. მაშინ მოვიდა ვახტანგ მუხრანის ბატონი და ზაალ ერისთავი მისთანა უდლისს, ეწყო რევაზ და იყო ბრძოლა ცემითა თოფთათა ძლიერი, ვიდრე უკუდრკნენცა იგინი. არამედ დაადგრა ვახტანგ მუხისა-თანა ერთისა მცირისა სპითა, მუნიდამ მოხჳდა რევაზს თოფი და განვლო ზურგით კერძ: ესე არა აგრძნა სპათა, გარნა განამაგრნა იგინი, მოვიდა და ამბორს უყო ხელსა ზედა თეიმურაზს, მერმე მივიდა და მოკჳდა მუნვე: იხილეს სპათა ჩვენთა და მოუძლურდებოდენ. ხოლო იგინი მოეტევნენ და ივლტოდენ კახნი, და ჩამოვიდა ბატონი თეიმურაზ შიგნით კახეთს და ბიძინაცა უკუმოიქცა უქმად, მოუდგა როსტომ თეიმურაზს. არამედ ამავე დღესა ეწყვნენ მაღაროს ძესა თეიმურაზისასა დავითს სპანი ყიზილბაშნი, მოგზავნილნი როსტომ მეფისა-გან, იძლია მუნ დავითცა და მოჰკლეს იგი და სპანი მისთანანი მოსრნეს ქს. ჩქმჱ, ქრ. ტლვ, თათრულს ჩნჱ და მოადგნენ თეიმურაზს ორგნითვე: ამის-მან მხილველ-მან თეიმურაზ და უღონო ქმნილ-მან, წარავლინა დედოფალი ხვარამან ვედრებად როსტომისა-თანა (რამეთუ იყო ბიძის ძის ასული როსტომისა), მისრული შეიტკბო და პატივსცა კეთილად და მოსცა საჩუქარი საკადარნი და წარუძღჳანა კათალიკოზი და განუტევა იმერეთს. მოეგება სიძე თვისი ალექსანდრე და დაასადგურა პატივითა. მაშინ უთხრეს სიკჳდილი ძისა თვისისა დავითისა თეიმურაზს, ჰყო გლოვა და მწუხარება დიდი.

როსტომ მეფე-მან თ წელი ჰმეფა:

ხოლო როსტომ დაიპყრა კახეთი და მისცა ზაალ ერის-
თავსა ერწო-თიანეთი და ხერკი. არამედ კახნი უმეტეს იყჳნენ
თვისად და ზაალისა თანა ხოლო თეიმურაზ შემდგომად გლო-
ვისა იწვია ლევან დადიან-მან (რამეთუ იყო პაპის ასულის წუ-
ლი ლევან თეიმურაზისა): წარსვლისა არა მნებელსა თეიმურაზს
განუზრახვიდა მეფე ალექსანდრე, რათა ჰყოს მათ შორისცა ზა-
ვი: ესე განიხილა თეიმურაზ თვისად უმჯობესად, რამეთუ უკე-
თუ შეაერთოს იგინი, მოიცვეს მათ-გან ძალი. ამის-თჳს წარ-
ვიდა და მისრულსა მოეგება დადიანი ლევან, პატივ-სცა, უმა-
სპინძლა, ანადიმებდა და ანადირებდა, გარნა ჩვენებასა შინა სა-
ჭურჭლე-საგანძურისასა უძღჳნა მხოლოდ სახტიანი. შემდგომად
ეტყოდა თეიმურაზ ლევანს ზავ-ყოფასა ალექსანდრესსა და გან-
ტევებასა მამუკასსა თავს-მდებობითა თვისითა: ესე ინება ლე-
ვან დადიანმანცა, არამედ შორად განკიდებულ-ჰყო წუწკ-მან:
ამისი მხილველი თეიმურაზ წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთსა-
ვე: მაშინ ალექსანდრე მეფე-მან სთხოვა ძის-ძე გიორგი თეიმუ-
რაზის შვილად თვისად. მისცა ამან და ზრდიდა იგი შემკვიდ-
რედ. არამედ შემდგომად მცირედისა მოკჳდა ყრმა იგი და იგ-
ლოვეს მწარედ ზოგად მეფეთა: ხოლო იყო მეფე თეიმურაზ
იმერეთს წელსა შვიდსა და როსტომ უმეტეს განძლიერდებოდა.
ამის-თჳს წარავლინა რუსეთს ძის-ძე თვისი ნიკოლაოზ. ამას
მისრულსა ჩერქეზს დაეცნენ მეკობრენი, მოსრნეს მისთანანი
და წარგვარეს მხევალნი. ხოლო ყრმა ნიკოლაოზ წარიტაცეს
ყმათა მისთა და მიიყვანეს თერგს, მერმე მიიყვანეს მოსკოვს.
ამისა შემდგომად იხილა თეიმურაზ, რამეთუ არღა-რა არს სხვა
ღონე, წარვიდა თვითცა რუსეთს ვედრებად რუსთა ხელმწიფი-
სად, რათა შეეწიოს ქს. ჩქნვ, ქრ. ტმდ, და დაუტევა დედო-
ფალი დედა-წულით იმერეთს, განვლო თვით რაჭა, დიგორი,
ჩერქეზი და მივიდა თერგს, მერმე აშტარხანს, მუნიდამ მოს-

კოვს, მისრულს ხელმწიფემ ალექსიმ პატივ-სცა მეფებრ და შეიწყნარა ვედრება მისი: შემდგომად უბრძანა მიზეზი, რომელი არა იყო შეწევნისა: ამისი მსმენელი თეიმურაზ გამოეთხოვა, მან მოსცა ნიჭი დიდი და წარმოვიდა, მოსრულს აშტარხანს უთხრეს სიკჳდილი ძის-ძისა თვისისა ლუარსაბისა, რომელი იყო შვენიერი, კისკასი და სატრფო, მწუხარედ გლოვისა შემდგომად დაუტევა ნიკოლაოზ წინაშე ალექსი ხელმწიფისა მოსკოვს, თვით წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთს ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ, და აქაცა დახვდა დედოფალი ხვარაშან მიცჳლილი. იგლოვა უმეტეს მწუხარედ და იყოფოდა იმერეთს, ვინად-გან ალექსანდრე მეფეცა მომკჳდარ იყო.

ს ა ლ ი მ - ხ ა ნ:

ხოლო კახეთს შემდგომად სიბერისა-თჳს როსტომისა დასვეს სალიმ-ხან ქს. ჩქნზ, ქრ. ტმე. არამედ ზაალსვე ეპყრნა ზემო-თქმულნი ქვეყანანი და კითხვითა მისითა მართვიდა სალიმ-ხან კახეთსა: ამან სალიმ-ხან მოიყვანა ელნი და დასხნა შიგნით და გარეთ კახეთს და დაიპყრეს ამათ ბახტრიანი, ალავერდი და განრყუნეს წმიდანი ეკკლესიანი, რამეთუ იყჳნენ არვე მროწელთა მათთა სადგურად და იყო ჭირიცა დიდი მათ-გან კახეთსა შინა და ქურდთა ლეკთა-გან. არამედ სალიმ-ხან ჯდა ყარაღაჯს უზრუნველი კახთა-თჳს და განისვენებდა, უზრუნველი მტრის ვნებისაგან: ხოლო დღესა ერთსა მღჳდელი ვინმე მოვიდოდა შიგნით კახეთს, შეიპყრეს იგი თათართა და განხრწნეს სოდომურითა და განუტევეს: შევიწროებული მწუხარებითა მღჳდელი იგი მოვიდა წინაშე ზაალისა მეტყველი: „შენდა რწმუნებულ-არს კახეთი კნინღა პყრობად, აწ შემამთხვიეს თათართა უჯერო, ამის-თჳს შენვე პასუხ-უგე ქრისტესა დღესა მას დიდსა განსჯისასა:“ ამის-მან მსმენელ-მან ზაალ ერისთავ-მან შემოიფიცა ყაუმონი თვისნი და ფშავ-ხევსურ-თუშნი, და ბიძინა

სუფრაჯი და ერისთავი ქსნისა შალვა ძმით ელიზბარით (რამე-თუ სიძე იყო შალვა ზაალისა), შეჰკრიბნა ესე ყოველნი, წა-რუძღვანა ძე თვისი და მიუხდეს პირველად ბახტრიანს, მოსრნეს და მოსწყვიტნეს თათარნი, მერმე ალავერდს და შემდგომად ყოველსა კახეთსა შინა მოსწყვიტნეს, რამეთუ არცა-და-თუ დაუ-ტევეს აკუანთა შინა მწოვარნი და განათავისუფლეს კახეთი. არა-მედ ყარაღაჯს არღა-რა მივიდნენ, რამეთუ წარსულ-იყო სალიმ-ხან და იჯდა მუნ მურთუზალიხან და მოიქცნენ გამარჯვებულნი ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ:

მ უ რ თ უ ზ ა ლ ი - ხ ა ნ:

ხოლო შემდგომად ზაალ ერისთვის საკჳთილისა შემინ-დნენ ბიძინა, შალვა, ძმით ელიზბარით და არღა-რა მივიდნენ ვახტანგ მეფისა-თანა. არამედ შთავიდნენ მურთუზალი-ხან-თან ყარაღაჯს. მაშინ ხან-მან შეიპყრა იგინი და წარავლინა წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან მისცნა იგინი მესისხლეთა, რომელ-ნიცა მოსწყვიტნეს მათ ელნი და მათ აწამეს იგინი ქრისტეს-თჳს, ვითარცა წერილ არს მეტაფრასსა მათსა: არამედ კახეთი თუცა ეპყრა მურთუზალი-ხანს, გარნა უფროს მორჩილებდნენ მე-ფესა ვახტანგს და იყჳნენ წინაშე მისს:

ხოლო შემდგომად ალექსანდრე იმერთა მეფისა დაშთა ბა-ტონი თეიმურაზ ციხესა შინა სკანდას ფრიად უპოვარი და შთა-სლვასა ვახტანგ მეფისასა იმერეთს ეზრახა თეიმურაზ ვახ-ტანგს, რათა წარავლინოს წინაშე ყეენისა და მივიდეს მის-თანა: მან სიხარულით აღუთქვა და მისრულსა თეიმურაზს პა-ტივ-სცა ვახტანგ დიდად და წარმოუძღვანა ამილახორი გივი და მოიყვანეს ტფილისს ქს. ჩქჲა, ქრ. ტმთ: ხოლო მორაიქცა ვახტანგ იმერეთიდამ, წარავლინა თეიმურაზ ისპაჰს და წარატა-ნა გივი ამილახორი, მისრული თეიმურაზ პატივით შეიწყნარა ყეენ-მან შაჰაბაზ და ანადიმებდა და ანადირებდა თვისთა-თანა და

ნიჭვიდა მრავალსა: დღესა ერთს ეტყოდა თეიმურაზს შააბაზ, რათა დაუტეოს ქრისტე: ხოლო თეიმურაზ არცა-და თუ ისმინა: კვალად ნადიმობასა შინა ეტყოდა ჭამასა ხორცისასა, რამეთუ იყო მარხვა, არცა ესე ინება თეიმურაზ: განრისხნა შააბაზ და შეაქცია თასითა ღვინო პირსა ზედა ხელითა თვისითა თეიმურაზს: იწყინა კადრება ესე თეიმურაზ. არამედ დამშვიდდა შააბაზ მეტყველი: „ჰკადრებს ძე მამასა უკადრსა. განა არა განრისხების მამა:“ მეორეს დღეს წარვიდა შააბაზ აშრაფს და თეიმურაზ წარავლინა ასტარაბათს პატიმრად: ხოლო წელსა ქს. ჩღჲბ, ქრ. ჳნ, მოვიდა ძის ძე თეიმურაზისა დავითის ძე ნიკოლაოზ, რომელსა ეწოდა ერეკლე თუშეთს, რამეთუ ამას ზრდიდა რუსთა ხელმწიფე ალექსი, ვითარცა ძესა. გარნა ზოგნი იტყვიან მოწოდებითა ზაალ ერისთვისათა, რათა ჰყოს მეფედ. ხოლო სხვანი იტყვიან მოწოდებითა მამი-დისა თვისითა დარეჯანისათა, რათა ჰყოს იმერთა მეფედ: ამას მიერთვნენ კახნი. ესე ჰსცნა შანაოზ მეფე-მან და წარმოავლინა სპითა მუხრანის ბატონის-შვილი პაატა და ერისთავი ოთარი: ესენი მოვიდნენ ურიათ-უბანს: ეწყო მუნ ერეკლე კახითურთ, თუშით და შემდგომად ბრძოლისა იძლია ერეკლე და ლტოლვილი შევიდა თორღის ციხესა შინა. ხოლო ქართველნი გაბრუნდენ და აუწყეს შანაოზს: მან შეიკრიბნა სპანი და შთამოვიდა კახეთს და მოადგა ციხესა თორღისასა: მაშინ შემჭირდნენ მეციხოვნენი, რამეთუ იყო დედით ერეკლე მუნ: ამის-თჳს ევედრა დედა ერეკლესი შანაოზ მეფესა, რათა მისცეს გზა და განუტეოს: მან უსმინა და განუტევა ფარულად და მივიდა კვალად თუშეთსვე: ხოლო შაჰნაოზ დაიპყრა კახეთი და წარვიდა ტფილისს ქს. ჩღჲგ, ქრ. ჳნა. არამედ ერეკლე იმყოფებოდა თუშეთს მწირობასა შინა, ვერ წარმსვლელი რუსეთს და ვერცა მდგომი მუნ: ხოლო მისრული ასტარაბადს ბატონი თეიმურაზ მასვე ზამთარსა გარდაიცვალა შემონოზნებული და სქემოსანი ქს. ჩღჲგ, ქრ. ჳნა: შემდგომად ევედრნენ ყეენსა კახნი მუნ მყოფნი, რათა წარმოიღონ გვამი თეიმურაზისა კახეთს. ხოლო ვინად-გან მეფესა ვახტანგსაცა

მოეთხოვა ყეენისა-თჳს. ამის-თჳს ყეენმანცა ნება ჰსცა, წარმოიღეს და მოიღეს ალავერდს: მაშინ შეკრბნენ კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი ქართლ-კახეთისანი ბრძანებითა მეფისა ვახტანგისათა და დაამარხეს ალავერდს ქს ჩქჲდ, ქრ. ტნბ, თათრულს ჩობ:

თ, მეფე არჩილ ქართლის მეფის-ძე, შაჰნაზარხან ია წელი ჰმეფა. ი, bis ერეკლე ა, ნაზარ-ალი-ხან:

ხოლო ამასვე ქორონიკონსა მოსცა შააბაზ კახეთი ძესა ვახტანგ მეფისასა არჩილს და მოვიდა დიდითა დიდებითა, მიეგებნენ ყოველნი წარჩინებულნი კახნი, დაჯდა მეფედ და დაიპყრა ყოველი საზღვარი კახეთისა: ესე არჩილ იყო ახოვნებითა, შვენიერებითა, სიმხნითა და ყოვლითა სამხედრო სანადიმო ზნითა სრული, რომლისა ისარი იბ მუჯი სიგრძითა, შემმართებელი, ძლიერი, ლაღი და ამაყი, მონადირე და მოასპარეზე, წარჩინებული და საღმთოთი აღმატებული: ამან განასხნა თათარნი ურჩნი თვისნი და განაგებდა კეთილად. არამედ მეორესა წელსა იწყო კირთება განზრახვითა კახთათა ერეკლემ კახეთისა: მცნობელი შაჰნაოზ მოვიდა ძისა თვისისა-თანა სპითა დიდითა და დასდგა აწყვერს. ხოლო ერეკლე ვერ წინა-აღმდეგი წარვიდა კვალად თუშეთს და დასცხრა კირთებისა-გან: იხილა ესე შანაოზ და განუტევნა სპანი. ესე აცნობეს კახთა ერეკლეს და მოუწოდეს თავს დასხმად შაჰნაოზისად: ამის-თჳს ერეკლემ შეიკრიბნა თუშნი და წარმოსრულს მიერთვნენ კახნი, მომწვეველნი მისნი და დაესხნენ ბნელსა ღამესა შინა და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: არამედ ერეკლე წარიტაცეს თუშთა და მიიყვანეს კვალად თუშეთსვე. მაშინ შაჰნაოზ შეაფიცნა სრულიად კახნი ძესა თვისსა არჩილს და დაუტევა იგი კახეთს და თვით წარვიდა ქართლს: ხოლო ერეკლეს შესჭირდა მწირობა თუშეთს და წარვიდა კვალად რუსეთსვე და არჩილ მყოფი კახეთს ნადირობდა და ნადი-

მობლა და შენდებოდა კახეთი, ვინად-გან იყო მშვიდობა და უმტრობა და ნიჭვიდა და სწყალობდა ყეენი არჩილს, რამეთუ ვერცა-და თუ ლეკნი იკადრებდენ ხლომასა. არამედ განმსვენეთა კახოა ეძვინებოდათ თეიმურაზის ძის დავითის ასულის ქეთევა-ნის წინდად ყოფა სამცხეს და საქმეთავე დარეჯან დედოფლი-სათა ისილეს არჩილ უცოლო, ეტყოდენ სიკეკლუცესა და შვე-ნიერებასა ქეთევანისასა, რათა შეირთოს ცოლად: მსმენელი არჩილ ეტრფიალა და ევედრა მამასა, რათა მოგვაროს ცოლად იგი; რამეთუ უმეტეს მკვიდრად დავიპყრობ კახეთსა: შემდგო-მად დიდისა უარ-ყოფისა შაჰნაოზ მეფე-მან წარავლინა ტფი-ლისელი ვაჭარი და დაიხსნა ქეთევან ც თუმნად, მოიყვანა ტფი-ლისს და უქმნა ქორწილი დიდებული ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, შემდგომად მოიყვანა კახეთს: ამან არჩილ ჰყო სასახლე თელავს და განაახლნა ეკკლესიანი ყოველნი კახეთისანი და დასხნა ეპის-კოპოსნი, მატა სჯულსა და შენობასა ქვეყნისასა და იყო შვე-ბასა და ნადირობა-ნადიმობასა შინა, ზოგ-ჯერ მამისა თვისისა თანა ქართლს და უმეტეს კახეთს: ხოლო შემდგომად იწყეს ლეკთა ჭურმურტთა ავაზაკობით კირთება გაღმა-მხართა და ელი-სენთა შინა, შეიკრიბნა არჩილ სპანი, მოიყვანნა ქართველნი, წარავლინნა და მიუხდნენ ჭურმუტს, შემუსრნეს სიმაგრენი, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნეს და მოვიდნენ გამარჯვებულნი: ამის-თჳს მარადის ემატებოდა და შენდებოდა კახეთი და იყვ-ნენ შეერთებულნი ქართველთა-თანა ყოვლითურთ:

ხოლო შემდგომად უქმნა არჩილ ქორწილი ძმასა თვისსა ლუარსაბს ლილოს ზედა, რევაზ ერისთვის ასულსა ზედა. არა-მედ მუნ მოუდეს ჭარელთა ცხენთა ყინული, შეიპყრნა და სტა-ნჯნა იგინი, აღკიდა კვალად ტვირთად და მოადებინა კვალად მუნიდამეცა ტვირთთავე ყინული: ხოლო წელსა ქს. ჩქოდ, ქრ. ტჲბ, მოვიდა ყეენისა-გან მოწოდებული რუსეთიდამ კვალად ერეკლე თუშეთს წარსლვად წინაშე ყეენისა (რამეთუ მოკუდა შაჰნაოზ რა, მიხალისან განუზრახა შაჰსულეიმანს მტერობითა ვახტანგ და არჩილ მეფისათა მეტოქედ მოყვანა ერეკლესი, რათა

დაამდაბლონ განძლიერებული ვახტანგ), თუშეთიდამ მოიწვია არჩილ და ისტუმრა სიყვარულითა დიდითა ერეკლე, ანადიმა, ანადირა მრავალ-დღე, მერმე უძღუ̂ნა და წარატანა კახნი და წარავლინა ისპაჰანს: ხოლო კახნი იყუ̂ნენ ამ ჟამებთა შვებასა, განცხრომასა შინა. კვალად მოიხსენეს ხუ̂ანჯი და ხრიკი. ეტყოდნენ არჩილს იმერეთის დაპყრობასა, ვითარცა ეპყრა პირველ. ჲრამეთუ სახელი არს დიდი შენდა, იყოს არ ქრისტიანედ და მისცეს მოყვარესა სამკვიდრო თვისი, რამეთუ რა სცნობს ყეენი დატევებასა შენ-გან კახეთისასა, მასვე ჟამსა მისცეს ერეკლეს და გამოუტევებს კახეთს:« ხოლო არჩილ იყო მოძულე მაჰმადიანთა და მაჰმადიანობისა-მან სათნო-იყო განზრახვა ესე და მოვიდა თიანეთს ქს. ჩქოე, ქრ. ტჲგ, უცნობელად მამისა თვისისა: შემდგომად მუნიდამ წარვიდა ახალ-ციხეს, ევედრა მამა არა ყოფად ამისად. ხოლო შემდგომად არჩილს წარსვლისა მორჩილებდენ კახნი შანაოზ მეფესა: არამედ ყეენი ეტყოდა დატევებასა ქრისტესსა ერეკლეს და წარმოვლინებასა კახეთ. გარნა მან არა დაუტევა ქრისტე. მერმე წარვიდა ჩოლაყა-შვილი რევაზ წინაშე ყეენისა, იქმნა მაჰმადიან, ამას მიათვალეს კახეთი და გამოუტევეს. არამედ ვინად-გან არჩილ იწყო ქართლისა პყრობად და კვალად იყო ქართლს, განაზრახეს ყეენსა, რათა არა მიერთვნენ არჩილსვე კახნი. ამის-თჳს წარმოავლინეს ბეჟან-ხან, მოვიდა რა დასჯდა ყარაღაჯს ქს. ჩქოზ, ქრ. ტჲე:

ბეჟან-ხან, ვ წელი იყო:

მიერთუ̂ნენ ყოველნი კახნი. ამან ჰქმნა სასახლე სპარსთა რიგისა ყარაღაჯს და უბრძანა კახთაცა მუნ სახლთა გებანი: ხოლო ჟამთა ამათ მოშენებულ იყო კახეთი და მთავრობდნენ მთავარნი და არა ნებისაებრ მისისა მსახურებდენ ხანსა: იხილა სიამაყე ესე კახთა ხან-მან, იწყო მოწამლვით და რომელთამე ცხადად სიკუ̂დილი. ამის-თჳს კახთაცა იწყეს კრძალვა და ფრთხილობა: ხოლო გიორგი მეფე-მან არა მნებებელ-მან ამის-მან

შემოუჩინა კაცი ხანსა, ჭკრეს თოფი და მოსტეხეს მხარი. არამედ დაეხწა სიკუდილსა: მერმე წარმოუვლინა გიორგი მეფემან დოსტაქარი. მაშინ ხანი იტყოდა: „უმჯობეს იყო არცა სიკუდილი და არცა კურნება:“ ამის-თჳს განბოროტებულ-მან ხანმან მისცა ნება და ძალი ლეკთა და დაუწყეს კახეთს კრთება და ტყუევნა, არა-თუ ლაშქრით. არამედ ავაზაკობით: კვალად აღაზჳავნა უმეტეს ჭარელნი და ელიოვადარი დასხმულნი ხანთაგანვე, რამეთუ თუცა მოჰკლიან კახნი ლეკთა ანუ თათართა შერისხვიდა ხანი, ანუ მოაკუდინებდა, ანუ მიაცემინის სისხლი, მეტყუელი: „რამეთუ არა ჯერ არს გაურთაგან მუსულმნის სიკუდილი და თუცა მოჰკლიან თათართა კახი არა რაი ავნის, რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს და იყო ამით ჭირი დიდი. გარნა კახნი უდგნენ მაგრად და სრვიდენ სადა ვინ მოახელიან: ამ ჟამებთავე თაობდენ კახეთს ჩოლაყა-შვილი რევაზ, მოურავი ქისიყისა აბელ, მოურავი ელისენისა მერაბ და სხვანიცა და განეგებოდა ხანისაგან კახეთი ამათით: კუალად მოკუდის თუ ეპისკოპოსი, ამათითვე და ეპისკოპოსთა-გან აღრჩევით მისცეს ხან-მან ეპისკოპოსობა და წარუვლინიან ქართლის კათალიკოზსა მცხეთას და მან აკურთხის და გამოუტევის. ხოლო შემდგომად ვედრებითა კახთათ და ნებითა ხანისათა წარმოავლინა ყეენ-მან სხვა ხანი და იგი წარიყვანეს, ესე მოვიდა და დასჯდა ყარაღაჯს ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა:

ხანი ე წელი იყო:

არამედ ესეცა ვიდოდა კვალთა წინათა ხანთათა. შემდგომად ეზრახა გიორგი მეფე სამთა ამათ წარჩინებულთა ქს. ჩქპც, ქრ. ტოვ, რათა ჰყონ ერთ-მთავრობა მის-თანა, მოჰკლან ხანი და იავარ-ჰყონ სიმდიდრე მისი: ხოლო კახთა ამის-თჳს მისცეს პირი მტკიცე, მგონებელთა, რამეთუ რაჟამს ჰყონ ესე, წამსავე

წარმოავლენს ერეკლეს ყეენი. არამედ განუდგა რა გიორგი მეფესა თამაზ სპასპეტი, ვერღა-რა მყოფელთა დაიდუმეს ესე: ამის-მან მცნობელ-მან ხან-მან იწყო უფროს მტერობა კახთა. არამედ ესმა კვალად ყეენსა ვერ თავს-დება კახთა-გან ხანისა. ამის-თჳს მისცა კახეთი განჯის ბეგლარ-ბეგს აბაზ-ყული-ხანს და მოვიდა ესეცა ყარაღაჯს ქს. ჩქპც, ქრ. ტოვ:

აბაზ-ყული-ხან, ვ წელი იყო:

ხოლო ესე აბაზ-ყული-ხან იყო ფრიად მდიდარი, რამეთუ განჯაცა ამასვე ეპყრა და ნიჭვიდა კახთა მრავალსა და მეგობრობდენ გიორგი მეფე და აბაზ-ყული-ხან. გარნა ეპყრა ერწოთიანეთი არაგვის ერისთავსავე: ამისა შემდგომად მოვიდა ერეკლე მეფედ ქართლისად და ამის ნებითა ხანისათა მიეგებნენ რომელნიმე კახნი ყაზახსა შინა, ვინად-გან მიეცა ყეენსა თუშნი და ქისიყელნი ტალად ერეკლესა-თჳს და კახეთი სრულიად ეპყრა აბაზ-ყული-ხანს. გარნა უსმენდა განდიდებ-დამცირებასა აბაზ-ყული-ხან ერეკლე მეფესა კახეთისა და ვიეთნიმეცა იყჳნენ წინაშე მისსა და შენდებოდა კახეთი ქართლიდამ. არამედ ლეკნი კვალადცა ეკირთებოდენ მარადის და სადაცა შესჳდიან კახნი მოსწყვეტდენ: შემდგომად ეზრახა მეფე გიორგი კოყრიდამ კახთა, რათა ჰყონ არჩილვე მეფედ: ამის-თჳს კახთაცა მისცეს პირი მტკიცე და მოვიდნენ ქართველნი ნინო-წმინდას დაპყრობად კახეთისად. არამედ დუშია მოურავ-მან ატყნა რა იგინი, მისთჳს განადიდა იგი აბაზ-ყული-ხანა და ჰყო თავ-კახთა: ამის-თჳს განვიდა სახლეულით თვისით ჩოლაყა-შვილი სახლთ-ხუცესი რუვაზ და რომელნიმე მიმდგომნი მისნი გიორგი მეფისა-თანა. ამისა შემდგომად ეზრახა ერეკლე მეფე ბრძანებითა ყეენისათა აბაზ-ყული-ხანს და მოვიდა ერეკლეცა ყარაღაჯს და დაასკვნეს წართმა ერწო-თიანეთისა, და ამ პირსა ზედა ერეკლე მეფე წარვიდა კვალად ტფილისს: ხოლო აბაზ-ყული-ხან წარავლინა

კახნი და დაიპყრეს ერწო-თიანეთი და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: შემდგომად მოვიდა აბაზ-ყული-ხან კახითა და განჯის სპითა მეშველად ერეკლე მეფისა-თანა ჯვარს ბრძოლად გიორგი მეფისა. არამედ ვერა ვნებისა შემდგომად გიორგი მეფისა მოვიდნენ ერეკლე და აბაზ-ყული-ხან ტფილისს: ხოლო მომკუდარ-იყო შაჰ-სულეიმან და დაჯდა შაჰ-სულთან უსეინ ქს. ჩქჟბ ქრ. ტპ. ამას შეასმინა ერეკლე მეფე-მან აბაზ-ყული-ხან. „არამეთუ მეგობრობს გიორგი მეფესა და ამაგრებს და არცა ნებავს ბრძოლა მისი:“ მსმენელი გარისხნა ყეენი და უბრძანა ერეკლე მეფესა პატიმარ-ყოფა აბაზ-ყული-ხანისა, წართმა ქონებათა და წარგზავნა წინაშე მისსა: ხოლო ერეკლე მეფე-მან აღასრულა ბრძანებული. არამედ კახეთი დაშთა უპატრონოდ და ვიეთნიმე იყვნენ წინაშე ერეკლე მეფისა, ვიეთნიმე წინაშე გიორგი მეფისა და ვიეთნიმე თვისად. გარნა უფროს მორჩილებასა შინა იყვნენ ერეკრლე მეფისასა: ამ ჟამებთა წარვიდნენ თუშნი და რომელნიმე კახნი წინაშე ერეკლე მეფისა და მოსრნეს ჭაპალას სპათა გიორგი მეფისათა: ესენი კვალად აცნობა ერეკლე მეფე-მან ყეენსა: ხოლო მან წარმოავლინა ქალბალი-ხან სარდრად და მისცა განჯის ბეგლარბეგობა და კახეთი და მოვიდა რა იგი ყაზახსა შინა ქს. ჩმჟე, ქრ. ტპგ.

ქალბალი-ხან, ჲ წელი იყო:

მუნ მიეგებნენ სრულიად კახნი შეკრებულნი სპითა, შან პატივით შეიწყნარნა და წარიყვანნი სრულიად სპითა გიორგი მეფესა ზედა და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: ხოლო შემდგომად კლდე-კრისაგან გიორგი მეფის წარსვლისა ჩამოვიდნენ ტფილისს ერეკლე მეფე და ქალბალი-ხან. მაშინ ევედრნენ კახნი, რათა ნება სცეს ჭარელთა ზედა და შემუსრონ იგინი, ვინადგან იგინი უმეტესად მძლავრობდნენ ელისენ გაღმა-მხარსა და იყუნენ მესადგურე ეტიკნი დაღისტნელთა და იყო ამათ მიერ

ტყუენვა, ოხრება და კლვანი კაცთა, მზირობით, ავაზაკობითა და პარვითა, შემდგომად არჩილ მეფისა ვიდრე აქამომდე. არამედ არა აუფლებდა ქალბალი-ხანს აწ ყოფად ამისად, კვალად ერეკლე მეფეცა ეტყოდა: „გვაცადეთ, ვიდრე გიორგი მეფის ზავ-ყოფადმდე და მერმე მოვიდე მეცა და უყოთ, ვითარცა გნებავსთ:“ არამედ კახთა არა ინებეს, მეტყველთა. „რად გნებავს მათ ზედა მეშველნი, ჩვენ გვეცით ნება, რამეთუ არს კახეთი მათ-გან ოხერ:“ ამ აიძულებელთა ნება-სცეს და შეიკრიბნეს სრულიად კახნი და მივიდნენ ელისენსა შინა, ევედრნენ ჭარელნი და აღუთქმიდენ მორჩილებასა და ხარკსა, რათა არა მოსწყვიტონ: ესე არა ინებეს კახთა და შეუხდნენ, ვერ წინა-აღუდგნენ ჭარელნი და ამათ მოსწყვიტნნეს, მოსტყვევნნეს და შემუსრნეს სიმაგრენი მათნი და ნაალაფევნი, დადგნენ ჭარსა შინა, რამეთუ განეზრახათ სამ-დღე მუნიდამ რბევა და ტყუევნვა მარად-დღე. არამედ გლეხთა რა იხილეს ალაფი დიდი აღიტვირთვნენ და წარმოვიდნენ: აღუძნდათ ესე მთავართა ფრიად. გარნა არღა-რა უსმინეს: ამის მხილველთა ჭარელთა უწყეს თვითოეულ-მან ცემა თოფთა, მოკლეს დუშია და მრავალნი წარჩინებულნი და ივლტოდნენ კახნი და მოსწყვეტდნენ ლეკნი, მერმე აღიღეს ალაფი თვისი და უმეტესი კახთა და კახნი მოვიდნენ თვის თვისად ქს. ჩქყე, ქრ. ტპგ: ესმა ესე ქალბალი-ხანს განიხარა, ვინად-გან ენება დამდაბლება კახთა. არამედ ერეკლე მეფე დამძიმდა ფრიად და ამისა შემდგომად იწყეს უმეტესი კირთება, ტყუევნა და რბევა კახეთისა ლეკთა: ხოლო შთასლვასა ქალბალი-ხანისასა განჯას მარადის იყოფოდნენ წარჩინებულნი კახნი მის წინაშე და ევედრებოდენცა შეწევნასა ლეკთა ზედა. არამედ იგი უზრუნველ იყო, რამეთუ აძლევდენ მას ხარკსა და მორჩილებდენ და კახთა ეტყოდა ტკბილად და ნიჭვიდა მრავალთა. გარნა კვალად კახნი მხნედ უდგნენ მარადის ლეკთა და მოსრულთა მძლეექმნებოდიან და მოსრვიდიან, ვინად-გან ამ ჟამებთა აღივსებოდი ქართლიდამ კაცით კახეთი და აშენდებოდა მრავალნი უშენნი დაბნებნი და აგარაკებნი. გარნა ჟამთა ხანებთათა შემოხდა უმე-

ტეს პირველისა ქცევა და ზნენი ყიზალბაშთა და დაუტევებდნენ ქართულთა, იწყეს კეკლუცობა, განცხრომა, მათ-ებრ სმა-ჭამა, სიბილწე, ტყვის-ყიდვა, მრუშება, ვიდრე სოდომიამდე, რამეთუ პატივისა-თჳს და როქთა-თჳს იქმნებოდიან მაჰმადიან და მიიღებდიან ყეენისა-გან როჭიკსა: განა თუ მარადის ბრძოლა სდომათა შინა იყჳნენ არამედ ჟამიცა აქჳნდათ განსვენებისა ხანებთა-გამო ქცეულებისა-თჳს ეგრეთისა: შემდგომად ამისა ქს. ჩქდ, ქრ. ტყა, მისცა ყეენ-მან ერეკლე-მეფესა კახეთი და ყულარადასობა თჳსი და მოვიდა ტფილისიდამ მარტყოფს, მოიყვანა დედოფალი თჳსი ანნა, რამეთუ ესე ანნა იყო ოდეს ერეკლე მყოფობდა ისპაჰანს, მოითხოვა კახეთიდამ ქალი და არა-ვინ წარჩინებულთაგან-მან ინება წარგლინება, რამეთუ ჰგონებდენ ხარჭად. არამედ რომელი ვახსენეთ ალავერდელი მისგან იყო ჩოლაყა-შვილი და მან წარუვლინა ასული თჳსი ანნა: ხოლო ერეკლემ ჰშჳა მის-გან ძე დავით და ასული ელენე და შემდგომად რა განუგრძლა ყოფა ისპაჰანს ყიმელო-მან წამოსვლისა-მან იქორწინა მუნ მის-თანა და წარმოავლინეს რა ქართლს ერეკლე ესე ანნა დაუტევა მუნავე ძით და ასულით გამაჰმადიანებულნი ყოველნი ერეკლეს-თანა და დავითს უწოდეს იმან-ყული და ელენეს ბანჯანუმ: ხოლო იმანყული და მაჰმად-ყული იყჳნენ საჭურისთა-თანა ყეენისათა და მუნ იზრდებოდნენ. შემდგომად ანნა და ასული ელენე წარმოუვლინეს ქართლს და უშვა ერეკლეს ტფილისს ანნამ ძე თეიმურაზ: ესენი დაუტევა კახეთს და მივიდა ტფილისვე და მერმე ისპაანს მისრული კეთილად შეიწყნარა ყენ-მან. შემდგომად ევედრა ერეკლე მეფე ყეენსა, რათა მისცეს ძესა მისსა დავითს კახეთი და განუტეოს, რამეთუ ჰსცნა თჳსი არღა-რა გამოტევება: უსმინა ყეენ-მან და მისცა დავითს იმანყული-ხანს კახეთი და წარმოგზავნა ნიჭითა დიდითა წელსა ქს. ჩდგ, ქრ. ტყა: თათრულს ჩრიჳ:

ი, მეფე დავით გ, ით წელი ჰმეფა:

მოვიდა დავით იმანყული-ხან წლისა კე, დაჯდა ყარადაჯს მეფედ და დაიპყრა სრულიად კახეთი. არამედ იყო ესე დავით პირ-მშვენიერ-ჰაეროვანი, ტან-მცირე, არა ძლიერი და მიქცეული სრულიად წესსა ზედა და სჯულსა მაჰმადისასა, რამეთუ არა-რაი სწამდა ქრისტიანეთა, უმეცარი ზნეთა და სამხედროთა საქართველოსათა. არამედ წიგნი და ენანი უწყოდა ორნივე წარჩინებულად ამან დაამშვიდა ჭარი და აღუთქვეს მოცემა ხარკთა. გარნა იწყო ზნეთა ქართლისათა სწავლა, რამეთუ მოლობა ასპარეზი და მას შინა ასპარეზობდა უხილაობისა-თჳს კაცთა, დანადიმობდა კახთა-თანა. არამედ თვით არა სმიდა ღვინოსა მაჰმადიანობისა-თჳს, რამეთუ იყო, ვითარცა სჯულის-თავი მათი. გარნა სენიცა იყო მის-თანა, რომელ აწყინებდა და ცოლიც ესვა შამხლის გვარისა ისპაანს მ მა-პაპით აღზრდილი, ტომითაც მაჰმადიანი: ხოლო ამას აზრახეს, რათა მოვლოს საზღვარი თვისი და მიიღოს მიხმულნი კახეთისა: სთხვა ესე კახთა-გან და მოვლო ერწო-თიანეთი და მივიდა ჯვარს, მუნიდამ განვიდა და იხილა მცხეთა. ხოლო მცხეთას მოვიდა ვახტანგ განმგებელი ქართლისა და დარბაზობდენ ურთიერთს: ზავ-ჰყვეს ამათ სიყვარულსა ზედა, მერმე წარმოვიდა ჯვარიდამ და მოვიდა მარტყოფს, მუნიდამ ყარაღაჯს: ამ ჟამთა მოვიდა ამურელი ყეენისა-გან, რომელნი შთამოსრულ იყჳნენ კახეთს ქართველნი, რათა მოაქციონ ქართლსავე. შეუძნდათ ესე კახთა და ევედრნენ ყეენსა: არამედ არა უსმინათ და წარმოავლინეს უმეტესი მძლე. მან აჰყარნა სრულიად ჩამოსულნი ქართლისა აზნაურნი და გლეხნი, თვინიერ რომელთა დაიხსნეს თავნი ანუ მოიყიდეს თუ კახთა და მისცეს ქართველთავე:

არამედ ვინად-გან ლეკნი დაუცხრომელად მტერობდნენ და უმეტეს ჭარელნი, განუზრახეს იმან-ყული-ხანს კახთა, რათა შემუსროს ჭარი და დააცხროს ჭირი ესე კახეთისა, მერმე დაიპ-

ყრას საზღვარი კახეთისა: მან უსმინა და შემოიკრიბნა სრუ-
ლიად სპანი კახეთისანი თუშ-ფშავ-ხევსურითა განვიდა და დად-
გა ვარდიანს ქს. ჩღვ, ქრ. ტჟდ, რათა მუნიდამ ბრძოს მარა-
დის: მოერთჳნენ მუნ ჭარელნი და ევედრნენ მოჳწყვეტელობასა
და მისცნეს ხარკნი ნეშტნიც და დამორჩილდენ, ვითარცა ნე-
ბავს: ესე ინება იმან-ყული-ხან მათთა მაჰმადიან ყოფისა-თჳს.
არამედ არა აყოვლეს კახთა, ვინად-გან აქუნდათ შური დიდი.
მერმე შეუხდნენ ჩარდახს, მოსწყვიტნეს იგინი და გარემონი
დაბნები მოსწვეს ცეცხლითა და მოსტყვევნეს ვიდრე კავკასმ-
დე და ვერ-ვინ წინა-აღუდგათ: არამედ ჭარელთა სამოც-ოდენ
კაცითა იხილეს მეფე მცირედითა სპითა, რომელსა უცემდენ
ქოს-დაბლა-ბუკთა, მოეპარნენ და უწყეს ცემა თოფთა. მსინ-
ჯველთა თუ რაი ჰყონ, რამეთუ არა ვითარ ჰგონებდენ ლტოლ-
ვასა. არამედ ვინად-გან გამოუცდელ იყო იმან-ყული-ხან, არა
იპყრა თვისთა-თანა სპანი რჩეულნი. გარნა უგვანნი და ამა ყამ-
სა ვერა რაისა მყოფელთა შექმნეს შფოთება და მათ უმეტეს
უწყეს ცემა-თოფთა. ხოლო ამათ იწყეს ლტოლვა: განრისხნა
დავით და მცდელობდა ბრძოლასა. არამედ რა იხილეს თუშთა
ლტოლვანი, გამოიტაცეს დავით და მოიყვანეს ყარაღაჯს: ამისნი
მსმენელნი ივლტოდენ კახნი. მაშინ შემოერივნენ ლეკნი და
სრვიდენ უწყალოდ, მოკლნეს მრავალნი წარჩინებულნი და უმ-
რავლესნი გლეხნი და სხვანი ტყვე-ყვნეს, აღიღეს სიმდიდრე
იმან-ყული-ხანისა და ალაფი კახთა მრავალი და ამის მიერ გან-
ძლიერდნენ და ჰქმნეს სიმაგრე ჭარელთა. შემდგომად გამოვიდ-
ნენ და დაიპყრნეს გარემონი თვისნი და იწყეს უმეტესი კირ-
თება, რბევა, ტყვევნა, ოხრება და კლვანი გაღმა-მხართა და კა-
ხეთს განუსვენებელად: ხოლო იმან-ყული-ხან, სრულიად კახი-
თურთ მწუხარე-მან აუწყა ყეენსა და მან წარმოუვლინა ნიჭნი
ნუგეშინის-ცემისა. არამედ ლეკნი თუცა მძლავრობდნენ, გარნა
კახნიცა, სადა ვით მოხვდიან ხოცდენ და მოსწყვეტდენ, რამე-
თუ არა ძალ-ედვათ მინდორთა დამართება კახთა ლეკსა: შემდგო-
მად მოვიდა ყარაღაჯს კათალიკოზი დომენტი, რამეთუ მიეცა

შეენსა მცხეთის შეწირულობა, რა იგი არს კახეთისა შინა. პატი-ვით მიიღო იმან-ყული-ხან და მისცა ყოველი ნებასა მისსა და განუტევა: არამედ ლეკთა ოდესმე ზავ-ჰყვიან და ოდესმე იწყიან მტერობა. გარნა შემდგომად დაიპყრეს ელისენი და იწყეს ლა-შქრობა და მოაოხრეს მრავალნი დაბნებნი, ესრეთ რამეთუ დაუ-ტევა იმან-ყული-ხან ყარაღაჯი და ჰყო სასახლე თვისი თელავს და მანავს და იყოფოდა ზამთარს მუნ და ზაფხულს მაღაროს. არამედ ნიჭვიდა ყეენი და უვლინებდა ესეცა ტყვეთა კახთა წა-რჩინებულთა ძეთა და ასულთა და ითხოვდა შეწევნასა (არა თუ ამან დასდვა ტყვენი. არამედ იყო გიორგისა-გან და ლევანისა-გან და ლევანისა-გან და უმეტეს ემატებოდა: ხოლო იმან-ყული-ხანს უქეს აბანო ტფილისისა, არღა-რა რაი გამოიკითხა და მი-ვიდა უცნობელად ვახტანგისა. აგრძნა ვახტანგ და წარმოუდგა კოჯრიდამ, უთხრეს ესე იმან-ყული-ხანს და წარმოვიდა მსწრაფ-ლად და გარდახდა რა მოვიდნენ მოციქულნიცა ვახტანგისა და ამანცა წარუვლინა ბოდიშით. არამედ თუმცა მოსწეოდნენ მის-ცემდნენ სირცხვილსა დიდსა: შემდგომად მოკჳდა მეფე ერეკლე ქს. ჩღთ, ქრ. ტჟზ, ისპაანს:

ხოლო შემდგომად გლოვისა აღირჩია იმან-ყული-ხან წარ-სლვა წინაშე ყეენისა ანუ მოიცეს ძალი ანუ ეგოს მუნ, რამეთუ უმჯობეს ჰსჩნდა მუნ ყოფა. ამის-თჳს ევედრა ყეენსა, რათა მიუ-წოდოს: უსმინა ყენ-მან და მიუწოდა მესტუმრით. ხოლო წარ-სრული იწვია ვახტანგ ტფილისს ქს. ჩღი, ქრ. ტჟთ. პატივით ანადიმებდა და განუსვენებდა, იმძახლეს და მოსცა ვახტანგ ასუ-ლი თვისი თამარ ცოლად თეიმურაზს ძმასა დავითისასა (არა-მედ თეიმურაზს განატევებინეს ასული ბაინდურ ერისთვისა სა-თნო-ჩენითა სამღჳდელოთათა და ჰყვეს ესრეთ): მერმე სიყვა-რული ერთობის-ყოფისა, მოსცა ვახტანგ საჩუქარი და წარვიდა იმან-ყული-ხან ისპაანს. არამედ თეიმურაზ დაუტევა კახეთს განმგედ. გარნა იყო დედოფალი დედა მათი ანნა მოქმედი: ამ ჟამთა იწყეს გლეხთა მძლავრებისა-თჳს ლეკთა ლტოლვად და მისლვად ლეკთა-თანა, რამეთუ იკლიან რაიმე მეპატრონეთა თვი-

სთა-გან და მუნ მისრულნი ეტიკობდენ და დაესხიან დაბნებთა, არვე-მროწელთა, კაცნი მოსრნიან, ტყვენი და საქონელნი წარი-ყვანიან: ხოლო კახნი ქწეოდნენ მდევრობით, ხან მათ სძლიან და ოდესმე ამათ და იყო მარად-დღოვანი ესე ვითარი ხდომა. გარნა დაზავდიანცა და კვალად იწყიან უძვირესი სხდომანი: ამ ჟამთა წელსა ქს. ჩლიბ, ქრ. უ წარვიდა თეიმურაზ ტფილისს დიდებით, რამეთუ წარსლვად იყო ვახტანგ ისპაანს, იქორწინა და დიდითა დიდებითა და ზითვითა მოიყვანა თამარ მანავს და ქმნა კვალად ქორწილი ჯეროვანი: შემდგომად იწყეს, ვითარცა წესი არს კახთა კერძობა ერთმან-მეორისა და მტერობა ურთი-ერთთა და არა განიხილვიდენ რისხვასა. არამედ თვითცა ამასვე ჰყოფდენ, რამეთუ განძლიერდენ ლეკნი ქურდობა-ავაზაკობით და აწ უმეტეს იწყეს ლაშქრით სლვა თვით კახთაგანვე, ვითარცა ჰყო ქისიყის მოურავმან რევაზ, რამეთუ დაასხა ელისენი მოუ-რავს მერაბს სპანი ლეკთა. ხოლო მერაბ ივლტოდა სახლის ერდოდამ და წარიღეს ლეკთა ალაფი მისი: არამედ მერაბცა უყო რევაზ ეგრეთვე: ამითი გაგულოვნდნენ ლეკნი და აოხრებდნენ ქვეყანათა. გარნა თუცა დაზავდიან კვალადცა იწყიან ლაშქრობა და აცნობებდიან კახნი უპირობასა. არამედ იგინი მოუთხრობდენ ჯივილთა ჭყვეს, ეს-არს ყრმათა ჭყვეს და უკეთუ კახნი მძლე-ექმნებოდიან მოჰყვნიან იგინი, ესენი წაურთმევდენ ნატყვენავსა და მისცემდიან: ამით მოუძლურდენ კახნი და განძლიერდნენ ლეკნი: კვალად იყო ტურარამაზა-შვილი, ესე ავაზაკობდა ლეკ-თა შინა და ავნებდა მათ. ამან მოიყვანა ნატყვენავი, განყიდა პაატა მანდატური-უხუცესი და დაადგინა კაცი, რათა მისცეს სრულიად: ხოლო იგი ევედრა მცირედ დაცადებასა, რამეთუ ეშვა ცოლსა მისსა და მოკჳდებოდა. არამედ არა ინება პაატამ მტერობითა. ამის-თჳს განგულისებული განვიდა ტურა ჭარსა შინა და იწყო მან თაობა ლეკთა და კირთება ლაშქრობით კახეთს, ვინად-გან უწყოდა ადგილნი და სიმაგრენი და მისავალ-წამოსა-ვალნი: გარნა ეტიკობითა მისითა მრავალ-გზის სძლეს ჭარელ-თა, მერმე კვალად მოუხდა ტურა და წარუდგა ამას პაატა მო-

თავგეთ კასით, იხილა ტურამ, ივლტოდა და მცირ-ღუთ სიმაგრეთა ტყვეთასა და რა მოვიდა სიმარჯვესა პაატა მიეტევა ტურა თოფთა ცემით, ივლტოდნენ კახნი და ჩამოვარდნილი პაატა მოჰკლა ტურამ თვისითა წილითა. ხოლო სხვანი მოსრნა და წარვიდა ალაფითა: არამედ იყვნენ დედოფალი და თეიმურაზ თელავს, მანავს და მაღაროს მკვიდრნი და თარბდა ალავერდელი ნიკოლაოზ, რომელი უხნდათ დიდ-სათნოდ, რამეთუ იყო ფრიად ხვანჯიანი: ხოლო იმან-ყული ხან იყო ისპაანს წელსა ხუთსა წინაშე შასულთან უსეინისა ვერა რაისა მყოფელი, თვინიერ აცილებდენ ვასტანგს, რათა იქმნეს მაჰმადიან: შემდგომად ქს. ჩლივ, ქრ. ჟგ: წარმოავლინეს კახეთსვე და მოსრული ყაზახსა შინა ისტუმრა იესემ ტფილისს, ანადირებდა და ანადიმებდა და განუსვენა, იმძახლნენ და მისცა ელენე დაჲ თვისი ცოლად იესეს ბრძანებითა ყეენისათა, შემდგომად მოსცა საჩუქარი და წარმოსრული მოვიდა თელავს: მაშინ მისცა ქისიყის მოურაობა და კასთა სპათა თაობა ყიასა ვეზირს: ამან დააწყნარნა ლეკნი მცირე ჟამს, მერმე მანავს მყოფის იმან-ყულისათჳს წარმოევლინა იესეს მენიშნენი, მანდატურთ-უხუცესი ზურაბ, ავალი-შვილი ზაზა და რევაზ ყაფლანი-შვილი: მაშინ გამოვიდნენ ჭარელნი რბევად. ესე ესმა კახთა, წარვიდნენ და წარჰკვეთნენ მენიშნენიცა, მისრულსა აოტნეს ლეკნი და მიჰყვნენ წყვეტით კახნი. არამედ აოტნეს ლეკთა ერთ-გერძნი და მოსწყვიტნეს. მხილველნი სხვანი კახნიცა ივლტოდენ, მოჰყვნენ ლეკნი, მოჰკლეს ელისენთ-მოურავი მერაბ, ზაზა და რევაზ და ოცდა-ოთხნი სხვანი წარჩინებულნი კახნი და გლეხნი მრავალნი, აღიღეს ალაფი და წარვიდნენ: ამის-თჳს კახნი შემძვირვებულნი განიზრახვიდენ თუ რაჲ ჰყონ. ვინად-გან არა-ვინ შეეწივნენ, განიგულეს ხრიკი განზრახვითა ალავერდელისათა და დასკუნეს, რათა მისცენ ეტიკი ლეკთა და უწყონ ხდომა და ოხრება ქართლს, ყაზახს, შამშადილს და ყარაბაღს და შირვანს, რამეთუ მორჩობის ამით ქვეყანა ჩვენი ოხრებისა-გან და მათ ქვეყანათა მრისხანედ უწყოს მტერობა ჭარელთა: ამავ წელსა მოვიდა იესე მა-

რტყოფს, ჰქმნა ქორწილი ქრისტიანულ-მაჰმადიანური, წარიყვანა ელენე დიდებითა და წარვიდა ტფილისს: შემდგომად მოტყვევნისა ხუნანისა ჭარელთა-გან ითხოვა იმან-ყული-ხან შეწევნა იესესა-გან და მან წარმოუვლინა სპასპეტი ლუარსაბ სპითა საბარათიანოთა: მოვიდნენ და დასდგნენ მადაროს კახთა სპითურთ შესლვად ჭარს: მაშინ გამოვიდნენ ჭარელნი მორბევად. მცნობნი ქართველნი და კახნი აღიჭურნენ და წარვიდნენ მათ ზედა. არამედ ლეკთა მზირ უყვეს და ესენი არღა-რა ლამოდნენ ბრძოლასა გარნა ვიეთთამე ჭაბუკთა ქართველთა და კახთა შეუტევეს და ვითარ ვერ-ღარა მოაქცივნეს მიჰყურნენ ესენიცა, რათა განუმაგრონ ზურგი: ამისნი მხილველნი ლეკნი მცირენი მოეტევნენ მეწინავეთა და აოტნეს იგინი. ეცნენ ესენი დიდთა მათ რაზმთა, ვერღა-რა დაუდგნენ და ივლტოდნენ სრულიად, მიჰყურნენ ქისიყის ბოლომდე და მოსრვიდნენ უწყალოდ. მერმე აღიღეს ალაფი დიდი და წარვიდნენ. ხოლო ქართველნი მწუხარენი მივიდნენ ტფილისს: შემდგომად კვალად წარმოავლინა იესემ ამილახორი ავთანდილ ზემო ქართლის სპით. ესენი მოვიდნენ და დასდგნენ საგარეჯოს რაოდენმე თთუე, მერმე წარვიდნენ უქმნი. არამედ კახეთი იყო მარადის ხდომა-ბრძოლასა შინა: ხოლო წელსა ქს. ჩღივ, ქრ. უდ მოკჳდა გაზაფხულს დედოფალი ანნა, მოვიდნენ იესე და ელენე მოტირლად პატარძეულს და დაფლეს ანნა ალავერდს: ამავ ქორონიკონსა მოვიდა იესე ხიზნად თელავს. ესე ისტუმრა პატივით და წარავლინა კაცი და ევედრა ყეენსა, რათა მიუწოდოს იესეს წინაშე მისსა და უკუნ-აქცივა ყულიცა ყეენისა ბაქარისა-გან წამოვლინებული, ამის-თჳს მოვიდა მორდარი ყეენისა და წარიყვანა იესე, რამეთუ ვერღა-რა სიტყუა უგო იმან-ყული-ხან და წარჰყვა ცოლიცა თვისი ელენე და წარატანა თეიმურაზ ლილომდე პატივისა-თჳს:

ამ ჟამთა მოადგნენ ლეკნი შილდა-ყვარელს. ხოლო განმაგრდნენ მდაბიურნი და მოსრნეს მრავალნი ლეკნი, შემდგომად შემუსრნეს და წარუხვნეს სიმაგრენი ლეკთა და გამოსწვეს სულნი მრავალნი კოშკებთა შინა, მოსტყვევნეს და წარვიდნენ, არამედ

ვერღა-რა მიუსწრეს კახთა მდევართა. მაშინ დაამტკიცეს განზრახვა ალავერდელისა წინ-თქმული, მისცეს კახთა ეტიკნი ჭარელთა, მივიდნენ და მოსწყვიტნეს ბოლნისები და თვით ზავ-ჰყვეს მათ-თანა: კვალად ყარაბაღს, შაქს, შირვანს მარადის არბევდნენ. მერმე წარვიდნენ და მოსტყვევნეს არდაველი და მოვიდნენ ალაფითა დიდითა: შემდგომად შეიპყრა ყიასა ვეზირი იმან-ყულისან, წარუღო ქონება და პატიმარ-ჰყო პანკისს. არამედ განივლტო ყიასა და მივიდა ტფილისს, შეიწყნარა ბაქარ, მისცა სასახლე მისი და არღა-რა მოსცა იმამ-ყული-ხანს. ამისთჳს იქმნა მათ შორის შური და დამართვიდნენ წინაშე ყეენისა: ხოლო კახთა და ლეკთა ზავთა შორის, ამ ჟამთა წარვიდენ თუშნი, მოსრნეს რაოდენიცა ჰპოვეს ლეკნი და მწყემსნი და წარმოიღეს არვე დიდ-ძალი, ეწივნენ ჭარელნიცა. არამედ მოსრნეს თუშთავე და აოტნეს იგინიცა და მოვიდნენ მშვიდობით: ამისთჳს მოგზავნეს ჭარელთა. „არს მშვიდობა ჩვენ შორის, რად ჰყვეს თუშთა ესე:“ განრისხნა იმამ-ყულისან და ბრძანა მიცემა მონადებისა. ხოლო თუშთა არა ინებეს. კვალად წარვიდა მოურავი მათი და არცა მას უსმინეს, ამხედრდა თვით იმამ-ყული-ხან და მივიდა და უბრძანა ცემა-თოფთა, არამედ მათ რა იხილეს იმამ-ყული-ხან შეაქციეს ზურგი და დასდგნენ უსაჭურველონი და მსროლელთაცა არღა-რა თუ იკადრეს მიხედვად: ამისთჳს შეიწყალა მეფე-მან და არღა-რა მოსრნა, გარნა წარუხვნა ნატყვევნავი და მისცა ლეკთა არვი-თურთ:

შემდგომად მოვიდა მეფე ვახტანგ საფურცლეს ქს. ჩღით, ქრ. უზ, დეკემბერს, რამეთუ ემცნო ყეენსა განგება საქმისა ლეკთასა და მივიდა იმამ-ყული-ხანცა საგურამოს და დასდგა არაგვის პირსა ზედა. იხილეს ურთიერთი, განაახლნეს სიყვარული და ჰქმნეს პირი და მოსცა სპანი ვახტანგ და წარვიდენ თვის თვისად: გაზაფხულს წარმოავლინა ერასტი ყაფლანისშვილი სპითა საბარათიანოსათი, მოვიდა და დადგა კარდანეხს, დაჰყვეს თთუე ოთხი. გარნა გამოვიდნენ ლეკნიცა და არა აბრძოლნეს კახთა. არამედ შემდგომად წარვიდენ უქმნი: კვალად

ამავე ზამთარს წარმოავლინა ყეენ-მან შირვანის ბეგლარ-ბეგი შემუსრვად ჯარისა: ამან მოუმცნო იმამ-ყული-ხანს, ვითარ ჯერ არს მისლვა, რათა აუწყოს. არამედ განზრახვითა კახთათა არა-რაი აუწყა და არცა მისცა ეტიკნი. „რამეთუ უკეთუ ევნოს რაი, ჩვენ არა-რაი გვაბრალოს ყეენ-მან:“ ხოლო იგი მოვიდა შაქს სპითა შირვანისათა. დღესა ერთსა დაესხნენ ჯარელნი, მოკლეს ბეგლარ-ბეგი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი და აღიღეს ალაფი და ივარი ურიცხვნი, რამეთუ აქლემს ყიდდენ ჯარელნი ოთხ-მილანთუნად: ესე ესმა ყეენსა მოუწყრა ვახტანგს, რათა წარვიდეს და შემუსროს ჯარი:

მცნობნი კახნი წარვიდნენ, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი და ევედრნენ ვახტანგ მეფესა, რათა ჰყოს ბრძანებული ყეენისა: მან აღუთქვა და წარმოვიდა სპითა დიდითა ქს. ჩღკა, ქრ. უთ, იანვარს, ამასვე ღამეს მოვიდნენ ლეკნი ხაშმს, ვიდრე უჯარმამდე, უჯერო-ჰყვეს, რამეთუ არა აცნობეს ვახტანგს. ესრეთ განმზრახთა, რამეთუ უკეთუ ესენი მოსრას, დაშთების ჯარი უვნოდ, მგონეთა უკუნქცევად. კვალად განზრახვით მოიყვანეს ორმოცდა ხუთ-დღე მაღაროს, რათა დასახლდენ და მოშენდეს ქვეყანა და შემდგომად შევიდნენ ჯარს: ხოლო მაღაროდან მოვიდა ხილვად იმამ-ყული-ხანისად ვახტანგ, რამეთუ სნეულებდა დავით და განიზრახეს რა იგი ჯერ იყო. არამედ ეზრახნენ ვახტანგს ჯარელნიცა დამორჩილებად. გარნა ბრძანებითა ყეენისათა უკუნ-იქცა და იქმნა ჯმუნვა დიდი კახთა შინა, რამეთუ აიყრებოდიან და ჰყოფდენ ციხე-სიმაგრეთა და გამაგრდებოდიან მათ შინა თელავს, ალავერდს, ლალის-ყურს, შილდა-ყვარელს, გავაზს: ვეჯინს, საგარეჯოს, ხაშმს და სხვათა ადგილებთა შინა და ოხრდებოდა ქვეყანა რბევა კირთებითა: ხოლო ამ ვითარებასა შინა მოკჳდა მეფე დავითცა ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, წარიღეს და დაფლეს ყუმს: მაშინ განიყჳნენ კახნი, ზოგთა ინებეს თეიმურაზ და ზოგთა მაჰმად-ყული-ხან, გარნა მართვიდა თეიმურაზსათნოთა იმან-ყული-ხანისა ცოლისათა კახეთს. ხოლო იმამ-ყული-ხან დაუტევა ორნი ძენი მაჰმად-მირზა და ალი-მირზა და

ასული ერთი ამ ჟამთა მოვიდნენ ლეკნი და მოსტყვევნეს თი-
ანეთი, ამათ წარმოუდგა თეიმურაზ კახითურთ და ლეკნი დასდ-
გნენ სიმაგრესა ერთსა და მისრულთა სრვიდენ მრავალთა, მოჰ-
კლეს ხარჭაშნელი ფილიპე ჩოლაყა-შვილი. შემდგომად შეუს-
დნენ კახნი, შემუსრეს სიმასრე, მოსრნეს და მოსწყვიტნეს
ლეკნი, რამეთუ მცირედნიღა განერნეს. ხოლო კახთა აღიღეს
ნატყვენავი და მოვიდნენ გამარჯვებულნი. არამედ გვალადცა მა-
რადის იყო ესე ვითარი კირთება ლეკთა-გან კახეთსა შინა:

ია, მეფე კონსტანტინე ბ, ვ წელი ჰმეფა:

წელსა ქს. ჩღკგ, ქრ. უია, წარმოავლინა ყეენ-მან მაჰმად-
ყულიხან ძე ერეკლე მეფისა, ნაშობი მხევლისა-გან, რომელსა
ეწოდა კონსტანტინე, მეფედ კახთა: ესე მოვიდა და დასდგა ყა-
ზახსა შინა, რამეთუ მიეცა ყეენსა ერევანი, შამშადილი და ყა-
ზახი და წარვიდნენ კახნი წინაშე მისსა: ხოლო იყო ესე მაჰ-
მად-ყულიხან ფრიად მაჰმადიანი, ლაღი და ამაყი, მდიდარი და
მესისხლე, რამეთუ არა რიდებდა მცირესა ზედა კაცთა სიკუ-
დილსა: ამისა შემდგომად მისცა მეფესა ვახტანგს ყეენ-მან სა-
რდრობა ადრიბეჟანისა. ამან წარმოევლინა ყაზახსა შისა ხანი,
და ესე არა უტევა მაჰმად-ყულიხან. არამედ აუწყა ვახტანგს:
„რამეთუ მოცემულ ჩემდა არს: მანცა ნება-ჰსცა და მოუმცნო,
რათა მისცეს სპანი. ამის-თჳს ჰყვეს პირი მტკიცე ორთავე, რა-
თა შეკრბენ ხუნანს ზავისა და სიმტკიცისა-თჳს: ხოლო მოვი-
და რა ვახტანგ სპითა ხუნანს წარემართა მისლვად მაჰმად-ყული-
ხანცა, ამან მოგზაურს მოერთვა წიგნი იესესი და რომელთამე
ქართველთა, რათა არა მივიდეს ვახტანგისა-თანა. „რამეთუ გი-
ჯნებისო დალატად სიკუდილსა.“ ამის-თჳს უკუნ-იქცა, განვლო
მტკვარი, ყარაია დამითვე და მივიდა საგარეჯოს, მუნიდამ წა-
რუვლინა თეიმურაზ გვალად ზავისა-თჳს, თვით ეზრახა ლეკთა,
დაიზავნა ჭარელნი და მოიყვანნა რაოდენნიმე და იყვნენ წინაშე

მისსა. მერმე მოვიდა თეიმურაზცა, რამეთუ ებრალა ვახტანგს ტყუა პირისა და ემცნო აწცა კვალად ერთობისა პირი: არამედ შემდგომად მოსრნეს გოგჯალულს ელთა რაოდენნიმე მებარ-გულნი ქართველთანი და არცა-და წარუვლინა მაჰმად-ყულიხან სპანი ყაზახთა ვახტანგს: ამის-თჳს წარმოავლინა სპანი ვახტანგ მეფე-მან ყაზახსა შინა: ესე ჰსცნა მაჰმად-ყული-ხან და ამანცა წარავლინა კაცნი და ბრძოდენ ყაზახს. კვალად მოიყვანა ლეკნი, წარუძღვანა კაცნი და მოსტყუევნეს სრულიად ლილოები: ამისა შემდგომად მოსწყვიტნა ვახტანგ გოგჯალონი და წარიღეს ქო-ნება მაჰმად-ყული-ხანისა ერევნიდამ მონაქონნი: ესე აღუძნდა მაჰმად-ყული-ხანს და მისცა ჭარელთა განძი, მოიყვანნა იგინი და წარუძღვანნა კაცნი, ამათ განვლეს ყურყუთას ღამით და დი-ლასა დაესხნენ წინ-წყაროს, მოსწყვიტნეს, მოსტყუევნნეს და წარმოიღეს ჯოგიცა სამეფო, აღიღეს ალაფი დიდი, გამოვლეს ხუნანს მტკვარი და მოვიდნენ: მერმე მოვიდნენ ბაქარ და იესე მცხეთას და მრბევდიან საგურამოს. ხოლო მაჰმად-ყული-ხან წა-რავლინა თეიმურაზ და აქჱნდათ ბრძოლა მცირე-ხანს. შემდგო-მად ზავ-ჰყვეს მათ ნებითა მაჰმად-ყულისათა და წარიყვანეს თეიმურაზ და კაცნი ეპისკოპოსნი და მთავარნი ტფილისს, მუნ უმეტეს ზავ-ჰყვეს და ფიცით აღუთქვეს ვახტანგს არღა-რა ორ-გულება. არამედ სიმტკიცე სიყვარულსა ზედა და ერთობასა:« მერმე ანადიმნა, ანადირნა, მისცათ ნიჭნი და წარმოავლინნა და მოვიდნენ მაჰმად-ყულიხანისა-თანა. განიხარა ამანცა შემტკიცე-ბისა-თჳს და მშვიდობისად. არამედ შლილობათა ამათ შინა და-მარ ივიდიან ვახტანგ და მაჰმად-ყულიხან წინაშე ყეენისა ურთი-ერთთა, რამეთუ აღიღეს ისპაანი და იყო შასთამაზ, ამან გან-მზრახთა თვისთა-გან აღირჩია მაჰმად-ყულიხან და მოსცა ქართ-ლი: ამის-თჳს შემოიკრიბნა მაჰმად-ყულიხან კაცნი, თუ რაჲ ჰყოს, რამეთუ ეტყოდა: „ფიცვართ-მყოფ და ვჰგონებ იმყოფის ამათ შფოთი დიდი. აწ მნებავს, რათა წარუგზავნო რაყამი და ვაცნობო ვახტანგს (ვითარცა ჰყო მანცა), ამითი იქმნას უმეტე-სი სიმტკიცე ჩვენ შორის, მერმე ვაუწყოთ ყეენსა ზოგად სიმ-

ტკიცე ჩვენი:« არამედ კახთა მსმენელთა და უმეტეს ალავერდელ-მან უარ-ჰყო ესერი, ჰგონებდენ დაპყრობასა ქართლისასა და მერმე ამითი შემუსრვასა ლეკთასა და განთავისუფლებასა მათ-გან, უსმინა მაჰმად-ყულიხანცა და მივიდა და დასდგა ალაზანს და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ. არამედ კახეთი იყო მარადის სდომა, ტყვეობა-ოხრებასა შინა ლეკთა-გან:

ხოლო შემდგომად შეპყრობისა მაჰმად-ყულიხანისა ოსმალთა-გან ტფილისს გამოივლტო ციხიდამ, გამოვლო მცხეთის ხიდი და მოვიდა მარტყოფს, აჰყარა მუნ სახლეული და დედაწული თვისი და მოვიდა თელავს და ეზრახოდა ლეკთა და ოსმალთა ზავსა: არამედ მოუხდნენ ოსმალნი მარტყოფს ქს. ჩდკგ, ქრ. უია, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნეს, ხატნი და ჯუარნი, შემუსრნეს, მოსწვეს და მოაოხრეს და წარვიდნენ ტფილისვე. არამედ განზავებულს იყო დაშქრობა ლეკთა-გან ძლიერი, ხდომანი, სრვანი, ტყვევნანი, ოხრებანი დაუცადებელნი და ავარნი კახეთსა შინა: ამის-მიერ ვერღა-რა მდგომი მაჰმად-ყული-ხან თელავს წარვიდა დედოფლით და დედა-წულით და წარჩინებულით-თიანეთს: ამას მოუდგნენ ლეკნიცა. არამედ ვინად-გან არღა-რა იყო სხვა ღონე ეზრახა მაჰმად-ყულიხან ჭარელთა მეგობრობისა და კეთილისა-თჳს წინასა: მათ უსმინეს, მოვიდნენ და წარიყვანეს ქისიყს. ხოლო თეიმურაზ და უმეტესნი კახნი დედაწულით და ეპისკოპოსით მივიდნენ ანანურს (არამედ რომელსა ეტვირთა ნაწილი წმიდათა უბრკმა ცხენსა მისსა არაგვსა შინა და წარიღო ნაწილნი იგი და დაიკარგა ქეთევან დედოფლის ნაწილითურთ): ხოლო ლეკნი მოვიდნენ და მოადგნენ ანანურს. მაშინ განამაგრეს კახთა ანანური და ვერა ავნეს ლეკთა და უკუიქცნენ. გარნა დაშთა თეიმურაზ ანანურს ცოლით და სახლეულით თვისით და კახნი წარვიდენ წინაშე ვახტანგისა: შემდგომად მცირედისა შეკრბნეს ჭარელნი მოსლვად ქისიყსა ზედა: ესე იხილა მაჰმად-ყული-ხან არა კეთილად თვისად, ივლტოდა და მოვიდა ქისიყს: მაშინ ჭარელნი შემოესივნენ დედოფალსა და ქონებასა მისსა და ვერ მპოვნელნი მაჰმად-ყული-ხანისა წარ-

ვიდნენ ალაფითა თვისად: მერმე წარმოიყვანა დედოფალიცა მაჰ-მად-ყულიხან და დასდგა თელავს. შუნიდამ ეზრახა ქარელთა: „სტუმარ-მონდობილი ვიყავ თქვენდა, არა ჯერ იყო ესე თქვენ-გან.“ ხოლო მათ პასუხი-უგეს, რამეთუ უცნობელად ჩვენდა ჰყვეს ჯეილთა. გარნა ვსტანჯოთ იგინი:“ გარნა მოსცეს რაიმე ნაა-ლაფევნი და მოუთხრეს: „ჩვენ კვალად ვართ მეგობარნი შენნი მტკიცედვე:“ არამედ იყო მარადის ლაშქრობა ლეკთა-გან და ოხრება კახეთისა შინა:

ხოლო წელსა ქს. ჩღკდ, ქრ. უიბ, იანვარს წარავლინა მაჰმად-ყულიხან თეიმურაზ ბაქარისა-თანა, ვინად-გან ეზრახოდ-ნენ ურთიერთს და შემდგომად მივიდა თვითცა მცხეთას, ჰყვეს პირი ერთობა სიყვარულისა და წარმოვიდა თელავსვე: ამის-თჳს წარავლინა სალთ-ხუცესი საძვერელი მაჰმად-ყულიხან წინაშე ყეენისა და აცნობა ესე და მოითხოვა ნიჭნი საგანძურისა, რათა ბრძოლენ ორნივე ოსმალთა, უკეთუ შეეწიოს: ამისა შემდგომად წარვიდა კახთა და ლეკთა სპითა ყაზახსა შინა. ამისნი მცნო-ბელნი ოსმალნი მოვიდნენ და დაესხნენ ზილხილას მდგომს, ივლტოდა მაჰმად-ყული-ხან და წარიღეს მისნი ყოველნი ხარჭე-ბითურთ ოსმალთა: ხოლო მაჰმად-ყული-ხან მოვიდა განჯას და განჯელთა არა შეუშვეს ქალაქსა შინა (რამეთუ იჯდა ძმის-წული მაჰმად-ყულიხანისა მაჰმად-მირზა მის-წილ, რამეთუ მიუხჳნა რა ერევანი ყეენ-მან მოსცა მის-წილს განჯა), ვინად-გან ეშინოდათ განჯელთა ოსმალთა-გან. გარნა უძღჳნეს დიდნი გარე-ქალაქისა, მერმე წარმოვიდა კახეთს. არამედ აქვნდა შიში ლეკთა-გან და ივლტოდა დამე მტკვრის-კიდესა ეტიკობითა ტურასითა და მო-ვიდა საგარეჯოს: მაშინვე მოადგნენ ლეკნი და ვერდა-რისა მეო-ფელი განივლტო დამით და მივიდა თელავს და განამაგრა იგი: ხოლო ლეკთა დაიპყრეს კახეთი, მაჰმადიან-ჰყუნეს და დაუდგინ-ნეს მოლანი მათნი დაბნებთა, ციხე-სიმაგრეთა შინა: არამედ შემდგომად ვახტანგ მეფისა წარსლვისა რუსეთს ეზრახნენ ქარ-თველი მაჰმად-ყული-ხანს, რათა მივიდეს სპითა კახეთისათა,

განაძონ ოსმალნი და იყოს მეფედ მათდა: ესე ირწმუნა მაჭმად-ყული-ხან და შემოიკრიბნა კახნი, თუშნი, ფშავნი და ხევსურნი (და თეიმურაზ იყო ანანურსავე) და წარვიდა და მივიდა მუხრანს, მუნ მოეგებნენ არაგვ-ქსნის ერისთავნი. მერმე მივიდა თედო-წმიდას და მუნ მოერთვნენ ზემო-ქართლ საციციანოსანი სრულიად და იქმნა, ვითარცა აღვსწერეთ: შემდგომად მუნით ლტოლვილი მოვიდა ახალ-გორს და მიიყვანა დედოფალიცა თჳისი, რამეთუ ვერღა-რა შთავიდოდა კახეთს ლეკთა-გამო, ვინად-გან მათ დაიპყრნეს: ხოლო მოვიდა საზვერელი და მოართვა რომელიცა მოუნიჭა ყეენსა იგ ათას-ოთხასი დრაჭკანი და წარაგო მაჭმად-ყულიხან მუნ მრავალნი, რამეთუ დაუძვირეს ყოველნი საზრდელნი ქსნის-ხეველთა: ამის-თჳს შემდგომად წარმოვიდა, რამეთუ ვერღა-რა იტვირთა უპატიურობა შანშესაგან და მოვიდა ფშავს და წარიყვანა ძმაცა თჳისი თეიმურაზ დედა-წულითურთ, და იყოვებოდნენ მუნ წელსა ერთსა იწროებითა დიდითა: გარნა თუცა დაიპყრნეს ლეკთა კახეთი. არამედ იყჳნენ მკრძალველნი და მოფრთხილენი მათ-გან კვალადცა. ამის-თჳს შეკრბენ ჭარელნი და მოიყვანნეს დაღისტნელიცა და მოადგნენ თელავს სპანი დიდნი და ბრძოდენ კვირა ერთ: მიხჭირდათ თელაველთა და განწირნეს თავნი და გამოვიდნენ განზრახვითა ვისმე ხუცისათა, რომელი ეტყოდა ძლევასა ლეკთა ზედა, ეკვეთნენ თელაველნი და მოსრნეს ბანაკნი მათნი, აოტნეს და აღიღეს ალაფნი მათნი: ამის მსილველთა კახთა მოსრნეს ყოველნი თვისთა შინა მყოფნი ლეკნი და განთავისუფლდენ და კვალად სიმაგრეთა მყოფნი დაადგრნენ მტკიცედ:

მერმე მოუწოდეს მაჭმად-ყულიხანს, ჩამოვიდა და დაემორჩილნენ ყოველნი თელავს მყოფს: მაშინ ზავ-ჰყო მაჭმად-ყული-ხან ლეკთა-თანა, ვინად-გან იხილეს მათცა მაგრობა კახთა და ქართლი უპატრონოდ და მდიდრად. ითხოვეს ყოლაუზი მაჭმად-ყული-ხანისაგან, დაუტევეს კახეთი და ბრძოდენ ქართლსა მარადის: გარნა არცაღა-თუ კახეთი იყო მათ-გან მშვიდობით. ამის-თჳს ჰყვეს ციხე მაღაროს ქისიყილთა და შევიდნენ მას შინა.

არამედ ქართლის ნატყვევნავის წილს მოსცემდენ ლეკნი მაჰმად-
ყულიხანს ხუთის-თავს ეტიკობისა-თჳს და უწოდა თავთა მათთა
მეგობრად, ძმად და მეყვისად: ამისა შემდგომად მოუვლინეს
ოსმალთა, რათა ულაშქროს მათ, ერისთავთა ზედა ქართლისა-
თა: არამედ ვინად-გან მტერ-იყო მაჰმად-ყულიხან შანშესი უპა-
ტიო ყოფისა-თჳს წინ-თქმულთა. ამის-თვის შემოიკრიბნა სპანი
კახთა და წარიყვანნა ნიჯადად ლეკნი მრავალნი და მივიდა თია-
ნეთს და რა მოადგნენ ოსმალნი დუშეთს და ვერღა-რა დაუდგა
რევაზ ერისთავი და წარვიდა მთიულეთს: ხოლო მაჰმად-ყული-
ხან შევიდა ანანურს, გამოიღო ზარბაზნები და წარმოგზავნა თუ-
ლავს და დასვეს ერისთავად მუნ პაპუა ოსმალთა: მერმე მოვიდ-
ნენ ვანათს, შემდგომად ლიახვსა ზედა მეჯუთს და იქმნაცა,
ვითარცა აღვსწერეთ: არამედ უკუ-მოიქცენ რა მუნიდამ, ინებეს
ოსმალთა ღალატით შეპყრობა მაჰმად-ყული-ხანისა და მიუწოდეს
გორს: ამისი მცნობი მაჰ-მად-ყული-ხან წარმოვიდა ღამით და
მოვიდა თელავს და იყოვნებოდა მუნ ზავითა ოსმალთა და ლეკ-
თა-თანა: კვალად ამისა შემდგომად წარმოვიდა უსუფ-ფაშა ხილ-
ვად სულხავისად, რამეთუ მოსლვად იყო იგიცა ყარაღაჯს და
მიუწოდა მაჰმად-ყული-ხანს უსუფ-ფაშამ, რათა დაუმტკიცოს
ხონთქრისაგანცა კახეთი და მივიდეს მის-თანა და მწეცა ეყოს
ლეკთა ზედა: ესე არა ინება კონსტანტინემ წინა-თქმულთა ღა-
ლატობისა-თჳს მისლვა მის-თანა. არამედ ლტოლვა კვალად
ფშავსავე: გარნა დაარწმუნებდა ალავერდელი და თარხანი ლუარ-
საბ ფიცით, რამეთუ ესენი იყვნეს შუამავალნი. „და უკეთუ არა
მივიდეს მაჰმად-ყული-ხან მოვიდეს მუნით სულხავი და აქათ
ოსმალნი და მოსრან კახეთი და მერმე ხელთ-იგდონ შენცა:“
ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი და მივიდა უსუფ-ფაშისა-თანა ბე-
ყანნაბადს: მან პატივ-სცა და წარმოავლინა, რათა მზა ჰყოს სპა-
ნი და მივიდეს კვალად. არამედ აღმხედრდებოდა რა განგვრძმა
მაჰმად-ბეგ მესაჭურჭლე-მან ისაყ-ფაშისა-მან და მოჰკლეს მაჰ-
მად-ყული-ხან ქს. ჩღკთ, ქრ. უიზ: მერმე მოეტევნენ ოსმალნი
კახთა, მოსწყვიტნეს და ტყვე-ჰყვნეს მრავალნი, შეიპყრეს ალა-

ვერდელიცა და რევაზ ერისთავი, რომელიცა ლტოლვილი მაჭმად-ყული-ხანისა-თანა იყო და წარჰკვეთნეს თავნი წინაშე უსუფ-ფაშისა, ეგრეთვე მაჭმად-ყული-ხანს და სხვათაცა მრავალთა და წარუვლინეს ისაყ-ფაშას და მან წარგზავნა წინაშე ხონთქრისა:

ხოლო უსუფ-ფაშა მივიდა სულხავისა-თანა, იხილა იგი და პატივ-სცა, მერმე წარმოავლინა იგი შიგნით კასეთსა შინა, თვით უკუნ-იქცა და მიკიდა ტფილისს: ხოლო სულხავი მოვიდა და მოადგა თელავს, გამოიყვანა ცოლ-შვილი მაჭმად-ყული-ხანისა ნებითავე მათითა. მერმე შემუსრა შილდა, ყვარელი და გავაზი, მოსრნა, მოსტყვევნა წარიყვანნა მრავალნი სულნი და წარვიდა თვისადვე: ამათი მხილველი თეიმურაზ წარვიდა ფშავს და იყოფებოდა მუნ: შემდგომად ამისა მოვიდეს ოსმალნი ყარაღაჯს, ადაშენეს ციხე, განამაგრეს ზარბაზნებითა და შეაყენნეს გუშაგნი და სპანი დაუდგინნეს და სხვანი წარვიდნენ: ესე აღუძნდათ ჭარელთა და მრავალ-გზის ეკირთებოდნენ. გარნა ვერა რაიმე ავნეს. ამის-თჳს შეიკრიბნენ ჭარელნი, წარვიდნენ და მოსტყვევნეს ბოლნისები: ამათ წარმოუდგა ისაყ-ფაშა და მოეწიათ ყარაის ბოლოს მეწინავენი, გაბრუნდნენ ლეკნი, ჰგონებდენ სიმცირესა მათსა: მაშინ მეწინავენი იგინი ივლტოდნენ. ამათ მიჰყჳნენ ლეკნი და მიიყვანეს სისქესა შინა ოსმალთასა, მოსრულთა მოეტევა ისაყ-ფაშა და მოსწყვიტნეს ურიცხვნი ლეკნი, აოტნეს და მოყჳნენ ხოცითა და სრვითა დღე და ღამე ალჯაზნადმდე; ვითარ მცირედნიღა გარდაეხვეწნენ და უკუნ-იქცა გამარჯვებული ისაყ-ფაშა ტფილისვე: არამედ ჭარელთა მიერითგან ვერღა-რა იყადრეს რბევად და კირთებად და დაიპყრეს ყარაღაჯს მდგომთა ოსმალთა ელ-ფადარი, ართმიდიან ხარკსა და ჭალაშქრებდიან: ხოლო თეიმურაზ იყო ფშავს ფრიად უპოვარი და მოინება წარსვლა რუსეთს. არამედ არა უტევებდა კახნი. მერმე ჩამოიყვანეს კვალად თელავსვე ქს. ჩღლა, ქრ. უით:

იბ, თეიმურაზ ბ, იგ წელი ჴმევა:

მაშინ თეიმურაზ ეზრახა ისაყ-ფაშას უვნებელობისა-თჳს, რამეთუ ძესა მისსა უსუფ-ფაშას აქუნდა კახეთი მიცემული ხონთქრისა-გან. გარნა სახელით ოდენ და ვერა რის მოქმედებითა; ხოლო ისაყ-ფაშამ აღუთქვა უვნებელობა თეიმურაზს და მიუწოდა ტფილისს და განზრახვითა და იძულებითა კახთა მივიდა მის-თანა ტფილისს: მან კეთილად შეიწყნარა და წარმოავლინა კვალად კახეთსავე, რათა დაადგრეს ერთ-გულებასა ზედა და იყოფებოდეს თელავს: არამედ იყო კვალადცა კახეთი ესე-ვითარსავე ბოროტებასა შინა და სიმაგრეთ-გამო მაგრდებოდიან ყამითი ყამად: შემდგომად რა მოვიდა თამაზ-ხან და აღიღო მარვანი, მერმე შეუხდა გულმუხს და მუნიდამ გამარჯვებული მოადგა განჯას ქს. ჩღლდ, ქრ. უკბ: ამის-მან მცნობ-მან ისაყ-ფაშამ წარმოავლინა სპანი ოსმალთა და მოვიდნენ ესენი ქისიყს: მაშინ შეითქვნენ კახნი აბელ მოურავის-თანა და დამით დაესხნენ ოსმალთა, მოსრნეს მრავალნი, აღიღეს ალაფნი დიდ-ძალნი და წარმოვიდნენ დამითვე. ხოლო დილასა აღირნან ოსმალნი და წარვიდნენ მოსწრაფედ ტფილისს: ამ ჟამთა წარმოავლინა თამაზ-ხან განჯიდამ კაცი და მოითხოვა სული იმან-ყულიხანისა, რამეთუ ძმაცა მისი მაჴმად-მირზა წარწყმდა მის-თანა ბრძოლასა შინა თოფალ-ფაშისასა და ამითი ჰგონეს ამათ ნამსახურ-ყოფნა და წარუვლინეს ქალი იგი: ამისა შემდგომად შემოიკრიბნა თეიმურაზ კახნი, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი და წარვიდა წინაშე თამაზ-ხანისა: არამედ მისრულსა თეიმურაზს და კახთა არა წესისა-ებრ პატივ-სცა თამაზ-ხან, გარნა მცირედითა ნიჭითა: ხოლო აღვსებასა მოვიდა დესპანი რუს-ხელმწიფისა მთავარი სერგი გალიცინი მოსმენად წარვისად თეიმურაზისა-თანა, რამეთუ არა იყო სხვა ეკლესია მუნ თჳნიერ მის კარვისა: ესე ისტუმრა თეიმურაზ და მერმე მანცა ისტუმრა, და მოუძღვანა თეიმურაზს არმაღანი მუნებურნი. შემდგომად მოსცა თამაზ-ხან სპანი დიდნი და წარმოავლინა შემუსრვად ჭარისად: ამის მცნო-

ბთა ოსმალთა დაუტევეს ყარადაჯის ციხე და ივტოდნენ ტფილისს: იხილეს ესე კახთა, მივიდნენ და შემუსრეს ციხე ყარადაჯისა, წარმოიღეს ზარბაზნები და რომელნიმე შემუსრნეს და დაუტევნეს: მერმე შეკრბენ და მიეგებნენ თეიმურაზს, შეუძღუნენ ყიზილბაშთა ჯარსა შინა და შეუხდნენ. არამედ განმაგრდნენ და წინა-აღუდგნენ ჯარელნი. გარნა სძლეს ყიზილბაშთა და კახთა და მოწყვიტნეს მრავალნი, შემუსრნეს კოშკნი და სიმაგრენი მათნი და მოსტყვევნნეს, აღიღეს ალაფი დიდი და წარმოვიდნენ: ხოლო შემდგომად სძლო რა ქოფრულსა თამაზ-ხან მიუწოდა თეიმურაზს ერევანს, წარვიდა თეიმურაზ და მივიდა რა მცირეს ხანს უკან შეიპყრა და წარმოგზავნა ტფილისს, რათა მოიყვანოს ცოლიცა თვისი თამარ მუნ: არამედ მოვიდა რა ყურყუთას თეიმურაზ, გამოივლტო და მოვიდა თელავს და მოვიდაცა ტფილისს თამაზ-ხან: მერმე ესმა მოსლვა დარუბანდს თათარ-ხანთა, წარმოვიდა კახეთსა ზედა: ამის-თჳს წარვიდა თეიმურაზ ყოვლითა დედა-წულითა თვისითა ფშავს და თამაზ-ხან მოვიდა კახეთს და დაამშვიდა კახეთი: მერმე წარმოავლინა მორბიელად სპანი და აჴყარნა სულნი მრავალნი და სხვანი მოსრნეს: ხოლო ტყვენი წარგზავნა ხორასანს და წარვიდა თვითცა დარუბანდს. გარნა ავნეს დიდი სპათა თამაზ-ხანისათა ჯარელთა:

არამედ წარყვანებულთა კახთა ტყვეთა რომელთამე ქართველთა-თანა იცეს ჟამი მარჯვე, მოსრნეს მტარვალნი თვისნი, განთავისუფლდენ და მოვიდენ კახეთსავე და ქართველნი ქართლს და სხვანი რომელნიმე წარიყვანეს ხორასანსავე: ხოლო გახელმწიფდა რა თამაზ-ხან მუღამს, მერმე წარვიდა შანადირ ისპაანს, შთამოვიდა თეიმურაზ კახეთს და დაიპყრა კახეთი: მაშინ ეზრახა ხანი ტფილისისა თეიმურაზს ფიცით, რათა მივიდეს მის-თანა და ჰყონ ზავი და დაუმტკიცოს კახეთი ყეენისა-გან და გამოუტეოს ნიჭითა უვნოდ: ესე კახთ-გამო ირწმუნა თეიმურაზ, წარვიდა და მივიდა გორს: ხან-მან პირველ კეთილად შეიწყნარა, მერმე შეიპყრა ღალატად, წარგზავნა ქართველით პყრობილი-

თურთ წინაშე შანადირისა ისპაანს ქრ. ჩღლზ, ქრ. უკე: ხოლო მისრულსა შანადირ არა რაი ავნო, ვინადგან ნებითა თვისით მისრულ იყო და ღალატით შეეპყრა ხანსა. არამედ მისცნა ნიჭნი მცირენი და წარიყვანა ყანდაარს. მუნ ყანდაარს ყოფვასა შინა, სთხოვა თეიმურაზს შანადირ ძე და ასული, რათა მიიყვანოს იგინი მის-თანა და თეიმურაზ გამოუტევოს კახეთსავე: ესე აღუძნდა ფრიად თეიმურაზს, გარნა არა რაი იყო სხვა ღონე მიყვანისა-გან კიდე, მოავლინა კაცი და წარიყვანა ერეკლე ძე თვისი და ასული თვისი ქეთევან: ხოლო შანადირ წარიყვანა ერეკლე ინდოეთს და ქეთევან მისცა ძმის-წულსა თვისსა ალი-ყული-ხანს ცოლად და გამოუტევა თეიმურაზ კახეთს: არამედ ძე იმან-ყული-ხანისა ალი-მირზა, რომელი დაუტევა შანადირ ტფილისს, ვითამც ვალი, შთავარდა ამასა და ხანს შორის შური დიდი, ვერღა-რა დადგა ტფილისს ალი-მირზა, წარმოვიდა კახეთს: ამან ალი-მირზამ ინება განზრახვითა აბელ-მოურავისათა განდგომა ყეენისა და თვით დაპყრობა კახეთისა და ამის-თვისცა ეზრახაცა თამარს, რათა ჰყონ ესე. არამედ თამარ არა ინება, რამეთუ ვინად-გან იყვნენ ქმარი მისი თეიმურაზ და ძე მისი ერეკლე ყანდაარს წინაშე შანადირისა:

ესე აცნობა თამარ ქისიყელთა და თუშთა არა ყოფად ამისა ესრეთ: მაშინ იგინი მტკიცედ დაადგრენ ერთ-გულებასა ზედა თამარისასა გივის ჩოლაყა-შვილის მიერ და ამის-თჳს მივიდა თამარცა ქისიყს: ხოლო მათ რა იხილეს ესე ესრეთ ვერცადა-რა იკადრეს რაისამე ქმნად, რამეთუ იქმებოდა შფოთი დიდი და სისხლის დათხევა კახთა შორის, განიფანტნენ და წარვიდნენ თვის-თვისად: ამის თჳს ალი-მირზა ვეღარ დამყოფელი კახეთსა შინა წარვიდა წინაშე შაჰნადირისა ყანდაარს და წარჰყვა ინდოეთს და მუნ მოკუდა: ამის ქმნისა შემდგომად მოვიდა თეიმურაზცა კახეთს ყანდაარიდამ ქს. ჩღლჱ, ქრ. უკვ, მოეცა შაჰნადირ კახეთი. არამედ მორჩილებასა შინა ტფილისს მჯდომის ხანისასა: ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩღლთ, ქრ. უკზ წარმოემართა სპასალარი ერანისა და ძმა შაჰნადირისა, რომლის-

თვისცა ერწმუნა ადრიბეჟანი, ვითარცა მპყრობელად შემუსრვად
ჯარისა: ამან მიუწოდა სპითა კახთათა თეიმურაზს და ქართველ-
თაცა: ხოლო თეიმურაზ წარვიდა მწრაფლად სიხარულითა შეკ-
რებული კახთა სპითა და მივიდა წინაშე სპასალარისა, შეუხ-
დნენ ჯარს, მოსრნეს მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს, მოაოხრნეს
და მოსწუნეს: მერმე შევიდნენ პატარას ჯარსა შინა და მასცა
ეგრეთვე უყვეს და გამაგრებული კოშკები შემუსრნეს და მოაოხ-
რნეს ვიდრე კავკასამდე: არამედ განმგულა სპასალარსა სამ-დღე
მუნ დგომა და ოხრება და რბევა მათი. გარნა რა ისილა მოსრვა
მათი და წინა-აღმდგომი არღა-რა ვინმე მტრად, ამის-თჳს არ-
და-რა ინება მოცდა და ბრძანა წამოსლვა სპათა: ამას უმლიდენ
ბეგლარ-ბეგნი და არა ისმინა მათი და გამოუტევა სპანი და
თვით მცირედითა კაცითა დაადრა და მომავალი სპასალარი გარ-
დახდა დელიოვანსა ერთსა ველსა ზედა შვენიერსა, რათა მოს-
წიოს ყალიონი და სვას ყავა: ისილეს მზირ-ყოფილთა ლეკთა
და ჰსცნეს სპასალარობა მისი, შემოეპარნენ, ჰკრეს თოფი და
მოჰკლეს სპასალარი მუნვე და მის-თანა მყოფნი ივლტოდნენ
მკვირცხლად: ხოლო ჯარელნი შესხდენ ცხენთა მათთა, ეწივნენ
დიდთა მათ სპათა და სრვიდენ უწყალოდ: კვალად მლტოლვა-
რენი ეცნენ სხვათა მათ სპათა ყიზილბაშთა და ივლტოდნენ
სრულიად ყოველნი: მოჰყუნენ ლეკნი და მოსწყვეტდენ შეუწყა-
ლებელად, ვიდრე ალაზნამდე: მერმე აღიღეს სიმდიდრე სპა-
სალარისა და ალაფი სპათა და იავარი დიდ-ძალი. არამედ კახნი
და ქართველნი წარმოვიდნენ უვნოდ შოებულნიცა ყიზილბაშთა
ალაფისა: გარნა კვალად ამით ჯარელთა იწყეს მაგრება და გან-
ძლიერდენ. ხოლო კახეთს იყო კვალადცა დაღისტნელთა ლეკ-
თა-გან ტყვევნა, კლვა და ოხრებანი და მცდელობდენ მათ ზე-
დაცა კახნი სიმაგრით გამო წინა-აღმდგომობასა, ნაცვალ-გება-
სა: ხოლო მერმე მორაიქცა შაჰნადირ ინდოეთიდამ, წარმოავ-
ლინა ერეკლე ნიჭიერი კახეთს, მოვიდა მშობელთა თვისთა-თანა
და განიხარეს სიხარულითა დიდითა და მოჰგვარეს ცოლად ასუ-
ლი ვახტანგ ყაფლანის-შვილისა. გარნა მიზეზითა რითამე გა-

ნუტევა იგი და მოიყვანა იმერეთიდამ ასული ზაალ ფხეიძისა და იქორწინა მის-თანა:

შემდგომად მოვიდა შაჰნადირ არდაველს ქს. ჩღმჱ, ქრ. უკთ, მიუწოდა მუნ თეიმურაზს, მივიდა რა თეიმურაზ, მოსცა სპანი და წარმოავლინა ჭარსა ზედა: ესენი შეუხდნენ კვალად ჭარს შემუსრნეს, მოსწყვიტნეს კნინღა დაშთომამდე მათდა, წარმოიყვანეს ტყუენნი მრავალნი, რომელნიცა დაჰხსნა შაჰნადირ დედანი ჭარელთა როსკიპად სპათა შორის თვისთა: ხოლო თეიმურაზ მოვიდა კახეთს და იყოფებოდა თელავს: შემდგომ წარმოავლინა შაჰნადირ ქართველნი დარუბანდიდამ და მოსცა გივს ამილახორს ვექილობა: ეს გივი ეზრახა თეიმურაზს, რათა უკუ-დგნენ შაჰნადირის-გან. არამედ თეიმურაზ არა ისმინა. ამის-თჳს შეასმინა გივ-მან თეიმურაზ ტფილისის ხანსა, ვინაჲ-გან მოსლვად იყო ხანი ლეკთა ზედა დაღისტანსა შინა და მიუწოდა თეიმურაზს, რათა წარიძღვეს იგი: არამედ არა მივიდა მუნ თეიმურაზ. გარნა მიუთხრა: „ოდეს მოსვალ კახეთს, მაშინ მოვიდე:“ განრისხნა ამის-თჳს ხანი და წარმოავლინა სპანი, ესენი მოვიდნენ და მოსტყუევნეს და მოსწყვიტეს საგარეჯო. შემდგ შეასმინაცა შაჰნადირს ხან-მან თეიმურაზ უკუდგომით ყოფა მისი. არამედ თეიმურაზ შფოთისა ამის-თჳს წარვიდა წინაშე შაჰნადირისა: ხოლო შაჰნადირს რა ესმა უკუდგომა თეიმურაზისა მიუწოდა წინაშე თვისსა და მივიდაცა თეიმურაზ დარუბანდს: მაშინ ვითარ ჰსცნა შაჰნადირ, რამეთუ მოწოდებისა მისისა-გან პირველვე წარვიდა თეიმურაზ წინაშე მისსა, ამის-თჳს პატივ-სცა და ანიჭნა ბოძნი. გარნა მოუთხრა, რათა მოიყვანოს ცოლიცა თჳსი თამარ, შეუძლდა ფრიად თეიმურაზს. გარნა არა იქმოდა სხვა ღონე, მიიყვანა იგიცა დარუბანდს: ხოლო შაჰნადირ პატივ-სცა კეთილად და მიანიჭნა ნიჭნი და წარმოავლინა კახეთსვე, წარმოვიდა, გამოვლო დაღისტანი უვნოდ და მოვიდა თელავს: ამისა შემდგომად უბრძანა შაჰნადირ თეიმურაზს მზა ყოფა სპითა, რათა მოვიდეს მთით კავკასიიდამ დაღისტანსა ზედა და გამოუტევა: მაშინ შეჰკვეთეს ხარკი კა-

ხეთს, ვითარცა იყო ქართლსა შინა და დაადგინეს მით ხუთასნი
ნოქარნი კახნივე და როქსა მისცემდნენ ხარკთა-გან კახთასა.
არამედ მორჩილებასა და ბრძანებასა შინა იყვნენ ესე ნოქარნი
თეიმურაზისასა: ხოლო შემდგომად უკუნ-იქცა რა შაჰნადირ სპა-
რსეთად თეიმურაზ იყო კახეთს. მაშინ მოხედნა რისხვა-მან და
შეიძრა ქვეყანა ქს. ჩღმბ, ქრ. ულ, და დაირღვა და შეიმუსრა
ალავერდის ეკლესია, კვალად ციხე ხოდაშენისა. არამედ ესე
ოდენ ძრვასა შინა არა რაი შემუსრა თვინიერ მათდა: ხოლო
შემდგომად ბრძოლისა შაჰნადირისასა ბაღდადის კერძოთ ოსმა-
ლთა ზედა მოსულს, უკუდგნენ რა შაჰნადირისა-გან ასტარაბადი,
შირაზი და შამახია. არამედ შამახიელთა მოიყვანეს შეწევნითა
ლეკთათა შაჰსულთან უსეინის ძედ წოდებული ვინმე (რომლისა-
თჳს პირველვე დაეკვეთნეს ცხვირი და ყურნი ძესა შაჰნადირი-
სასა) და დასვეს ყეენად:

ჰსცნა ესენი შაჰნადირ და წარმოავლინა ძე თვისი სპითა.
ამას მიეგებნეს ლეკნი მტკვარს იქით, ეკვეთნეს სპარსნი და
მოსრნეს სრულიად ლეკნი, რამეთუ ვერ-ვინ განერა მატყვიცა
და დაიპყრა შამახია ძე-მან შაჰნადირისა-მან, და ყეენის ძედ
წოდებული იგი ივლტოდა დაღისტანსა შინა: ხოლო შემდგო-
მად ამისა მოკლეს ყმათა მისთა ბეჟან ერისთავი არაგვისა, მე-
რმე საერისთონი იგინი მოერთვნენ თეიმურაზს: ესე აცნო
შაჰნადირს თეიმურაზ. მაშინ მოსცა თეიმურაზს საერისთო ესე
და შევიდა თეიმურაზ მუნ მათ შინა: მხილველი ამისი ამილა-
ხორი გივი ივლტოდა და თეიმურაზ მოადგა ციხესა მისთა
ქსანსა ზედა. ხოლო რევაზ ბიძა-შვილ-მან გივისა-მან მოსცა
ციხენი თეიმურაზს და თვით რევაზ ჩამოვიდა ყმითურთ კახეთს.
არამედ ვინად-გან უმეტესი ჭირი იყო ქართლს ყიზილბაშთა-
გან და ლეკთა-გან ამის-თჳს ჩამოვიდოდიან მრავალნი მთა-
ვარნი, აზნაურნი და გლეხნი კახეთს და აღშენდებოდა დაბნები:
ამისა შემდგომად ყეენის-შვილი იგი ლტოლვილი დაღისტანსა
შინა ვერღა-რა დაადგრა მუნ და წარმოვიდა კახეთსა ზედა, რათა
მივიდეს ოსმალთა-თანა: ესე შეატყუა ეტიკ-მან მის-მან გზი-

სა-გან მისისა, წარმოიყვანა და მოგვარა სამოც-ოდენ კაცითა თეიმურაზს ტინს მდგომსა. ამან შეიპყრა იგი უმითურთ და წარუძღვანა ძე თვისი ერეკლე და წარავლინა შაჰნადირისა წინაშე. ამისი მხილველი შანადირ მადლიერ იქმნა თეიმურაზისა ფრიად, უწოდა დოვლათ-შარიქი და მოსცა ნიჭი დიდი. მერმე შემდგომად უსუფ ახალ-ციხის ფაშის მოსლვისა ქართლსა შინა გორს და არაგვსა ზედა ერეკლესა-გან მოწყვეტისა ოსმალთა და უოფილისა, რომელნიცა იგი აღვსწერენით ქართლსა ზედა, მოსცა შაჰნადირ თეიმურაზს ქართლი და ძესა მისსა ერეკლეს კახეთი: მაშინ მივიდა თეიმურაზ და დასჯდა ტფილისს ქს. ჩღმდ, ქრულბ. ხოლო ძე თეიმურაზისა ერეკლე დაჯდა კახეთს:

ცხოვრება სამცხე-კლარჯეთისა:

ხოლო ოდეს მოვიდნენ ძენი მცხეთოსისანი. ოძრახოს და ჯავახოს ხვედრთა თვისთა ქვეყანათა შინა, ამათ აღაშენეს რომელნი აღვწერენნით და დაეშენნენ იგინი და ძენი და ნათესავნი მათნი განითესნენ ქვეყნებთა ამათ შინა და იყვნენ მარადის ნათესავნი და ჩამომავალნი ამათნი მორჩილებასა შინა მცხეთის მამასახლისისა და თაყვანის-მცემელნი ქართლოსის საფლავისანი და მფუცავნი ქართლოსისანი, ვიდრე ფარნაოზ პირველისა მეფისამდე: ხოლო გამეფდა რა ფარნაოზ და დაიპყრა ყოველი საქართველო, ამან ფარნაოზ დასხნა ერისთავნი თვისნი, ერთი ოძრახოს და მისცა წილი ოძრახოსი, მერმე წუნას *) და მისცა წილი ჯავახოსი, მესამე კლარჯეთს და მისცა სრულიად რომელი თვით დაიპყრა: და იყო ქვეყანა ესე ესრეთ სამ-საერისთოდ მრავალთა წელთა, თვინიერ მიხმისა სომეხთა მეფის იარვანისა-გან წუნისა და არტანისა, რომელი კვალად დაიპყრეს აზორკ და არმაზელ მეფეთა და კვალად შემდგომად ჟამსა მეფის ვარზაბაქარისასა მიუდეს მას რა სპარსთა რანი და მოვაკანი, მაშინ უკუდგნენ მის-გან კლარჯნი და მიერთვნენ ბერძენთა და იყვნენ მორჩილებასა შინა მათთათა რაოდენმე წელ. ხოლო ორნი იგი საერისთონი იყვნენ ქართველთავე მეფეთა მორჩილებასა შინა: ხოლო შემდგომად დაიპყრა გორგასლან მკლავითა თვისითა და გამოუხვნა ბერძენთა და შემდგომად სიკუდილისა თვისისა მისცა ძეთა თვისთა სამნი ესე საერისთონი ლევანს და მირდატს, ბერძნის კეისრის ქალის ნაშობთა და შემდგომად მო-

*) უნდა წუნდას:

კჳდა რა ლეონ გაუცვალა დაჩი მეფე-მან ძმასა თვისსა მირდატს ქვეყანა და დაიპყრა თვით ეგრისის მდინარის იქითი დასავლეთის წილი და მირდატს მოსცა ჯავახეთი ფანავრიდამ მტკვრამდე და დაიპყრა მირდატ ტაშის-კარიდამ ზღვამდე და ერისთავთ ერისთაობა ქვეყანათა ამათ და მორჩილებდა მეფეთა ქართველთათა: ხოლო ამ მირდატის-თანა მოვიდა ნათესავი დავით წინასწარ-მეტყველისა შვილთა ძმათაგანი გურამ და ითხოვა მის-გან მკვიდრობა მის-თანა: ხოლო მირდატ შეიწყნარა იგი სიკეთისა მისისა-თვის და მისცა და̂ჲ თვისი გურამს ცოლად და სამკვიდროებელი ტაო, რომელსაცა შემდგომად უწოდა ტაოს ერისთავად და მორჩილებდა ესე გურამ ყოვლითავე მირდატს: არამედ ესე გურამ ნათესავ-ჩამომავალი იყო დავით წინასწარ-მეტყველისა ესრეთ რამეთუ მეფე-მან დავით შვა სოლომონ, სოლომონ შვა რობოამ, რობოამ შვა აბია, აბიამ შვა ასა, ასამ შვა იოსაფატა, იოსაფატ შვა იორამ, იორამ შვა ოქოზია, ოქოზიამ შვა იოას, იოას შვა ამასია, ამასიამ შვა ოზია, ოზია-მ შვა იოათამ, იოათამ შვა აქაზ, აქაზ შვა ეზეკია, ეზეკია შვა მანასე, მანასემ შვა ამონ, ამონ შვა იოსია, იოსიამ შვა იექონია, იექონიამ შვა სალათიელ, სალათიელ შვა ზორაბაბელ, ზორაბაბელ შვა აბიუდ, აბიუდ შვა ელიაკიმ, ელიაკიმ შვა აზორ, აზორ შვა სადუკ, სადუკ შვა აქიმ, აქიმ შვა ელიუდ, ელიუდ შვა ელიაზარ, ელიაზარ შვა მატათა, მატათამ შვა იაკობ; იაკობ შვა იოსებ და კლეოპა, კლეოპამ შვა ნაომ, ნაომ შვა სალა, სალამ შვა რობოამ, რობოამ შვა მუხთარ, მუხთარ შვა ელიაკიმ, ელიაკიმ შვა ბენიამენ, ბენიამენ შვა იერობემ, იერობემ შვა მოსე, მოსემ შვა იუდა, იუდამ შვა ელიაზარ, ელიაზარ შვა ლევ, ლევმან შვა იორამ, იორამ შვა მანასე, მანასემ შვა იაკობ, იაკობ შვა მიქია, მიქიამ შვა იოაკიმ, იოაკიმ შვა იურობემ, იურობემ შვა აბრაამ, აბრაამ შვა იობ, იობ შვა აქაბ, აქაბ შვა სვიმონ, სვიმონ შვა იზაქარ, იზაქარ შვა აბია, აბია შვა გაად, გაად შვა ასერ, ასერ შვა ისააკ, ისააკ შვა დან, დან შვა სოლომონ, სოლომონ შვა შვილნი ძმანი

ესენი. ბაგრატ, აბგავარ, მობალ, გურამ, საკ, ასამ და ვარზავარდ: ესენი წარმოვიდნენ ფილისტიმიდამ და მოვიდნენ რაქელ დედოფლისა-თანა: ამან რაქელ დედოფალმან ნათელ-სცა ამათ და ბაგრატ შეიყვანა თვით სიძედ და აბგავარ და მობალ ამზახლა სომეხთა მეფესა:

ხოლო ოთხნი ესენი გურამ, საკ, ასამ და ვარზავარდ მოვიდნენ ქართლს. გურამ დაისვა მირდატ ძე-მან ვახტანგ გორგასლისა-მან ქს. ფვც, ქრ. ხჲ, და სამნი განვიდნენ კახეთს, საკ ემზახლა ბაკურს ძესა ნერსესსა და ორნი ასამ და ვარზავარდ მივიდნენ კამბეჩოვანს, გარდაუქციეს ერი ვეზანს ქრისთავსა სპარსთასა და მოკლეს იგი და დაიპყრეს ამათ კამბეჩოვანი და სცხოვრებდნენ ხორნაბუჯს ძენი მათნი, ვიდრე სტეფანოზისა და ადარნასეს ხოსროვანისამდე: ხოლო გურამ ტაოს ერისთობასა შინა შვა ძე მირდატის დისა-გან და უწოდა სახელად ბაგრატ ძმისა თვისისა ბაგრატის სახელი. კვალად შვა მისგანვე მეორე ძე, რომლისა ძის ძე-მან შემდგომად სტეფანოზისა დაიპყრა რომელნიმე კლარჯეთისა და ჯავახეთი, რომელსა მისცა მეფე-მან არჩილ მოწამე-მან ძმის-წული თვისი მირ მეფისა ასული ცოლად. არამედ შემდგომად ერისთავთ ერისთავი მირდატ მოკუდა ქს. ფკზ, ქრ. სოთ: ხოლო გურამ ტაოს ერისთავობასა შინა მოკუდა ქს. ფლბ, ქრ. სპდ, და დაუტევნა ძენი ტაოს, მორჩილებასა შინა მირდატის ძისათა და შემდგომად მირდატის სიკუდილისა დაიპყრეს ძეთა მირდატისათა ნაქონები მამისა თვისისა: ამათ მორჩილებდა ძე გურამისა ბაგრატ და ძენი მირდატისანი მორჩილებდნენ ქართველთა მეფეთა: ხოლო შემდგომად მოვიდა სპარსთა მეფე ქს. ფლვ, ქრ. სპც, და დაემორჩილა სპარსთა მეფესა მეფე ფარსმან ქართლისა და ძენი მირდატისანი განდგნენ ფარსმან მეფისა-გან და მიერთვნენ ბერძენთა: მიერით-გან განიყვნენ ძენი გორგასლანისანი. მეფენი ქართლისანი ერჩდნენ სპარსთა და ძენი მირდატისანი ერჩდნენ ბერძენთა: ხოლო შემდგომად მოკუდა ბაგრატ ერისთავი მორჩილებასა შინა მირდატის ძისათა ქს. ფმც, ქრ.

ტკ, და დაუტევა ძე გურამ სახელით. არამედ ამათვე წელიწა-დებთა მოსწყდნენ ძენი მირდატისანი ძისა ვახტანგ-მეფისანი და ამათ არა დაუტევეს ძენი, რომელთა დაუმკვიდრეს სამკვიდ-რებელნი თვისნი ჰაჰი-დისწულსა თვისსა გურამს და უწოდეს მირდატოვანი. და ამან გურამ ძე-მან ბაგრატისა-მან შემდგომად მათსა დაიპყრა ნაქონები მათი ტაშის-კარ ფანავარიდამ, ვიდრე ზღვამდე და მერმე შეიცვალა სახელი მირდატოვანობისა ბაგრა-ტიონად მამისა თვისისა სახელისა-თჳს: ხოლო მოსლვასა სპა-რსთა ქასრე აბარ-ვეზირისასა მიევლტო ეს გურამს *) უმეტეს ბერძენთა, ვიდრელა სპარსთა და ამის-თჳს კეისარმანცა მისცა სიგელითა ქვეყანა ესე და კურატ-პალატობა გურამს. და მლი-ლობასა ამას შინა იყო გურამ მსახურებასა ბერძენთასა და ეპ-პყრნენ წინ-ხსენებულნი ქვეყანანი: ხოლო წელსა ქს. ფოე, ქრ. ტკზ, თხოვნითავე ქართველთათა მოსცა ამ გურამ კურატპალატსა მეფობა საქართველოსი კეისარ-მან იუსტინე, და გამეფდა, ვი-თარცა აღვსწერეთ და ამით კვალად შეერთდა სამცხე კლარჯეთი და ყოველი საქართველო ერთ-სამეფოდ: ხოლო მოკჳდა ეს გუ-რამ ქს. ქ, ქრ. ტნბ, და დაუტევა ძენი ორნი სტეფანოს და დიმიტრი. დიმიტრი აღესრულა, ვითარცა აღვსწერეთ, ხოლო სტეფანე ერისთავთ მთავარი მოკჳდა ქს. ქით ქრ. ტოა *) და მიუხვნეს ბერძენთა სპერი და ბოლო კლარჯეთის ზღვის პირნი: ამას დაუშთა ძე ერთი გურამ. ამან გურამ შემდგომად მამისა თვისისა დაიპყრა კვალად კლარჯეთი და მსახურებდა ბერძენთა და მერმე დაიპყრა სამცხეცა: ამავ გურამის ჟამსა შინა გამოვიდ

*) ვგონებ, ვითარცა სიტყვა არს ივერიელთა შინა, რამეთუ ირემ-მან ჭანზარდაო ბაგრატიონი, იყო ესე გურამ რაჟამს მოუკლეს მამა და მიუღეს ბერძენთა ბოლო კლარჯეთისა, ამას ეძიებდენ და დამალეს გამ-ზრდელთა და მწირობასა შინა ყრმა ესე შეუდგა ირემსა, აწოვებდა და ძლისვის და ავლინებდა. შემდგომად იხილეს საკვირველი ესე კლარჯთა, ჰსცნეს ბაგრატოვანობა მისი, მიიყვანეს და ჰყვეს კვალად ერისთავ-ერის-თავად. ამის-თჳს იქმნა უმეტეს სარწმუნოდ პატრონი კლარჯთა და მესხთა:

და მურვან-ყრუ. ამან ყრუმ მოაოხრა ყოველი ქვეყანა კლარჯეთისა, შავშეთისა, ტაოსი, სამცხისა და კლარჯეთისა: მაშინ ამ გურამ აჴნო დიდი სპათა მისთა და განერა კლარჯეთსა შინა თვით უვნოდ მის-გან: ამას გურამს კეისარ-მან კოსტანტინემ სიმხნისა მისისა-თჳს მოსცა კვალად კურაპ-პალატობა და ქვეყანა, რომელი ეპყრა პირველ პაპასა მისსა: ამავ ჟამებთა მოსცა მეფე-მან არჩილ მოწამე-მან ამ გურამის პაპას მამის ძმისა წულს და გურამ კურაპ-პალატის ბიძის ძის-ძის ძეს, რომელსა ამავ კურაპ-პალატისა-გან აქუნდა ერისთობა მას ჟამსა შინა კლარჯეთისა და ჯავახეთისა, ასული მირ მეფისა ცოლად და თვით არჩილ მეფე-მან შეირთო ასული ამ გურამ კურაპ-პალატისა (არამედ საგონებელ არს ადარნასე, რომელი დადგინებულ-იყო არეთა სომხითისათა და მოვიდა არჩილ მეფისა-თანა, იყო ამათვანივე ბაგრატიონი, რომელსაცა მისცა არჩილ-მეფე-მან ასული მირ მეფისა და კვალად რომელნიცა არა შეუშვნა ამან გურამ კურაპ-პალატ-მან კლარჯეთს და მათ აღაშენეს ციხე კალმახი, იგინიცა იყუნენ ამათვანივე).

ხოლო ამისა შემდგომად მოკუდა გურამ კურაპ-პალატი ქს. ქოც, ქრ. ჳლ, და დაუტევა ძე ერთი ვარზაბაკურ: ამან ვარზაბაკურ დაიპყრა ნაქონები მამისა თვისისა, მერმე მოსცა კოსტანტინე კეისარ-მან ანტიპატობა და შემდგომად მეფე-მან არჩილ მოსცა ვარზაბაკურს გარდაბანი და ამან მოაქცია სარწმუნოებასა ზედა ჭეშმარიტსა გარდაბანელნი: შემდგომად მოკუდა ვარზაბაკურ ქს. დუ, ქრ. ჳნზ, და დაუტევა ძე მხოლოდ ნერსე და ნერსემ დაიპყრა ყოველი ესე ქვეყანა და ერისთავთ-ერისთაობდა მორჩილებასა შინა ბერძენთასა: შემდგომად მოკუდა ნერსე ქს. ღმბ, ქრ. ჳჟე, და დაშთნენ ძენი სამნი. ადარნასე, სტეფანოს და ფილიპე: არამედ ადარნასემ დაიპყრა ერისთავთ-ერისთაობა და ქვეყანა მამისა თჳსისა და მისცა ძმათა თვისთა ერისთობა კლარჯეთს და მორჩილებდა ბერძენთა: ხოლო ამ ადარნასეს ესხნეს ძენი ორნი. აშოტ და გურგენ, და ასული ერთი ლატავარ: ეს ემძახლა ძესა არჩილ მეფისასა ჯუანშერს და

ამ ჯუანშერ შეირთო ცოლად ლატავარ: შემდგომად ამან ადარნასემ იცვალა ნასამალი ჯუანშერისა-გან კლარჯეთისა და შავშეთისა, აჭარისა, ნიგალისა, ასისფორისა, არტანისა და ქვემო-ტაოსი. და კვალად ციხეთა-გან, რომელი აქუნდა ძის ძეთა ვასტანგ გორგასლანისათა: მერმე მივიდა კლარჯეთს და მოკუდა ადარნასე ქს. ღოთ, ქრ. ფლა და დაუტევა ძენი ორნი აშოტ და გურგენ: ხოლო ამან აშოტ დაიპყრნა ყოველნი წინა-ხსენებულნი ქვეყანანი და მისცა ძმასა თვისსა გურგენს ერისთობა, რამეთუ წინა-ხსენებულნი იგინი ყოველნი მოწყვეტილნი იყვნენ. შემდგომად განძლიერდა აშოტ და მორჩილებდა ბერძენთა. ამ აშოტს მოსცა კეისარ-მან კურაპ-პალატობა და შემდგომად დაიპყრა ქართლი და გამეფდა, ვითარცა აღვწერეთ: არამედ მეფობასა შინა მოკლეს არტანუჯის ციხის ეკკლესიასა შინა აშოტ ქს. ყკვ, ქრ. მვ და დაუტევნა ძენი სამნი. ადარნასე, ბაგრატ და გურამ მამფალი და შემდგომად აშოტის სიკუდილისა დაშთნეს ესენი არტანუჯის ციხესა შინა და იზრდებოდნენ მუნ. გარნა წარუღეს გარემონი ყოველნი სარკინოზთა და შემდგომად აღიზარდნენ რა დაიპყრნეს მათვე ყოველნი ნაქონებნი მამათა თვისთა, თვინიერ ქართლისა: ხოლო მოვიდა რა მაჭმად, მოვიდა მის წინაშე ბაგრატ ძე აშოტისა და მან მაჭმად მოსცა მეფობა და დაიპყრა ქართლი ბაგრატ და ზემო-ქართლი, რომელ-არს სამცხე და ადარნასემ ძმა-მან მის-მან კლარჯეთი და გურამ მამფალმან ძმა-მანვე მის-მან ჯავახეთი, თრიალეთი, აბოცი და რომელნიმე სომხითისანი, რამეთუ გურამ მამფალსა ესვა ცოლად ასული სომეხთა მეფისა და მორჩილებდნენ ბაგრატს, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო გურამ მამფალს ესხნენ ძენი. აშოტ და ნასრ, და ასული ერთი, რომელი შეირთო ცოლად აფხაზთა მეფე-მან ადარნასემ და ამის-თვის შველოდა გურამ მამფალი აფხაზთა მეფესა. არამედ ნასრ მოკლა დავით მეფე და შემდგომად მის-თჳს მოკლეს ნასრცა ქს. ყპჱ, ქრ. რჱ, და მოკუდა გურამ მამფალი მამა მის ნარსესი ქს. ყპბ, ქრ. რბ, და ძე მა-

მოვალისა. ამის აშოტ მოკჳდა ქს. ყჲთ, ქრ. პთ, ამათ არა დაუტევეს ძენი და მოსწყდნენ თესლნი მათნი: ხოლო ადარნასეს ძესა აშოტ კურაპალატისასა ესხნენ სამნი ძენი. გურგენ, სუმბატ და აშოტ კეკელა. და ამ გურგენს მოსცა კეისარ-მან კურაპალატობა და შემდგომად მოკჳდა ეს გურგენ ქს. ყჟა, ქრ. რია და ამან გურგენ დაუტევა ძენი ორნი. ადარნასე ერისთავთ-ერისთავი და აშოტ-კუხი. მოკჳდა ეს აშოტ-კუხი ქს. შიჱ, ქრ. რლჱ. ამან არა დაუტევა ძე. მოკჳდა ადარნასე ერისთავთ-ერისთავი ქს. ყჟვ, ქრ. რივ, და ამან ადარნასემ დაუტევა ძენი გურგენ ერისთავთ-ერისთავი და დავით ერისთავთ-ერისთავი. გარდაიცვალა ეს გურგენ ერისთავთ-ერისთავი ქს. შიდ, ქრ, რჲა, მოკჳდა ძმა მისი დავითცა ერისთავთ-ერისთავი და არა დაუტევნეს ამათ ძენი: ხოლო მოკჳდა აშოტ-კეკელა ძე ადარნასესი ქს. ყჲზ, ქრ. პზ და არა დაუტევა ამან ძე. ხოლო სუმბატს ძესა ადარნასესსა მოსცა კეისარ-მან ანთიპატობა და დაიპყრა ამან არტანუჯი, ამის-თჳს ეწოდა არტანუჯელი: მოკჳდა ეს სუმბატ არტანუჯელი ქს. ყპთ, ქრ. ხჱ. ამან დაუტევა ძენი ბაგრატ არტანუჯელი მამფალი და დავით, რომელი შემდგომად მონაზონ იქმნა. ხოლო მოკჳდა ბაგრატ მამფალი არტანუჯელი ქრ. შთ, ქრ. რკთ, ამან დაუტევა ძენი ადარნასე, აშოტ, დავით ერისთავთ-ერისთავი და გურგენ ერისთავი. არამედ ესე ადარნასე შემონაზონდა და უწოდეს ბასილი, მოკჳდა ეს ბასილი ქს. შმე, ქრ. რჲე, მოკჳდა აშოტ ძმა ამისი ქს. შლთ, ქრ. რნთ, მოკჳდა დავით ერისთავთ-ერისთავი, ძმა ამათი ქს. შჱ, ქრ. რკჱ, და ამათ არა დაუტევნეს ძენი, მოკჳდა გურამ ერისთავი ძმა ამათი ქს. შკგ, ქრ. რმგ, ამან დაუტევა ძე გურამ, მოკჳდა ეს გურამცა ქს. შჲჱ. ქრ. რპჱ: ხოლო ძე სუმბატ ანთიპატისა დავით, რომელი მონაზონ იქმნა მოკჳდა ქს. შჲგ, ქრ. რჲგ, და ამან დაუტევა ძე სუმბატ, მოკჳდა ეს სუმბატ ქს. შპჱ ქრ. რჲჱ, და ამან დაუტევნა ძენი დავით და ბაგრატ, მოკჳდა ესე დავით და არა დაუტევა ძე. ხოლო მოკჳდა ბაგრატცა ქს. შპჱ, ქრ. ხჱ. და დაუტევა ამან ძენი გურგენ და სუმბატ და ესენი

შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ და დაიპყრა სრულიად სამცხე-კლარჯეთი და ჭყუო ერთ-სამეფოდ ქართლისა-თანა. ხოლო მოკჳდა გურგენ ქს. ჩიბ, ქრ. ხლბ, და ამან დაუტევა ძე დიმიტრი, მოკჳდა სუმბატცა ქს. ჩია, ქრ. ხლა, და დაუტევა ამან ძე ბაგრატ, ხოლო ესენი ბაგრატ და დიმიტრი შეპყრობისა მამათა მათთა წარივლტოდენ კოსტანტინოპოლედ და მუნ მოსწყდნენ: ხოლო ბაგრატ მეფე ძე აშოტ დიდის კურაპალატის მეფისა, რომელიცა გამეფდა ქართლს და აღვწერეთ ცხოვრება და სიკჳდილი მისი მეფეთა-თანა ქართლისათა. ამან მეფე-მან ბაგრატ დაუტევნა ძენი სამნი დავით, აშოტ და ადარნასე, მოკჳდა ესე ადარნასე ქს. უოდ, ქრ. ჟდ, მოკჳდა აშოტ ძმა მისი ქს. უპე, ქრ. რე, და ამათ არა დაუტევეს ძენი, ხოლო დავით იქმნა მეფედ და კურაპალატად: ეს დავით მეფე მოკლა ნასრ, ბიძის-ძემან თვის-მან, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო დავით მეფე-მან დაუტევა ძე ერთი ადარნასე, რომელი მეფე იქმნა, მოკჳდა ძე დავით მეფისა ადარნასე მეფე და დაუტევა ამან ძენი: სუმბატ, აშოტ, დავით და ბაგრატ, მოკჳდა ძე ადარნასე მეფისა დავით, რომელი მეფედ იქმნა ქს. შლზ, ქრ. რნზ, მოკჳდა აშოტ ძმა მისი, რომელსა მოსცა კეისარ-მან, კურატპალატობა ქს. შნდ, ქრ. როდ, და ამათ არა დაუტევეს ძენი. ხოლო ბაგრატს ძმასა მათსა მოსცა კეისარ-მან მაგისტროსობა და კურატ-პალატობა. არამედ ეს ბაგრატ შემდგომად ძეთა თვისთა მონაზონ-ჰყვეს და მოკჳდა შემონაზნებული ქს. შმე, ქრ. რჲე, და დაუტევა ამან ძე ადარნასე. ამ ადარნასეს მოსცა კეისარ-მან მაგისტროსობა და მოკჳდა ეს ადარნასე მაგისტროსი ქს. შოა, ქრ. რჟა, და დაუტევა ამან ძენი ბაგრატ, და დავით ერისთავთ-ერისთავი, მოკჳდა ესე ბაგრატ ქს. შოთ, ქრ. რჟთ, მოკჳდა ძმა მისი დავით ერისთავთ-ერისთავი ქს. შოვ, ქრ. რჟვ, და არა დაუტევეს ძენი. ხოლო ძე მეფისა ადარნასესი სუმბატ მეფე იქმნა, ამას სუმბატს მოსცა კეისარ-მან კურატპალატობა, ვითარცა აღვსწერეთ. მოკჳდა ესე და დაუტევა ამან ძენი ბაგრატ რეგვენი და ადარნასე, მოკჳდა ესე ადარნასე ძე სუმბატისა ქს. შპგ, ქრ.

ხე და დაუტევა ამან ძე დავით, და ამან დავით დაიპყრა ტაო, ბასიანი ოორთომი, სომხითი და ადგილთა კლარჯეთის, შავშეთს, ჯავახეთის ეპყრნეს ცისენი და ქვეყანანი. ამასვე მოსცა კეისარმან კურაპალატობა: ესე თავით იყო ღმთის-მოყვარე და სიკეთითა აღმატებული. ამან დავით იშვილა ბაგრატ ძის-ძე ბაგრატ რეგვენისა, მეფეთ-მეფის გურგენის ძე, ვითარცა აღვსწერეთ. მოკუდა ესე მეფე დავით კურაპალატი ქს. ჩა, ქრ. სგა, და არა დაუტევა ამან ძე, თვინიერ ბაგრატ ნაშვილებისა თვისისა. ხოლო ბაგრატ რეგვენი იქმნა მეფე და კურაპალატად და მოკუდა ეს ბაგრატ, ვითარცა აღვსწერეთ და დაუტევა ამან ძენი გურგენ და სუმბატ. მოკუდა ესე სუმბატ ქს. შჲბ, ქრ. სიბ, და არა დაუტევა ამან ძე. ხოლო გურგენ შეირთო ასული გიორგი აფხაზთა მეფისა ცოლად გურანდუხტ. ამ გურანდუხტისაგან შვა ძე ბაგრატ და ეს ბაგრატი იშვილა მეფე-მან დავით კურაპალატ-მან: ესევე ბაგრატ გამეფდა პირველად ქართლს, მერმე აფხაზეთს: ხოლო გურგენ მამა ბაგრატისა. შემდგომად მამისა თვისისა გამეფდა: არამედ ვინად-გან ძე თვისი უჯდა მეფედ. ამის-თჳს ამას გურგენს უწოდეს მეფეთ-მეფეთ: მოკუდა ესე გურგენ მეფეთ-მეფე, ვითარცა აღვსწერეთ და დაიპყრა ბაგრატ ძე-მან გურგენისა-მან ნაქონები მამა-პაპათა თვისთა: არამედ ამ მეფის ბაგრატისამდე რაოდენნი მეფენი, კურაპალატნი, ერისთავთ-ერისთავნი და ერისთავნი ბაგრატიონნი აღვსწერენით და რომელთამე სახელნი წარმოვაჩინეთ, სადაცა მეფობდენ და სხვანი რომელნიმე იყვნენ ტაოს, კლარჯეთის, ისპირს, შავშეთს, არტანს: ხოლო მეფეთა ქართველთა ბაგრატიონთა ეპყრათ მარადის ზემო-ქართლი, რომელ არს სამცხე და ამის-თჳს ისახელებოდნენ მეფედ ქართველთა უმეტესად და კვალად წილნი მათნი ამათ ადგილებთავე შინა ეპყრათ და ჟამად ქართლი, ვითარცა აღვსწერეთ: არამედ ამის ბაგრატის ჟამადმდე რომელნიმე გარდაცვალებულ-იყვნენ და რომელნიმე ამის ჟამსა შინა გარდაიცვალნენ ყოველნი წინ-ხსენებულნი, თვინიერ გურგენისა და სუმბატისა. ხოლო ესენი შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ

და პატიმარ-ჰყო თმოგვს ციხესა შინა და ძენი ამათნი წარვიდ-ნენ კოსტანტინუპოლეს და ბაგრატ მეფე-მან დაიპყრა ყოველნი ესე ქვეყანა და შეაერთა კვალად ქართლსავე, ვითარცა აფხაზეთი და ჰერ-კახნი და ჰყო ყოველნი ერთ-სამეფოდ თვისსა მეფო-ბასა შინა, და იყო ყოველი ესე ივერია ერთ-სამეფოდ, ერთისა მეფისა ქვეშე მორჩილება-მონებასა, ვიდრე ლაშას გიორგის ძის მეფის დავითისამდე წელი ხჲდ:

ხოლო ამან დავით მეფე-მან შეიპყრა რა სარგის-ჯაყელი და განატევებინა სარგის ყეენ-მან დავით მეფესა, მაშინ მივიდა სარგის სამცხეს, განდგა დავით მეფისა-გან ქს. ჩსჲც, ქრ. უპც. ამან სარგის ჯაყელ-მან დაიპყრა სამცხე და მორჩილებდა ყეენსა. არამედ დავით მეფესავე ეპყრა ჯავახეთი, კოლა, არტანი და კლარჯეთი და შემდგომად მისა ძესა მისსა დიმიტრი მეფესა, ვითარცა მოვიდნენ კურთხევასა მისსა ჯავახნი, ტაოელნი, შავ-შნი და კლარჯნი და არა სარგის ჯაყელი. განა მეფეთა ძლიერნი-თა პატივს-სცემდა და უსმენდა სარგის. კვალად ამანვე დიმი-ტრი მეფე-მან წარავლინა ძე თვისი მცირე გიორგი ციხესა შინა იშხანს და შემდგომად დიმიტრისა, ვითარცა წერილ არს ვახტანგ დაიპყრა კარნიფორიდამ დარუბანდამდე:

ხოლო მოკუდა სარგის-ჯაყელი ქს. ჩსპე, ქრ. ფე, შემ-დგომად მისსა დაიპყრა ძე-მან სარგისის-მან ბექამ სამცხე და მორჩილებდა ყეენსა: ესე ბექა უმეტესად განდიდნა სარგისა-გან: ამ ბექას მოუწოდა მეფე-მან დავით ძე-მან დიმიტრისა-მან კუ-რთხევასა თვისსა ზედა, არამედ არა წარვიდა ბექა. გარნა წა-რუვლინა ძე თვისი სარგის ძლიერნითა დიდითა და წარუვლინაცა საჭურჭლენი დიმიტრი მეფისა: ხოლო შემდგომად განდგომისა დავით მეფისა-გან თათართა ამან ბექამ დაიპყრა ტაოს-კარს ზევითი სამცხე და კლარჯეთი სრულიად და განდიდნა ფრიად-რამეთუ შეირთო ასული ამისი ბერძენთა მეფე-მან და მან მო-სცა ბექას ტრაპიზონს აქათი ჭანეთითურთ. არამედ ბექა უსმენ-დაცა დავით მეფესა და მორჩილებდა ყეენსა, ვითარცა აღვსწე-რეთ: შემდგომად მოკუდა ბექა ყოვლითა სიკეთითა აღმატებული

ქს. ჩტვ, ქრ. ფკვ და დაიპყრეს ძეთა ბექასთა ყოველნი ნაქონებნი ქვეყანანი მამისა თვისისა: ხოლო შემდგომად დასჯდა რა მეფედ ბრწყინვალე გიორგი, ამას გიორგის მისცა ყეენ-მან ძენი ბექასნი და დაიპყრა ბრწყინვალე მეფე-მან გიორგი მორჩილებასა შინა თვისსა ძენი ბექასნი და სრულიად სამცხე-კლარჯეთი: არამედ აქამომდე სარგის განდგომიდამ გარდასდენ წელნი ნ და შემდგომად ვიდრე ოც მეფის გიორგისამდე იყო ყოველი სამცხე და კლარჯეთი და ძენი ბექასნი და ძის-ძენი მისნი ყოველნივე მორჩილებასა და ერთ-მეფობასა შინა ქართველთა მეფობასა შინა, ვითარცა აღვსწერეთ. ესრეთ რამეთუ მოკჳდა სარგის ჯაყელი ძე ბექასი ქს. ჩტლდ, ქრ. კბ და დასვა ბრწყინვალემ მეფე-მან გიორგიმ ყვარყვარე ძე სარგისა, მოკჳდა ესე ყვარყვარე ქს. ჩტჲა, ქრ. მთ, დასვა ძე ყვარყვარესი დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ბექა, მოკჳდა ესე ბექა ქს. ჩტჟა, ქრ. ოთ, და დასვა იოანე ძე ბექასი დიდის ბაგრატის ძე-მან გიორგიმ. მოკჳდა ესე იოანე ქს. ჩჳმდ, ქრ. რლბ და დასვა აღბუღა ძე იოანესი მეფე-მან ვახტანგ, მოკჳდა ესე აღბუღა ქს. ჩჳნა, ქრ. რლთ და დასვა ოც, მეფე-მან გიორგიმ ყვარყვარე ბიძა აღბუღასი. ხოლო აქამომდე იყჳნენ ერთ-მეფობისა მორჩილებასა შინა ქართველთა მეფეთასა წელი რმე და ესრეთ დასხმიდიან და შეცვლიდიან, ვითარცა აღვსწერეთ:

წარმოჩენა ბაგრატიონთ ნათესავობისა-თვის:

ხოლო უკეთუ ვისმე უცხოდ აღგიჩნდესთ ცხოვრებისა-გან რომელნი ჩვენ აქა ბაგრატიონთა ნათესავ-ჩამომავლობანი აღვსწერეთ. ამის-თჳს გვაქვს მისვე ცხოვრებისა-გან აღმოჩენით მოწმობანი და ვიმოწმებთ ესრეთ, რამეთუ პირველად წერილ-არს ცხოვრებასა შინა, რამეთუ გურამ იყო დის-წულისა-გან მირდატ გორგასლანის ძისა, და თუმცა ეს გურამ, რომელი გამეფდა შვილთა ძმათაგანნი იყო, არდა-რა ასულის წული იქმნების ვას-

ტანგ გორგასლანისა, ვინად-გან სოლომონს ფილისტიმესა შინა არა ესვა ვახტანგ მეფის ასული ცოლად და არცა შვილნი იგი ძმანი ძენი სოლომონისანი იყჳნენ ასულის-წულნი ვახტანგ მეფისანი, რამეთუ გურამის მეფობამდე ვახტანგ მეფიდამ გარდასდენ წელნი ოვ, რამეთუ ვახტანგ მეფე გარდაიცვალა ქნსა. უფოსოლო გურამ გამეფდა ქს. ფოე. და მოკჳდა მეფე გურამ ქს. ქ. ამ რიცხვით იქმნებოდა გურამ ოდეს გამეფდა რა წლისა და ესე ურწმუნებელ არს: გარნა კვალად წერილ-არს კურატ-პალატობა მეფის გურამისა: ჰსცან, რამეთუ არა იგი შვილთა ძმათაგანი იყო კურატ-პალატი. არამედ ესე გამეფებული გურამ: კვალად წერილ არს ცხოვრებასა შინა, რამეთუ არჩილ მეფე-მან მისცა გურამ კურატპალატის ძმის ძის-ძეს ასული მირ მეფისა, ესეც სცან, რამეთუ შვილთა ძმათაგანსა გურამს არა ესვა მამის ძმა, არცა მამის ძმის ძე, ვინად-გან შვილნი ძმანი მოვიდნენ და არა ბიძა ძმის-წულნი. და უკეთუ სტეფანოზის ძის გურამ კურატ-პალატისას იტყვის ცხოვრება, არა ესვა გურამის ძესა დემეტრეს მთავრის სტეფანოზის ძმასა ძე, ვინად-გან სნეულ იყო და უცოლო. არამედ იტყვის, რომელი გამეფდა მისას ბაგრატის ძესა, რომელსა ჰყვა მამის ძმა, ვ თარცა წარმოვაჩინეთ: კვალად იტყვის ცხოვრება ბაგრატიონობასა მათსა, რამეთუ ესე გურამ არა მის ბაგრატისა-გან იყო, რომელიცა შეიყვანა რაქაულ დედოფალ-მან სიძედ, არამედ გურამისა-გან ძმისა ასისა, რომელი მოვიდა ქართლს და ამის-გან ჯერ-იყო გურამიანობა და არა ბაგრატიონობა და კვალად ამითიც საცნობელ-არს, რამეთუ რომელნი განვიდნენ კახეთს და კამბეჩოვანს არა ახსენებს ცხოვრება მათ ბაგრატიონად. გარნა არს ამ ბაგრატისა-გან, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო ვინად-გან უწოდა ძმისა თვისისა სახელი ძესა თვისსა გურამ, ამის-თჳს მუნცა აღსწერს მის მიერსა ბაგრატიონობასა: კვალად მეხუთე ესეცა წერილ არს, რამეთუ დავით აღმაშენებელი იყოს მესამოცდა-ათვრამეტე ნათესავი დავით წინასწარ-მეტყველისა-გან, და უკეთუ ესრეთ არ იყო, ვითარცა აღვსწერეთ, გურამ, ბაგრატ და გურამ მოაკლდების ორნი ნათე-

სავი დავით წინასწარ-მეტყველიდამ აღმაშენებელისამდე, და არდა-რა სწორე იქმნების თქმული ამის აღმოჩენისა-თჳს ჭეშმარიტ არს აღწერილი ჩვენი და არა სხვის. ხოლო ცხოვრებასა შინა მკითხველსა ჯერ-უჩნს ესრეთ განრკვევით გულის-ხმაერებით წარკითხვა:

ჵ, ყუარყუარე ბ, დ წელი მთავრა:

ხოლო მოკჳდა რა ათაბაგი აღბუღა ამან დაუტევა ძე თვისი ყვარყვარე: არამედ ბიძა-მან აღბუღასა-მან ყვარყვარემ მოიბირნა მესხნი და ვაზირნი გიორგი მეფისანი და იქმნა გიორგი მეფისა-გან შეწევნითა ვაზირთათა ათაბაგად: გარნა იყო ესე ყვარყვარე ქედ-მაღალი, დიდების-მოყვარე, მჩურჩნელი და მეშფოთე. გარნა ახოვანი და შემმართებელი: ამან ყვარყვარემ იწყო მობირვად მესხთა და ქვე-გამწვრეტელობა ფარულად გიორგი მეფისა, მერმე ეზრახა ერისთავთ-ერისთავსა იმერთასა ბაგრატს, რათა განდგეს იგი გიორგი მეფისა-გან და ამაზედ მწე-ეყოს ყვარყვარე ყოვლითა ძალითა თვისითა; ვინად-გან ბაგრატსაცა ენება ამისი ყოფად: მსმენელსა ბაგრატსა სთნდა ესე, განიხარა და განდგა და დაიპყრა იმერეთი: მაშინ ამის-მან მსმენელ-მან გიორგი მეფე-მან უბრძანა ყვარყვარეს (რამეთუ ჰგონებდა სარწმუნოდ თვისად და არა მის მიერობასა) შემოკრებად სპათა სამცხე-კლარჯეთისათა და მოსლვა ფერსათის მთიდამ იმერეთსა შინა: ხოლო ყვარყვარე შემოკრებული სპითა წარვიდა ნელიად, რათა იხილოს მეფის გიორგისა და ბაგრატისა, თუ რაი იქმნების და აღვიდა მთასა ჩასლვად რა იმერეთს, ესმა ძლევა ბაგრატისაგან გიორგი მეფისა, უკმოიქცა და მოვიდა სამცხესვე: ამის-თჳს ამან ყვარყვარე-მანცა იწყო განდგომად მეფის გიორგისა-გან და დამორჩილებად ერისთავთა ამ ქვეყნისათა სამცხე-კლარჯეთისათა: ამისი მსმენელი მეფე გიორგი მოვიდა სპითა სამცხეს: მაშინ ვერ წინა-აღუდგა ყვარყვარე ამ ქვეყნის ერის-

თავთ-გამო და წარვიდა იმერეთს წინაშე ბაგრატისა. ხოლო ბაგრატ შეიწყნარა შურითა გიორგი მეფისათა და შემდგომად თავრიყ გილაქის მოსლვისა, მოჰყვა ბაგრატ სპითა თვისითა ყვარყვარეს და დაიპყრა კვალად ყვარყვარე-მ სამცხე-კლარჯეთი ქს. ჩუდგ ქრ. რნა: ხოლო ბაგრატ უკუნ-იქცა იმერეთსავე. არამედ მოსცემდა ბაგრატ მარადის შეწევნასა ყვარყვარესა, რამეთუ ეშინოდა ყვარყვარეს ერისთავთა-გან ამ ქვეყნისათა, რათა არა მიერთვნენ კვალად გიორგი მეფესავე. ამის-თჳს ეზრახა გურიელს კახა-ბერს და მისცა აჭარა, ჭანეთი, რათა მწე-ექმნას ერისთავთა ზედა ამის ქვეყანისათა: ესე განიხარა გურიელ-მან და მიიღო ქვეყანანი იგინი და ვინად-გან ბაგრატცა მწე-იყო ყვარყვარესი ამის მიერ მოვიდა გურიელი სპითა თვისითა და ბრძოდენ ერისთავთა, რომელნი არა ერჩდენ ყვარყვარეს: მაშინ ვიეთნიმე მოსრნეს, ვიეთნიმე დაიმორჩილეს და ვიეთნიმე ივლტოდენ, ვითარცა ზაზა ფანასკერტელი წარვიდა ქართლს წინაშე გიორგი მეფისა და სხვანიცა: ხოლო ყვარყვარემ დაიპყრნა ქვეყანანი და ციხენი სამცხე-კლარჯეთისანი თვისად და უწოდა სახელითა თვისითა უმეტეს პირველისა საათაბაგო: ესე აღუძნდა ფრიად გიორგი მეფესა, შეკრებული სპითა მოვიდა და დასდგა ტბასა ფანავარსა ზედა. ეზრახა ათაბაგსა და მესხთა, რათა ჰყონ კვალად მორჩილება და არა განდგომილება და შეერიდენ მასვე და ამით გარდაიბირვითა მესხთა მეფე ყვარყვარესა-გან. ამის შიშისა-თჳს ყვარყვარემ შემწითა თვისითა დაესხა მეფეს გიორგის უგრძნეულად, მაშინ იძლია სპანი მეფისანი და შეიპყრა ყვარყვარემ მეფე გიორგი ფანავარსა ზედა ქს. ჩუდე, ქრ. რნგ, წარიყვანა და პატიმარ-ჰყო მეფე და უმეტესად დაიპყრა ქვეყანანი ესენი სრულიად და განამტკიცა საათაბაგოდ. არამედ შემდგომად მოკუდა ყვარყვარე ქს. ჩუდვ, ქრ. რნდ:

თ, ბაადურ, თ წელი მთავრა:

შემდგომად მისსა დაჯდა ძე ყვარყვარესი ათაბაგად ბაადურ: ამან ბაადურ იხილა რა განძლიერება ბაგრატ იმერთა მეფისა და დაიპყრა სონითქარ-მან ტრაპიზონ-აზრუმი და ეკირთებოდენცა ოსმალნი მცირედ მცირედ კლარჯეთსა და ჭანეთსა. ამის მიერ შეშინდა ბაადურ ათაბაგი. „უკეთუ განძლიერდეს ბაგრატ და ინებოს მანცა დაპყრობა საათაბაგოსი, ვერღა-რა წინა-აღუდგეს ბაადურ ბაგრატს ოსმალთა უცალოების-გამო და შეკრებისა ქვეყანათათა და კვალად დაიმორჩილოს მის მეფობასა ქვეშე:“ ამის-თჳს ეზრახა ბაადურ გიორგი მეფესა: „რათა არღა-რა მოიხსენოს შური მამისა მისისა ყვარყვარესი და არცა-ღა მიუღოს მთავრობა იგი მისი ამის პაემნითა განუტეოს მეფე და მორჩილ-ექმნას ბაადურ, მტერსა ზედა მოლაშქრედ და მივიდნენ და დაიპყრას მეფობა ქართლისა და ჰერ-კახთა:“ მსმენელ-მან გიორგი მეფე-მან უღონო-ქმნილ-მან მისცა პირი მტკიცე ამათ ყოველთა-თჳს: მაშინ შემოიკრიბნა ბაადურ ათაბაგ-მან სპანი, შთავიდა გიორგი მეფე ბაადურითურთ და დაიპყრა ქართლი და ჰერ-კახნი: ხოლო ბაადურ უკუმოიქცა სამცხესვე: ამისნი მხილველნი მესხნი განუტევებდენ მეფესა თვისსა და დაემორჩილებდენ ათაბაგსა, რამეთუ მისცემდა მთავართა კერძოთა თვისთა ადგილებთა სახასოთა მეფისათა და მონასტერ-ეკკლესიათა და მოიმტკიცებდა სარწმუნოდ თვისად ათაბაგი:

ხოლო შემდგომად მოკჳდა რა მეფე გიორგი დაჯდა მის-წილ ძე მისი კოსტანტინე: ამან მიუწოდა ათაბაგს ბაადურ კურთხევასა ზედა თვისსა. გარნა ათაბაგ-მან არა ინება წარსვლად. არამედ ეპისკოპოსნი ეტყოდენ: „არა ძალ გვიძს, რათა არა მივიდეთ, რამეთუ ვართ კურთხევასა ქვეშე კათალიკოზისასა:“ ამის-თჳს მისცა ნება ათაბაგ-მანცა და წარვიდნენ და მათ-თანა ვიეთნიმე მესხნიცა მტკვრის-აღმოსავლეთისანი: ხოლო ესე აღუძნდა ბაადურ-ათაბაგსა და იწყო შემცირებად ეპისკოპოსთა და მიხმად მამულთა და განადიდებდა და უფროსად პატივს უყოფ-

და მთავართა ეპისკოპოსთა-გან: არამედ ჯავახეთი და მტკვრის-აღმოსავლეთი რომელიმე ეპყრა კოსტანტინე მეფესა და ოდეს-მე მწე-ექნებოდამცა ბაადურ-ათაბაგი კოსტანტინე მეფესა ფი-ცისა-თჳს გიორგი მეფისა და თვისად, განიმაგრებდა სამცხეს. შემდგომად მოკუდა ყითარებასა ამასა შინა ბაადურ ათაბაგი წლისა კა, ქს. ჩუოკ, ქრ. რჲგ:

ი, მანუჩარ ა, იბ წელი მთავრა:

შემდგომად ბაადურისა დაჯდა ათაბაგად მანუჩარ ძე ყვარ-ყვარესივე და ძმა ბაადურისა: ამან მანუჩარ სრულიად არღა-რა ინება სათნო და მწეობა კოსტანტინე მეფისა და შლილობასა შინა იმერთა-თანა და მოსლვასა უზუნასან ყეენისასა მიუხვნა ამან მანუჩარ კოსტანტინე მეფესა მტკვრის აღმოსავლეთი და დაიპყრა თვისად: ხოლო შემდგომად რა დაიპყრა კოსტანტინე მეფე-მან იმერეთი შეიკრიბა სპანი, მოჰყვა დადიანიცა და ქარ-თლიდამ მოუხდა ჯავახეთს ქს. ჩეპა, ქრ. რჲთ: მაშინ მანუჩარ-ვერ წინა-აღუდგა. არამედ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი სა-ათაბაგოსანი: ხოლო მეფე-მან კოსტანტინემ მიუხვნა კვალად მტკვრის-აღმოსავლეთისანი სრულიად და უკუ-იქცა ქართლსავე: შემდგომად იხილა შფოთება იმერთა კოსტანტინე მეფესა ზედა მანუჩარ ათაბაგ-მან, შეიკრიბა სპანი და წარუხვნა კოსტანტინე მეფესა მტკვრის აღმოსავლეთი კვალად: ამისი მსმენელი მეფე კოსტანტინე მოსწრაფებით მოვიდა სპითა: გარნა მანუჩარ კვა-ლად არა ინება ბრძოლა მეფისა. არამედ ყვარყვარემ ბიძის ძის-ძე-მან მანუჩარისა-მან სთხოვა, რათა იგი ეწყოს მეფესა და მი-ეგება ესე ყვარყვარე ნებითა მანუჩარისათა მეფესა სპითა თვი-სითა, ეწყო ძლიერად და იძლია მეფე კოსტანტინე ყვარყვარე-სა-გან ქს. ჩუპგ, ქრ. როა: და მოვიდა გამარჯვებული ყვარყვა-რე: მაშინ მეფე კოსტანტინე ეზრახა ერთობა-მორჩილებასა. არამედ მანუჩარ ყვარყვარეს-გამო არა ინება:

ხოლო წელსა ქს. ჩჳპვ, ქრ. როდ მოვიდა იაყუბ ყეენი, გამოვლო აბოცი და მოადგა ახალ-ქალაქს და აოხრებდა გარემოთა ქვეყანათა მოწყვეტითა და ტყვე-ყოფითა: ამას მანუჩარ ვერ წინ-აღუდგა და ვერღა-რასმე ავნებდა სპათა მისთა. გარნა მცდელობდა მაგრებასა ციხე-ქვეყანისასა: არამედ ყეენ-მან მცირეს ხანსა შინა შემუსრა ახალ-ქალაქი და გამოიყვანნა მუნით მესხნი წარჩინებულნი და ტყვენი მრავალნი მუნ-მყოფნი სრულიად. მერმე მოსწვა ქალაქი და მუნიდ-გან მოადგა ახალ-ციხეს. აღიღო იგიცა და უყო ეგრეთვე მასცა. შემდგომად მოადგა აწყვერსა და შეამჭირვა ფრიად. მაშინ მოქალაქეთა ვერარისა შემწისა მპოველთა ითხოვეს ზავი ყეენისა-გან, რათა არა ტყვე-ჰყვეს და არცა შემუსრონ ეკკლესია, მისცეს ქალაქი ყეენსა: ამის-თჳს ყეენ-მან მისცა პირი მტკიცე, ვინად-გან მკსინვარებდა ჭაერი და მისცეს მოქალაქეთა აწყვერი ციხით სეკდემბერს კე: არამედ რა მოვიდნენ სპანი ყეენისანი მოწყვეტილნი ქართლის-სომხითიდამ განრისხნა ყეენი და არღა-რა აღუსრულა პირი მესხთა, ტყვე-ჰყვნა აწყვერისანი სრულიად და აწყურის ღ̂თის-მშობელი. მერმე კვალად მოაოხრა ქვეყანა ესე და დაუტევა ეკკლესია აწყვერისა უვნებელად, უკუნ-იქცა და წარვიდა: ხოლო მანუჩარ ათაბაგსა აღუცნდა დატყვევება აწყვერისა ღ̂თის-მშობლისა, წარავლინა ვეცხლი დიდ-ძალი და დაიხსნა და დაასვენა აწყვერსავე. არამედ შეიჭირვებდა მოოხრებისა-თჳს ქვეყნისასა და შიშობდა კოსტანტინე მეფისა-გან შურის-გებისა-თჳს და ამაგრებდა ციხე-სიმაგრეთა. არამედ შემდგომად მოკუ̂და მანუჩარ ათაბაგი ქს. ჩჳპზ, ქრ. როე:

ია, ყვარყვარე გ, იგ წელი მთავრა:

და დაჯდა შემდგომად მანუჩარისა ათაბაგად ძე აღბუღა ათაბაგისა ყვარყვარე წლისა ნთ: ამან დაიპყრა სრულიად საათაბაგო, რამეთუ იყო ესე მშვიდობის-მოყვარე, გარნა მხნე, ახო-

ვანი და შემმართებელი: ხოლო წელსა ქს. ჩუჲ, ქრ. როც, ეზ-რახა ამას მეფე კოსტანტინე, რათა შეერთდნენ, ანუ მისცეს შეწევნა თათართა ზედა. არამედ არა ინება ყვარყვარემ: შემდგომად ამისა მოკჳდა დედის-იმედი ქს. ჩუჟა: ქრ. როთ, დეკემბერს იც: ხოლო შემდგომად წარსვლისა თათართა-გან ქართლიდამ იხილა კვალად განძლიერება მეფისა კოსტანტინესი ყვარყვარემ ეზრახა და დაეზავა და ჰყო მშვიდობა მის-თანა: შემდგომად კვალად ამავ მეფისა კოსტანტინეს ჟამსა შინა იყო ვინმე ვაჭარი მესხი შაქს ყიდვავად აბრეშუმისად. არამედ შეექმნათ ლალვა და შფოთი მუნებურსა მედუქნესა და მესხსა მას, მრე-ექმნა შაქელი და გვემა მესხი იგი: მაშინ მესხ-მან აქადა სიმხნე და ძალი ათაბაგისა და დასთხოვა მუქარა: ამის-თჳს განრისხა შაქელი და უწყალოდ ჰგვემა მესხსა, მიუხვნა ქონებანი და განაძო მეტყველ-მან: „არ მიმიბას ყური სამსჯვლითა დუქანსა ჩემსა და მიცეს წიხლი დარბაზსა ამ ს ჩემსა ათაბაგ-მან შენ-მან ამის-თჳს:“ ხოლო უღონო-ქმნილი და მტირალი მესხი იგი მოვიდა წინაშე ათაბაგისა და მოუთხრა ყოველი ყოფილი: მსმენელ-მან ათაბაგ-მან დაიდუმა ჯერეთ. მერმე შემოიკრიბნა სპანი, აღმოარჩია მათ შორის ფ ჭაბუკნი და დაუდგინნა მათ თავად მოხუცებულნი, გამოცდილნი ბრძოლათა შინა და შესხნა სრულიად იგინი ურახ კვიცთა ზედა, წარვიდა და განვლო მათით დბანის-ხევი, განვიდა მტკვარს და მივიდა შაქს უცნობლად და შუო ყოველნივე თქმულნი ვაჭრისა შაქელსა მას ვაჭარსა სრულიად და მისცა მესხსა ქონება თვისი, გარნა სხვა არა რაი აგნო ქვეყანათა და მოქალაქეთა, მოიქცა, შემოვლო ყარაია, გამოვლო მუხრანი, და რა მოვიდა შიდა-ქართლს ჰსცნა ესე ციცამ ციცი-შვილ-მან, აცნობა შიდა-ქართველთა, შემოკრბენ და მოეწივნენ ათაბაგს, ვითარცა მდევარნი: მხილველ-მან ათაბაგ-მან მიუვლინა მეტყველ-მან: „რამეთუ არა რაი მივნიეს ესოდენთა ქვეყანათა, ვიდრე ქათმისამდე. არამედ უმეტესად განვადიდე სახელი ქართველთა, ვინად-გან უმტერე მტერსა. ამის-თვის ჯერს არს თქვენდაცა სიხარული, რამეთუ ვარ მკვიდრი და

მონათესევე თქვენი, აწ მიტევეთ, რათა წარვიდეთ მშვიდობით:« მსმენელთა ამისთა ქართველთა მოევლინათ მროველ ეპისკოპოსი და მოეთხრათ: „ანუ მოვედ და მორჩილ-ექმენ მეფესა ჩვენსა, ვინად-გან ხარ მკვიდრი, ანუ შეგიპყრობთ, რამეთუ ხელთა შინა ჩვენთა ხარ:« ამას შეპყრობასა ათაბაგი უარ-უთქმიდა და ცდასა ამისსა ცუდსა და ეტყოდა მშვიდობასავე: მოუგო მროველ-მან: „არა უწყი, რამეთუ ძალი ხნავს აღმართსა:« ამის-თჳს მიაქცივა ათაბაგ-მან მროველი ბრძოლისა პირსა ზედა, მაშინვე მოეტევნენ ქართველნი, და აქით ეკვეთნენ მესხნი არადეთის გორასა ზედა, (რომელსა მიერ ჟამით-გან ეწოდა ცეცხლის-ჯუარი ფიცხელ ძრიელისა ბრძოლისა-თჳს), და იქმნა ბრძოლა სასტიკი, რამეთუ არა დაშთნენ მესხნი, რომელი არა დაიკოდა, ანუ არა დაჰკოდა, და თვით ათაბაგ-მან მოჰკვეთა მკლავი ხელ-ნავიანად: კვალად ჰკრა შუბი შალიკა შვილ-მან მაჩაბელსა და გარდააჭრუნა ცხენიდამ და შესძახა: „აწყვრის ღუთის-მშობელ-მან, თუმცა ურას კვიცს არ მჯდარ ვიყავ გამეთხარამცა მუნით კერძ:« მაშინ მაჩაბელ-მან მჩოქარე-მან მოუგრა ხრმალი და წარუკვეთა კისერი ცხენსა მისსა და დაასო ხრმალი უნაგირისა ტახტსა მეტყველ-მან: „სპარმან წმიდა-მან გიორგი-მ, არა-თუმცა ყოფილ-ვიყავ ჩამოვარდნილი შუამცა-განმეკვეთე (არამედ იქმნენცა სხვანიცა მრავალნი სასხოვარნი, გარნა სიგრძისა-თჳს დავიდუმეთ):« ხოლო იძლივნენ ქართველნი და შეიპყრეს მროველი, დაუწყეს თრევა მეტყველთა: „უკეთუ ხნავს ძალი აღმართსა, ნებამ დაფარცხოს თავ-დაღმართი, ვინად-გან არა ჰყო მღუდელთ-მთავარმან მშვიდობა მიაგეს ესრეთ. არამედ ათაბაგი მოვიდა გამარჯვებული სამცხეს და შემდგომად ამისა მთავრობდა მშვიდობით და სიყვარულითა და ერთობითა მეფეთა-თანა: ხოლო მოკუდა ყვარყვარე ათაბაგი წლისა პბ, ქს. ჩფ, ქრ. რპც, იანვარს ა:

იბ, ქაიხოსრო ბ, ა წელი მთავრა:

შემდგომად მისსა დაჯდა ათაბაგად ძე ყვარყვარესი ქაიხოსრო. ამან ქაიხოსრომ იყო მეგობრობა გარემოთა მისთა მეფეთა და დაიპყრა საათაბაგო და განაგებდა მორჩილებასა შინა თვისსა. არამედ ჟამსა ამისსა იწყეს კირთება აზრუმ-ტრაპიზონის ფაშათა საათაბაგოსი და ჭანეთისა, და ამშვიდებდა ქაიხოსრო ათაბაგი მორჩილებისა პირსა ზედა; და სძღნობდა მარადის: გარნა მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი წლისა ნგ, მაისს ვ, ქს. ჩფბ. ქრ. რჟ:

იგ, მზე-ჭ ბუკი დიდი, იდ წელი მთავრაა:

ამის ქაიხოსროს შემდგომად დაჯდა ძე ამისი ათაბაგად დიდი მზე-ჭაბუკ, დაეზავა მეფესა კოსტანტინეს და პატივსცემდა და ისმენდა. არამედ გურიელს კნინდა თუ მიუღეს ოსმალთა ჭანეთი: ხოლო ესე მზე-ჭაბუკ დაეზავა ოსმალთა მორჩილებისა პირსა ზედა. ამით მიუხჳნა გურიელსა ბრძოლითა აჭარა და ჭანეთი და დაიპყრა თვით: ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩფიბ, ქრ. სკ, წარმოავლინა სულტან სულეი-მან სარასკარი, რომელ-არს თავი სპათა ანუ სპასალარი, სპითა დიდითა და ძლიერითა დაპყრობად გიორგიისად: ესენი მოვიდნენ და მოადგნენ საათაბაგოს: მაშინ მზე-ჭაბუკ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი და დაიხიზნა ხიზანნი და თვით განზრახვითა მესხთათა ეზრახა სარასკარსა და მივიდა წინაშე მისსა. ხოლო სარასკარ-მან პატივით შეიწყნარა და ითხოვა მზე-ჭაბუკისა-გან საზრდელი და ყოლაუზობა იმერეთსა ზედა: ამან მზე-ჭაბუკ აღუსრულნა ყოველნი და წარუძღვა იმერეთს. ჩავიდნენ და ჰყვეს რა იგი აღვსწერეთ, და კვალად უკმოქცეულთა გამოვლეს სამცხე-საათაბაგო უვნოდ ოსმალთა და წარვიდნენ: ამით დაეზავა ესე მზე-ჭაბუკ ოსმალთა და აღუთქვა მორჩილება და მსახურება. მერმე კვალად

დააშენნა ხიზანნი და აღაშენა საათაბაგო და მართვიდა კეთილად: ესე მეგობრობდა დავით მეფესა ქართველთასა. არამედ ამას დიდს მზე-ჭაბუკს ამის-თვის უწოდდენ, რამეთუ დღეთა თვისთა არა აღაფრინდა ქათამიცა უსამართლოდ საათაბაგოსა შინა და სცხოვრებდა თვისთა მეზობელთა-თანა სიყვარულითა და მეგობრობითა: კვალად უკმოიხვნა საათაბაგონისა ყოველნივე და დაიპყრა თვითვე. კვალად მძლავრთა ოსმალთა და ეწყო და ჭყო ქვეყანა მათ-გან უვნოდ: შემდგომად მოკუდა დიდი მზე-ჭაბუკ ქს. ჩფივ, ქრ. ხდ:

იდ, ყვარყვარე დ, ით წელი მთავრა:

დაჯდა შემდგომად მზე-ჭაბუკისა ძე ამისი ყვარყვარე ათაბაგად: ესე ყვარყვარე დაემეგობრა უმეტეს ყოველთა დავითს ქართველთა მეფესა: ხოლო წელსა ქს. ჩფკ, ქრ. ხჲ მოვიდა სპა ხონთქრისა და მოადგა საათაბაგოს. არამედ ყვარყვარე ათაბაგმან განამაგრა ციხე-სიმაგრენი საათაბაგოსანი და დაიხიზნა ხიზანნი: მაშინ ოსმალთა რა ვერღა-რა რაი ჰპოვეს სამცხეს, გარდავლეს სამცხეს და შთავიდნენ თრიალეთს და მერმე ქართლს და მუნ მოსწყვიტნა დავით მეფე-მან და ლტოლვილთა გამოვლეს კვალად საათაბაგო: ამათ ყვარყვარემ ათაბაგ-მან არა რაი ავნო, არამედ მისცნა საზრდელნი და განუტევნა მშვიდობით: ამისა შემდგომად ამან ყვარყვარემ მისცა შეწევნა სპითა მეფესა დავითს შაჰ-ისმაილსა ზედა. ხოლო მოადგა რა შაჰ-ისმაილ ტფილისს, ამან წარმოავლინა სპასპეტი თვისი მდევარ მარბიელობითა და მოსრნა, მოსტყვევნა სამცხე. არამედ ყვარყვარემ ვერა რაი ავნო, რამეთუ მსწრაფლადვე უკუნ-იქცნენ: ამანვე ყვარყვარემ ოდეს მოვიდა მაწვეველი ხონთქრისა მეფეთა-თანა დაპყრობად იერუსალიმისად, ალიჩია ქართველთა მეფე გიორგი და მივიდა მის-თანა სპითა თვისითა, მიჰყვა მას იერუსალიმს და მოიქცა მისთანვე გამარჯვებული: არამედ შემდგომად ამისა

მოიხსენა შური იმერთა მეფე-ან ბაგრატ მზე-ჭაბუკ ათაბაგისა, რაჟამს მიჰყვა ოსმალთა იმერეთსა ზედა და კვალად ყვარყვარესიცა, რამეთუ მიჰყვა გიორგი მეფესა იერუსალიმს და არა ბაგრატს. და კვალადცა იხილა შეკვება სამცხისა შაჰ-ისმაილისაგან და მოოხრება, რამეთუ მოკუდაცა გიორგი მეფე ქართველთა. ამის-თჳს ეზრახა დადიან-გურიელსა და აღუთქვა გურიელსა, რომელიცა ეპყრა პირველ სამცხისანი. ესე განიხარა გურიელ-მან და მიერთო ბაგრატს: ხოლო დადიანი უნებლიეთად შიშისა-თჳს მოერთო იგიცა ბაგრატს: ამათ ყოველთა შეკრებულთა გარდმოვლეს მთა-ფერსათისა სპითა სრულიად იმერეთისათა, რათა დაიპყრას სამცხე ბაგრატ და შურ-აგოს ათაბაგსა ყვარყვარეს: მცნობ-მან ყვარყვარემ შემოიკრიბა სრულიად სპანი სათაბაგოსანი, და ეწყვნენ ურთიერთს მურჯახეთს და იქმნაცა ბრძოლა ძლიერი, ქს. ჩვლე, ქრ. სკგ, და მოსწყდნენ ორგნითვე ურიცხვნი. არამედ შემდგომად იძლია ათაბაგი ყვარყვარე, შეიპყრეს ყვარყვარე და მიართვეს ბაგრატს. ხოლო ბაგრატ პატიმარ-ჰყო ყვარყვარე იმერეთს და მოკუდა პატიმრობასა შინა ყვარყვარე ათაბაგი:

ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან დაიპყრა სამცხე.

და ბაგრატ მეფე-მან დაიპყრა სამცხე თვისად და იყოფებოდა სამცხეს. მაშინ მისცა გურიელს აღთქმულნი აჭარა და ჭანეთი. წარვიდა გურიელი და დაიპყრა მან იგინი: არამედ შალიკაშვილ-მან ოთარ-მან წარიყვანა ქაიხოსრო ძე ყვარყვარე ათაბაგისა სტამბოლს და აუწყა ყოველი ყოფილი ბაგრატისა-გან ხონთქარსა, რამეთუ სამსახურისა მისისა-თჳს უყო ბაგრატ ესე ყოველი, ოდეს ჩაუძღვა იმერეთს ათაბაგი სპათა მისთა: ამის-თჳს განარისხნა სულტანი სულეიმან და წარმოატანა მუსტაფა ფაშა სპითა დიდითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა და რა მოვიდნენ ესენი, ეწყო ამათ ბაგრატ-გურიელითა, აოტნა და მო-

ჭრნა ოსმალნი ქს. ჩღმა, ქრ. სკთ: ხოლო ქაიხოსრო და ოთა-რი ლტოლვილნი წარვიდნენ კვალად სტამბოლს. ამისი მსმენე-ლი სულტანი განრისხა მოწყვეტისა-თჳს სპათა თვისთა და წა-რმოავლინა აზრუმისა და დიაბექირის ფაშანი სპითა სუაზს აქა-თითა და ქაიხოსრო და ოთარი მათ-თანავე: ხოლო ესე-რა ჰსცნა ბაგრატ მეფე-მან მოიყვანა მეფე ლუარსაბ და ქბვეთა ბაისანს სოხოისტასა ზედა ოსმალთა ქს. ჩღმე, ქრ. სლგ: მაშინ იძ-ლივნენ საქართველოსანი მუხთლობითა შესხთათა, რამეთუ არღა-რა მწე-ეყჳნენ მცილებლობისა-თჳს მეწინაობისა და წარვიდნენ ლტოლვილნი მეფენი თვის-თვისად. ხოლო ოსმალნი შემოვიდ-ნენ და დაიპყრნეს ციხენი საათაბაგოსანი განზრახვითა ოთარ შალიკა შვილისათა, რამეთუ ეტყოდა ოსმალთა „უკეთუ დაიპ-ყრათ ციხენი ვერჩდენ ქჳეყანა ესე საუკუნოდ, ვინა-გან ეშინო-და ბაგრატისა-გან კვალად დაპყრობისა, რამეთი ბაგრატს ჰყვა მწედ მეფე ქართლისაცა:“

იე, ქაიხოსრო ბ ქტ წელი მთავრა:

მაშინ მოსცეს ოსმალთა ათაბაგობა ქაიხოსროს და თვით წარვიდნენ: არამედ ამცნეს ათაბაგსა მტერობა ყიზილბაშთა. ხოლო ქაიხოსრო ათაბაგი ესიძა ვახტანგს მუხრანის ბატონსა და მოიყვანა დაჲ მისი დედის-იმედი და იქორწინა მის-თანა. გარნა ოსმალთა წესისა მათისა-ებრ იწყეს მძლავრებად ქჳეყა-ნათა: შეუძნდა ესე ქაიხოსროს ათაბაგსა და ოთარს და განმზრა-ხველთა თავის-უფლებისა-თჳს თვისთა მიუწერეს შას-თამაზს ყეენსა: „რამეთუ არს ქჳეყანა ჩვენი სპარსთა, აწ ვინად-გან მო-გვეცა ძლევა, მოვედ, ჩვენ მოვსრათ ოსმალნი ძალითა შენითა და დაიპყრა ქვეყანა ესე:“ მსმენელი შას-თამაზ წარმოემართა. ხოლო ეხე ყოველი მიესმა სულტანს სულეიმანს ხონთქარსა და მოვიდა იგიცა მოსრვად სამცხისად: ამისი მხილველი ქაიხოს-რო და ოთარი შეშინდნენ და ისმიეს ხვანჯი და მიუწერეს შას-

თამაზს ვედრებითა დიდითა, რათა მოუწეროს ამათ წიგნი რისხვისა: ესე უსმინა შას-თამაზ, ვინაიდ-გან არა ენება ბრძოლა ხონთქრისა, რამეთუ არა ძალ-ედვა მაშინ წინა-აღმდგომა მისი და მოუწერა ოთარს: „ვინაიდ-გან მიეც ქუეყანა ჩემი ოსმალთა, ამის-თჳს მოვიდე და მოვსრა ქუეყანა შენი და შენცა ვერ-ვინ განგარინოს ჴელთა-გან ჩემთა, მოგკვეთო თავი და მივსცე მძორი შენი ძაღლთა:“ ხოლო ოთარ-მან წიგნი მსწრაფლ წარუვლინა სულტანს მეტყველ-მან: მოგეც ქუეყანა ციხეებითურთ და დაგემორჩილენით ყოველნი. ამის-თჳს ამისი მცნობელი ყეენი მოსრულ-არს მტერად ჩუენდა და აწ თქუენცა გნებავსთ მოწყუეტა ჩუენი, რომელნი ველოდით მოწყალებასა. აქა წიგნი შას-თამაზისა, უკეთუ ვართ რისამე შემცოდენი:“ ამისი მხილველი ხონთქარი განგვირდა, მოსცა ათაბაგს შეწევნა და თვით წარვიდა და დაშთა ქუეყანა უვნოდ, ვინაიდ-გან შას-თამაზცა უკუნ-იქცა სპარსეთად: ხოლო წელსა ქს. ჩფმვ, ქრ. სლდ, კვალად მოვიდა ბაგრატ იმერთა მეფე. არამედ ვერღა-რა დაიპყრა სამცხე განა წაასხვენა აწყურის ღ̃თის-მშობელი ციხე-ჯვარს და წარვიდა თვითცა. მერმე ტყვე-ჰყო ლევან დადიანი: მაშინ შეუჩინა ქაიხოსრო ათაბაგ-მან ჩხეიძე ხოვილიანდრე: ამან გამოაპარა ლევან დადიანი და მოიყვანა სამცხეს. ამის-თჳს ეზრახა ათაბაგი გურიელსა, რათა მისცეს გზა ლევანს დადიანს. ხოლო გურიელ-მან სიხარულით წარიყვანა და ჰყვეს დადიანად ლევან ოდიშ-სავე:

ხოლო წელსა ქს. ჩფმზ, ქრ. სლე ლუარსაბ ქართველთა და ლევან კასთა მეფენი მტერობდნენ სპარსთა: ამას ზედა შეიზრახნენ ქართველნი, კახნი და მესხნი და დაუყვეს რბევა და ტყუევნა ადრაბაგანსა მრავალთა ჟამთა. ვინაიდ-გან შას-თამაზ იყო ქუემოდ უცალოდ: ამისა შემდგომად მოვიდა შას-თამაზ, აიღო ტფილისი ქს. ჩფმჱ, ქრ. სლვ. და ტფილისიდამ ეზრახა ქაიხოსრო ათაბაგსა, რათა მისცეს ასული თვისი ცოლად. არამედ ათაბაგს არა ესვა ცოლი, გარნა მისცა ასული ოთარ შალიკაშვილისა, რამეთუ ნათესავი ახლოს იყო ქაიხოსროსი:

ამით დაემზახლა შას-თამაზ და მოსცა ნიჭი დიდ-ძალი ყეენ-
მან ათაბაგსა და წარვიდა სპარსეთად, რამეთუ ჰყო ესე ყეენ-შან
ძმაცვით საქართველოთა შინა: მერმე ამის მიზეზისა-თჳს ეზ-
რასა მეფე ლუარსაბ იჯუს შერმაზანს და ვახუშტ დიასამიძეს და
ამოვან მესხთა. მოვიდა და მიუღო ათაბაგს ჯავახეთი და მტკვრის
აღმოსავლეთის კერძი და დაიპყრა თჳთ: კვალად ესმა ხონთქა-
რსა დამოყვრება ქაიხოსრო ათაბაგისა და ყეენისა. ამის-თჳს
წარმოავლინა სპანი, მოვიდნენ და დაიპყრეს ქვეყანა ტაოსი სრუ-
ლიად ქს. ჩფვ, ქრ. ხღც: ამასავე წელსა უშვა დედის-იმედ-ხან
ქაიხოსროს ძე მანუჩარ: შემდგომად კვალად მოვიდნენ ოსმალნი
და დაიპყრეს არტანუჯი არსიანამდე: კვალად დაიპყრეს ფარაკანი
და სრულიად არტანი და აღაშენეს ფარაკანი ქს. ჩფნბ, ქრ. ხმა
არამედ საცხეს ვერ გარდმოვიდნენ ძალითა აწყურისა ღ̃თის-
მშობლისათა და ამაგრებდაცა ქაიხოსრო ყოველთა და აცნობა ესე
ყოველნი ქმნილნი მეფის ლუარსაბისა-გან და ოსმალთა-გან შას-
თამაზს და კვალად მომავალობა ისკანდარ აზრუმის ფაშისა:

ა მოსლვა შას-თამაზისა:

მსმენელი შას-თამაზ, ვინადგან წარმოავლინებდა სპათა შარ-
ვანსა ზედა, თჳთ წარმოემართა, მოვიდა, შემუსრა შაქი, შე-
მოვლო ქართლი, მიეგება ქაიხოსრო ათაბაგი, ჩამოვიდა ყეენი,
აღიღო ვარძია, თმოგვი, ვანის-ქვაბნი, ასპინძა, ვარჯნთა და
სრულიად სამცხის ციხენი და აწყურის ღ̃თის-მშობელი ტყუე-
ჰყო. არამედ ციხენი მოსცა ქაიხოსრო ათაბაგსა და კვალად ვე-
დრებითა მოსცა აწყვრის ღ̃თის-მშობელიცა: ხოლო უღონო-
ქმნილი იჯუ და შერმაზან და ვახუშტ და ამოვან მიენდვნენ ყე-
ენსა: მან შეიპყრნა იგინი, მოჰკლა იჯუ და შერმაზან და ვა-
ხუშტ და ამოვან მიენდვნენ ყეენსა: მან შეიპყრნა იგინი, მო-
ჰკლა იჯუ და შერმაზან და ვახუშტ და ამოვან წარიყვანნა ტყუედ
განზრახვითავე ათაბაგისათა, რამეთუ ბრალეულ-ჰყოფდა მათ ქა-

იხოსრო: უკუნ-იქცა ყეენი, ჩავლო ერევანი და წარვიდა სპარსე-თად: ქს. ჩფნგ, ქრ. ხმა: ამასვე ქორონიკონსა მოვიდა იმერთა მეფე გიორგი, მოარბივა და მოსწვა სამცხე, ტყვე-ჰყო აწყვერი-სა ღჳთის-მშობელი, წაასვენა და წარვიდა: შემდგომად მოვიდა სულტანი სულეიმან, აღაშენა კარი, მოსრნა ურჩნი, უკუნ-იქცა და დასდგა ბასიანს ქს. ჩფნვ, ქრ. ხმდ: ამას მოუდგა შას-თა-მაზ და დასდგა აჭტანს. ხოლო სულტან სულეიმან წარვიდა სტამბოლს:

მოსვლა შას-თამაზისა:

მაშინ შას-თამაზ წარავლინა ძე თვისი ისმაილ, ამან გარ-დმოდგომითა ალიდო კარი, შემუსრნა, მოსწყვიტნა და მოსწვა ცეცხლითა: არამედ შას-თამაზ შემუსრნა ციხენი სამცხისანი, მოსრნა და განასხნა ოსმალნი, მოაოხრნა ეკლესიანი, შემუსრნა ხატნი და ჯვარნი და მოსცა ქვეყანა ქაიხოსრო ათაბაგსა: მერ-მე აქიდ-გან უკუნ-ქცეულ-მან ტყვე-ჰყო დედა ლუარსაბ მეფისა და წარვიდ- თვისად: მაშინ მოვიდნენ ხიზნად აწყვერს ძმანი დედის-იმედისანი. ვახტანგ, არჩილ და აშოთან და განერნენ აქა: ხოლო წელსა ქს. ჩფჲბ, ქრ. ხნ ზავ-ჰყვეს იმერთ მეფე-მან გიორგიმ და ქაიხოსრო ათაბაგ-მან, მოსცა აწყვერის ღჳთის-მშობელი და მოასვენეს აწყვერსავე, შემდგომად წარავლინა ქა-იხოსრო ათაბაგ-მან ყვარყვარე ძე თვისი ოდიშს. მოსცა ლევან დადიან-მან ასული თვისი მარეხ და იქორწინა მუნვე ქს. ჩფჲდ, ქრ. ხნბ, და წელსა მეორესა მოიყვანა ყვარყვარემ ცოლი თვისი სამცხეს: ამავ წელსა უშვა მარეხ ყვარყვარეს ძე ქაიხოსრო. არამედ უკეთუ ათაბაგობდა ქაიხოსრო. გარნა ტაო, შავ-კლარჯნი ეპყრათ ოსმალთა და სდევიდა ქაიხოსრო მძლავრებასა და კირ-თებასა მათ-გან ქვეყანათათა და ვერა რაისა შეწევნისა მპოველი ვნებად მათდა, ამის-თჳს წარვიდა წინაშე შას-თამაზისა, რათა მოიცეს ძალი მის-გან ქს. ჩფო, ქრ. ხნჱ, მისრული ყეენ-მან

პატივით შეიწყნარა და იყოფვებოდა მუნ: ხოლო აქა ძე-მან ქაიხოსროს-მან მზე-ჭაბუკ იქორწინა გურიელის გიორგის ასული რომლისა ზედა ქს. ჩვთა, ქრ. ხნთ და მეორესა წელსა მოკვდა მზე-ჭაბუკ: ხოლო ქაიხოსროს ათაბაგის-თჳს აღუთქვა შას-თამაზს შეწევნა და ნიჭვიდა ნიჭთა დიდ-დიდთა. არამედ ყაზმინს ყოფასა შინა მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი ქს. ჩვოგ, ქრ. ხჲა, და დაუტევა ძენი ყვარყვარე, მანუჩარ და ბექა:

ივ, ყვარყვარე ე, თ წელი მთავრა:

დაჯდა ყვარყვარე ათაბაგად ძე ქაიხოსროსი და ათაბაგობდა: არამედ დედის-იმედი დედა მისი იყო პირველ და აწცა და ვარაზა ოთარ შალიკას შვილის ძე მოქმედნი ყოვლისავე, რამეთუ ესე დედის-იმედი იყო ამაყი, გლისპი, მრისხანე და გაუსინჯავი, რამეთუ მოვიდა რა შას-თამაზ განრისხებული კახ-ბატონს ალექსანდრესა ზედა განჯას. მაშინ ჰყო ხრიკი ოთარ ჩოლაყა-შვილმან, ვითარცა აღვწერეთ. ამან დედის-იმედ-მან არდა-რა გამოიკითხა გლისპობით ზაკვა იგი, შეიპყრა ვარაზა და მოჰკლა იგი, რამეთუ ესე ვარაზა იყო ცოლის ძმა შას-თამაზისა:

გ, მოსლვა შას-თამაზისა:

ესე ჰსცნა შას-თამაზ, დაუტევა კახეთი და მოუხდა სამცხეს, მოსწყვიტნა და მოაოხრნა, ტყვე-ჰყვნა. გარნა უმეტეს ოცხე. ხოლო დედის-იმედი და ძენი მისნი გარდაიხვეწნენ აჭარას და მუნ გაჩერნეს, ქს. ჩვოდ, ქრ. ხჲბ, მაშინ ეზრახა შას-თამაზ ხონთქარსა, მისცა სამცხე-საათაბაგო, ყარსი და იმერეთი ხონთქარსა, ვითომ უკუნ-იქცა და წარვიდა სპარსეთად: ხოლო დედის-იმედი და ძენი მისნი მოვიდეს და დაიპყრეს კვალად სამცხე. არამედ ვარზას ძე-მან კოკოლამ და ვიეთთამე მესხთა უწყეს ზრახვა ხონთქარსა: ესე ჰსცნა მანუჩარ და აუწყა ყვარყვა-

რე ათაბაგს, წარმოვიდნენ ორნივე ძმანი და მეფის ძე ერეკლე-ბიძის ძე მათი და მოვიდნენ მგელ-ციხეს ქს. ჩფოვ, ქრ. სჲდ, მუნით ყეენ-თან დესპანი წარავლინეს და აუწყეს უცოდველობა თვისი და ითხოვეს შეწევნა მის-გან. თვით მოვიდნენ და დას-დგნენ სამწყოფ დედლესა შინა: ხოლო ესენი ოდამის ქვაბიდამ შედანის შვილ-მან იასონ აცნობა ვარაზას ძეს კოკოლას და ძმასა მისსა და მის ბიძას გურგაქს და ლაშქართა: ამათ ყახ-ლნეს ელია-შვილი, დიასამიძე ავთანდილ და შერმაზან კვალად ამატაკის შვილი ამატა და აბულ-ყაფარ და ძმის-წული მათი როსტომ და ამატაკის ძე სეხნია შეკაზმულნი ფ კაცით ორთვა-ლის სიდს ბოგირს გამოვიდნენ. მუნ ფანასკერტელის იობის ძე ჯირასან შეეყარათ; ამან ჯირასან სცნა ბატონის თავ-დასხმად მოსლვა მათი და წამსავე ამცნო ყანდურალის და ყანდურალ აუწ-ყა ქათმის ყიფილის ყამს ბატონებს: ესენი შეიკაზნენ და უგუ-დგნენ. ოსერათ თავს სიმაგრესა შინა, ივნისის ლ, მოვიდნენ იგინი, დაესხნეს ჩვენს სადგურს და თუსარლის კარავი აიალა-ფეს, ჩვენ კაცი მოუკალით, ერთი დავიჭირეთ და წარვიდნენ იგინი:

არამედ ესე აცნათ ჩვენთა და შემოგვეკრიბნენ. მერმე მი-ვედით თმოგვს, ქალაქი მოვარბიეთ, თმოგვს მოვიდა დედის-იმედიცა. ორშაბათს ვანის ქვაბებს მოვადექით, ოთხშაბათს შე-სევით ავიღეთ, პარასკევს რჩეულიანი შევიყარეთ, კვირას ოდა-დის ქვაბნი ავიღეთ და კარწსს მოვედით, ივლის ით ერეკლე-წლისა ივ შევკაზმეთ, ფოსს მიუხედით, მოვსწყვიტეთ და ავია-ლაფეთ. მარბიელნი გაუძახეთ, რდვევის ხიზანი და ალაფი ავი-დევით. მოვედით პალაკაციოს, დავდექით, თეთრ ცისის გარე-მოსი დავწვით. იქიდამ ალბუტი და კამაროვანიც მოვსწვით, მერმე შას-თან დესპანი წარვგზავნეთ. ამავ თთუესს კაც შალიკა-შვილ-მან ზუმბრის ძემ მათივე ნაქონები ოთის-ციხე წაგვიდო-და ჩვენთა შინა ოსმალნი ჩამოვიდნენ, გამოუდექით, მგელ-ციხეს მოვედით და შერმაზანის წყაროზედ დავდექით. იქიდამ აწყვერს მოვედით, აგვისტოს ლა ვარენთის ციხეს უღალატეს, მგელ-

ციხიდამ ენკენისთვეს დ დიასამიძის დემეტრეს სადალატოდ აზნაურნი წარვგზავნეთ, ვედარ უღალატეს. არამედ იგ ხელთ დარჩნენ ციხის-თავს შალიკა შვილს. მანუჩარ და ერეკლე მგელ-ციხეს იყვნენ და შალიკა შვილთ აზნაურთ ძეთა თავს დაესხნენ, აზნაურნი გარდესვეწნენ, ერეკლემ კაცი ჩამოაგდო, ცხენი იშოვნა, სამცხიდამ მოვედით, მარანშიანთ წყაროზედ დავდექით, ფოს ჩაუდექით და მოვსრენით. შას-თან დესპანი წარვგზავნეთ, და სამცხესავე მოვედით წელსა ქს. ჩვოზ, ქრ. სჲე, მიგვისდა კოკოლა, ახჩის ქვაბი წარვგვიხვნა. მოვიდნენ მანუჩარ და ერეკლე კვალად წარუხვნეს. ამისა შემდგომად კოკოლას თვისი ძმის-წული გურგაქ უკუ-უდგა და მანუჩარს მოერთო ქაჯის-ციხითა და ფიცითა დიდითა. არამედ კვალად სტეხა ფიცი და უკუდგა მანუჩარისა-გან: მოვიდა მანუჩარ ზავისათჳს, მან არა ჰყო ზავი და ფოსო დაუწვით. მერმე დაშქრით ქაჯის ციხეს მოვადექით, ბ ოკდომბერს გურგაქ შემორიგდა და ველი მოსცა. გავბრუნდით, კოკოლას კერძი ურთის-ციხე წავართვით და დავარღვივეთ, სიმაგრე დავსწვით და ეკკლესია დაუტყვევეთ: კვალად ფოსო მოვარბიევეთ. შას-თან დესპანი წარვგზავნეთ და მგელის-ციხეს მოვედით, ბონტალანის ძემ მატამ ძმა თვისი მოკლა, მას მანუჩარ თვალნი დასწვნა უმითურთ: შემდგომად მანუჩარ და ყვარყვარე ათაბაგი მგელის-ციხეს მოვიდნენ და დედის-იმედიც მუნ მოვიდა, დეკემბერს ამბავი მოვიდა შას-თამაზ მომკუდარ-იყო ოკდომბერს კგ: სოლო დეკემბერს და ყვარყვარე და მანუჩარ თმოგს მოვიდნენ ქს. წელსა ჩვოც, ქრ. სჲვ, იანვრის ე. დედის იმედი და ბექა ყველს მოადგნენ ც იანვარს, ყველი და თმოგვი აიღეს: კოკოლამ ურასხან შეიყარა თმოგვის მოსაშველებლად: არამედ ვედარ მოუსწრა, დედის-იმედიც ყველიდამ თმოგვს მოვიდა, იქიდამ მანუჩარ ჯავახეთს წარვიდა, ფოსო და ჯავახეთი დაარბივა და გურგაქს ქაჯის-ციხე გაუმაგრა საზრდელითა: მერმე ყვარყვარე და მანუჩარ ახალ-ციხეს წავიდნენ და დედის-იმედი თმოგვს დადგა, თმოგვი საზრდელით გაამაგრა:

შეენ-თან დესპანი წარგზავნეს, ციხეების-აღება აცნობეს და ოსმალთ ამღა: ამისა შემდგომად დავარდა ოსმალთა მოსვლა, დედის-იმედი სამცხეს მოვიდა, ყვარყვარე ავათ იყო, ზღუდერს ჩავიდა, ვერ წავიდა და მანუჩარ და ერეკლე, სპა შეკრებულნი ოსმალთა პირს მიუდგნენ. ოსმალნი ჩც კაცნი ფებერვალს კვ ყარახანს დაესხნენ, ყარახან გაუდრკა, მიეწევნენ ოსმალნი ივ კაცი მოკლეს, მოიქცნენ ოსმალნი და გორი დასწვეს და ზარი-ბატსა შინა დადგნენ: ყარახან ქ კაცით თავს დაესხა, ამოსწყვიტა ოსმალნი, გააქცივნა და აღივსო იარაღ-ალაფითა. და ბატონი მანუჩარ აწყვერს შავიდა მისის იბ, წარვიდა ერეკლე ქართლის დედოფლის-თანა და დედოფალი სურამს იდგა ფრიად უპოვარი და მას-თანა იყოფებოდა ერეკლე წელსა ქს. ჩვოც, ქრ. ხჲვ, აგვისტოს ზ:

ლალა-ფაშა მოვიდა:

ლალა-ფაშა სპითა მგელ-ციხეს მოადგა, ვ დღე ბრძოლა, ვერ აღიღო და ქაჯის-ციხიდამ სრულიად შემოეხოცნენ ოსმალთა, თ აგვისტოს ძურმანს და წინწალას შუა აზრუმ ვანის ფაშანი მოვიდნენ, სულტანი და ყარახან ბაზუქლუ და მუღალუს ბატონი იქით შეიყარნენ, მაჭმად სულტანი გორაზედ წარმოდგა სპითა თვისითა, სხვანი შემოაბა ოსმალთა. პირველ სძლეს ყიზილბაშთა და მოსრვიდენ ოტებულთა ოსმალთა. არამედ შემდგომად აოტეს ოსმალთა და გარდაიხვეწა მაჭმად სულტანი. სოფლო მანუჩარ ქაჯის ციხისა-თვის შემოიკრიბნა სპანი, გარნა ვერცა ომსა და ვერცა ციხის აღებას მიუსწრა: მაშინ ამილახორის შვილი ქოია მიეგება ლალა-ფაშას არტანს და ორი ციხე შეუძღვნა. კვალად არფაქსად ვ ციხით მიერთო ფაშასა, ხერთვისი და ე ციხე მისცა. ხოლო ფაშამ სახულის სანჯახობა მისცა, აგვისტოს იც მანუჩარ თმოგვის ციხე მისცა. არამედ ახალ-ქალაქი უწინვე წაართვეს, რომელსა შინა კოკოლას მეციხოვნენი

იდგნენ: გაიარა ფაშამ, ტფილისსა ზედა წარვიდა, მანუჩარ-თან წარიყვანა: ხოლო შემდგომად მოქცევისა ლალა-ფაშამ მუხრანი-დამ გამოუტევა მანუჩარ და სამცხეს ჯარ-მან იწყო მოდენა: ყვარყვარე წინ-მიეგება ლალა-ფაშ ს, მოვიდა ფაშა, ლუკზედ დადგა, და მუნ დედის-იმედ-მან ნახა: მერმე აიყარა ფაშა, ყვარ-ყვარე თან-წაიყვანა და ალარ დააბრუნვა, ოლთისი სანჯახათ მო-სცა, მანუჩარ გამოუშვა, აწყვერს მოვიდა. ამისა შემდგომად ლა-ლა-ფაშას ლაშქარი და შირმარი წარმოეგზავნა მანუჩარისა-თჳს, ქართლ-ზედ გაესია, ქართლს ვედარ ჩავიდნენ ესენი, სადგერი მოსწყვიტეს, და ეკკლესიის განძი წარხდა: კვალად წარმოეგზავ-ნა სანჩახი ფაშას, ჩაუსდენ ქართლს და მოარბიეს:

ხოლო წელსა ქს. ჩფოთ, ქრ. სჲზ მანუჩარ წარიყვანეს აზრუმს და იქიდამ ყვარყვარე და მანუჩარ აპრილს კ სტამბოლს წარიყვანეს. მაისს ივ სამცხეს ყამი მომსრველი გაჩნდა, ოკ-ტომბერს მანუჩარ გამოუშვათ, ნოემბერს მოვიდა, ხონთქარს ფა-შობა და სრულიად მამული მისი უბოძა. ყვარყვარე ბ თთუეს თორთომიდამ არ გაუშვათ. მერმე წელსა ქს. ჩფპ, ქრ. სჲჱ, იანვარს ჱ ბექა ვალიდამ გადგა, ლალა-ფაშა წარსრულ იყო და ბექა ოლთის დამდგარ-იყო: ყვარყვარესა-თჳს ხონთქარს ფალა-ვანი ერგინა, ყვარყვარეს დაეცა. ამის-თჳს ქრისტეანობით გა-მოუშვა და თვისი საბატონო მოეცა მარტს მოვიდა ყვარყვარე, ოკდომბერს იე ბექაც მოვიდა, ორნივ ლორეს წარვიდნენ, ლო-რე მოარბიეს, გამარჯვებულნი მოვიდნენ: მეორეს წელს სინან-ფაშა მოვიდა, ტფილისს წარვიდა სპითა, ორნივ თან-წარიყვანა, ყვარყვარე თრიალეთიდამ იმერეთს გააბრუნა, რათა ემტერნენ იმერნი ქართლს და მანუჩარ თან-წაიყვანა. არამედ მოსრნა რა სვიმონ მეფე-მან სპანი სინან ფაშისანი, ეზრახნენ ყვარყვარე და მანუჩარ სვიმონ მეფესა და მოვიდა მანუჩარ სვიმონ მეფისა-თანა და მან მოსცა ასული თვისი ელენე ცოლად და უქმნა ქორ-წილი ქს. ჩფპბ, ქრ, სო: ხოლო ფებერვალსა შინა წარიყვანეს ბექა სტამბოლს. ამავე ჟამსა მოვიდა არჩილ დიდი-ხნის უნახა-

ვი დედის-იმედისა და დაჲ თჳისი ნასა და წარვიდა ოკდომ-ბერსა შინა, და ნოემბერს მოკჳდა ყვარყვარე ათაბაგი ქს. ჩფპბ, ქრ. სო:

იზ, მანუჩარ ბ, ლბ წელი მთავრა:

დაჯდა ათაბაგად ძმა მისი მანუჩარ. ამ წელს მანუჩარს აწყვერს მყოფს უღალატეს ოსმალთა. არამედ სძლო მანუჩარვე, ფაშები მძიმედ დაიკოდნენ, გააქცივნა და აღაფი ქვეყანა დარჩა მანუჩარსავე უვნოდ: ხოლო წელსა ქს. ჩფპდ, ქრ. სობ მოიყვანა მანუჩარ მარტს კდ მეფის სვიმონის ასული ელენე სამცხეს. ამისა შემდგომად მოვიდა შააბაზ ქს. ჩფპზ, ქრ. სოე, აღაშენა განჯა, მანუჩარს მოსცა ჩალაბუთი და დედის-იმედს ხუთი დიდი სოფელი, ამასვე ქორონიკონს გორი და ახალ-ციხე აღაშენეს ოსმალთა. და აგვისტოს ჩვენ მძევალნი გამოგვიხსნეს: ამის-თჳს მოვიდა სვიმონ მეფე მეშველად, აღარ აბრძოლეს, თემი მოარბია სვიმონ და წარვიდა. მერმე მანუჩარც მოღალატეთ-გამო ვეღარ დადგა და ახალ-დაბას ჩავიდა, დედის-იმედი და ყვარყვარეს ძე ქაიხოსრო საკანავის-ციხეში დადგნენ, დიასამიძე ელია დემოთის ციხეში საავალიშვილოს შეუყენეს, წაართვა ამან ციხე და განძი მრავალი და საფარიც დაიჭირა. გოგორის შვილ-მან ბეყან-მან ჯვარის ციხე ფაშას მისცა და ჩვენც ახალ-დაბას ჩამოვედით: მერმე მარტს იე, ქს. ჩფპჱ, ქრ. სოვ მოვსრენით ჩვენნი მოღალატენი და ნიჯათითა მეფის სვიმონისათა დავიპყარით სრულიად სამცხე და ოსმალთაც დავეზავენით, და წარვავლინეთ კაცი წინაშე ხონთქრისა. მოეცა ხონთქარსაც ქრისტეანობით ათაბაგობა და დავიპყარით ყოველი. არამედ მძლავრობდენ ოსმალნი და იყო ჭირი დიდი მათ-გან. არამედ დაითმენდა მანუჩარ: ხოლო შემდგომად მურად-ფაშის მოსლვისა მოვიდა შააბაზ აღებად ერევნისად. ამან მანუჩარ მძლავრებისა-თჳს ოსმალთა წარუვლინა შააბაზს ძე თჳისი მანუჩარ, რათა

მწე-ქუოს, და მისცა ხერთვისი და რომელნიმე ცისენი და შეაყენნა ყიზილბაშნი მწედ თვისად, არამედ ოსმალთა ეტყოდა, რათა არა მოსწყვიტოს სამცხე შააბაზ, ვითარცა ჰყო შაჰ-თამაზ: ხოლო შემდგომად უკუნ-იქცა რა შააბაზ, დაუტევა ძე ათაბაგისა მანუჩარ ერევანს ამირ-გუნახანის-თანა და ზრდიდა იგი: ხოლო წელსა ქს. ჩქთ, ქრ. სჟზ მოვიდა გურიელი მამია და დაიპყრა აჭარა. არამედ მანუჩარ ჯერ ვერ შურ-აგო ვინად-გან მიიქცეოდნენ და დაუტევებდნენ წესსა და რიგთა და სჯულსა მესხნი მძლავრებითა ოსმალთათა: გარნა ემძვინვებოდა მანუჩარს და მცდელობდა ყოვლითა ძალითა თვისითა, რათა მოაგოს კვალსავე პირველსა. არამედ შემდგომად ამისა მოკუდა მანუჩარ ათაბაგი ქს. ჩქიდ ქრ. ტბ:

იდ, მანუჩარ გ, ია წელი მთავრა:

მაშინ მესხთა მოიყვანეს მანუჩარ ძე მისი ერევნიდამ ბრძანებითა ხონთქრისათა და დასვეს ათაბაგად: ამან მანუჩარ დაიპყრა ნაქონები მამისა თვისისა: ამის ჟამს მოვიდა ბატონი თეიმურაზ, დაასადგურა ოლთისს, არამედ გარდიცვალებოდენ წესნი და ვიეთნი ზოგნი პატივისა-თჳს ნებით, ზოგნი მძლავრობით ოსმალთათა გამაჰმადიანდებოდნენ და იქმნებოდიან უმორჩილონი ათაბაგისანი: ხოლო მანუჩარ მძლავრობდა მათ და არა პატივსა უყოფდა. ამის-თჳს შეასმინეს ოსმალთა და მათ აზრუმის ფაშასა: მაშინ აზრუმის ფაშამ წარმოავლინნა სპანი ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ, ვერ წინა-აღუდგა მანუჩარ და ჩამოვიდა ახალ-დაბას. მუნ ესმა ბრძოლად წარსვლა მარაბდას და მივიდა ქართველთა-თანა ტ მხედრითა და ჰყო მუნ რა იგი აღვწერეთ: და შემდგომად ლტოლვისა მოვიდა ახალ-დაბასავე, ეზრახა ოსმალთა, ზავ-ჰყო მათ-თანა, მოვიდა და დაიპყრა სამცხე: არამედ იხილა შემდგომ-შემდგომითა შფოთი ესე ვითარნი და არღა-რა რაი სხვა ღონე შეწევნისა, ამის-თვის წარვიდა სტამბოლს წინაშე ხონ-

თქრისა: ამ ჟამთა მოვიდა მოურავი გიორგი და ასპინძას გაემარჯვა ყიზილბაშთა ზედა, მერმე შეუხდა და აღიღო ციხე ხერთვისი და სხვანიცა, რომელნი ეპყრნეს ყიზილბაშთა და მისცა ოსმალთა: ხოლო მანუჩარ შეიწყნარა სონთქარ-მან, მოსცა ქრისტეანობით ათაბაგობა და წარმოავლინა, არამედ მოგზაურს მომავალსა დახვდა ბიძა თვისი ბექა, რომელი პირველ წარსრული იმყოფებოდა მუნ: ამან ბექამ ისტუმრა და კეთილად შეიტკბო მანუჩარ: გარნა განმზრახველ-მან ოსმალთა მძლავრებისა-მან და თვინიერ მათსა სხვისა ღონისა არა-რა რისამე შემძლებელ-მან, შეურთო საწამლავსა მანუჩარისასა სასმელსა და მოჰკლა მანუჩრა, და თვით მივიდა სტამბოლს, იქმნა მაჰმადიან, მოსცა ათაბაგობა და ყოველი საზღვარი სამცხე-საათაბაგოსი და უწოდეს საფარ-ფაშა და პატივ-სცეს ორითა თუღითა. მერმე წარმოავლინეს და მოვიდა სამცხეს, ქს. ჩქგე, ქრ. ტიგ:

ით, ბექა გ ანუ საფარ-ფაშა, ი წელი იფაშა:

და დაჯდა ესე საფარ-ფაშა და დაიპყრა სრულიად საათაბაგო, რომელნიცა საზღვარნი აღვსწერეთ და მართვიდა, ვითარცა წესი არს ოსმალთა: ამან აღწერა ქვეყანა და შეჰკვეთეს ხარკი ქრისტეანეთა სულზედ დრაჰკანი და ყოველსა მოსავალსა ზედა ხილითურთ მეათის-თავი, ცხვარზედ ბ შაური, ზროხაზედ აბაზი, ცხენსა და კამბეჩზედ ექვსი შაური: ხოლო საფაშოთ ხარკი დრაჰკნის მესამედი, რომელ არს ათი შაური წესისა-მებრ ოსმალთა: არამედ ეპისკოპოსნი და მონასტერნი წინათვე შლილობათა ამათ შინა ათაბაგებთათა და უმორჩილებითა ქართლის კათალიკოზისათა შემცირდებოდნენ ურწმუნოებითა მესხთათა, რამეთუ მიუხმიდენ მამულ-შეწირულობათა, შემცირდებოდნენ და მოიშლებოდნენ მთავართა-გან და შემდგომად უმეტეს დაპყრობისა ტაო-კლარჯეთისა და შავშეთ-არტანუჯისა ოსმალთა-გან, არღა-რა მოიპოვებოდა მუნ, ვინად-გან მიუხვნეს ოსმალთა სრუ-

ლიად მამულ-შეწირულობანი და არღარა-ვინ იყო შეტროფე მო-
ნოზონებისა და წარაქვნდათ მუნიდამ სიწმიდენი ხატთა, ჯვარ-
თა და ნაწილთა სამცხეს, ქართლს, იმერეთს. ეგრეთვე აწცა მხო-
ლოდ სამცხეს უმეტესად იქმნებოდნენ, რამეთუ არღა-რა იყო
ეპისკოპოსნი ანუ მონასტერნი, ვინა-გან რისხვითა ღუთისათა
გამამაჰმადიანდებოდნენ ყოველნი წარჩინებულნი ამ ქვეყნისანი და
დაიწყეს მიერით თათრობა, რამეთუ ყამთა ამათ მოაკლდებოდა
ქრისტეანობასა: არა იყო მორჩილება კათალიკოზისა ანუ ეპის-
კოპოსისა და სამღუდელოთა. არამედ ოხრება ეკლესია-მონას-
ტერთა და შენება ჯამთა: ხოლო მორწმუნენი ჰფარვიდნენ და
მალვიდნენ ხატთა, ჯუართა და ნაწილთა წმიდათა და სხუათა
წარაქუნდათ პირველისა-ებრ იმერეთს და ქართლს და ივლტო-
დიანცა წარჩინებულნი, რომელნი სძულობდენ მაჰმადიანობასა,
რამეთუ განაგებდა საფარ-ფაშა ნებითა ოსმალთათა ყოველსავე:
ამას საფარ-ფაშას სთხოვა მოურავ-მან სპანი და მოვიდნენ ლტო-
ლვილნი სპანი ამისნი და მოურავიცა მოვიდა მის-თანა. მერმე
წარვიდნენ სტამბოლს: ხოლო შემდგომად ესრეთის განგებისა
მოკუდა საფარ-ფაშა წელსა ქს. ჩქლე, ქრ. ტჲგ. არამედ ამის
ქვემოთნი არღა-რა იწოდებოდენ ათაბაგად, თვინიერ საქართვე-
ლოთა-გან. გარნა ახალ-ციხის ფაშად: ხოლო ვინა-გან მოეცა
ხონთქარსა ფირმანი მკვიდრობისა საფარ-ფაშისა-თჳს, შემდგო-
მად სიკუდილისა მამათა მათთათა წარვიდიან სტამბოლს და მი-
სციან ქრთამი და მათ წარმოავლინიან ფაშად.

ჰ, უსუფ-ფაშა ა, ია წელი ი ფაშა.

და შემდგომად სიკუდილისა საფარ-ფაშისა წარვიდა ძე
მისი უსუფ სტამბოლს, მოსცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ცი-
ხეს: არამედ ესე უსუფ-ფაშა იყო ფრიად მაჰმადიანი, მართვიდა
საათაბაგოსა მორჩილებითა და ყოვლითა ნებითა ოსმალთათა და
უმეტესად აზრუმის-ფაშისათა და იყოფებოდა მშვიდობითა: მას

უსუფს სითხოვა მეფე-მან ქართლისა-მან როსტომ გზა, ამან მისცა და უმასპინძლებდა პატივით. გარნა ესე უსუფ-ფაშა მოი-ძულებდა ქრისტეანობასა და შესძინებდა მაჰმადიანობასა და აღმოიფხვრებოდენცა წესნი და რიგნი ქრისტეანობისანი ყოველ-ნივე და შეემატებოდნენ მაჰმადს, ვინად-გან განაგებდა და გარ-დაჰვლიდა დღეთა თჳსთა ნებითა მათითა და სჯულითა: შემდგო-მად მოკუდა უ უფ-ფაშა წელსა ქს. ჩყმზ, ქრ. ტლე:

კა, როსტომ ფაშა, იბ წელი ფაშა:

მაშინ წარვიდა როსტომ ძე მისი, ნაშობი მხევლისა სტა-მბოლს. ამას მოსცა ხონთქარ-მან ფაშობა. მოვიდა და დაჯდა ახალ-ციხეს და მართვიდა, ვითარცა, მამა მისი: გარნა თუმცა წარჩინებულნი მაჰმადიანნი იყჳნენ. არამედ ცოლნი მათნი და მხევალნი იყჳნენ ყოველთა ქრისტეანენი: ხოლო ჟამსა როსტომ ფაშისასა მოუვლინა ხონთქარ-მან ბრძანება, რათა იქმნენ ცოლ-ნიცა მათნი, რომელნიცა მაჰმადიან არიან მაჰმადიანად: ესე უთ-ხრეს ცოლსა როსტომ ფაშისასა. ხოლო მან არა ინება. არამედ აიძულებდენ ყ ფად მაჰმადიანად და ამის-თჳს დაითმინა მრა-ვალნი ტანჯვანი. მერმე განივლტო, რათა გარდაიგდოს თავი კლდესა ზედა. სცნეს ესე, შეიპყრეს და არა უტევეს, კვალად ინება მოშთობა თავისა თვისისა და მცნობელთა არცა ამას ზე-და მიუშვეს: ხოლო შემდგომად სიყმილისა და მრავლისა ქენ-ჯნისა მოიპოვა ღონე, რამეთუ ჰგონა, ვითარცა თვით თავისი ყოფნა ეგრეთცა სხვათაცა და ამის-მიზეზისა-თჳს იტყოდა: „უკეთუ დატევებინოთ ყოველთა წარჩინებულთა ცოლთა უწინა-რეს ჩემსა ქრისტე, მერმე დავუტეო მეცა, უკეთუ არა ესრეთ არცა მე:“ მაშინ შეუთქვეს რა წარჩინებულთა ცოლთა, მათ ყო-ველთა შიშისა-თჳს ტანჯვისა დაუტევეს ქრისტე და გამაჰმა-დიანდნენ ყოველნი სრულიად და უღონო ქმნილი გამაჰმადიანდა იგიცა: არამედ იქმნნა რისხვა ღჳთისა ცოდვათა ჩვენთა-თჳს,

რამეთუ აწ უმეტესადრე მოოხრდნენ ეკკლესიანი დიდ-შვენიერნი და იქმნებოდნენ პირუტყვთა სადგურ და ივლტოდიან კვალადცა, რომელთა არა ინებეს მაჰმადიანობა ქართლს, იმერეთს, ოდიშს, გურიას, კახეთს და წარაქუნდათ ხატნი და ჯუარნი და წმიდათა ნაწილნი, მოისპოდეს ეპისკოპოსნი, თუ სადმე იყო და მონაზონნი და მწყემნი. გარნა თვინიერ ადგილად-ადგილ იპოვებოდნენ მღუდელნი და შეიქმნა სრულიად მაჰმადიანობა წესითა და სჯულითა მათითა და აღშენდებოდიან მეჩითნი: არამედ დაშთნენ გლეხნი და იგინიცა უმწყსელნი, ვითარცა პირუტყვნი: კვალად ჟამსავე ამისსა განაწესეს სპანი და შეჰკვეთეს მამულიანთა გამოსაღებითა მათითავე ფაშას, ბეგს, აღაიბეგს, სანჯახს და აღას და რაოდენნიცა კაცნი დააწესეს უწოდეს ხრმალი და სადაცა უხმდათ წარიყვანიან, არათუ ქრისტიანეთა. არამედ მაჰმადიანთა მოლაშქრედ: ხოლო მოვიდა ამ როსტომ ფაშისა თანა დადიანი ლიპარიტ ლტოლვილი, ამან მისცა და აშველნა სპანი. არამედ კვალადცა მოვიდა ლტოლვილი, შემდგომად მოვიდა გურიელი ქაიხოსრო სტამბოლიდამ: ამან როსტომ ბრძანებითა ხონთქრისათა მისცა სპანი და ჰყო კვალად გურიელად ქაიხოსრო, რამეთუ აქუნდათ ამათ ბრძანება ყოველთა საქმეთა ზედა იმერეთისათა და მართვიდნენ ესრეთ. არამედ ძნელოვანთა აუწყებდნენ აზრუმის ფაშას და მით განმართვიდენ, შემდგომად მოკუდა როსტომ ფაშა წელსა ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ.

კა, ასლან ფაშა ა, ქ წელი ფაშა:

ამისა შემდგომად წარვიდა ძე როსტომისა ასლან სტამბოლს, მოსცა ხონთქარ-მან ფაშობა, მოსრული ესე ახალ-ციხეს მართვიდა საათაბაგოსა, ვითარცა წინა-თქმულნი. ესე ასლან ფაშა ნებითა იმერთათა ჩავიდა იმერეთს, დასვა მეფედ ბაგრატ ვე უთვალო, შეიპყრა დარეჯან და ვახტანგ, წარმოიყვანა იგინი და შოებული მოვიდა ახალ-ციხეს და დაასადგურნა იგინი ოდთისს.

ხოლო რაჟამს დაიპყრა ვახტანგ მეფე-მან იმერეთი და დასვა არჩილ, არღა-რა რას მორჩილებდნენ ასლანს. ამის-თჳს შეასმინა ხონთქარსა და ბრძანებითა მისითა აღვიდა მთასა ზედა ფერსათს სპითა ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა:

არამედ იმერთა რა დასვეს ბაგრატვე, მოუძღუნეს ქრთამი დიდი, რათა უკუნ-იქცეს, ვინად-გან უზისთ მეფევე თჳსი: უკმო-იქცა ასლან და აუწყა ესენი ხონთქარსა. ამანვე მისცა სეხნია ჩხეიძეს იენგიჩარნი და შეაყენნა ქუთათისს ციხესა შინა: შემდგომად რა განაძეს ბაგრატ იმერთა ამას ასლან ფაშას ევედრნენ ვახტანგ და დარეჯან დედოფალი, რათა ჰყოს იგინი მეფედ იმერთა და მოსცეს ჩკ მარჩის წინდად ქეთევან, რამეთუ ჟამთა ამათ სრულიად მიქცეულ იყჳნენ მესხნი წესთა და სჯულთა ოსმალთათა და იყვნენ ვეცხლის-მოყვარენი პირისა და ფიცის-მტეხელნი, მეძავ-მემრუშე-სოდომიანნი, ვითარცა წეს-არიან ოსმალთა: მიიღო ქრთამი ასლან-ფაშამ, ჩავიდა იმერეთს და ჰყო ესენი მეფედ, ვითარცა აღვსწერეთ: შემდგომად კუალად ამანვე მისცა სეხნია ჩხეიძეს იენგიჩარნი და შეადგინნა ციხესა შინა ქუთათისსა: ამავე ასლან ფაშისა-გან მოითხოვა შანაოზ მეფე-მან ქეთევან, დაწინდული დარეჯანისა-გან ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, და მოსცა ოთხმოცი ქესა და წარიყვანა ქეთევან: შემდგომად ვედრებითა გურიელისათა შთავიდა იმერეთს ქს. ჩქობ, ქრ ტჲ, კვეთებული ბაგრატ შეიპყრეს და მოართვეს ასლანს: მაშინ ბაგრატ მოსცა ძე თჳსი ალექსანდრე მძევლად ქრთამისა წილ, დაუტევა იგივე მეფედ და მოვიდა სამცხეს: შემდგომად ამასთანავე მოვიდა ძე შანაოზ მეფისა ლუარსაბ სამეფოდ იმერთა, მოსცა ძღვენი ასლანას ფაშასა. არამედ ჰსცნა, რამეთუ აცთუნებს ასლან ფაშა და წარვიდა. ქს. ჩქოდ, ქრ. ტჲბ: ამის მეორეს წელს მოვიდა ძე შანაოზ მეფისავე არჩილ დაპყრობად იმერთა და პატივით შეიტკბო ასლან ფაშა-მან: არამედ მოვიდა გურიელიცა სამეფოდ იმერთავე. ესე აუწყა ასლან ხონთქარსა და მცდელობდა არჩილისა-თჳს იმერეთსა, რამეთუ მოყვრობდა ქე-

თევანისა-გამო: გარნა არა ინება ხონთქარ-მან არჩილ წინა-თქმულთა-თჳს შესმენისა და უბრძანა შეპყრობა არჩილისა: ამან დასვა პატიმარსავით ახალ-ციხეს და გურიელი განუტევა გურიას. მერმე განზრახვითა მესხთათა გამოპარვით გამოუტევა არჩილ: ხოლო ამა ჟამებთა შინა არდა-რა იყო სასჯელნი თავადთა, მთავართა და აზნაურთა. არამედ უწოდდენ ფაშად, ბეგად, ალაიბეგად, სანჯასად და აღად, რამეთუ ახალ-ციხეს და ოლთის იყო ათაბაგი ახალ-ციხის ფაშად წოდებული, კოლას სჯდა ფაშა, შავშეთს, აჭარას ბეგნი და სხვათა ადგილებთა ალაი-ბეგი და აღანი. გარნა მორჩილებასა და ლაშქრობასა ქვეშე ახალ-ციხის ფაშისასა: შემდგომად მოვიდეს ასლანისა-თანა ბაგრატ და გურიელი, ლტოლვილნი არჩილისაგან და აღუთქვეს ქრთამი დიდი: ამან აუწყა ხონთქარსა. ხოლო განრისხებულ-მან ხონთქარ-მან წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სუაზს აქათითა სპითა. ესე მოვიდა და ჩამოუძღვა ასლან-ფაშა იმერეთს და რა იგი აღვსწერეთ იქმნა: მაშინ *) კვაცხუთს მდგომს აზრუმის ფაშას მოერთო წიგნი არჩილისა: „ვქმენ ყოველი, რა იგი ვყავ ასლან-ფაშისა-გან, რამეთუ მიმიღო საგანძური დიდ-ძალი სახონთქროდ და მით მომცა იმერეთი და აწ რაი არს შეცოდება ჩემი:“ ესე მისწერა აზრუმის ფაშამ წინაშე ხონთქრისა და ხონთქარ-მან ამის-თჳს მოუწერა თავის-მოკვეთა ასლან ფაშისა: მაშინ კვაცხუთს მოჰკვეთა თავი ასლან ფაშას, წელსა ჩქოზ, ქჲე და წარავლინა თავი სტამბოლს: ხოლო აზრუმის ფაშა და მესხნი მოვიდნენ სამცხეს. არამედ ძე ასლან ფაშისა, მცნობი ამისი წარვიდა სტამბოლს, მისცა ქრთამი დიდი, ამის-თჳს მოსცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ციხეს:

---

*) ესე კვაცხუთის სოფელი უბოძა დიდ-მან მეფე-მან სოლომ-მან და ძმა-მან მის-მან კათალიკოზ-მან იოსებ ზაქარია მოძღვარს და მის შვილს იოსებს: ხოლო მეორე სოფელი ხიმში პირის-პირ მისსა მეფე-მან დავით მოსცა ბესარიონს: შენიშნულება გაბა-შვილისა:

კგ. უსუფ-ფაშა ბ, ი წელი ფაშა:

დაჯდა ესე უსუფ ფაშა წელსა ქს. ჩქპ, ქრ. ტჲჱ და იყო განგება, ვითარცა წინათთა. არამედ ამ ჟამებთა უკეთუ ვინმე მოიქონის ვეცხლი, წარვიდის სტამბოლს, მისცის ქრთამი და იშოვნის მკვიდრად მამული და დაიპყრიან, ვითარცა ჰყო ფირალის შვილ-მან, რომელი განჰყიდა გურიელ-მან მღვდელი. მან მღვდელ-მან მოიგო ვეცხლი მაჰმადიანობით, წარვიდა სტამბოლს, მისცა ქრთამი, მოსცეს ჯავახეთი და უწოდეს ფაშად, ამან და ძეთა ამისთა დაიპყრეს ჯავახეთი და არიან დღესდღეცა ფაშად. ამითი იწყეს წარჩინებულთა მესხთა შემცირებად და ამაღლებად უგვაროთა და უგვაროთა: ამის მიერ უმეტეს მოოხრდებოდნენ ეკკლესიანი და აღშენდებოდნენ ჯამნი და დაიტევებოდა ზნენი ქართულნი თვინიერ ენისა, და განდიდნებოდა მათ შორის მაჰმად და ნეშტნი ხატთა და ჯუარითა შეიმუსრვოდა და იმუოფებოდა დედათა მათთა სამკაულად, რომელთა-გან იქმნებოდნენცა სასწაულნი მრავალნი, გარნა არავინ მიუპყრობდა ყურთა. არამედ ესრეთთა ვერღა-რა შემუსრვიდენ, გარნა განყიდდენ მროელსა, სხვათა-თვის არღა-რა არს ჟამი აქა მოხსენებად: ხოლო ამას უსუფ ფაშას მოსცა გიორგი მეფე-მან ალექსანდრე ძე ბაგრატისა და ამან მეფედ ჰყო იმერეთს ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა, და თვით მოვიდა ახალ-ციხეს. ამანვე წარავლინა შავშეთის ბეგი და ლალატით მოჰკვეთა ქაიხოსრო გურიელს თავი და გურიას დასვა ძმა მისი გურიელად მამია ქს. ჩქპე, ქრ. ტოგ: შემდგომად მოკუდა ესე უსუფ ფაშა წელსა ჩქჟ, ქრ. ტოჱ:

კდ, სალიმ ფაშა*), ია წელი ფაშა:

მაშინ წარვიდა ძმა მისი სალიმ სტამბოლს, ამას მოსცეს ფაშობა ქრთამით, მოვიდა ახალ-ციხეს და განაგებდა ეგრეთვე:

---

*) ვახუშტის დაუწერია ასლან ფაშა, რომელიც ფაშობდა შემდგომ ისაყ-ფაშისა. ნახე 174 გვერდი.

ამის ჟამსა შინა მოვიდა მეფე გიორგი. ამან ისტუმრა და პა-ტივ-სცა. შემდგომად ბრძანებითა ხონთქრისათა წარატანა მუსა-ლიმი სპითა მეფე გიორგის, ჩავიდნენ და ჰყვეს არჩილ მეფედ: მერმე კვალადა მოვიდა გიორგი მეფე დედა-წულით, ამან დაა-სადგურა ოშორას: შემდგომად ბრძანებითა ხონთქრისათა მოერ-ტუა ოშორას სპითა სალიმ ფაშა, შეიპყრა გიორგი მეფე და პა-ტიმარ-ჰყო ახალ-ციხეს. არამედ მესხთა გააპარეს გიორგი მეფე წელსა ქს. ჩქჟა ქრ. ტოთ:

ამასვე წარმოუვლინა ნაზარალი-ხან ალექსანდრე. ამან შეიკ-რიბნა სპანი ბრძანებითა ხონთქრისათა შთაიყვანა იმერეთს და ჰყო ალექსანდრე მეფედ და განამაგრა უმეტესად ქუთაისი და შემუსრა ეკკლესია, და უკმოიქცა ახალ-ციხესვე: შემდგომად ნე-ბითავე ასლან ფაშისათა და ქრთამითა განაძეს არჩილ იმერთა და დასვეს გიორგი: ხოლო იყო ჭირი დიდი იენგიჩართა-გან, ციხეთა შინა მყოფთა მესხთა ზედა. გარნა თუ მაჭმადიანი იყჳ-ნენ, არამედ ჰკვლიდიან კაცთა და დედათა-თანა ძალ-უყოფდიან, ეგრეთვე ერმათაცა და ართმიდიან მრავალთა უსამართლოდ: ამან სალიმ ფაშამ წარავლინა ქრთამი დიდი სტამბოლს შეწევნითა მესხთაათა და ითხოვა განყვანა იენგიჩართა და მუნ დადგინებად ყულთა: უსმინეს და დაადგინეს ყულნი და განთავისუფლდნენ ჭირისა მის-გან.

ხოლო განაძეს იმერთა გიორგი და დასვეს არჩილ: ესე ალუძნდა ასლან ფაშას, რამეთუ უნებლიეთ მისსა ჰყვეს და აუწყა წინაშე ხონთქრისა განრისხნა ხონთქარი და უბრძანა განძება მისი: მაშინ სალიმ ფაშამ მოიყვანა ნაზარალი-ხანიდამ სვიმონ ძე ალექ-სანდრესი ქს. ჩქჟც, ქრ. ტპვ, შთაიყვანა იმერეთს და ჰყო მე-ფედ. შემდგომად ამანვე სალიმ ფაშამ მისცა იგივე სვიმონ გუ-რიელს მამისა, რათა ჰყოს მეფედ და ამასვე წელსა მოკჳდა სა-ლიმ ფაშა წელსა ქს. ჩღა ქრ. ტპთ:

კე, ისაყ ფაშა, დ წელი ფაშა:

ხოლო ძე უსუფ ფაშისა წარვიდა სტამბოლს ისაყ, შესძღვნა ქრთამი დიდი, მისცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ციხეს და შართვიდა თქმულთაებრ: ამან ისაყ ფაშამ მოიყვანა გიორგი ძე ალექსანდრესი ნაზარალი-ხანიდამ და ჰყვანდა თვის-თანა ყოფად იმერთა მეფედ: ხოლო ფაშანი ესენი, რომელნი მოვიხსენეთ, უმეტეს ამის-თჳს აშფოთებდიან იმერთა, რამეთუ უკეთუმცა არა ჰქონდათ იმერთს ლაშქრობანი, წარიყვანდნენ, სადაცა უნებდათ ლაშქრად და ექმნებოდათ ჭირი დიდი და სიშორე გზისა და აქა ლაშქრობითა ადივსებოდიან ნიჭითა და ტყვითა, ვინაჲ-გან არდა-რად რაიდ სჩნდა ოხრება, ტყვევნა, კლვა ქრისტეანეთა მაჭმადიანობით: ხოლო ისაყ ფაშას აღუძნდა არა მორჩილება აბაშიძისა და განდიდება მისი, შეასმინა წინაშე ხონთქრისა. ამის-თჳს ხონთქარ-მან წარმოავლინა სარასკრად აზრუმის ფაშა სპითა დიდითა, და მოვიდა ქეჭა მისი ახალ-ციხეს სპითა და თვით სარასკარი მოვიდა გურიას, განვლო ჭოროხი ნავის ხიდით, რამეთუ აქუნდა ბრძანება შვიდ წელ ყოფა იმერეთსა შინა და სრულიად მოოხრება ციხეებითურთ: მაშინ ისაყ ფაშამ და ქეჭამ გარდავლეს ფერსათი სპითა. არამედ კაკას ხიდ-ზედ შეეკრათ იმერთა სიმაგრე. უწყეს ამათ დიდ-დიდთა თოფთა ცემა, ვერდა-რა დაუდგნენ იმერნი და შთავიდნენ ესენი იმერეთს და ჰყვეს რა იგი ადვსწერეთ: ხოლო მოკუდა სულტან მუსტაფა და დასჯდა აჰმად. ამან უბრძანა სარასკარს უკუნ-ქცევა იმერეთიდამ. მაშინ ამათ დაუტევეს მეფედ გიორგი ძე ალექსანდრესი და ზავ-ჰყვეს აბაშიძისა-თანა, აღაშენეს თხმელის ციხე ბაღდადს, შეაყენნეს იენგიჩარნი და უკუ-მოიქცნენ ქს. ჩღგ, ქრ. ტყა: გარნა დახვდენ იმერნი მთასა ზედა და მოეწივნენ უკან. არამედ ესენი არღა-რა უკუ-ბრუნდნენ ბრძანებისა და ზამთრისა-თჳს და მოსრნეს იმერთა მრავალნი და დაჰკოდეს ისაყ ფაშა ხელსა შინა და მოჰკლეს კოლის ფაშა და აღიღეს ალაფი მრავალნი და მესხნი მოვიდნენ ახალ-ციხეს: ხოლო ქეჭა წარვიდა აზრუმს სპითა, ვინაჲ-გან გუ-

რიიდამ წარსრული სარასკარიცა მისრულ იყო აზრუმს: ამისა შემდგომ დ ისაყ ფაშა მართვიდა და განაგებდა საათაბაგოსა და ამას არა ეგდეჩ ერჩდა ფაშა კოლისა და ქძვინვებოდა ისაყს, რამეთუ იყო ხონთქრისა-გან მორჩილებასა შინა მისსა. ამის-თჳს წარავლინა კაცი და მოჰკლა იგი დალატად: ხოლო მემ-კვიდრეთა მისთა უდადადეს ხონთქარსა, რამეთუ თუმცა განსაგო იყო. არამედ ვერ მოაკვდინებდა სარგოსა-თჳს თავისა თვისისა, თუმცა არა ხონთქრისა შარავანდედობისა სვიანობისა-თჳს, ვერ-ცა ფაშასა ანუ ბეგსა, ალაი-ბეგსა, აღასა და მოლაშქრესა. ამის-თჳს განრისხნა ხონთქარი, წარმოგზავნა მტარვალი, რათა მოჰ-კვეთონ ისაყ ფაშას თავი: ჰსცნა ესე ისაყ ფაშამ, განივლტო, მივიდა სტამბოლს და დაიმალა მუნ წელსა რაოდენსამე. ხოლო ახალ-ციხეს წარმოავლინეს ფაშად ასლან, ძე სალიმ ფაშისა ბი-ძის-ძე ისაყ ფაშისა:

კვ, ასლან ფაშა ბ, გ წელი ფაშა:

წელსა ქს. ჩლე, ქრ. ტჸგ მოვიდა ასლან ფაშა და დასჯდა ახალ-ციხეს და განაგებდა წესსა ზედა მათთა, რამეთუ ამ ჟა-მებთა არაღა-რა იყო ქრისტეანე თვინიერ გლეხთა, არამედ იგი-ნიცა მცირედ სამცხეს, თვინიერ ჯავახეთისა და უმცირესად შავ-შეთს, აჭარას და არტანს. გარნა ვაჭარნი რაოდენიმე იყჳნენ ყოველ-გან საათაბაგოსა შინა. არამედ იყო შენობა დაბნებთა და აგარათა, ვინად-გან ესეოდენთა ჟამთა იქმნა მშვიდობა. ქრისტე-ანეთა ამათ შინა, აყრილნი ქართლიდამ და სომხითიდამ სახლდე-ბოდიან აქა და უმეტესნი ჯავახეთს. კვალად უფროსად ტყვეთა-გან იმიერთთა და განმრავლდებოდნენ ფრიად თათრობითა, ვი-ნად-გან ხარკთა-გან კიდე ვერა რაის ავნებდნენ გლეხთა. ხოლო შემდგომად განცხადნა ისაყ ფაშა სტამბოლს, რამეთუ დაჯდა სხვა ვეზირ-აზამი, მისცა ქრთამი დიდი და მოსცეს ფაშობა ისაყ ფაშასავე და ასლან ფაშა წარვიდა სტამბოლს.:

ისაყ ფაშა მეორედ ჲ წელი ფაშა:

მოვიდა ისაყ ფაშა წელსა ქს. ჩღც, ქრ. ტჟვ, და დაჯდა ახალ-ციხეს. ამან დაამდაბლნა მიმდგომნი ასლან ფაშისანი მოსვეჭითა და წართმითა თეთრითა და უპატიო ყოფითა და აღამაღლნა. თვისნი წელსა ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, მოვიდა გიორგი იმერთა მეფე, რათა მწე-ეყოს. ხოლო ისაყ ფაშამ აღუთქვა. არამედ შემდგომად ნებითა ფაშისათა წარვიდა და დაიპყრა იმერეთი: კვალად წელსა ჩღიგ, მოვიდა იგივე გიორგი. გარნა შემდგომად გურიელის სიკუდილის ნებითა ფაშისათავე დაიპყრა იმერეთი ქს. ჩღიგ, ქრ. უა:

ასლან ფაშა მეორედ ბ წელი ფაშა:

ხოლო წელსა ჩღივ, ქრ. უდ მისცეს კვალად ასლან ფაშას და მოვიდა ახალ-ციხეს. ხოლო ისაყ ფაშა წარვიდა სტამბოლსავე. ესე ასლან ფაშა ქრთამითა და ვედრებითა ბეჟან დადიანისა და ზურაბ აბაშიძისათა ჩავიდა იმერეთს სპითა და იქმნა რა იგი აღვწერეთ იმერეთს: მერმე მოვიდა ახალ-ციხეს. არამედ უყო ამანცა ეგრეთვე ისაყ ფაშას მიმდგომთა, ვითარცა მან ამისთა უქმნა:

ისაყ ფაშა მესამედ თ წელი ფაშა:

შემდგომად წელსა ჩღიც, ქრ. უვ მოსცეს კვალად ისაყ ფაშას ახალ-ციხის ფაშობა, მოვიდა და დაჯდა. არამედ ასლან ფაშა წარვიდა სტამბოლს, რამეთუ ვედრებითა და ქრთამითა ისაყ ფაშისათა მისცეს სხვა ფაშობა ასლან ფაშ ს, რათა არღა-რა შემცილე ექმნას ისაყ ფაშას: შემდგომად ისაყ ფაშისა-თანა მოვიდა გიორგი იმერთა მეფე სტამბოლიდამ, წელსა ჩღით, ქრ. უზ: ამან წარატანა მუსალიმი თვისი სპითა, ჩავიდნენ იმერეთს

და იქმნა ყოფილი იგინი, დაუტევეს გიორგი მეფე და წარმოვიდნენ მესხნი: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფისა სიკჳდილისა წარავლინა ისაყ ფაშამ შავშეთის ბეგი ვახტანგ მეფისა-თანა და ითხოვა ძე გიორგისა ალექსანდრე: მან წარმოუვლინა ნიჭითა და შემდგომად წელსა ჩღკა, ქრ. ჳთ ბრძანებითა ხონთქრისათა მოავიდა იმერეთს და იქმნა აღწერილისაებრ: მერმე დასვა მეფედ ალექსანდრე, მოუდგინა ბეჟან დადიანი და თვით მოვიდა ახალციხეს. ხოლო წელსა ჩღკბ, ქრ. ჳია წარმოავლინა ხონთქარმან აზრუმის ფაშა სარასკრად სპითა დიდითა დაპყრობად ადრიბეჟანისად: ესე მოვიდა ყარსს და მიუწოდა ისაყ ფაშას. შემდგომად მოავიდნენ ტფილისს და იქმნა ყოველი, ვითარცა აღვსწერეთ ქართლსა ზედა ყოფილნი: ხოლო ახალ-ციხეს ჯდა მუსალიმი და განაგებდა ნებითა ისაყ ფაშისათა. არამედ იქმნა ესე ისაყ ფაშა შემდგომად იესეს სიკჳდილისა მპყრობელი და განმგებელი ხონთქრისა-გან სრულიადისა ძალითა ყოვლისა საქართველოსი, სახელითა სამცხე-საათაბაგოსი, სრულიად იმერეთისა, ქართლისა, ლორე, ყაზაყ-შამშადილისა და კახეთისა: არამედ ვინად-გან იყო ქართლი დიდსა ჭირსა აღშენდა ჯავახეთი და სამცხე მუნიდამ, ვინად-გან გარდმოშენდებოდნენ და განმდიდრდნენცა ბეგნი, ალაი-ბეგნი, აღანი და ფაშანი ხვეჭითა მათითა: არამედ აქუნდაცა ჭირნი ჯავახ-სამცხელთა მოგზაურთა სპათა-გან. შემდგომად გარდმოვლეს ქართლი ლეკთა და სტყუენვიდენ სამცხე-ჯავახეთსა, ვიდრე კოლამდე და მიაქუნდათ ნატყუენავნი უამრავნი. მრავალ-გზის ეწივნენ მესხნი და ეწყვნენ. არამედ იგინი მრე-ექმნებოდიან მარადის და მოსრვიდიან სპათა ანუ სადაცა ვის მოიხელდიან და წარაქუნდათ ალაფი დიდ-ძალი: ხოლო შემდგომად მოადგა რა თამაზ-ხან განჯას, უკუდგნენ ქართველნი ისაყ-ფაშისა-გან, მისცეს ნება ყიზილბაშთა და უხდებოდნენ ქართველნი სამცხეს და ჯავახეთს მარად-დღე და სტყუენვიდნენ: კვალად დღესა ერთსა მოუხდნენ და წარიღეს ნატყუენავი: ამათ წარმოუდგა მუსალიმი, დაესხა დვირს, მოსრნა და მოსწყვიტნა ქართველნი, ტყუე-ყვნა მრავალნი, უკმოიხვნა ნატ-

ყვენავნი და მოვიდა გამარჯვებული: ხოლო სძლო რა თამაზ-ხან ქოვრულისა, მაშინ მისცა ტფილისიცა ისაყ ფაშამ და წარმოვიდა ყოვლითა საგანძურითა თვისითა და დაჯდა ახალ-ციხეს: შემდგომად ზავ-ჰყვეს რა ხონთქარ-მან და შანადირ, ამით იქმნა კვალად მეგობრობა ქართველთა და მესხთა შორის არამედ ისაყ ფაშას არღა-რა აქვნდა ვეზირობა სამის თუღითა, გარნა იყო ორ-თუღიანი პირველისაებრ: ამ ისაყ ფაშამ წარავლინა ძე თვისი უსუფ ფაშა სტამბოლს, შესძღვნა ქრთამი დიდი ვეზირსა, მოსცეს ახალ-ციხის ფაშობა უსუფ ფაშას, წარმოვიდა და მოვიდა ახალ-ციხეს:

კზ, უსუფ-ფაშა გ, წელი ფაშა

წელსა ჩღლზ, ქრ. უბე, დაჯდა უსუფ ფაშა ძე ისაყისა. ხოლო ისაყ ფაშა იყოფებოდა განსვენებით თვისად და მართვიდა უსუფ ფაშა, თვინიერ დიდთა საქმეთა-გან და ამას ჰკითხვიდა მამასა თვისსა: ამან უსუფ ფაშამ წარავლინა კაცი აჭარას საქმისა რისა-თვისმე. ხოლო მათ შეურაცხ-ჰყვეს კაცი იგი, განრისხნა უსუფ ფაშა, წარავლინა მაჰმად ბეგ სპითა. ესე დაესხა აჭარას და მოსწყვიტნა სულნი ურიცხვნი უწყალოდ, აღიღო ალაფი მათი და მოვიდა უსუფ ფაშისა-თანა: მაშინ ნეშტნი აჭარელნი წარვიდნენ სტამბოლს და ევედრნენ ხონთქარსა. ამის-თჳს წარიყვანეს უსუფ-ფაშა სტამბოლს. არამედ ამანვე სძლო მათ, მისცა ქრთამი დიდი ვეზირსა, მან გამოუტევა და მოვიდა სამცხეს ფაშადვე: ხოლო ალექსანდრემ იმერთა-მან შეიპყრა ვასუშტი აბაშიძე. მოვიდა ისაყ ფაშისა ვედრებად ანუკა მეფის ასული: ამან აღუთქვა განტევება მისი და წარუვლინა მეფესა ალექსანდრეს ცხენი აღკაზმული და ქურქი და მიუტევა გ ქესა, რომელი თანა-ედვა ალექსანდრე ისაყ ფაშისა, რათა განუტეოს ვასუშტი. ხოლო მან არა ინება, არცა პატივ-სცა: ამის-თჳს წარავლინა ფირიადის შვილი ჯავახეთის ფაშა სიძე თვისი იმე-

რეთს სპითა წელსა ჩღმა, ქრ. უკთ, შთავიდა რა იმერეთს, მოეგებნა დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. ხოლო ალექსანდრე ივლტოდა ქართლს: ამათ მოიყვანეს გიორგი ძე გიორგისა და ძმა ალექსანდრესი, დასვეს იგი მეფედ და წარმოვიდნენ:

ამასვე წელსა მოვიდა შანშე ლტოლვილი ყიზილბაშთა-გან. ამის-თჳს წარმოევლინა კაცი შანადირს ისაყ ფაშისა-თჳს, რათა წარუვლინოს კრული შანშე: მაშინ ისაყ ფაშამ აღირჩია მშვიდობა, რამეთუ ეშინოდა მის-გან მორბევისა და მოოხრებისა ქვეყნისა, შეიპყრა შანშე და მისცა კრული: ამასვე წელსა წარმოევლინა ალექსანდრეს ისაყ ფაშისა-თჳს, რათა ჰყოს იგივე იმერთა მეფედ. ესმინა ისაყ ფაშამ წინა-თქმულთა თვისვე, წარატანა ალექსანდრეს სპანი, ჩაიყვანეს და ჰყვეს იგი მეფედ და სპანი მოვიდნენ სამცხეს: ხოლო შემდგომად წელსა ჩღმბ, ქრ. ულ, რა სძლო შანადირ გვალად სარასკარს ყარსს წარმოავლინა და მოარბიეს ჯავახეთი, არტანი, კოლა, წარიღეს სრულიად პირუტყვნი და ქონებანი. არამედ ტყვენი არა ტყვე ჰყვნეს და მოუწივეს ვიდრე მტკვრამდე მარბიელთა: შემდგომად წელსა ჩღმდ ქრ. ულბ წარმოევლინა ხონთქარსა საკანძური დიდი ლეკთა-თჳს, რამეთუ შანადირ ებრძოდა მუსულის ქალაქსა, შეიკრიბა უსუფ ფაშა და წარვიდა სპითა დიდითა და შთავიდნენ ქართლს. ხოლო მისრულთა თელო-წმიდას, იქმნა რა იგი აღსწერეთ ქართლსა ზედა: შემდგომად მოვიდა ძლეული უსუფ ფაშა აწყვერს და მოკუდა მუნ: ამისი მსმენელი ისაყ ფაშა დამძიმდა ფრიად, გარნა მართვიდა იგივე ქვეყანათა.

ცხოვრება ეგრისს-აფხაზეთისა:

ხოლო ძე თარგამოსისა ეგროს, რა მოვიდა წილ-ხდომილსა თვისთა ძმათა შორის თვისსა ქვეყანასა, ამან ეგროს ჰპოვა ადგილი ზღვის კიდის აღმოსავლეთით მთასა შინა. ამან აქა აღაშენა ქალაქი და უწოდა სახელითა თვისითა ეგრი და ამ ეგროსისა-გან განითესნენ ქვეყანასა ამას შინა ძენი და ძენი ძეთა ეგროსისანი და აღავსეს ქვეყანა ეგროსისა და იყუნენ ესენი მორჩილებასა შინა მცხეთელ მამასახლისისასა, ჟამად და ჟამად განდგომილნი, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო მოსლვასა არდამ სპარსთა ერისთავისასა და დაპყრობასა საქართველოსასა, ამისა შემდგომად განდგნენ რა საქართველოსანი სპარსთა-გან, მაშინ ეგრის მდინარის დასავლეთისათა მოიმწყეს ბერძენნი, განდგნენ საქართველოსა-გან და მოსწყვიტნეს სპარსნი და მიერთვნენ ბერძენთა, რამეთუ ძალითა ბერძენთათა ჰყვეს და დაშთნენ და იყუნენ მცხეთელ მამასახლისის მორჩილებასა შინა: ხოლო შემდგომად მოკლა რა პირველ-მან მეფე-მან ფარნაოზ აზონ ერისთავი და დაიპყრა ყოველი საქართველო, არცა-და ამას მოერთვნენ ეგრისის მდინარის დასავლეთისანი. არამედ ერჩდენ ბერძენთავე და ეგრის მდინარის აღმოსავლეთისანი დაშთენ ფარნაოზის მორჩილებასა შინა: ამან ფარნაოზ განჰყო ეგრისი თვისს მორჩილებასა შინა მყოფი ორ-საერისთოდ და დასვა ქუჯი ერისთავად ეგრისს, რომელი აღაშენა ეგროს და უწოდა ბედია, ვინად-გან ჰპოვა ბედი და მისცა ქუჯის რიონის დასავლეთი და ჩრდილოეთი ზღვადმდე და ეგრისის მდინარემდე სრულიად სვანეთით. და მეორე, დასვა შორაპანს და მისცა საერისთოდ ნეშტი ეგრისისა, რომელ არს რიონის აღმოსავლეთი და სამხრეთი ზღვამდე და

ლიხის მთამდე და იყვნენ ესე ერისთავნი მორჩილებასა შინა და მოსაქურობასა შინა მეფეთა ქართველთასა. არამედ სიმცირესა შინა ვახტანგ გორგასლისა მიუღეს ეგრისისა და ზღვის პირნი ცისე-გოჯამდე ბერძენთა, გარნა მერმე ვახტანგვე მიუღო მკლავითა თვისითა ბერძენთა ჯიქეთი აფხაზეთიითურთ, საზღვარი თვისი ოვსეთიდამ შემოსრულ-მან:

ამანვე ვახტანგ მისცა ლეონს კეისარსა *) ეგრისის მდინარის იქითი საზღვარი ბერძენთა და მერმე ამისთვა კეისარ-მან ცოლსა ვახტანგისასა ეგრისის მდინარის იქითი და ეპყრა სოსროვანთა: ხოლო შემდგომად სტეფანოს ბაგრატიონის ჟამსა მიუღო ერეკლეოს კეისარ-მან კვალად ეგრისას მდინარის იქითი და დასვეს ბერძენთა ერისთავი თვისი ანაკოფიას და უწოდეს აფხაზთა ერისთავად და იყვნენ აქა ერისთავნი ცვლილებითა: ხოლო მოსლვასა მურვან ყრუსასა იყო ანაკოფიას ერისთავი ლეონ. ამან ლეონ ისტუმრა მირ მეფე და არჩილ, პატივსცა და მსახურებდა მეფებრ და შემდგომად ყრუსა უკუნ-ქცევისა ამ ლეონს მისცა კეისარ-მან მკვიდრად ერისთობა და არჩილ მისცა ასული მირ მეფისა და გვირგვინი კეისრული, აღმთქმელისა მორჩილებისა და მონებისასა: არამედ შემდგომად ამ ლეონის სიკვდილისა დასჯდა ძმის-წული ამ ლეონისა ერისთავად ანაკოფიასა ლევანვე სახელით: ესე ლევან იყო ასულის წული ხაზართა მეფისა და ვინად-გან მოუძლურებულნი იყვნენ ბერძენნი აგარიანთა-გან, ამან ხაზართა შეწევნითა გაიმკვიდრა საერისთო თვისი და მორჩილებდენ სრულიად ეგრისი მათთა მეფისა მოყვრობისა-თვის და პატივსა უყოფდნენ და შემდგომად სიკვდილისა იოანესა და ჯუანშერისა განდგა ესე მეორე ლევან და დაიპყრა ძალითავე ხაზართა და მორჩილებითა ეგრისელთათა სრულიად ეგრისი ლიხის მთის იქითივე ზღვად დე და ხაზარე-

*) არამედ ბარონია სწერს. ფკთ წელსა შინა, კვალად ბერძენთავე მიუღეს ეგრისის წყალს იქითი, ფარსმან მეფის ჟამსა შინა აღაშენეს ბიჭვინტა:

თამდე და იწოდა მეფედ აფხაზთა და მოიღო საერისთოსა თვისისა სახელი ეგრისსა ზედა, ქს. ლჱვ, ქრ. ვ, და ამათ-გან მეფენი მეფობდნენ აფხაზეთს ია ბაგრატიონამდე ესრეთ:

ა, მეფე ლევან ბ, გ წელი ჰმეფა.

ხოლო დაჯდა რა ესე ლეონ მეფედ და დაიპყრა ყოველი ეგრისი, არღა-რა უწოდა ეგრისი არამედ აფხაზეთი და განჰყო ესე ეგრისი და აწ აფხაზეთი რვა საერისთოდ, ა, დასვა აფხაზთა და მისცა აფხაზეთი, ჯიქეთი, ვიდრე ზღვამდე და ხაზართა მდინარემდე, ბ. დასვა ცხომს და მისცა ეგრის იქითი ანაკოფია ალანითურთ. გ, დასვა ბედიას და მისცა ეგრისის აღმოსავლეთი ცხენის-წყლამდე. დ, ვინაჲ-გან ამას ლეონს მოერთვნენ ოძრახოს წილნი, ჭოროხის სამხრეთისანი და განუდგნენ ოძრახოს ერისთავსა უწოდა გურია და დასვა მუნ ერისთავი თვისი. ე, დასვა რაჭა ლეჩხუმისა, ვ, დასვა სვანეთისა. ზ, შორაპანისავე, რიონისა და ხანის წყლის აღმოსავლეთისა ლიხამდე სრულიად არგვეთისა. ჱ, დასვა ქუთათის ვაკისა, ოკრიბისა და ხანის წყლის დასავლეთისა გურიამდე და რიონის დასავალით ცხენის წყლამდე: ამანვე აღაშენა ქუთათისი ქალაქი და ციხე და ჰყო საყდარი აფხაზთა მეფისა, ვითარცა ანაკოფია ჰყო ტახტად მეორედ ესე ქუთათისი: ამისგანვე საგონებელ არს განთავისუფლება აფხაზთა კათალიკოზისა, ნებითავე ბერძენთათა. ამან ლეონ მოიწყო აფხაზეთი და განაგო ყოვლითავე და შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკჳდა ქს. უვ, ქრ. ჯვ, და დაუტევა ძენი. თეოდოსე, გიორგი და დიმიტრი:

ბ, მეფე თეოდოსე, ლთ წელი ჰმეფა:

გამეფდა შემდგომად ლეონისა ძე მისი თეოდოსე ამან დაიწყო *) უმეტეს აფხაზეთი; ესე თეოდოსე იყო სიძე აშოტ კურაპალატისა. ამანვე უშველა კასთა მთავარსა გრიგოლის ზედა აშოტ კურაპალატსა. ესევე ეწყო ბაგრატ მეფეს ცოლის ძმასა თვისსა და ბუღა თურქს კვერცხობს სპითა თვისითა: შემდგომად ლტოლვილ-მან გარდმოვლო დვალეთი და მოვიდა აფხაზეთს. შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუდა ქს. უმე, ქრ. ჲე:

გ, მეფე გიორგი, იე წელი ჰმეფა:

შემდგომად თეოდოსე მეფისა დაჯდა ძმა ამისი გიორგი მეფედ. ამან გიორგი-მ დაიპყრა ქართლი და დასვა ჩიხას ერისთავად ტინენ ძე დიმიტრისა ძმისა თვისისა და შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუდა გიორგი მეფე ქს. უოზ: ქრ. უზ.

დ მეფე იოანე, იდ წელი მეფა:

ხოლო გიორგი მეფისა შემდგომად მეფე იქმნა ძე მისი იოანე: არამედ დედოფალ-მან დედა-მან იოანე მეფისა-მან განიზრახა უმეტეს დამტკიცება მეფობა ძისა თვისისა და ვინადგან მომკუდარ იყოცა ძმა თეოდოსე და გიორგი მეფისა დიმიტრი, ამის-თვის შეიპყრა ძე დიმიტრისა ერისთავი ჩიხისა ტინენ და მოჰკლა იგი და უმრწემესი ძე დიმიტრისავე ბაგრატ მცირე ასაკითა ექსორია ჰყო და მოგზაური ბაგრატ შთააგდეს ზღვასა შინა: არამედ ღმერთმან განარინა იგი და მიიწია კოსტანტინეპოლეს. ხოლო მეფე-მან იოანე მოაგვარა ძესა თვისსა

---

*) მოიწყო, მოიმტკიცა დ. ჩუბინაშვილი.

ადარნასეს ცოლი, ასული გურამ აშოტ კურატ-პალატისა ძისა და აქორწინა და შემდგომად მოკუდა იოანე მეფე ქს. ყოთ, ქრ. ყთ:

ე, მეფე ადარნასე, ლ წელი ჰმეფა:

და იქმნა მეფედ ადარნასე ძე მეფისა იოანესი. ხოლო ამის მეფობისა შემდგომად ლ წლისა მოვიდა ბაგრატ ძე დიმიტრისა ექსორია ყოფილი კოსტანტინეპოლიდამ სპით კეისრისათა და დაიპყრა აფხაზეთი. ამან ბაგრატ შეიპყრა მეფე ადარნასე და მოჰკლა იგი წელსა ქს. ყპზ, ქრ. რზ:

ვ, მეფე ბაგრატ ა, ით წელი ჰმეფა:

დაჯდა ესე ბაგრატ მეფედ. ამან მოიყვანა ცოლი ადარნასე მეფისა ასული გურამ მამფალისა და შეირთო თვით ცოლად: ამანვე ბაგრატ გამოიყვანა ნასრე ცოლის ძმა თვისი და მისცა შეწევნა სპითა მეფე ადარნასესა ზედა. შემდგომად მეფობისა მოკუდა ბაგრატ, ქს. შვ, ქრ. რკვ:

ზ, მეფე კოსტანტინე, იე წელი ჰმეფა.

დაჯდა მეფედ აფხაზთა ძე ბაგრატ მეფისა კოსტანტინე. ხოლო ესე კოსტანტინე და სომეხთა მეფე სუმბატ ბრძოდნენ ქართლსა ზედა. არამედ შემდგომად ჰყვეს ზავი და დაიპყრა ქართლი კოსტანტინე და შემდგომად მოსლვისა აბულ-კასიმისა მიუწოდა კვირიკე-მ კახთა ქორიკოზ-მან ამ მეფეს კოსტანტინეს. ამან მასრულ-მან შემუსრნა ციხენი ჰერეთისანი, მერმე დაზავდნენ კვირიკე კახთა, მეფე კოსტანტინე და ჰერთა მეფე და უკმოქცეულ-მან კოსტანტინე მეფე-მან მოსჭედა ოქროთი

ხატი ალავერდის მთავარ-მოწამის წმიდის გიორგისა და შეამკო ფრიად და მოვიდა აფხაზეთს. არამედ შემდგომად მეფობისა მმართველი მოკჳდა კოსტანტინე მეფე ქს. შკა; ქრ. რმა:

ც; მეფე გიორგი ა, ლთ წელი ჰმეფა:

გამეფდა ძე კოსტანტინე მეფისა გიორგი. ამას წინა-აღუდგა ძმა თვისი ბაგრატ და იბრძოდენ წელ-ნახევარსა და არა იყო მშვიდობა მათ შორის: შემდგომად მოკჳდა ბაგრატ და დაიპყრა სრულიად აფხაზეთი. არამედ ესე გიორგი იყო ღჳთის-მოშიში და მოყვარული, ჰაეროვანი, მხნე, ახოვანი, მოწყალე, უხვი, ეკკლესიათა მაშენებელი და ქჳრივ-ობოლთა შემწყნარე: ამან მისცა ასული თვისი გურანდუხტ გურგენს ბაგრატ მეფის რეგვენის ძესა. ამანვე გიორგი მეფე-მან შემდგომად მეფისა ადარნასე კურაპალატისა სიკჳდილისა დაიპყრა ქართლი და დასვა ძე თვისი კოსტანტინე: არამედ მტერ რა ექმნა მამასა თვისსა ესე კოსტანტინე გამოიყვანა უფლის-ციხიდამ გიორგი მეფე-მან და ჰყო საჭურისად. ესევე გიორგი მეფე შთავიდა კახეთს, შეიპყრა კვირიკე კახთა ქორიკოზი და დაიპყრა კახეთი თვით და შემდგომად, ვითარცა აღვსწერეთ ზემოთ. არამედ შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკვდა ქს. შნე, ქრ. როე:

თ, მეფე ლეონ გ, ბ წელი ჰმეფა:

მეფე იქმნა ლევან აფხაზეთს ძე გიორგი მეფისა. ხოლო ესე ლევან მძახლობით დაეზავა კვირიკეს ქორიკოზსა, და მისცა ასული თვისი ცოლად დავითს, ძესა კირიკე ქორიკოზისასა: არამედ შემდგომად თვისისა ასულისა სიკჳდილისა კვალად ემტერა კვირიკე ქორიკოზს ლევან მეფე, და ლაშქრობასა შინა დასნეულდა ბაზალეთს, უკმოიქცა და მოვიდა ქუთაისს და მოკჳდა მუნ მეფე ლევან ქს. შნზ: ქრ. როზ:

ი, მეფე დიმიტრი, კბ წელი ჰმეფა:

შემდგომად ლეონ მეფისა დაჯდა აფხაზთა მეფედ ძმა ლეონისა დიმიტრი: ესე დიმიტრი მეფე იყო მხნე, ახოვანი, შემმართებელი და უღმთო. ამის-თჳს ქვე-გამხედველ ექმნენ ამას აფხაზნი და მოიყჳანეს კოსტანტიპოლიდამ ძმა დიმიტრი მეფისა, თეოდოსი. არამედ ვერ შეუძლეს შემუსრვა დიმიტრი მეფისა, არამედ შემდგომად დიმიტრი მეფე-მან დაიზავა ძმა თვისი თეოდოსე, კვირიკე ქორიკოზის გამო და შუამდგომელობითა სვეტის-ცხოველისა და მუნ მჯდომის კათალიკოზისათა: გარნა უარ ჰყო აღთქმა დიმიტრი-მ და დაწვა თვალნი ძმასა თვისსა თეოდოსეს და შემდგომად რაოდენისამე ჟამთა მეფობისა მოკუდა დიმიტრი მეფე, ქს. შოჲ, ქრ. რჟთ:

ია, მეფე თეოდოსე, გ წელი ჰმეფა:

შემდგომად დიმიტრი მეფისა უძეოდ ქმნილთა აფხაზთა უმკვიდრობისა-თჳს მეფეთა მათთა, ვინადგან არღა-რა ვინ იყო, გამოიყვანეს თეოდოსე უთვალო და დასვეს მეფედ აფხაზთა, არამედ შემდგომად ექვსისა წლისა თეოდოსეს მეფობისა, ვინად-გან განირყვნა ყოველნი წესნი აფხაზთანი მეფობასა მისსა, ამის მიერ ითხოვეს დავით მეფის კურაპ-პალატისა-გან მეფედ აფხაზთა ბაგრატ ძე გურგენისა, ასულის წული გიორგი აფხაზთა მეფისა: მან მოსცა და მოიყვანეს აფხაზეთს და აკურთხეს ქუთათისს მეფედ ქს. შპე, ქრ. ხჱ, და ამ ბაგრატის შემდგომად იქმნა აფხაზეთს მეფობა ბაგრატიონთა: ხოლო მეფობდნენ აფხაზთა მეფენი იგინი აფხაზეთს წელთა რჟთ: და ამ ბაგრატის პირველისა მეფობიდამ ვიდრე ლაშას ძის დავით მეფისა და რუსუდანის ძის ნარინ დავით მეფისამდე იყო ერთ-მეფობისა ქვეშე სრულიად აფხაზეთი, მეფობასა ბაგრატიონთასა და ამ ორთა დავითის განყოფისამდე სამეფოთა გარდახდენ წელნი ხოდ:

ცხოვრება იმერეთისა:

ა, მეფე ნარინ დავით, ა, ლვ, წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა ნარინ დავით მეფედ იმერთა ქს. ჩსნთ, ქრ. უოთ, ამიერით იწოდა დავით და მას ქვემოთნი მეფედ იმერთა და არღა-რა აფხაზთა: ხოლო ნარინ-დავით მეფობდა, ვითარცა აღვსწერეთ: და ამ დავითს გამეფებიდამ, ვიდრე ბრწყინვალე მეფის გიორგის ბმერეთის დაპყრობამდე გარდახდენ წელნი ობ, ესრეთ, რამეთუ გამეფდა ნარინ დავით ქს. ჩსნთ ქს. უოთ და მოკუ̂და დავით მეფე ქს. ჩსყგ, ქრ. ფიგ: და შემდგომად ნარინ დავით მეფისა დაჯდა მეფედ ძე დავითისა უხუცესი კონსტან-ტინე:

ბ, მეფე კონსტანტინე ა, ლბ ჰმეფა:

ამ კონსტანტინეს წინა აღუდგა ძმა თვისი მიქელ და არა უტევებდა მეფობად და პყრობად იმერეთისა და მიქელ დაიპყრა რაჭა, ლეჩხუმი და არგვეთი და აქუ̂ნდათ დღეთა მათთა მარადის ბრძოლა, შლილობა და შფოთი და ხდომა ურთიერთთა და იყო ოხრება ქვეყნისა: ამის-თჳს შეიჭირვებდენ დიდებულნი ამის სა-მეფოსანი და ვერა რითა ჰყვნეს ზავნი მათ შორის: იხილა და-დიან-მან გიორგი-მ ესე ვითარება მათ შორის, მაშინ მიიტაცა საერისთო ცხომისაცა და დაიპყრა თვით სრულიად ოდიში ანა-კოფიადმდე ეგრეთვე შარვაშიძემ აფხაზეთი და გურიელ-მან გუ-რია და სვანთა ერისთავ-მან სვანეთი და განიმკვიდრეს თვისად და არღა-რა ეგდენსა მორჩილებასა შინა იყუ̂ნენ მეფეთასა: ამისა შემდგომად მოკუ̂და დადიანი გიორგი, ქს. ჩტკგ, ქრ. ია და დასჯდა მის წილ ძე მისი მამია და ამან უმეტესად დაიპყრა ოდიში. შემდგომად ამ შფოთებასა შინა მოკუ̂და მეფე კონსტან-ტინეცა ქს. ჩტკზ. ქრ. იე:

გ, მეფე მიქელ, გ წელი ჰმეფა:

და შემდგომად მისა გამეფდა ძმა მისი მიქელ. ამან იღვა-წა კვალად შეერთებად და დამორჩილებად პირველისაებრ მათ მთავართა და ერისთავთა. არამედ წართმევითა და ცვალებათა ვერ-და-რა შეუძლო. გარნა დაიმორჩილნა კვალად ხარკის მოცემითა და მოლაშქრედ თვისად. და სხვასა ვერდა-რა რაისა ეწია, რა-მეთუ მოკჳდა წელსა ქს. ჩტკთ, ქრ. იზ:

და ამას მეფესა მიქელს დაშთა ძე მხოლოდ ბაგრატ, რო-მელსა არა ძალ-ედვა მეფობა სიმცირითა და არცა-და მოერთვნენ მთავარნი წინა-თქმულნი. არამედ იყო ქუთათისს და მიიტაცებ-დიან მთავარნი ქვეყანათა და განირყვნებოდიან ყოველნი წესნი იმერთანი: ხოლო განძლიერდა რა ბრწყინვალე გიორგი მეფე, ამან გიორგი-მ განიხილა ესე ვითარნი იმერთა საქმენი, ეზრახა იმერთა მეფობისა თვისისა-თჳს: მაშინ იმერნი, შეიწრებულ იყჳ-ნენ ხდომითა და ოხრებითა და არცა გიორგი იყო შორეული მემკვიდრე იმერეთისა. ამის-თჳს მისცეს პირი მტკიცე, ჩამო-ვიდა და დაიპყრა იმერეთი მეფე-მან გიორგი-მ სრულიად ქს. ჩტლ, ქრ. იც: და იყო მის ქვეშე და შემდგომად მისთა იყო ერთ სამეფოდ ქართლისა-თანა, ვიდრე ოც გიორგი მეფისა, ზ მეფის ბაგრატისამდე, წელი რლ. გარნა თუ განდგებოდიან და იწოდებოდნენ მეფედ, არამედ ირიცხვის ესრეთ ვინად-გან არა იყო სიმტკიცე:

დ, ბაგრატ ერისთავი:

ხოლო ამ გიორგი მეფისა-გან იქმნა ერისთავად ძე მიქელ მეფისა ბაგრატ და იყო მორჩილებასა შინა გიორგი მეფისასა შორაპანს. შემდგომად მოკჳდა დადიანი მამია ქს. ჩტმე, ქრ. ლგ, დასვა მის წილ ბრწყინვალე მეფე-მან გიორგი-მ ძე მამია დადიანისა გიორგი დადიანად: ხოლო ამისა შემდგომად მოიყვა-

ნა ცოლად ასული ყვარყვარე ათაბაგისა ბაგრატ მიქელ მეფის ძე-მან, ქს. ჩტნჱ, ქრ. შვ, და იქორწინა მის-თანა ნებითა დავით მეფისათა და ამან ბაგრატ შვა მის-გან ძენი სამნი. ალექსანდრე, გიორგი და კოსტანტინე: არამედ შემდგომად მოკუდა ბაგრატ ერისთაობასა შინა ქს. ჩტობ, ქრ. ჲ: ხოლო შემდგომად ბაგრატისა დაადგინა მასვე ერისთობასა ზედა დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ძე ბაგრატ ერისთავისა ალექსანდრე, და ესე ალექსანდრე ერისთობდა მორჩილებასა შინა დიდისა ბაგრატ მეფისასა: შემდგომად მოკუდა დადიანი გიორგი ქს. ჩჳტდ, ქრ. ობ. და მიუბოძა დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ძესა გიორგი დადიანისასა ვამიყს დადიანობა. არამედ შემდგომად მოსლვისა ლანგთემურისასა და შეპყრობისა დიდისა ბაგრატ მეფისა, წარვიდა რა გიორგი ძე დიდის ბაგრატის მეფისა ქართლს, რათა განაგოს მუნებურნი საქმენი, ვინად-გან იმერეთი აქუნდა მშვიდობით სიმტკიცესა შინა:

ე, მეფე ალექსანდრე, ე წელი ჰმეფა:

მაშინ იცა ყამი ალექსანდრე ძე-მან ბაგრატისა-მან, ვინად-გან მიეღო ძალი გიორგის ძესა დიდისა ბაგრატ მეფისასა, განდგა და დაიპყრა იმერეთი ქს. ჩტჳზ, ქრ. ოე, იწოდა მეფედ და ეკურთხა გელათს (რამეთუ ქუთათისი ჯერეთ ეპყრათ გიორგისავეთა), რათა უმეტესად მოიმტკიცოს იმერნი და ბრძოდა ციხეთა იმერეთისათა, რომელნი ეპყრნეს მეფესა ბაგრატს და ძესა მისსა გიორგის: მერმე ეზრახა ალექსანდრე დადიან-გურიელსა, შარვაშიძეს და სვანთა. არამედ არა ინებეს, რამეთუ შიში აქუნდათ ჯერეთ ბაგრატ მეფისა და ეგნენ ერთ-გულებასა მისსა ზედა. ვარნა აღიხუნა რომელნიმე ციხენი იმერეთისანი ალექსანდრე-მ, თვინიერ ქუთათისისა და მცირედისა შემდგომად მოკუდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩტჳთ, ქრ. ოზ, და დაუტევა ცოლისა თვისისა ანნა დედოფლისა-თანა ძე ერთი დიმიტრი:

ვ, მეფე გიორგი ა, გ, წელი ჰმეფა:

და შემდგომად ალექსანდრე მეფისა დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ იმერთა, ამან გიორგი უმეტესად დაიპყრა იმერეთი და აღი-ხუნა ციხენი ბაგრატ მეფისა და გიორგისანი და უმეტესად მცდე-ლობდა დამორჩილებასა და შეერთებასა მათ მთავართასა: ამანვე გიორგი-მ ასვა კათალიკოზად არსენი ქს. ჩტჟ, ქრ. ოკ: არამედ არა არღა-რა ინებეს მთავართა მათ მორჩილება გიორგი მეფისა. ამის-თჳს განიზრახა ამან გიორგი ბრძოლა ვამიყ დადიანისა, რა-მეთუ უკეთუ სძლოს და დაიმორჩილოს იგი, სხვანიცა ყოველნი დაიპყრას: შემოიკრიბნა სპანი იმერთანი, წარვიდა და შთავითა ოდიშს: დღესა ერთსა ეწყო ვამიყ დადიანი და ძლიერისა ბრძო-ლისა შემდგომად იძლია სპანი იმერთა და მოჰკლეს მეგრელთა მეფე გიორგი ქს. ჩტჟბ, ქრ. პ. ხოლო ლტოლვილნი იმერნი მო-ვიდენ თვის თვისად: მაშინ განზრახვითა ვამიყ დადიანისათა ჩა-მოვიდა გიორგი ძე დიდისა ბაგრატ მეფისა და დაიპყრა კვალად იმერეთი: ხოლო კოსტანტინე ძე ბაგრატისა და ძმა ალექსანდრე და გიორგი მეფისა და დიმიტრი ძე ალექსანდრე მეფისა ივლტო-დნენ ბასიანს და იყოფებოდნენ წელსა ოთხსა მუნ მწირად:

ზ, მეფე კოსტანტინე ბ, ე წელი ჰმეფა:

შემდგომად წელსა ქს. ჩტჟვ, ქრ. პდ. მოსწყდნენ რა იმერნი ბრძოლასა შინა ლანგ-თემურისასა მეფის გიორგისა-თანა და ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა ვამიყ დადიანი და დაჯდა ძე მისი მამია და-დიანად: მაშინ შთამოიყვანეს იმერთ კოსტანტინე ძე ბაგრატისა და ჰყვეს მეფედ იმერთა: ამან კოსტანტინე-მ დაიპყრა კვალად იმე-რეთი და აღიხუნა ციხენი, რამეთუ იყო გიორგი მეფე უცალოდ თემურ-ლანგისა-გან და კოსტანტინე ამით მცდელობდა გამკვიდრე-ბასა იმერეთისასა და შეერთებასა თვისად დადიან-გურიელისასა და სვანთასა:

ც, დიმიტრი ერისთავი:

არამედ მოკლეს მეფე კონსტანტინე ჩალადანს ანუ ჩალიანსა შინა ქს. ჩუა ქრ. ჲთ და ამან არა დაუტევა ძე. არამედ დაშთა დიმიტრი ძმის-წული კონსტანტინესი და ძე ალექსანდრე მეფისა და მცდელობდა მეფობასა. გარნა იყო ყრმა და ვერა ღონიერ და არღა-რა ვინ დაემორჩილებოდნენ მეფობისა-თვის: მაშინ ჟამთა ამათ მოცალე იქმნა გიორგი მეფე თემურ-ლანგისა გან და იხილა იმერეთი ესრეთ, ჩამოვიდა სპათა თვისითა იმერეთს, მიერთო დადიანი მამია და ყოველნი იმერნი, შეიპყრეს დიმიტრი და მისცეს მეფესა გიორგის: ხოლო მან არა რაჲ ავნო. არამედ წარავლინა ქართლს და დაასადგურა სომხითს სარჩოთი და იყოფებოდა მუნ და იმერეთი სრულიად დაიპყრა მეფე-მან გიორგი-მ: შემდგომად გიორგისა ეპყრა მეფესა კონსტანტინეს ნებასა შინა თვისსა: შემდგომად კონსტანტინესა ალექსანდრეს მეფესა: ხოლო ამ ალექსანდრე მეფესა ძესა გიორგი მეფისასა სიჭაბუკესავე თვისსა ესმა ქება და შვენიერება სიკეკლუცე დიმიტრის დის თამარისა, ეტრფიალა და მოიყვანა ცოლად და ქმნა ქორწილი მის-თანა: ხოლო მოკლეს რა აფხაზთა მამია დადიანი ქს. ჩუიდ, ქრ. რბ და დაჯდა ძე მისი ლიპარიტ. მაშინ მეფე-მან ალექსანდრე-მ სიყვარულითა ცოლისა თვის და ვინად-გან უწყოდაცა ვერ შემძლებელობა დიმიტრისა, მისცა კვალად ერისთობა იმერეთს დიმიტრის და იყო ერისთავად ესე დიმიტრი მორჩილებასა შინა ალექსანდრე მეფისა, ვახტანგისა და გიორგი მეფისასა: ხოლო მოკუდა ესე დიმიტრი ერისთობასა შინა, ნე მეფისა ალექსანდრესი ქს. ჩუნე, ქრ. რმგ:

და დასვა მეფე-მან გიორგი-მ ძე მისი ბაგრატ ერისთავად, და იყო მორჩილებასა შინა მისსა: არამედ ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ გაათაბაგების თვისის გიორგი მეფისა-გან იწყო ქვე-გამხედველობა მეფისა გიორგისა. ამის-თჳს ეზრახა ბაგრატს ფარულად, რათა განდგეს და აღუთქვას დადიან-გურიელისა განათავისუფლება

და მწე ეყოს იგი ბაგრატს: ხოლო ბაგრატს განზრახვა ესე და ჰყოფდა ეგრეთ. ამის-თჳს მოსცეს დადიან-გურიელ-მან, აფხაზთა და სვანთა პირი მტკიცე მეფედ ყოფისა იმერეთს:

თ. მეფე ბაგრატ, ივ წელი ჰმეფა:

მაშინ პაემანითა ამით განსდგა ბაგრატ და დაიპყრა იმერეთი, და ვინად გან მეციხოვნენი გიორგი მეფისანი არა ეკრძალოდენ ბაგრატს, რამეთუ ბიძა იყო მეფისა და სათნო, გამოასხნა ყოველნი და დაიპყრა თვით და შეაყენა მეციხოვნე გუშაგნი თვისნი: ამისი მცნობელი მეფე გიორგი, შეკრებული სპითა ჩამოვიდა იმერეთს და რა არღა რა მოერთო ათაბაგი ყვარყვარე, ეწყო სპითა იმერთათა ბაგრატ ჩიხორს, ქს. ჩუჲბ. ქრ. რნ, და ძლიერისა ბრძოლისა შემდგომად იძლია გიორგი მეფე და ივლტოდა ქართლსავე: ხოლო ბაგრატ გამარჯვებული მოვიდა ქუთაისს, აქა მოერთვნენ დადიან გურიელ-აფხაზნი და სხვანნი და აკურთხეს, სრულიად იმერთა სათნო ჩინებითა, მეფედ. ამის-თჳს აღუსრულა მთავართა მათ აღთქმული თვისი და განთავისუფლდენ, თვინიერ ლაშქრობი'ა და ქვე განწესებისა მეფისა და იქმნა იმერეთი მიერით ერთ-მეფედ და ოთხ სამთავროდ ანუ სათავადოდ, რამეთუ მიიღო დადიან-მან ოდიში, გურიელ-მან გურია, შარვაშიძემ აფხაზნი და ჯიქნი და გელოვან-მან სვანეთი და ბაგრატ მეფობდა მათ ზედა ესრეთ: ხოლო მოვიდა ამ ბაგრატისა-თანა ათაბაგი ყვარყვარე, ლტოლვილი გიორგი მეფისა-გან: ამან ბაგრატ პატივით შეიწყნარა. არამედ მოვიდა რა თავრიყ-გილაქი და იემურ და მოაოხრეს გიორგი მეფე. მაშინ უშველა ბაგრატ მეფე-მან ყვარყვარე ათაბაგსა, შთავიდნენ სამცხეს და დაიპყრა ათაბაგ-მან სამცხე და ბაგრატ უკმოიქცა იმერეთსავე: არამედ მარადის აძლევდა ნიჭადსა ათაბაგსა, რათა დამორჩილოს ყვარყვარე-მ ერისთავნი გიორგი მეფისანი: შემდგომად შეიპყრა გიორგი მეფე ყვარყვარე ათაბაგ-მან. მაშინ შეიკრიბა სპანი ბაგრატ მეფე მან და შთავიდა ქართლს და დაიპყრა სრუ-

ლიად ქართლი, ქს. ჩუჲვ, ქრ. რნდ. და დაიწყო პყრობად კახე-
თისა, არამედ განუტევა ბაადურ ათაბაგ-მან მეფე გიორგი, და
მოჰყვა თვით სპითა, რათა დაიპყრას ქართლი და ბრძოს ბაგრატ
მეფესა გიორგი მეფე-მან: იხილა ეს ბაგრატ მეფე-მან, არა ინება
ბრძოლა, წარმოვიდა და მოვიდა ქუთათისს:

ხოლო მოკუდა დადიანი ლიპარიტ ქს ჩუო, ქრ. რნჱ და
დაჯდა ნებითა ბაგრატ მეფისათა ძე მისი შამადავლე და წინარე
მოკუდა მეფე გიორგიცა ქართლისა და მეფე კოსტანტინე არა
უტევებდა ბაგრატ მეფესა ლიხის აქეთს მთის ძიობათა. ამის-
თჳს შეიკრიბა მეფე-მან ბაგრატ სრულიად სპანი იმერთანი და ჩა-
ვიდა და დაიპყრა შიდა-ქართლი: ხოლო კოსტანტინე-მ განამაგრა
ტფილისი და სომხითი და ბრძოდენ ურთიერთსა. მაშინ ზავ-ჰყო
ბაგრატ მეფე-მან კახ-ბატონის გიორგის-თანა, რათა მომსმენელ
იყოს ბაგრატისა და მიიღოს კახეთისა, რომელი უპყრავს კოსტან-
ტინე მეფესა: შემდგომად მოკუდა დადიანი შამადავლე, ქს. ჩუოდ,
ქრ. რჲბ და დაჯდა ძმა მისი ვამიყ დადიანად, სათნოთივე ბაგ-
რატ მეფისათა: ხოლო ამან ვამიყ დადიან-მან არღარა ინება გან-
ძლიერება უმეტესად ბაგრატ მეფისა, შემოიკრიბნა აფხაზნი და
გურიელი და უწყო კირთება, ოხრება და დაპყრობა იმერეთსა:
ესმა ესე ბაგრატ მეფესა ქართლს მყოფსა და წარვიდა მსწრაფ-
ლად სპითა დიდითა, რამეთუ წარიტანნა ქართველნიცა და მ-ს-
რულსა ოდიშს ეწყო დადიანი ვამიყ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს.
ჩუოზ, ქრ. რჲე და მოსწყდნენ მრავალნი: შემდგომად იძლია და-
დიანი ვამიყ. მაშინ შევიდა ბაგრატ მეფე ოდიშს, აღიხუნა ციხენი
და დაიპყრა ოდიში: ამისი მხილველი დადიანი ვამიყ ევედრა და
აღუთქვა ერთგულად მორჩილება ფიცით, რათა ჰყოს იგივე და-
დიანად და, ვინად-გან ბაგრატ მეფესა აქუნდა სხვა განზრახვა ქა-
რთლსა ზედა დაადგინა ვამიყვე დადიანად, ფუცებული ერთგულო-
ბასა ზედა. მერმე წარმოიყვანა დად ანიცა სპითა თვისითა და მო-
ვიდა ქართლს უძლიერესად და ბრძოდა ციხეთა კოსტანტინე მე-
ფისათა. კნინღა დაპყრობად. არამედ წელსა ქს. ჩუოჱ, ქრ. რჲვ,
მოვიდა უზუნ-ასან ყეენი: ამის-მან მცნობ-მან ბაგრატ მეფე-მან

არღა-რა ინება ბრძოლა უზუნ-ასან ყეენისა, ვინაჲ-გან კოსტან-ტინე მეფეცა მივიდა მის-თანა და მისცა ციხე ტფილისი, უკუ-მოიქცა და მოვიდა რაჭას, დასნეულდა მუნ და მოკუდა ქს. ჩჳოჱ, ქრ. რჲვ და დაფლეს გელათს:

ი, მეფე ალექსანდრე ბ. ლბ წელი ჰმეფა:

ხოლო შემდგომად ბაგრატ მეფისა დაჯდა მეფედ ძე ამისი ალექსანდრე და ინება კურთხევა. ამის-თვის მოუწოდა დადიან-გურიელსა, შარვაშიძეს და გელოვანს. არამედ დადიან-მან არღა-რა ინება მოსლვა. ეგრეთვე გურიელ-მან და სხვათა: იხილა ესე კოსტანტინე მეფე-მან იმერთა შინა ვითარებანი, შეიკრიბნა სპანი და ეზრახა დადიანსა, ჩამოვიდა იმერეთს ქს. ჩჳოთ, ქრ. რჲზ და მიერთნენ ყოველნი იმერნი, ვინაჲ-გან დადიანსა მიეცა პირი მტკიცე: ამის-თჳს ვერღა-რა წინა აღუდგა ალექსანდრე და წარვიდა სიმაგრეთა შინა. ხოლო კოსტანტინე მეფე-მან დაიპყრა იმერეთი; მოერთო დადიანიცა და მისცეს ციხე ქუთათისისა, რამეთუ არა კეთილ იყო ბაგრატის-გამო დადიანი ალექსანდრესი, ვინაჲ-გან დაამდაბლა ბაგრატ დადიანი: შემდგომად ამისა მოკუდა დადიანი ვამიყ ქს. ჩჳპბ, ქრ. რო და დაჯდა ძე შამანდავლე დადიანისა ლიპარიტ დადიანად: მერე კვალად მოკუდა გურიელი კახაბერცა ქს. ჩჳპგ, ქრ. როა და დაჯდა ძე მისი გიორგი გურიელად. ამასვე წელს იძლია კოსტანტინე მეფე უვარყვარე ათაბაგისა-გან: მაშინ შემოიკრიბა რაჭა, ლეჩხუმი ალექსანდრე ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან, მოვიდა და აღიღო ქუთათისი ქს. ჩჳპდ, ქრ. რობ, დაჯდა მეფედ, ეკურთხა და დაიპყრა იმერეთი: არამედ დადიან-მან კვალად არა ინება მეფობა მისი და მოიწვია მეფე კოსტანტინე დაპყრობად იმერეთისად: უსმინა დადიანსა მეფე-მან კოსტანტინე-მ და ჩამოვიდა კვალად სპითა იმერეთს ქს. ჩჳპზ, ქრ. როე, აქეთ მოვიდა ლიპარიტ დადიანი ოდიშით. ამათ ვერღა-რა ბრძოლა უყო ალექსანდრე მე-

ფე-მან და წარვიდა კვალად სიმაგრეთა შინა; მაშინ მოერთო დადიანი და სრულიად იმერნი მეფესა კოსტანტინეს. აღიღო კვალად ქუთათისს და მოსცნეს სრულიად ციხენი იმერეთისანი და დაადგრა ქუთათისს, რამეთუ არღა-რა ენება წარსლვა, რათა განიმაგროს და განიმტკიცოს იმერეთი და ბრძოს ალექსანდრე და მოსპოს იგი: არამედ ქუთათის მყოფსა მიერთვა მეფეს კოსტანტინეს მოსლვა სპასპეტის ასან-ბეგისა ყეენისა-გან და მოდგომა ტფილისისა მის-გან სპითა, ქს. ჩუპჱ, ქრ. როვ, ამისთვის დაუტევა იმერეთი, წარვიდა ქართლს და ბრძოდა თათართა: ხოლო ალექსანდრე ეზრახა იმერთა და დადიანსა, ჩამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი კვალად, აღიღო ქუთათისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი, ვინად-გან კოსტანტინე მეფე უცალო იყო. მერმე დაეზავა დადიან-გურიელსა. ამით დაიმშვიდა იმერეთი და დაიპყრა უმტკიცესად და დაიმორჩილნა აფხაზნი და სვანნიცა. გარნა არა ეგოდნად, ვითარცა ენება: ხოლო უშვა ალექსანდრე მეფესა დედოფალ-მან თამარ ძე ბაგრატ ქს. ჩუჟე, ქრ. რპგ: შემდგომად ამისა უშვა ძე დავით: ამან ალექსანდრე-მ იხილა ბრძოლითა და შფოთებითა ვერა რაი ბედნიერება თვისი და დაიმშვიდა იმერეთი. მერვე კოსტანტინე მეფისა-თანა ჰყო ზავი და სიყვარული ერთობისა. მერმე შესცვალნა ურჩნი თვისნი და რომელნიმე მოსპნა და უმკვიდრონი ჰყვნა და დაადგინნა ერთგულნი და მოსანდონი თვისნი და მოიმტკიცა ამითი იმერეთი. ეგრეთვე დაიმორჩილნა დადიან-გურიელნი და მთავარნი სხვანი, იგინი ლაშქრობათა, ნადირობათა და მეფედ მათთა ხმობითა მსახურებათათა: ხოლო შემდგომად კოსტანტინე მეფისა გარდაცვალებისა, მოიხსენა ალექსანდრე მეფე-მან შური პირველი, შემოიკრიბნა სპანი, გარდაუხდა ქართლს და აღიღო გორი, ქს. ჩფთ, ქრ. რჟზ და იწყო პყრობად ქართლისა, რამეთუ არა-ვინ წინა-აღუდგებოდა. ვინად-გან დავით მეფე იყო ლმობიერ და უშფოთველი კაცი, მის-გამო: მაშინ ამავე ქორონიკონს მოუხდენ ჩიხნი იმერეთს და მოარბიეს სრულიად: ესე ესმა ალექსანდრეს ქართლს მყოფს, უკმოიქცა და მოვიდა იმერეთს მოწყვეტად

მათდა. არამედ მათ არღა-რა ესწრა და განემზადებოდა შურის-გებად და ბრძოლად ჩიხთა ზედა, დასნეულდა სალმობითა ძლიერითა და მოკუჱდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩფი, ქრ. რჟც, დაუტევნა ძენი ბაგრატ, დავით და ვახტანგ. ამასვე ქორონიკონსა მოკუჱდა ცოლი მისი დედოფალი თამარ და დამარხეს გელათს:

ია, მეფე ბაგრატ გ, ნე წელი ჴმეფა:

დაჯდა მეფე ალექსანდრე მეფისა ბაგრატ მეფედ იმერთა და დაიპყრა სრულიად იმერეთი. არამედ დადიან-გურიელს ეპყრათ საზღვარნი თვისნი და იყუნენ მორჩილებასა ბაგრატ მეფისასა, ვითარცა ვსთქვით: წელსა ქს. ჩფიბ, ქრ. ს, მეფობასა ბაგრატისასა მეორესა გამოვიდა ხვანთქარი სულტან სელიმისა სპითა ურიცხვითა და მოადგა სამცხეს: ამას მიეგება ათაბაგი მზე-ჭაბუკ, მოუძღვა და ჩამოიყვანა ფერსათსა ზედა იმერეთს. ხოლო ბაგრატ მეფე ვერ წინა-აღუდგა და უკურიდა სიმაგრეთა შინა და დახიზნა იმერეთი. გარნა მოსრულთა ოსმალთა დასწვეს ქუთათისი და გელათი. მერმე მოაოხრნეს, მოსწვეს, მოსრნეს და მოსტყუევნნეს, სადა ვინ ჰპოვნეს იმერეთსა შინა და უკუნიქცნენ მასვე გზასა ზედა და წარვიდნენ: შემდგომად წარსვლისა მათისა ჩამოვიდა ბაგრატ მეფე, განაგო იმერეთი და დაამშვიდნა ხიზანნი იმერნი: ამასვე ქორონიკონსა მოკუჱდა დადიანი ლიპარიტ და დაჯდა მამია დადიანად ნებითა ბაგრატ მეფისათა: კვალად მოკუჱდა ამასვე ქორონიკონს გურიელი გიორგი და დაჯდა მამია გურიელად, სათნო ყოფითა ბაგრატ მეფისათა: ამასვე წელსა წარვიდა მეფე ბაგრატ დასხმის გვარად სპითა ქართლს, რამეთუ ძმა-მან მის-მან ვახტანგ იკლო რაიმე ბაგრატისა-გან და წარვიდა ქართლს: ამას ვახტანგს წარჰყვნენ მრავალნი წარჩინებულნი და აზნაურნი: მიუხდა ბაგრატ მეფე მოხის მყოფს ვახტანგ და იყო ბრძოლა ძლიერი. მერმე იძლია ვახტანგ. არამედ შუამდგომელობითა დავით მეფისათა ზავ-ჰყვეს. წარმოიყვანა ძმა

თვისი და მოვიდა იმერეთს ბაგრატ, და იყოფებოდა მშვიდობით: შემდგომად შემოიკრიბნა კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი იმერეთისანი ბაგრატ მეფე-მან და ჰყო გელათი საეპისკოპოსოდ და დასვა საყვარელიძე მელქისედეკ, ქს. ჩფით, ქრ. სზ: ამისა შემდგომად წარვიდა მამია გურიელი ქართლს, რათა ჰყოს დავითს მეფესა და კახ-ბატონს ლევანს შორის ზავი. არამედ ეწყო დავით მეფე და იძლია მეფე, ქს. ჩფკ, ქრ. სჱ: მერმე ზავ-ჰყო მათ შორის და მოვიდა გურიას:

ხოლო ესე მეფე ბაგრატ იმერთა, გიორგი ქართველთა და ლევან კახთა წარვიდნენ იერუსალიმს, ვითარცა აღვსწერეთ ყოფილი: შემდგომად შეიკრიბნენ დადიანი მამია და გურიელი მამია და წარვიდენ ჯიქეთს სპითა, რამეთუ ეკირთებოდნენ იგინი ოდიშს და გურიას, ზღვით ნავებითა მისრულთა ჯიქეთს, ეწყვნენ ჯიქნი სიმაგრით-გამო, ჰყვეს ბრძოლა ძლიერი და აოტნეს სპა იმერთა, მოკლეს დადიანი მამია და შეიპყრეს გურიელი მამია და აღიღეს ალაფი და იავარი მათი ქს. ჩფლბ, ქრ. სკ: ხოლო ნეშტნი, ლტოლვილნი სპანი მოვიდნენ და დასვეს ოდიშს დადიანად ლევან და გურიელი მამია დაიხსნა ვერცხლით ძე-მან მის-მან როსტომ და მოვიდა გურიასვე: ამისა შემდგომად მოკუდა გურიელი მამია ქს. ჩფლდ, ქრ. სკბ და დაჯდა როსტომ ძე მისი გურიელად: ხოლო ამანვე ბაგრატ მეფე-მან დასვა ერისთავად რაჭას ჩხეიძე შოშიტა და მისცა რომელიმე სახასო დაბანი და ციხე მინდა, რამეთუ აქამომდე იყო რაჭა სამეფოდ და კვალად ჰყო საერისთოდ: შემდგომად შემოიკრიბნა ბაგრატ მეფე-მან სრულიად სპანი იმერთანი დადიან-გურიელითა, ვინადგან იხილა შეაგება სამცხისა შაისმაილის დევალისა-გან და კვალად მოიხსენა შური მზე-ჭაბუკ ათაბაგისა, რაჟამს მოუძღვა ოსმალთა და ყვარყვარე ათაბაგისა, რამეთუ მიჰყვა გიორგი მეფესა იერუსალიმს და არა ამას და წარვიდა დაპყრობად სამცხისა: მისრულს ეწყო მურჯახეთს ათაბაგი ყვარყვარე და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, ქს. ჩფლე, ქრ. სკგ, იძლივა ათაბაგი და შეიპყრა ყვარყვარე ისაკ ართუმელაძე-მან, მეწდე-მან გურიელისა-

მან და მოართვა როსტომ გურიელსა და როსტომ მოართვა ბაგრატ მეფესა: ხოლო ბაგრატ მეფე-მან პატიმარ-ჰყო ათაბაგი და დაიპყრა სამცხე და იყოფებოდა მუნ. მაშინ მისცა გურიელს აჭარა და ქობულეთი, წარვიდა და დაიპყრა გურიელმან იგინი და ბაგრატ მეფე განაგებდა სამცხეს: ხოლო მოვიდა რა შასთამაზ ლუარსაბ მეფესა ზედა და უკუნქცეული დადგა ყარაბაღს, წარვიდა მეფე ბაგრატ ყარაბაღს და მივიდა წინაშე შასთამაზისა და ითხოვა შეწევნა და უკეთუ მოსცეს დაუმორჩილოს მან ბაგრატ ყოველი საქართველო: მაშინ შასთამაზს არა აქუნდა ჟამი, ვინაჲ-გან აქუნდა სპარსეთს განდგომილება. არამედ აღუთქვა შეწევნა ბაგრატს და მოსცა ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა დიდ-პატივ-ცემული და მოვიდა სამცხესვე, აღიღო ციხენი სამცხისანი და დაიპყრა თჳსად: ხოლო ქაიხოსროს ძესა ყვარყვარესასა მოჩივარს მისცა ხონთქარ-მან მუსტაფა ფაშა სპითა დიდითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა: ამის-მან მცნობ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოუწოდა იმერთა და შემოკრბუნ მსწრაფლად და გურიელიცა მათ-თანა: არამედ დადიან-მან ლევან არღა-რა ინება მოსლვა სპითა თჳსითა, ვინაჲ-გან მიიღო გურიელ-მან ქვეყანა. ამის-თჳს ამან მიზეზ-ჰყო. „რა ნიჭი არს ჩემდა, რამეთუ მოვსწყდე სპითა ჩემითა:« განა ბაგრატ მეფე ეწყო ოსმალთა და ბრძოლასა სასტიკ-ფიცხელსა იძლივნენ ოსმალნი და მოსრვიდენ იმერნი პირითა მახვილისათა, აღიღეს ალაფი ურიცხვი და ზარბაზნები წარგზავნა იმერეთს ბაგრატ: ესმა ესე ყოველი ხონთქარსა, განრისხნა მოწყუეტისა-თჳს სპათა თჳსთა და წარმოავლინა აზრუმ-დიარბექირის ფაშანი სპითა სჳს აქათითა: მაშინ ბაგრატ შეიკრიბა ყოვლითა ძალითა თჳსითა. არამედ არცა აწ მოვიდა დადიანი მიზეზითა მითვე, ამის-თჳს ბაგრატ ევედრა ლუარსაბ მეფესა, რათა შეწე-ეყოს: უსმინა ლუარსაბ და მოვიდა სპითა თჳსითა, განიხარა ბაგრატ და წარვიდნენ ზოგად: ხოლო ოსმალნი დაბანაკებულ-იყუნენ ბასიანს, ეწყვნენ ურთიერთარს სოხოისტასა ზედა ქს. ჩფმე, ქრ. სლგ: არამედ დაუმორჩილებლობითა და ცილებითა და დალატითა მესხთათა იძ-

ლიგნენ საქართველოსანი, ვითარცა აღვსწერეთ და მოკლეს ძე გურიელისა ქაიხოსრო და მოსწყვიტნეს სპანი ურიცხვნი. ხოლო ნეშტნი ივლტოდენ თვის თვისად და ბაგრატ მოვიდა ქუთათისს:

მერმე კვალად გარდავიდა მეორე წელსა ბაგრატ მეფე სამცხეს, წარმოასხვენა აწყვერისა ღჳთის-მშობელი ციხე-ჯვარს და ვერ-ღარა დაიპყრა სამცხე, ვინად-გან ციხენი სრულიად დაეპყრათ ოსმალთა, უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათისს: შემდგომად მოუწოდა მეფე-მან ბაგრატ ლევან დადიანსა, რეცა დარბაზობად და შეიპყრა იგი ზაკვით, რამეთუ შური აქვნდა მიერ ჟამით, რაჟამს არა შეეწია ბრძოლასა ზედა ოსმალთასა და პატიმარ-ჰყო, ქს. ჩფმვ, ქრ. სლდ: ესე აუწყა გურიელსა. „შევიპყარ დადიანი, წარმოვედ და დავიპყრათ ოდიში და კერძონი შენნი მოგანიჭო, შენ დაიპყარ, ვითარცა გნებავს:" რამეთუ ენება ბაგრატს ხელთ-გდება მისიცა და ჰყოს ყოველი იმერეთი ერთ-საბრძანებლად, ვითარცა პირველ. არამედ აგრძნა ესე გურიელ-მან და განიზრახა: „უკეთუ მოსრას ტომი დადიანთა და დაიპყრას ოდიში ბაგრატ. მაშინ იქმნას ჩემ-ზედაცა მოცალედ და მიმიღოს მეცა გურია:" ამისთჳს მოუმცნო ბაგრატს: „ოდეს ვეწყვენით ოსმალთა, მიერ ჟამით-გან მიზეზობენ და უმეტეს ათაბაგი, აწ უკეთუ დაუტეო ქვეყანა ჩემი, მოვიდნენ და მიმიღონ. ამის-თვის ვერ ძალ მიცს მოსლვა, გარნა განვიზრახავ, რათა შემოიმტკიცო დადიანი ფიცით და განუტეო:" ამისი მსმენელი ბაგრატ განრისხნა და ინება აღმოხდა თვალთა დადიანისა. არამედ შეერთებისა-თჳს გურიელისა და ოდიშართა ვერღა-რა ჰყო და პატიმარ-ჰყო გელათს სამრეკლოსა შინა: მაშინ ჩხეიძემ ხოფილანდრემ განზრახვითა ათაბაგისათა, რამეთუ შურობდა ქაიხოსრო ბაგრატს, გამოაპარა დადიანი და მოიყვანა ახალ-ციხეს: ამის-თვის ქაიხოსრო ათაბაგი ეზრახა გურიელს, ზავ-ჰყო მის-თანა, მისცეს გზა დადიანსა: მან აღუთქვა და წარმოიყვანა ოდიშს და დაიპყრა თვისივე ლევან დადიან-მან: ესე შეუძნდა ბაგრატ მეფესა, ვინად-გან ვერღა-რა ეწია თვისსა ნებასა:

ხოლო შემდგომად მოვიდა სპა ხონთქრისა გურიასა ზედა, რათა შურ-აგოს. ვინად-გან მიჰყვა ბაგრატ მეფესა და მოსწყვიტნა სპანი ოსმალთა, მიუღეს გურიელს ჭანეთი, დაუწყეს შენება ციხისა ბათომს: ესე აცნობა გურიელ-მან ლევას დადიანსა და მეფესა ბაგრატს: „უკეთუ მძლონ მე, მოიწევიან თქვენზედაცა, ამის-თჳს შემეწიენით.“ მაშინ დადიან-მან კეთილისა-თჳს, რომელი ჰყო მის ზედა გურიელ-მან, შეიკრიბა სპანი და წარვიდა შეწევნად. არამედ ბაგრატ მეფესა შეუძნდა ესე, რამეთუ არა კეთილობდა მის-თჳს გაერთება მათი. გარნა ამანცა წარუვლინა ძმა თჳსი ვახტანგ, ფ მხედრითა გურიელსა და ამცნო ვახტანგს, რათა ჰყოს ზაკვა ვითარიმე მათ შორის, რათა არა შეითქვნენ დადიან-გურიელი: ხოლო მისვლამდე ამათსა ეწყო გურიელი ოსმალთა და თავ.დასხმით აოტნა ოსმალნი ხმელეთსა ზედა და მოსრნა იგინი და სხვანი შევიდნენ კატარღებთა შინა და განვიდნენ ჭოროხს იქით: მაშინ მდინარე ჭოროხი მდიდრობდა, რამეთუ მდინარენი განდიდებულ იყვნენ. ამის-თჳს ვერღა-რა განვიდა გურიელი, მივიდნენ ოსმალნი, დაუწყეს შენება უმეტესად ციხესა გონიას: ხოლო ვახტანგ მისრულ-მან საჯავახოს უწყო ზრახვად დადიანსა რიონის თვალსა ზედა მდგომს სპითა ოდიშ-აფხაზთათა: „ვინად-გან ვარ ფუცებული შენდა აწ უწყოდე თუმცა შეიკრიბნეთ შენდა გურიელი, აქვს გურიელისა-გან პირი ძმასა ჩემსა, დაგესხმის იგი, ანუ მოგაკუდინებენ და ანუ შეგიპყრობენ:“ მაშინ მეგრელთა არღა-რა გამოიკითხეს ზაკულება ესე, უკუნიქცნენ ფოთიდამ და წარვიდნენ თვისად და ვახტანგ მივიდა გურიელისა-თანა: არამედ გურიელს აღუძნდა უკუნქცევა დადიანისა, რამეთუ ნავებითა თვისითა არა ძალ-ედვა განსლვა გონიას და ბრძოლა ოსმალთა და განმაგრება გურიისა: ამისი მხილველი ვახტანგცა წარვიდა იმერეთს. ხოლო ოსმალთა აღაშენეს ციხე გონია და შემოვიდნენ, მოსწყვიტნეს და მოსტყუევნნეს ჭანეთი და აჭარა, და დაიპყრეს თვისად, რამეთუ ეპყრა იგინი

გურიელსა: ამისა შემდგომად მოკუ̂და მეფე ბაგრატ ქს. ჩფმჱ, ქრ. სლვ და დაუტევნა ძენი ორნი, გიორგი და კონსტანტინე და დამარხეს გელათს:

იბ, მეფე გიორგი ბ, ლზ წელი ჰმეფა:

შემდგომად მეფისა ბაგრატისა დაჯდა ძე ამისი გიორგი მეფედ: ამან გიორგი-მ მოიწყო იმერეთი და დაიზავა დადიან-გურიელი და იყო მშვიდობით. შემდგომად მოვიდა მეფე ლუარსაბ ლტოლვილი შათამაზისა-გან, ქს. ჩფნვ, ქრ. სმდ, ხიზნად. შემდგომად მოკუ̂და ალექსანდრე ძე გიორგი მეფისა ქს. ჩფნჱ, ქრ. სმვ: ამისვე შემდგომად იშვა ძმის-წული მეფისა გიორგისა და ძე კონსტანტინესი როსტომ, ქს. ჩფჲ, ქრ. სმთ: ამასვე წელსა მოკუ̂და ცოლი გიორგი მეფისა, შემდგომად ზავ-ჰყო გიორგი მეფე-მან და ათაბაგ-მან ქაიხოსრო-მ და მისცა გიორგი მეფე-მან აწყურის ღუ̂თის-მშობელი, ქს. ჩფჲბ, ქრ. სნ. შემდგომად ამისა მოიყვანა გიორგი მეფე-მან ცოლად ჩერქეზის ბატონის ასული რუსუდან და იქორწინა მის-თანა ქს. ჩფჲგ ქრ. სნა: კვალად შემდგომად ამისა მოკუ̂და გურიელი როსტომ ქს. ჩფჲდ, ქრ. სნბ და დასვა გიორგი მეფე-მან ძე როსტომისა გურიელად გიორგი: და უშვა გიორგი მეფესა რუსუდან ძე ბაგრატ, ქს. ჩფჲე, ქრ. სნგ: ხოლო შემდგომად როსტომ გურიელისა სიკუ̂დილისა განუტევა ცოლი თვისი ლევან დადიანის ძე-მან გიორგი-მ ასული როსტომ გურიელისა და წარგვარა ბიძასა თვისსა ბათულიას ცოლი სიკეკლუცისა-თვის და შეირთო თვით და ამით იქმნა მტერობა მათ შორის და შემდგომად შფოთებისა ზავ-ჰყვეს დადიან-გურიელ-მან და მისცა ლევან დადიან-მან ასული თვისი გიორგი გურიელსა ცოლად და იქმნა ამითი მშვიდობა: შემდგომად განუტევა გურიელ-მანცა ცოლი თვისი ასული ლევან დადიანისა შურისა-თჳს წინა-თქმულისა და მტერობითა დადიანისათა ემზახლა მეფესა გიორგის, რამეთუ ჰყვანდა მეფე-

ნა გიორგის მუსადის ქჳრივი და მისცა იგი გიორგი გურიელ-სა ცოლად და დაიმოყჳრნენ ამით: ამის-თჳს მოიმწო ვახტან-გის ძის ძე-მ ხოსრო-მ დადიანი და ამან იშველა ჭილაძე ვა-რაზა ლიპარტიანი ოდიშრით: ესენი ყოველნი ღალატად და-ხსნენ გიორგი მეფესა იანეთს და იქმნა ბრძოლა ძლიერი: ვერა რაი ავნეს გიორგი მეფესა. არამედ ივლტოდნენ იგინივე ქს. ჩვჲც, ქრ. ხნვ და მოისრვოდნენ მახვილითა:

მაშინ იწყო მეფე-მან გიორგი მტერობა გურიელი-ურთ დადიანისა-ზედა. ვერდა-რა შეუძლო დადიან-მან წინა-დადგომა და წარვიდა სტამბოლს: შევიდნენ და დაიპყრეს ოდიში მეფე-მან და გურიელ-მან: არამედ მწე-ეყო დადიანს ხონთქარი, მო-სცა აზრუმ-ტრაპიზონის სპანი და მოვიდნენ სატყეპელასა ზე-და: შემინდა გურიელი სიდიდისათჳს სპათათა, დაუწყო დადიანს ვედრება, რათა ზავ-ჰყონ და არა მოუოხრონ ქვეყანა. არამედ დადიან-მან სთხოვა სისხლი განტევებისა-თჳს ასულისა თვისისა და აღუთქვა ზავ-ყოფა: უღონო ქმნილ-მან გურიელ-მან მისცა სისხლად ჳ დრაჰკანი. ზავ-ჰყო მის-თანა, მოუძღვა გურიელი და დაიპყრა ლევან კვალად ოდიში: ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ მოუწოდა ჯავახს ჭილაძეს, მოჰკლა იგი შურისა-თჳს წინათქმუ-ლისა, რამეთუ მიმდგომიცა იყო დადიანისა და დაიპყრა მამული ჯავახ-ჭილაძისა მეფე-მან გიორგი-მ: ესე აღუძნდათ დადიან-გუ-რიელსა, შეითქვნენ და მოვიდნენ სპითა და არა აუფლებდენ გიორგი მეფესა მამულსა ზედა ჭილაძისასა. არამედ ნახევარი დაიპყრა დადიან-მან და ნახევარი გურიელ-მან: ამისა შემდგო-მად მოკჳდა ლევან დადიანი ქს. ჩვობ, ქრ. ხჲ, რამეთუ უბრკმა ცხენსა მისსა ნადირობასა შინა და შემუსრა კისერი მისი და დაჯდა ძე მისი გიორგი დადიანად: ხოლო გიორგი მეფე-მან მოკვჳრა ძესა თვისსა ბაგრატს ცოლად დაჲ დადიანის გიორგისა და ასული ლევანისა და აქორწილა მის-თანა ქს. ჩვოგ, ქრ. ხჲა: ამასვე ქორონიკონსა იშვა ძე გიორგი მეფისა რუსუდანი-სა-გან ლევან. არამედ ესე შეერთება მეფისა და დადიანისა შე-

უქნდა გურიელს და გარდაბირა დადიანს ძმა მამია და მოიყვანა გურიას, შერთო დაჲ თვისი ცოლად. მერმე შემოიკრიბნა სპანი გურიელ-მან, მიუხდა დადიანს ზუგდიდს, ქაშეთა დადიანიცა. არამედ ბრძოლასა იძლია დადიანი გიორგი და ივლტოდა აფხაზეთს: ხოლო დაჯდა დადიანად მამია ძმა მისი. ეზრახნენ მეფე გიორგის მამია და გურიელი, რათა სთნდეს ესე ესრეთ და მოსცეს რომელი ეპყრა ჭილაძისეული დადიანსა: ესე სათნო იყო გიორგი მეფე-მან, ვინად-გან მამიაცა იყო მძახალი და მისცათ ნება და ჰყვეს ზავი მეფე-მან და დადიან-მან და გურიელ-მან: შემდგომად იშოვა ნიჯადი გიორგი დადიან-მან აფხაზნი, ჯიქნი და ჩერქეზნი და მოვიდა ოდიშს: ესე აცნობა დადიან-მან გურიელსა და გურიელ-მან წარუვლინა სპანი თვისნი მამიას, ეწყო მამია გიორგი დადიანსა, იძლია კვალად გიორგი და წარვიდა აფხაზეთს.

ხოლო მოკუდა მეფის გიორგის ძე ბაგრატ და დედოფალი დედა მისი რუსუდან ქს. ჩვოც, ქრ. სჲგ, ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა კათალიკოზი ევდემონ. ამასვე წელსა გამოვიდა ლალა-ფაშა და ტფილისიდამ ამან ლალა-ფაშამ წარმოავლინა სპანი იმერეთსა ზედა დაპყრობად: ამათ შემოვლეს ქართლი. ამისი მცნობი გიორგი მეფე წარვიდა სპითა მოსწრაფედ და შეუკრა მთა ლიხისა და მოვიდნენ ოსმალნიცა, დაუწყეს ბრძოლა იმერთა სიმაგრით-გამო და მოსრვიდენ მრავალთა ოსმალთა: შემდგომად იძლივნენ ოსმალნი და მოსწყვეტდიან იმერნი, აღიღეს ალაფი დიდი და მოვიდა გამარჯვებული მეფე გიორგი ქუთათისს: ხოლო დადიანი გიორგი უღონო ქმნილი, ევედრა გიორგი მეფესა, რათა მწე-ექმნას მას, აღუთქვა მეფე-მან და აუწყა გურიელსა. მაშინ გურიელ-მან მოუთხრა მეფესა: „ვითარცა განუტევე დაჲ მისი და მივეც სისხლი, ეგრეთვე მანცა განუტევოს დაჲ ჩემი, მომცეს ნასისხლი ჩემი და მე დავარწმუნო მამიას და ვყოთ იგივე დადიანადვე“ ხოლო ესე მიუთხრა ყოველი მეფე-მან გიორგი დადიანსა და დადიან მან ყოველნი აღუთქვა, არამედ სთხოვა მეფესა ცოლის დაჲ თვისი, რომელსა ზრდიდა მეფე, რათა

მისცეს ცოლად და მით იქმნეს სარწმუნოდ: ხოლო უკეთუ არა
რით დაერწმუნოს ყოვლად ამისა. ამის-თჳს მისცა მეფე-მან ცო-
ლის და თჳისი გიორგი დადიანსა და ოქრო იგი ნასისხლი
დადიან-მან უკუ-სცა გურიელსა. და ვინაჲ-გან მწირობდა და-
დიანი და არა აქვნდა ეგოდენი, მის-თჳს მისცა ხოჯი, ვიდრე
ამოვიდეს ფასი ოქროსა მის: მერმე ზავ-ჰყვეს მეფე-მან და
გურიელ-მან ძმათა შორის, მოიყვანეს გიორგი და დასვეს და-
დიანადვე: ხოლო მამიას მისცეს ჭილაძისა და რევაზის მამუ-
ლნი და იქმნა ამითი სამთავე შორის მშჳდობა: არამედ შემ-
დგომად ამისა მოიხსენა შური ბათულია-მ ბიძა-მან დადიანისა-
მან, შემოიკრიბა საჯავახო, რამეთუ მას ეპყრა იგი და მოიბირნა
ვინამენიცა მეგრელნი, წარვიდა, რათა თავს-დასხმით ღალატად
მოჰკლას გიორგი დადიანი, აგრძნა ესე გიორგი დადიან-მან და
შემოიკრიბნა სპანი. ესე უთხრეს ბათულიას, უკმოიქცა და მო-
ვიდა საჯავახოსავე: ამის-თჳს ესე აუწყა მეფესა დადიან-მან და
ძმა-მან მის-მან მამია-მ: ხოლო მეფე-მან გურიელსა მიუთხრა,
რათა მოჰკლას ბათულია ამის-წილ და დაიპყრას თვით საჯავახო
ორთავე ნებითა: განიხარა გურიელ-მან, შეიპყრა ზაკვით ბათუ-
ლია. არამედ თვით არა მოაკვდინა და პატიმარ-ჰყო ოსურგეთს
და დაიპყრა საჯავახო თვისად: მერმე კვალად მოუთხრეს მეფე-
მან და დადიან-მან გურიელს მოჰკლვა ბათულიასი: ხოლო გუ-
რიელ-მან არა მოჰკლა თვით. არამედ მისცა მათ ნება და ამათ
წარავლინეს კაცი და მოაშთვეს ბათულია და იქმნებოდა ესრეთ
მშვიდობა:

ხოლო რაჟამს მოსლვასა ლალა-ფაშისასა მოსრნა გიორგი
მეფე-მან ოსმალთა სპანი და მერმე ქართველთა, მოვიდა აწ სი-
ნან-ფაშა ქართლსა ზედა: ამან ფაშა-მან ჰგონა კვალად შველა
ქართველთა გიორგი მეფისა-გან: ამის-თჳს წარმოავლინა ათაბაგი
ყვარყვარე ქს. ჩოფპა, ქრ სჲთ გიორგი მეფისა-თანა, რათა ემ-
ტეროს სვიმონ მეფესა და ქართლსა: მაშინ განზრახვითა ათა-
ბაგისათა შემოიკრიბნა გიორგი მეფე-მან სპანი და მოიყვანა
დადიანი-გურიელიცა სპათა მათითა, ვინაჲ-გან აქუნდათ ერთო-

ბა და ბრძანებულიცა იყო ხონთქრისა, მიუხდნენ შიდა ქართლს, ვერა სადა ჰპოვნნეს ხიზანნი და დასწვეს სრულიად გადმა-გამოღმართნი. მერმე უკუმოიქცნენ და მოვიდნენ უვნოდ: ამისა შემდგომად მოკუდა დადიანი გიორგი ქს. ჩფპბ, ქრ. სო და დაჯდა ძმა მისი მამია დადიანად: არამედ გურიელი გიორგი კვალად არა დასცხრა შურ-გებად გიორგი დადიანისად, მოიპარა ძე გიორგი დადიანის მცირე ლევან პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა შხეფისასა, განზრახვითა მამია დადიანისათა. ხოლო ყრმა იგი უთმინოებითა ტყვეობისათა გარდმოიჭრა ციხიდამ, რეცა განლტოლვად და მოკუდა: არამედ ესე მიზეზი ჰყო დადიან-მან მამია-მ გურიელსა ზედა, შემოიკრიბნა სპანი და მოვიდა გურიას: ამას შეკვეთა გიორგი გურიელიცა და ბრძოლასა იძლია გურიელი და ივლტოდა სტამბოლს: მაშინ დადიან-მან მოიყვანა ტომი გურიელთა ვახტანგ და დასვა გურიელად ქს. ჩფპგ, ქრ. სოა: ამასვე ქორონიკონს შეიპყრა მეფე-მან გიორგი ძმა თვისი კონსტანტინე ძით მისით როსტომით, ვინად-გან ლევან ძე გიორგი მეფისა მცირე იყო, რათა არა მცილე ექმნეს მეფობასა და ჰყო პატიმრად. არამედ მოქმედთა ესე ვითარებათათა გარნა აქვნდათ მშვიდობაცა ყამად: შემდგომად მოკუდა მეფე გიორგი ქს. ჩფპე, ქრ. სოგ:

იგ. მეფე ლევან, ე წელი ჰმეფა:

დაჯდა ძე გიორგი მეფისა ლევან მეფედ და ეკურთხა ქუთაისს. ხოლო ბიძა მისი კონსტანტინე თავისუფალ-იქმნა ძით თვისით და დაიპყრა მან რიონის აღმოსავლეთისა კერძონი, რამეთუ ლევან ყრმა იყო წლისა იბ: შემდგომად წელსა ქს. ჩფპვ, ქრ. სოდ მოიყვანა ლევან მეფე-მან ცოლად დაჲ მამია დადიანისა და ასული ლევანისა მარეხ და ჰყო ქორწილი შემსგავსებული: კვალად წელსა ქს. ჩფპზ, ქრ, სოე ნაადდგომევს გარდაშქრა ლევან მეფე-მან ბიძასა თვისსა კონსტანტინესა ზედა:

ვერ წინა-აღუდგა კოსტანტინე და ლევან მიუხვნა ციხენი. სვან-
და, კაცხი და სრულიად არგვეთი: შემდგომად ზავ-ჰყო მის-თანა
და მისცა საუფლის-წულონი და იყოფებოდა მის-თანა: ამავ წელს
მოკვდა გურიელი ვახტანგ, მოვიდა დაჯდა გიორგივე გურიელად
შეწევნითა ოსმალთათა, რამეთუ მოსრულ იყო სტამბოლიდამ და
იყოფოდა გონიას: ხოლო ჟამთაჲვე პირველთა განძლიერდა მეფე
სვიმონ და მოიხსენა შური გიორგი მეფისა, ეზრახა იმერთა
მეფე სვიმონ, რამეთუ მომკვდარ იყო ბიძაცა მეფისა ლევანისა
კოსტანტინე და ვინად-გან იყო ლევან ყრმა. ამის-თვის ვიეთ-
თამე იმერთა მისცეს სვიმონს პირი მტკიცე: მაშინ წარმოე-
მართა მეფე სვიმონ სპითა თვისითა იმერეთსა ზედა: ამის-მან
მცნობ-მან მეფე-მან ლევან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა, მოუწო-
და მამია დადიანსა და გიორგი გურიელსა: არამედ მათ არა ინე-
ბეს მოსლვა, ვინად-გან შურობდენ ურთიერთსა: ხოლო ლევან
მეფე დადგა გოფანთოს. სპითა თვისითა: გარდმოვლო სვიმონ
ლიხის მთა და მიერთნენ ზემოურნი რომელნიმე, მერმე მოვიდა
გოფანთოს სვიმონ, ეკვეთა ლევან და იქმნა ბრძოლა ძლიერი
ქს. ჩფპც, ქრ. სოფ, იძლია ლევან მეფე და ივლტოდა ლეჩხუმს:
ხოლო სვიმონ მეფე-მან დაიპყრა იმერეთი, გამოუხვნა მძევალნი
იმერთა, წარიყვანნა იგინი და წარვიდა: შემდგომად მოვიდა ლე-
ვან მეფე და დაიპყრა იმერეთი და მტერობდა დადიანსა. ვინად-
გან არა მწე-ეყო სვიმონსა ზედა: არამედ განძლიერდა მეფესა
და დადიანსა შორის მტერობა ძლიერად, შეიკრიბა ამის-თჳს
დადიან-მან მამია სპანი თვისნი და მოვიდა ქუთათისს, ამას
ეკვეთა მეფე ლევან სპითა თვისითა იმერთათა და ძლიერისა ბრძო-
ლისა სძლო დადიან-მან და შეიპყრა მეფე ლევან ქს. ჩფჟ, ქრ.
სოც, წარიყვანა ოდიშს და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა შხეთს და
მოკუდა შემდგომად მეფე ლევან პატიმრობასა შინა შხეთს ცი-
ხესა შინა:

იდ, მეფე როსტომ, იე წელი მეფა.

ხოლო იმერთა მოიყვანეს ძე კოსტანტინესი ძისა ბაგრატ მეფისა როსტომ და დასვეს მეფედ. არ მედ ამან როსტომ ვერა მტკიცედ დაიპყრა მეფობა: ამასვე ქრონიკონს მოკუდა მამია დადიანი და დაჯდა ძმა მისი მანუჩარ დადიანად: ესე მანუჩარ ეზრახა და ემზახლა კახ-ბატონს ალექსანდრეს და მოიყვანა ასული მისი ნესტან-დარეჯან მზითვითა დიდითა ცოლად და იქორწინა მის-თანა: არამედ ამავ ქრონიკონს იხილა გურიელ-მან გიორგი-მ საქმე როსტომისა, შეიკრიბა სპანი, მოვიდა და მოიყვანა ბაგრატ ძე თეიმურაზისა ვახტანგის ძისა, ვერ წინ-აღუდგა როსტომ, წა-რუხვნა ქუთათისი და მისცა ბაგრატს, განუმაგრა ციხე ქუთათისი და მოუდგინა ძე თვისი მამია ბაგრატს და თვით მივიდა საჩინოს, მოიყვანა ოსმალთა სპანი, განსდევნა ჩიჯავაძე, აღიღო ციხე სე-ბეკა, შემუსრა იგი და მუნ დასვა სხვა ჩიჯავაძე და მიიქცა გუ-რი სვე: ამასვე ქრონიკონსა კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე და მიერთვნენ იმერნი, მოადგა ქუთათისს, აღიღო და გამოიყვანნა ბა-გრატ და მას შინა შეაყენნა გუშ·გნი თვისნი და დაამძევლნა კვა-ლად იმერეთი და წარვიდა ქართლს; ხოლო როსტომ ამათ ვითა-რებასა მხილველი და თვით ვერა რა რის მყოფელი წარვიდა მა-ნუჩარ დადიანისა-თანა და ევედრა მას შეწევნასა: მაშინ დადიან-მან შეიკრიბა სპანი, მოვიდა, აღიღო ქუთათისი და დაიპყრა იმერეთი როსტომ: ესმა ესე სვიმონ მეფესა, გამოილაშქრა ძალითა დიდითა, ზარბაზნებითა და აღკაზმულობითა სპათათა, გარდმოვლო ლიხი და მიერთნენ კვალად იმერნი: ამის-თჳს ვერ წინა-აღუდგა როსტომ და ივლტოდა ოდიშსვე: ხოლო სვიმონ მეფე-მან აღიღო ციხენი. სკანდა, კვარა, კაცხი, სვერი, შეაყენნა თვისნი და ჩოადგა ქუთა-თისს, აღიღო იგიცა. არამედ რა სცნა მეფე-მან სვიმონ წარსლვა როსტომისა ოდიშს წარვიდა მის ზედა, რათა შეიპყრას იგი და დაიპყრას იმერეთი მკვიდრად, ვინად-გან არღარა-ვინ იყო ტომი მათი თვინიერ და მივიდა ოფიშკვითს: მაშინ დადიანმან მოუვლინა მეტყველ-მან: „გვიმონე ორნივე და მიეც როსტომს იმერეთი და

ვიყვნეთ მორჩილ შენდა საუკუნოდ,“ არამედ სვიმონ მეფე-მან მრავალ-გზის განმარჯვებულობისა-თჳს იამპარტავნა მეგრელთა-გან წინა-აღდგომა და შერისხვით მიუგო: „გნებავს მომეც როსტომ და დავიცვა ქვეყანა შენი უვნოდ, უკეთუ არა, მოვიდე და თუმცა ძალ-გიცს დამხუდი ბრძოლად:“ ამისსა მსმენელსა დადიანს შეუძნდა სიამაყე ესე, შემოიკრიბნა სპანი და როსტომ მის-თანა, რაოდენითამე იმერელითა დაესხა გარიყრაყს სვიმონ მეფესა, იძლია მეფე სვიმონ და ივლტოდა ქართლს: ხოლო დადიან-მან აღიღო ალავი დიდი და ზარბაზნები წარიღო ოდიშს. მოიყვანა როსტომ და აკურთხეს ქუთაისს მეფედ. აღიღეს ქუთაისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი და დაიპყრა როსტომ სრულიად იმერეთი ქს. ჩფყ, ქრ. სოც: არამედ შემდგომად ზავ-ჰყვეს როსტომ მეფე-მან და სვიმონ მეფე-მან, მისცა ტყვენი და მეციხოვნენი ყოველნი სვიმონს. ხოლო მძევალნი იმერეთისანი უკმოსცა სვიმონ მეფე-მან და მეფობდა ესე როსტომ მშვიდობით, რამეთუ დადიანი აქუნდა მწედ:

შემდგომად მოუხდნენ აფხაზნი გურიას ნავებითა: ამათ ეკვეთა გურიელის ძე მამია, სძლო და მოსწყვიტნა სრულიად ქს. ჩფყა, ქრ. სოთ: ამასვე ქორონიკონს უშვა ნესტან-დარეჯან დადიანს მანუჩარს წული ლევან. არამედ შობასავე მოკვდა ნესტან-დარეჯან: ხოლო მანუჩარ დადიანმან შემდგომად გლოვისა მოიყვანა ცოლად ქჳრივი ვახტანგ გურიელისა და ასული ათაბაგისა და იქორწინა მის-თანა: ხოლო შემდგომად ამისა მოიყვანა ათაბაგის ქალი თინათინ დედოფლად კოსტანტინე მეფე-მან ქს. ჩფყზ, ქრ. სპე და იქორწინა: ამასვე ქორონიკონს მოითხოვა პაპა-მან მის-მან ალექსანდრე-მ კახ-ბატონ-მან ასაზრდელად მანუჩარ დადიანისა-გან ძე მისი ლევან. ამან მანუჩარ წარუვლინა და ზრდიდა იგი მას: ხოლო შემდგომად მოკუდა გურიელი გიორგი ქს. ჩქ, ქრ. სპც და დაჯდა ძე მისი მამია გურიელად და იყო მშვიდობა სამთა ამათ შორის მეფისა, დადიანისა და გურიელისა-თანა და მეფობდა ესრეთ როსტომ. არამედ შემდგომად იხილა რა დადიან-მან მანუჩარ კასეთს დავითისა-გან საქმე

იგი, მოითხოვა ძე თვისი ლევან ალექსანდრესა-გან, ამან წარ-მოუვლინა და მოვიდა მამისა-თანა ლევან, ქს. ჩქდ, ქრ. სყბ: მაშინ იყო ლევან წლისა იგ და განიხარა მანუჩარ ხილვითა მი-სითა: შემდგომად მოკჳდა მეფე როსტომ ქს. ჩქე ქრ. სყგ:

იე, მეფე გიორგი გ, ლ წელი ჰმეფა:

ხოლო ვინაჲ-გან არღარა-ვინ იყო ტომი მეფეთა, მოიყვა-ნეს ძმა როსტომ მეფისა ნაშობი მხევლისა-გან გიორგი, დას-ვეს მეფედ და აკურთხეს ქუთათისს და მეფობდა ესე მშვიდო-ბით ჟამ-რაოდენმე: არამედ ჟამებთა ამათ შინა, ვითარცა ვიხი-ლავთ იქმნა განტევება ცოლთა, კლვა კაცთა და იდუმალ ტყვის-ყიდვა და უჯერონი სჯულსა ზედა მრავალნი იმერეთსა შინა. ამის-თჳს შეკრბენ ქართლისა ქათალიკოზი მალაქია, აფხაზთა კათალიკოზი ევდემონ და ყოველნი ეპისკოპოზნი იმერთ-ოდი-შისანი: ხოლო ეპისკოპოსნი ესენი იყჳნენ. ქუთათელი სვიმონ, გენათელი ანტონი, ჭყონდიდელი, ბედიელი, მოქველი, დრან-დელი ფილიპპე, ცაგერელი კოზმან, ხონელი ზაქარია, ნიკორ-წმიდელი იოაკიმ, ჩაისელი კირილე: ამათ განაჩინეს მოქმედთა მათთა-თჳს ჯეროვანი შერისხვანი, დასწერნნეს და შეაჩვენნეს მოქმედნი მისნი, ვითარცა გვაუწყებს აღწერილი მათი:

ხოლო შემოიკრიბნა მამია გურიელ-მან სპანი, შევიდა აჭა-რას, მოსწყვიტნა ოსმალნი და დაიპყრა თვითვე კვალად აჭარა. ქს. ჩქთ ქრ. სყზ: შემდგომად მოკვდა დედოფალი თინათინ, ასული ათაბაგისა ქს. ჩქი, ქრ. სყც: შემდგომად ამისა ნადი-რობასა შინა ხრო-მან ირმისა-მან წარიტაცა დადიანი მანუჩარ და მოჰკლა იგი ქს. ჩქია, ქრ. სყთ და დასვეს ძე მისი ლევან დადიანად ნაშობი კახ-ბატონის ასულისა: შემდგომად ამისა მო-ვიდნენ ლუარსაბ და თეიმურაზ მეფენი შააბაზისა-გან ლტოლ-ვილნი ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, ისტუმრა კეთილად გიორგი მეფე-მან დიდითა პატივითა ქუთათის: ამათ-თჳს შააბაზს წარმოევლი-

ნა დესპანი, რათა მისცეს მას მეფენი და უკეთუ არა მოვიდეს სპითა ჩარუხ დაჭრაიანისა და მოსპოს ქვეყანა მისი: მაშინ გიორგი მეფე-მან ჰკითხა. „რაჲ არს ჩარუხი დაჭარაიანითა:“ მიუთხრეს კოხუნჯი და წალდი: მიუგო დესპანსა: „ვგონებდი შეშინებასა სარმუზოსანითა. გარნა კოხუნჯნი და წალდნი აქუსთ მრავლად ჩემთა მარგველთაცა:“ ხოლო იყვნენ წინაშე გიორგი მეფისა დადიანი ლევან და გურიელი მამია მოწოდებულობით მიცემად მის-თჳს პასუხთა შაჰაბაზისათა: ამათ განიზრახეს და წარავლინეს კათალიკოზი ქართლისა მალაქია და აბაშიძე პაატა ვედრებით, რათა მისცეს ორთავე მეფეთა მკვიდრნი თვისნი და ეგრეთ დაიმორჩილოს: ხოლო შააბაზ მოაქცივნა იგინი დიდითა პატივითა და ნიჭითა *): არამედ ლუარსაბ მეფე-მან არა ისმინა გიორგი მეფისა და წარვიდა წინაშე შააბაზისა: ხოლო შემდგომად შააბაზისა წარსლვისა სპარსეთსვე მიიწვიეს ბატონი თეიმურაზ კახთა. შემოიკრიბნა მეფე-მან გიორგი სპანი დადიან-გურიელით და მიჰყვა არაგვამდე თეიმურაზს, რათა არა რაჲ ევნოს ქართველთა-გან: მერმე უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათისს: შემდგომად კვალად მოვიდა ბატონი თეიმურაზ ლტოლვილი შააბაზისა-გან: ამ ჟამთა იქმნა სიყმილი დიდი იმერეთს შინა. ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ შერისხნა რაჲსამე ზედა წულუკიძეს პაატას და მიუხვნა მამულნი და პაატა წარვიდა ლევან დადიანისა-თანა: რამეთუ ესე ლევან იყო ბოროტი, ხვანჯიანი, ამაყი, მზაკვარი და ძვირის-მომხსენე და იმარჯვიდა ჟამთა. არამედ ამან პაატამ (რომელსა უხმობდნენ წუწკად უძლურებისა-თჳს, რამეთუ იყო კუტი) უმეტესად შთაუდვა ლევანს მტრობა გიორგი მეფისა და მარადის განუზრახვიდა:

---

*) იტყვიან, რამეთუ ისხდენ მეფენი ერთად. მაშინ გიორგი მეფე-მან მოიხადა ქუდი და შემოიდვა ფერხი მუხლსა ზედა: ესე იუკადრისა მეფე-მან ლუარსაბ და შეირაცხა უპატიოდ და არა-რად შერაცხა და იტყოდაო. „რა იგი ნებავს მტერსა ჰყოს, ხოლო უმცირესისა ჩემისა-გან, არა დავითმინო“. და არლა-რაი უხმისა გიორგი მეფესა და წარვიდა, ვითარცა მწყრალი:

ხოლო გიორგი მეფე-მან მოგვარა ძესა თვისსა ალექსან-
დრეს ცოლად ასული გურიელისა და აქორწინა იგი ქს. ჩქიც,
ქრ. ტვ: შემდგომად უშვა ალექსანდრეს ძე ბაგრატ, არამედ შე-
მდგომად ორისა წლისა შესწამა ალექსანდრე-მ ცოლსა თვისსა,
რეცა სიძვად ქუთათლის ვაჭრისა-თანა და განუტევა ცოლი თვისი
და წარავლინა ძით თვისით ბაგრატით მამისა მისისა გურიელის
მამისა-თანა: ესე შეუძნდა გურიელს და ეძრახა დადიანი ლევანს
და მოითხოვა და მისი მარიამ ნაშობი ათაბაგის ქალისა-გან
ძისა თვისისა სვიმონის-თჳს: ხოლო ლევანს, ვინად-გან აქვნდა
მანკიერება და იმარჯვიდა საქმეთა და დაუმეგობრებოდა აფხაზთა,
ჯიქთა და სვანთა, რათა მწე-ეყოს, განიხარა მტერობა გურიე-
ლისა და მეფისა და მისცა და თვისი სვიმონს ძესა გურიე-
ლისასა და ქმნა ქორწილი სვიმონ ქს. ჩქკა, ქრ. ტთ. შეუძნდა
მეფესა გიორგის შეერთება დადიან-გურიელისა, დაუწყო მტე-
რობა: შემდგომად შემოიკრიბნა სპანი თვისნი გიორგი მეფე-მან
და განვიდა და დასდგა კოჭორაურსა ზედა: მოვიდა ლევან და-
დიანიცა სპითა ოდიშარ-აფხაზ-ჯიქითა და იქმნა ბრძოლა ძლი-
ერი და მოსწყდნენ მრავალნი ქს. ჩქბგ, ქრ. ტია, იძლია მეფე
გიორგი და ივლტოდა: მაშინ დადიან-მან შეიპყრა მრავალნი წა-
რჩინებულნი და მდაბიურნი, აღიღო ალაფი და ავარი და წარ-
ვიდა ოდიშს. გარნა შეპყრობილთა განზრახვითა წუწკისათა და-
ასხნევინა ვეცხლით თავნი, რომელი არა-ოდეს ქმნილ იყო იმე-
რეთს შინა და შემოხდა მიერით ესე ესრეთ:

შემდგომად ამისა განირისხნა ღმერთი და მოკლა მამა თვი-
სი მამია გურიელი ძე-მან თვის-მან სვიმონ, მწოლარე სარე-
ცელსა ზედა ძილად ქს. ჩქკე, ქრ. ტიგ და დაიპყრა გურია
თვით: ხოლო დადიანს ლევანს, ვინად-გან ეძლია გიორგი მე-
ფისა-თჳს განიზრახა, რამეთუ ჰყო ბოროტი ესე სვიმონ, ნუ
თუ ზავ-ჰყოს გიორგი მეფისა-თანა და შეითქვნენ ჩემ-ზედა:
ამის-თჳს აღირჩია გურიელად დასმად ვახტანგ გურიელისა ძისა
ქაიხოსროსი, ძმისა მარიამ დისა თვისისა, შეიკრიბნა სპანი და
მივიდა ლანჩხუთს, მიზეზ-ჰყო და მიუთხრა სვიმონ გურიელსა:

„ვინად-გან მოჰკალ მამა შენი, არღა-რა მნებავს მოყვრობა შენი, მომეც დაჲ ჩემი და უკუნ-ვიქცევი:“ არამედ სვიმონ იყო მხნე, ახოვანი, შემმართებელი, ამანცა შემოიკრიბნა სპანი, ეკვეთა დადიანს ლანჩხუთს, ფიცხელ სასტიკისა ბრძოლისა შემდგომად იძლია გურიელი სვიმონ და სპანი მისნი. შეიპყრეს სვიმონ გურიელი და მოართვეს ლევან დადიანსა: მაშინ ლევან დადიან-მან აღმოხადნა თვალნი სვიმონს და დასვა გურიელად ქაიხოსრო. წარმოიყვანა დაჲ თვისი მარიამ და მოვიდა ოდიშს გამარჯვებული:

ხოლო ამას წინა წელსა მოვიდა მოურავი გიორგი სამცხიდამ გიორგი მეფისა-თანა და მერმე მიიწვია ლევან დადიან-მან. გარნა არა დაადგრა და წარვიდა: არამედ ვინად-გან სცა პატივი მეფემან და აღუთქვა კეთილნი მისდა. ამის-თჳს მოითხოვა სპანი გიორგი მეფისა-გან შეწევნად თვისად, ამან მეფე-მან წარუვლინა სპანი ზემო-მხრისანი და უთავა მათ ბოქოულთ-უხუცესი მამუკა და აბაშიძე მილდაბარ, უკეთუ განძლიერდეს მოიმწოს იგიცა დადიანსა ზედა, რომლისა-გან ძლეული იყო. გარნა ცუდ იქმნა განზრახვა ესე და მოვიდნენ სპანი ლტოლვილნი: შემდგომად ამისა იმზახლეს ბატონი თეიმურაზ და გიორგი მეფე, მოსცა ბატონ-მა თეიმურაზ ასული თვისი ქჱრივი ზურაბ ერისთვისა დარეჯან ცოლად ალექსანდრეს ძესა გიორგი მეფისასა. მივიდა მუხრანს, ჰყო ქორწილი ქს. ჩქკთ, ქრ. ტიზ, წარმოიყვანა და მოვიდა ქუთათისს: ხოლო დადიან-მან ლევან განიწყო სპანი და მოიწყნო აფხაზნი, ვიდრე დაპყრობამდე: განმდიდრდა ფრიად, რამეთუ შემუსრნა ნავნი ზღვისანი და ჴუვამწედ და მორჩილად ქაიხოსრო გურიელი და განაცხადა მტერობა მეფისა გიორგისა, განზრახვითა პაატა წუწკისათა და უხდებოდა მარადის დღესასწაულთა შინა იმერეთს და ბრძოდენ მდევრად მრავალ-გზის იმერნი. გარნა იგინივე მრე ექმნებოდიან და ტყვეთა ანუ პყრობილთა, რომელთა წარიყვანდნენ, დაახსნევინებდნენ ვეცხლით თავთა: ამით შემოხდა ცხადად ტყვის-ყიდვა, რამეთუ სპათაცა მისთა ფარვით იწყეს თათართა ზედა ყიდვა-ტყვეთა და ნა-

შოვართათა და განმრავლდებოდა ესე-ვითარი ხდომა და უჯერო-ება იმერეთსა ზედა: ხოლო ინება როსტომ ქართველთა მეფე-მან მზახლობა ლევან დადიანისა და მოითხოვა დაჲ მისი მარიამ ცოლად ქვრივი სვიმონ გურიელისა, მისცა დადიან-მან. არამედ აქჳნდა შიში გზასა ზედა გიორგი მეფისა. ამის-თჳს შეითქჳ-ნენ და მოვიდა როსტომ მეფე ფერსათსა ზედა და დადიან-მან შემოიკრიბნა სპანი დიდნი, წარმოიყვანა დაჲ თვისი მარიამ, გა-მოვლო სამიქელაო, ფოკე და განვიდა რიონს, შევლო და მი-ვიდა კაკას ხიდსა ზედა. მუნ დახჳდა როსტომ მეფე, მისცა დაჲ თვისი დიდებითა და წარვიდა როსტომ: არამედ გიორგი მეფე-მან ჰგონა ჟამი მარჯვე, შემოიკრიბა სპანი, რათა ეწყოს ანუ დაესხას დადიანსა და წარვიდა მცირითა კაცითა განმსტრო-ბად სპათა დადიანისათა, მერმე მოქცეულ-მან აღასრულოს წა-დილი თვისი: აგრძნა ესე დადიან-მან, წარმოავლინა სპანი ფა-რულად, მოეტევნენ გიორგი მეფესა, შეიპყრეს და მიგვარეს ლევან დადიანსა. იგი მსწრაფლ აღიყარა სპითა, წარიყვანა გი-ორგი მეფე და წარვიდა ოდიშს და პატიმარ-ჰყო მუნ მეფე. ამის-თჳს ალექსანდრე-მ ძე-მან გიორგი მეფისა-მან წარუვლინა კაცი, რათა მოსცეს მამა: ხოლო მან მოითხოვნა ვაჭარნი ჩი-ხორისა და ჩხარის სომეხნი და ურიანი სახსრად მეფისა გი-ორგისა: მაშინ ალექსანდრე უღონო-ქმნილ-მან მისცნა იგინი სრულიად და დაიხსნა მამაჲ თვისი, მოვიდა ქუთათისს და შემ-დგომად ფრიადითა მწუხარებითა და ესე ვითარებათა-თჳს და-ვერა რაისა მწეობისა მპოვნელი მოკჳდა მეფე გიორგი ქს. ჩქლი, ქრ. ტკზ და დაუტევნა, ძენი. ალექსანდრე, მამუკა და ბერი:

ივ, მეფე ალექსანდრე გ, კე წელი ჰმეფა:

ხოლო შემდგომად მამისა თვისისა დაჯდა ალექსანდრე მეფედ იმერთა და ეგურთხა ქუთათისს: არამედ ლევან დადია-

ნი *) არა დასცხრა და უხდებოდა მარადის იმერეთს შობას, ნათლის-ღებას, აღდგომას და ყოველთა დღესასწაულთა შინა, რამეთუ ეტყოდა პაატა: „არს ძლევა მტერთა შენთა ზედა დღესასწაული შენდა:“ ვინად-გან უწყოდა დღესასწაულთა შინა განცხრომა, შვება და მოცალეობა იმყოფის განსვენებისა-თჳს: ამით აოხრებდა სანახებსა იმერეთისასა, ვიდრე ვერღა-რა წინა-აღუდგა ალექსანდრე მეფე და მოავლო ზღუდე ქუთათისს დიდი და მოიყვანა ყოველთა წარჩინებულთა თვისთა ცოლ-შვილნი და დაადგინნა მას შინა და თვითცა იმყოფებოდა მასვე შინა, რათა არა მიერთნენ დადიანსა ჰყო მის-თჳს: არამედ ლევან დადიან-მან სიმდიდრით აღზავებულ-მან ჰყო სასახლე იბ ოდიშსა შინა ყოვლითა მოწყობილობითა, რამეთუ არა წარიღის ერთიდამ მეორესა შინა არა-რაჲმე სახმარნი ანუ ცხენნი და გარემო წყაროთა უახლოესთა დასდგა ფიალანი ოქროსანი და უშორესთა ვეცხლისა, დაბმულნი ძეწკვებითა, რათა სმიდენ მგზავრნი მით. ვინად-გან ვერ-ვინ იკადრებდა ქურდობასა ანუ პარვა-ავაზაკობასა ქვეყანათა შინა მისთა: არამედ იმერთა უყოფდა ესრეთ თანა-მონათესავეთა, ერთ-სჯულთა და მეფესა თვისსა: კვალად განზრახვითა პაატა წუწკისათა, რამეთუ სძულობდა ცოლი დადიანისა პაატას და მტერობდა წუწკი მას. ამის-გამო შეუთქვა ლევან დადიან-მან ცოლსა თვისსა სიძვა მეწდისა-თანა თვისისა, შეიპყრა იგი ძეებითურთ, შთადვა ზარბაზანსა შინა და განტყორცნა და დაიფანტნენ სრულიად: მერმე მოიყვანა ლევან სხვა ცოლი და იქორწინა. გარნა არა უშვა ძე, არცა ასული და მოსწყდა თესლი მისი: გარნა არცაღა-თუ დასცხრა ოხრებად იმერეთისად: ამ ჟამებთა მოიწიფაცა ძმა ალექსანდრე მეფისა მამუკა და ესე მამუკა იყო მხნე, ახოვანი, შვენიერი, კისკასი და შემმართებელი

*) იტყვიან მხედარ-მან დადიანის-მან მიჰყიდა მაჰმადიანსა ტყვე, ამის-თვის კათალიკოზ-მან იწვია და დაუდვა მწვარი ძაღლი. „ეტყოდა ჭამასა, რამეთუ არა არს არა-წმინდა“. ვინად-გან იქმნა ესე, ალუძნდა დადიანსა და მოაყვანინა ტყვე იგი სტამბოლიდამ და მხედარი იგი მისცა პატრიუსა, გარნა კვალად არა დასცხრა კირთებად:

ძლიერი: ამან უწყო ბრძოლა ლევან დადიანსა მცირედ, მცირედ და მოსწყვეტდა სპათა მისთა ფრიადად. გარნა მრავალ-გზისცა მოსწყვიტნა, ვითარ ვერღა-რა დამართვიდენ მეგრელნი მის წინაშე და მხილველნი მისნი მსწრაფლად ივლტოდენ: ამის-თჳს ლევან დადიანი მცდელობდა სიკუდილსა ანუ შეპყრობასა მისსა ფრიად: ხოლო ჰყვანდა მამუკას ცხენი ზერდაგი დიდი, ძლიერი და ფიცხელი, რომელსა ვერ უდგმიდა კვეთებასა მისსა მეგრელთა ლაფშა: დღესა ერთსა მოვიდა ლევან დადიანი სპითა, ჰსცნა მამუკა-მ, შეიჭურა განსლვად. არამედ არა უტევებდა განსლვად მეფე ალექსანდრე, რამეთუ ეშინოდა სიკუდილისა მისისა და ამის-თჳს დაუმალა ზერდაგი მისი,*) რათა არღა-რა განვიდეს: მაშინ მამუკა უთმინოებითა განვიდა სხვითა ცხენითა და ამისი მხილველნი მეგრელნი ივლტოდნენ: მიეწია მამუკა, სცა შუბი და დასცა კაცი ცხენითურთ მიწასა. არამედ უბრკმა ცხენსა მამუკასსა და დაეცნენ ორნივე: მხილველნი მეგრელნი უკმოიქცნენ, შეიპყრეს მამუკა და მიგვარეს ლევან დადიანსა: მან განიხარა და წარიყვანა და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა: ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან ვერასადა შეწევნისა მპოვნელ-მან და მომლოდე-მან, იხილა განძლიერება რუსე ის მეფის ალექსისა, განიზრახა რათა მოიცეს მუნიდამ ძალი. ამის-თჳს წარავლინა ხოსია ჯაფარიძე წინაშე მისსა ძღუნითა და ითხოვა შეწევნა:

შემდგომად ამისა მოვიდა ბატონი თეიმურაზ ლტოლვილი ქს. ჩქმც, ქრ. ტლვ, მიეგება ალექსანდრე მეფე და პატივ-სცა, არამედ შემდგომად გლოვისა იწვია დადიან-მან ლევან და განუზრახვიდა ალექსანდრე მეფე წარსლვასა, რათა ზავ-ჰყოს მათშორის, რამეთუ ალექსანდრე იყო სიძე და ლევან მამიდის-წული, და განატევებინოს მამუკა: ამის-მიერ წარვიდა ბატონი თეიმურაზ, მან ისტუმრა და პატივ-სცა დიდად: შემდგომად უწყო ზრახვა წინ-თქმულთა-თჳს ვედრებით, რათა ჰყონ ზავი და და-

*) იტყვიან, სიკეთასა მისისა-თვის შურის-თვის დაუმალა ცხენი რათა ვნოს რაიმე:

აცადოს ოხრება ქრისტეანეთა და განუტევოს მამუკა შეამდგომელობითა მისითა: ამას ზედა პატივ-სცა ლევან დადიან-მან და აღუთქვა ყოფად ქუველი. არამედ არა აუფლა წუწკ-მან ამის ყოფად დადიანი. ესრეთ მეტყველ-მან: „უჯერო არს განტევება მტრისა, რამეთუ მოიცემს რა ძალსა, კვალად არს მტერი:“ ამის-თჳს ითხოვა შენდობა ბატონის თეიმურაზისა-გან დადიან-მან ვერდა-რა ყოფად, ვითარცა აღუთქვა და წარმოვიდა ბატონი თეიმურაზ უქმი: ხოლო დიდსა რუსეთის მეფესა კეთილად შეეწყნარა ხოსია და წარმოავლინა თვისნი დესპანად ნიკიფორე პავლეს-შვილი და მდივანი ალექსი იოანეს შვილი ნიჭითა დიდითა: ესენი მოვიდნენ რაჭას. ამათ მიაგებნა მეფე-მან ალექსანდრე-მ ლომ-კაცი ჯაფარიძე და გიორგი არეშიძე, მერმე მოვიდნენ ქუთათისს წინაშე ალექსანდრე მეფისა ქს. ჩჳნ, ქრ. ტლჲ და მოართვეს ნიჭნი მუნებურნი სამურნი და ლარნი: შემდგომად წარავლინა მშვიდობით და ევედრა კვალად მწე-ყოფასა: ამისა შემდგომად აღივსო შურითა ლევან დადიანი და არა შეიწყნალა სიჭაბუკე და შვენიერება მისი, წარავლინნა კაცნი და აღმოხადნა თვალნი მამუკას მეფის ძესა ციხესა შინა პატიმარსა: მერმე მცირედისა ხანისა შემდგომად მოკუდა მამუკა ქს. ჩჳნდ, ქრ. ტმბ: ხოლო ალექსანდრე მეფესა, ვინად-გან განეძო ძე თვისი ბაგრატ დედითურთ მისით და არა ესვა დარეჯანისა-თანა შვილი. ამის-თჳს მოიყვანა ძის-ძე ბატონის თეიმურაზისა გიორგი და ზრდიდა ძედ თვისად. არამედ მოკუდა იგიცა და უძონო-ქმნილ-მან ალექსანდრე მეფე-მან მოიყვანა ბაგრატ ძე თვისი, შობილი გურიელის ქალისა-გან და ჰყვანდა თვის-თანა, ვითარცა სამეფო ძე: ხოლო ლევან დადიან-მან, ვინად-გან არა შეიშინა ღმრთისა და სტყვევნიდა, აოხრებდა და ჰკლვიდა კაცთა ქრისტეანეთა, მისცა მასცა სოფელ-მან ნიჭი თვისი და მოკუდა ლევან დადიანი ქს. ჩჳნზ, ქრ. ტმე და დასვეს ოდიშართა ლიპარიტ დადიანად ძმა ლევანისა, ნაშობი ათაბაგის ქალისა-გან: ამისმან მსმენელ-მან მეფე-მან ალექსანდრე-მ შემოიკრიბნა სრულად სპანი იმერთანი და წარვიდა ოდიშს შურის-გებად: ამას ვერ

წინა-აღუდგა ლიპარიტ დადიანი, შევიდა ალექსანდრე ოდიშს, მოსწყვიტნა, მოსტყვევნა, მოაოხრნა, აღიღო ციხენი, გამოიღო საგანძურნი და ქონებანი ლევან დადიანისანი, შეიპყრნა წარჩინებულნი სრულიად ოდიშისანი და დაასხნევინა ვეცხლით უოველთა თავნი, გამოუხვნა მათვე ძენი მძევლად და დასვა ოდიშს დადიანად ვამიყ, ძე მამია დადიანისა და თვით დაიპყრა უნაგირას აქეთი აღმოსავლეთის კერძი და უნაგირას იქითი დასავლეთისა მისცა ვამიყს: მერმე წარმოვიდა ნიჭითა, ალაფითა, იავარითა დიდითა და ტყვითა და ნატყვენავითა გამდიდრებული და მოვიდა ქუთაისს გამარჯვებული.

ხოლო ლიპარიტ წარვიდა ახალ-ციხეს და ევედრა ათაბაგს როსტომ ფაშას და მეფეს, ქართლისასა როსტომს, მათ მოსცეს სპანი, მოვიდა სპითა გურიას, მოჰყვა ქაიხოსრო გურიელიცა სპითა თვისითა, რამეთუ ძმა ლიპარიტისა იყო და ჭილაძე მიქელაძენიცა მათ-თანავე და გამოვიდნენ რიონს: ამის-მან მცნობელმან ალექსანდრე მეფეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და განვიდა ცხენის წყალს. მას ღამეს მოუმცნო ალექსანდრე მეფეს ოტია მიქელაძე-მ: „მაცნობე ხვალისა კურტაკი და ცხენი შენი, არ თუ ხარ ჯაბან და მეც ვაცადუნო შუბის წვერი ჩემი სათვალესა ზარადისა შენისასა:“ ესენი აუწყა მეფე-მან და დილასა რაზმთა წყობასა შინა მოუწოდა მეფე-მან ლევან აბაშიძეს სიძესა ოტია მიქელაძისასა, შესვა ცხენსა თვისსა ზედა და შთააცვა კურტაკიცა თვისი, რამეთუ უცნობელ იყო წინა-თქმულთა და ლევან განიხარა ნიჭისა-თჳს მეფისა, რამეთუ იყო შემმართებელი და ერთ-გული მეფისა და იქმნა ბრძოლაცა ბანძას სასტიკი, ქს. ჩქნც, ქრ. ტმვ და მოისრნენ ორ-კერძოვე, მაშინ ოტიამ მეძიებელ-მან მეფისა-მან ჰპოვა იგი და ჰსცა შუბი ზარადის სათვალესა შინა ლევანს და განავლო კეფასა და შესძახა: „მე ვარ ოტია:“ ეჰა უცხო, რამეთუ არა გარდაიჭრა ლევან. არამედ მიუგო ოტიას: „რას ეტყვი ასულსა შენსა, უკეთუ შენ ხარ ოტია:“ მაშინ იძლივნენ იგინი ბანძას და ლტოლვითა მოსრვიდნენ ალექსანდრესნი. არამედ არღარა ივლტოდა

ოტია და დარჩა მეფესა ნებითა თვისითა. გ. რჩა მასვე ჟამსა მყნვე დასწყჳნა თვალნი ზუმბითა: ხოლო შეიპყრეს ქართველნი, მესხნი, გურიელნი და ოდიშარნი და ლიპარიტ დადიანი და ქაიხოსრო გურიელი წარვიდნენ ლტოლვილნი სტამბოლს: მერმე დასვა ალექსანდრე მეფე-მან კვალად დადიანად ვამიყვე და გურიელად დემეტრე ძე სვიმონ გურიელისა: შემდგომად დაასხნევინა ქართველთა, მესხთა, გურიულ-ოდიშართა ვეცხლითა თავნი და განუტევა თვისთა ქვეყანათა შინა, მოვიდა ბანძიდამ ქუთათისს და იყოფებოდა მშვიდობით:

ამისა შემდგომად მოვიდა ქაისოსრო გურიელი სტამბოლიდამ და ლიპარიტ მომკუდარ-იყო და ამისი ებრძანა ხონთქარსა ათაბაგისა-თჳს, რათა მწე-ეყოს ქაისოსროს: მოსცა სპანი ფაშამ და ჩამოვიდა გურიას. ხოლო დემეტრე ივლტოდა იმერეთს და დაიპყრა ქაიხოსრო-მ გურია: ამას შეუჩინეს მაჭუტაძე მეფე-მან და დემეტრე გურიელ-მან, მან მოჰკლა ქაიხოსრო გურიელი ღალატად. წარვიდა დემეტრე და დაიპყრა კვალად გურია. ხოლო ძენი ქაიხოსრო გურიელისანი გიორგი და მალაქია წარვიდნენ წინაშე როსტომ ფაშისა ახალ-ციხეს და იმყოფებოდნენ მუნ მისთანა. შემდგომად ამისა მოკუდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩქჲ, ქრ. ტმც:

იზ, მეფე ბაგრატ დ. კ თთჳც ჴმეფა:

დაჯდა ბაგრატ მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა და აკურთხეს ქუთათისს: ხოლო დედის-ნაცვალ-მან მის-მან დარეჯან დედოფალ-მან მისცა ბაგრატს ძმის-წული თვისი ქეთევან, დავითის ასული ცოლად და აქორწინა დიდებით და ისიძა გერი თვისი: არამედ შემდგომად ექვსისა თვისა მზაკვართა კაცთა ენითა შეიპყრა ბაგრატ მეფე, გერი თვისი დარეჯან დედოფალ-მან, წაგვარა ცოლი ქეთევან და აღმოხადნა თვალნი, მოიყვანა ვინმე მეფეთა მონათესავედ წოდვილი ვახტანგ, რომელსა ჭუჭუნიას

შვილობითაც უხმობდენ, შეირთო ქრმად იგი და დაიპყრა თვით
იმერეთი და ვახტანგს უწოდა მეფედ: ესე ბაგრატის კერძოთა
იმერთა არა სთნდათ და აუწყეს ასლან ფაშასა: შემოიკრიბნა ასლან
ფაშა-მან სპანი და ჩამოვიდა იმერეთს, მიეგებნენ დადიან-გურიელი
და იმერნი, მოვიდა ფაშა, შეიპყრა ვახტანგ და დარეჯან დედო-
ფალი და ქეთევან ცოლი ბაგრატ მეფისა. ხოლო იმერეთს დასვა
ბაგრატვე უთვალო მეფედ და იგინი წარიყვანნა და მივიდა ახალ-
ციხეს, მუნიდამ ვახტან და დარეჯან და ქეთევან წარგზავნნა ოდ-
თისს და დაასადგურა მუნ: ხოლო ბაგრატ მეფე უთვალოობით ვე-
რა ეგდენ მართვიდა იმერეთსა. ამის-თვის შეითქვნენ იმერნი და-
დიანისა-თანა და მოვიდა დადიანი იმერეთს: კვალად აქათ წარმო-
დგა მეფე ვახტანგ ქართლისა იმერეთსა ზედა: მაშინ ეზრახა და-
დიანი მეფე ვახტანგს და დაიმზახლენ მეფე ვახტანგ და დადიანი
ვამიყ და დაიპყრა დადიან-მან ბუჯის წყლის დასავლეთის კერძონი
და აღმოსავლეთის კერძონი მისცა ვახტანგ მეფესა და ბაგრატ მე-
ფე მყოფობდა ციხესა შინა ქუთათის: განზრახვითა ცოლისა თვი-
სისათა განუტევა მძახლობა ვახტანგ მეფისა დადიან-მან ვამიყ და
დაწინდული არჩილისა ძისა მისისა ასული თვისი მოსცა ღოღობე-
რიძეს: ესე შეუძნდა ვახტანგ მეფესა, ეზრახა გურიელს დემეტრეს,
აბაშიძე პაატას და ზემო მხრელთა იმერთა: ხოლო ამათ მოკლეს
ბეჟან ღოღობერიძე და მოუწოდეს ვახტანგ მეფესა. იგი წარმოე-
მართა სპითა ძლიერითა, მოვიდა დადიანიცა ვამიყ სპითა თვისითა
საჩხერეს და შემოიკრიბნა იმერნიცა: არამედ რა გარდმოვლო ვახ-
ტანგ მეფე-მან მთა ლიხისა მიერთვნენ სრულიად ზემოურნი იმე-
რნი მას და ლაშხის შვილი ხოსია თავი ლეჩხუმისა: ესე იხილა
ვამიყ დადიან-მან ვერღა-რა დაუდგა ბრძოლად და წარვიდა ოდიშს:
შემოვიდა მეფე ვახტანგ, აღიღო, სკერი, კაცხი. ხოლო სკანდი-
დამ მოვიდა ბატონი თეიმურაზ მის-თანა და სკანდა დაიპყრა ვახ-
ტანგ, მოვიდა, მოადგა ქუთათისს, აღიღო ქუთათისი და გამოიყვანა
ბაგრატ მეფე: მაშინ მოერთვნენ სრულიად იმერნი და შემოკრებუ-
ლი ყოვლითა ქართველ-იმერლითა ჩამოვიდა ოდიშს: ვერ წინა-
აღუდგა დადიანი ვამიყ. არამედ განივლტო სვანეთს: ხოლო ვახ-

ტანგ მოსრნა ურჩნი ოდიშს, მოსტყვევნა; აღიღო ციხენი და მოადგა ჭაქვითის ციხესა შინა, აღიღო იგიცა. გამოიყვანა ცოლ-შვილი ვამიყ დადიანისა და გამოიღო საგანძურნი მისნი, მოვიდა ზუგდიდს და მუნ მოერთო შარვაშიძე ძღვნითა დიდითა და აფხა-ზითა, მერმე დასვა დადიანად ლევან და მისცა ძმის-წული თვისი თამარ ცოლად, რამეთუ შეჩვენითა ხოსია ლაშხის-შვილისათა მოკ-ლეს სვანეთს დადიანი ვამიყ ბრძანებითავე ვახტანგ მეფისათა: კვალად შეიპყრა ვახტანგ მეფე-მან ჭყონდიდელი ჩიქოანი, ძმა კა-ციასი და წამოიყვანა პატიმრად, მოვიდა ოდიშიდამ კვალად ქუთა-თისს: აქა მოერთო დემეტრე გურიელი ძღვნათა დიდითა, მოიყვანა ძე თვისი არჩილ წლისა იდ და დასვა მეფედ იმერეთისად და აკურთხა ყოველთა იმერთა სათნო-ჩენითა ქუთათისს ქს. ჩქჲა, ქრ. ტმთ: შემდგომად წარვიდა მეფე ვახტანგ და წარიყვანა მეფე ბაგ-რატ ქართლს:

იც, მეფე არჩილ ა, ბ წელი და ნახევარი ჰმეფა:

ხოლო მეფობდა არჩილ და მორჩილებდნენ ყოველნი იმერნი წესისაებრ და ერთგულობდენ სრულიად: არამედ შეუძნდა ესე ას-ლან ფაშასა ახალ-ციხისასა, რამეთუ არღა-რა ნებასა ქვეშე მისსა იყვნენ იმერნი, არამედ არჩილისასა და ამის-თჳს დამართა წინაშე ხონთქრისა. მაშინ ყეენ-მან მოუწერა ვახტანგ მეფესა და მან წა-რიყვანა ძე თვისი არჩილ: ხოლო იმერთა სთხოვეს ვახტანგ მეფე-სა ბაგრატ მეფე, მან მოსცა და დასვეს კვალად მეფედ ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა:

კვალად მეფე ბაგრატ დ, ზ წელი ჰმეფა:

ხოლო დასვეს რა ბაგრატ, მოადგა ფაშა შთამოსლვად იმე-რეთს მთასა, რათა განაძოს არჩილ: მაშინ იმერთა აცნობეს მე-ფობა ბაგრატისა და უკუნ-იქცა მთიდამ ფაშა და დაშთა ბაგრატ

მშვიდობით: არამედ დადიან მან ლევან არა ინება მეფობა ბაგრატისა, ვინაჲ-გან მზახალი იყო შ ნაოზ მეფისა. ამის-თჳს ამავე ქორონიკონს შემოიკრიბა სპანი და მოვიდა, მიეგება ბაგრატ სპითა, ეკვეთა და იქმა ბრძოლა, იძლია დადიანი, შეიპყრეს და მოართვეს ბაგრატს. ხოლო სპანა მისნა მოსრნეს და ტყვე-ჰყვნეს: მაშინ შეამკჳრვა მეფე-მან დადიანი, მოაყვანინა ცოლი თამარ, წარგვარა მას და შეირთო თვით ბაგრატ ცოლად და განუტევა თითია დაჲ თამარისა, რომელი მისცა შანაოზ, რაჲსამს წარმოგზავნა იმერეთს, ჯერეთ უქორწინო და ლევან დადიანს მისცა დაჲ თჳსი გოშაძის ნაცოლარი (რომლისა ქმევე დადიანი ლევანცა შესწამოდა, რეცა მრუშებად მის ქალისა თანა), უქმნა ქორწილი და განუტევა დადიანადვე: არამედ ჟამებთა ამათ შინა განდუდგნენ მთავარნი და მიიტაცებდიან თჳს თჳსთა მხარეთა არღა-რა იყო მორჩილება ეგდენი მეფეთა, რწყეს ტყვის-ყიდვა საძულნოდ ქრისტეს *) მოსყიდულთა მაჰმადიანთა ზედა. გვალად ხდომა, შიკოთი, კიროება ერთ მან მეორესა ზედა და ოხრება ქუეყანათა: ხოლო განდიდნა ჩხეიძე სეხნია სალთხუცესი. ამან იკლო რაიმე ბაგრატისა-გან, იწყო ზრახვა და ერთ-გულება ფაშისა, მოიყვანა სპანი ოსმალთა, მოიპარა ციხე ქუთათისისა და შეაყენნა ოსმალნი ქს. ჩქჲვ, ქრ. ტნდ: ესე აღუძნდა ბაგრატს და ყოველთა იმერთა. არამედ დაიღუმეს ჯერეთ შიშითა ოსმალთათა: ამასვე ქორონიკონს მოკუდა კათალიკოზი სვიმონ ჩხეიძე და დაჯდა საყვარელიძე ევდემოზ: შემდგომად ამისა იცა ჟამი მორავ-მან ბეჟან ლორთქიფანიძემან, შეეტყუა ქუთათისს ციხესა, მოსრნა ოსმალნი და აღიღო ციხე ქს. ჩქჲზ; ქრ. ტნე და მისცა მეფესა ბაგრატს: ხოლო დარეჯან დედოფალსა წინათვე აღეთქვა კჩ მარჩილი ფაშისა-თჳს, რათა იგივე ჰყოს მეფედ იმერეთს და ვინაჲ-გან არა აქუნდა ვეცხლი. დაეწიდნა ძმის წული თჳსი ქეთევან: ხოლო აწ საქმითავე დარეჯანისათა დაიხსნა შანაოზ მეფე-მან ქეთეონ, წარიყვანა და შერთო ძესა თჳსსა: და რა აღიღო ფაშა-მ თეთრი იგი ევედრა დარეჯან კვალად

*) ქრისტიანეთა უნდა.

ჟამსა და ვინად-გან მოსწყვიტეს ქუთათისს ოსმალნი იმერთა, ამის-თჳს აღუთქვა და შემოდგომასა წარმოემართა სპითა, წარმოიყვანა დარეჯან და ვახტანგ და ჩამოვიდა იმერეთს, მიეგებნენ დადიან-გურიელი და ჩხეიძე სეხნია. ამის-თჳს ვერღა რა წინა-აღუდგა ბაგრატ მეფე და წარვიდა ქართლ: მაშინ ოსმალთა მოსრნეს, მოსტყუევნნეს იმერეთი, შემუსრნეს მრავალნი ხატნი და ჯუარნი, მოსწვეს ქვეყანანი და ეკლესიანი ქს. ჩქჲც, ქრ. ტნვ:

კვალად დარეჯან და ვახტანგ ჭუჭუნა-შვილი:

დასვეს დარეჯან და ვახტანგ მეფედ და წარვიდა ფაშა ალა-ფითა სავსე ახალ-ციხეს: მაშინ დარეჯან და ვახტანგ ჰყვნეს სანდრო თვისად ლაშხის შვილი ხოსია თავ-ლეჩხუმასა და ჰსცხო მირონიცა დარეჯან ხოსიას და განაგებდნენ იმერეთსა: შემდგომად შეიზრახნენ იმერნი, გარდმოიბირეს ხოსია და შეუჩინეს დარეჯანს და ქუთათის ციხესა შინა, აღმკაზმელი თავისა თვისისა ჯილასა დარეჯან დედოფალი მოჰკლა შუბითა ხოსიამ. ხოლო იმერთა ასპარეზსა ზედა მიმომთხუელი ვახტანგცა მოჰკლეს, მოიყვანეს გურიელი დემეტრე და დასვეს მეფედ, ქს. ჩქჲც, ქრ. ტნვ:

ით, გურიელი დემეტრე:

შემდგომად მცირედისა ჟამისა შეიპყრეს დემეტრე გურიელი იმერთა, აღმოხადნეს თვალნი და განაძეს: მაშინ ასლან ფაშამ წარმოავლინა ძე ქაიხოსრო გურიელისა გიორგი და დასვა იგი გურიელად: ხოლო შანაოზ მეფესა ჰსთხოვეს იმერთა ბაგრატ მეფე: მან წარმოუვლინათ და დასვეს იგივე მეფედ იმერთა ქს. ჩქჲთ, ქრ. ტნზ:

კვალად მეფე ბაგრატ დ, თ წელი ჰმეფა:

არამედ კვალადცა ამავ ქორონიკონსა ჩხეიძე სეხნია-მ არა ინება მეფობა ბაგრატისა და აღიღო მოპარვით და ზაკვით ქუთათისის

ციხე და მისცა ოსმალთა და მიერით უპყრავთ დღედმდე: მერმე შეიკრიბნა იმერნი სეხნია-მ და მოიყვანა დადიანი და მოვიდა მეფესა ზედა: ხოლო ბაგრატ მეფე-მან შემოიკრიბა რაჭა-ლეჩხუმი და ოკრიბელნი, შეებნენ ჩხარს, იქმნა ბრძოლა და მოსწყდნენ ორგნითვე, იძლია სეხნია ჩხეიძე, მოჰკლეს იგი და მოსწყდეს სპანი მისთანანი: ხოლო დადიანი ივლტოდა ოდიშსავე და დაიპყრა ბაგრატ უმეტესად იმერეთი: გარნა კვალად არა დასცხრა დადიანი, რამეთუ შური აქუნდა ცოლისა თვისისა თამარისა-თჳს. რომელი იყო ფრიად კეკლუცი და ადმატებული შვენიერებითა სრული უმეტესად, შემოიკრიბა სპანი, მოვიდა და მიერთვნენ სრულიად იმერნი: მაშინ მოუხდა ბაგრატ მეფესა ქუთათისს ქს. ჩქოა: ქრ. ტნთ: ხოლო ბაგრატ მეფე წარვიდა რაჭას და დადიანი დადგა გეგუთს, არბევდენ იმერეთსა: მაშინ ბაგრატ მეფე-მან შემოიკრიბნა რაჭა, ლეჩხუმნი და რაოდენნიმე იმერნი მის-თანა, ჩამოვიდა, ეწყო გეგუთს დადიანსა, ბრძოლასა იძლია დადიანი, მოსრნეს სპანი მისნი და ლტოლვილი დადიანი შეიპყრეს კვალად და მის-თანა მრავალნი სხვანი, მოართვეს ბაგრატ მეფესა და დაიპყრა იმერეთი: მერმე დადიანი აფიცა ერთგულებასა ზედა და განუტევა, ვინადგან ჰყვა და ბაგრატ მეფისა ცოლად: არამედ გიორგი გურიელი იყო კაცი მხნე, შემმართებული, მშვილდოსან მოასპარეზე რჩეული, უღთო, მესისხლე და ტყვის-მსყიდველი უწყალო: ამან მოსრნა მეკობრედ მოსრულნი აფხაზნი გურიას მრავალ-გზის. გარნა ეტრფიალა ცოლსა ბაგრატ მეფისასა თამარს, მცდელობდა წაგვრასა და თვით შერთვასა და ვერ ეწია. ამის-თვის ევედრა ფაშას, რათა წაგვაროს ბაგრატ მეფესა და მისცეს მას და აღუთქვა ქრთამი დიდი და შეასმინაცა ორგულებასა ზედა ხონთქრისასა ბაგრატ: ხოლო ფაშამ მაჰმადიანობითა და ქრთამისა-თჳს არღა-რაი გამოკითხა და წარმოემართა ბაგრატსა ზედა: ესე ჰსცნა ჩხეიძე-მ როსტომ და აუწყა ბაგრატ მეფესა. მაშინვე ბაგრატ წარავლინა თამარ ცოლი თვისი ციხესა შინა კვარას და თვით შეიკრიბა სრულიად იმერნი, მოვიდა ფაშაცა და გურიელი მის-თანა ქუთათისს, ეგვეთა ბაგრატ სპითა თვისითა და იქმნა ბრძოლა, გარნა ივლტოდნენ

იმერნი და ბაგრატ უთვალობითა ვერღა-რა ივლტოდა, შეიპყრეს და მოგვარეს ფაშას ქს ჩქობ, ქრ. ტჲ: მაშინ ბაგრატ ევედრა ფაშასა და აღუთქვა ქრთამი დიდი, რათა ჰყოს იგივე მეფედ, ხოლო ფაშა-მან იხილა რა, რამეთუ არა ძალ-უძვა შოვნა თამარისა და შემუსრვა კვარას ციხისა. ამის-თვის მიიღო მეფისა და გურიელი-სა-გან ქრთამი დიდი, მისცა იმერეთი ბაგრატსავე და ბაგრატ ქრთამისა-თჳს მისცა წინდად ძე თვისი ალექსანდრე (რამეთუ ესე ალექსანდრე იყო შობილი ლეჩხუმელის კოჩილას ცოლისა-გან, რომელსა ბაგრატ მეფე თანა-ეყოფოდა სიძვად და ვინად-გან არა ესვა სხვა ძე ბაგრატს, ესე მოიყვანა, უწოდა ალექსანდრე და ზრდიდა ძედ თვისად): ხოლო ფაშამ წარიყვანა ალექსანდრე და წარვიდა. შემდგომად ამისა ზამთარსა ამას შეიკრიბა ბაგრატ მეფე მან სპანი და წარვიდა შურის-გებად გურიელსა ზედა: ვერ წინა აღუდგა გურიელი, მოსტყუევნა და მოსწვა გურია და წარმოვიდა ალაფით. და იავარითა: ხოლო ვინად-გან კვალად მოყვრობდნენ დადიანი ლევან და მეფე შანაოზ და მარიამ ჰყვა ცოლად შანაოზ მეფესა. ამის-თვის განაახლეს მზახლობა და სთხოვა ლევან დადიანსა ძე მისი მანუჩარ საქმროდ ძისა თვისისა არჩილის ასულის დარეჯანისა-თჳს: ამან ლევან წარმოუვლინა ძე თვისი და მისრული მანუჩარ აქორწინეს დარეჯანისა-თანა. გარნა ყრმა და ქალი იყვნენ წლისა ზ. ესე იხილა ბაგრატ მეფე-მან, რამეთუ არა კეთილობდა მისდა, აუწყა მსახურთა ყრმისა მანუჩარისათა: „რამეთუ ჰნებავს შანაოზ მეფისა წარვლინებად მანუჩარ წინაშე ყეენისა ტყვედ:“ შეშინდნენ იგინი და არღა-რა გამოიკითხეს ზაკვა იგი, წარმოიპარეს ყრმა იგი და მოგვარეს მამასა თვისსა: შემდგომად მოადგა ბაგრატ მეფე ქუთაისს, აღიღო ციხე და გამოიყვანა ოსმალნი ქს. ჩქოდ, ქრ. ტჲბ: ამის-თჳს მოვიდა დესპანი ასლან ფაშის ახალ-ციხელისა და აღუთქვა მოცემა ალექსანდრესი ძისა ბაგრატისა, რათა მისცეს ციხე ქუთაისისა მათვე ხოლო ბაგრატ განზრახვითა იმერთათა მისცა ციხე ოსმალთავე ყოვლითა მათითა და დაიპყრეს მათვე: შემდგომად უშვა თამარ დედოფალ-მან ბაგრატს ძე გიორგი ქს. ჩქოვ, ქრ ტჲდ და განიხარა ფრიად მეფე-მან:

ხოლო ჟამებთა ამათ შინა იყო კირთება ოდიშს აფხაზთა-გან, რამეთუ ვინად-გან განდიდნა ჭყონდიდელი ნაქოანი, რომე-ლი გამოეპარა ვახტანგ მეფესა შულავერიდამ, მოვიდა და დაიპყრა ჭყონდიდლობავე და იქმნა მის ნდო ლევან დადიანისა ყოველსა შინა. ამან მოიყვანა ძმა თვისი კაცია და აზრახა ლევანს მიცე-მად სალიპარტიანოჲსი, რამეთუ ამის-გან დაიპყრას ლეჩხუმიცა ლევან დადიან-მან: ესე კაცია იყო გორდელი მდაბალი აზნაური, რომლისა მამა სვანეთს ტვირთითა თვისითა ზიდვიდა თაფლსა და გამოიზრდებოდა, და ესე კაცია ძმის ჭყონდიდელის-გამო განდიდნა და იქმნა პატივ-ცემულ მეფეთა-გან და მას-გამო უს-მენდენ ლეჩხუმელნიცა: მერმე ლევან დადიან-მან მისცა სალიპა-რტიანო და თვისად მისანდობელ-ჰყო ფრიად, რამეთუ იყო კა-ცი მხნე და შემძლებელი საქმეთა. არამედ უდოთო და მესისხლე, აზრახებდა დადიანსა და მოსრვიდიან წარჩინებულთა ოდიშისა-თა: ხოლო მოვიდა რა არჩილ ახალ-ციხეს და გიორგი გურიე-ლი-ცა, რომელნი მცდელობდენ გამეფებად იმერეთს ორნივე: ესე ისილა ბაგრატ მეფე-მან, ეზრახა გიორგი გურიელსა და მისცა ასული თვისი დარეჯან ცოლად, ნაშობი თამარისა-გან, რათა დ უტეოს ტრფიალებაცა თამარისა და მცდელობდა მეფობასა იმერეთისა. მოიყვანა გურიელი და აქორწინა ქს. ჩქოზ, ქრ-ტჲე და მოიმტკიცა ამით გურიელი: ხოლო რა მოვიდა ახალ-ციხიდამ სურამს, სურამიდამ ეზრახა იმერთა და მიერთნენ ყო-ველნი იმერნი არჩილს და დადიანი ლევან, განაღამცა მოიყვა-ნეს და დასვეს მეფედ ქუთათისს ქს. ჩქოც, ქრ. ტჲვ, სეკდემ-ბერში:

კვალად მეფე არჩილ, ა წელი ჰმეფა:

ხოლო ბაგრატ წარვიდა გურიას და დედოფალი თამარ და-შთა ციხესა სკანდას. მოადგა არჩილ მეფე, გამოიყვანა თამარ და მისცა დადიანსავე ცოლად და მოიყვანა ძე დადიანისა სიძე

თვისი და ჭყვანდა თვის-თანა: მაშინ ბაგრატ შეწევნითა გურიელისათა ევედრა ასლან ფაშას და მან აღუთქვა შეწევნა: ამავე ჟამთა წარიპარა მეფე-მან გიორგი-მ ძე ბაგრატ მეფისა ალექსანდრე ასალ-ციხიდამ და მოსრნეს მონანი ალექსანდრესნი: ესმა ბაგრატ მეფესა, შესწუხნა, რამეთუ მომკუდარ იყო ძე მისი გიორგი და არა ესვა სხვა ძე, რათა არა მოკლან იგიცა: მაშინ ასლან ფაშამ აუწყა ხონთქარსა ყოველი ყოფილი, განრისხნა და წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სუას აქეთი სპითა, მოსრულს ფაშას მიეგება ბაგრატ მეფე და გურიელი: არამედ არჩილ მეფემან შემოიკრიბნა სრულიად იმერნი, შეიფიცნა და დამოდა ბრძოლასა. გარნა ჩამოვიდნენ აგვისტოსა შინა ოსმალნი იმერეთს, განევლტვნენ არჩილ მეფესა და მიერთოდნენ ბაგრატს: ამისი მხილველი არჩილ მეფე წარვიდა რაჭას და რაჭველთა შეჰკრეს მთა: მიჰყუნნენ ოსმალნი არჩილს. მაშინ ხრეითის მთასა ზედა უწყეს რაჭველთა ცემა თოფთა ჯიხურებთ-გამო ოსმალთა და მოჰკლეს საზვერელი ჩიჯავაძე და სხვანი მრავალნი და უმეტეს ოსმალნი მოსწყვიტნეს. არამედ სიმრავლითა სძლეს ოსმალთავე, გარდვიდნენ რაჭას, მოსწვნეს, მოსტყვევნნეს, უკმოიქცნენ და დასხდნენ კვასჭირს: ხოლო არჩილ მივიდა კულბითს და აუწყა საქმე თვისი ყოველნი აზრუმის ფაშასა. მაშინ აზრუმის ფაშამ მოჰკვეთა თავი ასლან ფაშასა, მერმე მოსტყვევნნა და მოსრნა ურჩნი იმერეთს და დასვა ბაგრატ მეფედ და წარვიდა თვით ქს. ჩქოთ, ქრ. ტჲზ:

კვალად ბაგრატ მეფე დ, ბ წელი ჰმეფა:

ხოლო ბაგრატ მეფე-მან მოიმტკიცა იმერნი, შემოიკრიბნა და წარვიდა ოდიშს, ეწყო დადიანი ლევან სპითა და ბრძოლასა იძლია დადიანი და წარგვარა კვალად ცოლი თვისი თამარ და შეირთო თვითვე და მოვიდა ქუთაისს გამარჯვებული: მაშინ ლევან დადიანი ეზრახა გურიელს გიორგის და მისცა ძე თვისი მანუჩარ მძევლად, დაიზავა იგი და დაიპყრა ოდიში მანვე: შე-

მდგომად მცირედისა ხანისა მოკჳდა დადიანი ლევან ქს. ჩქპ, ქრ. ტჲჱ: მაშინ მოითხოვეს ოდიშართა ძე ლევან დადიანისა მანუჩარ გურიელის გიორგისა-გან საყოფლად დადიანად: არამედ ვინად-გან არღა-რა ვინ იყო მკვიდრი ოდიშისა. ამის-თჳს ეზრახა გურიელი ოდიშართა რათა ჰყონ იგი დადიანად: ხოლო წარჩინებულთა ოდიშართა განამაგრნეს ციხენი ყოველნი და მიუთხრეს გურიელსა: „ვიდრემდის ცოცხლებით არს მანუჩარ არავის მივსცეთ ციხენი და ქვეყანანი:“ ამის-მან მსმენელ-მან გურიელ-მან მოჰკლა ყრმა იგი მანუჩარ, რამეთუ ჰგონებდა შემდგომად სიკჳდილისა დაიპყრას ოდიში და წარვიდა დაპყრობად ოდიშისა: გარნა მის-გამო ოდიშართა სჩნდათ იგი, ვითარცა მესისხლე თვისი, ვერ შევიდა ოდიშს და მოვიდა გურიასვე: ხოლო არჩილ წარვიდა კულბითიდამ დვალეთს და მუნ დაასადგურნა დედა-წულნი თვისნი და თვით მოვიდა ჩხერის ციხესა შინა და ეზრახოდა მუნიდამ იმერთა რვა თთჳჱ. არამედ ვერა რაისა-და მყოფელი წარვიდა დვალეთსვე: მერმე მივიდა ფაიქოშს და იდგა წელსა ერთსა მუნ: შემდგომად უწყებული ძმისა თვისისა გიორგი მეფისა-გან წარვიდა რუსეთს ქს. ჩქპა, ქრ. ტჲთ, განვლო დედა-წულით, სპითა რუსთა მეფისათა ჩერქეზი და მივიდა თერგს, მუნ ჩაჯდა ნავსა და განვიდა ასტარხანს: მაშინ მოკჳდა მეფე რუსთა თეოდოსე და დაშთა არჩილ სამ-წელ აშტარხანს: ხოლო დღესა ახალ-წლისასა აღუნთეს ლამპარი დიდი სამსჭვალსა, მოეკიდა ცეცხლი სასვენსა მას, რამეთუ არიან სახლნი სრულიად ხისანი და დაიწჳნენ ყოველნი სიწმიდენი და საგანძურნი არჩილისანი. არამედ ჰპოვნეს სამსჭვალნი და ნაწილნი უვნოდ, კვალად დაუჯდომელი, დაუწვავი ცეცხლსა მას შინა; გარნა შემდგომად შეამკო სამსჭვალი კვალად არჩილ მეფე-მან; მერმე მეფე-მან იოანე და პეტრე-მ მიიყვანეს მოსკოვს არჩილ და პატივ-სცეს მეფებრ და იმყოფებოდა მუნ პატივ-ცემული:

ხოლო იმერეთს მოკჳდა ბაგრატ მეფე ქს. ჩქპა, ქრ. ტჲთ და დაფლეს გელათს და ვითარ არღა-რა ვინ იყო ტომი მეფეთა, მოიყვანეს გიორგი გურიელი იმერთა და დასვეს მეფედ:

ჲ, გიორგი გურიელი, ბ წელი ჰმეფა:

არამედ ოდიში იყო უპატრონოდ და კაცია ჩიქოანი იყო თავ და განმგე მათი: ამან მოსრნა მრავალნი შემძლებელნი და წარჩინებულნი ოდიშისანი, განზრახვითა ძმისა თჳსისა ჭყონდიდლისათა, რამეთუ ეტყოდა განზრახვათა შინა: "მას ეყოფის ერთი თოფი." ესე იგი არს სიკჳდილი ვისიცა ნებავსთ. ამით მოიყვანა ოდიში ქვეშე თჳსსა, ვიდრე პყრობამდეცა თჳსად: გარნა იყო ჭირი დიდი ოდიშს, ვითარცა აღვსწერეთ და უმეტეს აფხაზთა-გან, რამეთუ მოვიდოდიან ნავებითა და ხმელითა და სტყუევნიდიან, დაიპყრეს ვიდრე ეგრისის მდინარედმდე და დაეშენებოდნენ თჳთ აფხაზნი და არღა-რა იყო დრანდას და მოქუს ეპისკოპოსნი: ხოლო შემდგომად მოკჳდა კაცია ჩიქოანი და დაიპყრა ლიპარიტიანობა ძე-მან კაციასა-მან გიორგი-მ უმეტეს მამისა თჳსისა და სრვიდა უწყალოდ და ჰყიდდა ტყვედ ოდიშართა, რამეთუ ემცნო მამასა მისსა არა დატევება ჩიქოვანისა და კოხუნჯიანთა დაიპყრობს: ხოლო გიორგი გურიელ-მან განირისხა ღმერთი, განუტევა ცოლი თჳსი დარეჯან, ასული ბაგრატ მეფისა და შეირთო სიდედრი თჳსი დედოფალი თამარ ცოლად: ამას ეპყრა იმერეთი და მცდელობდა ოდიშსაცა დაპყრობად. არამედ გიორგი ლიპარიტიან-მან მოიყვანა ძე ლევან დადიანისა, ნაშობი მხევლისა-გან ლევანვე და დასვა დადიანად სათნოებისა-თჳს მეგრელთა და წინა-აღმდეგად გურიელისად: ხოლო გიორგი მეფესა ქართლს ჰყვანდა ძე ბაგრატისა ალექსანდრე, შეუძნდა პყრობა იმერეთისა გურიელისა-გან და არა პყრობა ძმისა თჳსისა არჩილისა. ამის-თჳს ეზრახა უსუფ ფაშას, რათა ჰყოს ალექსანდრე მეფედ იმერთა: განიხარა ფაშამ და

მოეთხოვა მის-გან ალექსანდრე: მაშინ წარუვლინა გიორგი მეფე-მან ნიჭითა თვისითა და პატივითა ქს· ჩქპბ, ქრ. ტო· ესე აუწყა ფაშამ ხონთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან მოსცა ხალათი და ხრმა-ლი და იმერეთი ალექსანდრეს და ებრძანა უსუფ ფაშისა მეფედ ყოფად მისი იმერეთს: მსმენ-მან ბრძანებისა-მან ჩამოიყვანა ფა-შამ ალექსანდრე. ხოლო გურიელი წარვიდა, ვერ წინა-აღმდგო-მი; გურიას და დასვა ფაშამ ალექსანდრე მეფედ: შემდგომად წარვიდა ახალ-ციხესვე ფაშა და დედოფალი თამარ მივიდა ოდიშს, რათა არა მიერთვნენ ოდიშარნი ალექსანდრეს. არამედ მუნ მოკუდა თამარ დედოფალი ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა, (თქმულ არს, რამეთუ იყო მიდგომილ და შობასა შინა შვა ცეცხლი და მოკუდა): ხოლო შემდგომად კაცია ჩიქოანის სიკუდილისა ნაცო-ლარი მისი და დედის-ნაცვალი გიორგი ლიპარიტიანისა, დის-წული მოშიტა ერისთვისა შეირთო გიორგი გურიელ-მან ცოლად და ამათ-გამო მცდელობდა პირველ ოდიშს და აწ უმეტეს იმე-რეთსაცა:

ჳა, მეფე ალექსანდრე დ, ზ წელი ჰმეფა:

და დაჯდა ალექსანდრე მეფედ ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა: მაშინ განდიდებულ იყო აბაშიძე პაატა და მორჩილებდენ სრულიად მარგველნი, ინება ალექსანდრემ მომტკიცება მისი და მისცა და-ჲ თვისი დარეჯან ცოლად, ნაცოლარი გურიელის გიორგისა და მიქელაძის გიორგის დის-წული იყო პაატა და მოიმტკიცნა იმე-რნი ამით: არამედ გურიელის-გამო გიორგი ლიპარიტიან-მან, შოშიტა რაჭის ერისთავ-მან და ბეჟან ლორთქიფანიძემ არა ინე-ბეს მეფობა ალექსანდრესი, შეიკრიბნენ და მიერთნენ ესენი გუ-რიელსა. არამედ გურიელ-მან ბრძოლად წამოსრულ-მან, განსძარ-ცვა ხატი ლანქერნის *) დედის-მშობელი, და ჰყო სამკაულად თვისად: შემოიკრიბა გურია, მოვიდა საჩინოს; მიერთნენ ჩიჯა-

---

*) ვლაქერის ურდა:

ვაძენი, მერმე ლიპარიტიანი ოდიშარითა, რაჭის ერისთავი რაჭ-
ველით, ლორთქიფანიძენი და ლეჩხუმელნი: ხოლო ალექსანდრეს
დაშთა აბაშიძენი და ზემოურნი და მიქელაძე გიორგი და მარ-
გველნი: ეწყვნენ როკითს ურთიერთ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი
ქს. ჩქპდ, ქრ. ტობ: დაიკოდნენ და მოისრნენ ორგნითვე უმ-
რავლესნი. შემდგომად მოკლეს გიორგი გურიელი (იტყვიან
უცნაურითა კვეთებითა მოკვდა) და ივლტოდნენ სპანი მისნი,
მოკლეს კვალად რაჭის ერისთავი შოშიტა, სხვათა მოსრვიდნენ
და შეიპყრობდნენ უამრავთა: ხოლო ლიპარიტიანი ივლტოდა
ოდიშს და მოიქცა ალექსანდრე გამარჯვებული: არამედ აქეთ მო-
კლეს აბაშიძე ლევან და პაატა დაჭკოდეს: შემდგომად პყრო-
ბილნი გურიულ-ოდიშარნი და იმერნი დაჭყიდნეს ვეცხლსა ზედა
და დაიპყრა ალექსანდრე-მ კვალად იმერეთი: ხოლო გურიას და-
სვეს მალაქია, ძმა გიორგი გურიელისა გურიელად და ძენი გი-
ორგი გურიელისანი წარვიდნენ ახალ-ციხეს: მაშინ ალექსანდრე
მეფე-მან წარუვლინა მახარობელი გიორგი მეფესა: »რამეთუ მე-
ქმნეს მე შენ მიერ ყოველნი, აწ მყავ მონად და ძედ შენდა და
მომეც ასული შენი ცოლად:« ესმა გიორგი მეფესა, განეხარა.
არამედ მოემცნო ასულისა თვისისა დაწინდვა დავით ერისთვი-
სა-გან: კვალად წარუვლინა ალექსანდრემ და მოითხოვა ასული
ლუარსაბისა ელენე და ძმის-წული გიორგი მეფისა: ესე აღეთქვა
მეფესა გიორგის მოცემად: გარნა ალექსანდრეს არა ერჩდა რა-
ჭის ერისთავი პაპუნა ძე შოშიტასი. ვინად-გან მოყვრობდა გი-
ორგი მეფე და იყო მეგობარ პაპუნასი და ჰსცნა-ცა ალექსან-
დრე-მ, რამეთუ არა ნებავს გიორგი მეფესა მზახლობა ამისი.
ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და წარვიდა რაჭას ანუ
დაიმორჩილოს, ანუ მიუღოს რაჭა. შევიდა და გარდავლო მთა
წევისა, ველიეთისა და მოადგა ნინიას ციხესა და მარბიელთა
მოსწვეს, მოს ტყვევნნეს დაბნენი მრავალნი: მაშინ გიორგი მე-
ფე-მან მოაშველა ზაალ ხერხეულიძე სპითა პაპუნას. იხილა პა-
ატა აბაშიძემ ნიჯადი პაპუნასი, რამეთუ მიეწურათ მარგველთა
წადებად ნინიას ციხე, მიზეზ-ჭყო ქართველნი და არღა-რა ინება

მარგველთა-გან ციხის აღება და დაპყრობა მეფისა-გან. ეტყოდა მეფესა სპათა მოსლვასა, უსმინა მეფე-მან და ჩამოვიდნენ იმერეთსავე:

შემდგომად მოკჳდა პაატა აბაშიძე დაკოდით მათვე: ხოლო ალექსანდრე-მ მოიყვანა დაჲ თვისი დარეჯან, განატევებინა პაპუნა ერისთავს ცოლი, ასული ბეჟან ლორთქიფანიძისა და შერთო დარეჯან დაჲ თვისი და მოიმტკიცა იგიცა: არამედ შემდგომად ძმისა თვისისა სიკვდილისა განდიდნა აბაშიძე მალაქია, რომელი იყო ნაბერალი და იწოდა გიორგი: ამან მოიყვანა მეორედ ცოლად ნაცოლარი გიორგი გურიელისა და კაცია ჩიქოვანისა მდიდარ ფრიად და შეირთო იგიცა და თაობდა ზემო-მხარსა ზედა უფროს ძმისა თვისისა: ამას ემზახლა ქაიხოსრო გურიელი და სთხოვა ასული ელენე, რომელი ჰყვანდა პირველისა ცოლისათანა, რამეთუ ესე ქაიხოსრო ძე გიორგი გურიელისა, რაჟამს მივიდა ახალ-ციხეს, მოსცა ფაშა-მან სპანი, წარმოვიდა და დაიპყრა გურია ქს. ჩქპე, ქრ. ტოგ: ხოლო მალაქია ბიძა მისი წარვიდა ახალ-ციხეს: ესე მალაქია კვალად ფაშამ შემოაწყუნარა და აღუთქვა ქაიხოსრომ უვნებელობა მალაქიასი. არამედ მოსრული გურიას შეიპყრა ზაკვით ქაიხოსრომ მალაქია და აღმოხადნა თვალნი ბიძასა თვისსა: ესმა ფაშასა, აღუძნდა ფრიად და მცდელობდა შურის-გებასა ქაიხოსროსასა: შემდგომად წარმოავლინა შავშეთის ბეგი მცირითა სპითა მოკითხვად გურიელისად და ამცნო ბეგსა, რათა მოჰკლას იგი: მოსრული ქაიხოსრო-მ ისტუმრა ბეგი. შემდგომად ისტუმრა ბეგ-მან და თავის-წინაობასა შინა მოჰკლეს ქაიხოსრო გურიელი ქს. ჩქპთ, ქრ. ტოზ, წარიღეს თავი მისი და წარვიდნენ და გურიელად დაუტევეს მალაქია უთვალო: შემდგომად მცირეს ჟამსა მოითხოვეს გურიელთა ძე გიორგისა და ძმა ქაიხოსროსი მამია უსუფ-ფაშისა-გან, რომელი მუნვე იყო ახალ-ციხეს და აღუთქვეს ქრთამი დიდი: ფაშამ წარმოუვლინა და ჰყვეს გურიელად ამასვე წელსა: ამან მამიამ მისცა შემოქმედელობა მალაქიას და ჰყო მონაზონად: მერმე

ამანცა მოითხოვა ძმისა თჳსისა დაწინდული გიორგი აბაშიძის ასული ელენე, მიიყვანა და ქმნა ქორწილი:

ხოლო გიორგი ლიპარიტიან-მან იხილა, რამეთუ მოსწყდნენ ძლიერნი იმერეთისანი როკითს ომსა შინა, იწყო ლევან დადიანისა-გამო ლალატით სრვა და კლვა წარჩინებულთა ოდიშისათა, ყიდვა უწყალოდ ტყვეთა მაჰმადიანთა ზედა და ეპყრა სალიპარიტიანო და ნებითა მისითავე იყო ლევან დადიანად: ამან ლევან მოიყვანა ნებითა ლიპარიტიანისათა ცოლად და ალექსანდრე მეფისა თინათინ, ნაშობი თამარ დედოფლისა-გან, რათა მოიმტკიცოს ოდიში ძალითა ალექსანდრესითა: ხოლო ლიპარიტიან-მან ამის-თჳს, რათა არღა-რა მოინებოს ალექსანდრე-მ ანუ გურიელ-მან თჳსად ოდიში. არამედ სახელით ოდენ იყო დადიანი ლევან. გარნა მოქმედი ყოვლისავე იყო ლიპარიტიანი: გარნა იყო ოდიშს ჭირი გიორგი ლიპარიტიანისა-გან კლვითა და ტყვითა ყიდვისათა და უმეტეს აფხაზთა-გან, რამეთუ მოვიდიან ლაშქრად და აოხრებდიან ქვეყანათა ავაზაკობით და ცხადად, ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან ცხადად ჰყვნა, რამეთუ არა ნებავს გიორგი მეფესა მოყურობა მისი, განაცხადა მტერობა მისი და მოყურობა ერეკლე მეფისა, მიუთხრა პაპუნა ერისთავსა არა შეხიზნვად გიორგი მეფისა: ესე არა უსმინა პაპუნა ერისთავ-მან. ამის-თჳს შემოიკრიბნა ალექსანდრე-მ იმერნი და შევიდა რაჭას და მოერთვნენ მუნ რაჭველნი და ლეჩხუმელნი თჳნიერ ერისთვისა: მაშინ პაპუნა-მ განამაგრნა ციხენი და ადგილნი და წარვიდა ოსს გიორგი მეფი-ურთ. და სპათა ალექსანდრესთა მოსწვეს რაჭა და მოადგნენ ჯეჯორს, ვერ წინა-აღუდგნენ გიორგი მეფე და პაპუნა და შევიდნენ გლოლას, მივიდნენ სპანი ალექსანდრესნი და მოსწვეს უწერა. მუნით უკმოიქცნენ კვალად მოსწვეს რაჭა ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოე და ჩამოვიდა იმერეთს ალექსანდრე მეფე. არამედ პაპუნა-მ დაიპყრა უმეტესად* კვალად რაჭა, რამეთუ მოსწყვიტნა მტერნი თჳსნი და იყოფოდა თჳსად:

ამავე ჟამთა მოვიდა არჩილ მეფე რუსეთიდა-მ მოწოდებითა ძმისა თჳსისა გიორგისათა და მოიყვანა ძენი თჳსნი. ალექ-

სანდრე და მამუკა და იგინი წარავლინა დვალეთს და თვით მო-
ვიდა რაჭას, განიხარეს ძმათა ხილვითა ურთიერთთა. შემდგო-
მად ეზრახნენ იმერთა, რათა ჰყონ არჩილ მეფედ და წარავლინა
არჩილ ყირიმის ხანისა-თანა დავით თურქისტანის შვილი, რო-
მელი შეიპყრა შამხალ-მან. და აწ ნებითა შამხალისათა მოვიდა
ჩერქეზსა შინა არჩილ მეფისა-თანა: ამას წარატანეს ძღვენი და
არმაღანი დიდი და წარგზავნეს. ხოლო იმერთა მისცეს პირი
არჩილს: მოვიდნენ არჩილ და გიორგი მეფენი და რაჭის ერის-
თავი მათ-თანა გეგუთის-თავსა ზედა. მიერთო მათ ლიპარი-
ტიანი გიორგი, ჭილაძე-მიქელაძენი და ბეჟან ლორთქიფანიძე:
ხოლო გიორგი აბაშიძემ და სვიმონ ქუთათელ-მან არა ინებეს,
რამეთუ ესე სვიმონ იყო ძე სეხნია ჩხეიძისა და განდიდებული:
გარნა თუ იყო მღვდელთ-მთავარი, არამედ ტყვის მყიდველი,
მეძავ-მემრუშე, კაცის მკვლელი, ცრუ-ფიც, უწირავ-ულოცავი,
ვითარცა განდგომილი ივლიან: ამათ მიერ შემოიკრიბნა ალექ-
სანდრე-მ სპანი და წარვიდა გეგუთის-თავს მეფეთა ზედა. ვინად-
გან ერისთავსა შინა-განმცემნი მრავალნი ჰყვანდეს რაჭასა შინა,
და ლიპარიტიანს ოდიშს, და ლეჩხუმელნი იყვნენ ალექსანდრეს
კერძოდ და სპანიცა ალექსანდრესი მრავლობდნენ, რამეთუ მათ
არა შემოჰკრებოდათ ჯერედ: ვერღა-რა წინა-აღუდგნენ ალექსან-
დრეს. არამედ წარვიდნენ ოდიშს: ხოლო შემდგომად ეზრახა
ლიპარიტიანს ალექსანდრე მეფე და მისცა თავობა ლეჩხუმისა
და ვინად-გან იყო ლიპარიტიანი უღთო, ცრუ-ფიც, უპირო,
ტყვის-მყიდველ მიერთო ალექსანდრეს: ხოლო არჩილ მეფე-მან
ჰსცნა, რამეთუ მივიდა დავით შეწევნითა შამხლისათა ყირიმის
ხანისათა და იგი აღძრულ-იყო შეწევნად არჩილისად წინაშე ხონ-
თქრისა: ამის-თვის ინება არჩილ წარსვლა ყირიმს და მივიდა
აფხაზეთს, მოეგება შარვაშიძე, ისტუმრა პატივით, ვითარცა
მეფე და იყოფებოდა ზუფს ჟამ-რაოდენმე. არამედ ვერღა-რა
მშოვნელი გზისა უკმოიქცა და მოვიდა ოდიშს: გარნა ვინად-
გან ზავ-ექმნათ ალექსანდრეს და ლიპარიტიანსა, ვერღა-რა და-
ადგრენ ოდიშს და მოვიდნენ საჭილაო-სამიქელაოს არჩილ და

გიორგი მეფენი და ეზრახნენ ალექსანდრეს, რათა მისცეს გზა წარსლვისა: მიუგო ალექსანდრემ: „უკეთუ მომცე ფიცი არღა-რა მეცილო იმერეთს განვიტევებ და წარვედ რუსეთს, უკეთუ არა, არა გცე გზა:“ მაშინ ვინად-გან არღა-რა იყო სხვა რაიმე ღონე, მისცა ფიცი არჩილ და წარვიდა რაჭას: მერმე მივიდა დიგორს და წარიყვანა ძმის-წულნი თვისნი ძენი ლევანისანი. ქაიხოსრო, ვახტანგ, დომენტი და იყოფებოდა დიგორს:

ხოლო გიორგი მეფე წარვიდა გურიას და გურიელ-მან მამიამ ისტუმრა პატივითა დიდითა. არამედ მთავართა მუნებურთა უმეტეს და მეფეცა ნიჭვიდა მათ. ამის-თჳს აზრახეს მამიას: „ნებავს გურია გიორგი მეფესა თვისად:“ არამედ მამია ვინად-გან, ყრმა იყო ისმინა მათი, რომელნიმე შეიპყრნა და სხვანი უპატიო ჰყვნა: ამისი მხილველი გიორგი მეფე წარვიდა გონიას, მოეგება თალგირიძე აჭამად-ბეგ, რამეთუ იყო გამაჭმადიანებული და დიდითა პატივითა დაასადგურა და წარსაგებელითა თვისით უმასპინძლებდა რაოდენსამე ჟამსა: ხოლო ამ ჟამე[illegible]თა მოვიდა დავით სტამბოლიდამ, რამეთუ ეღვაწა ფრიად ყირიმის ხანსა წინაშე ხონთქრისა. ამის-თვის ხონთქარს წარმოევლინა ყაფუჩი თვისი და დავით მის-თანა: „რათა ჰკითხონ იმერთა, რომელი ჰნებავსთ არჩილ ანუ ალექსანდრე:“ დაუტევა ყაფუჩ-მან დავით ახალ-ციხეს და თვით მოვიდა ალექსანდრე მეფისა-თანა: ჰსცნა ალექსანდრე-მ ესე ვითარებანი და ინება მოკლვა ყაფუჩისა. აგრძნა ესე ყაფუჩ-მან და ივლტოდა ახალ-ციხეს: ამ ჟამთა მოსრულ იყო გიორგი მეფეცა ახალ-ციხეს. ამან აღუთქვა ყაფუჩს ერთ-გულობა ხონთქრისა და მისლვა დედა-წულითა თვისითა ახალ-ციხეს და ქრთამი დიდი. მაშინ განუზრახა ყაფუჩ-მან, რათა მოსწერან ბეჭედნი ყოველთა წარჩინებულთა იმერთანი და დასხან სვინტატიკოსის წიგნსა ზედა არჩილისა-თვის. „და მე წარვმართო ყოველნი საქმენი თქვენნი:“ ხოლო გიორგი მეფე-მან ჰყო ეგრეთ და წარავლინა ყაფუჩი, მოსცა ხონთქარ-მან ამითი იმერეთი არჩილს, წარმოუვლინა ხმალი და ხალათი

და მოიდო მანვე ყაფუჩ-მან და ებრძანა აზრუმის ფაშისა-თვის, რათა ჰყოს არჩილ მეფედ: მაშინ აზრუმის ფაშამ წარმოავლინა ქეჰა თვისი სპითა დიდითა და მოვიდა ახალ-ციხეს სალიმ ფაშისა-თანა: შეიკრიბნენ ესენი და წარმოიყვანეს გიორგი მეფე და დასდგნენ მთასა ფერსათისა ზედა: ესე აცნობეს არჩილს დიგორს მყოფს, ჩამოვიდა რაჭას, მიეგება ერისთავი და სრულიად რაჭველნი და წარმოვიდა იმერეთს: ხოლო ალექსანდრე ვერღა-რა წინა-აღმდგომი წარვიდა ქართლს ერეკლე მეფისა-თანა და მან პატივით დაუხვანა: ხოლო ქეჰამ წარმოატანა გიორგი მეფესა მუსალიმი სპითა დიდითა, ჩამოვიდნენ იმერეთს და მოვიდნენ ქუთაისს არჩილის მეფისა-თანა, შთაიცვა არჩილ სალათი ხონთქრისა და დაემორჩილნენ იმერნი ქს. ჩქჱ, ქრ. ტოჳ თვინიერ გიორგი აბაშიძისა:

კვალად არჩილ მეფე, ა წელი ჰმეფა:

მაშინ გიორგი მეფე-მან აღთქმისა-თვის მისცა ძმის-წული თვისი ვახტანგ ოსმალთა მძევლად: კვალად მისცა ელენე ძმის ასული თვისი ფრიად კეკლუცი და დაწინდული ალექსანდრე მეფისა ქაიხოსრო იაშვილსა ცოლად და აქორწინა და შემდგომად მცირედისა წარვიდა თვითცა ახალ-ციხეს და წარიყვანნა დედაწულნი თვისნი რაჭიდამ სამცხეს: ხოლო არჩილ დაიპყრა იმერეთი: არამედ ზამთარსა ამას იხილა აბაშიძემ გიორგი, რამეთუ ვერ მწე-ექმნების არჩილს ოსმალნი, ეზრახა გიორგი ლიპარიტიანს, მოიყვანა ალექსანდრე ქართლიდამ. არამედ არჩილ მეფე არა დაუტევეს პაპუნა ერისთავ-მან, სვიმონ ქუთათელ-მან, მიქელაძემ გიორგიმ და ბეჟან ლორთქიფანიძემ: შეიკრიბნენ და ეწყვნენ გოდოგანს ურთიერთს, იქმნა ბრძოლა ძლიერი, იძლია ალექსანდრე და ივლტოდა ქართლს. ხოლო არჩილ მოიმტკიცა იმერეთი და მეფობდა მცდელობი-თურთ უკეთურებისა მოფხვრასა. არამედ ვინად-გან ძლიერ-იყვნენ მთავარნი ვერ შეუძლო:

ხოლო ალექსანდრეს წელის ქართლს მდგომს ესმა სპათა დასხმა
გიორგი მეფისა-გან, მსწრაფლ აიყარა და შევიდა გორის ციხე-
სა შინა. ევედრა ერეკლე მეფესა, რათა მწე-ეყოს: ესე ყოველნი
ნაზარალი-ხან მიუთხრა ყეენსა. ხოლო ყეენ-მან დესპანით ხონ-
თქარსა და იქნა ყოველნი, ვითარცა აღვსწერეთ და შემდგომად
შეპყრობისა გიორგი მეფისა მცობ-მან არჩილ მეფე-მან შე-
მოიკრიბნა სპანი იმერთა და გარმოადგა ციხესა ქუთაისის, შეამ-
ჭირვა ფრიად, რამეთუ ჯდანით ხარშვილიან და ნჭამდნენ სიყ-
მილისა-თვის და ლამოდენ მოცემასა ციხისასა. არამედ ლიპარი-
ტიანი სპითა თვისითა ერთ-კერძო მდგომ იყო, ამან მას ყამს
სთხოვა არჩილს ლეჩხუმი და მონა იქმნეს საუკუნოდ: ესე აღუძ-
ნდა არჩილს, გარნა აღუთქვა მიცემა. აგრძნა ლიპარიტიან-მან,
რამეთუ არა ჰნებავს. ამის-თვის გამოიყვანნა ღამით ოსმალნი
ციხიდამ, მისცნა ყოველნი საზრდელნი თვისნი და განამაგრა
ციხე და თვით მასვე ღამესა ივლტოდა სპითა ოდიშს: დილასა
იხილა არჩილ მეფე-მან, შეუძნდა ესე არჩილ მეფესა დიდ-ფრიად
და უმეტესისა განდგომილებისა ყოფისა-თვის მოეცალა ციხესა
და შემოიფიცნა კვალად იმერნი: ხოლო იქმნა საქმე საგლოვე-
ლი, რამეთუ გამოვიდნენ ციხიდამ ოსმალნი და შემუსრეს ქუ-
თაისის ეკკლესია ყოვლად წმიდისა, დიდ-შვენიერად გებული,
ვინად-გან აგნებდნენ ციხესა მუნიდამ ფრიად ქს. ჩქჲა, ქრ. ტოთ:
ხოლო გიორგი მეფე-მან იაფარ-ყულ რუისს ცოლ-შვილი ალექ-
სანდრე მეფისა და მიაბარა ძენი მისნი სვიმონ და გიორგი და-
ვითს ქსნის ერისთავს, ნაშობნი დიდებულის ქალისა-გან: არა-
მედ ალექსანდრე მივიდა ახალ-ციხეს, წარმოვიდა ფაშა სპითა
და ჩამოვიდნენ იმერეთს. განევლტვნენ არჩილს იმერნი და მი-
ერთვნენ ალექსანდრეს. ხოლო არჩილს ვერღა-რა მოუსწრა ბარ-
ძიმ მდივან ბეგ-მან სპითა ქართლისათა და ამით ვერღა-რა იკად-
რა ბრძოლა და წარვიდა რაჭას, მუნიდამ მივიდეს ქართლს:
ხოლო ალექსანდრე დასვა ფაშა-მან მეფედ ქს. ჩქჲა, ქრ ტოთ:

კვალად მეფე ალექსანდრე, დ წელი ჰმეფა:

უკუნიქცა ფაშა და წარვიდა ახალ-ციხეს. მაშინ არჩილ სცნა, რამეთუ ვერღა-რა დაიპყრობს იმერეთსა და კახთა თვით არღა-რა ინება მათი მეფობა, წარვიდა დვალეთს, იქიდამ რუსეთს მცირითა სპითა: არამედ შამხალ-მან მოიბირა ყილჩიყო ჩერქეზ ბატონი ყეენის-გამო, რათა შეიპყრას არჩილ და მისცეს ყეენსა. ხოლო ყეენ-მან აღავსო ორნივე ნიჭითა: მისრული არჩილ ჩერქეზს ისტუმრა ჩილჩიყომ პატივითა, მერმე წარატანა ყოლაუზნი და წარგზავნა. არამედ არჩილს ენება ყილჩიყოსა თავის-თან მოგზაურობა და ესე არა ინება ყილჩიყომ, რამეთუ აქუნდა მანკიერება. არამედ შეკრებული სპითა ეწია არჩილს და თვით ყილჩიყო არა გამოეცხადა. გარნა სპანი მოვიდნენ და ვითარცა არა რაი შიში აქუნდა გზისა არჩილს შეუპყრნეს ორთა კაცთა ხელნი არჩილს იმიერ და ამიერ და იწყეს სპათა არჩილისა პყრობა ჩერქეზთა: მაშინ იხადეს მახვილნი, რომელნი აქუნდათ დაფარულად მონოზონთა აბაშიძე ნიკოლაოზ და შალიკა შვილ-მან, სცეს კაცთა მათ და განათავისუფლეს მეფე, იხადა მშვილდ-კაპარჭი მეფე-მან და მოსრნა მრავალნი: მოუხდა მეფესა ჩერქეზი, სცა ოროლი. არამედ დაიპყრა გრგოლ-მან იკისა-მან და ვერა ავნო მეფესა: შემდგომად განვლო ბრძოლითა მეფე-მან რაზმი მათი და წარვიდა ლტოლვით. არამედ განსივდა ცხენი მეფისა და ვერღა-რა ჭრბოდა: კვალად მოვიდნენ და მოეტევნენ მეფესა და ბრძოდა ძლიერად: მაშინ მოვიდა წარჩინებული ვინმე ლეკი და მოქენედ ეტყოდა მეფესა: „რად მოიკლავ უებროსა თავსა, კმა არს სიმხნედ, რომელი დღეს ჰყავ შენ, აწ დაიმდაბლე თავი და მოვედ ჩემდა, ვფუცავ განგარინო ყოვლისა-გან:“ ისმინა მეფე-მან და ჰრქვა. „არა მივენდო ჩერქეზთა, გარნა მოვალ შენდა:“ და მივიდა მის-თანა და წარიყვანეს სახლსა ყილჩიყოსასა. ხოლო ცოლ-მან ყილჩიყოსა-მან მასვე ღამესა წარავლინა მეფე ბასიანს და სპანი არჩილისანი დიგორს: ამისი მსმენელი მოვიდა შამხალი, რათა წარიყვანოს მეფე. არამედ ვერღარა ეწია ყილჩიყო

მიცემად, რამეთუ ბასიანელთა დედათა მოისადნეს საბურველნი თვისნი და ეტყოდნენ ქმართა თვისთა „ანუ დაიბურენით ესე და ქუდნი თქვენნი ჩვენ ანუ არა მივსცეთ არჩილ ყილჩიოს:“ ამის-თვის გამოუტევეს მას დამესავე არჩილ ყმითა თვისითა. ეგრე-თვე დიგორელთა გამოუტევეს ყოველნი პყრობილნი და წარმო-სრულნი მოვიდნენ ქართლს და იყოფებოდა არჩილ მეფე ქართლს:

ხოლო ალექსანდრე მეფობდა იმერეთს: მაშინ განუტევა დი-დებულის ქალი, ვითარცა ცოლად მყოფი, რომლისა-თანა ეს-ხნეს ძენი. სვიმონ და გიორგი უქორწინოდ და შეირთო გიორგი აბაშიძის ასული თამარ ი წლისა, ამასვე ქორონიკონსა იქორ-წინა მის-თანა: არამედ განძლიერდა ლიპარიტიანი გიორგი კლვი-თა და ტყვის ყიდვითა. არღა-რა ინება ლევან დადიანი, განაძო იგი და წარვიდა ქართლს არჩილ მეფისა-თან. შემდგომად წარ-ვიდა სტამბოლს და მოკუდა მუნ და დაიპყრა ოდიში ლიპარი-ტიან-მან და არა იწოდებოდა დადიანად. არამედ ლიპარიტიანად და თავობდა ლეჩხუმსაცა კნინდა დაპყრობად: ხოლო ალექსანდრე თუმცა მეფობდა, არა ეგდენ ნებასა შინა მისსა იყუნენ, რამეთუ ფრიად განდიდნენ მთავარნი და ამან კვალად იწყო მტერობა გიორგი მეფისა და მოყვსობა ერეკლე მეფისა. ამის-თვის ენება კირთება ქართლისა: ხოლო მოვიდა რა ქალბალი-ხან, ეზრახა ნაზრალი-ხანს ალექსანდრე მეფესა, რათა ემტეროს გიორგი მეფესა. არამედ წარჩინებულნი იმერნი არა აყოვლებდნენ ამას ყო-ფად ალექსანდრე მეფესა. გარნა ალექსანდრე უცნობელად წარ-ჩინებულთა, მორჩილითა თვისითა სპითა მიუხდა და მოსტყვე-ვნნა ალი და წარმოვიდა: ესმა არჩილს ტაშის-კარს მდგომს წა-რმოუდგა არამედ ალექსანდრე მოვიდა იმერეთს და სპათა არჩი-ლისათა დაასყრევინეს ტყვენი რაოდენიმე იმერთა: შემდგომად უზრახნენ არჩილ და გიორგი მეფენი წარჩინებულთა იმერთა, არა ჯერ-ყოფასა ესე ვითარებისასა. ვინაჲ-გან არს ყამი დიდი რო-მელი არღა-რა ყოფილ არს ჩვენ შორის და რათა შეანანოს ალე-ქსანდრე მეფესა, რამეთუ იყო ესე ალექსანდრე მხნე, ახოვანი, ჭაეროვანი და უხვი. არამედ ხელად-მქცევი, ცუნდრუკი, ულთო,

ტყვის-მყიდველი. ამის-თჳს სძულობდა ცოლი თვისი თამარ და მიზეზს უდგა განტევებად, აზრახა მამასა თვისსა, რათა მის-ცეს გიორგთ მეფესა: ხოლო აბაშიძე სიყვარულითა ასულისათა არღა-რა მიხედა უჯეროებასა და აზრასა იმერთა, რამეთუ ზნი-თა წინ-თქმულითა სძულობდნენ ალექსანდრეს წარჩინებულნი, შეიკრიბნენ კათალიკოზი, ეპისკოპოსნი, ერისთავი პაპუნა და სრულიად წარჩინებული იმერეთისანი და მოადგენ სკანდას მყო-ფსა ალექსანდრეს, შეიპყრეს და წარგზავნეს მღვიმეს, მერმე სვერს: შემდგომად მისცეს გიორგი მეფესა, მიიყვანეს რუისს, მოაშთვეს და დაფლეს მუნავე ეკკლესიასა შინა ქს. ჩქყე, ქრ. ტპგ:

ქვალად მეფე არჩილ, ა წელი ჴმეფა:

შთამოიყვანეს არჩილ და დასვეს მეფედ: ამასვე ქორონი-კონსა მოვიდა გიორგი მეფე სახსრეს და იყოფებოდნენ მეფენი ზოგად: მაშინ თამარ ასული აბაშიძისა ეზრახა გიორგი მეფესა, რათა შეირთოს და დაიპყრას მან იმერეთი. არამედ არა ჰყო სა-თნოთი არჩილისათი: მერმე ეზრახა აბაშიძე არჩილ მეფესა შე-რთვად ასულისა მისისა და დაიმკვიდროს იმერეთი. არამედ არა ჰყო არჩილ უსჯულოებისა-თჳს და ეტყოდა მოყვანასა ძისა თვი-სისასა ალექსანდრესსა და შერთვასა მისსა: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის წარსლვისა ისპაანს, განიზრახა აბაშიძე-მ გი-ორგი, ლიპარიტიანის-თანა ნებითა ასულისა თვისისათა და მოიპოვეს მონათესავედ წოდებული ვინმე მეფეთა გიორგი ოდიშს, მოიყვანეს იგი და შერთეს თამარ ასული აბაშიძისა და უწოდეს მეფედ ქს. ჩქყვ, ქრ. ტპდ: ხოლო არჩილ წარვიდა დვალეთს და იყოფოდა მუნ:

კბ, მეფე გიორგი დ გოჩია ბ წელი ჴმეფა:

ხოლო ესე გიორგი უმსგავსო ყოვლი-თურთ და შეუგვანი მეფობისა, უზნეო, გამოუცდელი, თვინიერ გლეხთა მუშაკობისა და იყო სებარიცა. არამედ მართვიდა აბაშიძე გიორგი და თაობ-და ყოველთა იმერთა ზედა, მორჩილებდნენ დადიანი, გურიელი და წარჩინებულნი: ხოლო შემდგომად წლისა ერთისა უშვერებისა მისისა-თჳს შემძულდე იქმნა ქმრისა თვისისა თამარ და ინება გან-ტევება მისი: მაშინ არჩილ მეფე მოსრულ-იყო ერწოს წარუვანე-ბად ძმის-წულისა თვისისა ვახტანგისა-თჳს დედა-წულით, რო-მელი მყოფობდა სასლსა შინა აბაშიძისასა და წარვიდეს რუ-სეთს: კვალად მიუთხრა აბაშიძემ არჩილს, რათა შეირთოს ასუ-ლი მისი თამარ განზრახვითა თამარისათა და იქმნას მეფედ მა-რადის: არამედ არა-ჰყო არჩილ და წარიყვანა ვახტანგ დედა-წულით და წარვიდა დვალეთს და იყოფებოდა ზრამაგას ზამთარსა მას, მომლოდნე სპათა რუსთასა მერმე შეითქვნეს აბაშიძისა-თანა ყოველნი იმერნი და რაჭის ერისთავი შოშიტა, რამეთუ პაპუნა მომკუდარ იყო და განაძეს გიორგი მეფედ წოდებული, რომელსა გოჩიად სახელს-სდებდენ კიცხებით და მოუწოდეს არ-ჩილს: მან არა ინება, ვინად-გან უწყოდა მცირეს ჟამის მეფო-ბად, რამეთუ არღა-რა იყო პირ-მტკიცეობა. არამედ განრყვნილ-ნი, ფიცის-მტეხელნი, ტყვის-მყიდველნი, მხდომნი, მკრეხელნი, უკეთურნი, არა-თუ წარჩინებულნი, განა მდაბიურნიცა, მოქმედ-ნი ამის ყოველთა, რომელთა ვსწერთ. არამედ მაიძულებელთა თვისთაგანვე წარმოვიდა არჩილ, მიეგებნენ სრულიად რაჭველნი, შთამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი. ქს. ჩქჟც, ქრ. ტპვ:

კვალად მეფე არჩილ, ვ თოჳც ჴმეფა:

ამის-მან მცნობ-მან სალიმ ახალ-ციხის ფაშა-მან აუწყა ხვა-ნთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან უბრძანა განძება არჩილისა· ამის-

ტყვის-მყიდველი. ამის-თჳს სძულობდა ცოლი თვისი თამარ და მიზეზს უდგა განტევებად, აზრახა მამასა თვისსა, რათა მისცეს გიორგთ მეფესა: ხოლო აბაშიძე სიყვარულითა ასულისათა არღა-რა მიხედა უჯეროებასა და აზრახა იმერთა, რამეთუ ზნითა წინ-თქმულითა სძულობდნენ ალექსანდრეს წარჩინებულნი, შეიკრიბნენ კათალიკოზი, ეპისკოპოსნი, ერისთავი პაპუნა და სრულიად წარჩინებული იმერეთისანი და მოადგენ სკანდას მყოფსა ალექსანდრეს, შეიპყრეს და წარგზავნეს მღვიმეს, მერმე სვერს: შემდგომად მისცეს გიორგი მეფესა, მიიყვანეს რუისს, მოაშთვეს და დაფლეს მუნავე ეკკლესიასა შინა ქს. ჩქყე, ქრ. ტპგ:

ქვალად მეფე არჩილ, ა წელი ჴმეფა:

შთამოიყვანეს არჩილ და დასვეს მეფედ: ამასვე ქორონიკონსა მოვიდა გიორგი მეფე საჩხერეს და იყოფებოდნენ მეფენი ზოგად: მაშინ თამარ ასული აბაშიძისა ეზრახა გიორგი მეფესა, რათა შეირთოს და დაიპყრას შან იმერეთი. არამედ არა ჴყო სათნოთი არჩილისათი: მერმე ეზრახა აბაშიძე არჩილ მეფესა შერთვად ასულისა მისისა და დაიმკვიდროს იმერეთი. არამედ არა ჴყო არჩილ უსჯულოებისა-თჳს და ეტყოდა მოყვანასა ძისა თვისისასა ალექსანდრესსა და შერთვასა მისსა: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის წარსლვისა ისპაანს, განიზრახა აბაშიძე-მ გიორგი, ლიპარიტიანისა-თანა ნებითა ასულისა თვისისათა და მოიპოვეს მონათესავედ წოდებული ვინმე მეფეთა გიორგი ოდიშს, მოიყვანეს იგი და შერთეს თამარ ასული აბაშიძისა და უწოდეს მეფედ ქს. ჩქყვ, ქრ. ტპდ: ხოლო არჩილ წარვიდა დვალეთს და იყოფოდა მუნ:

კბ. მეფე გიორგი დ გოჩია ბ წელი ჴმეფა:

ხოლო ესე გიორგი უმსგავსო ყოვლი-თურთ და შეუგვანი მეფობისა, უზნეო, გამოუცდელი, თვინიერ გლეხთა მუშაკობისა და იყო ხეიბარიცა. არამედ მართვიდა აბაშიძე გიორგი და თაობდა ყოველთა იმერთა ზედა, მორჩილებდნენ დადიანი, გურიელი და წარჩინებულნი: ხოლო შემდგომად წლისა ერთისა უშვერებისა მისისა-თჳს შემძულე იქმნა ქმრისა თვისისა თამარ და ინება განტევება მისი: მაშინ არჩილ მეფე მოსრულ-იყო ერწოს წარუვანებად ძმის-წულისა თვისისა ვახტანგისა-თჳს დედა-წულით, რომელი მყოფობდა სასლსა შინა აბაშიძისასა და წარვიდეს რუსეთს: კვალად მიუთხრა აბაშიძემ არჩილს, რათა შეირთოს ასული მისი თამარ განზრახვითა თამარისათა და იქმნას მეფედ მარადის: არამედ არა-ჰყო არჩილ და წარიყვანა ვახტანგ დედაწულით და წარვიდა დვალეთს და იყოფებოდა ზრამაგას ზამთარსა მას, მომლოდნე საპათა რუსთასა მერმე შეითქვნეს აბაშიძისათანა ყოველნი იმერნი და რაჭის ერისთავი შოშიტა, რამეთუ პაპუნა მომკუდარ იყო და განაძეს გიორგი მეფედ წოდებული, რომელსა გოჩიად სახელს-სდებდენ კიცხებით და მოუწოდეს არჩილს: მან არა ინება, ვინად-გან უწყოდა მცირეს ჟამის მეფობად, რამეთუ არღა-რა იყო პირ-მტკიცეობა. არამედ განრყვნილნი, ფიცის-მტეხელნი, ტყვის-მყიდველნი, მხდომნი, მკრეხელნი, უკეთურნი, არა-თუ წარჩინებულნი, განა მდაბიურნიცა, მოქმედნი ამის ყოველთა, რომელთა ვსწერთ. არამედ მაიძულებელთა თვისთაგანვე წარმოვიდა არჩილ, მიეგებნენ სრულიად რაჭველნი, შთამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი. ქს. ჩქჟჱ, ქრ. ტპვ:

კვალად მეფე არჩილ, ვ თთჱ ჴმეფა:

ამის-მან მცნობ-მან სალიმ ახალ-ციხის ფაშა-მან აუწყა ხვანთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან უბრძანა განძება არჩილისა· ამის-

თჳს სთხოვა ერეკლე მეფესა ფაშამ ძე ალექსანდრესი სვიმონ, რამეთუ იგი ზრდიდა მას პატივით, რათა ჰყოს მეფედ იმერთა: მოსცა ერეკლე მეფე-მან, მერმე ჩამოიყვანა სალი-ფაშამ იმერეთს. არამედ არჩილ ვერღა-რა წინა-აღუდგა, ვინად-გან იმერნი მიერთვნენ ფაშასა და სვიმონს და წარვიდა მასვე შემოდგომას რაჭას და დაუტევა ვახტანგ ძმის-წული თვისი მუნ, რამეთუ კავკასი თოვლით კრულ-იყო და დედა-წულით ვერღა-რა ვიდოდა, თვით არჩილ შევლო ლიახვი, გარდავიდა თაკაურს, დაჰყო ზამთარი იგი მუნ და გაზაფხულს წარვიდა რუსეთს სპითა რუსთხელმწიფისათა:

კგ. მეფე სვიმონ, წელ-ნახევარი ჰმეფა:

ხოლო სვიმონ დაიპყრა იმერეთი და წარვიდა ფაშა ახალციხეს: შემდგომად შეეზრახა აბაშიძე სვიმონ მეფესა, წაგვარა ნასყიდა იაშვილს ცოლად მოთხოვილი ასული თვისი ანიკა და შერთო სვიმონ მეფესა და აქორწინა: ამავ ჟამებთა მოკჳდა ცოლი აბაშიძისა პირველი, განუტევა მეორე ცოლიცა და შეირთო ქჳრივი პაპუნა ერისთვისა, ასული ბეჟან ლორთქიფანიძისა და დედა შოშიტა ერისთვისა და მოიმტკიცა ამით იმერეთი უმეტესად. არამედ ასულსა მისსა თამარს მსახურებდნენ იმერნი, ერჩდნენ და მარადის იყჳნენ წინაშე მისსა: ამას შეუძნდა სვიმონისა და დისა თვისისა მოვლობელობა. ვინად-გან თვით არღა-რა ექმნებოდა იგინი და აეშურა მათ: ესე იხილა სვიმონ მეფე-მან, შეშინდა და ივლტოდა ქართლსა. ხოლო იმერეთს თაობდა აბაშიძე და დედოფლობდა ასული მისი და მორჩილებდნენ სრულიად ყოველნი: მაშინ მომკჳდარ იყო კათალიკოზი ევდემონ და შეწევნითა აბაშიძისათა დასვეს კათალიკოზად ბეჟან ლორთქიფანიძის ძე გრიგოლი:

ამ ჟამებთა არა ერჩდნენ რომელნიმე ლეჩხუმელნი ლიპარიტიანსა და ეგირთებოდნენ ოკრიბასაცა. ესე აუწყა ლიპარიტიან-

მან აბაშიძეს და ვინად-გან ჰყჳნენ მეგობარნი მტკიცენი, შეიკრიბა აბაშიძემ იმერნი, განსთხარეს მთა რაჭა-ლეჩხუმისა თოვლიანნი და შევიდნენ ლეჩხუმს, ურჩნი მოსწვეს, მოსტყვევნეს და დაუმორჩილა ლიპარიტიანსა. მერმე უკუ-მოიქცა და მოვიდა იმერეთს: ხოლო ასულ-მან აბაშიძისა-მან ინება შერთვა ლიპარტიანისა და სთნდა ესე ლიპარიტიანსაცა, რათა განუტეოს ცოლი თვისი, რომლისა-თანა ესხნენ ძენი შვილნი მოწიფულნი და ამის-თვის წარვიდაცა თამარ ოდიშს, ისტუმრა მიქელაძე-მ გიორგი-მ, რამეთუ აბაშიძე იყო დის-წული მიქელაძისა და გამოიკითხა სადა მიმავალობა თამარისა: ხოლო სცნა რა, ეტყოდა თამარს: „რათ წარხვალ ოდიშს. ვინად-გან ხარ ასული ჩვენი, მოიყვანე ლიპარიტიანი და გიქმნა ქორწილი ჯეროვანი:“ ირწმუნა თამარ და მოუწოდა ლიპარიტიანსა და იგი მოვიდა მცირითა კაცითა: მაშინ ეტყოდა მიქელაძე: „განსდიდნი ეგოდენ ჩიქოანი, რამეთუ უტევებ დასა ჩემსა, აწვე მოგაკუდინო, უკეთუ არა სცხო მირონი თამარს:“ შეშინდა ლიპარიტიანი, სცხო მირონი თამარს. შემდგომად უმასპინძლა, უძღუნა და განუტევა. არამედ შემდგომად მცირედისა წარვიდა თამარ და შეირთო ლიპარტიანი და განატევებინა ცოლი პირველი: მიერითგან უხმობდნენ თამარს ოდიშისა და იმერეთის დედოფლად:

შემდგომად განდგნენ რაჭველნი აბაშიძისა-გან, შეაკრიბა სპანი იმერეთისა აბაშიძე-მ, შეუხდა რაჭას, მოსწვა, მოსტყვევნა, დაიმორჩილნა და მოვიდა იმერეთს: ხოლო გურიელ-მან მამიამ განიზრახა მეფობა კვალად სვიმონ მეფისა და ეზრახა ფაშას, რათა მოსცეს სვიმონ და ამან მეფედ ჰყოს იგი: გარნა ვინად-გან სანდო იყო ფაშისა გურიელი. მოითხოვა კვალად სვიმონ ნაზარალი-ხანისა-გან, მოიყვანა და მისცა გურიელსა: მაშინ გურიელ-მან განატევებინა ასული აბაშიძისა ანიკა სვიმონს და შერთო და თვისი ცოლად და აქორწინა: ესე შეუძნდა აბაშიძეს, მოუწოდა ლიპარიტიანსა და შეკრბენ საჭილაოს სპითა და ეზრახნენ გურიელსა, რათა მოჰკლას სვიმონ მეფე, და ჰყონ გურიელი მეფედ. ხოლო გურიელ-მან არა ინება და ნება ჰსცა

ამათ: მაშინ წარავლინეს ამათ კაცნი და ცოლისა თვისისა-თანა მწოლი სვიმონ, ოდეს განვიდოდა ბუნებისა საჭიროსა ად-გილსა ჰკრეს თოფი და მოკჳდა სვიმონ მეფე ქს. ჩჳა, ქრ. ტპთ:

კდ, გურიელი მამია გ ა წელი ჰმეფა:

მაშინვე მოიყვანეს მამია გურიელი და დასვეს მეფედ იმერ-თა. ესმა ესე ერეკლე მეფესა, აღუძნდა და მოვიდა დადალულას სპითა ქართველ-კახითა მრისხანედ აბაშიძესა ზედა, რათა შეა-ნანოს და მიუხვნას ხეფინის ხევიცა და წარუვლინა ამის-თჳს კაცი: ხოლო აბაშიძეს უკუნ-მთქმელსა ამისს, ეტყოდა კაცი იგი, „არა ჯერ არს შენდა ესე ვითარნი, რამეთუ თვინიერ სხვისა დიდებისა უძღვის იბ ჯინიბნი:“ მიუგო აბაშიძემ: „არა ძალ უცს იბ ზედა აღჯდომა მას ერთბამად. ხოლო მე მხოლოსა ჩემსა ცხენსა ვსასრობ უკეთუ მძლოს, მეწიოს და უკეთუ ვსძლო, ვერ განმერეს:“ არამედ ვაზირთა ერეკლესათა ეზრახოდა აბაშიძე, მათ მიერ უკუნიქცა ერეკლე მეფე, ვერღა-რა ჩამოვიდა იმერეთს: ხოლო გურიელი მამია თუცა იყო მეფედ. გარნა წარსაგებელითა თვისითა, რამეთუ ჰყიდდა ტყვეთა გურიულთა და აძლევდა იმე-რთა. ვინად-გან სამეფონი დაბანი, აგარანი და შემოსავალნი ეპ-ყრა აბაშიძეს და ასულსა მისსა თამარს და მოახლედ მათდა იყუ-ნენ წარჩინებულთა და აზნაურთა ძენი და თვით იგინიცა. ამის-თჳს წარვიდა გურიელი გურიასავე:

კე, აბაშიძე გიორგი ე, ე წელი ჰმთავრა:

ხოლო მთავრობდა აბაშიძე და განეგებოდა მის მიერ ყო-ველი იმერეთი. ზამთარსა ამას ევედრა ლიპარიტიანი აბაშიძეს, რათა შეეწიოს აფხაზთა ზედა, რამეთუ მიედოსთ აფხაზთა ეგ-რისის მდინარემდე და აოხრებდნენ ოდიშს კლვითა და ტყვეო-

ბითა: უსმინა აბაშიძემ, შემოიკრიბნა სპანი იმერთა, წარვიდა და შთავიდა აფხაზეთს: ვერ წინა-აღუდგა შარვაშიძე, მოსტყუევნეს აფხაზეთი, აღიღო ალაფი დიდი, დაასხავა ლიპარიტიანი და შარვაშიძე, გამოუხსნა ქვეყანა მიღებული და მძევალნი, მერმე წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთსავე: ხოლო სიკუდილისა შემდგომად სვიმონ მეფისა, მოიყვანა ისაყ ახალ-ციხის ფაშამ გიორგი, ძმა სვიმონ მეფისა ერეკლე მეფიდამ და იზრდებოდა ახალ-ციხეს და ვითარ განდიდნა აბაშიძე და არღა-რა ეგოდენ მორჩილებდა ფაშასა და არცა-და აქუნდა ქრთამნი ეგოდენნი იმერეთისა-გან, დამართა წინაშე ხონთქრისა: განრისხნა ხონთქარი მუსტაფა და წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სპითა დიდითა ზღვით და ხმელით, რათა დაჭყონ წული შვიდი იმერეთს და მოაოხრონ სრულიად ციხეებითურთ: წარმოემართა აზრუმის ფაშა კერძოთა გურიისათა. ხოლო ქეჭა თვისი წარმოავლინა სპითა ახალ-ციხეს, რათა შემოიკრიბოს სპანი სამცხისანი და შთავიდეს იმერეთს: ამის-მან მცნობელ-მან აბაშიძემ შემოიფიცა სრულიად იმერნი, გურიელ-დადიანი-თურთ და დახიზნა იმერეთი. მერმე შემოიკრიბნა სპანი და შეკრა გზანი: მაშინ ფაშამ გამოვლო ჭოროხი ნავის ხიდითა და დასდგა გურიას. ხოლო ქეჭა და ახალ-ციხის ფაშა მოადგნენ კაკას ხიდს. ვერ დაუდგეს იმერთა დიდროვანთა თოფთა ცემისა-თჳს, გამოვლეს ოსმალთა, ჩამოვიდნენ და დასდგნენ ბაღდადს: კვალად გამოვიდნენ ზღვით ოდიშს ოსმალთა სპანი. არამედ ვერა რაი ხცნა სარასკარ-მან სპათა თვისთა. ვერცა ქეჭამ სარასკარისა. ვინათ-გან იყუნენ გზანი ყოვლ-გნით შეკრულნი: მერმე უარ-ჰყო ფიცი აბაშიძისა გურიელ-მან და მივიდა წინაშე სარასკარისა და მიქელაძესა გიორგის, ვინად-გან მტერობდა ლიპარიტიანი წინა-თქმულთა-თჳს იგიცა მივიდა მიმდგომითა თვისითა წინაშე ქეჭასა: ამან მიქელაძე-მ ჰყო ყოლაუზობა და აცნობა ამბავი სარასკარსა ქეჭასი: მაშინ წარმოემართა სარასკარი იმერეთისა ზედა და ქეჭას უბრძანა მისლვა არგვეთს: შემოვიდნეს და მოსწვეს არგვეთი ოსმალთა და მოადგნენ ჭალა-ტყის კოშკებთა, რომელი განემაგრა აბაშიძეს

თხრილებითა. განმაგრდნენ მეციხოვნენი და მოსრვიდნენ მრა-ვალთა ოსმალთა: შემდგომად მოუხდა ისაყ ახალ-ციხის ფაშა სპი-თა შემოტევებით, აღიღო თხრილნი და მიუდგინა ქვეშე მთხრე-ლნი და წარმოვიდა თვით: ხოლო შემდგომად შეთხრისა მისცეს ცეცხლი და გარდმოაბრუნვეს სამნივე იგი კოშკნი ძირითურთ და დაირღჳნენ: ეჴა უცხო, რამეთუ მორჩა კაცი ერთი უვნებელად და განუტევეს ოსმალთაცა: ხოლო ოდეს შემუსრნეს ციხე რუხი და დაადგინეს მცველნი თვისნი და მოსტყუევნნეს მრავალი და-ბნები და აღაშენეს ანაკრიას ციხე:

არამედ შეიწყალა ღმერთ-მან ქვეყანა ესე, მოკუდა სულტან მუსტაფა*) და დაჯდა სულტან აჰმად და იქმნა შფოთი დიდი

*) შთამომავლობა ხონთქრისა არს ესრეთ: ა, ოთმან ძე ოთუღლა-ლისა დაჯდა ქს. ჩტგ: მოკუდა ოთმან ჩტკზ, დაჯდა ორხან. მოკუდა ორხან ჩტნღ, დაჯდა ძე მისი მურად. მოკუდა მურად ჩტოთ, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი. ესე შეიპყრა ლანგ-თემურ, მოკუდა ბაიეზით ჩუგ. და-ჯდა სულეიმან ძე მისი, მოკვდა სულეიმან ჩუი. დაჯდა მუსა ძე მისი, მოჰკლა მუსა ძმა-მან თვის-მან მაჰმად ჩუიგ და დაჯდა მაჰმად, მოკუდა მაჰმად, ჩუკბ, დაჯდა მურად ძე მისი: ამან მოსტყვევნა ცხომი, მოკუდა მურად ჩუნა. დაჯდა მამად ძე მისი. ამან აღიღო კოსტანტიპოლი. მო-კუდა მაჰმად ჩუპ, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი. მოკუდა ბაიეზით ჩფი, და-ჯდა სელიმ ძე მისი. ამან მოგზავნა იმერეთს სარასკარი. მოკუდა სელიმ ჩფკ, დაჯდა სულეიმან ძე მისი. ამან მოკზავნა ბაგრატ-ზედ სარასკარი. მოკუდა სულეიმან ჩფჲვ, დაჯდა სელიმ ძე მისი. მოკუდა სელიმ ჩფო დაჯდა მურად ძე მისი. მოკზავნა ამან ლალა ფაშა. მოკუდა მურად ჩფჟე, დაჯდა მაჰმად ძე მისი, მოკუდა მაჰმად ჩქდ, დაჯდა აჰმად ძე მისი. გა-რდაადგინეს აჰმად ჩქ-ც, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი. გარდაადგინეს მუს-ტაფა ჩქიც, დაჯდა ოსმან ძმა მისი. გარდაადგინეს ოსმან ჩქკბ, დაჯდა იგივე მუსტაფა, გარდადგა მუსტაფა ჩქკგ, დაჯდა მურად ძმა ოსმანისა. გარდაადგინეს მურად ჩქმ, დაჯდა იბრაიმ ძმა მურადისა, მოკუდა იბრა-იმ ჩქმც, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკუდა მაჰმად ჩქპზ, დაჯდა სულეი-მან ძე მისი. გარდაადგინეს სულეიმან ჩქჟა, დაჯდა აჰმად ძმა სულეიმა-ნისა. გარდაადგინეს აჰმად ჩქჟე: დაჯდა მუსტაფა ძმა აჰმადისა: ამა-მოგზავნა იმერეთსა ზედა აწ სარასკარი. გარდაადგინეს მუსტაფა ჩღგ, დაჯდა აჰმად ძმა მუსტაფასი, გარდაადგინეს აჰმად ჩღლ, დაჯდა მაჰმად ძე მუსტაფასი. მოკუდა მაჰმად ჩღნდ, დაჯდა ოსმან ძმა მისი.

სტამბოლს. ამის-თჳს მოუწერეს სარასკარსა, რათა უკუნიქცეს: მაშინ სარასკარ-მან უბრძანა ქეჰას, რათა დაეზაოს აბაშიძეს და უკუნიქცეს. ამის-თჳს ქეჰამ იჩემა ნათესაობა აბაშიძისა და ეგრეთვე აბაშიძემ და მიუთხრა ქეჰამ შემუსრვა შორაპანისა და ნახვა ქეჰასი და მისცეს ძღვენი სარასკარსა და მან აღუსრულოს ყოველი წადილი აბაშიძეს: ხოლო აბაშიძე-მ აღუთქვა ყოველი და ნახვა ქეჰასი, უკეთუ მომატანოთ სპანი ჩემნი: ამისი ნება ჰსცა ქეჰამ და აღმოარჩია იმერთა, რაჭველთა და ლეჩხუმელთა აბაშიძე-მ ფ მხედარნი შეჭურვილნი და თავ-ჰყო მათდა ქაიხოსრო იაშვილი, მიიტანნა და მივიდა ქეჰასსა: მაშინ ნახევარნი შეუძღვნენ და ნახევარი უკანა ჰყვებოდნენ აბაშიძეს: იხილა ქეჰა-მ, პატივ-სცა, ჰყვეს პირი, რომელიცა აღუთქვა, მერმე ანიჭა ქეჰა-მ და წარმოვიდა: ამის-თჳს შემუსრა აბაშიძე-მ შორაპანი და მისცა მძევალი და ქრთამი. არამედ აშვილა ქეჰა-მ გიორგი ძე ალექსანდრე მეფისა აბაშიძეს და ჰყო მოურნედ მისსა და დაუტევა მეფედ გიორგი და თვით უკუნიქცა და წარვიდა: ხოლო იმერთა ბრძანებითა აბაშიძისათა შეჰკრეს მთა ფერსათი და მოსრვიდენ მრავალთა ოსმალთა. კვალად ეწივნენ იმერნი, მოკლეს კოლის ფაშა და დაჰკოდეს ხელსა შინა ისაყ ახალ-ციხის ფაშა, აოტეს ოსმალნი და აღიღეს ალაფნი ურიცხვნი, ცხენნი, ჯორნი და აქლემნი კიდებულნი და მოვიდნენ წინაშე აბაშიძისა: ხოლო სარასკარ-მან გავლო გურია და წარვიდა: ეგრეთვე ოდიშითცა წარვიდნენ ოსმალნი და დაიპყრა აბაშიძემ კვალად მთავრობა ქს. ჩლგ, ქრ. ტჟა: ხოლო გიორგი ძე ალექსანდრე მეფისა, რომელი დაუტევეს მეფედ შეშინდა აბაშიძისა-გან და შევიდა ქუთათის ციხესა შინა. არამედ მიქელაძე გიორგი ერთ გულობდა მას და ჰყვა ასული გიორგი მეფისა, ასულის წული თვისი, რამეთუ ოდეს წარვიდა ისპაანს დაუტევა მის-თანა: ამან განუზრახა გიორგი ქუთათისს მყოფსა: „რამეთუ მოიკლა მამაცა შენი მტერობითა გიორგი მეფისათა და აწ არს მპყრობელი ქართლისა და ძლიერი, მე მოგცე ასული მისი, შეირთე იგი და მწეობითა მისითა დაიპყრა იმერეთი:“ ესე სთნდა გიორგის, მოიყვანა სახ-

ლსა თვისსა და აქორწინა როდამის-თანა და იყო ქუთათისვე მწირად ფრიად: არამედ შემდგომად ამისა, უვლინებდა ვახტანგ განმგებელი ქართლისა საფასესა მრავალსა. გარნა აბაშიძე უმეტესად განდიდნა და განმდიდრდა, რამეთუ დადიანი, გურიელი მოწოდებითა მისითა მის წინაშე იყჳნენ მარადის:

ამ ჟამებთა მოიხსენა თამარ ასულ-მან აბაშიძისა-მან შური გიორგი მიქელაძისა და ნება მისცა აბაშიძემანცა, ვინად-გან მისცა ასული გიორგი მეფისა გიორგის ძესა ალექსანდრე მეფისა, გამოაძეს მიქელაძე მამულისა-გან და დაიპყრა საჭილაო სამიქელაო ლიპარიტიან-მან. ხოლო მიქელაძე წარვიდა ქართლს. შემდგომად განევლტო ლიპარიტიანსა ძმა თვისი იესე, რომელსა ეპყრა ლეჩხუმი ნებითავე ლიპარტიანისათა და მივიდა წინაშე გიორგისა ქუთათისს, რამეთუ ამას იესეს ცოლად ჰყვა მარიამ, მამიდა გიორგისა, ასული ბაგრატ მეფისა: ამის-თჳს შემინდა ლიპარტიანი, მოვიდა ლეჩხუმს, გამოასხნა სანდონი იესესნი და დაადგინნა თვისნი და მისცა ძესა თვისსა ბეჟანს ლეჩხუმი და უხუცესსა კაციას დადიანობა და შედეგსა გაბრიელს მონაზონსა ჭყონდიდლობა და თვით ლიპარტიანობდა კვალად და იყვნენ მორჩილებასა შინა მისსა ძენი მისნი: არამედ პირველითვე მიეღოთ ესოდენთა ბოროტებათა შინა მთავართა კერძონი თვისნი აზნაურნი, დაბანი და ციხენი. ერისთავს რაჭა, გლოვა ჯაფარიძი-თურთ, იაშვილს კვარა, წულუკიძეს ხოტევი, აბაშიძეს სვერი: არამედ სვერი მისცა პაატა აბაშიძეს შანაოზ მეფე-მან, ლიპარტიანს ლეჩხუმი და საჭილაო სამიქელაო-თურთ, გურიელს საჯავახო და ჯიჩავაძენი მარადის იყჳნენ წინაშე მისსა:

არამედ დაამშვიდა აბაშიძემ იმერეთი ხდოშა-ოხრებათა-გან ფრიად, რამეთუ ვერ-ვინ იკადრებდა პარვად რისამედ, კვალად ვერცადა-ვინ იკადრებდა განყიდვად ტყვისა, თვინიერ მისსა. არამედ ოდიშს და გურიას იყიდოდა ტყვენი ფრიად და უმეტეს ოდიშს ლიპარტიანისა-გან: ამ ჟამებთა ეზრახა ვახტანგ განმგებელი ქართლისა აბაშიძეს მძახლობასა და სთხოვა ძე მისი ლევან ქართლს, რათა მისცეს სააბაშიო ქართლისა და ასული თვი-

სი და იყოს სიმტკიცე მათ შორის: ესე განისარა აბაშიძე-მ, არამედ მიუთხრეს კაცთა მზაკვართა, უკეთუ წარუვლინოს ძე, მან წარგზავნოს წინაშე ყეენისა: ესე ირწმუნა აბაშიძე-მ, ვინად-გან ჰყვა გიორგის ასული გიორგი მეფისა და სწერდა ვახტანგს მწეობასა მისსა და არღა-რა იქმნა მათ-შორის მძახლობა. ამის-თჳს დაუტევა ვახტანგ აბაშიძე და იწყო მწეობა გიორგისა, გარდაბირა კათალიკოზი და გენათელი და ერისთავი შოშიტა, რამეთუ შოშიტას ესვა ცოლად ასულის-წული აბაშიძისა ალექსანდრეს მეფის ასული და იყო ქალი იგი ხელ და სულელ და სძულობდა ერისთავი და ენება განტევება მისი. არამედ არა ძალ-ედვა აბაშიძის-გამო: ხოლო იხილა-რა მიზეზი ესე, შეითქვნენ ამათ-მიერ, რომელნი ვახსენეთ და გამოიყვანეს გიორგი ქუთათისიდამ და უწოდეს მეფედ ქს. ჩლზ, ქრ. ტჟე

ქვ, მეფე გიორგი ვ, დ წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა გიორგი მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა. მიუვლინა აბაშიძეს, რათა დაუტეოს სამეფო ყოველი და დაიპყრას მამული თვისი: მაშინ აბაშიძემ წარუვლინა კათალიკოზი და გენათელი, რათა ჰყოს ზავი და მშვიდობა. არამედ კათალიკოზისა და გენათლის განზრახვითა, არღა-რა გამოუტევნა მეფე-მან იგინი, რამეთუ ეტყოდნენ. „უკეთუ არა განვიტეოთ მოგერთვნენ ყოველნი იმერნი:“ მაშინ დაუტევებდნენ აბაშიძეს და მიერთოდენ გიორგი მეფესა. ამის-თჳს ეზრახა აბაშიძე ლიპარტიანსა, მოვიდა ლიპარტიანი სპითა შეკრებული და დასდგა ვაკესა შინა: ხოლო ქუთათის იყო მეფე რაჭის ერისთვით და იმერლით. წარავლინა მარბიელი რაჭველნი და იმერნი რაოდენნიმე მათ-თანა და შეესივნენ დაბნებთა ვაკისათა: მცნობელ-მან აბაშიძე-მ, უბრძანა სპათა თვისთა. მოეტევნენ, მოსრნეს და შეიპყრნეს უმრავლესნი რაჭველნი, ტყვე-ჰყვეს და დაყიდეს სრულიად: მაშინ ერისთავი წარვიდა სპათა განმრავლებისა-თჳს. ამ ჟამებთა მო-

ჰყვდა ცოლი ლიპარტიანისა და ასული აბაშიძისა თამარ სენითა ბოროტითა: მაშინ მოიხსენეს შური მამისა თვისისა ძეთა ლიპარტიანისათა განტევებისა-თჳს დედისა მათისა, დაუტევეს მამა და მოერთვნენ გიორგი მეფესა: ეგრეთვე ძმის-წულნი აბაშიძისანი, რამეთუ ვახუშტის მისცა ასული თვისი განმგებელ-მან ქართლისა-მან ვახტანგ და უკუბირდა ბიძასა, დაუტევეს და მოერთვნენ მეფესა. ზურაბ, სვიმონ და ვახუშტი:

არამედ თუმცა ჰყვეს მეფედ გიორგი. გარნა ვერ გამოვიდა ქუთაისიდამ ამ ჟამამდე. ხოლო აწ გამოვიდა და რომელნი არა მიერთოდნენ იმერნი სტყვუნვიდნენ და ეკირთებოდნენ მამულთა მათთა და წინა-აღუდგებოდიან აბაშიძისანი და იყო ხდომა მარადის: შემდგომად მოადგა მეფე კაცხს რომელი ეპყრა აბაშიძეს ციხე. მაშინ ლიპარტიანი მხილველი ამისა, მოვიდა რაჭას ერისთვისა-თანა ძაძოსანი, რათა შეეწიოს აბაშიძეს, ეტყოდა: „ძე ხარ მისი და არა ჯერ-არს განწირვად შენ-გან იგი:“ ესმინა ერისთავ-მან, შეკრბნენ ორნივე სპითა თვისითა, მოვიდნენ და დადგნენ ფარცხა-ნაყანევს. აქეთ აბაშიძე შეკრებული სპითა წარვიდა მათ-თანა, რათა შეკრბნენ და მოვიდნენ მეფესა ზედა: ამისთა მცნობთა განაზრახეს მეფე, რათა არა შეჰკრიბონ იგინი. არამედ მსწრაფლად ვლეს ღამე იგი და დილას დაესხნენ ლიპარტიანსა და ერისთავსა და იქმნა ბრძოლა ფიცხელი, სძლეს მეფისათა და ივლტოდნენ მეგრელნი. მოსრვიდენ და შეიპყრობდნენ, ქს. ჩღთ, ქრ. ტყზ: აღიღეს ალაფი მათი და პყრობილნი დაჰყიდნეს ვეცხლთა ზედა: ამის მცნობი აბაშიძე უკმოიქცა და მოვიდა სვერს ციხესა შინა. ხოლო მეფე მოადგა კაცხსავე, მცირესა ხანსა შინა მოსცა პაატა-მ ძე-მან აბაშიძისა-მან ციხე. არამედ უტეხა პირი, განყიდნნა ხიზანნი და დაიპყრა ციხე თავისად: მერმე მოადგა აბაშიძეს სვერს მყოფს. არამედ ვინადგან მტკიცე არს სვერი ვერა რაი ავნო და მოეცალა. შემდგომად შემოიკრიბნა იმერნი და წარვიდა მეფე რაჭას, ანუ დაიპყრას, ანუ დაიმორჩილოს, გარდავლო ნაჯიხურევი და დასდგა შაორს. არამედ წულუკიძე, იაშვილი და ჯაფარიძენი იყვნენ ერი-

სთვისა-თანა, ვინად-გან იყო გიორგი წულუკიძე სიძე ერისთვისა: მაშინ ღამით შემოეპარნენ რაჭველნი და მოკლეს ჩხეიძე სალთ-ხუცესი, აღუძნდა მეფესა და წარვიდა ხოტევსა ზედა. არამედ სცნეს რა სიმტკიცე ხოტევისა უკმოიქცა მეფე და მოვიდა იმერეთს. ამისა შემდგომად მოადგა მეფე ნავარძეთს ციხესა აბაშიძისა. ამ ჟამთა განუტევა ერისთავ-მან შოშიტა-მ ცოლი და შეირთო ჩიქოანის იესეს ცოლი მარიამ, მამიდა გიორგი მეფისა და ლაჲ განუტევა:

ხოლო მოდგომილს ნავარძეთს მეფეს აზრახეს ძეთა ლიპარტიანისათა კაცია და ბეჟან, რათა ულაშქროს მეფე-მ და გარდაადგინონ მამა მათი და დაიპყრან მათ ოდიში: უსმინათ მეფე-მან, მოუდგინა ნავარძეთს ქველი წერეთელი და თვით წარვიდა ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა ლიპარტიანი. არამედ ივლტოდა აფხაზეთს: ხოლო ამათ დაიპყრეს ოდიში და მიჰყვნენ აფხაზეთს, მუნ წინააღუდგა შარვაშიძე, ზავ-ჰყვნეს მის-თანა, უკმოიქცნენ ოდიშსვე და დასვეს კაცია დადიანად. მერმე მოვიდა მეფე იმერეთს. ხოლო ქველ-მან აღიღო ნავარძეთი და წარგზავნა მეფე-მან ზარბაზნები მისი კაცხს. გარნა მეფისა ოდიშს ყოფასა შინა მოუხდა ერისთავი ჭალა-ტყეს, რეცა მწე-ყოფისა-თჳს აბაშიძისად, მოსტყუევნნა სრულიად და წარვიდა რაჭასვე. მაშინ: ვინად-გან გურიელი არა მწე-ეყოფოდა მეფეს აბაშიძის-გამო. ამის-თჳს შეკრებული მეფე წარვიდა მის-ზედა: მისრულს ვერ წინა-აღუდგა გურიელი თვინიერ სიმაგრეთა შინა და მოსტყუევნეს გურია. არამედ აოტეს ბეჟან ლეჩხუმელით საჯავახოსა შინა და მოკვდა კაცია დადიანიც ძმა ბეჟანისა ოდიშს ხუნაგითა. ამისთჳს უკმოიქცა მეფე და მოვიდა იმერეთს: მაშინ მოვიდა ლიპარიტიანი და დაიპყრა მანვე ოდიში. ეზრახა გურიელსა და შეირთო ასული გურიელისა თამარ ცოლად: ხოლო აბაშიძეს სვერს ციხეს მყოფს მოუვლინა ვახტანგ ქართლის განმგემ კაცნი და ცხენნი და ყოველნი სახმარნი, წარვიდა და იმყოფებოდა ქართლს, რამეთუ ვახუშტი წინათვე წარიყვანა და მისცა ყოველნი, რო-

შელნიცა აღუთქვა აბაშიძეს: ხოლო შემდგომად ამისსა დაიზავა მეფე-მან ლიპარტიანი. შემოიკრიბნა სპანი იმერთანი ლიპარი-ტიანი-ურთ, შევიდა რაჭას, მოსწვა, მოსტყვევნა სხოვადმდე ქს. ჩღია, ქრ. ტყთ: არამედ ლიპარიტიანი იქმნა შინა-განმცემელ. ამის-თჳს უკმოიქცა მეფე და ჩამოვიდა იმერეთს. არამედ ვინად-გან იყო გიორგი მეფე ცუნდრუკი, მომხვეჭელი, ანგაარი, ვეცხლის-მოყვარე, შეიზრახნენ გურიელისა-თანა ლიპარტიანი, ერისთავი და ბეყან ლეჩხუმის ბატონიცა მოვიდა მამისა-თანა: ამას მიჰყვა ზურაბ აბაშიძე, მოიყვანეს და ჰყვეს მეფედ გურიელი ქს. ჩღია, ქრ. ტყთ:

კვალად გურიელი მამია, ა წელი ჰმეფა:

ხოლო გიორგი მეფე ვერ წინა-აღმდგომი წარვიდა ქართლს, ისტუმრა ვახტანგ გორს და პატივ-სცა. არამედ იყო აბაშიძეცა მუნ მის-თანა და გურიელ-მან დაიპყრა იმერეთი. განუტევა ცოლი თჳსი ასული აბაშიძისა ელენე. მოიყვანა ერისთვის და თამარ (რომელსა განეტევებინა ქმარი პირველი ჩხეიძე პაპუნა), შეირთო იგი და იქორწინა და გურიას დასვა ძე თჳსი გიორგი გურიელად: ხოლო გიორგი მეფე-მან გორს მოითხოვა ვახტანგისა-გან აბაშიძე, რათა მისცეს მესისხლე თჳსი. მაშინ ვახტანგ ზავ-ჰყო მათ-შორის, გამოუსჳნა აბაშიძეს მძევალნი ძე და ასული და აბაშიძე წარმოავლინა იმერეთს და მოვიდა გურიელისა-თანა. მერმე წარმოუვლინაცა მძევალნი ძე და ასული აბაშიძეს ვახტანგ: ხოლო გიორგი მეფე წარვიდა სამცხეს, შეიწყნარა ისაყ ფაშამ და აღუთქვა მწე-ყოფა, არამედ ეზრახა ახალციხიდამ ლეჩხუმის ბატონს ბეყანს, რამეთუ ზურაბ აბაშიძე განდგომილი იყო გურიელისა-გან და მოვიდა მეფისა-თანა. ვინად-გან ეტყოდნენ ზურაბს, რათა განეყოს ბიძასა თჳსსა. არამედ ზურაბს წილნი თჳსნი სრულიად განეყიდა ტყვედ: ეს შეუძნდა და წარვიდა:

ხოლო ზაფხულს წარმოვიდა მეფე ახალ-ციხიდამ ზურაბით, გამოვლეს დამით არგვეთი არავის-რა ავნეს და მივიდნენ ლეჩხუმს, მუნ შემოიკრიბა ბეჟან ლეჩხუმლით და წარმოვიდა არგვეთსა ზედა. მცნობი ქუთათის მყოფი გურიელი წარმოვიდა არგვეთს აბაშიძით, ერისთვით, იმერლით და გურიელით, რათა არა მიუღონ არგვეთი და მოვიდნენ ჩხარს. გარდმოვლო მეფემანცა თხილთა წყაროდამ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ჩხარს ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, და მოისვროლნენ გურიელისანი კნინღა სივლტოლად: იხილა ბეჟან და ზურაბ, მოუხდნენ გვერდით კერძოდ და აწყეს ცემა-თოფთა. მოჰკლეს გიორგი წულუკიძე და ივლტოდა პაატა ჩხეიძე და ერისთავი, იძლია გურიელი და წარვიდა რაჭას და სხვანი სპანი დაიფანჩნენ არგვეთს შინა: მიჰყჳნენ მეფისანი, მოსრვიდნენ და შეიპყრობდნენ უმეტეს გურიელთა და დაიპყრა იმერეთი გიორგი-მ:

კვალად გიორგი მეფე, ი თთჳე ჰმეფა:

ხოლო პყრობილნი განჰყვიდეს ოსმალთა ზედა და იმღერდიან გურიულთა: „ჩვენი თეთრი ჩვენვე შემოგვაქციესო:“ და აბაშიძე სვერიდამ მივიდა ქართლს და შემდგომად მცირედისა მოადგა მეფე სვერს, ვერ აღიღო და მოეცალა. არამედ ზურაბ შეუჩინა მეციხოვნეთა და აღუთქვა ნიჭნი, მისცეს ზურაბს და დაიპყრა მან სვერი. ხოლო გურიელი ეზრახა ბაქარს ძესა ვახტანგ მეფისასა, რათა მისცეს გზა, მოეგება იგი ქცხინვალს და დიდითა პატივითა წარიყვანა გორს. გარნა უფროსად უმასპინძლებდა კათალიკოზი დომენტი, უძღჳნეს და წარუძღვანეს კაცნი. მივიდა ჯავახეთს ასან ფაშისა-თანა სიძისა თვისისა და მუნით მოვიდა გურიას. კვალად აბაშიძეს მისცა ბაქარ სახმარნი გზისანი, წარმოუძღვანნა კაცნი, გარდმოვლეს კუდარო და მოვიდა რაჭას შემოდგომას. ხოლო გაზაფხულს მეფეს გეგუთს მყოფს შეასმინა ზურაბმ აბაშიძე ნიჟარაძე გიორგი, რომელსა

ჰყვა ასული აბაშიძისა. „რამეთუ ვალს მის-თანა და აცნობებს საქმესა შენსა აბაშიძეს და უქო ცოლი მისი და ბიძა-შვილი თვისი კეკლუცობითა და შვენიერებითა.“ ეტრფიალა გიორგი მეფე, ვინად-გან სძულობდა ცოლსა თვისსა. არამედ ვერ იკადრებდა აქამომდე განტევებასა მისსა ვახტანგის-გამო: მაშინ შეიპყრა ნიჟარაძე, წარგვარა ცოლი და მას აღმოხადნა თვალნი: ხოლო ქალი იგი ჰყვა და თან-ეყოფოდა. ესე სიხარულად სჩნდა ზურაბს მტერობითა ბიძისათა:

ხოლო აქა ნეშტსა არჩილისასა ვიტყოდეთ. ვინად-გან დაუტევნა თვისნი იმერეთისა-თჳს და არცა რაი დაშთა იმერეთისა. ამის-თჳს მიეცა ცხოვრებისა მისისა აღსასრული აღწერად იმერეთსა შინა, რად-გან დაშთა მხოლოდ ესე: მისრულს აშტარხანს მოეგება ძე თვისი ალექსანდრე, რამეთუ ესე ალექსანდრე წარეყვანა დიდს მეფეს პეტრეს საფრანგეთს და ესწავა ხელოვნება ზარბაზან-ყუმბარისა და საცეცხლოსა. მივიდა არჩილ მეფე მოსკოვს და პატივით შეიწყნარა ხელმწიფე-მ. მერმე მისცა მამული დიდი და ფელცეხმეისტრობა ალექსანდრეს (ესე არს მინდვრის ცეცხლის მარიგებლობა, რომელ-არს ზარბაზან-ყუმბარის უხუცესობა): შემდგომად ალექსანდრე შეიპყრეს ნარვას შვეთთა და წარიყვანეს პატიმრად სტოკოლმას და იყოფოდა მუნ რაოდენმე წელსა და არჩილ მოსკოვს: მერმე გამოუტევეს ალექსანდრე პაემნითა, რათა იხილოს მამა და ცოლი თვისი, რომელი ჰყვა მოსკოვს. არამედ მოსრული რიგას მოკჳდა ალექსანდრე შირიმის სენითა ქს. ჩლი, ქრ. ტჟც და მოსწყდა უძეოდ. რა მოიღეს მოსკოვს მისცა ხელმწიფე-მ სასაფლაოდ დონის მონასტერი და დაფლეს მას შინა: ხოლო შემდგომად დიდისა მწუხარებითა მიიცვალა არჩილ მეფეცა ქს. ჩლიბ: ქრ. უ დაჯაფლეს დონსვე დიდითა პატივითა და დაშთენ დედოფალი ქეთევან და ასული დარეჯან. ამას ეპყრა ყოველი მამული მამისა თვისისა და იყოფოდა პატივით ხელმწიფისა-გან

ხოლო იმერეთს შეიზრახნენ კვალად გურიელი, დადიანი, ერისთავი, აბაშიძე და ბეჟან ლეჩხუმით, შეკრბნენ ესენი და

მოვიდნენ ნოემბერს ოკრიბას, ხოლო გიორგი მეფე იდგა ქუთათისს, ზურაბ აბაშიძე და იმერნი მის-თანა შეკრებულნი: დღესა ერთსა წარვიდა სვიმონ აბაშიძე, რათა იხილოს ტალანი. ხოლო ტალათა მათ ბრძოლა უყვეს და აოტნა იგინი სვიმონ, მოეშველნენ სპანი გურიელისანი თვისთა და აოტნეს სვიმონ. ამას მოეშველა მეფე სპითა, ამის-თჳს აღმხედრდა გურიელიცა სრულიად თვისითა, ეკვეთნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, იძლია მეფე და ივლტოდა, ამათ მოსრნეს სპანი მათნი და შეიპყრნეს უმრავლესნი, დაჰყვიდნეს სრულიად ოსმალთა ზედა ქს. ჩღიგ, ქრ. უა: და იმღერდიან გურიელნი: „ჩვენი თეთრი ჩვენვე შემოგვაქციესო:“ და აღმოიხუნეს გურიელთა ვეცხლნი თვისნი:

კვალად გურიელი მამია, ბ თოჳც ჭმევა:

ხოლო მეფე წარვიდა ქართლს და გურიელ-მან დაიპყრა იმერეთი და დაიმორჩილნა ურჩნი. გარნა გიორგი მეფე ისტუმრა სვიმონ ტფილის, უძღუჳნა და დაასადგურა ქართლს. შემდგომად წარვიდა ახალ-ციხეს ისაყ ფაშისა-თანა. არამედ მოკუდა გურიელი მამია ქს. ჩღიდ, ქრ. უბ, იანვარს ე: წარიღეს გურიას და დაფლეს შემოქმედს სამარხოთა მათთა და დაჯდა ძე მისი გურიელად: მაშინ ვინად-გან ეზრახოდა ბეჟანს მეფე და ზურაბ იყო მის-თანა, ამის-გამო შეშინდა ერისთავი შეერთებისა-თჳს მათთა, გამოიყვანა ჭყვიშიდამ სიძე თვისი ბააკა ჩიქოანი და მისცა ჭყვიში ბეჟანს და შეიმტკიცნენ იგინი. არამედ ამათ ორთავე ენებათ დანი თვისნი მეფისა-თჳს ცოლად და მეფესა ენება შერთვა აბაშიძის ასულისა ნიჟარაძის ნაცოლარისა. გარნა ამათ ცდუნებითა ურთიერთისათა განატევებინენ მერაბ წულუკიძეს ცოლი და თვინიერ ნებისა აბაშიძისა და ქალისა მის შერთეს მერაბს ქალი იგი, რამეთუ აბაშიძეს უვლინებდა მეფე, რათა არა გაუთხოვოს ქალი იგი. ამის-თჳს მოვიდნენ შეკრებულნი ესენი და უქმნეს ქორწილი მერაბს ქალსა მას ზედა:

კვალად მეფე გურიელი, ბ წელი ჰმეფა:

და გაზაფხულ-ზედ ჩამოვიდა მეფეცა, დაიპყრა იმერეთი და შესძინა შურსა ბოროტი და ბრმა ნიჟარაძე გარდმოაგდო კლდესა და მოკჳდა. არამედ დადიან-გურიელი, ერისთავი და ბეჟან იყვნენ თვის-თვისად და ჰგონებდა ბეჟან დისა თვისისა შერთვას მეფისა-გან. გარნა მცირედისა მონითა მივიდა მეფე რაჭას. შეირთო დაჲ ერისთვისა, ქჳრივი გურიელის მამიასი და განუტევა როდამ გიორგი მეფის ასული, ქართლს მყოფი ძით და ასულით: მერმე ჩამოვიდა მეფე იმერეთს ერისთვით, მოიმტკიცნა დადიან-გურიელი. ხოლო ბეჟან და ზურაბ უკუსდგნენ და ეკირთებოდენ ქვეყანათა: ამავ წელს ეზრახა იესე მეფე გიორგის დატევებისა-თჳს ბიძის ასულისა თვისისა და გიორგი მეფე-მან აღუთქვა კვალად-გებავე მის-თანა და ითხოვა ჯვარი ჩხარისა, რომელი იყო ატოცსა: მან მოსცა როდამ და ჯვარი იგი და კვალად სთხოვა დედოფალი ვახტანგისა და ძენი მისნი. არამედ გიორგი მეფე-მან დაასადგურა როდამ სვანეთს ძი-თურთ და ჯვარი დაასვენეს ჩხარსვე: ხოლო დედოფლისა და ძეთა ვახტანგ მეფისათა არა-ძალ ედვა მიცემად: ხოლო ბეჟანის-გამო მეფისა-გან განდგომილ იყო პაატა ფხეიძე. ამის-თჳს მივიდა მეფე და მოადგა ციხესა მისსა საწირეს, შეუთხარეს და მისცეს წამალი, მყნით მეციხოვნეთა ჩამოსთხარნეს, შეიტანეს წამალი ციხესა შინა და მოსრნეს შემთხრელნი და მესაფრენი და განმაგრდნენ უმეტესად: იხილა მეფე-მან და უკმოიქცა ბეგუთს. მერმე ევედრა ბეჟან მეფესა და მოსცა წ მარჩილი, რათა განაძოს მამა მისი ლიპარტიანი და ჰყოს იგი დადიანად: მაშინ მეფე-მან არღა-რა გამოიძია უმჯობესი ვეცხლისა-თჳს, განუტევა ერისთავი და აბაშიძე, შემოიკრიბნა იმერნი, კვალად ბეჟან და ზურაბ მისრულთა ოდიშს ვერ წინა-აღუდგა ლიპარტიანი და დასვა ბეჟან დადიანად ქს. ჩდიე, ქრ. უგ: არამედ ციხენი ეპყრნეს კვალად ლიპარტიანსავე, მოსტყვევნა ოდიში და მოვიდა იმერეთს: შემდგომად კვალად განუტევა ბეჟან და ზურაბ. მე-

მოიკრიბნა ერისთავი და იმერნი, წარვიდა და დასვა კვალად ლიპარტიანისავე დადიანად. მერმე მოვიდა იმერეთს: შემდგომად მოიყვანა ლიპარიტიანი გეგუთს, რათა დალაშქროს ბეჟან და განუტევა ლიპარტიანი ამა პირსა ზედა: ესე იხილა ბეჟან არა კეთილ თვისად და ისმია მზაკვარება და ჭყო კათალიკოზი გრიგოლ შუამდგომელ მამისა თვისისა-თანა და აღუთქვა ფიცით: »რათა ზავ-ყოს, იხილოს მამა თვისი და დამორჩილდეს მას:« ამის პირითა მიენდო ლიპარტიანი ძესა კათალიკოზის-გამო და მოვიდა მის-თანა მცირედითა მონითა, ისტუმრა კეთილად მამა თვისი ბეჟან. არამედ დამესა მას შეიპყრნა ყოველნი მონანი მისნი და მოკპარა საჭურველნი მამასა და დილასა შეიპყრა იგიცა და პატიმარ-ყო ციხესა შინა: მოიყვანა დედა თჳისი, განტევებული და მოუდგინა ქმარსავე და იყჳნენ ზოგად აღსასრულადმდე მათდა, შემდგომად შეიპყრნა მისანდონი მამისა თვისისანი, მოსრნა და უმკვიდრო-ყვნა დედა-წულით, სხვანი დაჭყიდნა დედა-წულით და დაიპყრნა ოდიში თვით და იწოდა დადიანად:

ხოლო გიორგი მეფე ზამთარსა ამას ერისთვით მოუხდა ზურაბს, მოსტყვევნა მამული მისი და წარვიდა. ამის-თჳს ევედრნენ დადიანი ბეჟან და ზურაბ აბაშიძე ასლანს ახალ-ციხის ფაშასა და აღუთქვეს ქრთამი დიდი, რათა მწე-ეყოს მეფესა ზედა და ჰყოს გურიელი მეფედ: უსმინა ასლან-ფაშა-მან და წარმოვიდა სპითა. ამ ჟამსა მოკჳდა ცოლი მეფისა თამარ და დაფლეს გელათს: თვით მეფე-მან შეიკრიბნა სპანი. ხოლო ფაშას მიეგებნენ ბეჟან და ზურაბ, მოსრულთა ვერ წინა-აღუდგა მეფე და წარვიდა რაჭას, მოვიდნენ ოსმალნი და დასდგნენ ქვა-ციხეს შესლვად რაჭას და იდგნენ მუნ თთჳე ერთ. მერმე უკუნიქცნენ და დასდგნენ ქუთათისს: ხოლო მეფე სპითა რაჭისათა ჩამოვედა სვიმონეთს. ამისი მცნობი ფაშა მსწრაფლ წარმოვიდა, შევეთნენ სვიმონეთს და იქმნა ბრძოლა ქს. ჩლიგ, ქრ. უდ, იძლია

მეფე და მოსწყდნენ რაჭველნი და მეფე მივიდა ქართლს. ხოლო ფაშა კვალად დადგა ქუთაისს, მოუხდნენ სვანეთს ბეჟან და ზურაბ დედოფალს როდამს, იავარ-ჰყვეს და წარვიდნენ:

კზ, გიორგი გურიელი ვ, გ თთვე ჴმეფა:

მოიყვანეს გიორგი გურიელი და დასვეს მეფედ და ეზრახნენ ერისთავსა შეერთებად. მაშინ მისცა ასული თვისი ერისთავ-მან ძესა ბეჟანისასა ოტიას ცოლად გულქან და შეიმტკიცნენ ამითი და ფაშა წარვიდა ახალ-ციხეს: მაშინ მოვიდოდა ბარგი გურიელისა გურიიდამ: ამას დახუდნენ რაჭველნი სალომინაოსა შინა და აიალაფეს სიმდიდრე გურიელისა და ჰყუენეს ტყვედ მონანი მისნი და დაჰყვიდნეს: ჰსცნა ესე გურიელ-მან, ივლტოდა გურიასვე: მაშინ სამთა ამათ მთავართა განიყვეს იმერეთი თვის-თვისნი მხარენი და დაიპყრნეს. არამედ გიორგი გურიელს აუშურდა დედა თვისი ელენე, მოიყვანა მონაზონ ყოფილი ძე თვისი, გაკრიჭა, უწოდა ქაიხოსრო და ჰყო გურიელად. მოიყვანა ქრთამითა დადიანი ბეჟან, ერისთავი და ზურაბ სპითა და განაძო გიორგი: ამათ მოარბიეს გურია, მიიღეს ქრთამი და წარმოვიდნენ. ხოლო გიორგი გურიელი მივიდა ახალ-ციხეს და იმერეთს ჩამოვიდა გაზაფხულს გიორგი მეფე, ეზრახა სამთა ამათ მთავართა. გარნა მათ არღა-რა ინებეს მეფობა მისა. შეშინდა და წარვიდა ახალ-ციხეს: მუნ იმზახლენ გურიელი და მეფე, რამეთუ შემდგომად შეპყრობისა ლიპარტიანისა, წარვიდა ცოლი მისი გურიელის ასული თამარ ახალ-ციხეს და ესე შეირთო გიორგი მეფე-მან ცოლად. მაშინ ვინად-გან ისაყ ფაშასა და ასლან ფაშასა აქუნდათ მტერობა და შური ვერღა-რა შემწე ექმნნენ მეფესა და გურიელსა. ამის-თჳს წარვიდნენ ორნივ სტამბოლს:

წარვიდა სტამბოლს გიორგი მეფე:.

მისრულთა აზრუმს, მოსცა სპანი გურიელს აზრუმის ფაშა-მან, მოვიდა და დაიპყრა გურია: ამან განაძო დედა თვისი ძეები-თურთ. ხოლო მეფე წარვიდა სტამბოლს ქს. ჩღიზ, ქრ. ჟე, არამედ გიორგის გურიელობა შეუძნდა გურიის ერისთავს და ნაკაშიძეს ბეჟანს, რამეთუ ამათით განაძო დედა-მან. ამათ მოუწოდეს ბეჟანს დადიანსა, რამეთუ ასული დადიანისა ჰყვა ბეჟან ნაკაშიძის-შვილს გიორგის: მოსრულსა დადიანს ვერ წინა-აღუდგა გურიელი და წარვიდა ბათომს. ხოლო დადიან-მან მოსტყუევნა გურია და წარვიდა და კვალად დაიპყრა გიორგიმვე გურია: ხოლო ზამთარსა ამას მიზეზ-ჰყო დადიან-მან ზურაბ აბაშიძესა ზედა. შეიკრაბნენ ბეჟან და ერისთავი და მოუხდნენ ზურაბს: ამათ ვერ წინა-აღუდგა ზურაბ, შევიდა სვერს, ამათ მოსტყუევნეს მამულნი მისნი (რამეთუ ამას ბეჟანს ენება ყოფად თავი თვისი, ვითარცა იყო აბაშიძე გიორგი. არამედ ვერ ეწია). შერმე შეუჩინა მსახურნი ერისთვისანი ძმასა თვისსა მანუჩარს, ბეჟან უგრძნეულობისა-თჳს შეიპყრა იგი და პატიმარ-ჰყო დეხვირს ციხესა შინა: მაშინ შეიზრახნენ ზურაბ და ერისთავი მზახლობად, წარგვარეს ცოლი ბააკა ჩიქოანსა, დაჲ ერისთვისა, რომელსა მიუღო პირველ ჭყვიში და შერთეს ძესა ზურაბისასა დავითს, ბიძის ცოლი თვისი, რამეთუ დაჲ ბააკასი ზურაბს ჰყვა ცოლად და შეიმტკიცნენ ამითი სამნივე. კვალად ეზრახა გურიელი დადიანსა, რათა მისცეს ასული თვისი მას, რომელი ჰყვა ცოლად ნაკაშიძე გიორგის და ზავ-ყო ამით. მისცა ნება ბეჟან დადიან მან: მაშინ გურიელ-მან განაძო ერისთავი თვისი და მოადგა ციხესა შინა მყოფს ნაკაშიძეს: აღიღო და წარგვარა ცოლი. თვით განუტევა ცოლი შარვაშიძის ასული და შეირთო ეს ცოლად და მოიმტკიცა გურია დადიანის-გამო: კვალად ერისთავი მოადგა ციხესა კვარას, აღიღო იგი და დაიპყრა თვით, გამოაძო რაჭიდამ იაშვილნი, დაიპყრნა მამულნი მისნი მანვე.

კვალად ზურაბ მოსწყვიტნა ბანა-შვილნი ჩხეიძენი და დაყიდნა დედა-წულით მათით და დაიპყრნა მამულნი მათნი, ეგრეთვე ბექანცა მოსრვიდა ოდიშარ-ლეჩხუმელთა და დაიპყრობდნენ ესრეთ:

მოვიდა სტამბოლიდამ მეფე გიორგი:

შემდგომად მოვიდა ახალ-ციხეს სტამბოლიდამ მეფე გიორგი, ამას ბრძანებითა ხონთქრისათა მოსცა სპანი ისაყ ფაშამან და ჩამოვიდა იმერეთს აგვისტოს ქს. ჩღით, ქრ. უზ, ვინადგან მარადის ჩამოვიდოდნენ ოსმალნი თთჳჱსა ამას და დასდგა ქუთათისს. მაშინ შეკრბნენ სამნივე ესე მთავარნი და დასდგნენ ოკრიბას და არა-ვინ წარჩინებულთაგანი მიერთვნენ მეფესა, თჳნიერ მდაბიურთა: ამის-თჳს ჰზრახა მეფე სამთა ამათ, რათა ჰყონ მეფედ და დაემორჩილნენ. არამედ მათ არა ინებეს. ხოლო მეფე-მან აღიმხედრა ოსმალი-თურთ და დილასა დაესხა დადიანს, ერისთავს და ზურაბს. გარნა იგინი ივლტოდნენ და წარვიდა დადიანი ზურაბით ოდიშს და ერისთავი რაჭას: მაშინ ოსმალთა მოსრნეს და შეიპყრნეს სპანი მათნი მრავალნი. მერმე მოსტყვევნნეს ოკრიბა, შემუსრნეს ციხენი და კოშკნი. შემდგომად წარვიდნენ ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა დადიანი მუნცა. უყვეს ეგრეცა და მოსწვეს ეკკლესიანიცა: ხოლო უღონო ქმნილ-მან დადიან-მან მისცა ქრთამი დიდი, დაიზავა, უკუმოიქცა მეფე და დასდგა ქუთათისვე: მერმე ზავ-ჰყო მთავართა მათ-თანა და დაიპყრა იმერეთი მშვიდობით:

კვალად მეფე გიორგი, ვ წელი ჰმეფა:

ხოლო განაფხულს შეიზრახნენ სამნი ესე მთავარნი და შეუჩინეს სვიმონ აბაშიძე გიორგი მეფესა, რათა მოჰკლას იგი: ამან სვიმონ თხმელის ციხეს მეოფი მეფე ისტუმრა და ნადიმსა ზედა მოჰკლეს მსახურთა სვიმონისათა გიორგი მეფე.

თევდორობის შაბათს ქს. ჩღკ. ქრ. უც. და შაიპყრეს სრულიად მისთანანი და დაჰყიდეს: ხოლო ერისთავ-მან აღიღო ციხე კაცხი და გამოიღო საგანძური მისი. მაშინ კვალად განიყვეს იმერეთი სამთა ამათ მთავართა, ვითარცა პირველ და იყჳნენ მშვიდობით: შემდგომად მოუწოდა ვახტანგ მეფე-მან იმერთა ლაშკრად, წარვიდა ერისთავი, სვიმონ და ლევან აბაშიძენი სპითა. მერმე მოვიდნენ უვნოდ ნიჭითა დიდითა: კვალად ზამთარსა ამას მოადგა ზურაბ ხარაგეულს და მამუკა-შვილი იყო ახალ-ციხეს ალექსანდრეს-თანა, რამეთუ ესე ალექსანდრე იყო ძე გიორგი მეფისა, მყოფი ვახტანგ მეფისა-თანა ქართლს, რა მოჰკლეს მამა მისი, მეფე გიორგი, წარავლინა ისაყ ფაშა-მან შავშეთის ბეგი და მოითხოვა ალექსანდრე მეფედ ყოფად იმერეთს ვახტანგ მეფისა-გან. წარუვლინა ნიჭითა და იყო ახალ-ციხეს წელსა ერთსა: ხოლო ზურაბ ვერ შემუსრა ხარაგეული მწეობითა ქართლის მეფისათა და უკუ-ექცა. ვინად-გან ფაშაც ჩამოსლვად იყო: ხოლო ებრძანა ხონთქარსა ისაყ ფაშისა-თჳს გამეფება ალექსანდრესი იმერეთს, შემოიკრიბნა სპანი და ჩამოიყვანა ალექსანდრე იმერეთს. მაშინ შემდურებულ-იყჳნენ ერისთავი და ზურაბ ხარაგეულსა ზედა. ამის-გან ბეჟან დადიანიცა და მეგობრობდენ დადიანი და ზურაბ და არა ინებეს ამათ ალექსანდრე მეფედ. არამედ მიგება ყოვლით მიმდგომითა თვისითა ერისთავი ალექსანდრეს და მისცა კაცხი და საგანძურნი მამისა თვისისა: ხოლო ალექსანდრე-მ საგანძურნი იგი შესძღჳნა ფაშასა ქრთამად და ვითარ არღა-რა მოერთჳნენ დადიანი და ზურაბ განზრახვითა ერისთვისათა მოადგნენ ცუცხვათს ციხესა ზურაბისასა და ბრძოდენ თთჳც-ერთ: შემდგომად შეუთხარეს და მისცეს ცეცხლი და შეგლიჯა მცირედი ზღუდე. არამედ შეშინდენ მეციხოვნენი და ივლტოდნენ ყოვლითა თვისითა: დილასა იხილეს ციხე უკაცური, შევიდეს ოსმალნი და დაიპყრეს ციხე და დაადგინნეს მას შინა იენგიჩარნი და წარვიდენ დუჩხუმს ბეჟანსა და ზურაბსა ზედა. შევიდნენ, მოსწვეს, მოსტყვევნნეს. გარნა თუ ბრძოდა ბეჟან. არამედ ვერა რაი ეგდენი ავნო. მერმე

უკუ-მოიქცნენ, გამოვლეს კვალად რაჭა და მოვიდნენ ქუთათისს და ერისთავი დადგა რაჭას. მაშინ ეზრახა ბეჟან დადიანი ფაშას და მისცა ქრთამი იბ ქესა: მან მიიღო ქრთამი, მოჰკვეთა ოტიას ჩხეიძეს თავი, რამეთუ იყო თავადები ერისთვისა და მტერი დადიანისა. განუტევა ფაშამ ერისთავი, მოიყვანა ბეჟან, ჰყო ალექსანდრე მეფედ იმერთა ქს. ჩლკა, ქრ. უთ, მოუდგინა ბეჟან მოურნედ, თვით წარვიდა ახალ-ციხეს:

კტ, მეფე ალექსანდრე ე, ლა წელი ჰმეფა:

ხოლო ალექსანდრემ დაიპყრა იმერეთი, თვინიერ რაჭის ერისთვისა. მერმე ემზახლა ბეჟან დადიანი ალექსანდრეს და მისცა ასული თვისი ცოლად მარიამ და აქორწინა. არამედ თუმცა იყო ალექსანდრე მეფედ. გარნა ბეჟან დადიანი იყო მოქმედი ყოვლისავე: ამისნი მხილველნი თამარ ცოლ-ყოფილი გიორგი მეფისა და ჭყონდიდელი გაბრიელ, ძმა ბეჟანისა. რამეთუ არა რაი ძალ-უცს ალექსანდრეს, აღიშურვებდენ დიდებასა ბეჟანისასა და წარვიდნენ წინაშე აზრუმის ფაშისა, და შეასმენდენ ისაყ ფაშასა, რამეთუ მიიღო ქრთამი და მისცა ალექსანდრე ბეჟანს, ვითარცა ტყვე: ამის-თჳს მოუწოდა აზრუმის ფაშამ ისაყ ფაშასა და მრავალი ბოროტი შეაჩვენა თამარ ისაყ ფაშასა, უპატიურობა და პყრობილება: ამასი მსმენელი დადიანი ვერა თვისად კეთილად ამას, განუზრახა ალექსანდრეს და მიუწერეს აზრუმის ფაშას განმართლება ისაყ ფაშისა და ქრთამი დიდი, რათა მოსცეს თამარ და ჭყონდინდელი, ანუ დააზაონ: ესმინა აზრუმის ფაშა-მან, მიუღო ისაყ ფაშას ქრთამი და მეფეს. წარმოავლინა ისაყ ფაშა და წარმოატანა თამარ და ჭყონდინდელი: ხოლო მან მოსრულ-მან ახალ-ციხეს მოსცა კრულნი იგინი ბეჟან დადიანსა. ამან ტყვე-ჰყო თამარ დეხვირს ციხეში და ჭყონდიდელს მიუღო ჭყონდიდი და განუტევა. ვინად-გან იყო მღჳდელ-მთავარი, არა რაი ავნო. არამედ იყო უღთო, მეძავ-მემრუშე, სოდომია და ტყვის-მყიდველ და სავსე ბოროტითა, ხოლო ესე

ვითარებისა-თჳს წარვიდა აბაშიძე გიორგი ქართლს ვახტანგ მე-
ფისა-თანა და მოკუდა ტფილისს ქს. ჩღლბ, ქრ. უი, ოკდომ-
ბერში, წარმოგზავნეს და დაფლეს კაცხს:

კვალად წელსა ქს. ჩღლგ, ქრ. უია, წარვიდნენ აბაშიძენი
და რაჭველნი სპითა წინაშე ვახტანგ მეფისა ნიჯადად: მეორესა
წელსა მოადგა მეფე ალექსანდრე და ბეჟან დადიანი ჯვარის ცი-
ხეს ოკრიბას, რომელი ეპყრა ერისთვის ძმას გედევან გენათელს,
შეუთხარეს რა, იწყო რღვევად ზღუდე-მან, შეშინდნენ მეციხო-
ვნენი და მოსცეს მეფეს ციხე: გარნა-თუ ერთ-გულებდა ბეჟან
დადიანი ალექსანდრეს ზეპირ. არამედ მრავალ-გზის ინება სი-
კუდილი ალექსანდრესი მუხთლად და ღალატად: გარნა ვერ შე-
უძლო თჳსის ასულის-გამო და ოდესმე ურმათა ალექსანდრესა-
გან, ვინად-გან ერთ-გულებდეს. შემდგომად ამისა მოუხდა ალე-
ქსანდრე მეფესა სკანდას მყოფს ერისთავი შოშიტა. ხოლო
ალექსანდრე შევიდა ციხესა შინა სკანდას და ერისთავ-მან მო-
სრნა, მოსტყუევნა, რაოდენნიცა ჰპოვნა და წარვიდა რაჭასვე
წელსა ქს. ჩღლე, ქრ. უიგ: გამოვიდნენ ოსმალნი ფოთს, აღა-
შენეს ციხე და დასვეს ფაშა და კვალად ქმნეს ოდიშს ორნი
ციხენი სხვანი: შემუსრეს რუსის ციხე სრულიად და ნარღვე-
ვითა მისითა აღაშენეს უმჯობესად ანაკრია და ფაშასა ფოთისასა
მიათვალეს სრულიად ზღვის პირნი.

ამასვე წელსა შემოიკრიბა ბეჟან დადიანის-გამო ალექსან-
დრემ სპანი იმერთა და შეუხდა რაჭას, მოსწვეს საწულიკიძო;
ვინად-გან იყო ერისთვის კერძოდ, ვერ წინა-აღუდგა ერისთავი
შევიდნენ ესენი სევადმდე, შემუსრნეს კოშკნი მისნი, მოსწვეს
რაჭა და მოსტყუევნნეს. მერმე უკმოიცნენ და მოვიდნენ იმე-
რეთს შოებულნი: კვალად განზრახვითა ზურაბისათა მოადგნენ
მეფე და დადიანი შორაპანს, რამეთუ ეპყრა ლევანს ძესა გიორ-
გი აბაშიძისასა და იყო იგი რაჭას, რამეთუ რაჭველთა-გან იყო
მარადის ხდომა და კირთება იმერეთისა, არამედ მცირედისა შემ-
დგომად მოსცეს ციხე. გარნა ქონება მუნებური წარიღო და-
დიან-მან და ციხე მისცა ზურაბს წელსა ქს. ჩღლვ ქრ. უიდ:

მოკჳდა გურიელი გიორგი, დაჯდა ძე მისი მამია, ნაშობი მარ-ვაშაძის ქალისა-გან და მომკჳდარ იყო ცოლიცა ერისთვისა მარიამ მეფის ქალი. იზრახნენ დადიანი და ერისთავი ყოფად ზავისა. მაშინ იმზახლენ და მისცა ბეჟან ასული თვისი, გურიელის ცოლყოფილი ერისთავს ცოლად, დაიზავნენ და ჰყვეს მშვიდობა· ესე შეუძნდა ზურაბს და შეასმენდა ისაყ ფაშას· ამისთ-თვის წარავლინა ძე თვისი უსუფ ფაშა და ჩავიდა იმერეთს. ამას მოეგება ალექსანდრე მეფე და დასდგნენ გეგუთს. მოუწოდეს ბეჟან დადიანსა. ხოლო იგი მოვიდა ურიდლად ძითა თვისითა, რამეთუ აღეთქვა ფაშას უვნებელობა: შევიდა ბეჟან კარავსა ფაშისასა და თაყვანის-სცა, მაშინ დასცა ბეჭსა *) ხანჯალი მამად-ბეგ მესაჭურჭლე-მან ფაშისა-მან და განგჳრიმა ბეჟან დადიანი და მოკჳდა ქს. ჩღკგ, ქრ. უივ. ხოლო ძე მისი ოტია ივლტოდა. ლევნა უყვეს ოსმალთა და მოსრნეს მრავალნი ოდიშარნი და თავი ბეჟანისა წარგზავნეს ისაყ ფ·შისა-თანა და მან წინაშე ხონთქრისა, მერმე მოუწოდა ერისთავსა უსუფ ფაშამ, მოვიდა იგიცა სპითა და შეჰყვნენ კარავსა ფაშისასა სპანი თვისნი ერისთავს, პატივ-სცა ფაშა-მან დააზავა მეფე და ერისთავი და წარვიდა ქართლს ფაშა. ხოლო ოტია ძე ბეჟანისა დაჯდა დადიანად:

შემდგომად მცირედისა შეიშურნენ ოტია დადიანი და ძმა მისი კაცო, შეიპყრა ოტია-მ, წარმოუვლინა ერისთავსა და პატიმარ-ჰყვეს კვარას ციხესა შინა კაცო. შემდგომად მოადგა მეფე ციხესა შორაპანს და ვერ მისწურა წაღებად, მოიყვანა ზურაბ აბაშიძე-მ სპანი ოსმალთა და მისცა მათ შორაპანი და დასდგნენ მას შინა ოსმალნი და ალექსანდრე წარმოვიდა თვისად. მერმე მოადგა ერისთავი სალმელს ციხესა იაშვილისასა. მაშინ წარუვლინა მეფე-მან ლევან აბაშიძე, რათა მოეცალოს ერისთავი ციხესა, რამეთუ ლევან დედით ძმა იყო ერისთვისა:

---

*) დედანში სწერია ბეჟსა ან უნდა იყოს ბეჟანსა ან ბეჭსა: დ. ჩუბინაშვილი.

ხოლო ერისთავ-მან შეიპყრა ღალატით ლევან და წარუგზავნა დადიანს პატიმარი: მსმენელი ალექსანდრე შეკრებული სპითა, ღამე ილუმალ გარდავლო მთა: განვლო რიონის ფონი და დილას დაესხა ერისთავს სადგომელს, ივლტოდა ერისთავი. მოსრნეს და შეიპყრნეს მრავალნი, განათავისუფლეს ციხე და წარმოვიდა იმერეთსავე მეფე: ხოლო დადიან-მან განუტევა ლევან აბაშიძე და გამოუხსნა მძევალნი. მაშინ მოკუდა ერისთავი შოშიტა და დაჯდა ძე მისი გრიგოლ ერისთავად და ლევან აბაშიძე მოვიდა მეფისა-თანა: კვალად გაიპარა კვარას ციხიდამ კაცო, ძმა დადიანისა და მოვიდა იგიცა მეფისა-თანა: შემდგომად მოკუდა ცოლი მეფისა ასული დადიანისა ბეჟანისა და გლოვისა შემდგომად შეირთო მეფე-მან ასული ლევან აბაშიძისა ცოლად და იქორწინა, ქს. ჩღლბ, ქრ. უკ. და მისცა გურიელს მამიას ასული თვისი მეფე-მან დადიანის ქალის ნაშობი: იხილეს ესე დადიან-მან, ერისთავ-მან და ზურაბ აბაშიძე-მან. გარდაბირეს მეფეს მამუკა ძმა მისი, მოიყვანა დადიან-მან და შერთო დაი თვისი ცოლად. შემოიკრიბნა ოდიშარნი, აფხაზნი და მოვიდნენ იმერეთს. მიერთოთ ერისთავიცა და შეკრებულნი დადგნენ გეგუთს. მუნ მიერთვნენ მარგველნიცა და აოხრებდნენ ქვეყანათა: ხოლო ალექსანდრე ვერ წინა-აღმდგგი შევიდა ქუთაისს ლევან აბაშიძით და ბარის ერისთვით (რამეთუ ესე ბარის ერისთავი იყო გენათელი და ძმა შოშიტა ერისთვისა. ამან წარგვარა ცოლი ძმის-წულს თვისსა პაპუნას, ასული ვახტანგ მეფისა, შეირთო თვით და მოვიდა მეფისა-თანა. ამან შეიწყნარა შურითა ერისთვისათა და მისცა საერისთო მამული იმერეთს შინანი და უწოდეს ბარის ერისთავად):

ხოლო დადიანი შეკრებული მოადგა ქუთაისს. არამედ მეფე არა განვიდა ბრძოლად და მათ ვერ იკადრეს მოსლვა შიშითა ოსმალისათა, შემწირდნენ და წარვიდნენ თვის-თვისად და ალექსანდრე-მ მოიმტკიცნა იმერნი წულუკიძე-თურთ. ამათ ჟამთა მოვიდა სხვა ფაშა ფოთს სპითა, რათა დაიპყრას ურჩნი ზღვის კიდისანი, ვიდრე აფხაზამდე. ამან მიუწოდა ალექსანდრეს.

სპითა. ხოლო მეფე ადეკაზმა წარსლვად, გამზრახი, რამეთუ შემდგომად მსახურებისა ოსმალთა დაიმორჩილოს მათით ურჩნი-თვისნი იმერნი და რა მივიდა ოდიშს „ეტყოდა დადიანი არა წარსლვასა: „ვინად-გან არა კეთილ-არს დაპყრობა მათ-გან ზღვის კიდისა ჩვენ-თვის.“ ესე არა უსმინა მეფე-მან. რამეთუ იყვნენ ადგილნი ყოველნი დადიანისა, ვინად-გან არა ერჩდა დადიანი და მივიდა ფაშისა-თანა, მან პატივ-სცა და წარვიდნენ ოდიშს. გარნა ოდიშარნი სრულიად დახიზნულ-იყვნენ აფხაზეთამდე, ვი-ნად-გან დადიანი არა იყო ფაშისა-თანა. არამედ არბევდენ ოს-მალნი და იმერნი და სტყვევნვიდენ, სადა ვის ჰპოვებდნენ: შე-ვიდნენ ოსმალნი ილორს. არამედ სატნი და ჯვარნი და სახ-მარნი ეკკლესიისანი დაეხიზნათ. შეუდვეს ცეცხლი, მოსწვეს ეკკლესია და აღძარცვეს კრამიტა ბრპენისა და მოსპნეს დახა-ტულებანი და შემდგომად გახვლეს და მივიდნენ აფხაზეთს: მაშინ არა მოენდო შარვაშიძე აფსაზით და ოსმალთა მოარბივნეს და ტყვე-ჰყვნეს, სადა რაი ჰპოვეს. არამედ შემდგომად მოენდო შარვაშიძეცა, ჰყვეს იგი მაჰმადიანად და ყოველნი მის-თანა მყო-ფნი სრულიად: ხოლო რა განხდნენ მდინარესა კოდორისასა; ეტყოდა ფაშა მეფესა, რათა წარუვეს ჯიქეთს, და მერმე აზავს ესე შეუძნდა ალექსანდრეს და იმერთა და ღამესა მას დაუტევეს ყოველნი სამძიმარნი თვისნი, წარმოვიდეს, ვლეს ორი დღე და ღამე და მოვიდნენ ეგრისის მდინარესა ზედა: მაშინ ეწივნენ ოსმალნი აფხაზეთითურთ და იმერთა განამაგრეს კიდე მდინა-რისა: მერმე შემოვიდა მეფე წარჩინებულითა თვისითა და გა-მოხდნენ მდინარესა და რაოდენნი დაშთნენ წარიყვანეს ოსმალთა ტყვედ. გამოვლეს მათ ოდიში და მოვიდეს ციხესა შინა კაცოსა და მოგზაურნიცა მოისრვოდენ ოდიშართა-გან: მცნობი ამისა დადიანი მოადგა სპითა ციხესა სამ-დღე, მერმე ჰყვეს ზავი, მისცა მეფე-მან მძევალნი დადიანსა და წარმოვიდნენ და მო-ვიდნენ იმერეთს ქს. ჩლლგ, ქრ. უკა: ხოლო აფხაზთა აიალა-ფეს ბარგი იმერთა. არამედ შემდგომად ოსმალთა და მათ შო-რისცა იქმნა შფოთი, განევლტვნენ აფხაზნი და უწყეს დამით

პარვა, კლვა კაცთა და კირთება ოსმალთა: იხილა ფაშა-მ და უკმოიქცა ოდიშსვე, მაშინ დაუხსნენ აფხაზნი, მოსრეს ბანაკი ოსმალთა და აოტნეს, რამეთუ ფაშა ივლტოდა ზღვით და სხვანი მოსრნეს უმეტესნი და მოიშთვნენ ზღვასა და მდინარესშინა, აღიღეს ალაფი მათნი დიდ-ფრიად და დაუტევეს მაჭმადიანობა და დაიპყრეს აფხაზთა თვისივე სჯული (არამედ ძლევასა ამას იტყოდიან სასწაულსა წმიდის გიორგის ილორისასა, რამეთუ დამესა ამას ეტყოდა აფხაზთა განსლვად და განაძლიერებდა მათ ბრძოლად):

ხოლო ამისა შემდგომად უკუბირეს კვალად მამუკა მეფესა, დადიან-მან, ერისთავ-მან და ზურაბ, შეკრბენ სპანი დიდნი და მოვიდნენ ალექსანდრეს-ზედა ანუ მოკლან, ანუ განაძონ: მაშინ ალექსანდრე-მ, ჩისორს მდგომ-მან შემოიკრიბა გურიელი მამია, აბაშიძე ლევან, ძმა დადიანისა კაცო, ბარის ერისთავი, მერაბ წულუკიძე და იმერნი სხვანი ნეშტნი, დილასა მოვიდნენ იგინი და ეკვეთნენ ურთიერთ-არს, იქმნა ბრძოლა და მოსრნენ ორგნითვე უმრავლესნი ქს. ჩღლდ, ქრ. უკბ: მერმე სძლეს ალექსანდრესთა და მოსრვიდნენ მათ, მიეწივნენ დადიანს, ჰკრეს თოფი და ჩამოვარდა: კვალად დაჰკოდეს ლავით აბაშიძე. აქათ მოკლეს კაცო, ძმა დადიანისა. მიჰყუჩნენ ლტოლვილთა, რამეთუ იყო თოვლი დიდი, მოსრნეს: შეიპყრნეს რაჭველნი და ლეჩხუმელნი და ოდიშარნი უმრავლესნი და დაჰყიდეს სრულიად ოსმალთა ზედა: ხოლო დადიანი წარმოიყვანა მეფე-მან, დაადგინა მკურნალი და განჰკურნა და სთხოვდა ლეჩხუმსა. არამედ არა ინება მოცემად, ეზრახა ზურაბის-გამო ისაყ ფაშას და მისცა ქრთამი დიდი, რათა მწე-ეყოს: მან წარმოავლინა მაჭმად-ბეგ და გივი ამილახორი სპითა ოსმალ-ქართველისათა და მოვიდნენ ესენი საჩხერეს: იხილა რა ალექსანდრე-მ, გამოართვა საჭილაო-სამიქელაო დადიანს, ზავ-ჰყო ამით ლევან აბაშიძის-გამო და განუტევა. მოვიდა საჩხერეს, მისცა დაჲ თვისი, ნაშობი თამარისაგან ცოლად მაჭმად-ბეგს, დაიზავა და წარვიდნენ ქართველ-ოს-

მალნი ქართლსავე: ხოლო ამისნი მხილველნი დაეზავნენ მეფესა დადიანი, ერისთავი და ზურაბ და დაიპყრა იმერეთი. მისცა საჭილაო-სამიქელაო ძმასა თვისსა მამუკას. არამედ ალექსანდრე-მ განაასხლა საქმე ბეჟან დადიანისა, რამეთუ ოდეს დასჭირდის თეთრი ოსმალთა ქრთამად ანუ სხვისა სამჭირნოსა-თვის, შეაგდის იმერთა თეთრი იგი მთავართა და აზნაურთა: ხოლო მათ დაჰყიდიან ტყვენი და მისციან და თვით, რეცა თუ არა ჰყიდდა ტყვეთა. შემდგომად მოადგა მამუკა ციხესა ბეჟან ჩიჯავაძისასა და მოპარვით აღიღო ციხე სებეკისა. მერმე აღიღო ციხე ბეჟანისა და დაიპყრა საჩიჯავაძო მამუკა-მ:

ხოლო მოსლვასა ტფილისს თამაზ-ხანისასა ქს. ჩღლე, ქრ. უჱგ, მოუვლინა მეფესა, რათა დამორჩილდეს. არამედ არარა მიუგო, გარნა შემინებულნი ოსმალნი იმერეთს ციხესა შინა მყოფნიცა განამაგრნა, არა დატევებად ციხეთა: შემდგომად ამისა უკუდგა წერეთელი პაპუნა ზურაბ აბაშიძისა-გამო, რამეთუ ზურაბ მოიპარა მამუკა-შვილის ციხე ხარაგაულისა, მოჰკლა მამუკას-შვილი და დაიპყრა თვით: ამის-თვის მოუსდა მეფე პაპუნას, მოაოხრა საწერეთლო. არამედ ციხე მოდამნასისა ვერ წარუღო. უკუნიქცა, ეზრასა ხარაგაულისა მეციხოვნესა, რომელ-მან მისცა ზურაბს, მანვე მოსცა მეფესა იგივე ციხე, შეიპყრა, მოჰკვეთა მას ხელ-ფეხნი და აღმოხადნა თვალნი და ციხე მისცა შეპატრონისა ძესავე: შემდგომად დაიზავა მეფე-მან ზურაბ და პაპუნა. არამედ ზურაბ არა მოვიდა მეფისა-თანა გარნა ძე მისი დავით, რამეთუ სიძე იყო ალექსანდრესი. ამას დავითს განატევებინა ცოლი, დაჲ მოშიტა ერისთვისა და შეერთო დაჲ თვისი: ამ ჟამებთა შეუჩინა მეფე-მან კვარას ციხეს იაშვილი. ხოლო მათ კრისულის მეთევზურისა-გან აღიღეს ციხე და დაიპყრეს: სცნა ერისთავ-მან ნოდას მყოფ-მან, წარმოვიდა მსწრაფლ და მოადგა კვარას: დამესა მას შეიდგინნეს კიბე, სადაცა უწყოდენ, შევიდრენ ციხესა შინა, შეიპყრნეს სრულიად მას შინა მყოფელნი და დაჰყიდნეს და დაიპყრა ერისთავ-მან ციხე: ამისი მცნობი წარმომზართებელი შველად კვარას ციხისად უკუნიქცა: შემდგომად

მოიყვანა ალექსანდრე-მ ძე ზურაბისა დავით და პაპუნა წერეთელი ვარციხეს, მოკლნა ორნივ მუხთლად ღალატად და წარვიდა მსწრაფლად, რათა დაიპყრას მოდამნახის ციხე. არამედ ცოლმან და ძე-მან პაპუნასა-მან განამაგრეს ციხე და ვერ შეუძლო წარღება: ესე იხილეს წარჩინებულთა, რამეთუ ჰნებავს ყოველთა მოწყვეთა და დამდაბლება და უმეტესად ზურაბ, ეზრახა ერისთავს გრიგოლს, რამეთუ ამას ჰყვა ცოლად ასული ვახუშტი აბაშიძისა ძმისა ზურაბისა: ხოლო ერისთავ-მან აუწყა დადიანსა და შეკრბნენ ალექსანდრე მეფესა ზედა. ამის-თვის ალექსანდრე-მ მოითხოვა ლეკნი შანშესა-გან ქსნის ერისთვისა. მან წარმოუვლინა კაცითა თვისით ფ ლეკნი: ამათ წარუძღვა ალექსანდრე და იგინი ვერ წინა-აღუდგნენ, შემუსრნეს ციხენი და მრავალნი კოშკნი, მოსწვეს და მოსტყვევნნეს და მთავიდნენ ოდიშს და უძვირესნი ბოროტნი ჰყჳნეს, არამედ განზრახვითა ლევან აბაშიძისათა: „რამეთუ არა კეთილ არს ლეკთა-გან შემუსრვა ქვეყანისა ჩვენისა, რაჟამს ჰსცნან ადგილნი, თვითვე მრავალსა ბოროტსა შეგვაჩვენებენ, ვითარცა უყვენ სხვათა:" უსმინა მეფე-მან და უკმოიქცა და განუტევნა ლეკნი შოგბულნი. არამედ ტყვენი არა წარატანნა იმერეთისანი:

შემდგომად ამისა წარავლინა ალექსანდრე-მ ძმა თვისი გიორგი და აბაშიძე ლევან ქართლს, ვახუშტი აბაშიძესა ზედა, უცნობლად დაესხნენ ტეძერს მყოფს და იგი განმაგრდა სახლსა შინა, და იწყო ცემა-თოფთა: მაშინ ამათვე შეუდგეს ცეცხლი სახლსა მას, იხილა ვახუშტი-მ და მოჰნდო ბიძის ძესა თვისსა ლევანს. მან მოგვარა მეფესა, პატიმარ-ჰყვეს ციხესა შინა ნავარძეთს. სთხოვდა მეფე ფ ქესას თეთრსა და ციხესა ვახანს და ესენი არა ინება ვახუშტი-მ მოცემად. მერმე მოვიდა კათალიკოზი დომენტი განტევებისა-თჳს ვახუშტისა და არა პატივსცა ალექსანდრე-მ: კვალად წარმოევლინა ისაყ ფაშას ცხენი აღკაზმული, ქურქი და ოცი ქისა თეთრი, რათა განუტეოს ვახუშტი და არა ინება მეფე-მან: ხოლო დადიან-მან შურითავე წინათქმულითა იშოვნა სპანი აფხაზითა. მიერთო ერისთავი და ზუ-

რაბ სპითა მათითა, ამათ ვერ წინა-აღუდგა ალექსანდრე, გამოუშვეს მარბიელი ქს. ჩღმ, ქრ. ჳკჱ, მოჰწვეს სასახლე ალექსანდრესი ვარციხეს, მოაოხრეს და მოსწვეს იმერეთი და წარვიდნენ: კვალად აღუსრულა აღთქმული ისაყ-ფაშა-მან ანუკა მეფის ქალსა და გასაფსულსა წარმოავლინა ფირიალის შვილი, სიძე თვისი სპითა. ამას ჩამოსრულს იმერეთს მიერთო დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. იხილა მეფე-მან, დახიზნა ხიზანნი თვისნი ხარაგაულს და თვით წარვიდა ქართლს ქს. ჩღმა, ქრ. ჳკთ: ამას წარჰყვნენ მამუკა ძმა თვისი, ლევან აბაშიძე და ბარის ერისთავი და ვახუშტიც წარიყვანა, რათა არა შემუსროს ციხე ნავარძეთისა ოსმალთა და გამოიყვანონ:

მაშინ ოსმალთა მოიყვანეს ძმა ალექსანდრესი გიორგი, ნაშობი გურიელის ქალისა და დასვეს მეფედ იმერეთს და მოუგინეს ნებითავე მათითა დადიანი, ერისთავი და ზურაბ და წარვიდენ ოსმალნი: ხოლო ალექსანდრე მივიდა აწერის-ხევს შანშე ერისთვისა-თანა. მაშინ იყო შანშე უკუმდგარი შანადირისა-გან, მოადგა ხანი შანშეს. ესე იხილა ალექსანდრე-მ, განუტევა ვახუშტი და თვით მივიდა ხანისა-თანა: მან პირველად პატივ-სცა, მერმე შეიპყრა: ამისნი მხილველნი მამუკა და ლევან და სხვანი იმერნი მრავალნი ივლტოდნენ და მოვიდნენ იმერეთს. ხოლო ალექსანდრე მიიყვანა ხან-მან ტფილისს. არამედ წარავლინა ვაკის ერისთავი წინაშე შანადირისა ალექსანდრე-მ დარუბანდს ვედრებად და თვით იყო ტფილისს, ვითარცა პატიმარი: მცნობ-მან შანადირ წარმოუვლინა კაცი რაყმით ისაყ ფაშასა, რათა ჰყოს ალექსანდრევე მეფედ იმერთა. წარიყვანეს ალექსანდრე ახალ-ციხეს: უსმინა ფაშამ შანადირს და ამასვე შემოდგომასა ჩ მოიყვანეს ალექსანდრე ოსმალთა და ჰყვეს იგივე მეფედ და შეამტკიცეს დადიანი, ერისთავი და აბაშიძე და ყოველნი იმერნი. მერმე წარვიდნენ ოსმალნი: ხოლო გიორგი ძმა ალექსანდრესი წარვიდა ოდიშს და ალექსანდრეს ეპყრა იმერეთი: არამედ მცირედისა ხანის უკუდგნენ კვალად დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. ამის-თვის ალექსანდრე-მ მოიყვანა დედის-ნაცვალი თვისი თამარ და აბრალა მას

ყოველნი ყოფილნი, შეიპყრა და მოჰკვეთა თავი. კვალად შეიპყრა ბარათა-შვილი საჩინო, სანდო გიორგი ძმისა თვისისა, მოჰკვეთა მასცა თავი და დაყიდნა დედა-წულნი მისნი და იავარ ჰყო ყოველნი გიორგის მიმდგომნი: მერმე შეკრბენ დადიანი და ერისთავი და მოვიდნენ გეგუთს. ხოლო მეფე მივიდა ქუთათისს და არა განვიდა ბრძოლად მათდა. არამედ წარავლინა ახალ-ციხეს და ევედრა ფაშასა. მან წარმოავლინა მცირე სპანი და რა მოვიდნენ ბაღდადს, წარვიდა ქუთათისიდამ ლევან აბაშიძე და ბერის ერისთავი გიორგი, მათ-თანა ციხის მცველნი ოსმალნი, რათა სცნან ვითარება მათ, რომელნი აოხრებდენ ქვეყანათა, არამედ მათ სმენოდათ მოსლვა ოსმალთა და იყრებოდენ მუნიდგან. გარნა რა მივიდნენ ესენი, ჰგონეს ტალათა მათთა მისლვა ოსმალთა, აცნობეს დადიანს. მან არღა-რა გამოიძია და ივლტოდნენ, მიჰყვნენ ესენი და უწყეს ცემა თოფთა და მოსრვიდნეს: მოიქცა ერისთავი, რათა იხილოს ვინაობა მათი. ეცა თოფი და მოჰკუდა ერისთავი გრიგოლ რაჭისა ქს. ჩღმგ, ქრ. ულა და სპანი მისნი ივლტოდნენ უმეტესად. ხოლო ამათ აღიღეს ალაფი მათი და მოიქცნენ წინაშე ალექსანდრე მეფისა. მაშინ რაჭას დასვეს ერისთავად ძმა გრიგოლისა ვახტანგ: ამას ეზრახა მეფე, ზავ-ჰყო მის-თანა, შემოიმტკიცა დადიანიცა და ჰყვეს მშვიდობა და დაიპყრა იმერეთი: ამისა შემდგომად მოიპარა მაჭავარიანის ქალ-მან ციხე სვერისა, წარმოვიდა ლევან, რათა მიიღოს მან. არამედ უსწრა მეფე-მან და მისცა მას და დაიპყრა ალექსანდრე-მ სვერი ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ და გამოიღო საგანძური ზურაბ აბაშიძისა. ხოლო ლევან მოადგა შრომას ციხეს ძესა ზურაბისასა ზაალს, რათა არა იგიცა დაიპყრას მეფე-მან, მცირეს ხანს მისცეს ლევანს და დაიპყრა ლევან იგი, განუტევა ზაალ და წარვიდა ქართლს ზურაბ მამისა თვისისა-თანა და იყოფებოდნენ ნუნისს:

ქორონიკონები, ჩვენ მიერ პოვნილნი წიგნებთა შინა და სახელნი წიგნებთა არიან ესენი: იმერული ძველი გარიგების წიგნი, დავითნი მესხური ხუთ-წიგნად განყოფილი, იმერული სმლის-პირი ექტრაქტისა, ტლაშამის აღმოწერილი ქორონიკონები, გუჯარნი ბარათიანთა, თუმანიანთა და სხვათათა ქართლის ცსოვრებათა-გან ძველთა და ახალთა და სხვათა ქამნ-კანონთა-გან, სასარებათა და საეკკლესიო წიგნებთა-გან და სპარსულთა ქორონიკონებთა-გან აღმოწერილთაგან არიან ესენი. თათრული *) შიგ უწერია:

1201—უკა. თამარ მეფე მიიცვალა.
1211—ულა. მეფე ლაშა გიორგი მიიცვალა.
1237—უნზ. მეფე რუსუდან გარდაიცვალა.
1269—უპთ. მეფე დავით ლაშას ძე გარდაიცვალა.
1289—ფთ. მეფე დიმიტრი თავ-დადებული მოკლეს თათართა.
1292—ფიბ. მეფე ვახტანგ ნარინ დავითის ძე გარდაიცვალა.
1293—ფიგ. მეფე ნარინ დავით მიიცვალა.
1294—ფიდ. დიმიტრი თავ-დადებულის ძე დავით მეფე იქმნა,
1301—ფკა. ვახტანგ დიმიტრი თავ-დადებულის ძე მეფედ იქმნა და ძმა დავით მეფისა.

---

*) თათრული რიცხვები ვახუშტის ისტორიაში ჰწერია გვერდზედ: დ. ჩუბინაშვილი.

1308—ფკჱ. დავით მეფის ძე გიორგი მეფედ ჰყვეს, რომელ-
სა ეწოდა მცირე გიორგი.

1310—ფლ. მოკჳდა დავით მეფე დიმიტრი თავ-დადებულის ძე.

1318—ვ. დაჯდა დიმიტრის თავ-დადებულის ძე გიორგი მე-
ფედ და იწყო მთიებ-მან აღმობრწყინვებს და და-
იპყრა ქართლი, სომხითი, ჰერ-კახნი და მესხნი.

1323—ია. მოკჳდა გიორგი დადიანი, დაჯდა ძე მისი მამისა
დადიანად.

1327—იე. მოკჳდა ძე ნარინ დავითისა მეფე კოსტანტინე და
გამეფდა ძმა მისი მიქელ იმერეთს.

1329—იზ. მოკჳდა მეფე იმერთა მიქელ და დაუტევა ძე მცი-
რე ბაგრატ.

1330—იჱ. ბრწყინვალე-მან გიორგი მეფე-მან იმერეთი და-
იპყრა, ქუთათისი აღიღო, ბაგრატ გამოიყვანა.

1334—კბ. მოკჳდა ათაბაგი სარგის, დასვა გიორგი მეფე-
მან ათაბაგად ძე მისი ყვარყვარე.

1335—ლგ. მოკჳდა დადიანი მამია; დასვა მეფე-მან გიორ-
გი-მ ძე მისი დადიანად.

1346—ლდ. გარდაიცვალა ბრწყინვალე მეფე გიორგი და დაჯდა
მეფედ ძე მისი დავით: ხოლო რუსუდანის გამე-
ფებიდამ ამ გიორგის გარდაცვალებამდე გარდას-
დნენ წელნი. რლე, გარდაცვალებიდამ ამის გამე-
ფებამდე წელნი ჳა.

1354—მბ. ჩვენ მეფე-მან დავით და დედოფალ-მან სინდუხტარ
გიწყალობეთ, ამ ქორონიკონ-ზედ ლევანც სწერია
მეფედ, რომელსა ვგონებ ერთს-ყოფად.

1355—მგ. ჩვენ მეფე-მან დავით ყოვლისა საქართველოსა-მან
გიწყალობეთ.

1357—მე. მზე დაბნელდა.

1358—მვ. მეფის მიქელის ძე-მ ბაგრატ ყვარყვარე ათაბაგის
ქალი შეირთო.

1360—მჱ. გარდაიცვალა დავით მეფე და დაჯდა ძე მისი ბაგ-

რატ მეფედ, მოწმობს გუჯარი ბარათიანთა. რომ ეს დიდი ბაგრატ არს ძე ამ დავით მეფისა.

1361 — მთ. მზე დაბნელდა და სვანთა ქუთაისი დასწვეს: დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოსწყვიტნა და დაიპყრნა და თურქთ სამცხე მოარბიეს. დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოსწყვიტნა კვალად მოკჳდა ათაბაგი ყვარყვარე, ბაგრატ მეფე-მან დასვა ძე მისი ბექა.

1366 — ნდ. დიდი სიკჳდილი იყო და მოკჳდა დედოფალი ელენე, ცოლი ბაგრატ მეფისა.

1372 — ჲ. მზე დაბნელდა და მოკჳდა მიქელ მეფის ძე ბაგრატ და დაუტევა ალექსანდრე ძე თვისი.

1375 — ჲგ. გამოსჩნდა თემურ-ლანგ და დაიპყრა აღმოსავლეთი.

1384 — ობ. მოკჳდა გიორგი დადიანი და მეფე-მან ბაგრატ დასვა ძმა მისი ვამიყ დადიანად.

1387 — ოე ლანგ-თემურ სამარყანდელ-მან ტფილისი აღიღო, წარტყვევნა: მეფე ბაგრატ და დედოფალი ანნა გამოიყვანა ცისიდამ და ტყჳვ-ჰყვნა და ალექსანდრე იმერეთს გამეფდა ძე ბაგრატისა.

1389 — ოზ. მოკჳდა ალექსანდრე მეფე და ძმა მისი გიორგი გამეფდა იმერთა ზედა.

1390 — ოჱ. აფხაზთა კათალიკოზად დასვეს არსენ.

1391 — ოთ. მოკჳდა ათაბაგი ბექა და დაჯდა ნებითა გიორგისათა ათაბაგად ძე მისი ივანე.

1392 — პ. მოკლეს მეფე გიორგი მეგრელთა და იმერეთი გიორგი-მ დაიჭირა ბაგრატის ძემ.

1393 — პა. დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან თემურის სპანი მოსწყვიტნა და ტფილისი აღიღო.

1394 — პბ. დიდი ბაგრატ მეფე და თემურ შეიბნენ, თემურს გაემარჯვა და ტფილისი აღიღო, ქართლი წარსტ-

შვევნა და შემუსრნა ყოველნი ეკკლესიანი, ციხენი და შენებულებანი.

1395—პგ. დიდი ბაგრატ მეფე გარდასხლა. ძე მისი გიორგი გამეფდა.

1396—პდ. თემურ და გიორგი შეიბნენ, თემურს გაემარჯვა და მოკუდა დადიანი ვამიყ და დაჯდა ძე მისი მამია. კვალად გიორგი მეფის ძმა კოსტანტინე იმერეთს გამეფდა.

1401—პთ. მეფე კოსტანტინე მოკლეს ჩალადანს ანუ ჩალიანში.

1407—ჟე. დიდი ომი იყო, მეფე გიორგი მოკლეს თურქთა, სრულიად ლაშქარნი მოსწყვიტნეს და ძმა მისი კოსტანტინე მეფედ დაჯდა.

1414—რბ. მეფე კოსტანტინე მოკლეს თურქთა და დაჯდა მეფედ ალექსანდრე ძე გიორგი მეფისა. კვალად მოკლეს აფხაზთა დადიანი მამია და დისვა ალექსანდრე მეფე-მან ძე მისი ლიპარიტ.

1415—რგ. მეფე ალექსანდრე და ათაბაგი იოანე კოხტას-თავს შეიბნენ, მეფეს გაემარჯვა, ათაბაგი შეიპყრა, შეწყალებული გაუშვა.

1430--რიჱ. შარუხ გამოჩნდა და სარკინოზობა იყო და ლორე აღილეს.

1431--რით. მეფე ალექსანდრე ამბერდს მოვიდა.

1432—რკ. ალექსანდრე მეფე-მ ლორე აღიღო, ბარათიანთ გუჯარში სწერს, რომელი ბეთენიას არს, მეფე-მან ალექსანდრე-მ, ძე-მან მეფის გიორგისა-მან ჰგან-ჰყარნა სამნი ძმანი აბაში, გუგუნა და დავით.

1435—რკგ. შარუხ მოვიდა, მეფე-მან ალექსანდრე-მ ძე თვისი დიმიტრი წარუვლინა ძღუნით, შეწყალებული გამოუშვა.

1437—რკე. ალექსანდრე მეფე ყარაბაღს მოვიდა.

1440--რკჱ. მოკუდა შარუხ, დაჯდა ჯანშა ყეენად.

1442--რლ. გარდაიცვალა მეფე ალექსანდრე, დაჯდა ძე მისი ვახტანგ მეფედ.

1444--რლბ. ჯანშა ყეენი ახალ-ციხეს მოადგა, მეფე-მან ვახტანგ ბრძო, უკუნიქცა ყეენი და მოკჳდა იოანე ათაბაგი, დასვა მეფე-მან ვახტანგ ძე მისი აღბუღა ათაბაგად. კვალად მოკჳდა ფანასკერტელის ქალი დედოფალი სითიხათუნ, ვახტანგ მეფის ცოლი.

1445--რლგ. მიიცვალა მეფე ვახტანგ და დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ.

1447--რლე. აღბუღა ათაბაგი და ყვარყვარე შეიბნენ, ყვარყვარეს გაემარჯვა.

1449--რლზ, ჩვენ მეფე-მან გიორგი-მ, ძმა-მ მეფისა ვახტანგისა-მან გიწყალობეთ ინდიკტიონსა ე.

1451--რლთ. მურად-ბეგის 50 კატარღებ-მან აფხაზეთი, ცხომი და ზღვის-პირნი მოაოხრნეს და მოკჳდა აღბუღა ათაბაგი, დასვა გიორგი მეფე-მან ბიძა მისი ყვარყვარე ათაბაგად.

1452--რმ. მეფის ალექსანდრეს ძე დიმიტრი ცხენ-მან მოკლა.

1453--რმა. კონსტანტინეპოლი აღიღეს თათართა

1454--რმბ. ჩვენ მეფე-მან გიორგი-მ ყოვლის საქართველოსა-მან, რანისა, შარვანისა და შაანშისა-მან გიწყალობეთ ინდიკტიონსა იე.

1455--რმგ. მოკჳდა იმერთ-ერისთავი დიმიტრი, ძე ალექსანდრე მეფისა, დაჯდა ძე მისი ბაგრატ.

1462--რნ. მეფე გიორგი და ბაგრატ შეიბნენ ჩიხორს, ბაგრატს გაემარჯვა და განდგა ათაბაგი-ცა.

1463--რნა. თავრიჟ გილაქ და თემურ მეფეს გიორგის სძლეს, ქართლი, სომხითი და საგანძური მეფისა მოაოხრეს და ყვარყვარე ათაბაგ-მან საათაბაგო დაიჭირა.

1465--რნგ. ფანავარ-ზედ ყვარყვარე ათაბაგ-მან მეფე გიორგი დაიჭირა.

1466--რნდ. მოკჳდა ყვარყვარე ათაბაგი, დაჯდა ბაადურ ძე მისი

და ბაგრატ იმერთ მეფე-მ. ქართლი დაიჭირა. კვა-
ლად განდგა დავით და ცერ-კახნი დაიჭირა: მერმე
გიორგი მეფე-მ ქართლი დაიჭირა და ცერ-კახნი,
ბაგრატ იმერეთს წარვიდა, დავით დიდოეთს.

1468--რნვ. დაჯდა ყეენად უზუნ-ასან.

1469--რნზ. გარდაიცვალა გიორგი მეფე და დაჯდა ძე მისი კო-
სტანტინე მეფედ და ცერ-კახთა ჩამოიყვანეს და-
ვით, მეფედ ჰყვეს.

1470--რნჱ. მოკჳდა დადიანი ლიპარიტ, დაჯდა ძე მისი შა-
მანდავლე.

1471--რნთ. მოკჳდა დავით კახთ-მეფე, დაჯდა მეფედ ძე მისი
გიორგი და მეფე-მან ბაგრატ ქართლი დაიჭირა.

1472--რჲ. უზუნ-ასან ყეენი შევიდა საბერძნეთს და მოაოხრნა.

1474--რჲბ. მოკჳდა შამანდავლე დადიანი, დაჯდა ბიძა მისი
ვამიყ დადიანად.

1475--რჲგ. მოკჳდა ბაადურ ათაბაგი, დაჯდა მანუჩარ ძმა მისი:

1477--რჲე. ბაგრატ მეფეს დადიანი ვამიყ უკუ-უდგა, უკუნ-იქცა
ქართლიდა-მ ბაგრატ და შეიბნენ, ბაგრატს გაე-
მარჯვა. კვალად მოვიდა ქართლს უძლიერესად,

1478--რჲვ. უზუნ-ასან ყეენი მოვიდა, ქართლი და ერწო თია-
ნეთი მოსწყვიტა, კოსტანტინე ბარათიანით მივიდა
მის-თანა, ტფილისი მისცა და ბაგრატ მეფე წარ-
ვიდა რაჭას, მუნ მოკჳდა, დაჯდა ძე მისი ალექ-
სანდრე.

1479--რჲზ. კოსტანტინე მეფე-მ ტფილისი, გორი და ქართლი
დაიჭირა. კვალად იმერეთი დაიჭირა.

1481--რჲთ. მეფე კოსტანტინე ჯავახეთს მიუხდა, დადიანი თან-
ახლდა, მანუჩარ ათაბაგ-ზედ გაემარჯვა.

1482--რო. მოკჳდა ვამიყ დადიანი, დაჯდა ძე შამანდავლესი
ლიპარიტ.

1483--როა. მეფე კოსტანტინე და ყვარყვარე შეიბნენ, ყვარყვა-

რეს გაემარჯვა და მოკუ̂და გურიელი კახაბერ, დაჯდა გიორგი ძე მისი.

1484--რობ. ალექსანდრემ ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან ქუთათისი აღიღო, მეფედ დაჯდა.

1486--როდ. იაყუბ ყეენი მოვიდა ახალ-ციხეს და აწყვერი აღიღო, ტყვე-ჰყო და მოსწყვიტნა, აწყვერიდა-მ გაუსია სპანი ქართლს და ღბანის-ხევში ბარათიანთ მოსწყვიტნეს, აწყვრის ღ̂თის-მშობელი მანუჩარ ათაბაგ-მან დაიხსნა ვეცხლით, სეკდემბერს კე.

1487--როე. კოსტანტინე მეფე-მან იმერეთი დაიჭირა და მოკუ̂და ათაბაგი მანუჩარ, დაჯდა ყვარყვარე ძე აღბუღასი.

1488--როვ. იაყუბ ყეენ-მან წარმოავლინა სპანი, მოვიდნენ, იწყეს შენება ალჯაყალისა და ქაოზიანისა.

1489--როზ. ალექსანდრე მეფე-მ იმერეთი დაიჭირა, ქუთათისი აღიღო.

1490--როჱ. წარმოავლინა კვალად ყეენ-მან სპანი და მოადგნენ ტფილისს, ბარათიანთ მოსწყვიტნეს.

1491--როთ. მოკუ̂და სამცხეს დედის იმედი წლისა ნდ, დეკემბერს იჱ.

1492--რპ. მოკუ̂და კახთ მეფე გიორგი და დაჯდა ალექსანდრე ძე მისი.

1494--რპბ. ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ შურ-აგო შაქს და ცეცხლის-ჯვარ-ზედ ქართველთა სძლო.

1495--რპგ. ალექსანდრე მეფეს უშვა თამარ დედოფალ-მან ძე ბაგრატ და შემდგომად დავით.

1496--რპდ. გამოჩნდა შაისმაილ ძე შიხისა და იწყო პყრობად ქვეყნისა.

1499--რპზ. (თათრ. შე) განძლიერდა შაისმაილ.

1500--რპჱ. (თათრ. შზ) შაისმაილ ადრიბეჟანი დაიჭირა, შირვანს მოვიდა, ალექსანდრე-მ კახთ მეფე-მ ძე თვისი დიმიტრი მიაგება ძღ̂ნითა, შეწყალებული გა-

მოუშვა და მოკუდა ყვარყვარე ათაბაგი და დაჯდა ძე მისი ქაისოსრო.

1502--რჟ. მოკუდა ქაისოსრო ათაბაგი წლისა ნგ, მაისს ვ და დაჯდა ძე მისი მზე-ჭაბუკ.

1505--რჟგ. გარდაიცვალა მეფე კოსტანტინე და დაჯდა ძე მისი დავით მეფედ.

1509--რჟზ. ალექსანდრე მეფე-მ, ძე-მან ბაგრატისა-მან გორი დაიჭირა და ჩიხთ იმერეთი მოარბიეს, უკუნიქცა ალექსანდრე იმერეთს და შემდგომად დავით მეფე-მან დაიპყრა გორი.

1510--რჟჱ. მოკუდა მეფე ალექსანდრე და დედოფალი თამარი და დაჯდა მეფედ ძე მათი ბაგრატ.

1511--რჟთ. ავ გიორგი-მ მამა თვისი მეფე ალექსანდრე მოკლა და ძმას დიმიტრის თვალნი დასწვნა თვით გამეფდა.

1512--ს. მოვიდა სარასკარი, მზე-ჭაბუკ ათაბაგი მიეგება, იმერეთს ჩავიდნენ. თათართ ქუთათისი და გელათი დასწვეს და ბაგრატს ვახტანგ-ზედ გაემარჯვა მოხისს: კვალად მოკუდა გურიელი გიორგი და დაჯდა ძე მისი მამია: კვალად მოკვდა დადიანი ლიპარიტ და დაჯდა მამია:

1513--სა. ავ-გიორგი შეიპყრა ძალისს, ბაგრატ მეფის ძე-მ ტყვე-ჰყო და ტყვეობაში მოკუდა, ამავ წელს და კახეთი დავით მეფე-მ დაიჭირა: სხვაში ეწერა ავ-გიორგი და დავით მეფე შეიბნენ, დავითს გაემარჯვა, ავ-გიორგი დაიჭირა:

1516--სდ. ათაბაგი დიდი მზე-ჭაბუკ მოკუდა, დაჯდა ძე მისი ყვარყვარე:

1518--სვ. ყეენი წარმოვიდა ქართლს ოხრებად, დავით მეფე-მ ძე თვისი რამაზ მიაგება და დაიხსნა ქართლი და საქრისტიანო ტყვეობა-ოხრებისა-გან და ავ-გიორგის ძე-მ ლევან კახეთი დაიჭირა:

1519--სზ. გელათი საეპისკოპოზოდ ჰყვეს, საყვარელიძე მელქისედეკ დასვეს და დავით მეფე ლევანს მოადგა, მაღნარის ციხეში მყოფს.

1520--სჱ. გამოვლეს ოსმალთ სამცხე, ქართლს ჩავიდნენ და დავით მეფე-მ მოსწყვიტნა და მაღაროს ლევანისაგან იძლია დავით მეფე. კვალად შეიბნენ დავით მეფე და გურიელი მამია მოხისს და იძლია დავით მეფე.

1522--სი. მოვიდა დევალ, სძლო დავით მეფესა და მოსწყვიტნა ქართლი და სამცხე.

1523--სია. (თათრ. შლ). ზე ადიდნეს ღმერთ-მან მეფე დავით, ერგო გუგუნას და გერმანოზს. კვალად მოკუდა შაისმაილ და დაჯდა შასთამაზ ძე მისი ყეენად.

1524--სიბ. დავით მეფე მონაზონ-იქმნა, დ დაჯდა ძმა მისი გიორგი, მეორეს წელს მოკუდა დავით მეფე მონაზონი.

1527--სიე. ლევანს კახთ-მეფეს თინათინ, გურიელის ქალ-მან, უშვა ძე ალექსანდრე.

1529--სიზ. სულტან სულეი-მან ხონთქარი ერევან-ზედ მოვიდა:

1532--სკ. მამია დადიანი და მამია გურიელი ჯიქეთს ჩაუხდენ, დადიანი მოკლეს, გურიელი დაიჭირეს, გურიელი მის-მან ძე-მ როსტომ დაიხსნა და დადიანად დაჯდა ლევან.

1534--სკბ. მოკუდა გურიელი მამია და დაჯდა ძე მისი როსტომ: კვალად გიორგი მეფე მონაზონ იქმნა და დაჯდა ლუარსაბ ძე დავითისა.

1535--სკგ. მეფე-მან იმერთა-მან მოიხსენა შური ათაბაგის მზექაბუყისა და მივიდა სამცხეს და მურჯახეთს შეიბნენ, მეფე ბაგრატ და ყვარყვარე ათაბაგი, ბაგრატს გაემარჯვა, ათაბაგი შეიპყრა, გელათს ტყვედ მოკვდა და სამცხე ბაგრატ დაიპყრა, ქაიხოსრო ყვარყვარეს ძე სტამბოლს წავიდა.

1536—სკდ. მოვიდა შაჰ-თამაზ მოპარვით ტფილისს, დაესხა და აღიღო, უკუნქცეული ყარაბაღს დადგა, მივიდა მის-თანა მეფე ბაგრატ და წყალობით გამოუშვა მუნვე მივიდა ლევან კახთ მეფე და პატივით გამოუშვა.

1539—სკზ. სომეხნი შეიმალნენ აღვსებისა-გან,

1541—სკთ. ოსმალთა და ქაიხოსრო ათაბაგს შეება ბაგრატ, მეფე ბაგრატს გაემარჯვა.

1545—სლგ ლუარსაბ და ბაგრატ მეფენი ბასიანს სოხოი'ტაზედ ორს ფაშას და ქაიხოსრო ათაბაგს შეებნენ, ქართველთ დაუმარცხდათ, ქაიხოსრო-მ სამცხე დაიპყრა.

1546—სლდ. ბაგრატ მეფე სამცხეს მოვიდა, ვეღარ დაიპყრა და აწყვერის ღუთის-მშობელი ციხე-ჯვარს წაასვენა. კვალად დადიანი ლევან შეიპყრა ბაგრატ მეფე-მ, გელათს ტყვე-ჰყო.

1547—სლე. ლუარსაბ, ლევან მეფეთა და მესხთა უწყეს სპარსეთს რბევა და ოხრება.

1548—სლვ. (თათრ. შნე) შაჰ-თამაზ მოვიდა ყარაბაღს, მივიდა მას-თან ლევან მეფე, შევიდნენ შირვანს. გულისტანი აღიღო, შირვანი დაიპყრა, მერმე მოვიდა, ტფილისი აღიღო. უზრახა ათაბაგს, ქალი ცოლად გამოართვა და წარვიდა. კვალად მოკვდა მეფე ბაგრატ და დაჯდა ძე მისი გიორგი მეფედ იმერთა.

1549—სლზ. სულტან სულეიმან მოვიდა ადრიბეჟან-ზედ.

1550—სლჱ. ოსმალთ ტაოს ქვეყანა დაიპყრ ს და მანუჩარ დაიბადა.

1551—სლთ. შაჰ-თამაზ შაქის ციხე დაიპყრა.

1552—სმ. ოსმალთ დაიპყრეს არტანუჯი არსიანამდე, ფანაკარი აღაშენეს, არტაანიც დაიპყრეს, სამცხეს ვერ გარდამოვიდნენ.

1553—სმა. შაჰ-თამაზ ქართლი შემოვლო, ათაბაგი მიეგება, ვარძია, თმოგვი, ვანის ქუაბები, აწყვერი, ასპინძა და სრულიად სამცხის ციხენი აღიღო, ქაიხოსროს მოსცა აწყვერის ღუთის-მშობლითურთ. ყეენი სომხითს

ჩავიდა, დასოცა იჯუ, შერმაზან და ვახუშტი დიასამიძე და ამოვან თან-წარიყვანა ტყვედ და კვალად აწყვრის ღჳთის-მშობელი ტყვედ წარიყვანეს იმერეთს.

1556—სმდ. მოვიდა სულტან სულეიმან. კარი აღაშენა და ბასიანს დადგა. ამას მოუდგა შას-თამაზ არტანს და დადგა, შას-თამაზის ძე-მ ისმაილ კარი აღიღო, დააქცივა, ხონთქარი წარვიდა; ყეენი ქართლს ჩავიდა, აღაოხრა, ციხენი აღიღო, ატენის ციხიდამ გამოიყვანა დედა ლუარსაბ მეფისა, ტყვედ წარიყვანა, ლუარსაბ მეფე გიორგი მეფეს ესიზნა, დედის იმედის ძმანი. არჩილ, აშოთან და ვახტანგ აწყვერს მოჩნენ.

1558—სმვ. გარის ქართველთ გაემარჯვათ ყიზილბაშ-ზედ და მოკლეს მათ მეფე ლუარსაბ. გამეფდა ძე მისი სვიმონ და ლევან მეფე-მ ძე თვისი იესე ყეენს წარუვლინა. კვალად მოკუდა ძე გიორგი მეფისა ალექსანდრე.

1559—სმზ. სვიმონ მეფე-მ ქორწილი ქმნა ლევან კახთ მეფის ქალს ნესტან-დარეჯან-ზედ.

1560—სმჱ. სპარსთა შეიპყრეს მეფის კონსტანტინეს ძის ძე არჩილ დედა-წულით და წარიყვანეს ყაზმინს.

1561—სმთ. მეფე სვიმონ და ლევან მეფის ძე გიორგი, ძეგვს შავერდი სულტანს შეებნენ, შავერდის გაემარჯვა და მოჰკლეს გიორგი ძე მეფის ლევანისა და აშოთან მეფის კონსტანტინეს ძის ძე ფხოველთ მოკლეს. კვალად დაიბადა მეფის ბაგრატის ძის ძე ბატონის კონსტანტინეს ძე როსტომ.

1562—სნ. იმერთ მეფე-მ გიორგი მ და ათაბაგ-მან ზავ-ჰყვეს, აწყვრის ღჳთის-მშობელი მოსცა ათაბაგსა.

1563—სნა. გიორგი მეფე-მ მოიყვანა ჩერქეზის ბატონის ქალი რუსუდან ცოლად.

1564—სნბ. წარვიდა მეფის სვიმონის ძმა დავით შასთამაზ-თან გაპარვით. კვალად მოკუდა გურიელი როსტომ, დასვა გიორგი მეფე-მ ძე მისი გიორგი და ყვარყვარე-მ ქორწილი ქმნა მარეხ დადიანის ქალ-ზედ.

1565—სნგ. ყვარყვარე მ მოიყვანა მარეს სამცხეს და დაიბადა გი-ორგი მეფის ძე ბაგრატ.

1566—სნდ. მოკლეს ხონთქარი ფრანგთა და დაჯდა სელიმ.

1567—სნე. დიღომს შეიბნენ სვიმონ მეფე და დაუთხან, სვიმონ მეფეს გაემარჯვა.

1568—სყვ სამადლოზედ შეიბნენ სვიმონ მეფე და დაუთხან, სვიმონ მეფეს გაუმარჯვა. კვალად გიორგი მეფეს უდალატა ვახტანგის ძის ძე-მ ხოსრო-მ, იანეთს და-ესხნენ ჭილაძე ვარამა, ლიპარიტიანი და დადიანი-ოდიშარით თან-ახლდნენ, ვერა-რა ავნეს.

1569—სნზ. სომხითს ფარცხის შეიპყრეს სპარსთა სვიმონ მეფე და ალამუტს ტყვე ჰყვა ს.

1570—სნჱ. ქაიხოსრო ათაბაგი წარვიდა ყაზმინს შასთამაზ-თან.

1571—სნთ. მზე-ჭაბუკ ქაიხოსრო ათაბაგის ძე-მ ქორწილი ქმნა გურიელის ქალს როდამზედ.

1572—სჲ. არჩილის ძმის ვახტანგის ძე ბაგრატ დაიბადა და ნა-დირობაში ცხენ მან მოჰკლა ლევან დადიანი და და-ჯდა ძე მისი გიორგი. კვალად მოკვდა ქაიხოსრო ათა-ბაგის ძე მზე-ჭაბუკ.

1573—სჲა. მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი ყაზმინს და აქ დაჯდა ძე მისი ყვარყვარე ათაბაგად. კვალად იშვა ძე გიორგი მეფისა ლევან. კვალად წარგზავნეს ყაზმინიდამ ში-რაზს არჩილ. კვალად მეფის გიორგის ძე-მ ბაგრატ ქორწილი ქმნა ლევ ნ დადიანის ქალზედ.

1574—სჲბ. მოკუდა ლევან კახთ მეფე და დაჯდა ძე მისი ალექ-სანდრე. კვალად მოკუდა ხონთქარი სულტან მურად. კვალად ყიზილ`აშთ სამცხე და უმეტედ ოცხე მოს-წყვიტნეს.

1577—სჲდ. (თათრ· შპდ). მოკუდა შასთამაზ, დაჯდა ისმაილ ძე მისი ყეენად, ამან მოიყვანა სვიმონ მეფე ალამუტი-დამ და არჩილ ცოლ-შვილით და ტყვით შირაზიდამ.

1577—სჲე. (თათრ. შჳე). შაისმაილ მოკუდა ოკდომბერში, დაჯდა ძმა მისი სუდაბანდა და დაიბადა გიორგი დადიანის ძე ლევან.

1578—სჲვ. გამოსჩნდა კუდიანი ვარსკვლავი და გამოვიდა ლალა-ფაშა აგვისტოს ზ. მესხთ ციხენი მისცა და მანუჩარ მივიდა, ციხენი შესძლინა, ტფილისს ჩავიდა, დაუთხან ტფილისი მოსწვა, გაეცალა. ლალა-ფაშას თან მოვიდა ვახტანგ მუხრან ბატონი და მოიყვანა ამილახვარი ბარძიმ და ქსნის ერისთავი ელიზბარ და დაიხსნა ქართლი ტყვეობა-ოხრებისა-გან: ფაშამ თვისი მამულნი მისცნა და მეოთხეს დღეს განუტევნა. კვალად წარავლინა სპანი ლალა-ფაშამ იმერეთს, დასხდნენ იმერნი მთა-ზედ, მოსწყვიტნეს და აოტნეს: აქ დაესწრა არჩილის ძე ერეკლე, მრავალნი ოსმალნი მოსწყვიტნა, ია ხრმალი და მ ისარი მოხუდა ერეკლეს, ჯაჭ-მუზარადი ვერ გაუტეხეს და აზნაურნი მოსწყვიტნეს. წარვიდა ლალა-ფაშა შირვანს, ალექსანდრე კახთ მეფე მოეგება და თან-წარჰყუვა. ოკდომბერში სვიმონ მეფე მოვიდა, არჩილ თან-მოიყვანა და მრავალნი ტყვენი, დაუთხან სტამბოლს წარვიდა. კვალად მოკუდა კათალიკოზი აფხაზთა ევდემოზ და დედოფალი რუსუდან და ძე მისი ბაგრატ, კვალად სვიმონ მეფე-მ არჩილის ძმა ვახტანგ შეიპყრა და კესვის ციხეში ტყვე-ჰყო. კვალად წარმოავლინა მირმარი ლალა ფაშამ მანუჩარ-თან და ქართლს გაუსია. ქართლს ვერ ჩავიდნენ, სადგური დაარბიეს, ეკლესიის განძი წარსხდა კვალად წარმოავლინა სანჯასი, ჩაუხდენ, ქართლი მოარბიეს.

1579—სჲზ. მანუჩარ ათაბაგი აზრუმს წარიყვანეს.

1580—სჲჱ. მოვიდა კბ წლის ტყვე ლევან მეფის ძე იესე ყეენიდამ და დაესხა დილეგამს სვიმონ მეფეს ალექსანდრე მეფე კახთა. კვალად წარიყვანეს ყვარყვარე სტამბოლს, ხონთქრის ფალავანი შეექიდა, ყვარყვარეს დაეცა,

ქრისტიანობით ათაბაგობა მოეცა და მოვიდა. კვალად მოკჳდა ძე ბაგრატისა და ძმა არჩილისა ვახტანგ. კვალად ოკდომბერს იე ყვარყვარე და ბექა ლორეს მოუსდენ და მოარბიეს

1581—სჲთ. ჩაუსდა მეფე გიორგი ქართლს, დადიან-გურიელი თან-ახლდენ. გაღმა-გამოღმართი სრულ დასწვეს, სვიმონ მეფეს ფაშა-ზედ გაემარჯვა.

1582—სო. სვიმონ მეფე ლორეს მიუსდა, ქვაბები აღიღო. კვალად მოკჳდა ყვარყვარე, მანუჩარ გაათაბაგდა და მანუჩარ ათაბაგს ოსმალთ უღალატეს, მანუჩარს გაემარჯვა და მოვიდა სვიმონ მეფეს-თან, სვიმონ ასული თვისი ელენე მისცა და აქორწინა. კვალად მოკვდა გიორგი დადიანი და დაჯდა ძმა მისი მამია.

1583—სოა. ტფილისი აღიღო ოსმალთა-გან სვიმონ მეფე-მ. კვალად გურიას დასვეს ვახტანგ გურიელად, გიორგი განაძეს და გიორგი მეფემ დაიჭირა ძმა თვისი კონსტანტინე შვილით და პატიმარ-ჰყო.

1584—სობ. მოიყვანა მანუჩარ ათაბაგ-მან ცოლი თვისი, სვიმონ მეფის ასული სამცხეს:

1585—სოგ. (თათრ. შჟგ), ოსმან ფაშა მოვიდა თავრიზ-ზედ და მოკჳდა მეფე გიორგი, დაჯდა ძე მისი ლევან მეფედ და კონსტანტინემ მის-მა ბიძამ არგვეთი დაიჭირა:

1586—სოდ. სპარსთ შეიპყრეს შახუდაბანდა, შააბაზ დასვეს ტ წლისა. ლევან მეფე-მ მოიყვანა ცოლი ლევან დადიანის ასული მარეხ, ქმნა ქორწილი:

1587—სოე. შააბაზ განჯას მოვიდა, აღაშენა, ლევან მეფე-მ გაილაშქრა აღდგომას უკან, რიონს გაღმართი კონსტანტინეს ბიძასა მისსა აქჳნდა, სკანდის ციხით სულ წაართვა მას, საუფლის-წულო მისცა. კვალად მოკჳდა გურიელი ვახტანგ, გიორგი გაგურიელდა:

1588—სოვ. სიმონ მეფე-მ სამცხე დალაშქრა: კვალად შეიბნენ

სვიმონ და ლევან მეფენი გოფანთონს, სვიმონს გა-ემარჯვა:

1590—სოჱ. ლევან მეფე და დადიანი მამია ქუთაის შეიბნენ და დადიან-მან მეფე დაიჭირა, შხეთის ციხეში დაება და მუნ მოკჳდა: მეფედ დასვეს როსტომ კოსტანტინეს ძე: კვალად მოკჳდა დადიანი მამია, დაჯდა მანუჩარ, ამან მოიყვანა ალექსანდრე კახთ მეფის ქალი და იქორწინა. კვალად გიორგი გურიელ-მან ქუთათისა ალილო, მოიყვანა თეიმურაზის ძე ბაგრატ, ქუთათისი მისცა, თვისი ძმა მამია მოუყენა. კვალად მოიყვანა ურუმნი. ჩიჯავაძეს ციხე წაართვა, სხვა ჩიჯავაძე და-სვა. კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე, ქუთათისი ალი-ლო, ბაგრატ ქართლს წარიყვანა. კვალად მოვიდა სვი-მონ მეფე, ოფიშკვითს დაუმარცხდა და გამეფდა რო-სტომ. სვიმონ მეფე-მ ლორე ალილო, ოსმალნი მო-სწყვიტნა.

1591—სოთ. ავხაზნი მოუხდენ გურიას, გურიელის ძემ მამიამ მოსწყვიტნა. უშვა მანუჩარ დადიანს კახ-ბატონის ასულ-მან ძე ლევან და შობა-ზედ მოკჳდა ქალი იგი.

1592—სპ. მანუჩარ დადიან-მან იქორწინა ვახტანგ გურიელის ქვრივზედ.

1597—სპე. როსტომ მეფემ მოიყვანა ათაბაგის ქალი თინათინ დედოფლად და იქორწინა.

1599—სპზ. ცხრას თთუესს გორს ადგა სვიმონ მეფე, ალილო იგი და ოსმალნი უვნოდ განუტევნა.

1600—სპჱ. სვიმონ მეფე შეიპყრეს ოსმალთა და წარიყვანეს, გამეფდა ძე მისი გიორგი, მოკჳდა გიორგი გურიე-ლი, დაჯდა ძე მისი მამია გურიელად.

1601—სპთ. გიორგი მეფემ ლორე ალილო თვის-თვისად დაიჭირა.

1602—სჟ. (თათრ. ჩიბ) გიორგი მეფე და ალექსანდრე მეფე კახთა ერევანს მოდგომილს შააბაზ-თან მივიდნენ.

1603—სჟა. ალექსანდრე მეფის ძემ დავით, გიორგი ძმა თვისი

დაიჭირა და მამა პატიმარ ჰყო, თვით გაბატონდა. კვალად მოკუდა მეფე გიორგი, ძე მისი ლუარსაბ მეფე იქმნა.

1604—სჟბ. მანუჩარ დადიანის ძე ლევან კახეთიდამ მიიყვანეს მამას-თან ოდიშს.

1605—სჟგ. მოკუდა მეფე როსტომ, ძმა მისი გიორგი მეფე იქმნა. მოკლა ძე-მან მის-მან კონსტანტინემ მამა ალექსანდრე მეფე და ძმა თვისი გიორგი, შემდგომად მოკლეს კახთა კონსტანტინეცა. ამავე წელს მოვიდა ბატონი თეიმურაზ კახეთს და გამეფდა.

1606—სჟდ. შააბაზ განჯა აიღო და შამახია დაიჭირა, დაიბადა მამია გურიელის ძე სვიმონ.

1609—სჟზ. მეფე ლუარსაბს თათარხან-ზედ გაემარჯვა, მოსწყვიტნა და გურიელ-მან მამიამ აჭარა დაიჭირა, ოსმალნი მოსწყვიტნა.

1610—სჟჱ. მოკუდა დედოფალი თინათინ როსტომ მეფის ცოლი. კვალად მოკუდა ბატონის თეიმურაზის ცოლი ანნა.

1611—სჟთ. ნადირობაში ცხენ-მან მოკლა დადიანი მანუჩარ და დაჯდა ძე მისი ლევან დადიანად და წარვიდა ყეენ-თან ბატონი თეიმურაზ მგლოვიარე.

1612—ტ. ბატონ-მან თეიმურაზ ქორწილი ქმნა, ლუარსაბ მეფის დას ხვარაშან-ზედ.

1614—ტბ. მოკუდა მანუჩარ ათაბაგი, დაჯდა ძე მისი მანუჩარვე ათაბაგად.

1615—ტგ. (თათრ. ჩკდ) შააბაზ განჯას მოვიდა, თეიმურაზ დედა და ძენი წარუვლინა და ალიყულიხანის გაქცევას უკან შემოვიდა კახეთს და ქართლს. ლუარსაბ და თეიმურაზ იმერეთს წარვიდნენ. მერმე ლუარსაბ მეფე წარიყვანა.

1616—ტდ. (თათრ. ჩკდ.) თეიმურაზ კახეთი დაიჭირა. შააბაზ მოვიდა ტფილისს, დაუთხანის ძე ბაგრატ მეფედ დასვა, გაბრუნდა, კახეთი აჴყარა, წარიყვანა სრულიად, თეიმურაზ იმერეთს წარვიდა.

1618—ტვ. გურიელის მამიას ქალ-ზედ იქორწინა მეფის გიორგის ძემ ალექსანდრემ.

1619—ტზ. მოკჳდა ბაგრატ, რომელი დაუტევა შააბაზ მეფედ და ჩვენ ძე-მან მეფის ბაგრატისა-მან სვიმონ და დედა-მან ჩვენ-მან ანნა გიწყალობეთ.

1620—ტჱ. ბატონი თეიმურაზ სტამბოლს წარვიდა და შააბაზ ძენი მისნი გამოასაჭურისნა.

1621—ტთ. სვიმონ მამია გურიელის ძემ ქორწილი ქმნა ლევან დადიანის დას მარიამ-ზედ.

1622—ტი. შააბაზ-მან მეფე ლუარსაბ მოაშთობინა მშვილდის საბლით გულაბუალაბს.

1623—ტია. (თათრ. ჩლდ). ყარჩიხან და მოურავი მოვიდნენ, სვიმონ მეფე დასვეს ტფილისს, მუხრანს კახნი მოსწყვიტნეს, მერმე მოურავ-მან ყარჩიხან მოკლა, სპანი მისნი სრულიად მოსწყვიტნა და ბატონი თეიმურაზ კახეთს მოიყვანეს. კვალად გიორგი მეფე და ლევან დადიანი გოჭორაურ-ზედ შეიბნენ, დადიანს გაემარჯვა.

1624—ტიბ. (თათრ. ჩლდ). ყორჩიბაში მოვიდა, მანუჩარ ათაბაგი ურუმთა-გან ლტოლვილი ქართველთან მოვიდა და მარაბდის ომი იქნა, ქართველთ დაუმარცხდათ, ყიზილბაშთ არშიდამ ქალი გამოიყვანეს და წარვიდა ყორჩიბაში, სვიმონ მეფე დაუტევა ტფილისს. ბატონი თეიმურაზ კახეთს მოვიდა. ქეთევან დედოფალი აწამეს შირაზს.

1625—ტიგ. დაჯდა ათაბაგად საფარ-ფაშა და მოკლა მამია გურიელი ძე-მან თვის-მან და გაგურიელდა.

1626—ტიდ. ბაზალეთს შეიბნენ ბატონი თეიმურაზ და მოურავი; ბატონს თეიმურაზს გაემარჯვა.

1628—ტივ. (თათრ. ჩლჱ). მოკჳდა შააბაზ, დაჯდა შასეფი ყენად, შვილის-შვილი შააბაზისა.

1629—ტიზ. ზურაბ ერისთავ-მან სვიმონ მეფე გამოიტყუა და

მოჰკლა. ბატონი თეიმურაზ მოიყვანა, ბატონმა თეიმურაზ ზურაბ ერისთავი მოჰკლა, დუშეთიდამ წარმოიყვანა ასული თვისი და ალექსანდრეს გიორგი მეფის ძეს მისცა და აქორწინა ქინძარას მცირე ეკკლესიასა შინა.

1634—ტკბ. მოვიდა როსტომ მეფე ტფილისს, თეიმურაზ იმერეთს წავიდა და უიზილბაშთ გორის ციხე აღაშენეს.

1635—ტკგ. მოკლა როსტომ მეფემ ერისთავი დათუნა, დუშეთს შეუხდა და დაუმარცხდა. კვალად მოკუდა საფარ ფაშა, დაჯდა ძე მისი უსუფ ათაბაგად.

1636—ტკდ. ერევანი აღიღო მურად ხონთქარ-მან და ბატონი თეიმურაზ მოვიდა დუშეთს, ზაალ ერისთავთან.

1638—ტკვ. როსტომ მეფე-მან მოიყვანა ლევან დადიანის და მარიამ და ქმნა ქორწილი და ლევან დადიან-მან გიორგი მეფე დაიჭირა და ტყვედ წარიყვანა, და მის-მან ძემ ალექსანდრემ დაიხსნა.

1639—ტკზ. ბატონ-მან თეიმურაზ კახეთი დაიჭირა. კვალად მოკუდა გიორგი მეფე, ალექსანდრე ძე მისი გამეფდა იმერეთს.

1640—ტკჱ. ბატონს თეიმურაზს დიღოეთს დაუმარცხდა.

1642—ტლ. (თათრ. ჩნბ). მოკუდა შასეფი და დაჯდა ძე მისი შააბაზ.

1643—ტლა. როსტომ მეფეს მაღაროს ბატონმა თეიმურაზ დაუმარცხა.

1647—ტლე. (თათრ. ჩნჱ). მოკუდა უსუფ ფაშა, დაჯდა ძე მისი როსტომ ათაბაგად.

1648—ტლვ. ბატონს თეიმურაზს უღლისს დაუმარცხდა და მაღაროს ძე მისი დათუნა მოკლეს.

1650—ტლჱ. ალექსანდრე მეფეს-თან რუსთ-ხელმწიფის ელჩნი მოვიდნენ ქუთაისს. ბატონი თეიმურაზც იქ იყო.

1653—ტმა. ვახტანგ მუხრანის ბატონი ძე თეიმურაზისა ქარ-
თლის გამგე იქმნა.

1654—ტმბ. ბატონი-შვილი მამუკა, ალექსამდრე მეფის ძმა მო-
კუდა ოდიშს, თვალ-დამწვარი.

1656—ტმდ. ბატონი თეიმურაზ რუსეთს წარვიდა. კვალად მსეთის
გუმბათი ჩამოვარდა, როსტომ მეფემ აღაშენა.

1657—ტმე. მოკუდა ლევან დადიანი, დაჯდა ლიპარიტ და ალექ-
სანდრე მეფე ჩაუსდა, ოდიში მოსტყუევნა, ლიპა-
რიტ განაძო. ვამიყ ლიპარიტიანი დადიანად დასვა,
უნაგირას აქეთი თვითან დაიჭირა.

1658—ტმვ. ბანძას ალექსანდრე მეფეს შეებნენ დადიანი, გური-
ელი, ოვარად ფაშა, ქართველნი საციციანო, ბარა-
თიანნი, მეფეს ალექსანდრეს გაემარჯვა, ვამიყ და-
დიანად დასვა. დემეტრე გურიელად, ლიპარიტ და-
დჩანი და ქაიხოსრო გურიელი სტამბოლს წარვი-
დნენ. კვალად მოკუდა როსტომ მეფე, დაჯდა ვა-
ხტანგ მეფედ ქართლისად.

1659—ტმზ. კახეთს დასვეს სალიმ-ხან და ზაალ ერისთავ-მან
კახეთს ელნი მოსწყვიტნა. კვალად მოკუდა როს-
ტომ ფაშა, დაჯდა ძე მისი სალიმ ათაბაგად. კვა-
ლად მოვიდა ბატონი თეიმურაზ რუსეთიდამ იმე-
რეთს.

1660—ტმჱ. მოკუდა ალექსანდრე მეფე, დაჯდა ძე მისი ბაგრატ,
დედის-ნაცვალ-მან დარეჯან, ძმის-წული თვისი ცო-
ლად შეირთო და ექვს თთუჱს უკან თვალნი დას-
წვა ბაგრატს. მან ვახტანგ შეირთო და გამეფდა:
მერმე ასლან-ფაშა ჩამოვიდა, დარეჯან და ვახტანგ
წარიყვანა და ბაგრატ დასვა. კვალად მოკლეს ზაალ
ერისთავი მაისს იგ კვირას. კვალად მოკუდა კათა-
ლიკოზი ქრისტეფორე, დაჯდა დომენტი ძე ქაი-
ხოსროსი.

1661—ტმთ. შანაოზ მეფემ იმერეთი დაიჭირა, ოდიში მოსტ-

უშჳვნა, დადიანად ლევან დასვა, ქუთათის ძე თვისი არჩილ აკურთხა, მეფედ დასვა, ბატონი თეიმურაზ ტფილისს წარმოგზავნა და იმერეთიდამ მოსულ-მან თეიმურაზ ყეენ-თან წარავლინა.

1662—ტნ. მოვიდა ძის-ძე ბატონის თეიმურაზისა რუსეთიდამ, ერეკლე თუშეთს და კახეთს ეკირთებოდა.

1663—ტნა. ვახტანგ მეფემ ძე თვისი არჩილ იმერეთიდამ წარიყვანა და იმერეთს ბაგრატ წარგზავნა და მეფედ ჰყვეს: ერეკლე თუშეთს განაძო, კახეთი თვით დაიპყრა. კვალად მოკუდა ბატონი თეიმურაზ ასტარაბათს. კვალად შეიბნენ ბაგრატ და ლევან დადიანი, მეფეს გაემარჯვა და დადიანი დაიჭირა, ცოლი წაართვა, თვით შეირთო დაჲ თვისი გოშაძის ნაცოლარი მას შერთო ცოლად.

1664—ტნბ. შანაოზ მეფე თორღას მოადგა. კვალად არჩილ კახეთს მოვიდა მეფედ. კვალად ბატონი თეიმურაზ ალავერდს დაფლეს.

1666—ტნდ. მოკუდა ჩხეიძე კათალიკოზი სვიმონ, დაჯდა საყვარელიძე ევდემონ. კვალად სეხნია ჩხეიძე-მ ქუთათის ციხე აღიღო, ოსმალთა მისცა.

1667—ტნე. მოკუდა შაბაზ, დაჯდა ძე მისი შა-სულეიმან. კვალად არჩილ მოიყვანა სამცხიდამ ბატონის თეიმურაზის ძის დავითის ასული ქეთევან და იქორწინა ტფილისს. კვალად ბეჟან ლორთქიფანიძემ ქუთათისის ციხე აღიღო, ოსმალნი მოსწყვიტნა:

1668—ტნვ. დარეჯან დედოფალ-მან ოსმალნი ჩამოიყვანა, მრავალნი სულნი მოსწყვიტნეს, ხატნი, ჯვარნი შემუსრნეს. დადიანი, გურიელი თან-ახლდნენ, დარეჯან მეფედ დასვეს, თვით წარვიდნენ, ბაგრატ მეფე ქართლს წარვიდა. მერმე მოკლეს იმერთა დარეჯან და ვახტანგ. გურიელი დემეტრე მეფედ ჰყვეს.

კვალად შეიპყრეს გურიელი, თვალნი დასწვნეს და გურიას დაჯდა გიორგი.

1669—ტნზ. სთხოვეს შანაოზ მეფეს იმერთა ბაგრატ მეფე და მეფედ ჰყვეს, მერმე სალთ-ხუცესი ჩხეიძე სეხნია სრულიად იმერნი დადიანითურთ მეფეს შეებნენ. მეფეს რაჭა-ლეჩხუმელით გაემარჯვა.

1671—ტნთ. ქუთაისის სრულიად იმერნი დადიანი-თურთ მეფეს დაესხნენ: მეფე რაჭას გაეცალა. ისინი გეგუთს დადგნენ, იმერეთს არბევდენ. მეფე რაჭა-ლეჩხუმით ჩამოვიდა ქუთაის, შეიბნენ, მეფეს გაემარჯვა, დადიანი დაიჭირა. შეწყალებული გაუშვა.

1672—ტჲ. ფაშა და ბაგრატ მეფე ქუთაისის შეიბნენ. ფაშას გაემარჯვა, ბაგრატ მეფე შეიპყრა.

1674—ტჲბ. ბაგრატ მეფე-მ ქუთაისის ციხე აღიღო. კვალად ყეენის მოწოდებული ერეკლე, ბატონის თეიმურაზის ძის ძე კახეთს მოვიდა.

1675—ტჲგ. წარვიდა არჩილ მეფე იმერთა დასაჭერად. კვალად წარვიდა შანაოზ მეფე ყეენ-თან და გარდაიცვალა ხოსკაროს. კვალად გარდაიცვალა ქათალიკოზ ქართლისა დომენტი. კვალად წარვიდა ძე შანაოზ მეფისა გიორგი ყეენ-თან სამეფოდ.

1676—ტჲდ. მოვიდა გიორგი მეფედ ყეენიდამ ი იანვარს, დასვა კათალიკოზად ნიკოლაოზ. კვალად ბაგრატ მეფეს უშვა თამარ ძე გიორგი.

1677—ტჲე. ბეჟან-ხან კახ-ბატონად მოვიდა. კვალად ბაგრატ მეფე-მ გიორგი გურიელს მისცა ასული თვისი დარეჯან ცოლად.

1678—ტჲვ. არჩილ იმერეთი დაიჭირა. ბაგრატ გურიას წარვიდა მიიცვალა თუთა ბატონის-შვილი, გურიელის ქალი, მეფის ძის ლევანის ცოლი.

1679—ტჲზ. აჯი ალი-ხან თავრიზს მოვიდა. კვალად ჩამოვიდა აზრუმის ფაშა იმერეთს, არჩილ განაძო, ბაგრატევე

დასვა. მერმე მოკლა აზრუმის ფაშამ ახალ-ციხის ფაშა ასლან კვახჭირს და წარვიდა.

1680—ტჲჱ. მოკუდა დადიანი ლევან. კვალად ათაბაგად დაჯდა ძე ასლანისა უსუფ. მეფის ძე-მ ლევან იქორწინა თინათინ-ზედ.

1681—ტჲთ. ფაიქომიდამ მეფე არჩილ რუსეთს წარვიდა. კვალად მოკუდა ბაგრატ მეფე და გამეფდა იმერეთს გიორგი გურიელი.

1682—ტო. მარიამ დედოფალი მიიცვალა. კვალად წარგზავნა ძე ბაგრატისა ალექსანდრე გიორგი მეფე-მან სამეფოდ ახალ-ციხეს.

1683—ტოა. მიიცვალა თამარ დედოფალი, მეფის გიორგის ცოლი და იმერეთს ალექსანდრე გამეფდა. კვალად მოკუდა იმერი დედოფალი თამარ, მუხრან ბატონის ქალი. კვალად ბეჟან-ხან წარვიდა, სხვა ხანი მოვიდა კახ-ბატონად.

1684—ტობ. როკით ალექსანდრე მეფეს გაემარჯვა, მოკლეს გიორგი გურიელი და გაგურიელდა მალაქია ძმა გიორგისა.

1685—ტოგ. დაჯდა გურიელად ქაიხოსრო გიორგის ძე, მალაქია ახალ-ციხეს წარვიდა.

1687—ტოე. გიორგი მეფე-მ კოყორ-ზედ ქორწილი ქმნა, მიქელაძის ქალს ხვარამზან-ზედ. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ რაჭა დალაშქრა.

1688—კოვ. კახ-ბატონად მოვიდა აბაზ-ყულისან, გიორგი მეფემ ძე თვისი ბაგრატ და ძმა ლევან ყეენ-თან წარგზავნა და გაზაფხულს შეუხდა დუშეთსა, დაუმარცხდა: ამას ზაფხულსვე მოვიდა ერეკლე ტფილის მეფედ, გიორგი მეფე რაჭას წარვიდა, კვალად ამავ შემოდგომას მოვიდა რაჭას არჩილ მეფე რუსეთიდამ.

1689—ტოზ. ოსმალთ მოკლეს ქაიხოსრო გურიელი, მალაქია
გააგურიელეს, მერე მამია ძე გიორგისა,

1690—ტოჱ. მოკუდა უსუფ ფაშა, დაჯდა ძმა მისი სალიმ ათა-
ბაგად და კვალად არჩილ იმერეთს გამეფდა. კვა-
ლად გოდოგნის ომი იქმნა, არჩილს გაემარჯვა,
ალექსანდრე ქართლს წარვიდა.

1691—ტოთ. გიორგი მეფე-მ ახალ-ციხიდამ გამოლტოლვილ-მან
ქართლი დაიჭირა. ერეკლე მეფე ტფილისის ცი-
ხეში შევიდა. კვალად ფაშამ ალექსანდრე ჩაიყვანა
იმერეთს, გაამეფა. არჩილ რაჭიდამ ქართლს ჩავი-
და და ქუთაისის ეკკლესია ყოვლად წმიდისა შემუ-
სრეს ოსმალთა. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ, გი-
ორგი აბაშიძის ქალი თამარ შეირთო ცოლად. კვა-
ლად ქართველთ დაუმარცხდათ ნინო-წმიდას მოკლეს
ბარძიმ მდივან-ბეგი.

1692—ტპ. მოკუდა შაჰ სულეიმან, დაჯდა ძე მისი შაჰ-სულ-
თან უსეინ. კვალად შეიპყრეს არჩილ მეფე ჩერ-
ქეზთა.

1694—ტპბ. გიორგი მეფე მცხეთას დადგა, ერეკლე მეფე ჯვარს,
ერეკლეს მოეშველა აბაზ ყულიხან და ბრძოდენ
ერთმანერთს. კვალად მოკუდა თამარ მეფის ქალი,
გივი ამილახორის ცოლი.

1695—ტპგ. ხვარაშან დედოფალი გიორგი მეფის ცოლი მიი-
ცვალა. კვალად მისცა ყეენ-მან ქალბალი-ხანს კა-
ხეთი და სარდლობა. მოვიდა ივლისში ერეკლე მე-
ფი-თურთ და დასდგა თრიალეთს და გიორგი მეფე
კლდე-კარზედ. იმერთ შეიპყრეს ალექსანდრე მეფე,
მოსცეს გიორგი მეფეს, მოაშთვეს რუისს და და-
ფლეს მუნვე და არჩილ იმერეთს გამეფდა. ოკდომ-
ბერში გიორგი მეფეს კლდე-კარს დაუმარცხდა,
იმერეთს წარვიდა, ერეკლე მეფემ ქართლი დაიჭი-
რა. კვალად ამავ ზამთარს შეუხდენ კახნი ჭარს,

დაუმარცხდათ და მოსწყვიტნეს ლეკთა მრავალნი.

1696--ტპდ. წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთიდა-მ ყეენ-თან ისპაანს. შემდგომად არჩილ განაძეს იმერთა. გიორგი დასვეს მეფედ გორიად წოდებული. კვალად მოკუდა რაჭის ერისთავი პაპუნა, დაჯდა ძე მისი შოშიტა ერისთავად.

1698--ტპვ. ჩამოიყვანეს ოსეთიდამ არჩილ იმერეთს, მეფედ ჰყვეს, გორია განაძეს. შემოდგომა-ზედ ფაშამ ჩამოიყვანა ძე ალექსანდრე მეფისა სვიმონ, მეფედ დასვა და არჩილ მეფე დვალეთს წარვიდა.

1700--ტპჱ. არჩილ მეფე რუსეთს წარვიდა დვალეთიდამ. კვალად მოკუდა კათალიკოზი იოანე დიასამიძე: დასვა ერეკლე მეფე-მან ძმის-წული მისი ევდემოზ კათალიკოზად.

1701--ტპთ. იმერეთს მოკლეს სვიმონ მეფე. მამია გურიელი გაამეფეს. კვალად მისცეს ვახტანგ ბატონისშვილს საუფლის.წულო და მოვიდა შემოდგომაზედ, სურამს დადგა. კვალად წარვიდა გურიელი გურიას და აბაშიძე გიორგი განაგებდა იმერეთს, კვალად მოკუდა სალიმ ფაშა და დაჯდა ძე უსუფ ფაშისა ისაყ ათაბაგად.

1703—ტჟა. მისცეს გიორგი მეფეს ქართლი და მოვიდა ძმა მისი ლევან ივლისში. ერეკლე მეფეს ყულარ-აღასობა და კახეთი მისცეს, მაისში ისპაანს წარვიდა. კვალად მოვიდა იმან ყილი-ხან ძე ერეკლე მეფისა კახ-ბატონად. კვალად ჩამოვიდა მარიამობის თთუეში სარასკარი იმერეთს, დაუტევა მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა გიორგი და წარვიდა.

1704--ტჟბ. ლევან წარვიდა ისპაანს სეკდემბერს, ვახტანგ ძე თვისი განმგედ დაუტევა და იესე ძე თვისი წარიყვანა.

1705—ტჟგ. დომენტი ძე ლეონისა და ძმა ვახტანგისა ქართლს

კათალიკოზად დასვეს. კვალად გარდაადგინეს ისაყ ფაშა და დასვეს ასლან ძე სალიმ ფაშისა ათაბაგად.

1706--ტჟდ. იმან ყული-ხან შეუხდა ჭარს, დაუმარცხდა, მრავალნი კაცნი მოსწყვიტნეს ლეკთა.

1707—ტჟე. კათალიკოზი დომენტი ისპაანს წარვიდა ყეენ-თან. უკუდგნენ იმერნი აბაშიძისა-გან: გიორგი ძე ალექსანდრესი გაამეფეს.

1708— ტჟვ: კათალიკოზი დომენტი მოვიდა ისპაანიდამ: კვალად გადაადგინეს ასლან-ფაშა, დასვეს ისაყვე ათაბაგად.

1709--ტჟზ. მოკლეს გიორგი მეფე ყანდაარს, მისცეს ქართლი და სპასალარობა ქაიხოსროს ძესა ლევანისასა. კვალად მოკუდა მაისში ლევან ისპაანს. კვალად გაემარჯვა გიორგი მეფეს ფარცხანაყანევს, კაცხის და ნავარძეთის ციხე აიღო. მერმე რაჭა დალაშქრა.

1710--ტჟჱ. მოკუდა ერეკლე მეფე ისპაანს, კვალად მოკუდა თეიმურაზ ბატონი-შვილი, ძმა ვახტანგისა დეკემბერს ზ. კვალად მოკუდა ალექსანდრე ძე არჩილ მეფისა რიგას.

1711--ტჟთ. იმანყული-ხან იანვარში წარვიდა ისპაანს. ვახტანგ ოსეთი დალაშქრა აგვისტოში, და გიორგი მეფე-მ აგვისტოში რაჭა დალაშქრა. ოკდომბერს განაძეს გიორგი ქართლში და გურიელი მამია დასვეს მეფედ. კვალად მოკლეს მეფე ქაიხოსრო ოკდომბერს კე ყანდაარს.

1712--უ. ვახტანგ მეფე-მ ფებერვალში ქორწილი უყო თეიმურაზს ერეკლე მეფის ძეს თამარს თვის ქალზე და ვახუშტი აბაშიძეს ანუკა-ზედ და წარვიდა ისპაანს აპრილს კგ. კვალად მოკუდა არჩილ მეფე მოსკოვს. კვალად ჩხარის ომი იქმნა, მეფეს გიორგის გაემარჯვა ივნისში. გურიელი რაჭას წარვიდა.

კვალად დაიბადა აგვისტოს ბ გიორგი, ძე ვახტანგ მეფისა გორს.

1713--უა. დიდი მკლობა იყო და ჟამი მომსრველი, ნოემბერში შეიბნენ ქუთაის გიორგი მეფე და გურიელი მამია, გურიელს გაემარჯვა.

1714--უბ. იანვარს ე მოკუდა გურიელი მამია ღვანკითს. გურიას დასვეს ძე მისი გიორგი, მაისში გიორგი მეფე-მ იმერეთი დაიჭირა, სეკდემბერში მოვიდა მეფის ვახტანგის ძმა იესე ტფილისს მეფედ.

1715--უგ. იმანყული-ხან მოვიდა ისპაანიდა-მ კახეთს. კვალად ლეკთ-მდევარნი კახნი მოსწყვიტნეს მთავარნი კც და შემოდგომა-ზედ ქორწილი ქმნა იესე მეფე-მ მარტყოფს ერეკლე მეფის ქალ-ზედ ელენე-ზედ. კვალად გიორგი მეფე-მ დადიანი გიორგი გარდაავდო, დასვა დადიანად ძე მისი ბეჟან. კვალად შეიპყრა ბეჟან მამა თვისი დადიანი გიორგი. კვალად წარავლინა იესე მეფე-მან სპასპეტი ლუარსაბ საბარათიანოს დროშით ლეკ-ზედ, მადაროს ბოლოს დაუმარცხდათ და მრავალნი ქართველნი და კახნი მოსწყვიტნეს ლეკთა-ჭარელთა.

1716--უდ. მოკუდა დედოფალი ანნა, ცოლი ერეკლე მეფისა გაზაფხულს. კვალად აგვისტოში მისცეს მეფე ვახტანგს ქართლი და სპასალარობა, სეკდემბერში მოვიდა ძე მეფისა ვახტანგისა ბაქარ მცხეთას. იესე კახეთს წარვიდა. კვალად გარდაადგინეს ისაყ ფაშა, დასვეს ასლანვე ათაბაგად: ეს ჩაიყვანეს იმერეთს და შეიბნენ გიორგი მეფე და ასლან ფაშა სვიმონეთს. ფაშას გაემარჯვა, მეფე ქართლს წარვიდა.

1717--უე. გიორგი მეფე წარვიდა სტამბოლს. კვალად ივლისში ლეკთ ბოლნისები მოარბიეს, მოსტყვევნეს, მიეწივნენ მდევრად მცირედნი ქართველნი ნაზარას სოფლის ბოლოს, ქართველთ დაუმარცხდათ.

1719--უზ. მოვიდა მეფე ვახტანგ აგვისტოში ტფილისს. კვალად მოვიდა გიორგი მეფე სტამბოლიდამ. ჩამოიყვანა ოსმალნი და დაიჭირა იმერეთი. კვალად დეკემბერში: საფურცლეს მეფე ვახტანგ და იმამყულიხან შეიყარნენ.

1720--უჱ. წარავლინა მეფე-მან ვახტანგ სპანი ლეკ-ზედ საშველად იმამყულიხან-თან. კვალად მოკლეს იმერთ გიორგი მეფე ფებერვალს კზ. და აღიღო ციხე კაცხისა ერისთავ-მან შოშიტა-მ და გამოიღო საგანძური მისი.

1721--უთ. მეფე ვახტანგ მივიდა მაღაროს დიდის ლაშქრით ლეკ-ზედ ფებერვალშიდ. მაისში მოკუდა იმამყულიხან კახ-ბატონი. კვალად ფაშამ ჩამოიყვანა ალექსანდრე გიორგი მეფის ძე, მეფედ ჰყო იმერთს.

1722--უი. ყეენ-მან მამად-ყული-ხანს მარტში მისცა კახეთი და მოვიდა ყაზახში. კვალად ავღანნი მოადგნენ ისპაანს აპრილში. მაისში წარვიდა ვახტანგ განჯას და განარინა ლეკთა-გან. კვალად გამოვიდა რუსეთის ხელმწიფე დიდი პეტრე დარუბანდს, აგვისტოში დაიპყრა კვალად. მეორედ წარვიდა მეფე ვახტანგ განჯას სეკდემბერში, კვალად მოკუდა აბაშიძე გიორგი ტფილისს ოკდომბერს იე. ამავ ოკდომბერში აღიღეს ავღანთ ისპაანი და პატიმარ ჰყვეს შასულთან უსეინ.

1723--უია. მისცეს მამად ყული-ხანს ქართლი, მოვიდა იანვარში ავლაბარს. თაბორზე დაუმარცხდა აპრილს ივ, ლტოლვილი მივიდა ლეკში. მაისს და დაუმარცხდა მეფე ვახტანგს და აღიღეს ლეკთ ტფილისი. ივლისში მიეგებნენ ბაქარ და იესე სარასკარს და ჩამოვიდა ოსმალი. ყურყუთას მიეგება მამად ყულიხან სარასკარს, მისცა ციხე ტფილისისა. სარასკარ-მან ქართლი ბაქარს მისცა. მამად ყული-ხან

შეიპყრა, სეკდემბერში ოსმალთ მარტყოფი მოსტ-
ყვევნეს, ოკდომბერს სარასკარი განჯას წარვიდა,
უქმი მოიქცა.

1724--უიბ. მეფე ვახტანგ წარვიდა რუსეთს ივლისს იე, ოკ-
დომბერში, მოიყვანეს ქართველთ მამად ყული-ხან
კახთა სპითა. ზედაველაზედ, ოსმალთ და იესე მე-
ფეს შეებნენ, ოსმალთ გაემარჯვათ, მრავალნი სულნი
ქართველნი და კახნი მოსწყვიტნეს. კვალად ამავ
ივნისში რაჭის ერისთავი შოშიტა ალექსანდრე მე-
ფეს მიუხდა. მეფე სკანდის ციხეში მორჩა.

1725--უიგ. ალექსანდრე მეფე-მ რაჭა დალაშქრა. ოსმალთ ქა-
რთლი აღწერეს, ხარკი დასდვეს.

1726--უიდ. მოკუდა გიორგი გურიელი, დაჯდა ძე მისი მამია.
კვალად მოადგნენ მეფე ალექსანდრე და ბეჟან და-
დიანი ლევან აბაშიძის ციხეს შორაპანს, აღიღეს,
მისცეს ზურაბ აბაშიძეს. კვალად გამოვიდა მეფე
ვახტანგ სეკდემბერში გილანს რუსეთიდამ.

1727--უიე. მოკუდა იესე მეფე ტფილისს ოსმალობაში.

1728--უივ. მოკლეს ბეჟან დადიანი ოსმალთა, ძე მისი ოტია
გადადიანდა. კვალად მეფე ვახტანგ გილანიდან მო-
სკოვს მოვიდა.

1729--უიზ. მოჰკლეს მამად ყული-ხან ოსმალთა ბეჟანბაღს. კვა-
ლად სომეხნი შეიშალნენ აღვსებისა-გან და თეი-
მურაზ ფშავს წარვიდა.

1730--უიჱ. მოადგა მეფე შორაპანს, შეამჭირვა, მოიყვანა ზუ-
რაბ აბაშიძემ ოსმალნი და მისცა მათ შურითა ლევა-
ნისათა.

1731--უით. ჩამოიყვანეს თეიმურაზ კახ-ფშავიდამ და დაემორ-
ჩილნენ. მოკუდა შოშიტა ერისთავი, დაჯდა ძე მისი
გრიგოლ.

1732--უკ. შეირთო მეფე ალექსანდრე-მ აბაშიძის ლევანის ქა-

ლი და ასული თვისი დადიანის ქალის ნაშობი მი-
სცა გურიელს მამიას ცოლად.

1733--ჳკა. ფაშამ ალექსანდრე მეფე წარიყვანა იმერეთს სპითა, გამოეპარა აფხაზეთიდამ და მოვიდა იმერეთს.

1734--ჳკბ. ჩისორს მეფეს ალექსანდრეს შეებნენ დადიანი ოტია, რაჭის ერისთავი გრიგოლ, აბაშიძე დავით, მეფეს გაემარჯვა, დადიანი დაიჭირა. კვალად მეფე ვახ-ტანგ დარუბანდს გამოვიდა. კვალად მოვიდა თა-მაზ-ხან, შამახია აღიღო, სულხავი შემუსრა, მერმე განჯას მოადგა, მუნ მივიდა თეიმურაზ სრულიად კახით. შემდგომად ქართველნი, ორთავ ჯარი მო-სცა, წარმოგზავნნა, შეუძღვნენ კახნი ჭარში და შემუსრეს ჭარი და ქართველნი და ყიზილბაშნი ბრძოდნენ ტფილის მუნ მყოფს ფაშას.

1735--ჳკგ. თამაზ-ხანს ერევანს სარასკარს ქოფრულ-ზედ გა-მარჯვა. მისცეს რუსთ დარუბანდი და ოსმალთ ტფი-ლისი, განჯა და ერევანი. კვალად მეფე ვახტანგ აშტარხანს გავიდა. კვალად ტფილისს მომავალს თამაზ-ხანს გაეპარნენ თეიმურაზ და ქართველნი. თა-მაზ-ხან ტფილისიდამ გაუსია ჯარი და აჴყარნა ქართველნი მრავალი სულნი და წარავლინა ხორა-სანს. იმერეთს წარუვლინა დესპანი, მათ გაპარსეს და გაჴყიდეს. მერმე ჩავლო კახეთი, აჴყარა მუნცა მრავალი სული, მივიდა დარუბანდს, მერმე მუღან-ჩოლში დადგა.

1736--ჳკდ. თამაზ-ხან გახელმწიფდა თ მარტს მუღანჩოლში, კვალად იწოდავე ნადირშა.

1737--ჳკე. გორს ყიზილბაშთ მიიტყუვეს თეიმურაზ და ქარ-თველნი, შეიპყრეს და წარავლინეს ისპაანს შანა-დირს წინაშე. კვალად გარდაიცვალა მეფე ვახტანგ აშტარხანს მარტს კზ. კვალად გარდადგინდა ისაყ ფაშა და დასვა ძე თვისი უსუფ ფაშა ათაბაგად.

1738--უკვ. მოკლა ღალატით ალექსანდრე მეფე-მ დავით, ძე ზურაბ აბაშიძისა და წერეთელი პაპუნა და უკუ-დგნენ დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. კვალად მო-ვიდა თეიმურაზ ყანდაარიდამ კახეთს. კვალად შან-შე ერისთავს მოუხდა ხანი, განაძო და წარვიდა იმერეთს დედა-წულითურთ. მერმე წარვიდა რუსეთს. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ წარგზავნა დესპანად რუსეთს ქუთათელი ტიმოთე გაბა-შვილი არმაღნითა.

1739--უკზ. სპასალარი შანადირის ძმა შეუხდა ადრიბეჟანისა და ქართველთ-კახთ სპითა ჯარს, შემუსრა და მოაოხრა სრულიად, მერმე მოკლეს ლეკთ სპასალარი და ივ-ლტოდეს სრულიად სპანი, ლეკთ მოსწყვიტნეს მრა-ვალნი სულნი. კვალად რუსეთიდამ მოსრულ-მან შანშე ერისთავ-მან მოიყვანნა ლეკნი, მოადგა ანა-ნურს, გამოიყვანა ბარძიმ ერისთავი და მოსწყვიტნა სრულიად სახლეულით მათით და ზოგნი გამოწვნა კოშკთა შინა. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ შანშე-სა-გან ჩაიყვანა ლეკნი იმერეთს, ჩავიდა ოდიშს და შემუსრნა ციხე. კვალად შანადირის ძე-მ მოჰკლა შასთამაზ და ძე მისი და მოსწყუდა თესლი შიხთა მათ.

1740--უკჱ. მოუხდა დადიანი ოტია ალექსანდრე მეფეს ოდი-შარ-აფხაზითა, მეფე გაეცალა, შან მოსწვა ვარცი-ხე და იმერეთი. კვალად მოკუდა სვიმონ ბატონი-შვილი პეტრებურღს იანვარში კზ: კვალად მოკვდა დარეჯან ბატონი-შვილი მოსკოვს სეკდემბერს. კვა-ლად მიიცვალა დედოფალი რუსუდან მოსკოვს დე-კემბერს ლ.

1741--უკთ. შანადირ მოვიდა ინდოეთიდამ არდაველს, მიეგება თეიმურაზ. წარმოავლინა სპითა და შეუხდენ ჯარს, შემუსრეს, მოსწვეს და მოსტყვევნნეს. შანადირ მოადგა დაღისტანს ლეკთა, დარუბანდს მივიდენ

თეიმურაზ კახით და ქართველნი და კათალიკოზი დომენტი. კვალად იმერთ ჩაიყვანეს ოსმალნი, ალექსანდრე მეფე განაძეს ქართლს, გიორგი ძმა მისი მეფედ დასვეს. კვალად შანშე განაძეს და ოსმალთ პყრობილი მოსცეს შანშე შანადირს, ხორასანს წარგზავნა. კვალად შანადირის ბრძანებითა ფაშამ ალექსანდრევე დასვა მეფედ. კვალად მიიცვალა კათალიკოზი დომენტი ტფილისს, დასვა კათალიკოზად ხერხეულიძე ნიკოლაოზ

1742--ულ. ალექსანდრე მეფემ მოჰკლა დედის-ნაცვალი თვისი თამარ, გურიელის მამიას ქალი და მოსწყვიტნა გიორგის მიმდგომნი, ზოგი დაჰყიდნა. კვალად უკუდგა გივი ამილახვარი და მეფე ბაქარ მოვიდა აშტარხანს: ხოლო შანადირ ადგა ლადისტანს ერთწელს და წარვიდა სპარსეთად. კვალად დიდი ძვრა იყო, დაიქცა ალავერდის ეკკლესია და ხოდაშნის ციხე. კვალად გივი აოხრებდა ქვეყანასა ლეკით. კვალად ბაქარ უკუნ-იქცა მოსკოვსვე. კვალად მოკჳდა კათალიკოზი აფხაზთა გრიგოლ დაჯდა გერმანე.

1743--ულა. ბეჟან არაგვის ერისთავი მოკლეს ყმათა და მიერთნენ თეიმურაზს. კვალად თეიმურაზ შეიპყრა ყეენის შვილად წოდებული და წარუვლინა შანადირს. ამის-თჳს მოსცა არაგვის საერისთო და დაიპყრა მან. კვალად გეგუთს მოვიდნენ დადიანი და ერისთავი გრიგოლ ალექსანდრე მეფეზედ, მეფეს გაემარჯვა, მოკლეს გრიგოლ რაჭის ერისთავი და დაჯდა ძმა მისი ვახტანგ ერისთვად.

1744--ულბ. ქართლს ჩამოვიდნენ ოსმალნი, მივიდა გივი ამილახორი მათ-თანა, თეიმურაზს ყიზილბაშ-ქართველთ გორს მდგომთ მოადგნენ და არაგვზე ერეკლემ დაუმარცხათ ოსმალთ და ესენიც ივლტოდნენ.

გამოვიდნენ გორიდამ და აღიღეს ალაფი მათი, გა-
ქცეული უსუფ-ფაშა მოკუდა აწყვერს და მიიღო ათა-
ბაგობა კვალად ისაყ ფაშამვე. ამის-თვის მოსცა
შანადირ თეიმურაზს ქართლი და კახეთი ერეკლეს
ძესა მისსა. მოჰკლა კათალიკოზი თაზი-შვილმან
და დასვეს კათალიკოზად ანტონი ძე იესე მეფისა.

1745—ულგ. მოადგა გივს ამილახორს თეიმურაზ ყიზილბაშ-
ქართველით სურამს ციხეში მყოფს, გამოიყვანეს
გივი და წარუგზავნეს შანადირს. კვალად მოუხდა
ალექსანდრე მეფე ლევან აბაშიძეს და ბრძოდნენ.

1746—ულდ. მოკუდა დედოფალი თამარ, მეფის ვახტანგის ქალი
და დაი მისი ანუკა და თეიმურაზ იე *) უკან შე-
ირთო ქვრივი ქაიხოსრო ციცი-შვილისა ბეჟან თა-
ქალთიანის ქალი. კვალად განაძეს მეფე ალექსან-
დრე და მივიდა დადიანს ოტიას-თან.

1747—ულე. შეაგდო შანადირ ქართლს, კახეთს მ ათასი თუმანი.
ამის სახვეწრად წარვიდა თეიმურაზ მის-თანა. არა-
მედ მასში მოჰკლეს შანადირ ყიზილბაშთა და
დასვეს ძმის-წული მისი ადილშა.

1748—ულვ. უკუდგნენ ერეკლესა-გან ალავერდი და ბარათაანნი,
მოიყვანეს ყიზილბაშნი სალალაკ-ზედ, ერეკლეს
გაემარჯვა. მერმე აღიღო ციხე ტფილისისა, განა-
ძო მუნიდამ ყიზილბაშნი და შემუსრა ზღუდე ცი-
ხე ტფილის შორისი.

1749--ულზ. მოკლეს შაადილ და შემოდგომა-ზედ მოვიდა თე-
იმურაზ ტფილისს. მეფე-მან ალექსანდრემ ოსმალნი
ჩამოიყვანა იმერეთს.

1750--ულჱ. მოკუდა მეფე ბაქარ მოსკოვს ა თებერვალს. მოვი-
და გივი ამილახორი მრავლის საქონლით ქართლს.

---

*) იე რომ ჰსწერია ამას ნიშნავს, რომ თეიმურაზ მეფე-მ თხუთ-
მეტის დღის შემდგომ ქვრივმა ცოლი შეირთო: დ. ჩუბინაშვილი.

1751—ულთ. თეიმურაზს ერეკლეს ქართველთ და კახთ ჭარში მიმსლველთ დაუმარცხდათ, აჯიჩალაბისა და ჭარე-ლთა-გან კაკს და მოსწყვიტეს მრავალი სული და მოიშთო ალაზანში, კვალად გაემარჯვა ერეკლეს აზათხან-ზედ ერევანს.

1752—უმ. თეიმურაზს-ერეკლეს ქართველთ და კახთ დაუმარ-ცხდათ განჯას აჯიჩალაბისა-გან და მოსწყდა მრავა-ლი სული. კვალად განძარცვა ხახულის ღ̂თის-მშობელი და მის ძლით ამ დიდ-მარხვას და მარ-ტში მოკ̂ჳდა ალექსანდრე მეფე, დაჯდა ძე მისი სოლომონ მეფედ. კვალად თეიმურაზ წარგზავნა დესპანად ტფილელი ათანასე რუსეთს არმადანითა.

1753—უმა. მეფე სოლომონ განაძეს მთავართა იმერეთისათა, მან ფაშა ჩამოიყვანა და დაიპყრა კვალად იმერეთი.

1755—უმგ. შეუთქვეს კახთ ანტონ კათალიკოზს ფრანგობა მტე-რობით და განაძეს. კვალად რომის ბერნი კაპუჩინ-ნი ქართლიდამ.

აღსრულდა ჩვენ-მიერ დიდებად ღ̂თისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისასა უკუნისამდე ამინ. თუმ-ცა აღსრულებულ არს დასასრულადმდე. არამედ თვითოეულად და მიზეზი ბოროტებისა და კეთილობისად წარმოჩინებისად ესევე ვაკმარენით, ვინად-გან ამითცა იცნობებიან სრულადნი ქმნილებანი მეფეთა, მთავართა და მცირედთამე:

ხოლო ქორონიკონნი ქრისტესით და ქართულნი, რომელი არს ხუთასიანი ამის-თვის აღვსხენით, რამეთუ საქართველოსა შინა უმეტესად ხმარობენ ხუთასიან ქორონიკონსა, რომელსა ურწმუნებულ-მან ამას წიგნსა შინა წერილნი, თუცა იხილონ სხვათა შინა ქორონიკონნი რაიმენი და მოიძიონ აქა, არდა-რა საჭიროდ ექმნესთ და არცა უხმდესთ გამორიცხვანი და სცნან ჭეშმარიტი და არა სიცბილნი ტყუილისა: **საქართველოს მე-ფის ძე ვახუშტი:**

დასასრული ბატონი-შვილის ვახუშტის ისტორიისა:

საძიებელი:

			გვერდი.
უწყებულება მკითხველთა-თვის			1
ცხოვრება ქართლისა შემდგომად განყოფისა.			16
თე.	მეფე	კოსტანტინე გ	18
თვ.	—	დავით ჱ	25
ოზ.	—	გიორგი თ	32
ოჱ.	—	ლუარსაბ ა.	34
ოთ.	—	სვიმონ ა.	38
—	—	დავით გინა დაუთხან	40
პ.	—	გიორგი ი.	50
პა.	—	ლუარსაბ ბ.	53
პბ.	—	ბაგრატ ვ.	60
პგ.	—	სვიმონ ბ.	62
პდ.	—	თეიმურაზ ა, კახთ ბატონი.	69
პე.	—	როსტომ	70
პვ.	—	ვახტანგ ე.	77
პზ.	—	გიორგი ია.	86
პჱ.	—	ერეკლე ა.	92
		კვალად გიორგი მეფე.	95
		წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთს და მასუკან სპარსეთს	101
		ვახტანგ ჱ წელი განაგებდა	107
პთ.	—	ქაიხოსრო.	113
ჟ.	—	ვახტანგ ვ.	118
ჟა.	—	იესე	120

			გვერდი.
ჟბ.	—	ბაქარ	122
	—	ვახტანგ ვ.	123
		წასვლა მეფის ვახტანგისა რუსეთად	133
		მოკვდა თამაზ-ხან ტფილისს.	140
ქმნულება და ცხოვრება კახეთისა და ქართლისა			146
ა.	მთავარი	კრიკულ.	147
ბ.	—	ვაჩე	148
გ.	—		
დ.	—	სამოელ, გაბრიელ და ფადალა	148
ე. ჳ.	—	კვირიკე და ფადალა	149
ზ. თ.	—	კვირიკე და დავით	150
ი.	—	კვირიკე	151
ია. იბ.	—	გაგიკ და აღსართან	152
იგ. იდ.	—	კვირიკე და აღსართან	153
აღმოჩენა და დაპყრობა აწინდელთა მეპატრონეთა კახეთისა.			155
ცხოვრება აწინდელთა მეპატრონეთა ა. მეფე დავით ა.			156
ბ.	—	გიორგი ა,	157
გ.	—	ალექსანდრე ა,	159
დ.	— —	გიორგი ბ (ავ-გიორგი). bis დავით ც,	160
ე.	—	ლევან ა,	161
ვ.	--	ალექსანდრე ბ,	166
გამოსვლა ლალა ფაშისა.			168
შაჰაბაზ გახელმწიფედა.			169
ვ.	bis)	დავით ბ,	171

გვერდი.

ზ. — კოსტანტინე ა, ... 172
ჱ. — თეიმურაზ ა, ... 174
ა მოსვლა შაჰაბაზისა 176
მოვიდა თეიმურაზ კახეთს და ექვსი თთვე იმეფა . . 178
ბ, მოსლვა შაჰაბაზისა. 178
ფეიქარ-ხან კახთა 179
მოსვლა თეიმურაზისა გონიდამ კახეთს, ... 181
მოსვლა ბატონის თეიმურაზისა დუშეთს. 185
როსტომ მეფე-მ თ წელი იმეფა. 188
სალიმ-ხან 189
მურთუზალი-ხან 191
თ. მეფე არჩილ 192
ბეჟან ხან 194
ხანი ე წელი იყო. 195
აბაზყული-ხან 196
ქალბალი-ხან 197
ი. მეფე დავით გ, ... 200
ია. — კოსტანტინე 208
იბ. — თეიმურაზ ბ. 215
ცხოვრება სამცხე კლარჯეთისა. 222
წარმოჩენა ბაგრატიონთ ნათესავობისა. 233
ჱ. ყვარყვარე ათაბაგი ბ, ... 234
თ. ბაადურ 236
ი. მანუჩარ. 237
ია. ყვარყვარე გ 238
იბ. ქაიხოსრო
იგ. მზე-ჭაბუკი დიდი 241
იდ. ყვარყვარე დ, ... 242
ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან დაიპყრა სამცხე. . . 243
იე. ქაიხოსრო ბ. 244
ა. მოსვლა შაჰ-თამაზისა. 246

ფურცელი.

ბ. მოსვლა შაჰ-თამაზისა. 247
იგ. ყვარყვარე ე, ... 248
გ. მოსვლა შაჰ-თამაზისა
ლალა ფაშა მოვიდა 251
იზ. მანუჩარ ბ. 253
იჱ. მანუჩარ გ, ... 254
ით. ბექა გ ანუ საფარ-ფაშა 255
კ. უსუფ-ფაშა ა, ... 256
კა. როსტომ ფაშა 257
კბ. ასლან ფაშა ა, ... 258
კგ. უსუფ-ფაშა ბ,
კდ. სალიმ ფაშა 261
კე. ისაყ ფაშა, ... 263
კვ. ასლან ფაშა ბ. 264
ისაყ ფაშა მეორედ ასლან ფაშა მეორედ ისაყ ფაშა მესამედ. 265
კზ. უსუფ ფაშა 267
ცხოვრება ეგრისს აფხაზეთისა 269
ა. მეფე ლევან ბ, ... 271
ბ. -- თეოდოსე გ. მეფე გიორგი დ. მეფე იოანე . . 272
ე. -- ადარნასე და მეფე ბაგრატ 273
ზ. -- კონსტანტინე ჱ, მეფე გიორგი თ. მეფე ლეონ . 274
ი, -- დიმიტრი ია, მეფე თეოდოსე 275
ცხოვრება იმერეთისა 276
ა. მეფე ნარინ დავით ა, ბ. მეფე კონსტანტინე ა, . . 276
ბ. -- მიქელ და ბაგრატ ერისთავი 277
ე. -- ალექსანდრე 278
ვ. -- გიორგი და ზ. მეფე კონსტანტინე ბ, . . . 179
ჱ. -- დიმიტრი ერისთავი 280
თ. -- ბაგრატ 281
ი. -- ალექსანდრე ბ, ... 283
ია -- ბაგრატ გ, ... 285

გვერდი.

იბ -- გიორგი ბ, ... 290

იგ -- ლევან ა, ... 294

იდ -- როსტომ 296

იე -- გიორგი გ, ... 298

ივ -- ალექსანდრე გ, ... 303

იზ -- ბაგრატ დ, ... 307

ით -- არჩილ ა, და კვალად მეფე ბაგრატ დ. 309

კვალად დარეჯან და ვახტანგ ჭუჭუნა-შვილი ით. მეფე გუ-
რიელი დემეტრე და კვალად მეფე ბაგრატ დ. . . . 311

კვალად მეფე არჩილ 314

კვალად მეფე ბაგრატ დ. 315

კ. გიორგი გურიერი 317

კა. მეფე ალექსანდრე დ. 318

კვალად არჩილ მეფე 324

კვალად მეფე ალექსანდრე 326

კვალად მეფე არჩილ 328

კბ. მეფე გიორგი გოჩია დ,
კვალად მეფე არჩილ 329

კგ. მეფე სვიმონ 330

კდ. გურიელი მამია გ, და კე. აბაშიძე გიორგი ე, . . 332

კვ. მეფე გიორგი ვ, ... 337

კვალად გურიელი მამია 340

კვალად გიორგი მეფე 341

კვალად გურიელი მამია 343

კვალად მეფე გიორგი 344

კზ. გიორგი გურიელი ვ. 346

წარვიდა სტამბოლს გიორგი მეფე 347

მოვიდა სტამბოლიდამ მეფე გიორგი და კვალად
მეფე გიორგი 348

გვერდი.
ქც. მეფე ალექსანდრე ე. 350
ქორონიკონები ვახუშტისა, დაწყებული 1201-გან ვიდრე 1755-მდე 360

ᲮᲔᲚᲘᲡ ᲛᲝᲬᲔᲠᲐ.

ხელის მოწერით მინდა გამოვსცე შემდეგი წიგნები: 1, **საქართველოს ისტორია თეიმურაზ ბატონიშვილის** 2, საქართველოს ისტორია დავით ბატონიშვილის და 3, იმერეთის ისტორია, დადიანების „დასტურლამათი“ ნიკ. დადიანის. ხელის მოწერას ნურავინ მოერიდება, მე არავის რა შემიჭამია, არც შევჭამ. საქმე ხელის მოწერობა არის, რომ ეს იშვიათი წიგნები გამოვსცე. ამ ახლად დაბეჭდილ წიგნის გამოცემაზედ ხელი მომიწერეს შემდეგ პირებმა. ამ სიაში მოხსენებულ არიან ზოგნი ისეთნიც, რომელთაც ჯერ ფული არ შემოუტანიათ ხოლო სურვილი კი განაცხადეს წიგნის შეძენის.

ᲢᲤᲘᲚᲘᲡᲘ.

ყოვლად სამღვდელო ანტონი.
არქიმანდრიტი ნაზარი.
დეკანოზი გიორგი ასათიანი.
დეკანოზი მარკოზ ტყემალაძე.
დეკანოზი ანტონ თოთიბაძე.
დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე.
დეკ. ნესტორ მაჭარაშვილი.
დეკ. მიხაილ მახათაძე.
დეკ. იოს. ბერიძე.
დეკ. ირ. გურგენიძე.
დეკ. ი. მირიანაშვილი.
დეკ. სოლომონ მოშიაშვილი.
მღვ. დავით გარსიაშვილი.
მღვ. გიორგი გამრეკელი.
მღვდელმონაზონი ტარასი
მთავარ. ალექსი სამადაშვილი.
ისე ბერი შიომღვიმის.
კნ. ბარბარე გიორგის ასული ბარათოვისა.
თავ. დავით სუმბათაშვილი.
ვასილი დავითის ძე გაბაშვილი.
აფრასიონ ნიკ. ძე ისაკაძე.
ნიკოლოზ. ივანეს ძე ვაყიკაშვილი.
ვასილ. გერ.-ძე ბერელაშვილი.
მოსე ხელაშვილი.
გიორგი ხელაშვილი.
ადამ ზურაბის-ძე ბერელაშვილი.

ზაქარია თოკაშვილი.
გიორგი ნიკოლაიშვილი.
დოქტ. ნ. მანსვეტოვი.
თომა მესხიშვილი.
ყარამან მუხუზლა.
ნიკოლოზ ნაცვლიშვილი.
მიხეილ მანველიძე.
გერასიმე ლომჯარია,
გიორგი ჯალიაშვილი.
კონსტანტინე სამოელიძე.
მიხეილ უსკინაშვილი.
გიორგი იაშვილი.
გიგო მესხიევი.

ქ უ თ ა ი ს ი.

ყოვლად სამღვდელო გიორგი.
არქიმანდრიტი დოსითეოსი.
დონ დამიანე სააკაშვილი, ქუთაისის კათ. ეკკლ. წინამძღვარი.
პატრი პიო ბათმანოვი.
პატრი ბერნარდე განზე. ტომით პოლონელი.
სტუდენტი სოსო ალანიშვილი.
ვანო საინაშვილი.

ფ ო თ ი.

ყოვლად სამღვდელო ლეონიდი, გიორგი მარგალიტაძე.
ნიკოლოზ იაკობის ძე ნიკოლაძე.

ყ ა რ ს ი.

დ. ი გაბრუაშვილი. (მელექსე).
ა. ნ. დონდუაშვილი.
ა. ქ. მაზანაშვილი.

ს ა მ ტ რ ე დ ი ა.

ყარამან კოპალეიშვილმა წარმოადგინა შემდეგ პირთ სია:

გ. სიხარულიძე.
დ. სამკითხველო.
ისიდორე სტურუა.
რაჟდენ ნანეიშვილი.
მიხ. ალხაზაშვილი.
ყარამან კოპალეიშვილი.
ფარნა ნინუა.
პორფილე ჩქეიშვილი.

მინა კოპალეიშვილი.
დ. კვანტალიანი.
კიმოთე კოპალეიშვილი.
იერესლან არდიშვილი.
ნიკო ცსვიტარია.
გიორგი შანიძე.
ყარამან გიგინეიშვილი.
დიომიდე გელაზანია.

პეტრე ნიკოლოზის ძე ციხისტოვის წარმოდგენილი:

გიორგი გრიგ.-ძე პეპელაშვილი.
თომა გოდერძიშვილი.
ტარასი ივანეს ძე პარჯანაძე.
ნიკო მეფარეიშვილი.
ვლადიმერ შუბლაძე.
კონსტანტინე კორზაძე.
კონსტანტინე თოფურია.
სილიბისტრო ჩიტალიშვილი.
პართენ ალექსანდრეს-ძე ნასიძე.
პლატონ ლაღიძე.
ერმილე ფრანგიშვილი.
სოლომ. გაბრიელისძე ბოლქვაძე.
მამენტი ივ. ძე რუსაძე.
გიგო გუტიძე.
კოსტა მიდიაშვილი.
სერგეი დოლიძე.

კონსტანტინეპოლს.

აბატი პიო ბალიძე. კონსტანტინეპოლის ქართ. კათოლიკეთ მონასტრის წინამძღვარი.
პატრი შალვა ვარდიძე.
იაკობ ალექ. ძე ფილოშვილი.
სიმონ იონას-ძე გოზალოვი.
პავლე აჩ. ნასყიდოვი.
ალექსანდრე გოზალაშვილი.
ლუკა თუმანოვი.
ივანე იოსების ძე ბეჟანოვი.
სიმონ ალექ. ძე ფილოშვილი.
იოსებ ვარდიძე.

ჭიათურა.

ალექსანდრე იოსებას ძე ხაბულიანი.

ყვირილა.

მიხეილ მახარობლიძე სიხარულიძე.

სიღნახი.

მღვ. დავით ნაცვლიშვილი.
გიორგი ხუნაკაშვილი.
თედო ნატროშვილი.
გიორგი კანაკაშვილი.
თომა ტოკლიკიშვილი.
ვანო საქართველო.
მარგარიტა სიფრაშვილი.
იოსებ კრაწაშვილი.

თფ. სათ.-აზნ. ბანკ. მოხელენი.

განდეგილი-მგოსანი.
რაჟდენ ბართლომეს ძე გვამიჩავა.
ლევან ანტონის ძე ფურცელაძე.
თ პავლე ციციშვილი.
არჩილ მათეშვილი.
მიხეილ კავსაძე მგალობელი.
კ. ჩუბინაშვილი.
კოტე ბაგრატიონი.
სოლომონ საყვარელიძე.
თ. იოსებ ციციშვილი.

გავაცხ დებ კვალად შემდეგს: განა ასე მცირე ხელის მოწე-რით წიგნი შეიძლება გამოიცეს, ისიც 500 გვერდიანი და 32 სუ-რათით. ეს შეუძლებელი გახლავსთ, ბევრ ალაგას ხელის მოწერი-სათვის ასეთი პასუხი მოგვცეს.

ხელს ვერ მოვაწერთ, ესე იგი საქმეს ხელს არ შეუწყობთ აი რატომაო: ვისაც მოუწერეთ ხელი, ყველამ მოგვატყუილა, არა-ვინ რა გამოსცა და ფულიც დაგვეკარგაო. დაბეჭდეთ წიგნი, მო-გვიტანეთ და მის მერე ვიყიდითო, ამაზედ ვიტყვით ჩვენ შემდეგს შენიშვნას:

მე არავისი რა შემიჭამია. ხელის მოწერით წიგნების გამო-ცემა დავიწყე 1890 წ. რის ხელის მოწერაც გავმართე, ის წიგნი გამოვეცი კიდეც, ასე რომ შეჭმისას ჩემზედ ვერავინ რას იტყვის. გავიმეორებ კიდევ. რომ წინასწარ ხელის მოწერა საქმის ხელის შეწყობა არის და არა სხვა რამ მოხერხება. ვიტყვი კიდევ, რომ გამოსაცემი თანხა არ მაქვს და ხელის მოწერასაც მიტომ ვმარ-თავთ. ამიტომ ასე ლაპარაკი, წინადადება და ეჭვები არ არის კარგი, რომ დაბეჭდეთ, ამოიტანეთ და ვიყიდითო. თუ საქმე ასე წავიდა, მაშინ ბევრი იშვიათი წიგნის გამოცემა გაძნელდება. ამი-ტომ საჭირო არის, რომ ვისაც სურს საქართველოს შესახებ ის-ტორიული წიგნები ვბეჭდო, მაშინ მათ ხელის მოწერით ხელი უნდა შეუწყონ საქმეს. მე კი არავისი რა შემიჭამია და ჩემი კი 1910 წ. 1913 წლამდე, აგენტებმა 1300 მან. მეტი შეჭამეს, რითაც ვალშიაც ჩამაგდეს. ამიტომ უნდა გავაცხადოთ ისიც, რომ რადგანც აგენტები ფულს გვიჭამენ, ამიტომ ვინც ხელს მოუწერს

აგენტს და ფულს მისცემს, უსათუოდ წიგნიც იმას უნდა მოსთხოვოს, თორემ ცნობები გვაქვს, რომ ერთ აგენტს თავის კვიტანციებიც აქვს თურმე და ჩვენს წიგნზედ ხელს აწერინებს ხალხს. მერე მოდის, ჩვენგან წიგნებს იაფად ყიდულობს და ხელის მომწერლებსაც ურიგებს. ვინც ჩვენ მოგვიწერს ხელს ჩვენ იმათ გვარსა და სახელს წიგნშიაც დავბეჭდავთ.

განცხადება

ხელის მოწერით გამოიცემა შემდეგი ისტორიული წიგნები:

საქართველოს ისტორია, თეიმურაზ ბატონიშვილისა.

ნარკვევი, ანუ საქართ. ისტორია დავ. ბატონიშვილისა.

იმერეთის ისტორია, ნიკოლოზ დადიანისა.

აგენტებს ვინც ხელს მოუწერს და ფულს მისცემ მათ, წიგნიც უსათუოდ იმას უნდა მოსთხოვონ. მისგან უნდა მიიღონ დაბეჭდილი წიგნი,